

BREVE OG AKTSTYKKER

VEDRØRENDE

JOHAN LUDVIG
HEIBERG

VED

MORTEN BORUP

Fjerde Bind

1853 – 1860

GYLDENDAL

1949

BREVE OG AKTSTYKKER
VEDRØRENDE
JOHAN LUDVIG HEIBERG

*Udgivet med Understøttelse af
Carlsbergfondet*

BREVE OG AKTSTYKKER

VEDRØRENDE

JOHAN LUDVIG
HEIBERG

UDGIVET AF

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

VED

MORTEN BORUP

Fjerde Bind

1853 – 1860

GYLDENDAL

1949

Tilsynsførende:
DANIEL PREISZ

COPYRIGHT 1949 BY
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB, COPENHAGEN
PRINTED IN DENMARK, FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI

BREV-REGISTER

Fra J. L. Heiberg til

- N. C. L. Abrahams: Nr. 1105.
Ferdinand Albert: Nr. 947.
C. C. G. Andræ: Nr. 819, 967.
Kristian Arentzen: Nr. 778.
A. L. Arnesen: Nr. 1098.
Gottlob Berner: Nr. 869.
Bernhard v. Beskow: Nr. 786, 801, 935.
August Bournonville: Nr. 782, 787, 852, 859, 881, 897, 900, 914—915.
Chr. Hvid Bredahl: Nr. 1117, 1119—1120.
Georg Brodersen: Nr. 975.
Andreas Buntzen: Nr. 1068.
Harald Christensen: Nr. 1015.
Edvard Collin: Nr. 1099.
Jonas Collin: Nr. 838, 945, 1113.
A. H. P. G. Delong: Nr. 937.
Det kongelige Teaters Direktion: Nr. 1008—1010, 1023, 1062.
N. V. Dorph: Nr. 989, 995, 998.
»Flyvepostens« Redaktion: Nr. 1066.
C. Hall: Nr. 874, 887, 924, 969.
H. A. Hansen: Nr. 959, 1003—1004, 1025, 1060, 1078, 1097.
Maria Nicoline Hansen: Nr. 1067.
Peder Hansen: Nr. 984.
Carsten Hauch: Nr. 997, 1024, 1027, 1030, 1032—1033, 1035—1036, 1039, 1041,
1044, 1050—1052, 1058.
P. R. A. Herskind: Nr. 800.
Henrik Hertz: Nr. 798, 803, 805, 808, 820, 840, 843, 847, 851, 857, 862, 864,
957, 990, 1016, 1018, 1048, 1054—1055, 1057, 1063, 1069, 1085, 1087, 1102.
Peder Hjort: Nr. 1028, 1045, 1088.
H. P. Holst: Nr. 1000.
Wilhelm Holst: Nr. 955.
C. Hostrup: Nr. 827, 898.
F. L. Høedt: Nr. 873.
Kirke- og Undervisningsministeriet: Nr. 779, 790, 807, 809, 816, 822, 829, 833,
846, 860, 863, 866, 875, 883, 890, 896, 903, 905, 908—910, 916, 919, 936, 939,
950, 952, 960, 962—963, 977, 981, 1012, 1069, 1085, 1087.
A. F. Krieger: Nr. 1070, 1073, 1089, 1106.
Søren Langhoff: Nr. 991.

G. F. Lassen: Nr. 814.
 F. V. Mansa: Nr. 993.
 Kristian Mantzius: Nr. 795.
 H. L. Martensen: Nr. 987, 1074.
 Virginie Martensen: Nr. 983.
 F. Meldahl: Nr. 1059.
 C. Molbech: Nr. 793, 965, 999.
 Johanne Molbech: Nr. 1007.
 Anna Nielsen: Nr. 973.
 N. P. Nielsen: Nr. 824.
 Thomas Overskou: Nr. 788, 941, 1081.
 Caroline Petersen: Nr. 783—785.
 Clemens Petersen: Nr. 1006.
 Adolph Recke: Nr. 949.
 C. F. T. M. Reitzel: Nr. 988.
 Claudius Rosenhoff: Nr. 792.
 Henrik Scharling: Nr. 1079.
 Rudolf Schmidt: Nr. 855, 913, 929—930, 985, 1046, 1065.
 Carl Simony: Nr. 777.
 Julie Sødring: Nr. 835, 878, 1061.
 F. Tillisch: Nr. 1072, 1076—1077, 1080, 1082—1083, 1086, 1090—1091, 1093,
 1096, 1100, 1104.
 K. F. Wiborg: Nr. 1114—1116.
 Michael Wiehe: Nr. 876, 884, 886, 894, 917.
 Julie Winther: Nr. 1064.

Til J. L. Heiberg fra

J. G. Adler: Nr. 1112.
 Oluf Lundt Bang: Nr. 1108.
 Gottlob Berner: Nr. 867, 872.
 Bernhard v. Beskow: Nr. 799, 934, 942.
 C. St. A. Bille: Nr. 946, 948.
 Bjørnstjerne Bjørnson: Nr. 1107.
 August Bournonville: Nr. 849, 853, 885, 899, 901—902, 921—922.
 Carl Brun: Nr. 1019.
 M. W. Brun: Nr. 1053.
 Harald Christensen: Nr. 1011.
 Camilla Collett: Nr. 830, 844, 861.
 Jonas Collin: Nr. 837, 841, 944.
 N. V. Dorph: Nr. 1001.
 Ilia Fibiger: Nr. 1095.
 Mathilde Fibiger: Nr. 1002.
 H. A. Hansen: Nr. 1075.
 Peder Hansen: Nr. 781.
 Carsten Hauch: Nr. 1029, 1031, 1034, 1037—1038, 1040, 1042—1043, 1049.
 Henrik Hertz: Nr. 794, 797, 802, 804, 806, 818, 839, 842, 845, 848, 850, 854,
 856, 858, 923, 958, 974, 992, 1017, 1026, 1047, 1056, 1094, 1101.

VII

F. L. Høedt: Nr. 880.

Kirke- og Undervisningsministeriet: Nr. 811, 817, 826, 871, 879, 892—893, 904, 906—907, 911, 918, 920, 925, 927, 931—933, 938, 940, 943, 951, 961, 966, 968, 971—972, 976, 980, 982, 986, 1005, 1013, 1022.

Kristian Mantzius: Nr. 796, 836.

H. L. Martensen: Nr. 1020, 1109.

C. Molbech: Nr. 789, 964, 996.

Andreas Munch: Nr. 1014.

N. P. Nielsen: Nr. 813, 815, 821, 823, 825, 828, 831—832.

Thomas Overskou: Nr. 888, 1084.

Claudius Rosenhoff: Nr. 810, 834, 865, 956, 994, 1092, 1103.

Athalia Schwartz: Nr. 979.

Julie Sødring: Nr. 877.

F. Tillisch: Nr. 1071.

Zacharias Topelius: Nr. 912.

F. Treschow: Nr. 978.

E. C. Tryde: Nr. 1021.

Anton Wilhelm Wiehe: Nr. 891.

Michael Wiehe: Nr. 882.

Otto Zinck: Nr. 928, 953—954.

Om J. L. Heiberg fra

Gottlob Berner: Nr. 870.

August Bournonville: Nr. 926.

Edvard Collin til Chr. Hvid Bredahl: Nr. 1118.

Henrik Hertz: Nr. 1111.

F. L. Høedt: Nr. 780, 868, 895.

Kirke- og Undervisningsministeriet: Nr. 970.

N. P. Nielsen: Nr. 791, 812.

Fr. Paludan-Müller: Nr. 1110.

Michael Wiehe: Nr. 889.

*777. *J. L. Heiberg til Carl Simony.*

Kjøbenhavn, 4. Januar 1853.

I Anledning af Hr. Ministerens meget ærede Skrivelse af 23de f. M., betræffende den eventuelle Optagelse af Shakspeares »Richard den 3die« paa det kongelige Theaters Repertoire, skal jeg tillade mig at give en, saavidt muligt, 5 fuldstændig Fremstilling af Sagen, saaledes som den viser sig og nødvendigt maa vise sig fra mit Standpunkt. Jeg tør troe, at min Fremstilling, idetmindste skal blive saadan, at den fuldkomment vil oplyse Hr. Ministeren om Sagens hele Sammenhæng, give Dem Kundskab om alle de enkelte Data, og saaledes sætte Dem istand til selvstændigt at kunne bedømme det hele Anliggende.

10 Jeg vil begynde med at fremstille det Factiske af Sagen i chronologisk Orden:

I forrige Theatersaison talte Hr. Høedt til mig om sin Lyst til at bearbejde »Richard den 3die« for vor Scene, og til selv at spille Titelrollen. Jeg fraraadede ham det: det Første, fordi jeg havde Grund til at betvivle hans Evne dertil; det Andet, fordi jeg fandt, at han, som begyndende Kunstner, ikke skulde 15 vælge saa bizarre Opgaver, men hellere for det Første indordne sig i det almindelige Repertoire, da det ikke kunde være i hans egen, og følgelig heller ikke i Theatrets Interesse, om han ved enhver ny Fremtrædelse spændte Publicums Forventning paa det Yderste, og derved vænnede det til Fordringer, som han ikke kunde vedblive at fyldestgøre. Endelig fraraadede jeg ham det 20 af de i mit bekjendte Brev til Høedt fremsatte Grunde, som jeg allerede dengang nævnede for ham.

Fra nu af begyndte han en Række Foretagender, der syntes anlagte paa at tvinge mig til at give efter. Det første Skridt var, at han virkelig bearbejdede — som han kalder det — Stykket, og imidlertid anvendte sin be- 25 kjendte Snaksomhed til overalt i Byen at udsprede, at dette Stykke, som han interesserede sig for, vilde blive opført i Løbet af den forestaaende Saison. Snart meddeelte flere Blade denne falske Efterretning.

Imidlertid indtraf den Periode, da han troede at skylde sig selv at spille den Fornærmede, fordi hans Ansættelse som Skuespiller endnu ikke havde 30 fundet Sted. Som et Forsøg paa at gjøre sig bemærket ved at være usynlig, afbrød han alt Samqvem med Theatret, og jeg saae ham i denne Tid aldeles

ikke. Men allerede den 5te Dag efter sin Ansættelse bragte han mig Manuscriptet af »Richard den 3die«, hvilket han havde ladet afskrive hos Theatrets Rolleskriver og indbinde hos Theatrets Bogbinder, saa at det i alt Ydre havde Udseende af at være en af Theatrets Souffleurbøger, til synligt Tegn paa, at Stykket nu maatte betragtes som indlemmet i Repertoiret. 5

Da jeg, formedelst indtrufne Omstændigheder, i nogen Tid var forhindret fra at gjøre mig rigtig bekendt med dette Manuscript, anmodede han mig i sin Utaalmodighed jævnlig om at tage en Bestemmelse. I en saadan Samtale yttrede han, at jeg ikke kunde forkaste dette Arbeide, idet en Forkastelse vilde i dette Tilfælde være en moralsk Umulighed. Jeg bad ham om at overlade til mig selv Vurderingen af, hvad der her var muligt eller umuligt, men begreb kun altfor vel, at han, som havde givet sig Mine af at skulle sætte sin Villie igjennem, nu var nødt til at forsøge det Yderste for at undgaae en Prostitution. 10

Kort efter besluttede jeg at bringe Oehlschlägers »Correggio« paa Scenen, 15 og tildeelte Høedt — især for at beskjæftige ham — Giulio Romanos Rolle, efter at jeg iforveien havde spurgt ham, om det convenerede ham at spille denne Rolle, og han havde indvilget deri. Men et Par Dage efter at alle Rollerne i Stykket vare uddeelte, modtog jeg et Brev fra ham, i hvilket han erklærede, at han, efter nærmere Overveielse, ikke kunde spille Rollen. Da det nu, paa 20 Grund af visse tiltrædende Omstændigheder, fulgte heraf, at Stykket maatte henlægges, og da dette foraarsagede Misfornøielse baade hos mig og nogle af Personalet, kom han til mig og erklærede, at han nu ansaae det for sin Pligt at spille Rollen, men at han dog ikke kunde gjøre det, før efter at han havde spillet »Richard den 3die« eller idetmindste en anden ny Rolle af lig- 25 nende Betydenhed. Efter at jeg havde gjort ham opmærksom paa, at han saaledes gjorde Opfyldelsen af sin Pligt afhængig af Noget, som var meget usikkert, kom han tilbage til sin Paastand om »Richards« Antagelse, og fremførte ved denne Leilighed den frappante Yttring, at det ikke var ham om at gjøre at spille Richard, hvilken Rolle jeg, uden at han skulde have Noget 30 imod det, gjerne kunde give til en Anden, men hvad der laa ham paa Hjerte var, at et litterært Arbeide af ham ikke maatte blive afviist. Jeg lærte heraf, at han gik i den beklagelige Illusion, ved denne Leilighed eller i det Hele at være i Besiddelse af litterære Adkomster, hvilke dog, selv om han havde dem, ikke kunde have og heller aldrig have havt nogen afgjørende Indflydelse paa 35 Theatercensuren, der jævnlig har forkastet Arbeider, selv af vore litterære Notabiliteter.

Endelig, for at faae Ende paa Sagen, tilstillede jeg ham det Brev, der siden har været aftrykt i Berlingske Tidende. Samme Dag, han havde modtaget det, kom han til mig og forlangte sin Afsked. Forgjæves søgte jeg at tale ham 40

tilrette og vise ham, hvormeget han ved sin Adfærd, der ikke lignede en Mands, men en capriciøs Primadonnas, maatte tabe i den offentlige Mening. Han svarede, at naar han ikke længere var Skuespiller, kunde den offentlige Mening være ham ligegyldig; og efter at have erkyndiget sig om Formen, under hvilken hans Ansøgning maatte indgives, forlod han mig med de Ord, at han næste Dag, som var den 27de November, vilde sende mig den. Til Dato er den imidlertid ikke indkommen.

Efter at han nu saaledes havde tabt den Sag, der formedelst hans egen Ubesindighed og Mangel paa Conduite var for ham bleven en Æressag, begik han den langt større Conduitefeil at agitere Publicum og nogle Blad-Redactører, hvorved han offentligt satte sig i Opposition til sin Directeur, hvilket lettelig kunde have ført til Demonstrationer i Skuespilhuset, dersom ikke Bekjendtgjørelsen af mit Brev havde gjort Ende paa den første Storm. Thi ved Siden af Conduitefeilen, hvorved han formelig krænkede sit Forhold som Embedsmand under en overordnet Autoritet, havde han tillige anvendt den Tactik, ikke at meddele mit Brev til dem, som han søgte at agitere, naturligvis fordi han indsaae, at i modsat Fald vilde Agitationen ikke have virket. Men er denne Fremgangsmaade allerede ligeoverfor Publicum og Journalisterne et høist uædelt Kunstgreb, da maa der vel tilkomme den en endnu stærkere Betegnelse, efter at den har gjort sig gjældende ligeoverfor Hr. Ministeren, for hvem han personligt forebragte sin Klage, uden at nævne det Document, der ene kunde oplyse om Sandheden.

Saaledes er Sagens factiske Sammenhæng. Hr. Ministeren vil sikkert indsee, at dersom jeg nu gjorde mindste Concession til Fordeel for Høedts Forlangende, vilde det være Signalet til al Disciplins Nedbrydelse ved Theatret, idet Enhver, som blot havde den fornødne Grad af Indbildskhed, vilde troe, at han ved Trods kunde sætte sin Villie igjennem. Det er ikke første Gang, at jeg i min Bestyrelse har maattet møde Trodsigheden med Bestemthed; den var derfor ogsaa ophørt, fordi det var blevet vitterligt for Alle, at man ad denne Vei ikke udrettede Noget hos Directeuren. Hr. Høedt, som er ny, medens han har Prætensioner som en Gammel, trænger nu til at gjøre samme Erfaring. Hos ham gjælder det om at lære at bøie sig for den Disciplin, som de ældre, langt mere anseete Kunstnere og Kunstnerinder have underkastet sig. Hans Ulykke er, at han, paa Grund af en tildrømt litterær Betydning, troer sig kaldet til at reformere Theatret, hvis kunstneriske og administrative Forhold han hverken har haft Tid eller Leilighed til at gjøre sig bekjendt med. Allerede inden han endnu var ansat, optraadte han jævnligen som Agitator i Personalet, idet han holdt Taler om Skuespillerstandens Emancipation, hvorved han naturligvis mente sin egen Emancipation, og om Nødvendigheden af et Skuespillerraad, hvori han naturligvis selv vilde være den Raadende, uagtet han ved

sin ovenfor beskrevne Fremgangsmaade har beviist, at han har omtrent alle de Egenskaber, hvoraf hver enkelt maatte være tilstrækkelig til at udelukke ham fra en administrativ Stilling. Ved at anvise ham hans rette Virksomhed, og ikke taale hans Indblanding i det, som ligger udenfor samme, vil det nok lykkes at bringe ham, ligesom tilforn Andre, til at indtage den naturlige Stilling. Jeg har derfor ved denne, som ved alle tidligere Leiligheder, ladet Sagen skjytte sig selv, uden at henvende mig til Ministeriet om nogen Understøttelse for min Autoritet, uagtet jeg her gjerne kunde have andraget paa, at Høedt maatte blive suspenderet eller anseet med en alvorlig Mulct til Straf for hans uværdige Agitationer, der under den ældre Theaterlovgivning, som i Begyndelsen af min Bestyrelsestid endnu stod ved Magt, kunde have paadraget ham Arrest i Blaataarn.

Idet jeg da meget paaskjønner Hr. Ministerens velvillige Tilbud om at ville mægle i de Misforstaaelser, som kunne indtræde mellem Bestyrelsen og Skuespillerne, og idet jeg meget beder om, at det fremdeles maa staae mig frit at benytte et saa gunstigt Tilsagn, naar jeg behøver at gjøre Brug deraf, troer jeg, ledet ved tidligere Erfaringer, at i nærværende Tilfælde vil Ministerens Mægling give Sagen en Glands og Vigtighed, som den ikke fortjener, bestyrke den Gjenstridige i hans Arrogance og maaske snarere indvikle Knuden endnu mere end fremme dens Løsning. Thi naar Hr. Ministeren antager, at en Concession fra min Side vilde forstærke Høedts Følelse for sine Pligter og give mig et velbegrundet Krav paa hans Erkjendtlighed og Tillid, da forstaaer jeg meget vel, at denne Slutning maa have Gyldighed for den, som gaaer ud fra den normale menneskelige Natur. Men hvo der, som jeg, mere maa gaae ud fra en Betragtning af det Anomale, saasom af Mandfolk, der ikke ere Mænd, maa holde sig for overbevist om, at Virkningen vilde blive lige den modsatte af den, som Hr. Ministeren i sin humane Forudsætning antager.

Jeg tør, efter det her Fremsatte, haabe, at Hr. Ministeren ikke vil fortænke mig i, at jeg ikke kan indlade mig i nogensomhelst Parlateren med Hr. Høedt, men ene kan henvise ham til, hvad jeg allerede har sagt ham i mit Brev af 26de November, i hvilket jeg har fremsat mine Tvivl om »Richard den 3die« i en — om jeg tør sige det — grundig kritisk Udvikling, som jeg nu maa fortryde at have spildt paa en Person, der ikke fortjente Andet end et umotiveret Afslag siden han saa lidt har forstaaet mine Argumenter, at han kan troe, jeg skulde frafalde dem paa hans Begjæring. Jeg mener desuden, at man meget skal vogte sig — og dobbelt i Tider som disse — for at ophidse Publicums Phantasie ved en saadan Sammendingen af blodige Rædsler som dem, der udgjør hele »Richard den 3die«. At denne Tragedie, ligesom alle Shakspeares, ikke desmindre hviler i en moralsk Idee, kan gjerne indrømmes, uden dog her at blive det afgjørende Moment;

thi de Fleste i Publicum fordybe sig mere i Enkelthederne end i Totaliteten, men denne Opfatningsmaade kan i nærværende Tilfælde let foraarsage, at den Virkning, der skulde være moralsk, tvertimod bliver demoraliserende. Til alle de Hensyn, der gjorde det tvivlsomt for mig, hvorvidt jeg burde bringe »Richard den 3die« paa Scenen, kommer nu endydermere dette, at Høedt har ved sin Fremgangsmaade gjort Sagen til en Partisag og Stykket til et Partistykke, hvorved Muligheden af dets Optagelse paa Repertoiret er rykket hen i en endnu fjernere og endnu usikkrere Fremtid.

Jeg har den Ære at undertegne mig

Hr. Ministerens allerærbødigste

10

J. L. Heiberg.

778. *J. L. Heiberg til Kristian Arentzen.*

Kjøbenhavn, d. 16 Januar 1853.

Den af Dem indsendte Tragedie »Knud den Hellige«, har vistnok flere skjønne, især lyriske Partier; men idet jeg maa betvivle, at den som dramatisk Heelhed vil kunne gjøre den tilsigtede Virkning ved sin Fremstilling paa Scenen, bliver Sagen endnu betænkeligere derved, at det samme Sujet, skjøndt i en anden Behandling, saa nylig er gaaet over Scenen. I Betragtning af disse Omstændigheder, sendes Manuscriptet herved tilbage.

J. L. Heiberg.

779. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

20

Kjøbenhavn, d. 24 Januar 1853.

Ministeriet har i behagelig Skrivelse af 18de dennes forlangt min Betænkning angaaende en af Skuespildirecteur Lange indgiven allerunderdanigst Ansøgning om Bevilling til her i Staden at oprette et Folketheater etc.

Det sees af Ansøgningen, at det ikke er Langes Mening at ville komme i Besiddelse af et nyt Privilegium ved Siden af det, som han nylig erholdt fornyet, men at han ønsker dette ombyttet med et andet af større Omfang, saaledes, at han, naar det nye Privilegium indrømmes ham, vil renoncere paa det forrige; og denne Betingelse maa vistnok ansees for nødvendig.

Men af Langes Begjæring synes at fremgaae, at han ikke har gjort sig selv rigtig klart, hvad det er, han egenlig vil opnaae. Hans Begjæring gaaer nemlig ud paa Oprettelsen af et Folketheater, medens han paa samme Tid begjærer Tilladelse til at give Forestillinger i alle dramatiske Kunstarter. Men heri er en Modsigelse, thi et Folketheater er aabenbart henviist til visse bestemte Kunstarter, med Udelukkelse af forskjellige andre.

Thi vel har den nyere Tids Bestræbelse for at sætte Folket paa den Plads i Begrebet, der før kun var indrømmet Staten, dannet flere Ord-Sammen-

sætninger, i hvilke Ordet: »Folk« er traadt istedenfor: »Stat« eller ialfald: »Nation«. Saaledes har for Exempel Statskirken faaet Navn af Folkekirke, og de nationale Haver ere kaldte Folkehaver. I Analogie hermed maatte et Folke-theater betyde det Samme, som man ellers kalder Statstheater eller National-theater. Men ligesom Ordet hidtil ikke har været taget i denne Betydning, ligger det i Sagens Natur, at Ansøgeren hellerikke har villet forstaae det saaledes. Han har altsaa taget Ordet: »Folketheater« i den samme Betydning som det tydske Ord: »Volkstheater«, hvorefter det uidentvilt er laant. Men ved et saadant forstaaer man et Theater for Farcer eller i Almindelighed for lette og ephemere Productioner, som ere folkelige, d. e. populaire, med eet Ord: et Theater for Almuen; thi naar Folkets Begreb skilles fra Nationens, reduceres Folket til Almue eller idetmindste til de lavere, mindre bemidlede og mindre dannede Classer. At Lange har forstaaet Sagen saaledes fremgaaer af hans egne Ord i Ansøgningen, idet han siger, at »siden han optraadte som Skuespildirecteur her i Staden, er der givet den ubemidlede Classe en forhen ikke kjendt Leilighed til at glæde sig ved Nydelsen af Skuespil og benytte sin Frihed paa en billigere og ædlere Maade, end tidligere har været Tilfælde«. Jeg anfører disse Ord, fordi de tjene til at fortolke Langes Mening, men behøver her ikke at indlade mig paa at bedømme, hvorvidt hans Paastand er grundet, at denne samme Leilighed ikke skulde være given ved det Kongelige Theater, og der ligeledes benyttet.

Men maa det saaledes ansees for afgjort, at Ordet: »Folketheater« er taget i den nysangivne Betydning, da er det en ligefrem Følge heraf, at visse dramatiske Kunstarter ere udelukkede, saasom Tragedien, det finere Lystspil, den større Opera, den egenlige Ballet. Hvad som derimod hører til et saadant Theaters Repertoire, er: det phantastiske moraliserende Skuespil, som man netop har givet Navn af Folkecomédie, fremdeles Vaudevillen, det burleske Lystspil og Pantomimen. Da det imidlertid, hvad det burleske Lystspil angaaer, er vanskeligt at drage en bestemt Grændse for dette Begreb, kan formeentlig Lystspillet i Almindelighed indrømmes, ligesom man vel enten kunde indrømme Operetten eller det mindre Syngestykke, hvori den reciterende Dialog har Overvægt over den musikalske Deel. Endelig vil der heller ikke være Noget til Hinder for paa dette Theater at give Concerter. Den til Oprettelsen af et Folketheater knyttede Bevilling vilde altsaa være indskrænket til de selvsamme poetiske dramatiske Kunstarter, som Langes nuværende Bevilling, og vilde forresten kun være at udvide til Pantomimer og Concerter. Det er af Vigtighed, at det af Ansøgeren brugte Udtryk: »mimiske Forestillinger« forandres til: »pantomimiske Forestillinger« eller: »Pantomimer«, for at undgaae al Forvexling med den egenlige Kunstballet. At forresten det Kongelige Theaters Repertoire ikke maa benyttes, undtagen paa

de i Langes nuværende Bevilling allerede fastsatte Vilkaar, er Noget, der forstaaer sig af sig selv.

Naar Bevillingen erholder de her anførte Indskrænkninger, mener jeg iøvrigt, at den ikke behøver at indskrænkes til et bestemt Aaremaal, med mindre
 5 det blev en meget lang Periode. Thi da det sees, at Ansøgeren vil danne et Actieselskab, og da det synes, at han vil lade bygge et eget Local til sit Folke-theater, maa han udentvivl, for at kunne realisere dette Foretagende, have en temmelig lang Fremtid i Prospectiv.

Naar forresten Ansøgeren vil bevise, at et uindskrænket Repertoire ikke
 10 kan skade det Kongelige Theater, da kan jeg kun henholde mig til, hvad jeg i min forrige Skrivelse til Ministeriet, angaaende den nuværende Fornyelse af Langes Bevilling, har yttret om Nødvendigheden af bestemte Grændser for de enkelte Theatres Virksomhed, hvor flere skulle bestaae ved Siden af hinanden. Og naar Ansøgeren endydermere paaberaaber sig den Professor Over-
 15 skou i sin Tid meddelte Bevilling, som forresten ikke blev benyttet, da er han i Vildfarelse; thi i den Kongelige Resolution af 3. August 1846 hedder det udtrykkelig: at det Overskouske Folketheaters Repertoire vilde være at indskrænke til: »den saakaldte Folkecomedie, Lystspil, Vaudeviller, Farcer og burleske Sangstykker«, — en Bestemmelse, der altsaa stemmer temmelig
 20 nøie overeens med den, som jeg ovenfor har tilladt mig at foreslaae.

Til Slutning kan jeg ikke undlade at gjøre Ministeriet opmærksomt paa de Ord i Ansøgningen, at Lange ikke havde nogen anden Maade til at anvende sin tidligere Bevilling, end den at give nogle Sommer-Forestillinger paa Vesterbro; thi herved indrømmer han Rigtigheden af min Paastand, at han i Casino
 25 ikke har spillet paa sit eget, men paa dette Instituts Privilegium, en Anskuelse, som Justitsministeriet ikke vilde give Medhold, da jeg begjærede Casinos Bestyrelse sat under Tiltale for formeentlig Overtrædelse af Privilegiet.

Conclusionen af min Betænkning er da, ifølge Ovenstaaende, denne:

- at det tilstedes Lange at oprette et Folketheater i Kjøbenhavn, imod
 30 at hans nuværende Bevilling casseres;
- at Bevillingen ikke indskrænkes til et bestemt Tidsrum, eller ialfald til et altfor kort;
- at Folketheatrets Repertoire indskrænkes til Folkecomedier, Lystspil, Vaudeviller, Operetter og Pantomimer, hvorhos det endnu kan
 35 tilstedes at give Concerter; endelig:
- at det Kongelige Theaters Repertoire ikke kan benyttes, uden efter de allerede gjældende Betingelser.

Den meddeelte allerunderdanigste Ansøgning følger hermed tilbage.

J. L. Heiberg.

*780. *F. L. Høedt til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Den 4de Marts 1853

Til

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Saasart jeg var bleven ansat som kongelig Skuespiller, overleverede jeg ⁵ Theaterdirecteuren en Redaction af Shakspeares Richard d. 3die i en tildeels ny Oversættelse, med det Tilføiende, at jeg i Aarets Løb havde indstuderet Titelrollen og ønskede at udføre den, hvis Hr. Directeuren tiltroede mig den fornødne Evne.

Etatsraad Heiberg fik i de første 5—6 Uger ikke Tid til at læse Stykket ¹⁰ igjennem; men efter gjentagne Anmodninger om et Svar, sendte han mig endelig Stykket tilbage, ledsaget af den Skrivelse, som han senere lod indrykke i den Berlingske Tidende, og hvoraf Meningen da var den, at Stykket mishagede ham; at dets Opførelse kun — og det endda kun til Nød — kunde ⁵ forsvares som et dramaturgisk Experiment, at han imidlertid ikke bestemt ¹⁵ vilde modsætte sig den, fornemmelig fordi jeg ønskede at udføre Richards Rolle; men at dette ialfald først kunde skee til næste Saison.

Som Svaret lyder, især i sin Heelhed, vil man let forstaae det, som om det var Etatsraad Heibergs Mening at opføre Stykket i næste Saison, og saaledes har ogsaa Mange forstaaet det. Men dette er neppe Tilfældet. Herr Etatsraaden ²⁰ meddelte mig nemlig i vor derpaa følgende Samtale, at hans Svar skulde forstaaes efter Bogstaven: at han ikke vilde opføre det i denne Saison, og at han ikke vidste, om han nogensinde vilde opføre det. Hvad der staaer om Opførelsen til næste Saison, er altsaa kun at betragte som en meget fattelig, men tillige, som det forekommer mig, noget overflødig Oplysning om, at hvad ²⁵ der ikke kan skee i denne Saison, først kan skee i den næste, hvis det overhovedet kan skee. At Etatsraad Heiberg virkelig har den Mening, som jeg her tillægger ham, fremgik endnu tydeligere, mener jeg, af Slutningen paa vor Samtale; thi da jeg erklærede, at jeg vilde forlange min Afsked, hvis han ikke kunde beqvemme sig til at opføre Stykket i en ikke altfor fjern Fremtid, er- ³⁰ klærede han, at jeg isaafald kun havde at indgive min Ansøgning.

Efter denne Yttring kunde der naturligviis ikke være Tale om nogen videre Forhandling mellem Etatsraad Heiberg og mig, denne Sag betræffende. Da jeg imidlertid ikke søgte en Anledning til at forlade Theatret, og ikke vilde lade noget Middel til en mindelig Afgjørelse uforsøgt, henvendte jeg mig først ³⁵ til Hr. Ministeren, Etatsraad Heibergs og min høie Foresatte, og jeg griber denne Leilighed til endnu engang at takke Hr. Ministeren for den Velvillie, hvormed De hørte paa mit Andragende. Desværre havde jeg kun lidet Haab om et for mig gunstigt Udfald, hvad jeg heller ikke skjulte for Dem; og Hr. Ministeren veed nu af egen Erfaring, at min Forudsigelse var sand; heller ikke ⁴⁰

ad denne Vei er det lykkedes mig at bevæge Theaterdirecteuren til at give, hvad man dog med Billighed synes at kunne fordre af en bestemmende Autoritet — et bestemt Svar.

Der er altsaa ikke Andet for mig at gjøre, end at holde mit Ord og forlange
5 min Afsked. Jeg gjør det kun ugjerne, men det er et Skridt, jeg skylder baade
min Overbeviisning og min Ære. Som Sagen staaer, kan jeg ikke Andet; og
dersom Etatsraad Heiberg slet ikke vil komme mig imøde, tvinger han mig
ligefrem til at gaae. Etatsraaden derimod kan meget vel, uden at opoffre det
Allermindste af sin Myndighed, gjøre mig en saadan Indrømmelse. Han har
10 ikke ligefrem forkastet Stykket, han har endogsaa aabnet en stærk Udsigt til
dets Opførelse: hvad jeg forlanger, er kun, at han forvandler denne Udsigt
til et bestemt Løfte; enhver nærmere Bestemmelse overlader jeg med Glæde
ham. Men vil han paa ingen Maade lade sig bevæge til at forlade sin nega-
tive Holdning, saa har jeg kun Eet at bede Hr. Ministeren om, og det er,
15 godhedsfuld at forskaffe mig min Afsked jo før jo heller. Jeg behøver neppe
at sige Dem hvorfor. Min spændte Stilling til Theaterdirecteuren, i Forbindelse
med Udsigten til at miste en Virksomhed, der er mig kjær, maa nødvendig
virke skadelig paa min Stemning og svække min Evne til at røgte mit Kald;
enhver anden Embedsmand kan til Nød udføre sin Gjerning tiltrods for Mis-
20 stemning, men en Skuespiller ikke. Allerede nu koster det mig en betydelig
Overvindelse.

Hermed kunde min Skrivelse i Grunden gjerne være tilende, men efter den
Velvillie, hvorpaa Hr. Ministeren har givet mig uforglemmelige Beviser, vilde
jeg nødig, at min Handlemaade i nogensomhelst Henseende skulde misfor-
25 staaes eller miskjendes af Dem, og jeg beder Dem derfor tilgive mig, om
jeg et Øieblik endnu vover at lægge Beslag paa Deres kostbare Tid.

Jeg forlader ikke Theatret, fordi jeg ikke maa udføre en Rolle, som jeg
har Lyst til; og som Beviis herpaa kan jeg anføre, at jeg har foreslaaet Etats-
raad Heiberg fire andre Roller, nemlig Marinelli i Lessings Emilie Galotti,
30 Figaro i Beaumarchais Lystspil, Advocat Pavaret i Picards De lystige Passa-
gerer og de Chavigny i Scribes le diplomate malgré lui, som han alle har nægtet
mig, uden at jeg derfor søgte min Afsked, fordi jeg erkjendte, at disse Stykker
ikke ere af en saa classisk Natur, at deres Opførelse jo maa beroe paa Theater-
directeurens Smag og Villie.

35 Men Richard den 3die hører ikke under denne Categorie. Richard den 3die
er et af disse classiske Dramer, der staae som evige Mønstre for den prote-
stantiske Skuespildigtning og evige Opgaver for den fremstillende Kunst. Deres
Tal er ikke stort, og deres Evighed viser sig blandt andet deri, at de kjendes
af Alle; men jeg vil dog eksempelvis anføre Romeo og Julie, Hamlet, Mac-
40 beth, Lear, Othello, Kjøbmanden af Venedig, Julius Cæsar, Axel og Valborg,

Hakon Jarl, Palnatoke, Erasmus Montanus, Den Stundesløse, Jacob v. Thybo osv. Et saadant Skuespil skal en Directeur, mener jeg, ikke dømme, thi her har Verden dømt, uden at afvente noget Overskjøn. Det er de classiske Digtere, som skabe Kunsten og bestemme dens Love; og ligeoverfor disse Kunstens Heroer skal en Directeur, mener jeg, ikke byde, men lyde. Naar et saadant Stykke kan opføres, skal det; Theatret kommer derved et Skridt nærmere til sit ophøiede Maal, og dets Ære voxer i samme Grad, som det mægter tilfredsstillende at løse disse Opgaver. Her er derfor heller ikke Spørgsmaal om Nationalitet, thi det Classiske staaer, som det Evige, over det Nationale. Som Luther ikke blot er en tydsk Theolog, men Hovedet for den hele protestantiske Theologie, saaledes er Mozart ikke blot en tydsk eller italiensk Componist, men et musikalsk Ideal og Shakspeare ikke blot en engelsk Digter, men Lærer og Mester i det nyere protestantiske Drama.

Det synes virkelig ogsaa, som Etatsraad Heiberg selv til visse Tider deler denne Anskuelse. Thi af hvilken Grund opfører han ellers Macbeth, som er endnu sortere i Farven, og som han i sine Intelligensblade har bedømt endnu haardere, end han i den omtalte Skrivelse har medtaget Richard den 3die; for dettes Vedkommende nøies han dog med den Yttring, at Melpomenes Dolk her er forvandlet til en Slagterkniv; Macbeth kalder han ligefrem en Ole Kollerød. Og af hvilken Grund opfylder han ellers Skuespiller Mantzius's Ønske, at udføre Titelrollen i Den politiske Kandestøber, et Stykke, som han ligeledes offentlig har dadlet, og hvorfor han i sin Tid hørte ilde af Hr. Etatsraad Hauch. Kun med Richard den 3die gjør han en Undtagelse, kun ved denne Leilighed frygter han en tidlig eller seen Bebreidelse som Directeur, kun naar jeg beder ham om Tilladelse til at udføre en Rolle, siger han nei. Og han nægter det ikke, fordi jeg efter hans Mening ikke duer til at udføre den; tvertimod, skulde han nogensinde beqvemme sig til at opføre Stykket, saa skulde det være af Forekommenhed imod mig. Men viser Etatsraad Heiberg mig ellers for liden Forekommenhed, saa er denne til Gjengjeld meget for stor; det gaaer ikke an at opføre Shakspeare af Forekommenhed mod mig; og det forstaaer sig, han viser mig da heller ikke denne Forekommenhed. Men finder jeg mig i dette Afslag, er der ikke mindste Grund for, at han ikke igjen skulde sige nei, naar jeg igjen har anvendt et Aars Tid paa at indstudere en eller anden classisk Rolle.

Etatsraad Heiberg slaaer saaledes — og det er min næste Hovedanke — en Streg over den bedste Deel af Skuespillerens Virksomhed, hans frie og begeistrede Studium og Løsning af hine evige Opgaver; og vor Gjerning nedsynker saaledes til at være slet og ret Theatertjeneste, et Hverv, der i 19 Tilfælde af 20 er ligesaa ubetydeligt, som utaknemmeligt. Naar en Skuespiller troer at kunne byde Publicum et Kunstværk, og man har Grund til at vente

et saadant, har han da ikke Krav paa at komme til at udføre det? Er — især paa et Theater — Skuespillerens Kunst ikke ligeberettiget med Digterens? Og kan en maadelig Digter gjøre Krav paa en Skuespillers Tid og Flid, men en god Skuespiller ikke fordre Plads for sit Arbeide, naar der ellers Intet er til Hinder derfor? Enhver Skuespiller vinder kun virkelig Ære og Navn hos Samtid og Eftertid i Forbindelse med den Digter, hvis Tolk han har været, og i samme Grad, som han har mægtet at løse hine evige Opgaver. Garrick og Kemble bleve u dødelige ved Shakspeare, hvad de ellers havde udført, veed Ingen; og uagtet Dr. Ryge, Madame og Hr. Nielsen have spilt fortræffelig i mange andre Stykker, vil Fremtiden dog kun mindes, at de fuldendt have fortolket Oehlenschläger. Om mine Kunstbrødre vilde taale et saadant Angreb paa deres bedste Stræben, enten fordi de bifaldt det, eller fordi de ikke kunde undvære Theatret, det veed jeg ikke. Jeg veed kun, at jeg er gaaet til Theatret af Kjærlighed til Kunst, og ikke for udelukkende at gjøre Theatertjeneste; den gjør jeg ogsaa, som et nødvendigt Onde, men jeg vil ikke gjøre den udelukkende; og naar Etatsraad Heiberg hindrer mig i at udøve, hvad jeg egenlig er kommen der for, har jeg ingen Grund til at blive der, og maa ansee det for min Pligt, at gjøre Indsigelse saa kraftig, jeg formaaer, dobbelt fordi jeg er i det lykkelige Tilfælde, ikke at bindes af Hensyn til min Indtægt. Directeuren kan nægte mig at udføre Richards Rolle, naar competente Dommere ville nægte mig Talent dertil, men han tør ikke forkaste Stykket, naar det kan udføres, endnu mindre naturligtviis, naar det i sin Heelhed kan udføres bedre end nogen anden Tragedie for Øieblikket, uden synderlig Forberedelse og saa godt som uden Bekostning, men allermindst, naar en dertil kvalificeret Skuespiller ønsker at udføre Hovedrollen. Naar han forkaster Stykket, maaskee Shakspeares berømteste Digterværk, manquerer han den Respect, han skylder Classiciteten, og naar han nægter mig at udføre Richards Rolle, uden at benægte min Evne, tilsidesætter han den Omsorg og Pleie, han som Directeur er forpligtet til at vise den bedste Deel af Skuespillerens Kunst.

En Ting bør jeg dog ikke forglemme. Jeg skylder Etatsraad Heiberg den Tilstaaelse, at han muligviis handler, som han gjør, af Interesse for mig. Hr. Etatsraaden meddeelte mig nemlig i vor sidste Samtale, at det var uklogt af mig, at spille fremtrædende Roller. Publicum, meente han, gjorde saa overspændte Fordringer til mig, at jeg i Længden, selv med det største Talent, umulig kunne opfylde dem; jeg burde derfor ikke forsøge derpaa, men spille »rundt omkring« — det vil altsaa sige ogsaa Roller, hvortil jeg ikke havde Evne, eller hvori der ikke kan vises Evne, og som man derfor ved andre Theatre overlader dem, der ingen har — *secundaire* Roller, ja endogsaa saadanne, hvor jeg stod aldeles i Skygge; kom der saa engang imellem en fremtrædende, da saa meget bedre. Men hvilken Velvillie, der end kan ligge i disse Yttringer,

maa jeg dog tilstaae, at jeg er utaknemmelig nok til ikke at skjønne paa den. Publicum gjør Fordringer til mig, og disse Fordringer kunne dog ikke være aldeles grebne ud af Luften, siden jeg nu har spillet Comedie i et heelt Aar. Etatsraad Heiberg understøtter disse Fordringer ved at indstille mig til fast Ansættelse strax og med en Gage, som endnu ikke er bleven nogen begyndende Skuespiller tildeel, og saa mener han, skal jeg svare paa disse Fordringer ved aldeles ikke at forsøge paa at opfylde dem. Jeg veed ikke, om Hr. Ministeren og Publicum vil billige denne Tankegang, men Ingen, haaber jeg, vil fortænke mig i, om jeg forlader et Theater, hvor Directeuren viser mig en saadan Velvillie.

Eller er det hverken af Velvillie, at Hr. Etatsraaden nægter mit Ønske, eller af Ringeagt for Shakspeare eller Ligeegyldighed for Skuespillerens Kunst. Er det af Bekymring for sin Souverainitets Ukrænelighed? En Skuespiller, har Etatsraad Heiberg sagt mig, maa ingen Indflydelse have paa Repertoiret. Unægtelig! Det daglige Repertoire bør kun bestemmes af Directeuren, og Æren herfor har jeg aldrig tænkt paa at berøve Hr. Etatsraaden. Men af hvilken sømmelig Grund skulde en Skuespiller ikke kunne foreslaae et Stykke? Er Forslaget ufornuftigt, kan Directeuren jo afvise det, men et fornuftigt Forslag bør dog vel ikke forkastes, blot fordi en Skuespiller gjør det. — Regjeringen har emanciperet Negerne, naar tør man haabe, at Touren kommer til Skuespillerne?

Sluttelig endnu kun denne Bemærkning. Det feiler ikke, at En og Anden, som hverken kjender Alvor eller Begeistring, vil udlægge hvad jeg gjør som Forfængelighed. Var jeg imidlertid saa forfængelig, som det vel kunde ligge i Enkeltes Interesser at gjøre mig, havde min Forfængelighed for længe siden drevet mig bort, Directeuren har ikke ladet det mangle paa Anledning. Jeg vil kun erindre Hr. Ministeren om, hvad De selv bedst veed, at Etatsraad Heiberg ikke engang gjorde mig den Ære, at vise mig sin Indstilling mig betræffende, og at jeg rimeligvis slet ikke var kommen til Theatret, dersom ikke Hr. Ministeren godhedsfuldt havde rettet Etatsraad Heibergs Feil og afæsket mig min Erklæring om, hvorvidt jeg var tilfreds med det Engagement, man havde tiltænkt mig. Nei, min Handling denne Gang idetmindste er ikke Forfængelighed. Jeg har Lyst til at spille Comedie, Publicum har indtil Dato viist mig en uforandret Velvillie, jeg har en fast Stilling og en efter Omstændighederne betydelig Indtægt, alt dette opoffrer man ikke af Caprice. Men dermed vil jeg ikke sige, at Offret er stort, naar jeg bringer det for hvad der efter min Overbeviisning er Sandhed og Ret. Maatte mit Offer da blive til Held for den Kunst, jeg endnu bestandig elsker, og som jeg ikke forlader, fordi jeg foreløbig forlader det kongelige Theater. Det haaber jeg idetmindste mit Exempel skal bevirke, at ingen fremtidig Directeur giver Slip paa en

brugelig Skuespiller, for at slippe for den Ulykke, at opføre et Shakspearsk Mesterværk.

Jeg har den Ære at blive Hr. Ministerens underdanige

F. L. Høedt.

5 781. *Peder Hansen til J. L. Heiberg.*

Slangstrup pr. Frederikssund d. 18 Junii 1853

Kjære Heiberg!

Det var med inderlig Glæde jeg modtog Dit venskabelige og kjærlige Brev af 1 dennes, som ikke alene ydede mig Trøst i den tunge Skjebne, jeg skulde friste i mit 80de Aar, men og fornyede Erindringen om et af de kjæreste For-
 10 holde jeg har oplevet. Og jeg takker Dig derfor meget for Besiddelsen af Din og Din elskelige Hustrues og Din gode Moders oprigtige Deeltagelse. Jeg burde for længe siden have gjengjældt Din Opmærksomhed, men denne Forstyrrelse og Sindsstemning, som var en Følge af den ulykkelige Begivenhed, i Forening med min Helbredstilstand og høie Alder, beder jeg maa tjene til Undskyld-
 15 ning for, at jeg ikke før har kunnet opfylde en for mig ellers saa kjær Pligt.

Du er saa god og spørger om min Stilling og Forhold efter den ulykkelige Ildebrand, som overgik mig, saavel som saa mange Andre, og jeg maa da kortelig svare, at saagodtsom Alt brændte for os. Ilden, som opkom hos en lige over for os boende Bager, blev af en stærk nordøstlig Storm ført over
 20 paa vores Huus, som næsten i et Øieblik nedbrændte, førend Sprøiterne kunde komme til Hjælp, saa at der ikke var at tænke paa Andet end at redde Livet. Alle vore Klæder, iberegnet min Præstekjøl, Linned, Sengeklæder, Dækketøi, Fødevarer og de fleste Meubler brændte. Men det tungeste for mig, næst de brændte Embedspapirer, var min ikke ubetydelige Bogsamling, som jeg
 25 havde samlet paa i over 60 Aar, og hvoriblandt, foruden de vigtigste græske og latinske Autøres og Poeter, ogsaa fandtes endeel sjeldne, især orientalske Bøger, hvilke, som Du rettelig bemærker, aldrig ville kunne erstattes. Og det glæder mig, formedelst Dit Bekjendtskab med samme, at finde Deeltagelse hos Dig i dette mit Tab. Bøgerne vare vel indbefattede i det øvrige Indbo,
 30 der var assureret i det geistlige Brandsocietet, men det Hele var assureret meget for lavt, nemlig til 3000 Rbd, og Sølvtoiet var ikke assureret, hvoraf vi, iblandt Andet, savnede vore Sølvskeer, der formodentlig bleve stjaalne m. m. De faa reddede Gjenstande ere taxerede til 170 rb. Vores iboende Sted, der ikke var »Præstegaard« som Du kalder det, da Embedsbolig mangler her
 35 ved Kaldet, var assureret for omtrent 2260 rb, og vil nok koste i det mindste 2800 eller noget over 3000 rb at gjenopbygge. Under Alt dette maae vi dog takke Gud, at vi reddede Livet; havde Ulykken skeet om Natten, kunde vi,

med mange Andre, formedelst den stærke Storm, indebrændt; og vi kunne her sagt med Job: »Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet«.

Det har imidlertid ogsaa været os en stor Trøst at erfare Menneskevenners virksomme Deeltagelse. Efterat vi have fundet Huusly m. m. hos gode Venner og Naboer, have vi nu midlertidig erholdt til Leie de samme Værelser, som vi ved vor Ankomst hertil for 36 Aar siden fik til Leie i da levende Enkeprovstinde Rabens Gaard. Vort ny Huus er lovet os færdigt om 3 Maaneder.

Det glædede mig, at Du ikke havde glemt den 1ste Junii, skjønt det var en sørgelig Begivenhed, der foranledigede dens Erindring. Ogsaa jeg tænker med Glæde tilbage paa denne Dags behagelige Nydelse i Din kjærlige Omgang, saavel som paa de selskabelige Glæder, der saa ofte bleve mig til Deel i Din gode og aandrige Moders og Tantes gjæstfrie og venlige Huse, ligesom jeg og ved denne Leilighed, skjønt sildig, bevidner min Glæde over Din elskværdige Hustrues Gjenoplivelse efter hendes farlige Sygdom, til Vinding for den skønne Kunst, hvortil hun med saa stor Hæder har opoffret sig.

Til Dem Alle sendes herved de venligste og forbindtligste Hilsener fra min Kone og Din med Høiagtelse og Venskab stedse hengivne

P. Hansen.

E. Skr. Min yngste Søn Laurits Christian, der studerer Theologie, men i Vinter formedelst Nervefeber har opholdt sig hjemme hos os, har den Ære at overbringe dette Brev. — Min næstældste Søn Niels Peter er Sognepræst i Jylland i Nærheden af Ringkjøbing og gift med en Datter af Provst Sommer, den ældste veed Du maaskee er i Banken, og min yngste Datter Abeline Theresia er gift med min Personelcapellan Arboe, der ogsaa leed Noget ved Branden, skjønt han ikke boede i samme Huus som vi, men lige over for, da Noget af hans Tøi var hos os. Dette tillader jeg mig og at meddele i Haab om ven-skabelig Deeltagelse.

P. H.

782. *J. L. Heiberg til August Bournonville.* Skrænten pr. Klampenborg, 4 August 1853.

Jeg takker Dem, Høistærede, for Deres Brev, hvoraf jeg med Fornøielse har erfaret, at De med Familie befinder Dem vel i denne farlige Tid, ligesom jeg tør haabe, at det sunde og behagelige Opholdssted, som De for Tiden har valgt, fremdeles vil præservere Dem mod den slemme Sygdoms Angreb. At De i denne Trængselstid har kunnet finde Sindsro til at udarbejde to nye Balletter, er et glædeligt Kjendetegn paa Deres Sundhed. Desuden ligger der i al aandelig Beskjæftigelse, som faaer os til at glemme det materielle Tryk, et ypperligt Præservativ, udentvivel virksommere end al den »Bitterhed«, som Aviserne i denne Tid falbyde i Form af Snapser etc. Ogsaa jeg har brugt og

bruger et lignende Præservativ, idet jeg benytter mit nuværende Otium til fornyede astronomiske Studier, under hvilke jeg, absorberet af disse Studiers matematiske Form, glemmer hele den sørgelige Virkelighed. Hidtil ere vi, Gud være lovet, blevene uberørte af Sygdommen, uagtet flere Tilfælde have fundet Sted i Omegnen. Min Kone, som takker Dem ret meget for Deres Efterspørgsel, har dog i denne Sommer ikke befundet sig saa vel, som jeg havde haabet paa Grund af den overstandne farlige Sygdom i Vinter og det vistnok sunde og styrkende Clima her paa Havsbredden. Lægerne sige dog, at det har Intet at betyde, eftersom næsten Alle føle sig meer eller mindre afficerede af det almindelige Sygdomsstof i Luften.

Deres Brev, som er af 29 Juli, modtog jeg først iforgaars Aftes, den 2den August, jeg veed ikke, hvorfor. Og da jeg nu igaar tilfældigviis var forhindret fra at skrive, maa det ikke undre Dem, at mit Svar indløber saa sildigt.

Med Hensyn paa Deres Spørgsmaal om den forestaaende Theatersaison skal jeg for det Første lade Dem vide, at jeg allerede for nogen Tid siden er indgaaet med en Indstilling til Ministeriet om at lade September Maaned falde bort, holde Loge-Auctionen midt i September, og aabne Saisonen den 1ste October. Jeg venter kun paa en Resolution paa denne Indstilling, for at bekendtgjøre det Fornødne i Bladene, og underrette det fraværende Theaterpersonal om, at Terminen for at være tilstede i Kbhavn, vil blive omtrent 4 Uger sildigere end den hidtil bestemte (som er 13de August).

For det Andet vil heraf følge, at Dandseskolen maa have Ferie til samme Termin. Alle Øvelser og Anstrengelser maae hvile, indtil den almindelige Sundhedstilstand er retableret, hvilket efter Lægernes Formening vil finde Sted midt i September.

Hvad angaaer Saisonens Begyndelse, da tænker jeg, at det kan forblive ved den foreløbige Bestemmelse, at den første Forestilling bliver: »Lovbud og Lovbrud« efter Shakspeare, og Vaudevillen »Karens Kjæreste«. Men det vil være ønskeligt at have Balletten »Waldemar« parat til den første Uge, f. Ex. Søndagen den 2den October, eller en af de paafølgende Dage, saafremt det kan skee uden utilbørlig Anstrengelse af Personalet, hvilken man især i Begyndelsen efter Sygdommens Ophør maa vogte sig for.

I Anledning af Deres Yttring, at det vilde have været til Gavn for Befolkningen, om man hele Sommeren igjennem havde spillet 2 Gange om Ugen, da mener jeg, at selv om Theaterlocalet havde været svarende til Sundhedens Fordringer, vilde det have været ugjærligt. Under den paniske Skræk for store Menneskemassers Forsamling i et lukket Rum vilde Publicum neppe have indfundet sig; og kom der kun faa Tilskuere, hvorved Faren unægtelig formindskedes, blev det ikke til Opmuntring for Befolkningen, og kunde desuden ikke betale sig. Ialfald vilde der sikkert fra Sundhedspolitiets Side være gjort

Indsigelser mod saadanne Forestillinger, ligesom det vist heller ikke var forsvareligt at udsætte Kunstpersonalet for Smitte, saa meget mere som al Anstrengelse, baade aandelig og fysisk, gjør Constitutionen modtagelig for Sygdommen.

Den nye Maskinmester har allerede længe været beskjæftiget med at ordne og rense Inventariet. Vask og Hvidten vil naturligviis ikke mindre finde Sted iaar end ellers, og jeg venter ogsaa, at den første vil blive forsvareligt besørget.

Siden jeg har nævnet »Waldemar«, maa jeg erindre at sige Dem, at Requisitionen af de nye Drabant-Costumer, som indløb under Deres Fraværelse, blev stillet i Bero, fordi Omkostningen vilde efter Overslaget blive idetmindste 300 rbd, hvilket under nærværende Forhold vist ikke kan eller tør anvendes paa denne Gjenstand, især da de gamle Drabant-Costumer dels ere i god Stand, dels ved ringe Bekostning kunne forbedres.

Programmerne til de nye Balletter skal det være mig en stor Fornøielse at læse.

Idet jeg bringer Dem min Kones Hilsener, og beder Dem formelde mine til Deres Familie, forbliver jeg

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

783. J. L. Heiberg til Caroline Petersen. Skrænten pr. Klampenborg, 7 August 1853.

Kjære Caroline!

Det var da en meget sørgelig Efterretning, som Deres sidste Brev bragte. Vi ere Alle inderlig bedrøvede over den gode, flinke, velvillige Inspecteur Jerndorffs uventede Død. Rygtet fortæller nu, at ogsaa Portner Paulsen har faaet Sygdommen, men jeg veed ikke, om det er sandt. Ialfald maa jeg bede Dem og Søren om at være meget forsigtige, naar de komme paa Søquæsthuset, for at jeg ikke skal have paa min Samvittighed, at Nogen af dem ved at besørge mine Ærinder paadrager sig Sygdommen.

Jeg skriver idag for at bede Dem om at høre til Madame Pätges' Befindende, og underrette mig derom med et Par Ord, naar de imorgen sender Bladene. Min Kone er meget urolig over, at hun forleden var syg. Det vilde være os kjært, om De jevnligt vilde høre til hende, og lade os vide, hvorledes hun har det. De kan da med det Samme bringe hende Efterretninger fra os, naar De har faaet Brev fra mig.

Billederne af Thorvaldsens Museum og lignende Ting vil jeg ikke have herud.

Her er Alt hidtil ved det Gamle. Jeg ønsker at høre det Samme om Dem og Søren, hvem jeg beder Dem hilse, ligesom De begge hilses af os Alle.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

784. *J. L. Heiberg til Caroline Petersen.*

Skrænten, den 15 August 1853.

Kjære Caroline!

. . . Vor herværende Verts Svigermoder, en Kone paa 74 Aar, døde igaar herude i Nabohuset, hvor Verten boer, og rimeligviis af Cholera. Idag er der 5 røget med Tjære i hele Bygningen, og ligeledes hos os. Jomfru Verdelin, som boede i Taarbek med sin Moder, har faaet den Sorg, at Moderen har faaet Cholera, saa hun selv har maattet flytte hen paa Kroen. De seer, at vi heller ikke herude kunne undgaa det farlige Naboskab med Sygdommen.

Hvorledes gaaer det med Portneren og med Peer? Det er jo mærkeligt, at 10 Peer er Capitalist.

Jeg beder Dem hilse Søren, og De selv hilses fra os Alle.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

785. *J. L. Heiberg til Caroline Petersen.*

20 August 1853.

Kjære Caroline!

. . . Det har nu endelig viist sig, hvori min Kones hyppige Upasselighed i denne Sommer bestod. Hun har faaet en almindelig Koldfeber, men som alle- rede er standset ved Behandling af Kongens Livlæge, Etatsraad Lund, som jeg lod hente fra Skodsborg. Vil De ikke være saa god at underrette Mad. 20 Pätges derom, for at hun ikke skal forskrækkes, ifald hun hører det af Fremmede. Men De maa udtrykkelig tilføie, at Feberen er standset ved de Midler, hun har brugt, og at hun nu befinder sig meget vel, og tager i Selskab, som sædvanligt. Det er en Lykke, at hendes Upasselighed omsider tog denne Vending, og endte med en saa bekjendt Sygdom, der saa let kan hæves.

25 De og Søren hilses fra os Alle.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

786. *J. L. Heiberg til Bernhard v. Beskow.*

30

Skrænten pr. Klampenborg ved Kjøbenhavn, 20 August 1853.

Kjære Ven!

Dit venskabelige Brev af 28 Juli skulde jeg for længe siden have besvaret, naar ikke den slemme Gjæst, som begyndte med at berøve os Dit Selskab, siden havde berøvet os Venner, Slægtninge, Bekjendte, og derved opfyldt os

med sørgmodige og urolige Tanker. I Kjøbenhavn er nu Epidemien, Gud skee Lov, betydelig aftaget, men herude paa Landet, i vort Nabolag, graserer den temmelig stærkt, endskjøndt den dog nu er noget mildere end før. I Nabohuset døde forleden en gammel Kone af Cholera; Tjenestepigen blev ogsaa syg, men er nu kommen sig. Hos os have vi hidtil været forskaanede. Min Kone har dog hele Sommeren befundet sig mindre vel, og efter at Lægerne ikke kunde blive kloge paa hendes Upasselighed, men gave hende snart det Ene, snart det Andet, deciderede endelig hendes Ildebefindende sig som en Koldfeber, hvilket jeg maa ansee for en Lykke, da det er en reel og velkjendt Sygdom, som derfor nu ogsaa allerede er hævet. 5 10

Du skriver, at Du maatte flygte for Quarantaine-Djævlerne. Det er dog et Spørgsmaal, om disse Aander ikke snarere ere Engle end Djævl, og om ikke i Grunden den svenske Regjering har Ret i at holde paa dem, thi at Sygdommen kan indføres ved Smitte, er nu ved de her gjorte Erfaringer sat udenfor al Tvivl, da det er oplyst, at paa ethvert Sted, hvor den er kommen i Provindserne, er den indført af en Reisende fra Kjøbenhavn. Vistnok kan den komme i et Land, tiltrods for al Quarantaine, og I have den jo nu ogsaa paa flere Steder i Sverrig; men Quarantainen kan dog i mange Tilfælde forhindre dens Ankomst og næsten altid standse dens Udbredelse. I de Aar, vi selv havde Quarantaine, bleve vi jo ogsaa befriede for den, og den kom først, da Quarantainen ophævedes, ligesom det ogsaa maa bemærkes, at Ophævelsen fandt Sted paa nogle Lægers aldeles uholdbare Paastand, at denne Sygdom ikke kunde meddeles ved Smitte. Det egenlige Motiv var, at Vedkommende vilde insinuere sig hos vor, mod Alle undtagen sig selv, sparsomme Rigsdag, der med Glæde gik ind paa en Besparelse af 30000 Rdrl. om Aaret; men nu kan man calculere, at Sygdommen vil komme til at koste Landet over en Million, som man kunde holdt Quarantaine for i over 30 Aar. 15 20 25

Begyndelsen af den nye Theatersaison, der ellers pleier at finde Sted den 1 September, er iaar, paa Grund af Sundhedsforholdene, udsat indtil videre. Rimeligviis vil Aabningen blive den 1 October. Paa Grund heraf kunne vi forblive en Maaned længere paa Landet, og behøve da neppe at flytte til Staden, før Sygdommen ganske er ophørt. 30

Etatsraad Suhr sendte jeg strax Dit Brev, og han har foreløbig paalagt mig at takke Dig forbindtligst derfor. Han, som vi Alle, beklage ret meget, at Omstændighederne gjorde Dit og Din Frues Ophold til et Meteor, der næsten forsvandt samtidigt med sin Apparition. Vi haabe, at Eders Cometbesøg snart vil vende tilbage i planetarisk Form, og følgerig dvæle længere paa vor Himmel. Du seer, at jeg giver en bedre Forklaring over Phænomenet, end Din egen, der paaberaaber sig Hamlets Svaghed ved visse Vinde. 35 40

Tag nu for denne Gang tiltakke med disse Linier. Hils Dine Brødre med

Deres Familier, og tak Dem, fordi de have beholdt os i venlig Erindring. Du selv og Din Baronesse hilses paa det Hjerteligste fra os Alle.

Din bestandig hengivne

J. L. Heiberg.

5 787. J. L. Heiberg til August Bournonville. Skrænten pr. Klampenborg, 22 August 1853.

Høistærede!

De to Ballet-Programmer har jeg læst med megen Fornøielse, og maa nu kun bede Dem undskylde, at jeg har tøvet saalænge med at sende dem tilbage. Jeg vilde ikke sende dem uden at skrive et Par Ord om dem, og dette
10 er af forskjellige Aarsager blevet opsat.

Begge synes mig at være smukke Opfindelser og vel egnede for Scenen. Det østerlandske er et meget morsomt Sujet med comiske Situationer. Det andet har den særegne Interesse, at det slutter sig til vor Folkepoesie, hvilket ikke kan Andet end bidrage til endnu mere at nationalisere vor Ballet ved at for-
15 høie dens nationale Præg. Da denne Ballet, som vist vil blive til stor Ære for vort Theater, kaldes »et Folkesagn«, og medrette, da den netop bevæger sig i denne Kreds, vil jeg dog henstille til Deres nærmere Overveielse, om der ikke i eet Punkt er skeet Traditionen Uret, nemlig derved, at Frøken Birthe hentes tilbage af Troldfolket. Da hun er døbt og opdraget som et
20 christent Barn, har hendes Troldslægt tabt Magten over hende, og kan ikke reclamere hende, selv om hendes Character har faaet nok saa mange Feil. Kun dersom hun selv frivilligt renoncerer paa sit høiere Standpunkt for at vende tilbage til sit Udspring, kan hendes Slægt hente hende, thi hun træder da i samme Forhold, som De, der frivilligt forskrive sig til Djævelen. Men
25 ellers gaaer det ikke an. Ligesom Troldene maae vige for den christelige Kirkes Symboler, saa kunne de heller ikke gribe Den, som er indlemmet i Kirken, med mindre Denne selv træder ud af Forbindelsen med den.

Hvorfor Ove helder Drikken ud af Bægeret, er mig heller ikke klart, da man ikke seer nogen Virkning deraf. I en af Kæmpeviserne om Hr. Oluf,
30 helder denne Drikken over sin Hest, for at prøve dens Beskaffenhed, inden han nyder den, og seer nu, hvorledes Haarene svides af Hesten. Her maatte man vel snarest see en Busk pludselig visne. Thi at Hilda, saalænge hun endnu befinder sig i Troldenes Kreds, har kunnet række ham en giftig Drik, er jo ikke umotiveret. Hvad mener De forresten om et Drikkehorn i Stedet
35 for et Bæger? Det er mere i Characteren, men ved Kilden vil maaskee Bægeret være passeligere.

Skulde man i »Abdallah« ikke erfare, hvem den ubekjendte Magier er, og

af hvad Grund han har sat Skomageren paa Prøve? Vel kan man tildeels besvare sig selv dette Spørgsmaal.

Dette er hvad der er faldet mig ind ved Læsningen af Programmerne, og som det nu maa være Dem selv overladt at tage Hensyn til, eller ei.

Jeg haaber, at De med Familie befinder Dem vel. Her have vi det om- 5 trent ved det Gamle. Dog har min Kone faaet Koldfeber, hvilket jeg iøvrigt betragter som en Lykke under en Cholera-Epidemie. Feberen er forresten allerede standset ved de sædvanlige Midler.

Det er endnu ikke ganske afgjort, naar Theatersaisonen skal begynde, men jeg venter, at det bliver den 1ste October. 10

Med Høiagtelse

ærbødigst

J. L. Heiberg.

788. J. L. Heiberg til Thomas Overskou.

[Poststempel: 25/8 1853]

Høistærede Hr. Professor!

Det vil af mine Bekjendtgørelser i Bladene allerede være Dem bekjendt, 15 at Saisonen skal aabnes i Midten af September. Dagen vil blive enten Søndagen den 18de eller Mandagen den 19de. Personalet er, som De vel ligeledes har seet, indkaldt til den 31 August, for at Prøverne kunne begynde Torsdagen den 1ste September, til hvilken Dag den første Prøve paa »Lovbud og Lovbrud« kan berammes. Skulde der imidlertid gjøres Indvendinger fra Per- 20 sonalets Side mod allerede at prøve Dagen efter Ankomsten, vil der heller ikke være Noget tabt ved at opsætte den første Prøve een eller endog to Dage. Den ledige Rolle i dette Stykke (Costard, saavidt jeg erindrer) skal jeg imorgen eller iovermorgen lade tildeles Hr. Kühl.

Samtidigt med disse Prøver maatte der da sættes Claveerprøver, og længere 25 hen Theaterprøver, paa »Karens Kjæreste«, hvilket Stykke bør være parat til den første Forestilling, skjøndt jeg, af forskjellige Hensyn, og fornemmelig af den Grund, at man strax efter Cholera-Epidemien bør saavidt muligt undgaae meget lange Forestillinger, nu foretrækker, at det ikke gaaer i Forbindelse med »Lovbud og Lovbrud«, men nogle Dage efter den første Forestilling, 30 i Forbindelse med et ældre Stykke. Desuden har Gläser komponeret et Slags instrumentel Prolog til Saisonens Aabning, hvilket Musiknummer vil vare næsten et Qvarteer. Naar der nu herefter følger en kort Introduction til Lystspillet, og derpaa dette selv, vil der neppe behøves meer end et Par Smaadandse til at udfylde Aftenen. 35

Hvad angaaer Karens Rolle i dette Stykke, da bliver det — Alt vel betænkt — bedst, at min Kone, som desuden nylig har havt Koldfeber, og endnu ikke er ganske restitueret, afgiver denne Rolle til en Anden. Men hvem skal

denne Anden være? Der kan efter min Mening kun være Valg imellem Mad. Hansen og Jfr. Josephine Hansen. Jeg er her ganske tvivlraadig. For den Første taler, at der er saa megen Tale om Bondepigens Skjønhed, ligesom jo ogsaa Mad. Hansen har viist i »Michel Perrin«, at hun kan lade det paatagne
 5 Væsen fare, og spille simple, godmodige Piger ret naturligt. For Josephine Hansen derimod taler, at hun vil synge Partiet bedre, og udentviwl ogsaa tage sig ret net ud som Bondepige. Jeg ønskede nok at høre Deres Mening herom, inden jeg tager en Bestemmelse. Jeg kommer rimeligviis til Byen paa Løverdags Formiddag, men jeg veed ikke saa nøie, hvad Tid. Et Par Ord,
 10 aflagte hos Portneren, vilde være tilstrækkelige. Fra Onsdag den 31te begynder jeg igjen mine stadige Onsdags-Nærværelser paa Theatret, men Sagen maatte helst være afgjort inden den Tid.

For ikke at glømme det, vil jeg i denne Anledning bede Hr. Professoren, at De til sin Tid vil være opmærksom paa, at Ingen i denne Vaudeville taler
 15 decideret sjællandsk Dialect, fordi denne ellers maatte vedligeholdes i Sangene, hvis lyriske Character vilde ophæves derved. Skulde den saa meget paa-beraabe »Naturligheds« Fordringer fra nogen Side gjøre sig gjældende, saa kan Vedkommende gjøres opmærksom paa, at ligesom man i en versificeret Tragedie ikke lader en Bonde tale Bondedialect, saa maa man i alt andet
 20 Lyrisk renoncere paa den samme Naturlighed, der her maa vige for høiere Hensyn til Kunstformen i det Hele. Lidt Bredt i Talen kan i nærværende Tilfælde tilstrækkeligt betegne Bonden uden at støde an mod Stykkets almindelige Character, som er det Væsenlige.

I det Haab, at De er ved god Helbred, og at samme maa vedblive, er jeg

25

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

789. C. Molbech til J. L. Heiberg.

Gammelgaard, ved Hiortespring den 7. Sept. 1853.

Høistærede Hr. Etatsraad!

Maaskee vil De være af den Formening, at den, som engang har tilskrevet
 30 Dem et Brev offentligt eller paa Prent, og det endog et polemisk Brev, ikke mere vilde finde Anledning til at skrive privat til Dem — eller at De dog ligesom med en vis Mistanke om nogen fiendtlig eller polemisk Hensigt kunde modtage en Skrivelse fra samme Mand. I det første vil De dog allerede have seet, at De havde taget feil; og at det sidste heller ikke vilde være grundet
 35 i et virkeligt Forhold — vil mit Brev maaskee — om det end skulde indeholde et eller andet, som ikke behagede Dem, eller som De ei kan bifalde — dog overtyde Dem om. Nærværende Brev hører til dem, jeg vil kalde mine frie, eller frivillige Breve, og som dog paa en vis Maade ikke ere det;

det hører til dem, jeg skriver fordi jeg vil det; men tillige fordi en indvortes Drift kalder mig til, eller ligefrem byder mig at gjøre det.

Allerede under et tidligere Ophold af nogle Uger i August paa dette Sted har jeg iblandt anden Lecture — ikke af Tidens danske Literatur, der saa godt som er mig reent ubekendt — læst nogle af Deres tidligere 5 Skrifter og Afhandlinger. Nu, da jeg igien her har tilbragt et Par, af Veiret tildeels ikke favoriserede Dage, har jeg ligeledes taget mig for, paa ny at læse Adskilligt af Dem; fornemmelig Deres »Polemik med Professor Hauch«, og Afhandlingen om Vaudevillen. Denne Læsning har bragt mig i en saa nær aandelig Berøring med Forfatteren, at det paa en 10 Maade forekommer mig, som om jeg ogsaa personlig var kommen ham ligesaa nær, som i fordums Dage; og det synes mig næsten umuligt, at en Forfatter, med hvem jeg for 27 Aar siden (som jeg endnu klart nok mindes) i mange Dele var saa enig, saaledes skulde være bleven til en anden Individualitet, at ikke samme intellectuelle Enighed maatte finde Sted — naar det 15 dog endnu, efter saa lang Tid, tidt forekommer mig, som jeg læste mine egne æsthetiske Grundsætninger og Anskuelse, førte i Pennen af ham. Dertil kommer ogsaa den Omstændighed, at jeg paa mange Steder ikke kan undertrykke en Følelse, der fremkalder det Ønske hos mig: at jeg selv var i Stand til at udtale deslige egne Anskuelse og Meninger i en saa heldig, klar, logisk og 20 stilistisk correct Sprogform, som Digteren Heiberg har været i Stand til at give sin danske Prosa i endeel kritiske Arbeider. Et saadant Ønske er vel i sig selv, ligesom menneskelige Ønsker overhovedet, overflødigt og daarligt; thi hvilken Forfatter, endog kun af ringeste eget Værd, vil kunne ønske sig en andens Stil? Intet Menneske kan jo i Virkelighed[en] ønske at være 25 en Anden, end sig selv (og Stilen er jo Forfatterens Væsenhed eller Jeg, udtrykt i Sprogform; eller, hvis Nogen ønsker det, betyder det ikke meer, end om En siger: Gid jeg kunde flyve til Maanen! — Men, hvad derimod egentlig har mere Realitet, er den Bevidsthed, der ikke sielden er bleven klar hos mig, ved at læse Adskilligt af Deres tidligste kritiske Arbeider: at 30 Indtrykket af disse endnu er uforandret hos mig; hvorimod det allerede for en tidlang siden har forekommet mig, at de ikke stod i et consequent og indvortes begrundet Forhold til endeel af de tidligere. Derpaa vil jeg imidlertid ikke indlade mig; thi de senere ere mig nu ikke saa nærværende, at jeg kan klare Forholdet, eller gjøre bestemt Rede for den indre Uovereens- 35 stemmelse, jeg i sin Tid troede at finde i adskillige af Deres æsthetiske Meninger og Domme fra sildigere Tidspunkter, naar de holdtes ved Siden af ældre. Jeg betragter nu egentlig kun disse; og det giver mig, paa vor Literaturs Vegne — uden noget Slags Hensyn til personlige Forhold, eller disses forandrede Charakter — en høi Grad af national Tilfredshed, at jeg paa ny 40

er bleven overbeviist om, hvor ypperlig en Production af æsthetisk Polemik og Kritik denne Literatur f. Ex. besidder i Artiklerne om Øhlenschlägers Tragedier og om Hauch. De vil, troer jeg, med Lethed fatte, at jeg siger dette, uden at tænke det mindste paa, at det er Etatsr. Heiberg, som er Forf. af
5 sidstnævnte kritiske Artikel — en Forfatter, med hvem jeg nu ikke let vil komme i nogen Berøring, der kunde skade mit Omdømmes Frihed; eller at den er rettet imod Etatsr. Hauch, til hvem jeg i tidligere Aar har staaet i det venskabeligste personlige Forhold, og med hvem jeg desuagtet selv engang førte en skarp Polemik; men hvis Person og Charakter som Menneske jeg
10 aldrig vil ophøre at betragte med ublandet Agtelse. Ingen af Delene kan dog hindre, at jeg i dette Øieblik endog anseer ham for en langt svagere dramatisk Digter, end De formodentlig nu gjør; ligesom jeg i denne Formening ikke er i Stand til at lade mig rokke i mindste Maade af den blotte Succes, som hans senere Skuespil (skrevne mere for Honoraret, end for Evigheden)
15 have vundet paa vort Theater, hos dets Publicum — og jeg maa forudsætte, hos dets Directeur.

Uagtet jeg nu saaledes føler mig ligesom indvortes opfordret og tilskyndet til at sige Dem, at jeg atter har havt stor Interesse og et fornyet Udbytte af Læsningen af flere af Deres Afhandlinger (hvoribl. ogsaa den, mig ikke for-
20 hen bekendte: om den menneskel. Frihed — hvorom jeg allerede for 2—3 Uger siden var i Begreb med at ville tilskrive Dem) saa kan jeg dog ikke let tænke mig en større Uoverensstemmelse i Smag og Anskuelser, end den, som jeg forestiller mig nu for Tiden finder Sted imellem os med Hensyn til dramatiske Værker, saavel som i adskillige andre æsthetiske og kritiske Materier.
25 Det er saa at sige just Tanken herpaa, der i Dag nærmest har ledet mig til at skrive dette Brev, fordi jeg, ved at læse et af de omtalte Arbejder, levende blev sat tilbage i Tider, da jeg med Dem paa den interessanteste Maade kunde dele og udvexle saa mangehaande Ideer, Meninger og Betragtninger over Tidens Phænomener i Literaturens og Konstens Sphære. Jeg læste og fornåm
30 nu i saamange af Deres Yttringer en Gienklang af hine Tidens intellectuelle Liv og Rørelser; jeg følte dobbelt den litteraire og æsthetiske Isolering — om jeg saa maa sige — hvori jeg befinder mig, uden at jeg, saa nær mit Livs Grændser, kan aflade at søge den Næring, som jeg endnu kan være i Stand til at modtage og nyde i Konstens Verden og af Skiønhedens evige Kilder,
35 som fra en tidlig Ungdom har været baade Maalet for min Attraa og Længsel, og ofte min Trøst og Glæde i mørke Dage — som den endnu er og kan være det. Men da jeg ligesaa lidt kan ophøre at leve i og for vort Fædrelands Sprog og Literatur og den Deel, som det har i Konstens Rige og i Skiønhedens Productioner: saa føler jeg ogsaa med hvert Aar mere det Savn og den store
40 Mangel, som denne Literatur allerede i en heel Række Aar har maattet lide,

ved reent at fattes Kritikens Element — eller, om man hellere vil, dens Ferment, dens rensende Gæringsmiddel i Literaturen. Naar man paa den Maade, som jeg har seet mig i Stand til, ved en saa at sige mit Liv udfyldende Omgang med flere Literaturer (jeg vil lade være uafgiort, hvor fortrolig den har været) har tilegnet sig en Evne til at opfatte Tilstande i en Literatur ved et Slags Tact eller umiddelbar Fornemmelse — ligesom man ved nogen Omgang med en Person kan faae et Slags indvortes Beskuelse af hans Væsen og personlige Individualitet: saa kan man ogsaa ligesom føle paa sig selv, hvad der til en vis Tid fattes en Literatur — hvor den har sin force, eller sin Brøst. Den sidste forekommer det mig at vor Literatur i det Hele, men fortrinlig den Æsthetiske, lider af i høi Grad, ved Mangel paa Kritikens Salt og Kryderi — og ved den derved frembragte litteraire Indigestion. Forfattere mangle den sunde Fordøielseskraft, og hvad de producere bliver kun alt for tidt raat og umodent. Dette er saameget mere naturligt, da det omtalte Element aldeles ikke — som Nogle vil forestille sig — allene er til og virker hos og for »Critici og Recensenter«; eller for den Deel af Publicum, der læser og ændser Kritik; men denne virker netop ogsaa, hvor den en Tid trives og er i Flor, ubevidst paa Forfatterne selv, og meddeler sig til disses intellectuelle Natur, og Smagsdannelse. Hvor derimod Kritiken reent dør bort, taber ogsaa Publicum efterhaanden (for at blive i Lignelsen) al Styrke i den litteraire og æsthetiske Digestionskraft. Man kan byde det den sundeste og rigeste Næring, eller den slappest og flaueste. Det modtager just ikke Alt med lige Tilfredshed og Lyst; men — det lader Alt passere. Publicum bliver slapt og sløvt i Smagen, overmættet med indifferente, middelmaadige Producter, som ved Vanen bliver det taalelige — og derfor efterhaanden ligegyldigt for æsthetiske Værkers indre Kiærne, og for deres varige Værd. Literatur og Poesie synes meer og meer at antage Charakteren af en Industriproduction til Livets Nytte eller Forskiønnelse, eller at gaae ind under det almindelige Nationalvelstands oconomiske Virkekreds og Synspunkt. Maaskee De imidlertid slet ikke seer Tingen i dette Lys; eller maaskee De mener, at om det tildeels kan være saaledes fat med os, saa er det slet ikke bedre i andre Lande. Men deri kan jeg i saa Fald dog ikke være ganske enig med Dem. (Jeg taler nemlig om Literatur overhovedet; ikke blot om æsthetisk; endnu mindre blot om dramatisk Literatur.) Jeg vil da f. Ex. nævne England som et Land, hvori der i den nærværende Literatur hersker en ulige større Sundhed og Kraft, og i det kritiske Element mere Liv, Kiærne og bevægende Kræfter, end baade i Tydskland og hos os; selv med vore Naboer, de Svenske, kunne vi heri neppe maale os. Om Poesien er jeg temmelig nær ved at troe, at den i Danmark — hvor den, i Forhold til Folkets og Sprogets Grændser, er betydelig rig og vægtig — omtrent har culmineret — eller i det mindste udtømt sig maaskee for et Aarhundrede.

Hvad De nu i øvrigt vil sige til, at jeg falder paa, her i min eensomme Isolering, at henvende disse Betragtninger, som Rummet minder mig om at afbryde, til Dem, høistærede Hr. Etatsraad! kan jeg ikke vide. Anledningen dertil, er slet ingen anden end den ovenfor anførte; og De vil i det mindste
5 erfare, at jeg endnu engang kan skrive Dem et Brev til, som ikke er paa Prent — og som De desuagtet ligesaa vel kan lade ubesvaret, som det trykte. Imidlertid maa jeg tillade mig at slutte det med min Hilsen til Fru Heiberg og Deres Fru Moder, fra den, som bestandig henlever

med gammel Høiagtelse

10

Deres

C. Molbech.

790. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn d. 19 September 1853.

Ved behagelig Skrivelse af 13de dennes har Ministeriet forlangt mine Yt-
15 tringer over den herved med Bilage tilbagefølgende Ansøgning, hvori kongelig Skuespiller Instructeur Nielsen gjentager sine tidligere Begjæringer om at entlediges af Theatrets Tjeneste.

Idet jeg i denne Anledning skal tillade mig at henvise til, hvad jeg allerede oftere har havt Leilighed til at udtale, og navnlig til min Skrivelse af 8 Januar
20 1850, troer jeg dog at burde bemærke, at der fra Theaterbestyrelsens Side aldrig er gjort nogen Vanskelighed ved disse Ansøgningers Bevilgelse, og at derfor, naar Afskeden ikke er paafulgt, har Aarsagen været at søge andetsteds. Thi uagtet Theatret maa betragte det som et Tab at miste en i saa mange Henseender begavet Skuespiller, som det, alene paa Grund af hans ud-
25 vortes Fortrin, bliver vanskeligt at erstatte, saa vil paa den anden Side den store Letsindighed, hvormed han behandler sin Kunst, idet han saagodtsom aldrig memorerer nogen Rolle, og derved stadig besværer sine Medspillende, der maae bruge alleslags Kunstgreb for at dække hans Usikkerhed og derved redde Stykkernes Virkning, — bevirke, at Beklagelsen over hans Afgang bli-
30 ver mindre.

Men da Nielsen denne Gang har valgt den ubeleiligste Tid til at begjære sin Afsked, nemlig en Saisons Begyndelse istedenfor dens Slutning, og da han ikke ved denne Ansøgning, hvis Ubetimelighed han selv maa kjende, har Andet at beraabe sig paa, end de gamle Læge-Attester eller Gjentagelser af
35 samme, hvilke han saa ofte har produceret uden dog at gjøre Alvor af at tage Afskeden, saa kan der formeentlig ikke være Spørgsmaal om at tage Notice af hans Ansøgning før ved den nu forestaaende Saisons Udgang, saameget mere som han, uagtet de nævnte Attester erklære det for livsfarligt

for ham at udføre sine Functioner som Skuespiller, ikke desmindre idelig fører Klage over, at han ikke spiller nok og derved seer sin Feu formindsket.

Med disse Bemærkninger skal jeg saaledes tillade mig tjenstligst at henstille Sagen til Ministeriets behagelige Overveielse og Afgjørelse.

J. L. Heiberg.

5

/ Løffler.

791. N. P. Nielsen til A. S. Ørsted.

[Efter 19/9 1853].

Underdanigst!

Da jeg ikke kan forlange, at Deres Excellence, der er overvældet med en saa stor Mængde høistvigtige Forretninger skal kunne erindre en saa ubetyde- 10 lig Sag, som en Skuespillers Afsked, tager jeg mig den underdanige Frihed, skriftlig at gjendrive Theater-Direktørens Indvendinger mod min Ansøgning:

1) At Lægeattesten ikke er bestemt nok udtalt! derpaa maae jeg svare, at denne siger: »en længere fortsat Theatervirksomhed vil fremskynde og forøge de smertefulde livsfarlige Anfald«. Saaledes ender den indgivne Attest, og 15 den senere refererer sig aldeles til denne. Dersom dette ikke er tilstrækkeligt for at fyldestgjøre Statens Krav paa min Tjeneste, saa tør jeg først haabe det vil skee naar jeg ligger paa mit yderste, men saa behøver jeg den ikke mere.

2) Naar Direktøren videre argumenterer imod min Afsked fordi jeg til andre 20 Tider ikke kan komme til at spille nok, da er dette Argument saa maadeligt valgt, at det netop taler for mig. Den eneste Beskyttelse jeg har imod den Uretfærdighed af vor nye Pensionslov, at jeg for længere Tjeneste faaer en ringere Pension, er, at jeg maae arbeide over mine Kræfter. For ikke at være i den sørgelige Nødvendighed er det netop at jeg søger min Afsked, da en 25 fortsat Anstængelse maae forkorte mine Dage, og berøve min Familie for tidlig en Forsørger.

3) At min Ansøgning er indgivet for sildig, derfor vil Deres Excellence frikjen- 30 de mig; min Ansøgning ligger over Aar og Dag i Ministeriet og i Juny Maaned har jeg mundtlig bedet Deres Excellence om dens snarest muelige Afgjørelse.

Deres Excellences underdanigste Tjener

N. P. Nielsen.

792. J. L. Heiberg til Claudius Rosenhoff.

Kbhavn, 20 Septbr 1853.

Naar De, Høistærede, efter at have bedet mig om et hurtigt Svar, først 35 erholder det idag, maa De troe at have Grund til Klage, og dog er Opsættel-

sen skeet i den bedste Mening. Da jeg nemlig ikke bestemt erindrede, om jeg muligviis kunde have en eller anden Bagatel, som jeg kunde være bekendt at sende Dem som Bidrag — om end ubetydeligt — til Deres Kalender, vilde jeg først søge efter mellem mine Papirer. Men disse ere under min nødtvungne
 5 Flytning i Sommer, da jeg maatte i Hast rømme to Værelser, som skulde indrettes til Hospitalsstuer, over Hals og Hoved komne op paa et Loftskammer, og ligge der med hundrede andre Ting i en saadan babylonisk Forvirring, at jeg hidtil ikke har kunnet faae dem ordnede eller blot hitte Rede i dem. Jeg skal imidlertid endnu gjøre et Forsøg derpaa, og skulde jeg da være saa heldig
 10 at finde Noget, hvormed De kan være tjent, skal jeg strax sende Dem det. I modsat Fald vil De tage Villien for Gjærningen og undskyldte

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

793. J. L. Heiberg til C. Molbech.

Kbhavn, 23 Septbr. 1853.

15 Høistærede Hr. Etatsraad!

Det var mig en særdeles behagelig Overraskelse at modtage et Brev fra Dem, og et saa venligt Brev, der erindrede mig om Tider, Stemninger og Begivenheder, som kun altfor let glemmes eller dog træde i Skjul, bedøvede af det daglige Forretningslivs Tummel. Det er denne samme Tummel, der er
 20 Skyld i, at jeg saa sildigt takker Dem for et saa kjærkomment Beviis paa, at Deres gamle Godhed for mig ikke er forbi, thi jeg har i denne Theatersaisons Begyndelse havt saa mange Forretninger og Bryderier og saa mange vidtløftige og kjedsommelige Breve at skrive, at jeg ikke har kunnet finde Ro til at udtrykke Dem de Følelser, som jeg dog, tiltrods for denne Forsinkelse, tør
 25 haabe, at De ikke har sat i Tvivl. Det glæder mig oprigtigt, at De paany har villet læse nogle af mine gamle Smaaskrifter, og at De i den lange Mellemtid ikke har forandret Deres gode Mening om dem. De synes derimod at antage, at disse Smaaskrifters Forfatter har i Mellemtiden forandret sine Anskuelse i Adskilligt. Uden at ville benægte, at en og anden forandret Mening kan have
 30 gjort sig gjældende hos mig — og hvorledes skulde det under saa mange Paa-virkninger være muligt andet — troer jeg dog at kunne sige med Sandhed, at mine Grund-Anskuelse, mine virkelige Principer ere blevne uforandrede, Noget, som jeg troer, at man vil finde ved at sammenligne disse ældste kritiske Arbejder med de nyeste, jeg har produceret, som ere Intelligensbladene, siden
 35 hvilke der rigtignok igjen er forløbet et ikke saa ganske uanseeligt Tidsrum, men hvorom jeg dog trøster mig til at kunne sige det Samme. Det kan muligviis være Resultaterne af min nuværende Theatercensur eller maaskee hele

Theaterbestyrelse, der har vakt Formodning om forandrede Principer; men det gaaer med Theaterbestyrelsens Phænomener — sans comparaison — ligesom med Himlens: det kommer an paa det Standpunkt, som Betragteren indtager. Seer man de himmelske Phænomener, ikke fra Solen, men fra Jorden, maa man troe — hvad jo ogsaa Verden længe har gjort — at den ordnende og styrende Magt bekjender sig til det ptolemæiske, ikke til det copernicanske System. Den samme Misforstaaelse vilde det være at bedømme min Æsthetik efter min Theatrecensur, thi denne kan og bør, efter min Mening, ikke udelukkende gennemføres efter strenge æsthetiske Principer, men disse maae lade sig modificere ved mangfoldige andre Hensyn, Noget, som De vil finde, at jeg allerede i mit Skrift om Vaudevillen bestemt har udtalt. Af disse Hensyn ere der nu nogle, som ikke ere uden Forbindelse med Æsthetik og Kritik; andre derimod ere uvedkommende for disse Sphærer, og kunne dog ikke til-sidesættes, allermindst under de nuværende Forhold, hvor Theatret, som Stats-Institut under et Ministerium, der selv er afhængigt af en Rigsdag — meer end det behøvede eller burde — har ganske andre Vilkaar end tilforn, og ganske andre Vanskeligheder at kæmpe med, blandt hvilke de økonomiske Indskrænkninger udøve deres Magt i de forskjelligste Retninger. Hvad man som Theatrecensur kan sige sig selv iforveien, det er, at der kan gives værdifulde Værker, som man ikke kan bruge, og paa den anden Side Arbejder af en ringere, selv forbignaaende Værdi, som man bør anvende. Kun dette maa enhver Theaterbestyrer, der agter sig selv og sit Hverv, kunne indestaae for, at der ikke i Repertoiret optages Noget, som er slet eller uværdigt. Lad saa det ene Stykke have disse, det andet hine Mangler; det faaer saa være, naar kun ethvert af dem har en eller anden grundet Adkomst, og derhos ikke noget Element, som bør udelukke det. At bedømme en Theaterbestyrers æsthetiske Principer efter de Stykker, han antager, er da en mislig Sag, og lader sig, naar man ikke vil nøies med at gjøre det ganske en gros, ikke udføres, før efter en lang Aarrække, hvis Resultater da blive paalideligere formedelst det større Antal af Observationer (for at blive i den oven anførte Lignelse), mellem hvilke det da bedre vil lykkes at sondre de betydningsfuldere Phænomener fra de tilfældige, og derved komme til Kundskab om Systemet.

Det er vistnok sandt, hvad De ytrer, at man nuomstunder føler Savnet af en stadig og grundig Kritik. Men ikke desmindre skulde jeg næsten troe, at det dog ikke er Øieblikket til et større og alvorligere kritisk Foretagende, ikke endda saa meget paa Grund af de mange underordnede og overfladiske Interesser, hvori Tidsalderen er adspaltet — thi heraf skulde den netop udrydes ved det dygtige kritiske Talent — men fordi, hvad fornemmelig den æsthetiske Kritik angaaer, vi uidentvivel behøve en Fornyelse af en Poesie, inden det kan nytte at tænke paa en Fornyelse af vor Kritik. De gamle Synspunkter

ere udtømte, og nye kunne blot opstaae for Critiken derved, at de først gjøre sig gjældende i Poesien, thi kun ny Kunst kan føde virkelig ny Kritik.

Der er endnu meget i Deres Brev, som jeg kunde ønske at discutere med Dem, dersom Tiden og Rummet tillode det. Lad mig da nu blot tilføie, at
 5 det glæder mig at høre, at De har faaet et saa behageligt landligt Opholds-
 sted, som jeg vil haabe, maa tjene Dem til Styrkelse og Foryngelse. Jfr. Beyer har givet mig en tiltrækkende Beskrivelse deraf. Tilsidst beder jeg Dem modtage de venligste Hilsener fra min Kone og min Moder, og anbefale os Alle i Fru Molbechs Erindring.

10

Deres med Høiagtelse

ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

794. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Kbh. d. [?] Sept. 1853.

(Koncept).

15

Kjære Ven.

Jeg vil haabe, at De ikke for Alvor har undret Dem over, at jeg i Foraaret sendte mine to nyeste Stykker til Deres Kone. Jeg har hidtil gjort det omtrent hver Gang jeg forud ønskede at vide, om hun vilde paatage sig at udføre en Rolle deri, og naar jeg antog, at Stykket uden dette ikke kunde opføres. Sidst
 20 skeete det ved Tonietta. Men forresten anførte jeg udtrykkelig i mit Brev t. hende af 26d Apr. at jeg betragtede Tilsendelsen til hende som en Indsendelse til Dem.

Det har glædet mig meget at erfare, at »Et Offer« har behaget Dem. Ogsaa jeg troer, at det i Gehalt, navnlig i Characteertegning, staaer høiest af de to.
 25 Angaaende det Andet har Deres Kone sagt mig, at De har nogle Bemærkninger at gjøre ved Opløsningen, og derom venter jeg nu at høre noget Nærmere fra Dem. Foreløbig vil jeg kun bemærke, at jeg antog, dette Skuespils romantiske Char: tillod en Opløsning, hvorved de to poetiske Par blev deres »Sich Gehen lassen« tro til Enden. Ved Meddelelsen af Billetternes Indhold er der
 30 dog det Overraskende, at Rasmus ikke veed, at han selv har valgt. Mon ikke i dette Stykke Grundtonen er saa bestemt angivet, at det, godt spillet, og det kan for Øieblikket spilles udmærket, tør frembringe den tilsigtede Virkning? Men at det hist og her kan taale nogen Concentrering, var nok muligt.

Ang. »Et Offer« er der fra min Side Intet iveien for, at det kan leveres til
 35 Udskrivning, kun ønsker jeg, at de indlagte Repliker, som jeg frygter for ere udeladte i det Dem tilsendte Expl., maa i saa Fald blive indførte paa angivet Sted.

Deres hengivne

[Henr. Hertz].

795. *J. L. Heiberg til Kristian Mantzius.*

Kjøbenhavn, d. 10 October 1853

Et Rygte, der er saa almindelig udbredt, at det uidentivl maa være kommet Dem selv for Øre, nævner Dem som Ophavsmand til de tydelige Mishagsyttringer, hvilke en Deel af Publicum har fremført efter Forestillingerne af Vaudevillen: »Karens Kjæreste«, eller ialfald som Den, der har havt væsenlig 5 Deel i, at saavel disse Mishagsyttringer have fundet Sted, som og den forstyrrende Adfærd, der af og til har givet sig tilkjende under selve Forestillingerne af bemeldte Stykke, aldeles i Strid med de for Theatrets Publicum gjældende Politi-Anordninger.

Uagtet jeg nu er meget utilbøielig til at troe paa Sandheden af dette Rygte, 10 da jeg ikke let kan forestille mig, at et Medlem af selve Theater-Etaten skulde i den Grad miskjende sin Stilling, at han kunde være istand til at compromitere baade den og Institutionen, hvortil den knytter ham, ved at intrigue imod de Arbeider, som Forfatterne med Tillid overgive i Theaterbestyrelsens og Personalets Hænder, saa maa jeg dog, da Rygtet nu engang existerer, anvende de til dets Gjendrivelse nødvendige Midler, for at man ikke skal tiltroe Theaterbestyrelsen den Svaghed at tolerere sine Undergivnes Forsøg paa at 15 agitere Publicum imod den.

Jeg maa derfor herved have Dem anmodet om at meddele mig en skriftlig Erklæring om Deres Udeelagtighed i de omtalte Demonstrationer, hvilken Er- 20 klæring det da maa overlades mig at benytte paa den Maade, jeg finder tjenligst til at fjerne Formodningen om, at det ved Theatret skulde skorte paa den i administrative Forhold uundværlige Autoritet og Disciplin, og ikke mindre til at befrie Kunstner-Personalet fra det ufordeeltige Præg, som den Enkeltes Raahed ufortjent kan paatrykke et heelt Samfund. 25

Hvad den forlangte Erklæring skal indeholde, er, at De ikke har nogensomhelst Deel i, eller med Deres Vidende har givet nogensomhelst Anledning til de Mishagsyttringer, hvormed en Deel af Publicum har ledsaget Forestillingerne af Vaudevillen: »Karens Kjæreste«, deels efter, deels under disse Forestillinger, og at De følgelig, forsaavidt som Rygtet skulde tillægge Dem nogen 30 saadan Indflydelse paa det Forefaldne, erklærer dette Rygte for usandt.

De vil let indsee, at jeg, paa Grund af min Stilling, er fuldkommen berettiget til at affordre Dem en saadan Erklæring, og at De, paa Grund af Deres, er forpligtet til uvægerligen at give mig den, saafremt De, hvad jeg ikke tør betvivle, kan gjøre det med god Samvittighed. Jeg har da nu kun at tilføie, at 35 Erklæringen, egenhændigen undertegnet med Deres Navn, maa i aldeles bestemte, utvetydige Udtryk, der ikke tilstede nogen dobbelt eller blot svævende Fortolkning, udtale de ovenfor fremsatte Punkter, og at den maa være i mine Hænder imorgen, den 11te October, inden Dagens Udløb. Thi skulde den,

mod Forventning, udeblive, eller skulde De sende mig en Erklæring i mindre bestemte og fyldestgørende Udtryk, da maa jeg heri see — hvad jeg i det Yderste vægrer mig for — en Tilstaaelse af Beskyldningens Sandhed, og De maa da tilskrive Dem selv, at jeg ufortøvet tager de alvorligste Forholdsregler.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

796. *Kristian Mantzius til J. L. Heiberg.*

[Efter ¹⁰/₁₀ 1853]

Deres Højvelbaarenhed har i Anledning af et »saa almindeligt Rygte«, at De antager, det maa være kommen mig selv for Øre, om at jeg skulde være Ophavsmand til Mishagsyttringerne i Theatret ved Opførelsen af »Karens Kjæreste«, affordret mig en Erklæring i »aldeles bestemte utvetydige Udtryk, der ikke tilstede nogen dobbelt eller blot svævende Fortolkning«, — om at jeg ikke har nogensomhelst Deel i eller med mit Vidende har givet nogensomhelst Anledning til hine Mishagsyttringer.

Uden Hensyn til Maaden, hvorpaa denne Erklæring er mig affordret, kan jeg ikke have det Mindste imod at afgive en saadan, da jeg, som Deres Højvelbaarenhed rigtig formoder, kan gjøre det med god Samvittighed. Jeg erklærer da, at jeg ikke har nogensomhelst Deel i ligesaa lidt som jeg med mit Vidende har givet nogensomhelst Anledning til at en Deel af Publikum har yttret Mishag under Forestillingerne af »Karens Kjæreste« deels efter, deels under disse Forestillinger, og at jeg følgelig, forsaa vidt Rygtet maatte tillægge mig nogen saadan Indflydelse paa det Forefaldne, erklærer Rygtet for usandt og hver den, som bærer det omkring, for en Bagvadsker.

25 Ærbødigst

Kristian Mantzius
kongelig Skuespiller.

797. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

[Midten af Oktbr. 1853]

(Koncept).

30 Kjære Ven

Jeg tager mig den Frihed at sende Dem medfølgende Subskriptionsplan, for det Tilfælde, at De uden stor Uleilighed kan virke Noget for samme.

Hertil føier jeg den Anmodning, at maatte faae Souffleur-Exempl. af nogle af mine især ældre Skuespil udleverede paa kort Tid, for ved Sammenligning at bringe Conformitet mellem disse og Aftrykkene. Kan jeg i denne Anledning henvende mig til Overskou og hos ham erholde dem udleverede?

Iblandt de nye Skuespil, der anføres p. Subskriptionsplanen, vil De finde De Fattiges Dyrehave, hvori, som De erindrer, en svensk Familie forekom. Denne Vaudeville har jeg omarbejdet og concentreret og bl. A. foretaget den væsentl. Forandring, at nu kun den unge Pige taler Svensk. (Det Svenske er forresten bl. gennemseet af en studeert svensk Herre). Hendes Rolle er bl. 5
forkortet, hendes Tale ved Bordet falder bort, saa at Bergnehr maaskee nok kunde udføre den. Men da De muligviis overhovedet i. bifalder at d. svenske Sprog anvendes i en temmel. alvorlig Rolle, saa beder jeg Dem nu venskabeligst bestemme, om De ønsker inden Trykningen at gjøre Dem bekjendt med det reviderede Stykke, eller om dette ikke er nødv., eftersom De alligevel af 10
den anførte Grund ikke kunde give Deres Stemme til dets Opførelse.

Deres hengivne

[Henr. Hertz].

798. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

[Midten af Oktober 1853]

Foreløbigt sender jeg Dem herved den ene af Subscriptionsplanerne til- 15
bage, forsynet med et Par Paategninger. Den anden beholder jeg, for, om muligt, at skaffe nogle Paategninger paa den, hvilket vilde være en let Sag, dersom det ikke var at formode, at de Fleste af mine Bekjendte allerede vare forsynede med Planer fra Reitzels Boglade, som de næsten Alle staae i For-
bindelse med. Det er jo en skjøn og interessant Samling, som De forbereder; 20
jeg glæder mig til at komme i Besiddelse af den.

Souffleurbøgerne vil De kunne erholde hos Professor Overskou, som jeg har anmodet om at udlevere dem successivt, paa Deres Forlangende, men naturligviis forsaavidt som Theatret kan undvære dem. Dersom De kunde hjælpe Dem med Afskrifterne for Scene-Instructeuren, hvilke i de fleste Tilfælde 25
vistnok ere conforme med Souffleurbøgerne, ligesom de ere afskrevne paa samme Maade og af samme Afskriver, var Sagen lettere. Laaner De en Souffleurbog af de Stykker, som jævnlig opføres, da maa den være tilstede til Tilbagelevering hvad Øieblik det maatte forlanges, under pludselige For-
andringer i Repertoiret. 30

Hvad »De Fattiges Dyrehave« angaaer, da skal det være mig en Fornøielse at læse den igjen. Men havde jeg allerede tidligere imod den svenske Pige, da synes mig, at Sagen bliver værre, naar Skuespillerinden selv er svensk, thi da faae vi jo Natur i Stedet for Kunst. At høre Mantzius tale Svensk i »Soldaterløier«, kan more, men at høre Mad, Fossum tale sit Modersmaal 35
kan neppe være af anden end forstyrrende Virkning. Iøvrigt tvivler jeg meget paa, at hun vilde gjøre det, forudsat — hvad som desværre er meget misligt — at hun kommer sig fra sin farlige Sygdom.

»Et Offer« udskrives i denne Tid. Den tilsendte Rettelse er anbragt. »Onkel Jochums Idee«, der — som jeg kan tænke — er det samme Stykke, jeg har liggende under en anden Titel, maa jeg have Lov at betænke mig lidt paa endnu, og skal da med det Første lade høre fra mig desangaaende.

5 Baade med det ene og det andet af disse Stykker kan det blive vanskeligt nok, dersom ikke min Kones Sundhedstilstand skulde faae en fastere Holdning. Men jeg haaber det Bedste; det er nu engang min Natur.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

10 799. *Bernhard v. Beskow til J. L. Heiberg.*

Stockholm den 27 Okt. 1853.

Käre vän!

Samma anledning, som fördröjde Ditt swar på mitt förra bref, har nu äfwen förorsakat dröjsmålet med uttryckandet af min tacksamhet för Dina sednaste vänskapliga rader. Jag hade önskat på samma gång kunna meddela att wi
15 woro lyckligen befriade från den sorgliga gästens besök, som under dessa sednare månader bortryckt så många wänner och bekantar. Ehuru detta tywärr! icke ännu är fallet har en ny oro tillkommit, från hwilken wi hoppas att Du måtte med det snaraste befria oss. Af tidningarna hafwa wi sett att Din älskwärda Fru åter erfarit ett sjukdoms-anfall. Vi hoppas och önska af allt
20 hjerta, att det ej må wara af betydighet och att det redan är öfwerståndet. Käre wän, om Du kan så skänk oss snart ett par lugnande ord härom.

Så länge dödsengeln ej fullkomligt lemnat wår stad och dess omgifning, kan den allmänna trefnaden ej återställas. Mer än 10,000 menniskor, eller hvar 9de af befolkningen, hafva här warit af farsoten angripne och ännu
25 sjukna omkring 20 dagligen, ehuru smittan aftagit i styrka. Åtskilliga hysa den tanke, att vi ej blifwa den quitt förrän på nya året, så vida den ej bosätter sig här, såsom i Petersburg. Döds-antalet är dock här mindre, än i Köpenhamn.

Min hustru och jag wagga oss ofta i drömmen, att nästa sommer winna
30 ersättning för hwad vi under den nyss förflutna förlorat, gästa det sköna Köpenhamn och njuta ett sorgfritt samlif med wåra wänner derstädes. Mätte denna förhoppning besannas! Min hustru ber om sin vänskapliga helsning till Dig og de Dina, hwarmed Du torde förena min till Din Fru og Din wördnadswärda Mor. Först och sist anhålla vi att Du ville skänka oss goda tidning
35 gar om helsotillståndet hos Dig.

Altid Din tillgifne vän

Bernh. v. Beskow.

800. *J. L. Heiberg til P. R. A. Herskind.*

1 Novbr. 1853.

I en igaar modtagen Skrivelse fra Hr. R. Schmidt anmodes jeg om at meddele mit Svar under Deres Adresse. Jeg beder Dem da sige Hr. Schmidt, at jeg med Fornøielse har læst hans Manuscript, der efter min Mening bærer et umiskjendeligt Præg af Anlæg, der fortjene en videre Udvikling. Dette maa være Nok som første, foreløbige Meddelelse. Hvad jeg ellers kan have at sige Forfatteren, vil jeg helst gjemme til en mundtlig Samtale, dersom han vil skjænke mig en saadan, hvilket beqvemest kan skee i mit Contor paa Theatret, hvor jeg er at træffe hver Onsdag fra Kl. 1 til 3.

Ærbødigst 10

J. L. Heiberg.

801. *J. L. Heiberg til Bernhard v. Beskow.*

Kjøbenhavn, 3 Novbr. 1853.

Kjære Ven!

Paa Din venskabelige Forespørgsel vil jeg, uden al Opsættelse, strax svare Dig, at min Kones Befindende ingenlunde er saa foruroligende, som Bladene synes at have fremstillet den, ifølge hvad Du meddeler mig. Vel sandt, hun har ikke befundet sig vel i Sommer, hvilket vel tildeels havde sin Aarsag i den Uro og Spænding, hvori hun, som Alle, gik under Cholera-Epidemien. Henad Efteraaret slog der sig en Koldfeber til, hvilket ikke forbedrede Tilstanden. I Begyndelsen af September flyttede vi til Byen, og hun begyndte ogsaa at udføre sine Functioner ved Theatret, men maatte snart ophøre dermed for en Tid, fordi Feberen af og til vendte tilbage, ligesom der ogsaa unægtelig indfandt sig nogle Reminiscencer fra den svære Sygdom for et Aar siden, Altsammen dog ikke i nogen høi eller foruroligende Grad. I Søndags er hun allerede optraadt paa Theatret i en Rolle, og i næste Uge venter jeg, at hun spiller et Par Gange, dog for det Første med de behørige Ménagements.

Din venlige og, som jeg veed og erkjender, oprigtige Deeltagelse gjør mig det til Pligt strax at give Dig ovenstaaende Underretning, uagtet jeg idag ikke faaer Tid til videre at underholde mig med Dig, hvad jeg ellers gjorde heller end gjerne.

Jeg vil nu blot tilføie 3 Ting: 1) at det maa blive til Alvor med den projecterede Reise hertil til Foraaret eller Sommeren; 2) at min Kone har tilgode hos Dig en Romance af Prinds Gustaf; 3) at vi Alle anbefale os i Din og Baronessens venlige Erindring.

I Hast

Din oprigtigt hengivne

J. L. Heiberg.

802. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

[⁶/₁₁ 1853]

(Koncept).

Kjære Ven

Det gode Tilbud, som De paa min egen Foranledning har gjort mig, inden
5 Trykningen at ville gjennemlæse Vaudevillen »De Fattiges Dyrehave« kan jeg
nu ikke nyde Godt af. Jeg bliver af forskjell. Grunde nødt til at optage dette
Stykke i det første Bind af min Samling; og saa var det Synd til ingen Nytte
at plage Dem med Gjennemlæsningen.

Det er altsaa kun for at klare et dramaturg. æsth. Sp., der er af alm. Inter-
10 esse, at jeg her lader medfølge et Par Ord ang. en Yttring i Deres Skrivelse.
De mener, at hvis Mad. Fossum udførte Clara (d. svenske Pige) da vilde det
være Natur og ikke Kunst. Dersom Rollens Opgave var den Kunst at tale
Svensk, og altsaa gik ud paa at Mad. Fossum i Stykket blev beundret for sin
Færdighed i at tale det reent, saa vilde De vistnok have Ret, saa vilde det
15 hos hende være Natur, og ikke Kunst. Paa den Maade er det for Jean de
France en Opgave at tale Fransk; og man kunde nok tænke sig Rollen (og
for en nyere J. de Fr.) saal., at han talte det godt, men til urette Tid og Sted.
Men saal. er Clara i. stillet her i Stykket. Som dets andre Personer er hun
en Character, hvis Fremstilling kræver kunstnerisk Færdighed; og det er
20 kun en Særegenhed ved Skildringen, at hun som Svenskfødt udtaler sig paa
Svensk. Mange svenske Fruentimmer ville som hun have dette for Intet ell.
som Natur, men kunne desuagtet i. udføre denne Rolle eller gjengive dens
Naivitet, dens ubetænksomme Jalousi etc. Mantzius' Rolle i Hostrups Stykke
giver, som mig synes, heller i. noget analogt Tilfælde. I denne tilsigtes en
25 comisk Effect just derved, at han taler Svensk uden at være Svensk; og i
dette Tilfælde maatte det sandtnok »forvirre«, om Rollen udførtes af en Svensk.
Hvorl. det kan forvirre i Claras Rolle, er mig i. tydeligt.

Som jeg erfarer er »Et Offer« det nærmeste Stykke til at indstudies efter
Ruth, og jeg vil haabe, at Deres Kones Helbred vil tillade hende at udføre
30 Hermione til den Tid. Men hvem skal være Manon? Petra Gødesen er jo en
lang, opskudt Pige og desuden grim. Allerede, naar hun viser sig saa stor
paa Scenen, vil Effecten gaae tabt, og hendes barnlige Repliker synes affec-
teerte. Der skal være en Christiane Larsen og en lille Pige, der hedder Hansen
(og nok bruges i en Valgdag) ved Theatret; mon i. en af disse kunde bruges
35 her? Manon er saa vigtig for Stykket, at jeg næsten i. tør raade til dets Op-
førelse, naar Theatret mangler et beqvemt Subject til at udføre hende. Men
jeg er forvissat om, at De for denne Rolles bedste Udførelse vil gjøre Alt
hvad der staaer i Deres Magt. Architekten har jeg, som nok Deres Kone har
meddeelt Dem, efter hendes Ønske, som ogsaa havde mit Bifald, bestemt

for Høedt, hvilket jeg kun her bemærker, fordi jeg igaar, da jeg talte med ham, underrettede ham derom.

Angaaende »Onkel Jokums Idee« glæder jeg mig nu til at erfare noget Nærmere fra Dem. Med venskabelig Hilsen til Deres Kone og med Tak for den retournerede Subskr.plan

Deres hengivne

[Henr. Hertz].

803. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

6 Novbr. 1853.

Kjære Ven!

Jeg maa næsten antage, at der i Deres Brev af igaar er indløbet en Skriv- eller Distractionsfeil, idet De har meent Wiehe, men skrevet Høedt. Thi paa den mig meddeelte Rollebesætning staar Wiehe, skjøndt der er tilføiet med Blyant: Eller Høedt. Men heri kunde jeg ikke see Andet, end at De vilde overlade mig Valget, ifald jeg foretrak Høedt for Wiehe. Men da jeg nu ubetinget foretrækker Wiehe for Høedt i denne Rolle, ja endog antager, at det, for at Stykket skal blive forstaaet og gjøre Lykke, er aldeles nødvendigt, at Rollen udføres af Wiehe og ikke af Høedt, saa har jeg bestemt den for Wiehe, saa meget mere, som jeg, paa Grund af Deres egen Opskrift, maatte betragte Wiehe som Deres første og principale Bestemmelse. Høedt har jeg allerede iforgaars Aftes, paa hans Forespørgsel, om han havde Rolle i Stykket, svaret Nei, og jeg kan saaledes nu ikke godt forandre Bestemmelsen, hvormed De og Deres Stykke vistnok heller ikke vilde være tjente. Men dersom De, og det ligeledes iforgaars, har sagt ham det Modsatte, da maa det have været, inden jeg talte med ham, hvilket var om Aftenen, i sidste Act af »Den hemmelige Agent«. Men isaafald havde han jo ikke behøvet at spørge mig, og jeg maa derfor troe, at det er Wiehe, som De har talt med iforgaars, men forvexlet Navnene i Deres Brev.

Barnets Rolle maa udføres af den lille Jfr. Hansen. Den af Dem omtalte Jfr. Lassen er et Hoved høiere end Jfr. Gjødese. Ialfald maa nu Jfr. Hansen forsøges, thi jeg tvivler paa, at jeg finder nogen Anden. Jeg har allerede mønstret dem Alle med Hensyn paa denne Rolles Besættelse. Jeg troer imidlertid, at Jfr. Hansen vil kunne egne sig godt for Rollen. Men det Værste ved saadanne Børneroller er, at naar man endelig med megen Umage har fundet et passende Subject og faaet samme indøvet i Fremstillingen, saa maa man til næste Aar opsøge et andet Subject og begynde forfra.

Hvad Hunden angaaer, da er det vistnok en Umulighed at bringe en levende Hund paa Scenen, naar den ikke bæres paa Armen. Jeg har tænkt mig at lade gjøre til 1ste Act en stor Hund af Træ og med Udstopning, hvilken Hund kan sees ved Manons Side, idet hun aabner Døren for at træde ind. Døren

kan gjerne staae et Øieblik aaben, imedens hun taler til Hunden, uden at Tilskuerne endnu ville bemærke Skuffelsen. Holgersen maa da sige, at han ikke vil have Hunden ind i Stuen, i hvilken Anledning hun kan anbringe sin Replik om, at den har tørt Fødderne af. Hun kommer da allene ind, men
 5 kan ligefuldt fortsætte sin Tale om Hunden. Imidlertid tages den bort, og naar hun gaaer, kan man høre hende kalde paa den. Alt Dette betinger nogen Forandring i Replikerne, i hvilken Anledning jeg skal sende Dem Deres Manuscript.

Til anden Act vil jeg lade gjøre en anden Hund af samme Udseende, men
 10 i liggende Stilling, med Snuden mellem Forbenene, en Stilling, hvori en Hund kan ligge længe uden at røre sig. En Busk, som skjuler dens Bagdeel, vil fuldende Illusionen. Her behøves ingen Forandring i Replikerne.

Dette er, saavidt jeg indseer, den eneste Maade til at komme ud over denne Vanskelighed.

15 Angaaende Deres dramaturgiske Bemærkning faaer jeg idag ikke Tid til at yttre mig, men maa gjemme min Modbemærkning til en anden Leilighed.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

804. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

[Efter 9/11 1853]

20 (Koncept).

Det var naturligvis Høedt, kjære Ven, og i. Wiehe, der i Fredags Formiddag Kl. 1 var oppe hos mig. Paa hans Sp., om der var bestemt en Rolle for ham i Et Offer (et Sp., han motiverede ved, at Overskou havde yttret, Architekten, som passede for ham, vist skulde gives ham) svarede jeg ligefrem, at
 25 jeg i en indleveret Rollebesætning havde bestemt Wiehe til denne Rolle, men senere fundet ham beqvem dertil. Men da jeg tillige tilføiede, at jeg endnu ikke havde truffet nogen Aftale med Dem desang., og at De derfor maaskee helst vilde holde Dem til den første Bestemmelse, saa forklarer denne Yttr., at H., efterat have talt med mig, rettede sit Sp. til Dem. Vil De nu forblive
 30 ved den indleverede Rollebesætning, saa skal [jeg], uagtet nødig, ikke modsætte mig det. Vil De stemme for H., saa kan De, efter det her Anførte, gjøre det, uden at Beskyldn. om den forandrede Bestemmelse falder paa Dem.

Jeg pleier ellers at være meget forsigtig med mine Ytr. til Skuespillerne ang. Rollebesætn. Men den omtalte Meddelelse til H. fandt jeg ingen Be-
 35 tænkelighed ved. Deres Kones Grunde forekom mig saa afgjørende, at jeg antog, de maatte ogsaa virke paa Dem, hvis de ikke vare gaaede ud fra Dem. Wiehe kan upaatvivlelig spille denne Rolle.

Men mon i. det Anmassende, Determinerte og Tillidsfulde hos Architekten, de Stænk af Blaserthed, han har bragt hjem med fra Udlandet, og det Slags Veltalenhed, der er ham egen, ville finde et godt Udtryk hos H?? Lyrisk er Rollen heller i., saa H. af den Grund kunde behøves. De kan bebreide mig, at jeg, blot efter en Aftale med Deres Kone, gjorde H. denne Meddelelse. 5
Men, kjære Ven, heri er De dog virkelig selv Skyld. Ved flere af mine senere Skuespil (især Tonietta, Sch.[eik] H.[assan]) har De givet mig Deres Meddelelser gj. hende, og i et Brev af 14d Sept. 1850 om Sch. H. endog udtrykkelig beraabt Dem derpaa. Jeg kunde da nok antage, at den forandrede Rollebesætning allerede var kommen eller strax efter vilde komme til Deres Kundsk., 10 og, hvis den i. vandt Deres Bifald, dette da itide vilde communiceres mig.

En udstoppet Hund af Træ i den 1ste Sc. er drøit at gaee med paa. Saa var dog en stor levende Hund, der saaes udenfor gj. d. aabne Dør, at foretrække. Replikkerne i Manons 1ste Sc. kunne maaskee nok forandres. Men er i. Hunden og Manons Venskab for den af saa stor Betydenhed for St., at man 15 i det mindste i d. 1ste Sc. burde see dem sammen paa Theatret? Og mon der virkelig skulde være Risico for Sc. med at indføre en Hund, som der ingen andre Fordringer stilles til end at den skal holde sig stille. De store Hønsenhunde, der ere godt opdragne, ere i. af urolig Natur; og en saadan maa dog være at opdrive. Mig forekommer det, at en saa stor Hund, som den, der i 20 den polit. Kand. skal bæres ind (hvilket store Hunde slet i. synes om) kan afstedkomme værre Misligheder.

Med det Ønske, at vor Herre vil give sin Velsignelse til, at Manon, der i Stykket er min Øiesteen, maa kunne udføres af den lille Jfr. Hansen

Deres hengivne 25
[Henr. Hertz].

805. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

11 Novbr. 1853.

Det kan nok være, høistærede Ven, at der kan gives saa vel dresserede Hunde, at man kunde lade dem betræde Scenen. Jeg selv har en, som maaskee kunde bruges, at sige, dersom jeg selv eller min Tjener kunde spille Manon, 30 men det gaer jo ikke an. Før at Hunden skal forholde sig rolig, maa En, som den kjender og slutter sig til, være tilstede hos den. I denne Tid opføres i Hamborg »Aubrys Hund«; men for at erholde denne store Skuespiller, har man maattet finde sig i, at dens Herre, som skal være bedre Hunde-Dresseur end Skuespiller, udfører en Hovedrolle i Stykket. Jeg indrømmer, at det er 35 Skade, at man ikke kan see Manon og Hunden sammen i 1ste Act; men det maa betragtes som en Umulighed. Istedetfor at dvæle ved Skjønhederne i

Scenen, vilde Publicum have sin barnagtige Opmærksomhed henvendt paa Hunden, og rimeligviis applaudere den eller hysse den ud, hvilket vilde gjøre den endnu mere forstyrret, uden at tale om, at Virkningen vilde blive en ganske anden end den tilsigtede, og kun forstyrre denne.

5 At lade en levende Hund blot sees i den aabnede Dør, lod sig vel udføre; men jeg har alligevel havt mine Grunde til at foreslaae en kunstig. Thi da Hunden skal være in duplo, staaende og liggende, opnaaes dette meget lettere ved to kunstige Hunde end ved een naturlig og een kunstig. Den sidste maatte 10 gjøres efter den første, men hvis da den naturlige engang blev syg eller absenterede sig, f. Ex. paa Kjærligheds-Eventyr, en Aften, da Stykket var ansat, saa kunde man ikke i Hast faae gjort en Efterligning af en ny Hund, og man vilde da faae rød Placat paa Grund af Hundens Upasselighed. En dramatisk Forfatter er sandelig afhængig af saa mange Tilfældigheder og uberegnelige Omstændigheder, at han ikke tillige bør gjøre sig afhængig af en Hund. Jeg 15 sender nu herved Stykket, for at De kan betænke, hvorledes en Forandring af Scenen i 1ste Act bedst kan gjøres, og derefter udføre samme. Om ikke i 2den Act Manons Monolog ved Hunden kunde have godt af nogen Forkortelse, henstiller jeg til Deres nærmere Overveielse.

For at komme fra Hundene til Menneskene, da har jeg ret godt indseet, at 20 visse Sider af Architectens Charactere ligge bedre for Høedt end for Wiehe, og at Hiin f. Ex. vilde være at foretrække som Taleren i 2den Act. Men seer jeg paa Totaliteten af Rollen, fornemlig paa Resultatet af den hele Character, saa tvivler jeg ikke paa, at jo Wiehe vil være langt troværdigere for Tilskuerne med Hensyn paa hans Omvendelse, hans sande Følelse for Her- 25 mione, og denne Omstændighed vil have stor Indflydelse paa Total-Indtrykket af Stykket. Hvad min Kone angaaer, hvis Dom De paaberaaber Dem, da er hun — i detmindste nu — ganske af den Mening, at Wiehe bør spille Rollen. Hvad Misforstaaelse her kan have fundet Sted, veed jeg ikke, men at jeg — som De siger — selv skulde være Skyld i den, kan jeg ikke forstaae, da jeg 30 har taget Hensyn paa Deres Forslag, saaledes som det, skrevet med Deres egen Haand, var mig meddeelt. Ved Meddelelse igjennem et Mellemed kan vistnok Misforstaaelser lettere opstaae end ved den umiddelbare Meddelelse, men isaafald er det jo heller ikke mig, som har Skylden.

Jeg venter nu at erholde Manuscriptet snarest muligt tilbage, tillige med 35 Deres nærmere Betænkning.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

806. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

[Efter 11/11 1853]

(Koncept).

Kjære Ven

I det medfølgende Expl. af Et Offer har jeg gjort de omtalte Forandringer, uagtet det er meget at befrygte, at derved Manon vil slaaes ihjæl, og maaskee 5 Stykket med. Katastrophens Virkning paa Tilskuerne afhænger meget af den Tiltro, man har til Venskabet mellem Manon og Cartouche. Naar jeg har indført en Hund i dette St., da er det dels skeet i Tillid til, at der ingen Forandringer gjøres til dens Kunstfærdighed og Afretning (Aubry's Hund udfører en heel Rolle!!) dels i den Forudsætning, at den Hund, man udfandt, blev 10 nogen Tid forud gjort fortrolig med Barnet, og paa Prøverne vænnedes til Scenen. Men jeg indseer godt, at en beqvem Hund er i. altid saa let at bekomme. — De forandrede Steder i Manons Rolle 1ste Act og Forkortningen i hendes Monolog i 2d Act ere antydede ved Rødkridstreger. Forandringen betinger, at Havedøren er lukket (bemærket pag. 1) og at Agathe lukker op for Manon 15 (pag. 13).

Ang. Sp. »Høedt eller Wiehe« maa jeg henholde mig til mit foregaaende Brev. Rollens Slutning, eller Omslaget i Frederiks Char., er vistnok Det, Wiehe vilde gjøre bedre end H., men da denne dog neppe vil fordærve Slutnings-Replikerne, og da hele Rollen forresten ligger ulige bedre for ham end for 20 Wiehe, saa holder jeg mig endnu til — Deres Kones Mening. Thi her finder ingen Misforstaaelse Sted fra min Side. Forslaget gik ud fra hende, og Resultatet af vor Samtale var, at jeg i hendes Nærværelse og med hendes Bifald skrev med Blyant under Wiehes Navn »eller Høedt«. — Men jeg har ikke sagt i mit forrige Brev »at De er Skyld i nogen Misforstaaelse«; men De er 25 Skyld i, at jeg ogsaa maatte ansee denne lille Blyants-Tegning som gjort i Deres egen Nærværelse og approberet af Dem. Høedt til Architekten har jeg allerede inden Stykket blev indleveret tænkt paa. Men, i den Formening, at Deres Kone ikke saa gjerne spillede med ham som med Wiehe, foreslog jeg ham ikke. Men hendes eget Forslag bragte mig til at gjøre Forandring heri. 30 Noget lignende vil indtræffe med »Onkel J. Idee« hvis det kommer til Opførelse. Ogsaa her har en velmotiveret Yttring af Deres Kone bragt mig til at ville i sin Tid foreslaa Dem Høedt til Junker R., hvorved jeg vinder, at Phister til stor Fordeel for Stykket kan spille Pompeius. — Jeg har megen Respect for en saa tænks. og udm. Skuespillerindes Mening om hendes Medspillende. 35 I den dram. Kunst er det jo kun en Forening af Kræfter, der paa Scenen frembringer de underfulde Virkninger.

Jeg tvivler nu ikke paa, at De, kjære Ven, vil i denne Sag prøve Alt og vælge det bedste.

Deres hengivne

[Henr. Hertz]. 40

807. J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Kjøbenhavn, d. 16 Novbr 1853.

Af de offentlige Blade er jeg kommen til Kundskab om, at en italiensk Operatroupe har faaet Tilladelse til at give offentlige Forestillinger paa Hof-
5 theatret i indeværende Vinter, at disse Forestillinger ville finde Sted fire Gange om Ugen, og at de ville tage deres Begyndelse førstkommende Søndag d 20de dennes.

Da det Kongelige Theater, ifølge dets Privilegier af 11 September 1750 og Placat af 25 Juli 1817, er i Besiddelse af et Monopol, som ikke siden er op-
10 hævet, saa har det hidtil været anset for nødvendigt at indhente Theaterdirecturens Betænkning gennem Cultusministeriet, inden nogen anden Autoritet tilstedede Opførelsen af offentlige Skuespil, og denne Fremgangsmaade er bleven brugt ved alle hidtil givne Bevillinger af denne Art, kun med Undtagelse af dette ene Tilfælde, da Theaterbestyrelsen ikke har erholdt nogen
15 Meddelelse desangaaende.

At det Kongelige Theater ikke frivilligt burde opgive sit Monopol, og følgende endnu mindre finde sig i en Concurrence, som blev etableret uden dets Vidende og Villie, derom have alle Theaterbestyrelser hidtil været enige. Alle-
rede under 31 Marts 1807 afgav den daværende Theaterchef, Overhofmarskal
20 Hauch, en, i Gjenpart vedlagt, underdanigst Betænkning til Hans Kongelige Høi-
hed Kronprindsen angaaende Agent Duntzfeldts Forslag til at indføre franske Skuespil under selve Theater-Saisonen, og protesterede, paa det Kongelige Theaters Vegne, mod et saadant Indgreb i dets lovhjemlede Rettigheder, hvoraf fulgte, at Planen gik overstyr. Da Professor Overskou i Aaret 1846
25 søgte om Tilladelse til at oprette et Folketheater, var vel et enkelt Medlem af Directionen af den Mening, at det Kongelige Theater burde opgive sit Monopol, og tilstede, at det ansøgte Privilegium blev ubegrændset, men Theaterchefen og den anden Directeur vare af den modsatte Mening, saaat Monopolet blev opretholdt, og Privilegiet kun meddelt paa visse Betingelser og
30 med visse Indskrænkninger.

Er det saaledes et Factum, at det Kongelige Theaters Monopol hidtil er blevet opretholdt, og følgende staaer ved Gyldighed, saa synes det at være en hermed aldeles uforenelig Fremgangsmaade at meddele en Tilladelse, der er i aabenbar Strid med dette Monopol, uden iforveien at have givet Theaterbestyrelsen
35 Leilighed til at yttre sig om dette enkelte Tilfælde. Og have de tidligere Theaterbestyrelser fundet det betænkeligt og utilraadeligt at frafalde denne det Kongelige Theaters Rettighed, da maa Betænkeligheden og det Utilraadelige vinde fordoblet Kraft under Theatrets nuværende Forhold, da Folke-Repræsentationen Aar for Aar gjør større Fordringer til den selverhvervede Indtægt,

og formindsker Statskassens Tilskud, saaat Theatret, under den kjendelige Mangel paa Velvillie, som Rigsdagen viser det, mere og mere indskrænkes til sine egne Resser, til hvilke Monopolet ogsaa maa henregnes.

Overladende til Ministeriet, hvorvidt der endnu kan foretages Noget i det foreliggende Tilfælde, skal jeg i Almindelighed kun bede Ministeriet om behageligen at drage Omsorg for, at lignende Tilladelse ikke gives for Fremtiden, uden at Theaterbestyrelsens Betænkning desangaaende er modtagen, ligesom jeg tillige anticipando maa erklære, at saafremt det Kongelige Theaters Indtægt i den forestaaende Deel af Saisonen skulde blive forringet i større Grad, end man kunde vente, da maa Theaterbestyrelsen ansees for angerløs, og Aarsagen søges i en Concurrence, som har fundet Sted, uden dens Vidende og Samtykke.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

808. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

20 Novbr. 1853.

Kjære Ven!

15

Jeg kan ikke nægte mig den Fornøielse at lade Dem vide, at Deres Skuespil »Et Offer«, hvorpaa der idag har været Oplæsning, har i høj Grad interesseret alle de Rollehavende, hvilket, om det end ikke er et tilstrækkeligt Argument for dets Værd, dog altid er et godt Varsel for Fremstillingen. Wiehe har unægtelig faaet Rollen, og det vil De engang takke mig for.

20

Jeg finder, at Tanken i dette Stykke kan paralleliseres med Mythen om Iphigenia, i hvis Sted Diana sætter en hvid Hind, der bliver offret i hendes Sted. Den hvide Hind bliver her, ved kun eet Bogstavs Forandring, til en hvid Hund, om hvilken jeg virkelig endnu ikke har formaaet at fatte nogen afgjørende Bestemmelse, da jeg vistnok ønsker, om muligt, at lade en levende Hund præsentere sig, blot et Øieblik og indenfor Døren. Som jeg før har skrevet i den Anledning, lader Sagen, saaledes reduceret til et Minimum, sig vel udføre, og jeg vilde heller ikke betænke mig derpaa, dersom Hunden ikke kom igjen i 2den Act, hvor den nødvendigt maa være kunstig. Denne Omstændighed vil, uden at tale om de i mit forrige Brev nævnte udvortes Misligheder (reelle Misligheder), ogsaa meget let skade Illusionen, netop ved Sammenligningen mellem den levende og døde Hund. Dog, man finder vel en Udvei.

25

30

Den lille Pige var ikke paa Oplæsningen. Hun har endnu ikke faaet Rollen, fordi min Kone, som har paataget sig at instruere hende, hellere vil selv give hende det første Indtryk, end overlade det til Tilfældet.

35

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

809. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 5 December 1853.

Efterat jeg, paa dertil given Anledning, havde i Skrivelse af 19 September sidstleden yttret mig over en af Kongelig Skuespiller, Instructeur Nielsen 5 paany indgiven Ansøgning om at entlediges af Theatrets Tjeneste, har Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet ved behagelig Skrivelse af 28de f. Md. meddeelt mig Finantsministeriets Anskuelse af Sagen, der i det Væsentlige gaaer ud paa, at Nielsen, hvis han maatte ville tage sin Ansøgning tilbage, maatte ved et Tillæg til Gagen søges sikkert mod det Tab, han ved en 10 senere indtrædende Pensionering antages at ville lide derved, at hans Feu, navnlig med Hensyn til hans Helbredstilstand, formenes at ville aftage, hvoraf der maatte følge, at hans Pension om nogle Aar ikke vilde kunne naae den Størrelse som den for Tiden kan ansættes til. Og har Ministeriet derhos forlangt min nærmere Betænkning over Sagen.

15 Forinden jeg imidlertid videre yttre mig om denne, skal jeg, i Henhold til min Skrivelse af 19 Septbr. sidstleden, udtrykkelig tillade mig at andrage paa, at der i intet Tilfælde foretages Noget i Sagen førend ved indeværende Theater-Saisons Udgang. Det er nemlig ikke alene den skadelige Indflydelse, en saadan uventet Afgang i Saisonens Løb vilde udøve paa Repertoiret, men 20 især Hensynet til, at naar det først er bekjendt, at en Skuespiller om kort Tid skal afgaae, bør han formeentlig ikke mere optræde paa Scenen, da hans Fremtræden i saa Fald let giver Anledning til Demonstrationer fra Publicums Side, der kunne have allehaande Ulemper og Uordener til Følge.

Hvad dernæst Sagens egentlige Gjenstand angaaer, da har jeg allerede i 25 min af Ministeriet paapegede Skrivelse af 8 Januar 1850 udførligen yttret mig om Nielsens Værd for Theatret, og ligesom det allerede deraf vil fremgaae, at jeg ikke kan vedkjende mig den Anskuelse, der synes at ligge til Grund for Finantsministeriets Betragtning af Sagen, at nemlig Nielsen maa staae udenfor al Sammenligning med Theatrets øvrige Kunstnere, saaledes 30 kan jeg ei heller indrømme, at han, naar Spørgsmaalet er om Pensionering, bør behandles efter et Princip, der ikke skulde kunne gjøres gjældende for nogen Anden ved Theatret, og jeg maa navnlig modsige den Paastand, at et saadant Princip uden Betænknelighed kunde bringes i Anvendelse for Nielsen af den Grund, at det formeentlig vilde blive meget faa virkelige Notabiliteter 35 ved Theatret, som til Fordeel for sig kunde i sin Tid paaberaabe sig en lignende Afgjørelsesmaade. Blandt dem, som allerede nu eller om faa Aar kunne komme i dette Tilfælde skal jeg blot fremhæve Rosenkilde og Phister, hvis Adkomster visselig ikke ere ringere end Nielsens, og blandt Theatrets yngre Kunstnere findes heldigviis ikke ganske Faa, hvis Talent og alvorlige Stræben

giver grundet Haab om, at de med Tiden ville erholde samme Adkomst til Begunstigelse.

Men hertil kommer endnu, at Nielsen allerede er heldigere stillet end nogen Anden af Theatrets Kunstnere, idet hans faste Gage — af hvilke de 350 r som Instructeur ingen særlige Functioner medføre — og uden Hensyn til Tjenesteaars-Beneficier, der æqvivalerer 200 r aarlig, udgjør 1750 r, medens den høieste aarlige Indtægt ellers kun naaer 1600 r og deraf 600 r i Form af Gratification; og naar der forøvrigt stedse, som Grund til at udvirke ham særegne Vilkaar ved hans Afgang, paaberaabes en befrygtet Aftagen af hans Feu, da har denne Grund for Tiden saa liden Berettigelse, at medens Feu'en, ¹⁰ ifølge min Skrivelse af 8 Januar 1850, havde i Saisonerne 1842/43—1848/49 i Gjennemsnit udgjort 668 r aarlig, har den i de senere forløbne 4 Saisoner til 1852/53 incl. beløbet sig til 700 r aarlig, eller i hele Tidsrummet fra 1842/43 til 1852/53 incl. til 684 r aarlig.

Forsaavidt imidlertid Finantsministeriets Hensigt maatte være enten di- ¹⁵ recte af Statskassen eller af andre Fonds udenfor Theaterkassen at bevirke Nielsen et extraordinairt Tillæg til hans Indtægter, da kan der, — skjøndt jeg efter det Foranførte ikke kan erkjende nogen skjellig Grund til en saadan Begunstigelse, eftersom han baade i Nutid og Fremtid er heldigere stillet end Theatrets øvrige Kunstnere — fra Theaterbestyrelsens Side Intet deri- ²⁰ mod være at erindre; men forsaavidt det paatænkes at overføre en saadan Udgift paa Theaterkassen, anseer jeg det for Pligt paa det Bestemtteste at erklære mig derimod; thi om det end laa indenfor Theaterbestyrelsens Compe- tence at gjøre Forslag om Gage-Tillæg udenfor de Tilfælde, hvor Kravene paa Gage-Reglementet er indtraadt, hvilket ikke for Tiden finder Sted, vilde ²⁵ der i saa Fald være anden og langt mere paatrængende Brug for et muligt disponibelt Beløb, især paa en Tid, hvor flere af Theatrets yngre talentfulde Kunstnere ere uforholdsmæssigt ringe aflagte, navnlig, hvad deres faste Gager angaaer, idet enhver foreslaaet Forøgelse i disse i de senere Aar nægtes, medens de nævnte Gagebeløb kun bevilges fordelte som Gratificationer, og de Paa- ³⁰ gjældende netop derved tabe Udsigt til, i Tilfælde af Entledigelse, at opnaae blot nogenlunde taalelige Vilkaar.

Da imidlertid, som bemærket, en mulig Aftagen af Nielsens Feu-Indtægt er den eneste Grund, der kan paaberaabes for at træffe særegne Foranstaltninger med Hensyn til hans eventuelle Pensionering, synes Sagen allersimplest ³⁵ at kunne afgjøres derved, at ham bevirkes Tilsagn om, at denne Indtægt ved hans endelige Afgang beregnes ham tilgode med et Beløb, der svarer til, hvad den i Gjennemsnit har udgjort i de sidstforløbne 5 Aar; men allerede herved vilde være indrømmet en ganske særegen og høist vigtig Begunstigelse,

der da ikke, uden aabenbar Uretfærdighed, vilde kunne nægtes flere Andre under lignende Omstændigheder.

Med disse Bemærkninger tillader jeg mig tjenstligst at henstille Sagen til Ministeriets nærmere behagelige Overveielse.

6 J. L. Heiberg.

/ Løffler.

810. *Claudius Rosenhoff til J. L. Heiberg.*

Til J. L. Heiberg d: 14de December 1853. (»Tamperdag«)

Motto: 23de og følgende Scene
af »Recensent: og Dyrets.

10

I disse efter Lyset lystne Tider,
Hvor man ei »Ruth« tør see at sanke Ax,
Forinden à la Mørk enhver Dødbider
Om Gas og Svulst og Frøk'ner vrøvler strax, —
15 I disse Tider, da foruden Næsen
Rigsdags-Statuerne frit »nikke« maae,
Og Salen »muntres« ved at sammenslaae
»Theater-, Mudder- og alt andet Væsen«: —
I disse Tider maa man gaae tilbage
20 Og Dyret — Hakon! fra Urverdnen tage.
»Hvor er da Dyret?« spørger De med Keiser,
Og jeg kan svare da: »I Ringens Rav!« —

20

25

Med nogen Tvivl paany De Spørgsmaal reiser:
»Er det et Dyr, fra Luft, fra Jord, fra Hav?«
Kjækt svarer jeg med Trop: »Jeg skulde mene:
Et Insect er et Dyr, det har De lært
Vel af Naturhistorien? Og det er sært,
At De paa Størrelsen vil see alene.
Naturen i det Smaa — hvad Syn kan spore —
30 Beundringsværdig er, som i det Store«*).

30

De tager Mikroskopet — stiller Ringen
I Focus, og det lillebitte Kræ
Forvandles til en Mammuth — men ak! Tingen

*) Vide: Joh: Lud: Heibergs »Poetiske Skrifter« V S: 329!

Er nu, at falden fra Urverdens Træ
 I Mosens Rav, det har just ei bevaret
 Hvert Been (jeg troer, det har ei fleer end fem),
 Og Keiser bryder ud (jeg mener Dem):
 »Defect, Gud hjælpe mig! er Exemplaret!« 5
 Da staaer en Net jeg der; thi ganske sikkert
 Man selv paa »tredie Plads« medbringer Kikkert.

Dog, kjære Herre! Festens Konge *er De*
 Idag, det veed jeg vel; men Keiser ei,
 Og derfor viser jeg (paa Bøgh'ske Riim) den *lærde* 10
 Entomologiske Kritik nu Vintervei.
 Lad Mikroskopet hvile i Bestikket;
 Thi selv dets bedste Lindse ei formaaer,
 (Gjør den til Ankertoug end Signes Haar),
 At stille Hjertets Ønsker Dem for Blikket. 15

Giv — Guder! — Cultus en honnet Minister,
 Og Dem — for Fredens Skyld — to Tenorister!

Claudius Rosenhoff.

Hr. Etatsraad Heiberg!

Frederiksberg, d. 13/14 Decbr. 1853.

Troe endelig ikke, at De slipper med rimede Urimeligheder; De skal ogsaa 20
 besværes med Dito i solut Stil. Man oplever Meget, naar man overlever et Aar
 som dette; og jeg har nu engang taget Carte blanche paa at give mit Hjerte lidt
 Luft, naar jeg, som paa denne Høitidsdag, finder en sømmelig Leilighed dertil.

For det Første blev jeg da, trods Epidemiens Trængsler (og uden Deres
 ønskede og gjerne sete Bidrag, færdig med Almanaken og med »Meget meer 25
 end dette«. Ja, jeg fik endog en lille Novelle tilovers, hvoraf jeg i Heden
 besluttede at gjøre et stort Drama, betitlet »Hævnen«, fordi De ikke fandt
 Noget paa Deres »Loftskammer«. Thi — tænkte jeg — nu skal han pligtskyl-
 digst og i Embeds Medfør læse alt Dette igjennem, saa lang Tid behøvede
 han ikke til at søge om Bidraget, følgelig er han bleven straffet; men saa 30
 faldt det mig ind, at jeg dog først skulde skrive Stykket, og det kostede vel
 endnu mere Tid, hvorpaa jeg saameget mindre kunde indlade mig, som jeg
 skulde ifærd med at polere Speile og slibe Glas; thi

For det Andet har jeg været saa heldig at opdage et stort Teleskop hen-
 staaende paa et Pulterkammer eller i et Archiv i Staden, raat og usammensat 35
 som det for 50 Aar siden udgik fra sin Skabers Haand. Jeg fik det — fik det

for gode — eller rettere onde — Ord, har samlet det og finder det, efter Omstændighederne, ret godt. Det er monstrøs, det tør jeg ikke negte; men da det iblandt sine gode Egenskaber ikke besidder den, at gennemtrænge den vedvarende Taage, har jeg endnu kun et dunkelt Begreb om Effecten, — imidlertid har det dog i et af Himlens faa »lyse Øieblikke« viist mig h^8 med 2, maaskee 3 Drabanter, og det er endda altid respectabelt, saa meget mere, som jeg nok troer at kunne forcere Forstørrelsen noget.

For det Tredie — og det burde da egentlig have været for det Første —, har jeg været »i Theatret«, som Godtfolk sige i Kongens Kjøbenhavn. Ja, i 10 Løverdags saae jeg virkelig »Ruth«! Det er et Phænomen, en verdenshistorisk Begivenhed, at jeg bærede det kongelige Theater med min Nærværelse. Sidste Gang, jeg besøgte Huset, var, da »Aladdin« første Gang gaves; nu kan De selv regne ud, hvor mange Decennier jeg omtrent har været comoedieforviist. Men det var ogsaa en Aften med Forfærdelse. I Forsalen til Musernes Tempel op- 15 stod en Tumult. Jeg tillod mig at omklamre en af Martis Sønner, som var ifærd med at svinge sit Mordvaaben imod Qvinder og Værgeløse. Det var et altfor stift Stykke for hans tappre Vaabenbrødre, et profant Angreb paa Kongens Uniform. Som efter en vel udtænkt Plan trækker han i min ene Frakkeskjød, en anden bevæbnet Laban i den anden Part, og i et Nu var jeg skjød- 20 løs (for at sige en »Kjældermand«). Behørigt stemt og præpareret, for at see »den forunderlige Lampe« præsentere sig for Skuepladsens Lamperække, var jeg mødt med Fred i Hjertet, og jeg fik Krig og Spectakler. Det Værste var mig endnu forbeholdt: en tredie eller fjerde Helt gennemstingede mig Rygdelen med sin til al Lykke slet slebne Bajonet. Havde det været i eller efter 25 »Krigen derovre«, som det var før den Tid, saa vare de »ædlere Dele« af min physiske Tilværelse ufeilbarligen blevne læderede; nu — da Vaabnene, som sagt, var ordnet til Krumslutning, Fugtel og Parade, — nu gik det kun ud over de uædlere Dele, saasom Vest og Nattrøie (med Permission at sige!) Det trekantede Hul var forresten mesterligt gjort, forsikkrede Skræder Proschof- 30 sky mig, med Tilføiende, at han ikke havde seet det bedre efter en »emeute« i Paris — det var dog altid en Trøst. Hvad Opvisningen angaaer, da sætter jeg min Stolthed i, at jeg ikke har andraget Theaterkassen om Erstatning for Tort og Skade, ihvorvel Frakken bares første Gang samme Aften til Festens Forherligelse, hvad jeg trøstede mig til at bevise med Proschofskys eller Del- 35 bancos Regning, da jeg maatte betale da Capo fordi jeg ikke pleier at opbevare desl. prosaiske Documenter. Dette vedkommer rigtignok ikke Sagen; men Nok er det, at da der til denne ene Frakkesorg kom 6 Processorger og 5 Hjertesorger, saa vendte jeg Staden Ryggen, søgte mig et Asyl herude og har siden da henlevet min landlege Eensomhed uden Hartkorn og uden den 40 »gamle Rønne« paa Kongens Nytorv.

Det var en lang Historie; men nu kommer Moralen. Den egentlige Aarsag til min Udeblivelse fra Theatret, turde nok være den, at jeg ved at forlade Byen ogsaa tildels forlod Connexionerne. Dengang hed det: »Altid Venner er os nær«, da var det en smal Sag at faae Billet, og jeg har endnu til Erindring henliggende Snese Nummerpladsbilletter ubenyttede fra hine Dage, fordi 5 det stundom morede mig som en god Democrat, fra Parterrets Standpunkt af at see det tomme Rum, den blinde Rede, jeg havde foraarsaget bag den store Bas formedelst min Udeblivelse fra rette Sted. Det var dengang. Nu gaaer det ikke saa — »die schönen Tage in Aranjuez sind nun zu Ende!« Vel kunde jeg maaskee have skrevet til Hr. Theaterdirecteuren og anmodet ham 10 om at give Hr. Westermann Ordre til at holde en Parquetbillet forlods tilbage til Cl. R., naar han ønskede en saadan; men dels er Ønsket afhængigt af Correctur-Tid, dels passe Bladene, A. Hage o. fl. paa Lighed for Lovene, og dels endelig vilde jeg nødig genere Nogen eller vise mig paatrængende, hvor jeg vises Velvillie. 15

Men omsider tog jeg det overtvers. Jeg havde saa ofte nynnet Visens:

»Her gaaer Ruth og sanker Korn« —

til ikke med et Slags Veemod at kunne længes efter at see Svigerdatteren af ham, der skrev dette, paa en Maade realisere Ideen. Jeg opsøgte da en Mand, som forstaaer sig paa de Dele og kjender Dagens for mig urandsagelige 20 Veie til Billetcontoiret. Han skaffede mig Billet og — jeg saa virkelig Ruth.

Det Glædeligste af Alt — det smukke »musikalske Divertissement« upaa-
talt — var dog det, at »Mahlons Enke« ikke dennegang har gjort sin Mand til Enkemand; — Gud lade dem længe, længe blive samlede, som ønske at være det! — Jeg havde frygtet at spore Mindelser om Sygdom, Svækkelse & 25 men det var hele den fulde tidligere Kraft. Tiden har ingen Forandringer gjort, det kan jeg — jeg, der ikke idelig seer hende, — jeg, der i en — — ja hvor mange Aar er det nu siden? — — Række af Aar ikke har seet hende, bedst bevidne. Hun var — og det kunde jeg uden disse lange Frakke- og Billethistorier strax sagt Dem — ærligt og oprigtigt tilstaaet: det Eneste, 30 som jeg, »Tigeren« inclusive, har hørt og — forstaaet.

Og saa gratulerer jeg Dem hjerteligst.

Claudius Rosenhoff.

811. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn den 16 Decbr 1853. 35

I behagelig Skrivelse af 16 f. M. har Hr Etatsraaden, næst at bemærke, at De af de offentlige Blade er kommen til Kundskab om, at et italiensk

Operaselskab har erholdt Tilladelse til at give offentlige Forestillinger paa Hoftheatret i indeværende Vinter, anket over, at en saadan Tilladelse, som stridende mod det Kongl. Theaters Monopol, er bleven meddeelt, uden at der forinden har været givet Theaterbestyrelsen Leilighed til at udtale sig
5 desangaaende.

Ministeriet har i denne Anledning begiert Justitsministeriets Ytringer, og har sidstnævnte Ministerium derpaa svaret, at der ikke fra det er bleven meddeelt det omhandlede Operaselskab nogen Bevilling til at give Forestillinger her i Staden, ligesom en saadan Bevilling overhovedet ikke pleier at erhverves
10 med Hensyn til Forestillinger, hvortil Hoftheatret med Overhofmarskallatets Tilladelse agtes benyttet.

Ved tjenstligt at meddele Hr Etatsraaden dette til behagelig Efterretning, skal Ministeriet lige tjenstligt tilføie, at det, efter Omstændighederne, ikke finder sig anlediget til at foretage Videre i denne Sag.

15 Ørsted.

/ H. Christensen.

812. N. P. Nielsen til A. S. Ørsted.

d 22d Decbr 1853

Deres Excellence!

De maae ikke forundre Dem over, at jeg altid efter en Audience fortrædiger
20 Dem med en Skrivelse; men ligeoverfor en Mand der paa saa mange Maader imponerer mig, hvoriblandt dog ærlig talt, Ministeren er den der mindst generer mig, er jeg altid kun begavet med l'esprit de l'escalier, og først paa Trappen falder det mig ind hvad jeg burde have sagt. Hr. Direktørens Ytringer om min Ansøgning, ere næsten ligesaa mal placées som han selv. Jeg
25 kræver Deres Excellence til Vidne paa, om jeg nogensinde har gjort noget andet Forlangende end min Afskeed. At de forrige Ministre ved et Gratiale have formaaet mig til at forblive ved Scenen, er dog ikke noget Beviis for at dette er min Ansøgnings Hensigt. Ingen indrømmer villigere end jeg, min Uvigtighed for Scenen og det maae snarere være Dem, der nægte mig Afskeed,
30 som fremkalde denne farlige Mening om at være uundværlig, end mig. Den ærede Direktør, som vist antager Fru Heibergs Nytte for Scenen, langt større end min, har jo forrige Vinter bevist, at Theatret kan bestaae endogsaa uden hende. Alle Andres Prætensioner ville jo forstumme, naar de see at man virkelig giver mig min Afskeed, og saaledes haaber jeg at enhver Vanskelighed
35 for mit Ønske er bortryddet.

Med den Høiagtelse og Beundring jeg altid har næret for Deres Excellence
forbliver jeg

Deres allerærbødigste

N. P. Nielsen.

813. *N. P. Nielsen til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d 15d: Jan 1854

Hr Etatsraaden har beæret mig med en Skrivelse af 12t dennes hvori findes denne Passus: »Efter at jeg paa given Anledning havde yttret mig over den af Hr Instruktøren paany indgivne Ansøgning — etc. etc.«. Dersom det havde været mig mueligt af bemeldte Skrivelse at opdage hvormeget Hr 5
Etatsraadens »Yttringer« have bidraget til det yderst smigrende Forslag som Ministeriet har gjort mig, skulde jeg vist ikke undlade at frembære min Tak til Dem derfor; destoværre maae jeg nu nøies med at bede Hr Etatsraaden at være Overbringer af min varmeste Tak til rette Vedkommende. — Hvad selve Forslaget angaaer, da kommer det mig saa uventet, at jeg virkelig ikke 10
veed hvad jeg bør og kan svare. Jeg udbeder mig derfor kun nogen Betænkningstid, for modent at overveie det, og da jeg selv er den, der er meest interreseret i den endelige Afgjørelse, haaber jeg ikke at denne korte Udsættelse, kan forvolde Hr Etatsraaden nogen Vanskelighed.

ærbødigst 15
N. P. Nielsen.

814. *J. L. Heiberg til G. F. Lassen.*

Kbh. 25 Febr. 1854.

(Koncept).

Da den Termin, inden hvilken der skulde tages Bestemmelse angaaende det tilbudte Local i Adelgaden, nu er saa godt som udløben, undrer det mig, 20
at jeg endnu ikke har modtaget Hr. Kammerraadens Rapport om Resultatet af Deres Bestræbelser for at skaffe et andet, tjenligere Local. I Stedet for denne nødvendige Meddelelse har De derimod i Tirsdags tilstillet mig det unødvendige Spørgsmaal, om De ikke mere »behøvede at bekymre Dem om Sagen«. Saa længe jeg ikke har fritaget Hr. Kammerraaden for et Hverv, 25
som jeg har overdraget Dem i Medfør af Deres Embede, kan De ikke have Anledning til et saadant Spørgsmaal. Men det synes endog, at De, inden De gjorde dette Spørgsmaal om, hvorvidt De var fritagen, allerede selv havde fritaget Dem, thi samme Dag som jeg modtog Deres Brev, hvori Spørgsmaalet indeholdtes, havde jeg ventet at modtage Deres Rapport om, hvad Hr. Billed- 30
hugger Wille forlangte i Erstatning for at lade sin Leie-Contract gaae ind, ifald Saadant skulde convenere Theaterbestyrelsen. Herom havde jeg bedet Hr. Soelberg at give Dem Efterretning, for at De igjen kunde bringe den til min Kundskab; og De kunde ikke tvivle paa, at Forlangendet virkelig kom fra mig, uagtet det meddeelttes Dem ved Hr. Soelberg, og ikke ad officiel Vei. 35
Der gives Sager, hvis Afgjørelse haster saa meget, at der ikke er Tid til paa ethvert Punkt at behandle dem skriftligt; men mundtlige presserende Med-

delelser kan jeg ikke give Hr. Kammerraaden, af den Grund, at jeg saa godt som aldrig seer Dem. Dette er vistnok en stor Hindring for Tjenesten, og naar jeg ikke desmindre hidtil har fundet mig deri, istedenfor at paalægge Dem at møde daglig eller ialfald paa visse bestemte Dage, for at modtage Ordre og afgive Betænkninger, da er det skeet af Hensyn til Deres Helbreds-Tilstand. I Mandags gjorde jeg derfor det Yderste, hvad jeg under de nævnte Forhold kunde gjøre: jeg begav mig selv til Dem, for at tale med Dem om et Forsøg, som jeg endnu vilde gjøre, for indtil videre at beholde det gamle Local i Strandstræde. Men da Deres Værelse, som De pleier at kalde Deres Contor, var lukket, uagtet det var paa almindelig Contortid, saa henvendte jeg mig til Hr. Soelberg, hvis Contor var aabent, og underrettede ham om mit Ærinde, idet jeg anmodede ham om, naar han næste Morgen saae Hr. Kammerraaden, da at meddele Dem Hensigten med mit Besøg, og bede Dem give mig Underretning om Udfaldet af mit Forslag. At Hr. Soelberg virkelig har efterkommet, hvad han paatog sig, kan jeg ikke betvivle, men ikke desmindre har jeg ikke hørt Noget fra Dem om Sagen, og har følgelig ad andre Veie maattet skaffe mig den fornødne Underretning.

Jeg maa nu anmode Hr. Kammerraaden om, ufortøvet, og sildigst paa Tirsdag, som er den sidste i Maaneden, at indberette, om De har fundet et andet passende Local end det i Adelgade. Til samme Tid vil jeg, ad de andre Veie, jeg har maattet vælge, erholde bestemt Svar paa mit Forslag til Hr. Wille, og eventuelt til Hr. Soelberg, saa at de forskjellige Vilkaar kunne veies imod hinanden, og Sagen komme til definitiv Afgjørelse.

Jeg skal tilsidst bemærke, at der er givet mig Anslag paa et Local i den røde Gaard paa Hjørnet af Viingaardsstræde og Admiralgaden, om hvilket Local Hr. Kammerraaden ville behage at erkyndige Dem, saafremt det ikke allerede er Dem bekjendt, samt meddele mig Deres Betænkning derom.

[Underskrift mangler].

815. N. P. Nielsen til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d 5te Marts 1854

30 Ærbødigst!

Paa Hr Etatsraadens ærede Skrivelse af 12te Jan d. A. er jeg herved saa frie at afgive det forlangte Svar.

Min Ansøgning om Afsked har aldrig været ledsaget af noget Forlangende eller nogen Condition fra min Side; men den har kun været en ligefrem Følge af min nedbrudte Helbred, som gjør mig det til Pligt at søge Rolighed. Da Ministeriets Tilbud imidlertid viser mig, at man sætter nogen Priis paa at beholde mig og er beredt til at lønne et Offer fra min Side, har jeg efter moden Overveielse besluttet, ikke at vægre mig ved at efterkomme det høie Mini-

steriums Ønske og, uden Hensyn til mit personlige Velbefindende, efter Evne vedblive at røgte mit Kald, saafremt det høie Ministerium maatte være villigt til at yde mig et i mine Øine passende Vederlag. Men som et saadant kan jeg ikke, jeg tilstaaer det, betragte et Løfte om, at min eventuelle Pension ikke skal blive mindre, end den nu vilde være; man byder mig isaafald, forekommer det mig, ikke Andet, end at jeg for at offre mine sidste Kræfter, om halvandet Aar maaskee skal erholde Sikkerhed for den Pension, som nu med Rette tilkommer mig. — Er det derimod Ministeriets virkelige Ønske at beholde mig, er jeg villig til at lade min Ansøgning lægges til Side, saalænge jeg aarlig erholder det Gratiale, som de foregaaende Ministre have givet mig, og som jeg har benyttet til Badereiser, men som iaar blev mig nægtet; et Forlangende, som ikke synes mig ubilligt naar jeg seer hen til, at Theatrets Budget opviser 7—8000 rbdl til ubestemte Understøttelser.

Det høie Ministerium maa nu selv afgjøre, om det finder min Tjeneste saameget værd, eller ikke; jeg for min Deel tillader mig kun sluttelig den Bemærkning, at jeg paa ingen Maade vil betragte det som nogen Ugunst, om det høie Ministerium maatte resolve at give mig min Afskeed.

i dybeste Ærbødighed

N. P. Nielsen.

816. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

20

Kjøbenhavn, d. 18 Marts 1854.

I Forbindelse med min Skrivelse af 17 Januar sidstleden, undlader jeg ikke at fremsende vedlagte yderligere Erklæring fra Instructeur, Skuespiller Nielsen, i hvis Følge han er villig til at tage sin Ansøgning om Entledigelse tilbage, mod at erholde Tilsagn om fremdeles hvert Aar at nyde den samme Gratification, som i flere foregaaende Aar er ham tilstaaet til Foretagelse af Badereiser, nemlig 400 rd.

Det fremgaaer af denne Erklæring, at Nielsens hvert Aar gjentagne Andragender om Entledigelse ikke saameget ere fremkaldte ved den hidtil forudsatte Frygt for, at han ved at forblive i Theatrets Tjeneste skulde — som Følge af en mulig forringet Feu-Indtægt — være udsat for om nogle Aar at komme til at afgaae paa ringere Vilkaar end han for Tiden vilde kunne opnaae, men meget mere af en Bestræbelse efter, at hans Forbliven ved Theatret skal fra Statens Side erhverves ved en efter hans Formening passende Forøgelse i hans allerede betydelige Indtægter. At jeg paa ingen Maade kan understøtte en saadan Fordring vil tilstrækkelig fremgaae af, hvad jeg udførligen har motiveret i Skrivelse af 5 December f. A., til hvilken jeg ogsaa i Eet og Alt skal tillade mig at henvise.

Saafrømt Ministeriet imidlertid maatte ville bevirke ham den forlangte Gratification af 400 rd aarlig af andre Fonds end Theaterkassen, kan Sagen — skjøndt altid høist betænkelig i sine Følger — for saavidt ansees Theaterbestyrelsen uvedkommende; men at paabyrde Theaterkassen, hvis Ressourcer af Staten stadigen indskrænkes, en aarlig Udgift af en saadan Beskaffenhed, maa jeg, ligesom tidligere, paa det Bestemteste erklære mig imod, og Theaterbestyrelsen kan ialfald ikke bære Ansvaret for deraf muligen flydende Underballancer, saameget mindre som ingen af Theatrets allerede i og for sig tarveligt aflagte Udgifts-Conti ere beregnede paa lignende, ganske udenfor Theatrets Administration liggende, Udgifter.

Naar endelig Nielsen, som et Støttepunkt for sin Fordring, ytrer sig om, at der i Theatrets Budget er, til hvad han kalder: »ubestemte Understøttelser«, opført 7 à 8,000 rd, da røber han kun derved sit totale Ubekjendtskab med Forholdenes sande Beskaffenhed, eftersom mere end Halvdelen af denne Posts virkelige Beløb, nemlig 7,840 r — som Ministeriet bekjendt — medgaaer til staaende Gratificationer, samt Gratificationer istedenfor paatænkte Gage-Tillæg.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

20 817. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn den 12te April 1854.

I Skrivelse af 25 Juli 1849 anmodede Ministeriet Hr Etatsraaden blandt Andet om aarligt før hver Saisons Begyndelse at forelægge Ministeriet en almindelig Plan for Theatrets Virksomhed i den kommende Saison, ligesom Ministeriet ogsaa anmodede Dem om efter Saisonens Slutning aarlig at meddele Ministeriet en Beretning om Theatrets Virksomhed.

I Overeensstemmelse hermed modtog Ministeriet ogsaa med Hr Etatsraadens behagelige Skrivelse af 29 August 1849 en foreløbig Plan for Repertoiret i Saisonnen 1849/50, hvilken Ministeriet bifaldt ved Skrivelse af 13 Septbr næstefter, hvorimod Ministeriet ikke for de senere Saisoner har modtaget nogen saadan Plan.

Da Ministeriet imidlertid maatte ønske, at de foranførte, i Ministeriets Skrivelse af 25 Juli 1849 indeholdte Bestemmelser stadig iagttages, har Ministeriet ikke villet undlade derpaa at henlede Hr Etatsraadens Opmærksomhed, idet Ministeriet tillige maatte ønske det taget under Overveielse, om det ikke, navnlig med Hensyn til den aarlige Bortabonnering af Logerne i Theatret, maatte ansees hensigtsmæssigt, at en af Ministeriet approberet foreløbig Plan

for Repertoiret i den kommende Saison bekendtgjordes for Publicum inden Logeauctionens Afholdelse, og derom imødeseer Hr Etatsraadens behagelige Betænkning.

Ørsted.

/ H. Christensen. 5

818. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Kbh. d. 15d Apr. 1854

(Koncept).

Tillad mig, kjære Ven, paany at bringe Dem mit Lystspil Onkel Jokums Idee (indleveret under Titel »Tantes Planer«) i Erindring. Som De veed skal der i mine saml. dram. Værker optages et utrykt Skuespil i hvert Bind; og 10 6 Bind skulle i det mindste udkomme iaar. At ordne og sammenstille Stykkerne passende under en saadan Forpligtelse er i. saa let. Det var derfor godt, om jeg snart vidste, naar jeg kan disponere over det omtalte Skuespil. Saa længe jeg i. ved, om og naar det kan ventes opført, vil jeg i. gjerne lade det trykke.

Jeg har i den sidste Tid ventet at see Et Offer bragt paa Scenen. Resul- 15 tatet af de første 7 Gange har dog ikke været at foragte, og, som jeg nu seer, bliver et Skuespil, der kom samtidig dermed paa Scenen, »Hjertet og Pengene«, givet Abonnenterne 2den Gg, skjøndt det vist ikke har gjort bedre Indtryk p. Publ. og heller i. givet bedre Huus. Dersom Pr. Trydes Yttring om Et Offer, at dette Stykke var en Prøvesten paa Folks Dannelse, eftersom det 20 hverken kunde behage de Udann[ede] ell. de Halvdannede, er at stole paa, da kan det vel i. altid vente sig et stort Publ.; men deslige Stykker bør Theatret alligevel i. afvise, naar det i. vil komme altfor meget i Decadence. Ja, en Forf. har godt ved at snakke. Hvorl. et Theater saa dreier og vender sig, befinder det sig, efter et plat Udtryk, som en Luus mellem to Negle. 25

Jeg har med megen Deeltagelse erfaret det Uheld, der er tilstødt Deres Moder, og som i hendes Alder kunde have slemme Følger. Efter hvad man har meddeelt mig, er det nu bedre med hende, og jeg beder Dem give hende min venskabeligste Hilsen.

[Underskrift mangler]. 30

819. *J. L. Heiberg til C. C. G. Andræ.*

21 April 1854.

Hermed, høistærede Hr. Oberstlieutenant, sender jeg mit Bidrag til Ministercrisens Resultat. Naar De paany indtræder ved Høiskolen, venter jeg Laanet fornyet, og naar De bliver Minister, stoler jeg paa at erholde Gjenstanden

som Gave. Thi naar Lidelsen ved denne Forandring er saa stor, maa Belønningen ved den modsatte blive tilsvarende. Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

820. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

22 April 1854.

⁵ Hvad angaaer »Tantes Planer«, som hermed følger, da kan jeg, efter gjentagne Læsninger deraf, ikke komme fra den Mening, at dette Arbeide, som vistnok indeholder Træk, der røbe en virkelig Digter, dog ikke egner sig for Scenen, ialfald ikke for vort Publicum, som er vant til at forlange et Udbytte, i en eller anden Betydning, af hvad der breder sig gennem en heel Aftens
¹⁰ eller saa godt som en heel Aftens Forestilling. For at et Stykke, som egentlig er uden al Begivenhed og Indhold, skal tilfredsstillende, maa det være concentreret og kortfattet, og Forfatteren bør ikke berøve sig den Fordeel, at det kan knyttes til andre Stykker af modsat Character, hvorved Aftenens Nydelse varieres, og Monotonien undgaaes. Var Stykket kun af den halve
¹⁵ Længde, og var der en anden Opløsning, end den usandsynlige, hvormed neppe Nogen vil sympathisere, da vilde jeg troe, at dette Arbeide med nogenlunde Held kunde bringes paa Scenen.

At »Et Offer« endnu ikke har været gjentaget for Abonnenterne, har ikke sin Grund i, at jeg skulde have besluttet at henlægge det, om jeg end ikke just
²⁰ har den Mening, at Theatret derved vilde geraade i Decadence. Jeg kan endog forsikre Dem, at jeg har havt det et Par Gange paa mine foreløbige Repertoarer, men har paa Grund af tilstødende Omstændigheder maattet udslette det. Stykker, hvori min Kone har en stor og anstrengende Rolle, ere ikke saa lette at bringe paa Scenen, naar det ikke skal komme i Collision med hendes
²⁵ øvrige Virksomhed for Scenen, som Theatret ikke kan undvære. At dette Stykke, som jeg for min Part sætter megen Priis paa, imidlertid ikke kan siges at have behaget, er et Factum, som det ikke kan nytte at skjule, ligesom og at Publicum hellere seer min Kone i adskillige andre Roller end den, som hun udfører i »Et Offer«. Det er muligt, at den lunefulde Smag kan forandre
³⁰ sig til næste Saison; i denne vil det vist ikke skee. Men jeg har ikke Noget imod at gjøre et Forsøg endnu i denne Saison, og ligesom jeg allerede længe har tænkt derpaa, har jeg heller ikke opgivet det, men maa afvente Leiligheden, som maaskee kan komme allerede i næste Uge.

Og hermed, høistærede Ven, har De mine Grunde for det Ene som for det
³⁵ Andet. Deres hengivne

J. L. Heiberg.

Min Moder takker for Hilsenen; hun befinder sig ret vel, skjøndt senge-
 liggende.

821. *N. P. Nielsen til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d 26d April 1854

For meere end et Aar siden, indleverede jeg til Ministeriet en Ansøgning om min Entledigelse fra det kongelige Theater paa Grund af Svagelighed. Ved en Skrivelse fra Hr Etatsraaden af 12t Jan d. A. blev jeg anmodet om at tage denne Ansøgning tilbage, imod en mig tilbudt Gageforhøielse, som Ministeriet vilde forelægge Rigsdagen for Aaret 1855/56. Denne Anmodning har jeg senere besvaret med det Tilsagn, at ville efterkomme dette Ønske, naar høie Vedkommende maatte behage at gaae ind paa de af mig opstillede Forandringer. Da disse nu ved Hr Etatsraadens meget ærede Skrivelse af 22d dennes ere afslaaede, har jeg nu kun at bede om den af mig indleverede An- søgnings Fremme, og vilde det være mig meget behageligt, om jeg strax maatte erholde den kongelige Resolution, naturligviis med den Bestemmelse at Afskeden først er at regne fra indeværende Saisons Udgang.

Haabende paa Hr Etatsraadens varme Medvirking til mit Ønskes Opnaaelse, forbliver jeg

Deres meget ærbødige

N. P. Nielsen.

822. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 27 April 1854

I behagelig Skrivelse af 12te d. Md. har Ministeriet, ved at bringe Dets Skrivelse af 25 Juli 1849 — angaaende Indsendelse af aarlige Planer for Theatrets Virksomhed — i Erindring, tillige forlangt min Betænkning om, hvorvidt det maatte ansees hensigtsmæssigt, at en af Ministeriet approberet foreløbig Plan for Repertoiret i den kommende Saison bekendtgjordes for Publicum forinden Loge-Auctionens Afholdelse.

Foranlediget herved skal jeg tillade mig tjenstligst at bemærke, at naar jeg kun det første Aar har forelagt Ministeriet den omhandlede Plan for Theatrets Virksomhed, da hidrører dette fra, at en saadan Plan i og for sig viste sig at være temmelig intetsigende, idet Bestyrelsen, om den end er i Stand til, ved Siden af det courante Repertoire, der gaaer over fra den ene Saison til den anden, at paapege et Par nye Arbeider, der ville blive bragte paa Scenen og enkelte ældre Stykker, der paany skulle indstuderes, dog kun høist mangelfuldt kan udkaste en fuldstændig Plan for Saisonens Virksomhed, nemlig af den Grund, at de fleste nye Arbeider indsendes i Saisonens Løb, uden forud at være bebudede, ligesom ogsaa nye Subjecters Antagelse og flere andre uforudseelige Omstændigheder have Indflydelse paa Valget af ældre Stykkers Gjenoptagelse. Og maa det derhos ikke oversees, at ligesom det ingenlunde

altid staaer i Bestyrelsens Magt at gennemføre en saaledes forud opstillet Plan, saaledes vilde det Tilfælde letteligen indtræffe, at den maatte ansee sig forpligtet til frivilligen at forlade samme, fordi andre og bedre Planer frembøde sig i Saisonens Løb.

5 Saafremt Ministeriet ikkedestomindre anseer det ønskeligt, skal en saadan i almindelige Træk affattet foreløbig Plan fremtidig blive meddeelt for hver Saison, men jeg maa dog forbeholde mig, at den i saa Fald ikke betragtes som bindende Forpligtelse for Bestyrelsen. Hvad derimod angaaer en Udsigt over enhver tilendebragt Saisons Virksomhed, da skal jeg ikke unnlade for Efter-
10 tiden at forelægge Ministeriet en saadan.

Af hvad jeg saaledes ovenfor har tilladt mig at yttre vil det fremgaae, at jeg ikke kan erkjende Hensigtsmæssigheden af, forinden Loge-Auctionens Afholdelse, at offentliggjøre en foreløbig Plan for Repertoiret i den paagjældende Saison, medens jeg meget mere maa befrygte, at en saadan Fremgangs-
15 maade vilde udøve en skadelig Indflydelse, eftersom Abonnenterne derved vilde erholde et Slags Ret til at fordre Planen overholdt, uagtet dette i mange Tilfælde vilde blive umuligt og under alle Omstændigheder vilde lægge et skadeligt Baand paa Bestyrelsens Virksomhed, hvorhos jeg endnu — som min Overbeviisning — troer at burde tilføie, at Abonnementslysten snarere
20 vedligeholdes ved Forventningen om, hvad Saisonen maatte frembringe, end ved en ufuldstændig Bebudelse af dens paatænkte Indhold, der altid maa blive forskjelligt bedømt efter Abonnenternes vistnok høist afvigende For-
dringer.

J. L. Heiberg.

25

/ Løffler.

823. N. P. Nielsen til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d 28d April 1854.

Da jeg har forstaaet Brevet saaledes at, det var en Betingelse ved Entledigelsen som Ministeriet havde bestemt, troede jeg at min Erklæring i den Henseende var overflødig; imidlertid skal jeg ingenlunde vægre mig for at
30 efterkomme Hr Etatsraadens Anmodning, men erklærer herved at, jeg aldrig efter min Afsked skal optræde som Skuespiller ved noget herværende Theater. Fornuftigviis kan dette ikke forhindre mig i, en enkelt Gang om Aaret, f. Ex. til en Indtægt for mig selv, at optræde hvis Leilighed dertil skulde gives.

Deres allerærbødigste

35

N. P. Nielsen.

824. *J. L. Heiberg til N. P. Nielsen.*

29 April 1854

(Egenhændig Kopi).

I den Erklæring, som Hr. Instructeuren ifølge min Anmodning, har tilstillet mig under Gaars Dato, er der en Passus, der i Ministeriets Øine let kunde synes at indeholde en tvetydig Mening, som det bliver nødvendigt at klare, inden jeg kan benytte Erklæringen. Det er nemlig de Ord, hvormed Erklæringen slutter:

»Fornuftigviis kan dette ikke forhindre mig i, en enkelt Gang om Aaret, f. Ex. til en Indtægt for mig selv, at optræde, hvis Leilighed dertil skulde gives«.

Saafermt Hr. Instructeuren vil reservere Dem denne Rettighed, maa De udentvivel nærmere bestemme, hvilken Art af »Optræden« De mener, og navnlig, at det ikke er en Optræden i nogen Rolle, hvilket jo vilde være en Optræden som Skuespiller, men kun en saadan, hvori De fremstiller Dem i Deres eget Navn og med Deres egen Personlighed, f. Ex. ved Oplæsninger, Declamationer og deslige.

Først naar denne Restriction er udtalt, kan jeg ansee Erklæringen som overensstemmende med Ministeriets Fordring, og først da kan jeg indsende den til Sammes nærmere Bedømmelse.

[Underskrift mangler]

825. *N. P. Nielsen til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d 6t Maj 1854

Efter at have modtaget Hr Etatsraadens meget ærede Skrivelse af 29d April, har jeg raadført mig med høitstaaende Embedsmænd og Lovkyndige af mit Bekjendtskab, og Alle som Een, have de fraraadet mig at afgive en saadan Erklæring, der gjorde et Indgreb i min personlige Frihed, der hverken havde Hjemmel i Lovgivningen eller tidligere Vedtægt og Praxis. Hr Etatsraaden vil undskylde at jeg altsaa ikke kan efterkomme Deres Anmodning, men maae bede Dem indstille mit Andragende om Afsked, uden den forlangte Revers.

Med særdeles Høiagtelse

Deres meget ærbødige

N. P. Nielsen.

826. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn den 9de Mai 1854

I Anledning af hvad Hr Etatsraaden i behagelig Skrivelse af 27 f. M. har yttret med Hensyn til at Ministeriet under 12te næstforhen har anmodet

Dem om, at den i Ministeriets Skrivelse af 25 Juli 1849 givne Bestemmelse, at der aarlig før hver Saisons Begyndelse skulde forelægges Ministeriet en Plan for Theatrets Virksomhed, stadig maatte blive iagttaget, skulde Ministeriet ikke undlade herved tjenstligt at meddele Hr Etatsraaden, at det maa
 5 finde det rettest, at der med Hensyn hertil forholdes overensstemmende med hvad den i 1851 nedsatte Theatercommission i dens under 17 Septbr. f. A. indgivne Forslag til Lov om det kongl: Theaters Stilling i saa Henseende har foreslaaet i § 3, saaledes at en Plan for Theatrets Virksomhed, affattet paa lignende Maade som den af Hr Etatsraaden under 29 August 1849 indgivne,
 10 aarlig indsendes til Ministeriets Approbation inden 6 Uger før Theatersaisonens Begyndelse.

Ligeledes forventer Ministeriet aarlig efter hver Saisons Slutning, overensstemmende med dets forannævnte Skrivelse af 25 Juli 1849 at modtage en Beretning om Theatrets Virksomhed i den forløbne Saison.

15

Ørsted.

/ H. Christensen.

*827. *J. L. Heiberg til C. Hostrup.*

19. Maj 1854.

Hr. Cand. theol. Hostrup.

Da Hr. Phisters Sygdom forhindrede den anden Opførelse af »Drøm og Daad«
 20 i Tirsdags, og det var meget uvist, hvor længe denne Sygdom vilde vare, bad jeg Hr. Schneider om i al Stilhed at lære Rollen, for — ifald Hr. Phisters Sygdom vedblev — da at kunne spille Rollen imorgen. Denne Betingelse er nu desværre indtruffen, og Hr. Schneider vil, som Følge heraf, imorgen udføre Fabios Rolle, hvorimod hans forrige Rolle er given til Hr. Kragh, og
 25 denne Besætning vil nu vedblive ved alle de følgende Forestillinger af Stykket, ialfald saalænge Hr. Phister er meldt fra Tjeneste.

Jeg havde gjerne strax i Begyndelsen underrettet Dem om denne Plan, og hørt Deres Mening om den; men deels var der ingen Tid at spille, naar Stykket skulde gaa imorgen, deels ønskede jeg Sagen saa lidt omtalt som muligt,
 30 for ikke at forvolde Hr. Phister nogen Ubehagelighed, deels endelig maatte jeg holde mig for overbeviist om, at der her ikke var andet Valg at træffe.

Med Høiagtelse

J. L. Heiberg.

828. *N. P. Nielsen til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d 20de Mai 1854

35 I Svar paa Deres Høivelbaarenheds Skrivelse af 19de dennes, kan jeg kun gjentage, hvad jeg allerede tidligere har været saa fri at meddele Dem, nemlig

at Ministeriet efter min Formening ikke er berettiget til at afædske mig en saadan Erklæring, som jeg mener ikke er hjemlet hverken i Lovgivningen eller tidligere Praxis. Naar jeg med uforkastelige Lægeattester godtgjør, at en fortsat Theatertjeneste kan være Livsfarlig for mig, kan Theatret, mener jeg, ikke længere gjøre Krav paa denne Tjeneste, og jeg maae være berettiget 5 til at erholde min Afsked med den lovbestedte Pension. Saalænge jeg imidlertid ikke er aldeles død, har jeg naturligviis en Rest af Kræfter, og denne Rest, mener jeg, maae jeg have Ret til at benytte paa enhver lovlig Maade; hvad Theatret jo ogsaa tidligere factisk har indrømmet, ved til Exempel at lønne nu afdøde Capelmusicus I. Andersen, for at gjøre enkelte Tjenester i 10 det samme Theater, af hvis faste Tjeneste han havde Afsked med Pension; og det var jo mueligt, at Theateret kunde faae Lyst til at gjøre noget Lignende med mig. Overhovedet, Eet af To, mener jeg maae være Tilfældet; enten har jeg Ret til at optræde efterat have faaet min Afsked, eller jeg har ikke. Har jeg Ret dertil, er det ikke værdigt, synes mig, for Ministeriet at forlange en 15 saadan Opoffrelse fra min Side, for at indrømme mig den Afsked, som tilkommer mig medrette; og har jeg ingen Ret dertil, kan Ministeriet jo lade mig straffe for min Overtrædelse, og det er da ligesaa overflødigt at forlange en saadan Erklæring, som man vilde fordre en Erklæring for, at jeg ikke, efterat være afskediget, vilde skaffe mig en Indtægt ved at gjøre falske Penge 20 eller andet Lignende. Jeg har allerede eengang erklæret og erklærer med Fornøielse igjen, at jeg naturligviis ikke vil indlade mig i noget fast Engagement, hvad der vilde være ligesaa forbryderisk i Forhold til mig selv og min Familie, som usømmeligt i Forhold til den Stat, af hvis faste Tjeneste jeg har faaet Afsked med Pension. Men Andet kan — og vil — jeg ikke love, fordi 25 jeg, som sagt, ikke troer, at Ministeriet er berettiget til at fordre Mere. Paa den anden Side, frygter jeg meget for, at Ministeriet, ligeledes overbeviist om sin Ret, ikke vil opgive sin gjentagne Fordring, og Domstolen stiller sig saaledes for mig, som den eneste endelige Afgjørelse i en Sag, jeg af forskjellige Grunde maae ønske endt saasart, som mueligt. Men — jeg nægter ikke, 30 at denne Afgjørelse vilde være yderst ubehagelig for mig, og jeg formoder ogsaa for Ministeriet, og jeg tillader mig derfor at gjøre Ministeriet det ærbødige Forslag, ikke mere at discutere denne Sag, men overlade Afgjørelsen til en Voldgivtsmand, Hans Excellence Finantsministeren, under hvem Pensionsvæsenet jo nærmest henhører. Ministeriet, mener jeg, kan ikke forlange 35 nogen bedre Dommer, og jeg for min Deel har saa uindskrænket Tillid til Hans Excellences strænge Retfærdighed, at jeg meget trøstigt overlader min Skjæbne i hans Hænder.

Jeg har den Ære at være Deres Høivelbaarenheds allerærbødigste

N. P. Nielsen. 40

829. J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Kjøbenhavn, d. 23. Mai 1854

Efterat jeg i Skrivelse af 19de d. Md. havde meddeelt Instructeur Nielsen Indholdet af Ministeriets Resolution af 18de dennes, har jeg modtaget et
5 Svar af 20de Mai, hvis besynderlige Indhold Ministeriet vil vide at vurdere, uden al Commentar fra min Side.

Da det imidlertid fremgaaer af dette Svar, at Instructeur Nielsen under alle Omstændigheder og ubetinget forlanger sin Afskeed, med den ham efter Loven tilkommende Pension, saa tillader jeg mig at foreslaae Ministeriet, som den
10 simpleste Maade at afgjøre Sagen paa, at denne Afskeed forskaffes ham, men med udtrykkelig Tilføining af de Betingelser, som Ministeriet har sat eller endnu maatte ville sætte for Afskedens Meddelelse, saaledes, at hans nærmere Erklæring over dette Punkt ikke mere behøves.

J. L. Heiberg.

15

/ Løffler.

830. Camilla Collett til J. L. Heiberg.

Uranienborg pr. Christiania den 7de Juni 1854

S: T: Etatsraad m. m. Heiberg!

Allerede i Fjor under mit Ophold i Danmark var det min Hensigt at raadspørge Dem i et literairt Anliggende som nu er Grunden til at jeg skriftligt
20 henvender mig til Dem. Jeg bragte endog med til Klampenborg, en Deel Manuskripter til en Fortælling, hvoraf jeg havde i Sinde at vise Dem noget, for derom at høre Deres Mening. Leiligheden — det vil da sige Modet, dertil, vilde dog aldrig rigtig komme. Jeg følte mig aandelig forkuet i den fremmede, uvante Virkelighed, hvis Tryk jeg paa engang skulde bære alene, ganske
25 alene; jeg havde dertil en instinctmæssig Skræk for at forøge Rækken af den Slags Ansøgninger der vist alt for ofte besværer Dem, og dette ovenikjøbet under en Sommerhvile, som De kanskee sadt megen Priis paa. Den ene Grund er jo vistnok nu falden bort, men den anden bliver ligefuldt gyldig. Det er da kuns Erindringen om den Velvillie jeg mødte, og det Indtryk af sand,
30 urban Forekommenhed som Digteren Heibergs Personlighed efterlod hos mig, der nu sætter mig ud over alle Skrupler. Nu faaer det treffe ham i en heldig eller uheldig Stund — jeg maae, jeg maae søge hans Raad.

Indsluttede er omtrent $\frac{1}{3}$ af en Fortælling, der allerede for flere Aar siden blev begyndt paa. Først et Par Ord om Tilblivelsen deraf:

35 Mit Kald til at skrive har jeg altid selv fundet saare tvivlsomt. Et saadant troede jeg vilde tidlig, af sig selv bryde sig sin Vei og ikke vente paa tilfældige Tilskyndelser. Det var netop i de første Aar af vort Ægteskab at Ffr.

af en Hverdagshistorie gjorde Epoche heroppe. Collett og jeg læste disse Fortællinger med hverandre, atter og atter. Maaskee har disse mig ubevidst været den første og egentlige Tilskyndelse. Ethvert ægte Kunstværk har, troer jeg, en vis forrædersk Simpeltid der daarer og lokker til Efterlignelse. Heines Vers for Ex. see ud som om enhver kunde gjøre dem efter, og dog skjuler den dybeste Kunst sig i dem. Collett opmuntrede mig til disse Forsøg mere som en Beskjæftigelse i ensomme Timer. Paa hans Ansvar lod jeg trykke nogle Smaating, der have staaet som Feuilletoner i Bladene, samt et Par Novelleskizzer i Nytaarsbøger. Den uventede Velvillie disse mødte, torde mindre have sin Grund i deres Værd end i den dybe Trang vor Tid føler til at see sig afspeilet i Skildringer af det virkelige Liv. Digte synes ikke at interessere meget og det er ret en utaknemlig Tid for vore Lyrikere. Vi have slet ingen Novellister havt siden Maurits Hansen, hvis Skildringer desuden kun bevægede sig i de lavere Sphærer. Det Physiognomie vort Liv har antaget efter vor politiske Igjenfødelse er os selv endnu fremmed og gaadefuldt. Efter en lang Sygdom eller en anden Crisis længes man efter at see sit eget kjære Ansigt, i Mangel af et ordentlig Speil tager man da tiltakke med et Skaar. Men netop disse vore Tilstandes Nyhed og Ufuldbaarenhed opstiller tillige store Vanskeligheder for Novellen. C. paastod at den endnu var en Umuelighed her hos os. Han opmuntrede mig aldrig til et større Arbeide. Det Forsøg jeg gjorde derpaa interesserte ham imidlertid høilig, og vi talte meget derom. Ved hans Bortgang opgav jeg det ganske. Senere, da Trangen til en aandelig Sysselsættelse med dobbelt Vægt meldte sig, har jeg dog igien optaget det. Med en Art Forskrækkelse seer jeg nu at det er bleven en stor Novelle. Og der staaer jeg med den! Der er ingen her som jeg kan, eller vil drage til Raads. Jeg hverken troer eller ikke troer paa den selv, men jeg holder af den, fordi jeg i den har nedlagt en Deel af min Sjel, fordi den er mit eneste — mit Smertensbarn, thi jeg føler at jeg efter den ikke kan eller vil skrive mere.

Forkaster De den, finder De med Deres sikre og øvede Blik der let fra en Deel vil kunne slutte sig til det Hele, at den ikke bør udgives, saa vil jeg bøie mig under denne Dom, men jeg vil være oprigtig og sige at dette vil bedrøve mig dybt. Ikke fordi min lille Ærgjærighed nok kan taale dette Stød, men med Troen paa dette lille Arbeide berøves mig ogsaa Lysten til at fuldende det, og denne Beskjæftigelse, hvori jeg kunde hvile og adspredde mit Sind er mig for Øieblikket i høieste Grad ønskelig.

»Tendentsen« i den — (hvis jeg tør bruge dette farlige Ord) havde i Førstningen indsneg sig ganske uvilkaarlig fra min Side. Jeg har siden udviklet dette Stof og ledet det som en Kilde gennem det Hele. De vil allerede i dette første Parti, der fremtræder noget aforistisk i Form af Bekjendelser, Reflection etc. finde den stærkt, maaskee for stærkt udtalt. Men den forsvinder

igien, under den derpaa raskere fremskridende Handling. Til Hovedpersonen Sophie og hendes Skjæbne ere alle de øvrige Personer mere eller mindre knyttede. Ingen af dem staae der som løse tilfældige Figurer.

Hvad Navn nu denne Tendents kan gives fordrister jeg mig ikke til at afgjøre. Jeg har efter ringe Evne villet vise hvorledes de Rystelser og sociale Bevægelser der spores overalt i Verden, yttre sig i vore fjerne, kolde Regioner. Her hvor Alt er raat og begyndende, maae følgelig ogsaa disse Rystelser blot antyde sig som noget begyndende, lig den hule Murren Bjerget i lang Tid kan lade høre inden det kommer til noget Udbrud. Den Emancipation der allerede har flyttet sine Bestræbelser fra den usynlige Verden over i den Synlige, den Haandgribelige, trænge vi endnu ikke til. Jeg vilde selv saa lidt forstaae at haandhæve den Selvstændighed som den proclamerer og benytte de Fordele den tilbyder, at jeg kun vilde blive en jammerlig Talsmand for den. Jeg har blot villet indsætte Følelsen i sine Rettigheder, villet vise at den kvindelige Kjerlighed naar denne er ægte, altid burde finde sin Gjenstand og i denne aldrig, hvor mangelfuld den end viser sig, burde kunne skuffes. At der gives kun en virkelig Skuffelse for en Kvinde, den ikke at maatte leve og lide for denne Gienstand. Jeg har villet vise, hvor uvarsomt, hvor uforsvarlig Samfundet behandler dette Menneskelivets dyreste og ædleste Stof, og at al Splittelse og Kulde i Familierne, al den Ulykke der findes, ofte, ja alt for ofte har sin Grund i at dette Stof spildes.

Med en vidtløftigere Gjennemlæsning end af Indesluttede, tør jeg ikke besvare Dem, kun tillader jeg mig i en senere Post at sende Dem et Omrids af Fortællingens Gang, der ikke skal overstige et Par Sider, da det Indtryk De modtager af dette Brudstykke ellers bliver alt for utilfredsstillende. Hvad der endnu kan mangle i Stiil etc. beder jeg Dem oversee; det trænger vist til endnu at gennemgaaes.

Uagtet min Bøn kun gaaer ud paa en Hovedbedømmelse, der let ligesom Majestæten's Underskrift kan gives med et Pennestrøg, behøver jeg vist ikke at sige hvor høit jeg vilde skatte ethvert lille Vink De kunde ville føie til. Ligeledes ligger det mig paa Hiertet at faae det Skrevne tilbage saa hurtig som Omstændighederne vil tillade Dem at sende det. De vil behage blot at kaste hele Pakken ufrankeret i Posten, hvorved den gaaer sikrere, og naaer hurtigere sit Maal.

Naar jeg til Slutning beder Dem at lade dette vort lille Mellemværende ganske alene mellem os troer jeg at møde Deres eget Ønske. Et saa lille, fordringsløst Arbeide som dette bør ikke betynges ved engang at nævnes sammen, med et vægtigt Navn som J. L. Heibergs. Det vilde maaskee spænde Forventninger som det siden ikke vilde tilfredsstillende. At det kommer anonymt frem, falder af sig selv, hvis det overhovedet kommer for Dagen.

Tør jeg her sende en Hilsen til Deres Kone og til Fru Gyldenborg da jeg ikke veed hvorvidt De vil finde det værdt at meddele noget om og af det Sendte? Dette kan jeg naturligviis ikke have noget imod, da De vist ikke ville røbe mig til nogen, naar jeg udtrykkelig beder derom. Siig til Fru Heiberg -- ja jeg veed ikke selv hvad — at jeg for Ex. gjerne vilde see hende ⁵ i Kongens Læge. Min Broder, Capt. Wergeland kom netop fra Paris hiem, han havde havt det Held, netop samme Aften han var i Kjøbh. at træffe dette Stykke. Siig dem begge, at skulde Skjæbnen endnu engang i mit Liv føre mig sammen med dem, vil jeg ønske, at det maa skee under Omstændigheder der ikke ere saa unaturlig uheldige som de der betegnede mit hele Ophold i ¹⁰ Kjøbh.

Af min Broder hørte jeg at der skal spilles i hele Juni Maaned dernede. Dette vil komme vore Stipendiater tilgode. Vi have nemlig sendt saa godt som hele Skuespillerpersonalet ud for at lære at spille Comoedie. Nogle reise til Paris, andre skulle studere i Kjøbh. blandt Andre vort Vidunder, Jfr. ¹⁵ Johannesen, nu Mad. Wolff, som Welhavens i Fjor fortalte saameget Overdrevent om og som Bournonville havde fundet fuldendt. Mad. Wolff er meget qvik og ret gratis paa Scenen, og hun bevæger sig der med en yderlig Ugenerethed, som Folk tage for Kunst, men jeg er bange for at naar dette er floreret af, er der ikke mere. Jfr. Schwendsen, vor anden prima dame, lover ²⁰ mere synes mig. Hun er endnu ufordragelig at see til, men der bryder bestemt Glimt af Talent. Nu, Gud være med dem Allesammen og lade os faae Glæde af dem naar de komme hiem.

Med Skræk seer jeg hvor langt dette Brev er bleven og hvilket Krav det har paa Deres Overbærelse. Jeg slutter da med at anbefale mig Deres og de ²⁵ 2de Damers velvillige Erindring.

Camilla Collett.

831. N. P. Nielsen til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d 11 Juni 1854

Ved en Samtale med Hr Etatsraad Weiss har jeg i Dag erfaret at, min Ansøgning om Afsked er indtil videre lagt hen, fordi jeg ikke har villet indgaae ³⁰ paa den omtalte Revers; jeg er altsaa formelig tvunget til at afgive den, hvilket jeg saameget hellere kan gjøre, da jeg aldrig har tænkt paa at benytte denne Frihed. Indlagt følger den forlangte Revers ordret efter Hr Etatsraadens Skrivelse, og jeg haaber nu, da jeg har viist een til den yderste Grændse gaaet Føielighed, snarest mueligt at erholde den mig i samme Skrivelse lovede ³⁵ Afsked.

Med særdeles Høiagtelse

Deres allerærbødigste

N. P. Nielsen.

832. N. P. Nielsen til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d 3d Juli 1854

Høivelbaarne Hr Etatsraad Heiberg.

Da det lader til at trække i Langdrag med min Entledigelse, og som en Følge heraf, med den mig lovede Afskeds-Forestilling, har jeg erholdt 5
 5 Majestæts Tilladelse til at afbenytte Hoftheatret til en Aftenunderholdning. Uvidende om Formen, for at benytte denne kongelige Tilladelse, maae De undskylde mig, at jeg uleiliger Dem, med at ubede mig Deres Samtykke, saa-
 vel for mig, som for de Damer og Herrer af det kongelige Theaterpersonale, som velvillig ville understøtte mig, naturligviis under Iagttagelse af de be-
 10 staaende Bestemmelser.

Med særdeles Høiagtelse forventer jeg Hr Etatsraadens ærede Svar

allerærbødigst

N. P. Nielsen.

833. J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

15

Kjøbenhavn, d. 6te Juli 1854.

I Henhold til Ministeriets Skrivelse af 9 Mai d. A. undlader jeg ikke at meddele en Beretning om det Kongelige Theaters Virksomhed i den nys for-
 løbne Saison 1853/54.

Forestillingernes Antal har været 240, nemlig 36 Forestillinger uden Abonne-
 20 ment paa Søn- og Helligdage, 9 uden Abonnement om Onsdagen, og 195 med Abonnement, hvoraf 14 om Onsdagen.

Antallet af de givne Stykker var 59, foruden 9 Balletter og adskillige Diver-
 tissements og enkelte Dandse, samt 6 musikalske Divertissements, i hvilke
 blandt Andre den svenske Sangerinde Frøken v. Sandels og den belgiske Vio-
 25 linist Leenders lode sig høre.

Af de 59 Stykker vare 39 originale og 20 laante fra fremmede Litteraturer.

Med Hensyn paa Digtarterne var Forholdet saaledes:

	A, de 39 originale:	Tragedie og alvorligt Drama	9
		Comedie og Lystspil	18
30		Opera eller Syngestykke	4
		Vaudeville	8
			<hr/>
			39
	B. de 20 fremmede:	Tragedie og alvorligt Drama	3
		Comedie og Lystspil	12
35		Opera eller Syngestykke	5
			<hr/>
			20

Herved er at erindre, at ved originale Operaer og Syngestykker forstaaer jeg saadanne, hvis Musik er componeret af danske Componister, uden Hensyn paa Textens Oprindelse.

Med Hensyn paa Forfattere og Componister var Forholdet følgende:

A. De originale Stykker.		5
I. Forfattere. Af Holberg.....	9 Stykker.	
» Oehlenschläger.....	3 —	
» J. L. Heiberg.....	2 —	
» Hertz.....	6 —	
» Hauch.....	4 —	10
» Overskou.....	2 —	
» Hostrup.....	3 —	
Anonyme.....	8 —	
II. Componister. Af Du Puy.....	1 Stykke	
» Kuhlau.....	1 —	15
» Rung.....	1 —	
» Gläser.....	1 —	
B. De fremmede Stykker.		
I. Berømte Forfattere. Af Shakspeare.....	5 Stykker.	
» Moliere.....	1 —	20
» Scribe.....	4 —	
II. Componister: Af Cimarosa.....	1 Stykke	
» Mozart.....	2 —	
» Boieldieu.....	1 —	
» Auber.....	1 —	25

De nye Stykker, det er de, som for første Gang ere opførte i denne Saison, vare:

Lovbud og Lovbrud,	} 12 Nyheder	
Karens Kjæreste,		
Den hemmelige Agent,		30
Ruth,		
Et Offer,		
Hjertet og Pengene,		
En Kurre paa Traaden,		
Studenterne fra Salamanca,		35
Den forgyldte Svane,		
Gjengjeldelsen,		
Drøm og Daad,		
Det hemmelige Ægteskab,		

samt af Balletter:

Et Folkesagn.

Herved er at bemærke, at Operaen »det hemmelige Ægteskab« er her henregnet under de nye Stykker, uagtet det i Tidsrummet fra 1797 til 1805 er givet 5 Gange, netop ligesaa mange som nu i Løbet af 18 Dage. Men deels gaves Stykket dengang i en forvansket Oversættelse, under Titel af »den hemmelige Forlovelse«, deels var Recitativerne ombyttede med Tale, og desuden nogle af de meest characteristiske Musiknummere udeladte. Jeg tør saaledes antage, at det først nu er hørt og seet i sin rette Skikkelse, ved Hjælp saavel af Professor Overskous Oversættelse, som ved den udmærkede Udførelse fra Personalets Side.

Ældre, i flere Aar henlagte Stykker, som gaves efter ny In[d]studering, vare

Bruden,

De Uafhængige,

og desuden Balletten Valdemar.

Hvad de nye Stykker angaaer, har Theatret været uheldigt i den forløbne Saison. Af saakaldte Kassestykker har det kun havt 1, nemlig »Ruth«. Dernæst har udentvivl »det hemmelige Ægteskab« behaget meest, og vilde sikkert, dersom det ikke var fremkommet i de allersidste Dage af Mai, og fornemmelig spillet i Juni, have givet et glimrende Udbytte med Hensyn paa Indtægten. Derimod have de andre Nyheder kun gjort middelmaadig Lykke. Dramaet »Gjengjældelsen« maatte endog henlægges efter den 2den Forestilling.

Et Par af de meest yndede ældre Stykker, som jævnligt eller stadigt holdes paa Repertoiret, have lidt under andre Uheld. Saaledes maatte Mozarts »Don Juan«, paa Grund af Madam Fossums Svagelighed, henlægges efter den 4de Forestilling, da den just var paa det meest glimrende Punkt af sin Løbebane; og »Figaros Bryllup« af samme Componist, maatte paa Grund af Madam Rungs og Madam Schiemanns Upasselighed, standses, da den, efterat være gaaet 7 Gange med stort Bifald, just skulde begynde sin anden Omgang.

Følgende Oversigt viser, hvor ofte ethvert Stykke er gaaet i Saisonen.

.....

Herved maa erindres, at man ikke ubetinget tør slutte fra Forestillingernes Antal til den Yndest, hvori et Stykke staaer, eller til den Indtægt, som det har bragt. Ofte har et Stykke, paa Grund af tilfældige Omstændigheder, maattet gives tiere, end Bestyrelsen ønskede, og ofte er et Stykke, ligeledes paa Grund af tilfældige Forhindringer, ikke gaaet saa tidt, som Publicums Ønske og Theatrets Fordeel krævede. Saaledes vilde f. Ex. Shakespeares »Hamlet«, som kun gik 4 Gange, vistnok have bragt en betydelig Indtægt, dersom ikke Skuespiller Høedt, paa Grund af Forkjølelse og legemlig Svaghed, idelig havde gjort Indsigelser mod Fremstillingen.

Naar Talen er om Theatrets Virksomhed i en bestemt Saison, da ligger det meget nær, tillige at tage den Indtægt i Betragtning, som Forestillingerne have indbragt i samme Tidsrum. Oversigten af Theatrets oeconomiske Stilling knyttes imidlertid nu stedse til Finantsaaret, hvilket er forvirrende, ikke alene fordi saaledes den oeconomiske og den artistiske Oversigt slutte sig til incongruente Perioder, men ogsaa i sig selv, eftersom det derved vanskeliggjøres at opfatte de numeriske Bestemmelser efter deres quali[ta]tive Betydning. Kun Theateraaret, eller, som det kaldes, Saisonen afgiver den Eensartethed og den Continuitet i Bestemmelserne, som kan lede til en begrebsmæssig Opfatning. Theatrets naturlige Periode, Theateraaret, har ligesom sine egne raadende Stjerner, der give de forskellige Saisoner deres forskellige Præg. Ved derimod at lægge Finantsaaret til Grund, blander man Virkningerne af heterogene Aarsager med hinanden og tilhyller derved det characteristiske Præg. Publicums Interesse for Theatret og dets Fordringer til samme kunne ansees som stabile under Forløbet af en Saison, hvorimod det mellemliggende tremaanedlige Interval, da andre Interesser afbryde Beskjæftigelsen ved Theatret, lettelig medføre Forandringer i Publicums Standpunkt, saa meget mere, som den nye Saison er en ny Begyndelse, der, ligesom den ikke er en umiddelbar Fortsættelse af det Gamle, saaledes heller ikke opfattes eller bør opfattes blot som en Gjentakelse af dette. Henimod en ny Saisons Begyndelse gjøre de mange forskellige Potenser sig gjældende, og Resultatet af dem er, at — saa at sige — Coursen for det nye Theateraar sættes paa denne Tid. Denne foranderlige Cours viser sig allerførst ved Loge-Auctionen, som i det ene Aar ikke indbringer den samme Sum som i det andet. Naar da ikke desmindre Forestillings-Indtægten refereres til Finantsaaret istedetfor til Theateraaret, sammenblandes et lille og et stort Fragment af to forskellige Coursers Virkning paa Abonnements-Indtægten, og den samme Forvirring vil finde Sted ved alle de andre Momenter, som ere løsrevne fra deres naturlige Periode. Jeg maa derfor ansee det for hensigtsmæssigt at knytte en Betragtning af Saisons-Indtægten til den ovenfor givne Betragtning af Saisons-Virksomheden.

De i den forløbne Saison givne 240 Forestillinger have indbragt 140,729 Rd. 32 β, altsaa i Gjennemsnit for hver Forestilling 586 Rd. 36 β. Ved første Øiekast kan dette Resultat synes ret heldigt, men tager man Hensyn paa, at der i den omtalte Saison er givet et større Antal Forestillinger end i nogen foregaaende, kan man, idetmindste relativt, ikke kalde Resultatet heldigt. Dette vil bedst kunne oplyses ved en Sammenstilling af de sidste fem Saisons Forestillings-Antal og Forestillings-Indtægter:

1849/50.	226	Forestill.,	hvoribl.	9	Onsdags	uden	Abm.	Indt.	139,542	Rd.	88	β
1850/51.	232	»	»	11	»	»	»	»	137,315	»	8	»
1851/52.	225	»	»	15	»	»	»	»	138,794	»	88	»
1852/53.	236	»	»	17	»	»	»	»	143,020	»	40	»
5 1853/54.	240	»	»	9	»	»	»	»	140,729	»	32	»

Udelader man den første af de her anførte Saisoner, vil det synes, ved Betragtning af de andre 4, at Indtægtens Størrelse snarere staaer i Forhold til det i Saisonen givne Antal af Onsdags-Forestillinger uden Abonnement, end til Antallet af de i det Hele givne Forestillinger. Dette Resultat vilde heller
 10 ikke være usandsynligt, eftersom der til Onsdags-Forestillinger uden Abonnement stedse vælges de meest søgte Stykker, hvoraf følger, at disse Forestillinger i Almindelighed give den største Indtægt. Som allerede bemærket, er imidlertid den første Saison ikke i Harmoni med dette Resultat. Men jeg troer ikke, at der bør lægges stor Vægt paa denne ene Uoverensstemmelse. At den
 15 første Saison har forholdsviis givet det bedste Resultat af alle, uagtet de uabonnerede Onsdagsforestillinger kun have beløbet sig til 9, ligesom i den sidstforløbne, maa udentviwl tilskrives den Omstændighed, at Theatret ved hiin første Saisons Begyndelse var indtraadt i en ny Periode af sin Udvikling, var stillet under et Ministerium og havde faaet en ny Bestyrelse. Hvad jeg
 20 ovenfor har kaldet Theateraarets Cours, steg ved denne Leilighed, og da denne Cours især viser sig i Loge-Auctionens Resultat, vil det være hensigtsmæssigt, i en ny Sammenstilling af de samme Saisoner at skille Abonnements-Indtægten fra de saakaldte aftenlige Indtægter, og endvidere, for at lette Opfatningen af Tallenes kvalitative Betydning, ikke at anføre hver af disse Indtægter efter
 25 hver enkelt samlede Beløb, men angive dem i Middeltal for hver enkelt Forestilling:

1849/50.	180	Abonn.	Forest.	à	323	Rd.	226	Forest.	i	Alm.	à	360	Rd.	i	aftl.	Indt.
»	50/51.	184	»	»	à	305	»	232	»	»	à	349	»	»	»	»
»	51/52.	172	»	»	à	320	»	225	»	»	à	372	»	»	»	»
30	»	52/53.	180	»	»	à	325	»	236	»	»	à	359	»	»	»
»	»	53/54.	195	»	»	à	315	»	240	»	»	à	331	»	»	»

Det synes heraf at fremgaae, at medens Abonnements-Indtægten retter sig efter de tildeels tilfældige Indflydelser, som gjøre sig gjældende ved Begyndelsen af en Saison, og deriblandt den artistiske Credit, som Theatret netop
 35 ved denne Epoche er i Besiddelse af, staaer det relative Beløb af de aftenlige Indtægter i nær Forbindelse med Antallet af de givne Onsdagsforestillinger uden Abonnement, men er ingenlunde i Forhold til Forestillingernes Antal i det Hele.

Heraf troer jeg at turde udlede, at det er en ilde forstaaet Oeconomi, naar Rigsdagen stedse fordrer en Forøgelse af Forestillingernes Antal, for derved at see Indtægten forhøiet. Thi selv om det paa denne Maade kan lykkes at forhøie Indtægten absolut, — hvilket man dog ikke skal stole paa, altid at ville lykkes — bliver det relative Resultat ugunstigt, hvilket er til Skade ⁵ for Theatrets Værdighed og moralske Indflydelse som Dannelses-Anstalt. Et Kunst-Institut, som vil fortjene sit Navn, maa altid foretrække at give et mindre Antal stærkt besøgte Præstationer, end et større Antal med ringere Søgning. Men efter de Fordringer, som i denne Henseende vare stillede til Theatret i det forløbne Finantsaar, blev det nødvendigt, for ikke at løbe ¹⁰ altfor stor Risiko, at inddrage 14 Onsdage under Abonnement, alle i samme Saison; og ligesom denne Forholdsregel ikke havde Abonnenternes Bifald, hvilket allerede spores i Abonnements-Indtægten, saa udøvede den en endnu langt skadeligere Virkning paa de aftenlige Indtægter, som Følge af, at der kun bleve 9 Onsdage til Disposition for Forestillinger uden Abonnement paa ¹⁵ denne ellers fordeeltigste Ugedag. Iøvrigt skal jeg gjerne indrømme, at det ringe Held, som endeel af Saisonens Nyheder har havt med sig, kan have bidraget Noget til det anførte Resultat, skjøndt neppe i nogen stor Grad, da Theatret har ikke faa ældre Stykker, hvoraf det kunde have draget Fordeel om Onsdagen, dersom det havde havt flere Onsdage til Disposition. Men des- ²⁰ uden maa det vel i Almindelighed erkjendes, at der gives et, skjøndt ikke saa let bestemmeligt Maximum af Forestillinger, der ikke kan overskrides, uden at hver enkelt taber i Værdi, og den hele Cyclus erhoder et vulgairt Præg.

Ogsaa et andet Resultat kan udledes af de meddeelte Oversigter, nemlig at det Kongelige Theaters Tilskuerplads er stor nok til at tilfredsstille den for- ²⁵ haandenværende Søgning. Naar man derfor ideligt hører gjentages, at Theatret burde rumme et større Tilskuer-Antal, saa er denne Fordring kun grundet i Ukyndighed om de virkelige Forhold, uden at tale om, at det vilde være yderst farligt for den dramatiske Kunst, om det Rum, hvori den har sit Hjem, udvidedes, ialfald uden den omhyggeligste og kyndigste Circumspection. Lykke- ³⁰ ligviis har man i denne Henseende andre Landes advarende Exempler, og man vil ikke være saa letsindig at lade disse talende Erfaringer ubenyttede.

Inden jeg slutter disse Bemærkninger, maa det være mig tilladt, til Sammenligning mellem vort eget og det svenske Nationaltheaters Vilkaar, at vedlægge et Exemplar af »Hamburger Theater-Chronik« N° 47 for iaar, i hvilket Nummer ³⁵ den stokholmske Theaterdirecteur Baron Knut Bonde har leveret en Artikel under Overskrift: »Die Subvention des Königlichlichen Hoftheaters zu Stockholm«. Heraf fremgaaer følgende, som mig synes, ret mærkværdige Sammenstilling:

Directeuren for det svenske Theater, der hidtil har havt et Tilskud af circa ⁴⁰

40,000 Rd. (beregnet i danske Penge), dels og fornemmelig af Civillisten, dels af Staten, andrager hos Rigets Stænder paa at erholde et Tillæg, hvorved Subventionen kan bringes til circa 50,000 Rd., og anfører som Argument, at det danske Theater er doteret med den sidstnævnte Sum, uden hvilken Nationaltheatret ikke kan opfylde sin Bestemmelse som Dannelses-Anstalt. Denne Begjæring bevilges af Stænderne.

Medens disse Forhandlinger staae paa, forlanger den danske Rigsdag Tilskuddet til det danske Nationaltheater nedsat, og blandt de anførte Argumenter høres ogsaa i Rigsdags-Debatterne det, at det svenske Theater ikke har mere end circa 40,000 Rd, og denne Nedsættelse finder virkelig Sted!

Følgen bliver altsaa, at det svenske Theater faaer 50,000 Rd., fordi det danske Theater ikke har, men har havt dette Tilskud, og at det danske Theater faaer 40,000 Rd., tildeels fordi det svenske Theater ikke har, men har havt dette Tilskud, som er befundet utilstrækkeligt.

Den svenske Theatredirecteur nævner som en af Fordelene ved det forhøiede Tilskud, at han muligviis vil see sig istand til at nedsætte Billetpriiserne paa de ringere Pladser, og derved lette Adgangen for de Ubemidlede.

Den danske Rigsdag forlanger, at Tabet ved det formindskede Tilskud skal erstattes ved at forhøie Billetpriiserne, og derved vanskeliggjøre Adgangen for de Ubemidlede.

Summen af det Hele er: at man i Sverrig, hvor Theatret er bundet til Civillisten, betragter det som en Dannelses-Anstalt, derimod i Danmark, hvor det staaer under et Cultusministerium, som en oeconomisk Entreprise.

Disse Modsigelser forekomme mig saa stærke, at jeg tør overlade mig til det Haab, at det høie Ministerium vil paa den forestaaende Rigsdag anvende sin Indflydelse til at faae dem hævede.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

834. *Claudius Rosenhoff til J. L. Heiberg.*

Alleenberg, d: 11 Juli 1854.

Tusinde Tak for Gjæstmildheden d: 28 f. M., og Millioner Undskyldninger, fordi jeg i selvkjærlig Glemsel ei blot tog den lange Eftermiddag fra Dem, men fordærvede Dem hele Aftenen ovenikjøbet!

Det var imidlertid naturligviis ikke for at bringe Dem disse 1,001,000 Tak og Undskyldninger, at jeg igaarftes vilde aflægge Dem et Besøg a la Nicodemus; og ligeledes naturligviis var det ikke for at undgaae meerbemeldte Complimenter og — efter Omstændighederne — meddele Absolution, at De ikke var hjemme. Sagen var, at jeg i Kbhvn. c. Kl 8 mødte en Mand, der efter Instr. Nielsens egen Fortælling, gav mig en Beretning om »Privataudi-

entsen« efter den verdensberømte Fugleskydning, og denne forekom mig altfor interessant og lærerig, til at jeg ikke burde lade Dem nyde Godt (eller Ondt) af den. Thi løb jeg da altsaa strax ud til Dem; men da jeg ikke var saa heldig at træffe Dem — i hvilket Tilfælde jeg kunde have givet en dramatisk Fremstilling af det Vigtigste paa kortere Tid end virkelige »5 Minuter«, — saa maa jeg, imedens jeg endnu er i Heden, tage tiltakke med den episke Form i mit Referat.

»Imedens jeg endnu er i Heden« —? — Ja, blot de faa Timer, jeg har sovet derpaa, vise mig det Hele som et Slags Beruselse midt om Dagen, og deri er kun ringe Gemyt. Jeg kan ikke engang lee over Historien idag, og igaaraftes fandt jeg den dog saare morsom. »Aften er ikke Morgen liig«, hed et gml. Stykke.

Det bedste, men for Dem det Uvæsentlige, vil jeg springe over og kun give Dem Pointen. Altsaa: efterat N. — med Instinctets Klogskab — har under Teltet ved Skodsborg afslaaet saavel Broderskabets 2den Person i Singularis, som den allerfideleste Cigar og den ikke mindre nedladende sikkrede Sideplads, indtager han uden Frygt og Dadel d: e: uden Glemsel af pligtskyldig Opmærksomhed, staaende som den stolte Væring sin undersaatlige Plads for den i Lænestolen gyngende og rygende Monark, der paa ingen Maade vil give Slip paa Fuglekongen og om muligt endnu mindre paa sin »Premierminister«, der staaer i Begreb med at afgive sin Portefeuille.

»Nu ingen Sludder! Jeg vil, at Du skal fortælle Alt fra først til sidst. Jeg vil høre det i Ro og Mag, tænd Cigaren og let Dit Hjerte!«

Og Frihedens værdige Repræsentant og varme Tolker fortalte Frihedsgiveren Alt, — Alt, hvad han i disse Trælleaar har maattet døie af en vis Despot, fra hvem jeg for 14 Dage siden har tyvstjaalet en skjøn Aften og allerede i dette Øieblik gjør et Attentat paa at seigpine ved at udhale »Pointen«.

En Steen maatte røres over saa megen Elendighed, og den folkekjære Konges (»Gud lade mig sige det i en god Stund!«) kan være af mangeslags Stof, men af Steen er det tilvisse ikke!

»Du vil altsaa have Din Afsked. Jeg vil tale med min Cultusminister derom. Skal jeg underskrive den, da vil jeg det; men jeg gjør det med Taarer i Øinene«.

Egmont, Du varst en Barbar! Skjøndt grebet fra Din ømmeste Side, lod Du Dig ikke bevæge, men vedblev stadig (der staaer ikke stædig) at bede om en naadig Afsked. Du Grusomme!

Dog — Extremterne berøre hinanden — og Grusomhed og Ædelmodighed ere nok ikke engang Yderligheder. Bevæget over sin Konges Løfte om »Afskeds«-Taaren, gjorde Undersaatten et ligerviis Løfte, og nu kommer Ædelmodigheden, og med denne endelig og omsider »Pointen«:

»Naar en anden, bedre Bestyrelse (hvormed jeg kan være tjent) kommer

til at forestaae Kunstens Tempel, skal jeg melde mig til Tjeneste igjen, og spille Smaat og Stort, hvad der forefalder, uden andet Vederlag end Pensionen«.

»Tak, N! der har Du den Orden, der har hængt paa Din Konges Bryst; lad den dække Dit saarede Kunstnerhjerter, oplive Din krænkede Kunstnerstolthed! Din lange og troe Tjeneste skal ikke blive ubelønnet«.

Efter min ringe Forstand paa slige Sager faaer jeg ud af Dette, (der jo ikke mangler indre Sandhed), at N. synder imod Vorherre, ved at søge om Vartpenge paa Grund af en Sygdom, der pludselig kan gaae over, naar »Instruc«
10 forvandles til »Direc«.

Seer De, det var den Sladder, jeg vilde løbet med igaar, og hvorover nu Papiret synes at rødme for mig. Min Viisdom har udfundet, at naar N. faaer et tilstrækkeligt Otium, da vil han, af gammel Kjærlighed til at udklække sjeldne Planter, benytte det til at pleie den meget ordinaire: Cabale.

15 De skal see, han hviler ikke førend han faaer Dem af Pinden. Først Ringen, saa venstre Vinge o. s. v., efter alle Skydebaners og Intrigers Regler.

For Musernes Skyld saae jeg det maaskee gjerne. Men da De sidst yttrede, at De fandt Behag i Stillingen, saa syntes mig det stred imod Begrebet Hengivenhed, ikke at give Dem et Vink. Og dette har jeg hermed gjort i al Tro-
20 skyldighed og Hjertens Eenfold.

Forøvrigt troer jeg ikke, at De nærer nogen Illusion ved at ansee Dem som betydeligt bagvadsket paa allerhøieste Sted. — — —

Længere end til igaar kunde frisk Vand og øm Pleie ikke holde Livet i Blomsterne fra Chvn. Jeg har kun et Epheublad, og min Datter sin tørre Hyld
25 tilbage. Hvad de betyde i »Selam«, veed jeg ikke; men jeg veed, at vore Følelser ligne ikke de flygtige Blomster, at vi Begge minde Dem med uforandret Sindelag og at jeg navnlig bliver

Deres altid hengivne

Claudius Rosenhoff.

30 Astr. E. Skr. Ifølge »Skriv- og Reiscalenderen 1854« staaer idag d. 11.
Venus op h 1,5 m culm. 9,21, gaaer ned 5,37.
og Saturn - 1,1 - - 9,19, - - 5,37,
altsaa maatte Planeterne jo være hinanden meget nær; men ♀ kan jeg finde, hvorimod ♂ ikke er til at øine.

35 835. J. L. Heiberg til Julie Sødring.

13 Juli 1854.

Kjære Julie Sødring!

Jeg læste Deres Brev, da jeg var kommen ud paa den smukke Vei ved Teltene, som jeg talte om igaar, og efter at jeg endnu engang havde taget

Afsked med Deres nydelige, venlige Børn, som jeg mødte spadserende faa Skridt fra Huset.

Lad mig nu sige Dem, at uagtet en Gratification af 100 rd er en complet Umulighed i dette Øieblik, da der neppe er 100 rd tilovers paa Gratifications-Contoen, kan De dog faae disse Penge, naar De vil gaae ind paa at modtage dem under en anden Form, og ikke bryde Dem om, at denne Form bliver et Laan, men et saadant, der ikke kan genere Dem. De kan nemlig faae Pengene af Theatrets Laanekasse, og Afdragene kunne da bestemmes saaledes, at der maanedlig kun indeholdes en Ubetydelighed i Deres Gage, f. Ex. 2 à 3 rd, hvilket De jo, saa at sige, slet ikke vil mærke. Vil De gaae ind herpaa, skal jeg sørge for, at det skeer. Men isaafald er der endnu een Ting at iagttage, som De maaskee ikke vil synes om, men som, efter min Overbeviisning, ikke behøver at afskrække Dem. De maa nemlig stille en Livsforsikkrings-Police til Sikkerhed for Summen, men den vil De i Deres unge Alder og med Deres »mageløse Raskhed« erholde for billig Priis. For at De nu ikke strax skal have Udgifter i denne Anledning, og saaledes egenlig erholde Mindre end de fulde 100 rd, behøver De blot at tage Policen saa meget større end 100 rd, som disse Udgifter beløbe sig til, dels strax, dels ved de fortsatte saakaldte Præmier, der forfalde til visse bestemte Tider. Jeg er meget lidt inde i disse Beregninger. Men jeg vil ved et ganske vilkaarligt Exempel gjøre Dem Sagen tydelig. Sæt, at De vil betale de 100 tilbage i 4 Aar, med de omtalte meget smaa Gage-Afdrag, og sæt, at det koster Dem 20 rd at fornye Policen i 4 Aar (den første Udgift iberegnet), saa tager De en Police paa 120 rd, og laaner paa den af Theatrets Laanekasse den samme Sum, som den lyder paa, 120 rd, hvoraf saa de 20 rd indeholdes ved Kassen til Dækning af de omtalte Udgifter, og De faaer de 100 rd udbetalte.

Policen faaer De meget let, naar Hr. Sødning blot henvender sig paa Livsforsikkringens Contor. Saa kommer Anstaltens Læge, Dr. Hornemann til Dem for med god Samvittighed at give Dem Sundheds-Attest, og dermed er Alt i Orden. Hvor stor Policen bør være, vil Hr. Sødning ogsaa let faae at vide paa Anstaltens Contor, og han vil desuden hos Theatercontor-Chefen Justitsraad Løffler kunne erholde nærmere Oplysning om Alt med Hensyn paa Theatrets Vedkommende. Det er lidt Vrøvl og Uleilighed, men dog ikke saa Meget. Og endelig, naar Alt er bragt saa vidt, mangler kun, at jeg skal give mit Samtykke til Transactionen, og fra den Side skal Intet være iveien.

Dette er den eneste mulige Udvei, som jeg øiner til at skaffe Dem Penge af Theaterkassen. Det skulde glæde mig, om mit Raad dennegang kunde vinde Deres Bifald.

Det er ellers ikke smukt, at De har udstrøget det Bedste, som stod i Deres Brev. Det er min Trøst, at jeg dog kunde læse det, og at Udstrøgningen lykke-

ligviis var som den Art af Toiletter, der vise, hvad de synes at ville skjule. — Dog, det burde jeg vist ikke have sagt, thi et saadant Toilette regnes jo til Coquetterie; men jeg veed, at hvad Behageligt De siger mig, er oprigtigt meent, ligesom jeg ogsaa er overbeviist om, at De troer paa Oprigtigheden
 5 af mit Venskab og min Hengivenhed.

Deres

J. L. Heiberg.

Hils de rare Børn, især hende, som forlangte mig til Mand. Siig hende, at det smigrer mig, men at jeg har Forfald.

10 836. *Kr. Mantzius til J. L. Heiberg.*

Paris d. 18de Juli 1854.

Hr. Etatsraad Heiberg!

Først og fremmest maa jeg ret takke Deres Højvelbaarenhed for den franske Skrivelse, De medgav mig, — den aabnede mig strax fri Adgang i Theatre français og vil forhaabentlig gjøre det Samme i Gymnase og Opera comique.
 15 Direktøren i Theatre fr. svarede paa ægte Fransk: Le théâtre français ne serait pas le théâtre Français s'il n'ouvrait à deux battant les portes aux artistes étrangers«. Dernæst maa jeg bekjende, at min Plan at gennemflyve saa mange Byer i den korte Tid var uheldig, og jeg er kommen til den Overbevisning, at
 20 Etatsraadens Raad: at blive i Paris, var det ene Rigtige, da her er meget Mere at see og lære af Kunstsager i Almindelighed og Theatre i Særdeleshed, end man kan blive færdig med i en Maaned eller to. Desværre maa jeg ogsaa bekjende, at Deres Spaadom, at jeg ikke behøvede Forlængelse af Ferien, da min Kasses Tomhed vilde jage mig hjem før Tiden, truer stærkt med at gaae i Opfyldelse. Men i den Anledning maa jeg besvære Deres Højvelbaarenhed
 25 med min Fortrolighed og tilstaae, at jeg langt fra kom fra Kjøbenhavn med hele mit Stipendium. De erindrer maaskee, at jeg i Forening med Chr. Hansen gav en Aftenunderholdning; den gav imidlertid Underbalance og da flere paa-trængende Kreditorer vare indbudne paa Udbyttet den Formiddag, jeg skulde rejse, nødtes jeg til at afsee 150 rd af mine Rejsepenge. Uagtet jeg nu vir-
 30 kelig har været temmelig økonomisk paa min Rejse, uagtet jeg lever meget indgetogen her i Paris, seer jeg dog, at jeg om meget kort Tid maa sætte Vandringsstaven hjemad; og, da jeg efter al Rimelighed i lang Tid ikke kommer til at gjøre en saadan Rejse, og da jeg tror, jeg benytter mit Ophold her ret godt og virkelig allerede sporer Udbytte af hvad jeg har seet, og sikkert
 35 vil mærke Nyttten mere, jo fortroligere jeg bliver med Sproget, saa er det min Bøn til Deres Højvelbaarenhed at lade mig faae 100 rbd., hvis det paa nogen Maade lader sig arrangere, paa de Vilkaar, som det maatte behage Dem at stille med Hensyn til Afbetaling eller Sligt.

Efter mit Skjøn staaer vort Theater i Kræfter ikke tilbage for Theatre fr., nok maaskee hvad Mellemløserne angaar, — og egentlig geniale Skuespillere kunne vi opvise langt flere af. Til et Exempel la Cammaraderie: Samson som Miremont stod langt tilbage for Rosenkilde i karakteristisk Opfattelse og komisk Kraft, Zoe svandt hen til en ubetydelig lille Kone, og det er i det Hele vist — sandelig ikke fordi hun er Etatsraadens Kone, men fordi det er sandt —, Noget, der ligner Fru Heibergs Genialitet og Spiritualitet i slige Roller, har de ikke her. Var Nielsen korrekt og samvittighedsfuld, vilde han ogsaa langt overgaae dem, der udføre hans Roller her. Men — den almindelige Dygtighed, den uhyre Korrekthed, det Sammenspil, det maatte vi i høj Grad ønske os, og med det, er det min Overbevisning, at vi kunde udrette lige saameget som Th. fr., i det Mindste.

I det Haab, at Deres Højvelbaarenhed ikke vredes over min Paatrængenhed og værdiger mig et Par Linier til Svar, tegner jeg mig med Højagtelse som

Deres ærbødigste 15

K. Mantzius.

De ville behage at adressere til den danske Legation: Rue de la Pipinière, 88.

837. *Jonas Collin til J. L. Heiberg.*

Tirsd. 25 Juli 1854.

Kiære Hr Etatsraad og gamle Ven!

Dagen efter at De var her, neml. Løvedag Formiddag, kom Brev fra Christinelund at Jonna havde faaet en Søn; Ingeborg maatte altsaa strax afsted ad Præstøkanten.

Saavidt var jeg kommet med disse Linier, som skulde have sluttet sig til vor sidste Samtale og tildeels Aftale om at samles en Gang i denne Uge hos mig, da min Svigersøn bringer den sørgelige Efterretning, som han i Øieblikket faaer fra Ingeborg — at Barnet er død.

Dette har, som De, min kiære Ven vil indsee, forjaget Munterheden fra vor lille Kreds.

Deres venskabeligst hengivne

Collin. 30

E Skr. naar De skriver til den kiære Hanne, saa bring hende min venligste Hilsen.

838. *J. L. Heiberg til Jonas Collin.*

Kjøbenhavn, 25 Juli 1854.

Deres Excellences

venlige Skrivelse vilde have foraarsaget mig en ublandet Glæde, naar ikke den sørgelige Efterretning havde forenet sig dermed. Jeg tør imidlertid haabe,

at den uventede Sorg vil, om ikke glemmes, saa dog om føie Tid træde i Baggrunden, og ikke indgribe forstyrrende i en saa lykkelig Familie, der er saa kjær for Alle, der kjende den. Og Midtpunktet for denne Families Lykke er dog Deres Excellence selv. Hvorledes skulde det ogsaa være muligt at leve 5 dagligt i Deres Nærhed, og ikke føle sig velgjørende paavirket af den milde, venlige, forsonlige, ægte humane Aand, som udbreder sig fra Dem til Alt, hvad der kommer i Berøring med Dem? Ofte har jeg med min Kone, og ogsaa med Andre, talt om det sjeldne Phænomen, at en Mand i den ældre Alder saaledes forener Ungdommens elskværdige Egenskaber med den modne Alders 10 Ro og Besindighed; at en Mand, der har været virksom Deeltager og ofte Ophavsmand til næsten Alt, hvad her i Landet er udført af blivende, betydningsfuld Virkning, kan, under Tidernes saa forandrede Vilkaar, og efter at have trukket sig tilbage fra den største Deel af denne udbredte Virksomhed, bevare sin Sjæl for Mismod og Bitterhed, og give sit Otium et saadant Præg 15 af Skjønhed. Det er Characteren, hvorpaa det her, som i alt Væsenligt, kommer an. Deres Excellences Character har visselig aldrig været nogen Hemmelighed, men det er dog især i Deres nuværende Alder og Stilling, at den aabenbarer sit rige og ædle Indhold, og bekræfter hvad man vistnok iforveien vidste, men hvorpaa man dog gjerne modtager en saa skjøn Bekræftelse.

20 Deres Excellence vil ikke tage mig mine Yttringer ilde op. Det tilkommer ikke mig at afgive Vidnesbyrd i denne Henseende, men jeg har længe følt en Trang til at sige, hvad jeg i foranstaaende Linier har berørt. Det var kun en Leilighed, der manglede mig. Jeg veed ikke selv, hvorfor jeg troer at have fundet den idag. Men enten den er vel valgt, eller ikke, vil Deres Excellence 25 ikke miskjende den Forsikkring om Høiagtelse og Erkjendtlighed, hvormed jeg undertegner mig som

Deres allerærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

839. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Hvidøre, Strandveien, d. 29 Juli 1854.

30 Høistærede Ven.

Deres Skrivelse af 21d Apr. d. A., hvormed fulgte det retournerede Exemplar af »Onkel Jokums Idee« (indleveret under Titel: »Tantes Planer«) har jeg alt en Tid villet besvare, men kunde ikke ret blive enig med mig selv, om jeg foreløbig skulde acquiescere ved Tilbagesendelsen eller strax udbede mig et 35 Overskjøn og derved maaskee opnaae et heldigere Resultat. Det forekommer mig nemlig ikke, at dette Stykke er saaledes, at Theatret kan nægte det Opførelse. Som De veed, tager jeg meget Hensyn til Skuespillernes Dom om et for Scenen bestemt Skuespil, og blandt disse er jeg saa lykkelig at have Deres

Kones Mening afgjort for mig. Næsten over intet af mine Skuespil har hun fældet en saa gunstig Dom som over dette, og udtalt denne sin Mening ikke blot ved et Besøg i mit Hjem, men for flere af Theatrets Medlemmer, saaledes for D'Hr Wiehe, Høedt og fl., saa at jeg ikke tør betvivle, hun ogsaa har anseet Stykket for vel skikket til Opførelse. 5

Imidlertid har jeg senere betænkt, at det maaskee ikke var saa tilraadeligt, at lade et Skuespil af den Art følge umiddelbart efter »Et Offer«, eftersom begge ere beregnede paa det mere dannede, men mindre talrige Publikum. Det kommer da nu an paa, om det nye Skuespil, jeg herved har den Fornøielse at tilstille Dem, »Den Yngste«, tør ansees for mere skikket til at 10 følge efter »Et Offer«, saaledes at jeg, hvis denne Nyhed reusserede, maaskee senere kunde tænke paa at bringe »Onkel Jokums Idee« paany paa Bane. Sidstnævnte vil sandsynligviis inden den Tid være trykt, og man vil da maaskee have Leilighed til at erfare Publikums Mening om Stykket, og saaledes kunne gaae frem med større Sikkerhed. 15

»Den Yngste« er paa en Maade en Pendant til Tonietta. Men som dette spiller i Kirkestaten, hvis Indbyggere ere af mere mørk, men ogsaa mere dybsindig Natur, hiint derimod i og ved det ulige muntre og livligere Neapel, saa er ogsaa Grundtonen i disse to Stykker i Meget forskjellig. Naar man har sagt, at Italienerne altid talte som om de skjendtes, saa gjælder dette allermeest 20 om Neapolitanerne. Men det bliver saa ogsaa ved det heftige Ord; Drab og Mord hører man sjelden til. Denne Talens Ilterhed vil De finde Spor af hos de fleste af Stykkets Personer.

At der nu i »Den Yngste« er sat flere Interesser og fra forskjellige Sider i Bevægelse, og at dette Stykke er endeel mere fatteligt for et stort Publikum 25 end de to Skuespil, jeg sidst har indsendt, troer jeg at turde antage; og det skulde nu være mig kjært, om det ogsaa i andre Henseender vilde behage Dem.

Som jeg erfarer, er Deres Kone reist til et Bad for sin Helbreds Skyld. Mine og alle hendes Venners og Beundreres bedste Ønsker ledsage hende.

Tillad mig endnu, at underrette Dem om, at under mit Sommerophold paa 30 Landet (hos Bageren ved Emilies Kilde) kunne Breve etc. til mig indleveres hos Bademester Sørensen i Hôtel du Nord.

Deres hengivne
Henr. Hertz.

840. J. L. Heiberg til Henrik Hertz.

Kjøbenhavn, 30 Juli 1854. 35

Med megen Fornøielse har jeg idag modtaget et nyt Manuscript fra Deres Haand, hvorom jeg nærmere skal lade høre fra mig, naar jeg om et Par Dage — som jeg haaber — har faaet Leilighed til at læse det.

Naar jeg ikke desmindre allerede idag skriver disse Linier, da er det i Anledning af Deres Yttringer angaaende det forrige indsendte Stykke, »Onkel Jokums Idee«. Det forekommer Dem, siger De, at dette Stykke ikke er saaledes, at Theatret kan nægte dets Opførelse. Det er muligt, at De har Ret, 5 naar De betragter Sagen udelukkende fra Theatercensurens Standpunkt. Men Theaterdirecteuren er ikke allene Censor, han har tillige hele den administrative Myndighed, og maa staae til Ansvar for Theatrets økonomiske Forfatning. Under de nuværende vanskelige Forhold, da Theatrets økonomiske Ressourcer meer og mere indskrænkes, og Directeuren maa gjøre Alt, for at den bestandig 10 knappere tilmaalte Subvention fra Statens Side skal slaae til, kan Theatret vel være berettiget til, inden det antager et Stykke, at foretage en Sandsynligheds-Regning, hvori dets Anvendelse af Tid, Kræfter og Penge danner Udgiftssiden, medens Indtægten dannes af den formeentlige større eller mindre Yndest, som Stykket vil erhverve sig, og den resulterende Balance afgiver 15 den endelige Bestemmelse.

Naar De nu taler om at appellere til hvad De kalder et »Overskjøn«, saa veed jeg ikke, hvad De mener. Der eksisterer ikke og kan ikke existere noget Overtribunal, der underkjenner Theaterdirecteurens Censurbestemmelser, eller i det Hele nogen af hans administrative Bestemmelser, forsaavidt som disse ere 20 reent administrative, og ikke kræve kongelig Resolution. Jeg maa antage, at Deres Tanke her er kommen paa Vildspor ved Erindringen om en Yttring af Madvig, dengang han var Minister; men denne foreløbige Idee viste sig ved nærmere Undersøgelse saa upractisk, at Madvig selv frafaldt den, uden at lade den komme til Anvendelse i det eneste Tilfælde, som hidtil har frembudt sig. 25 Et Ministerium vil altid, saalænge det stoler paa sin Theaterdirecteur — og ellers maa det give ham Afsked — betragte hans Dom som Overskjøn, og alle Andres som Underskjøn (et underskjønt Ord), og det er ganske utænkeligt, at noget Ministerium skulde ville tvinge Theaterdirecteuren til at opføre et Stykke mod hans Villie.

Dernæst siger De, at De tager meget Hensyn paa Skuespillernes Dom. Jeg derimod veed, at der er Ingen, hvis Dom i dramaturgiske Sager mindre fortjener at komme i Betragtning end Skuespillernes. I vort hele talrige Personal er der kun To, som ere istand til at have en meer eller mindre begrundet Dom om et Stykkes poetiske og dramatiske Værd, og det er min Kone og Phister. 35 Hvad nu min Kone angaaer, paa hvis Dom De beraaber Dem, da maa De være overbeviist om, at jeg, som har talt saa meget med hende om Deres Stykke, kjender hendes Dom langt bedre end De selv. Hun har ladet sig paavirke af Finesserne i Charactereskildringen og Dialogen, og har derfor Godhed for Stykket og for nogle af Charactererne. Men hun har ikke til- 40 taget sig nogen afgjørende Dom om Stykkets Total-Effect eller Brugbar-

hed for Scenen. Dertil har hun for megen Forstand og for lidt Indbildskhed.

Naar De nu endelig anfører Publicum som Deres tredie Autoritet, da kan jeg ikke noksom forundre mig derover. De selv, kjære Hertz, maa dog paa Deres ikke korte litterære Løbebane have tilstrækkelig erfaret, hvad den Autoritet vil sige. Lad Publicum kunne bedømme — godt eller slet — et Stykke, som opføres for det; men hvo i Publicum kan, ved at læse et Stykke, bedømme, hvorledes det vil tage sig ud paa Scenen? Jeg tvivler ikke paa, at naar Deres Stykke er trykt, og Publicum erfarer, at det ikke er blevet antaget til Opførelse, ville Publicums Organer eller rettere sagt Hovmestere vælte sig ind paa Theaterbestyrelsen i den Anledning, og sige, at netop dette Stykke egnede sig mageløst for Scenen, vilde have henrevet det hele Publicum og bragt Theaterkassen uårte Indtægter; men jeg tvivler ligesaa lidt paa, at dersom Stykket var blevet opført, vilde de samme Hovmestere have nedrevet Theaterbestyrelsen, fordi den, formodenlig af et partisk Venskabshensyn, havde antaget et saa udramatisk Stykke, og tilsidesat Hensynet til Publicums og Theaterets Interesser. Saadanne Publicums- og Redacteur-Domme betyde slet Intet. Det er den gamle Historie om Skibscapitainen, der tabte sin Vante, og sagde til Matrosen: »Tager du den ikke op, faaer du Prygl; og tager du den op, faaer du ogsaa Prygl; nu kan du selv vælge«.

Og De, kjære Hertz, som kjender mig saa godt og saa længe, hvorledes kan De forestille Dem, at jeg skulde vige for nogen af de tre Autoriteter, som De paa en Maade truer mig med? Veed De ikke, at jeg stoler mere paa min egen Dom, end paa disses? Og sandelig, dersom jeg ikke gjorde det, var det høist beklageligt for mig selv, thi gode Domme ere ligesaa dyre som gode Raad, og jeg maatte skamme mig for mig selv, om jeg ikke turde tillægge mig større Indsigt og Dømmekraft, end Andre, i det Fag, hvormed jeg har beskjæftiget mig i hele mit Liv.

Min Kone opholder sig ved Marienbad i Böhmen, og hendes Badecuur har hidtil bekommet hende fortræffeligt. Naar jeg skriver, skal jeg bringe hende Deres gode Ønsker, og jeg selv ønsker Dem og Deres al mulig Tilfredsstillelse af Deres landlige Ophold paa Hvidøre, hvor jeg idag 8 Dage kjørte Dem forbi paa Veien, og ved den Leilighed fik at vide, at De boede der.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

Kiære Hr Etatsraad

Efterretningerne fra Christinelund lyde, at Jonna befinder sig, efter Omstændighederne, vel.

I Overmorgen, Torsd. 3 Aug., er det Louises Fødselsdag. For 15 Aar siden overraskede De hende, ved paa en eiendommelig Maade at feire den i Ems. Vil De nu atter overraske hende paa Fødselsdagen, ved (uden at hun aner det) at være min Giest paa Torsdag Middag? Deres Kone og Ingeborg, som hørte til Kredsen i Ems, maa De og Louise savne her. Men det vilde smerte mig, om vi herværende skulde savne Dem.

Deres venskabeligst hengivne

Collin.

(Kl. 4½ samles vi)

10 842. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Hvidøre, den 5te Aug. 1854.

Høistærede Ven.

Jeg forstaaer ikke, hvad der i mit Brev har kunnet bringe Dem paa den Mening, at jeg »paa en Maade har villet true Dem« endogsaa med tre Autoriteter. Jeg har først yttret mit Ønske, at appellere fra Deres Dom til et Over-
 15 skjøn (dette juridiske Ord har nok Ørsted indført), hvortil jeg med nogen Grund antog mig berettiget. De vil vist erindre, at der kort efter Deres Ud- nævnelse til Enedirecteur blev i et Blad yttret som afgjort, at Directurens Censur kunde appelleres til Cultusministeren, der da vilde i den Anledning udnævne en Comité. Dette blev strax efter i den Berl. Tid. rettet derhen, »at
 20 en saadan Bestemmelse ikke fandtes, men at det ikke kunde betvivles, at en Appel til Ministeren, naar den fandt Sted, vilde have den omtalte Virkning«. Saaledes omtrent lød Ordene, og jeg antog dem for officielle, hidrørende enten fra Dem eller fra Madvig. Selv yttre De, at Madvig har havt denne Idee, og De maatte da altsaa vel kunne vide, hvad jeg har meent med mit »Overskjøn«,
 25 og finde det forklarligt, om jeg er kommet paa Vildspor. Thi der er senere Intet fremkommet, hvoraf jeg kunde slutte, at den omtalte Idee, der laae saa nær, var frafaldet. Af nogensomhelst Trusel vil De heller ikke finde en Skygge i hvad jeg har sagt om mit Lystspils Trykning. Denne omtalte jeg netop i Deres og Theatrets Interesse, »da man saaledes maaskee vilde kunne
 30 erfare Publikums Dom, og da gaae frem med større Sikkerhed«. Om det skulde være en mundtlig eller trykt Dom, omtalte jeg ikke. Men mindst kunde jeg falde paa, at vente noget Tilhold i vore Blade. Med de meest hørøstede af disse staaer jeg mig ingenlunde brillant, og jeg kan sandsynligviis vente mig Stykket complet nedrevet i disse, »eftersom ikke engang Deres »partiske
 35 Venskabs-Hensyn« (hvilket man jo rigtignok før har skudt sig ind under) turde antage det«. Hvad endelig Deres Kone angaaer — thi andre Skuespillere har jeg ikke paaberaabt mig, eftersom ingen ellers kjender Stykket — da kan De dog ikke for Alvor troe, kjære Ven, at jeg paa en Maade har villet true

Dem med hende. Hvad hun har yttret for Dem, veed jeg ikke; men hvad hun i min Stue har yttret for mig og min Kone, tør jeg vel paaberaabe mig. Hun satte dette Stykke meget over »Et Offer«, og meente udtrykkeligt, at hiint først burde komme til Opførelse. Hun lagde især Vægt paa, at det i Romantik var saa shakespearisk, og desuagtet ingen Efterligning, men i Eet og 5 Alt dansk — en Anskuelse, der var mig saa meget kjærere som det var et saadant Maal jeg havde sat mig. Angaaende Opførelsen deraf yttrede hun, at det kunde nok komme til at tage sig godt ud paa Scenen, hvis det blev indstuderet som hun havde tænkt sig det. Betænker man, at Spørgsmaalet her var om et Skuespils Virkning paa Scenen, og at Dommen om dette i saa Meget 10 beroer paa praktiske Forudsætninger, saa kan en Skuespillerinde »med Forstand« ikke beskyldes for Indbildskhed, naar hun tiltager sig en Mening derom.

Men — Resultatet af det Hele er, at en Appel fra Deres Censur ikke vil kunne ventes indrømmet en Forfatter. Dette maa jeg ansee for meget beklageligt. Det er visselig ikke godt, at een Mand skal have hele vor dramatiske 15 Litteraturs Skjebne i sin Haand; og heller ikke er dette ved noget andet Theater, selv ikke engang i Tydskland, Tilfældet. Det er ikke Deres Indsigt og gode Villie jeg har mindste Tvivl om, og hvorfor jeg finder en Fleerhed af Censorer for mere betryggende. Men hverken De eller Nogen kan sige sig fri for momentan Indisposition, Træthed under Gjennemlæsningen af de sagtens talrige Skue- 20 spil, der indsendes, eller Forkjærlighed for visse Retninger i Poesien; og i dette og lignende Tilfælde kunne da Fleertallets Meninger, de forskellige æsthetiske Standpunkter, balancere hverandre. Her er jo ikke Tale om en Begynders Arbeid, der skal bøje sig under en Ældres, Erfarneres Autoritet. Men selv Oehlenschläger, hvis han havde levet, maatte finde sig i, at Spørgsmaalet 25 om hs hele dramatiske Virksomhed ahang af Theatrets eneste Censor. Er det ikke meget at befrygte, kjære Ven, at vore dramatiske Forfattere ved deslige inappellable Domme, der dicteres af een Censor, omsider ville forstemmes og tabe Lyst og Lune til at blive ved? Og vilde De selv finde Dem ret længe i saadanne for Deres Kunst trykkende Kaar? 30

De siger, »at der existerer ikke og kan ikke existere noget Overtribunal, der underkjender Theater-Directeurens Censurbestemmelse, eller i det Hele nogen af hans administrative Bestemmelser«. Dette mener De ikke, kjære Ven, og kan ikke mene det. Det Administrative er vistnok af endelig Natur og modtagelig for en definitiv Slutning. Men Dommen om et Kunstværk (det 35 være sig en Digtets Arbeid eller en Skuespillers Fremstilling deraf) kan appelleres i det Uendelige og indankes fra det ene Overtribunal til det andet. Julius af Tarent erholdt i sin Tid Prisen med Tilsidesættelse af Emilie Galotti; men denne Dom er for længe siden appelleret og underkjendt. Skal jeg tage et Exempel af mine egne Stykker, da ventede De Dem overmaade Lidet af »De Depor- 40

terede« og navnlig af dets Opløsning. Men intet af mine Skuespil er i saa kort Tid opført saa ofte, og dets Slutning har viist sig af stor Virkning paa Scenen. Hvad »Onkel Jokums Idee« angaaer, da erkjender De, »at det viser en sand Digter«; men Deres Kritik gaaer ud paa, at det med sit enkelte Indhold fylder
 5 en Aften, og at dets Opløsning ikke vil behage. Det kan gjerne være, De har Ret, og det er af Hensyn hertil jeg har foreslaaet at lade Opførelsen beroe indtil man ved dets Trykning havde erfaret, hvad Indtryk det frembragte paa det læsende Publikum, og hellere nu gjøre Forsøg med et andet Skuespil af mig, af anden Retning og Stemning.

10 Til Slutning beder jeg Dem være forvisset om, at jeg ikke har miskjendt den venskabelige Tone, der uagtet alle Differenser gaaer gennem Deres Skrivelse.

Deres hengivne

Henr. Hertz.

843. J. L. Heiberg til Henrik Hertz.

7 August 1854.

15 Hermed, kjære Ven, sender jeg Dem Deres Lystspil »Den Yngste«, som jeg i al Hast har læst, og nu i al Hast remitterer, for ikke at spille Tiden, da jeg maa anmode Dem om et Par Forandringer, som det vilde være ønskeligt at faae anbragte snarest muligt, for at Stykket snart kan komme paa Scenen.

Dette Lystspil vil jeg langt snarere kalde shakspearsk end det forrige, thi
 20 her er, som i alle de shakspearske Lystspil, en indviklet, spændende Handling, hvis første Udspring endog er en stor Usandsynlighed, en eventyrlig Forudsætning, men som man under Udviklingen gjerne indrømmer og troer paa.

Men nu kommer jeg med Indvendingerne.

25 Den Maade, hvorpaa Taddeo opdager, at Fiorella er et Fruentimmer, kunde vistnok bruges af Ariost eller en anden fortællende Digter, men i et Skuespil, og et Skuespil for vor Tid, er den en Umulighed. Den vil sikkert blive almindelig betragtet som udelicat og stødende, vækkende Idee-Associationer, som bør holdes borte, og den vil endnu findes i samme Grad anstødeligere,
 30 som man har større Agtelse for den Skuespillerinde som skal fremstille den qvindelige Rolle. Men denne Vanskelighed kan, saa vidt jeg skjønner, saare let hjælpes derved, at Taddeo faaer at vide, at Petrullo ingen Sønner har. Alt kan da forresten blive uforandret, hans Tanker og Udtryk kunne blive de samme, men de faae et langt finere Præg, idet de udspringe af hans Phantasie-
 35 forestilling, ikke af det materielle Syn.

Ligesaa betænkelig maa jeg finde Badescenen og Alt hvad dermed staaer i Forbindelse. Her maatte vel Fiorella sættes paa en Prøve, der ligeledes paa en mindre materiel Maade og med Undgaelse af de slemme Idee-Associationer,

blev ligesaa afgjørende. Her maatte findes paa noget Nyt, og jeg kan derfor ikke gjøre noget Forslag, saaledes som ved det første Punkt.

Af samme Hensyn vilde jeg tilraade at udstryge de Repliker i anden Act, hvor der er Tale om at have samme Sovekammer o. s. v.

Et altfor stærkt Udtryk Pg. 148 kan let forandres. 5

De kan troe, at de omtalte Forandringer ere absolut nødvendige, naar man ikke med Flid vil vække Opposition mod et Stykke, der ellers — det troer jeg vist — vil kunne gjøre megen Lykke. Kunde De ret snart faae Forandringerne anbragte, vilde det være meget heldigt baade for Dem og for Theatret.

Deres Forslag til Rollebesætning udbeder jeg mig ligeledes meddeelt, men 10 helst fortiet for alle Andre.

Jeg faaer idag ikke Tid til nærmere at besvare Deres Brev af 5 August. Kun saa Meget skal jeg foreløbig bemærke, at det ikke er mine æstetiske Domme, som jeg kunde falde paa at betragte som inappellable. Dette har jeg kun sagt om Theaterbestyrelsens Censur, der vistnok indeholder et væsentligt 15 æstetisk Moment, men tillige mange andre, med Administrationen forbundne Hensyn, og det er kun denne Complex af forskjellige Elementer, som alle ende i det afgjørende Ja eller Nei, hvorom jeg har yttret mig i mit forrige Brev.

Deres hengivne

J. L. Heiberg. 20

844. *Camilla Collett til J. L. Heiberg.*

[11/8 1854]

S: T: Hr Etatsraad Heiberg.

I Mandags, den 7de, havde jeg den Fornøielse at modtage Deres Brev, og i dette Øieblik, den 11te, er ogsaa Pakken lykkelig og vel kommen mig i Hænde.

At dette Svar paa min Sendelse var længe ventet og — frygtet, at jeg be- 25 gyndte at finde den lange Tavshed betegnende for Udfaldet, tilstaaer jeg gjerne. Kun er den »ugalante Mand« ikke falden mig ind men har jeg tænkt noget, da har det snarere været, at han af lutter Galanterie har tøvet med at føre Stødet.

Saameget mere maatte den Bedømmelse Brevet indeholdt overraske mig. 30 Jeg vil ikke i disse Linier, der skrives i Skynding kunne sige Dem saa som jeg ønskede det, hvor lykkelig dette Udsagn af Dem om mit lille Arbeide har gjort mig, at det har givet mig nyt Mod til at fuldføre det; takke Dem maae jeg dog i al Korthed for den elskværdige Maade hvorpaa De siger mig det, som viser at De trods de Hindringer som Forretninger og andre Ting har lagt 35 i Veien, dog med Omhue og Interesse har sadt dem ind i det.

Men jeg seer at De kun maae have faaet 1 Pakke, medens jeg dog har sendt 2. De vil maaskee erindre fra mit Brev at et Snit af Fortællingen, hvori

jeg vilde bestræbe mig for at giøre Rede for den indre Plan, skulde følge senere. Et saadant Udkast, hvortil jeg endnu føiede et nyt Brudstykke, som jeg selv antog for at være heldigere, end det Første, da det er skrevet saa meget senere, blev ogsaa sendt herfra 8 Dage senere, altsaa den 15 Juni. Det skal imidlertid
5 være lykkelig og vel afleveret i Land i Kjøbh. og min Svoger Holger Collett har lovet at lade anstille de fornødne Undersøgelser. Til Hr Etatsraaden beretter jeg blot dette, for at minde Dem om at vi Mennesker aldrig kunne være trygge, ikke engang naar vi have læst 4 Bøger af et andet Medmenneskes Manuskript og sendt det vel hjem over Grændsen; at De følgelig endnu har
10 noget i Vente. Til denne anden Pakkes Roes maae jeg dog sige at den er meget mindre end den Første.

Mandag. Tiden blev for knap til at faae dette afsendt med Dampbaaden, og dette er mig forsaauidt velkomment som jeg derved faaer Tid til at møde Deres Bemærkninger — (hvis Overbærelse jeg anerkjender, og ønsker kun
15 Flere) med et Par Ord. Det er især mod den Anke at Bogens Tendens let bliver uanvendelig for Livet, med andre Ord »upraktisk«, jeg vil forsøge at forsvare mig. De har fuldkommen Ret i at den ideale Kjærlighedsidee kun realiseres i meget faae og udsøgte Naturer. Sjældnere end man troer, findes Evnen til en Lidenskab i Ordets sande, dybe Betydning. Det er en saadan cactus grandi-
20 florus der kanskee hvert hundrede Aar springer ud. At denne ogsaa skal dele den almindelige Skjæbne, ikke at agtes paa, at nedtrædes og forgaae, anseer jeg ogsaa for et af disse Mord i Menneskeheden der skriger op til Guds Throne. Det er ikke dens Forsvar alene jeg har villet føre. Jeg vil at al den Formue til at elske, som findes selv i mindre begavede, mindre ophøiede Naturer, skal
25 finde sin Anvendelse og ikke spildes; det er paa Tide at adsplitte den Taage af Usandhed og misforstaaet Kvindelighed hvori den indhyller sig og gaaer tilgrunde. Min Sats vilde jeg altsaa udtrykkelig have anvendt paa Alle og ikke paa den Enkelte, hvis Fordringer desuden lettere rager ud over Virkeligheden. Netop derved troede jeg at giøre den praktisk. De 2de ældste Amt-
30 mandsdøttre ville selv føre deres Forsvar i det vildfarende Manuskript, som jeg dog haaber vil tilveiebringes igjen.

At denne Tendens — De seer jeg faaer Øvelse i at bruge Ordet — vil skaffe lidt Røre i Leiren da det er første Gang Krigen er ført paa vor egen Grund troer jeg selv med Dem. Men det er min mindste Bekymring at Bogen fra
35 denne Side vil volde Anstød, naar den kun forresten, vel fra Kunstens Side kan forsvare sin Plads. Er det en Overbeviisning man udtaler, saa maatte den i Sandhed være lidet værd, kunde man ikke taale at see den angreben. I dette Stykke sporer jeg den fuldkomneste Dødsforagt. Jeg er fattet paa Guillotinen, men saa vil jeg ogsaa døe, som hine franske Damer om hvem der
40 berettes, at de i Forveien paa det grundigste studerte Miner og Foldekast —

det er paa den muligst smagfulde Maade. Jeg er bered til at lide for Kvindelighedens Sag saaledes som jeg har opfattet den, men jeg vil ikke for nogen Priis selv opgive min Kvindelighed og blive uskjøn — — eller endog blot kjedelig. Dette er som bekjendt det Værste. Forstaaer man ikke at gjøre det man vil lære Folk amusant, saa lære de intet. Det eneste som forsoner dem med den Anmasselse at ville sige dem nogle Sandheder er at man morer dem dermed og holder dem i godt Humeur. Dog jeg sidder her og skriver — —! ingen har bedre vidst dette end J. L. Heiberg selv, da han skrev sine Vaudeviller.

De seer Høistærede! at det er store Fordringer jeg har stillet til mig selv, og havde jeg ikke havt dem saa store, vilde jeg ikke have henvendt mig til Dem. Den Autoritet jeg saa modig har udæsket, gjælder vel kun — og maae kun gjælde for mig selv alene, men den er uskatterlig, den gjør mig tryk og freidig, hvordan det end gaaer Bogen. Thi at der alligevel i den vil findes 100 svage Puncter som en uvelvillig og nøieseende Kritik kan hænge sig ved, det er jeg næsten forberedt paa. Man kunde for Ex. let falde paa at sige, at den Lignelse med Gærotten i Margaretes Mund, ikke var meget »blomsterduftende« (jvnf. Colds Karakteristik af M.) og det er vistnok sandt, og dog lader denne Modsigelse sig psykologisk forsvare. Jeg har havt en Veninde der ubevidst har foresvævet mig under Skildringen af Margrethe, og hun var netop en saadan mærkværdig Sammensmeltning af blid, passiv Kvindelighed og det skarpeste Vid og Lune. Et Eneste, af den Skat af Breve jeg er saa lykkelig at eie efter hende vilde godtgjøre min Paastand.

Atter igjen er Brevet blevet langt, uagtet jeg foresadt mig at det skulde blive kort — men jeg begynder at troe at Skylden til Saadant ligger mindre hos os selv end hos dem man skriver til. Undertiden kan man pine sig nok med at faae Brevene tilstrækkelig lange.

At Fru Gøldenborg kjender mit Manuscript gjør mig ganske lykkelig, uagtet jeg jo ikke kan vide hendes inderste Meening derom. Jeg haaber dog hendes Sygdom er blot den for Alderen forbigaaende Svaghed. Vor mangeaarige Omgangsvæn, Advokat Dunker har kanskee det Held at træffe Familien, da jeg veed det var hans Ønske. Han skal give mig nøiagtig Besked naar han kommer tilbage hvordan han har truffet Alle. Dunker er en ganske mærkelig Personlighed, som jeg troer det vilde more Dem at treffe. Han har mange Modstandere, men selv disse maae tilstaae, ialfald i Stilhed, at han er et ualmindelig skarpt Hoved og vor bedste Advokat.

Med sand Fornøielse hørte jeg om Fru Heibergs gjenvundne Helbred, maatte den blive ret sikker og varig!

Jeg slutter med det Ønske at jeg hos enhver især af det ædle Kløverblad maae beholde den lille Plads som det er mig saa kjært at troe jeg [har] vundet.

Camilla Collett.

845. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Hvidøre 15d Aug. 54.

(Koncept).

Kjære Ven

Omarbejderne i det Medfølg. findes pag. 74—75, 107—108, 116—122
 5 littra e, foruden nogle Steder, hvis Forandring afgang af de Anførte. Til de
 sidste hører Fiorellas Monolog pag 100, der gaaer ud, da dens Indhold op-
 tages i den nye Sc. mell. hende og Renzolla. Ved denne Optagelse i Dial. vil,
 troer jeg, Selv-Erkjendelsen af hendes Følelser for Tadeo vinde i Lidenskab
 og dram: Effect. Som De vil see har jeg været opm. paa alle de af Dem paa-
 10 pegede Steder [og] gjort, hvad jeg formaaede. Kun Deres Rettelse af »Skjæg«
 til Haar kan jeg ikke billige. I Mundheld og deslige Talemaader bruger man
 det stærkeste Udtryk. »Vent til du faaer Skjæg p. Hagen« er for svagt, Spotten
 gaaer ud paa, at han i. engang har enkelte Haar. Naar denne sidste Rettelse
 forøvrigt er anbragt i Marginen, saa har udentvivl den Hurtighed, hvormed De
 15 ønskede at tilstille mig Manuscr., foranlediget det. Imod Molbechs Marginal-
 Rettelser har De som jeg tidligere opponeret meget.

Badescenens Forandring faldt mig meget vanskelig. Enhver Prøve af Fio-
 rellas Kjøen maatte dog gaae ud paa noget der kunde være anstødeligt. Jeg
 har derfor ladet Renzolla med sit gode prakt. Greb paa Tingene anstille en
 20 Prøve af anden Art, og vil haabe, den skal være af god Virkning. Et Par nye
 Repliker af Tadeo skjærpe end mere Fiorellas Beslutning at ville flygte.

Rollebesætningen har jeg herved den Fornøielse at lade medfølge. Fiorella
 er naturligvis skrevet for Deres Kone; men naar hun enten ikke finder sig
 oplagt til at udføre den ell. af sin Helbredstilstad hindres deri, veed jeg ingen
 25 Anden end Jfr. Larcher. Men jeg vil haabe det Bedste, naar Deres Kone kom-
 mer hjem, styrket af Badene og af Reisen.

Til Munken kan jeg ikke foreslaae nogen Anden end Schneider; enhver
 Anden vilde endnu mindre fylde ud. Naar den Schneider blot havde lidt mere
 Lune!

30 Maatte nu Deres gode Mening om dette Stykkes Held paa Sc. gaae i Op-
 fyldelse.

Deres hengivne

[Henr. Hertz].

846. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 16. August 1854

35 Ligesom jeg, i Henhold til Ministeriets behagelige Skrivelse af 9 Mai d. A.,
 under 6 Juli næstefter indsendte en Beretning om det Kongelige Theaters
 Virksomhed i den forløbne Saison, saaledes undlader jeg ikke, i Henhold til

samme Skrivelse, at fremlægge en foreløbig Plan for Theatrets Virksomhed i den forestaaende Saison, forsaavidt som en saadan Plan lader sig udkaste for et saa langt Tidsrum, hvori en Mængde Tilfældigheder gjøre sig gjældende med en Magt, der er stærkere end den lagte Plan, og modificere og forandre denne, snart til det Bedre, snart til det mindre Ønskelige. En fuldstændig Fortegnelse paa de nye Stykker lader sig saameget mindre meddele, som de fleste af disse først indsendes i Løbet af selve Saisonen, og hvad Gjenoptagelsen af ældre Stykker angaaer, da indtræffer hyppigt det Tilfælde, at en pludselig Forhindring for et bestemt Stykkes Optagelse paa Repertoiret nøder til at vælge et andet, ligesom ogsaa Erhvervelsen af nye sceniske Talenter, eller en ny Udvikling af allerede erhvervede, gjør en Forandring i det forud bestemte Repertoire ønskelig, om ikke nødvendig. Naar der nu til disse Vanskeligheder, som i større eller mindre Grad gjentage sig hvert Aar, føies den for iaar særegne, at jeg endnu ikke veed, om Instructeur Nielsen, der har et saa stort Repertoire, kommer til at gjøre Tjeneste i den forestaaende Saison, eller ei, saa tør jeg haabe, at Ministeriet i alt dette vil finde tilstrækkelig Undskyldning for, at jeg ikke, i Overeensstemmelse med Dets Forlangende, har kunnet indsende nærværende Meddelelse allerede sex Uger inden Saisonens Begyndelse.

Saisonen er bestemt til at aabnes med et nyt Een-Acts Lystspil af Scribe: »Min Lykkestjerne«.

Under Forudsætning af, at Mad. Fossums gjenvundne Helbred vil vedligeholde sig, er der gjort Regning paa i Løbet af September at gjenoptage følgende Operaer og Syngestykker: »Brama og Bajaderen«, »Regimentets Datter« og: »Norma«, hvilke alle maatte hvile i den sidstforløbne Saison, paa Grund af den nævnte Sangerindes Sygdom.

Samtidigt hermed, dog under samme Forudsætning, vil den nye Opera: »Turandot«, hvortil Musiken er componeret af Baron Løvenskjold, blive indstuderet, forat den kan komme paa Scenen omtrent i de første Dage af October.

Imidlertid vil Molières Een-Acts-Comedie: »Det tvungne Giftermaal«, som i mange Aar ikke har været opført, blive bragt paa Scenen i en ny Oversættelse af Professor Overskou.

To Stykker, som gaves med stort Bifald i de sidste Dage af den forløbne Saison, nemlig: »Det hemmelige Ægteskab« og: »De Uafhængige«, ville, som man tør haabe, gjøre god Nytte i den nye Saison, naar de just ikke anbringes i den første Begyndelse af samme. Det er paatænkt at give: »De Uafhængige« i Slutningen af September og: »Det hemmelige Ægteskab« i Løbet af October, hvorefter Operaerne: »Figaros Bryllup« og: »Don Juan« successivt ville komme til Opførelse.

Lystspillet »For evig!« som efter flere Aars Hvile var blevet aldeles færdigt til at opføres i de sidste Dage af den forløbne Saison, men formedelst Mad. Nielsens Sygdom maatte henlægges, vil blive fremdraget, saa snart denne Hindring er hævet.

⁵ Shakspeares Tragedie: »Julius Cæsar«, som ikke tilforn er givet paa vort Theater, forberedes til Opførelse i den bedste Tid af Saisonen, og vil kunne opføres, uden Hensyn paa, om Instructeur Nielsen er til Tjeneste eller ei.

Af nye Stykker, som allerede ere indkomne, men som endnu vente paa Forfatternes sidste Haandspaalæggelse, kan nævnes et Fire-Acts-Lystspil af Professor Hertz, samt et Tre-Acts-Drama af Etatsraad Hauch. Ligeledes have

¹⁰ en Bearbejdelse af Shakspeares Lystspil: »Much ado about nothing«.

Balletmester Bournonville har en ny Ballet, hvis Indhold er taget af de østerlandske Eventyr, under Arbeide.

En ny Tenorist, Student Steenberg, er bestemt til, saa snart hans musikalske

¹⁵ Uddannelse er tilstrækkeligt fremmet under Capelmusicus C. Helsteds Veiledning, at optræde første Gang som Joseph i Syngestykket: »Joseph og hans Brødre«.

Den gode Fremgang, som Fremdragelsen af Cimarosas Opera havde i Slutningen af sidste Saison, giver Haab om, at et eller andet lignende Arbeide

²⁰ af en af de ældre italienske Componister vil kunne benyttes med samme Held. For imidlertid ogsaa at tilfredsstille Publicums Begjærlighed efter de nyeste musikalske Værker, som gjøre Opsigt paa franske og tyske Theatre, har det været paatænkt at forberede Scribes og Meyerbeers nyeste Opéra-comique: »L'étoile du nord«; men det synes at støde paa næsten uovervindelige Vanske-

²⁵ ligheder at besætte de talrige og store Roller i dette Stykke, hvortil kommer, at selve Textbogen er et usselt Makværk af den berømte Forfatter, ligesom det ogsaa ved mange tidligere Forsøg af denne Art har viist sig, at man ikke fra den Lykke, et Skuespil i Almindelighed, men især et Syngestykke gjør i Udlandet, tør slutte sig til, at det vil behage hos os, eller omvendt.

³⁰ Iøvrigt forstaaer det sig af sig selv, at alle de yndede Stykker, som deels i sidste Saison, deels allerede tidligere, have indtaget en stadig Plads i Repertoiret, ville, saavidt muligt, vedligeholdes paa samme. Men ved mange af dem kan ingen Bestemmelse tages, før Instructeur Nielsens Sag er afgjort, da det, i Tilfælde af hans Afgang, maa tages under Overveielse, hvilke af disse

³⁵ Stykker det foreløbigt bliver nødvendigt at henlægge, og i hvilke derimod hans Roller kan besættes med Andre.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

847. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

20 August 1854.

Høistærede Ven!

Med Fornøielse har jeg læst de foretagne Rettelser i »Den Yngste«, og Stykket er nu allerede for nogle Dage siden sendt til Udskrivning, saa at der vil kunne holdes Oplæsning paa det i de første Dage af Saisonen, hvorfor det da maa antages at kunne komme paa Scenen i October.

Hvad Deres Forslag til Rollebesætning angaaer, maa jeg gjøre Dem opmærksom paa, at der hverken kan disponeres over Nielsen eller hans Kone. Han kan under de nuværende Forhold ingen nye Roller faae, og hun er syg, og kan i lang Tid ikke gjøre Tjeneste. Men hvad vil De ogsaa med Mad. Nielsen i en comisk Rolle, hvori Mad. Sødning vil gjøre stor Virkning? Ogsaa Mad. Phister kan her anvendes, men Mad. Sødning har jo mere Genie og Lune. Til Canneloro synes mig, at Phister kan anvendes; Mantzius kan da blive Titone. Eller Mantzius Canneloro. Til Parmiero er det bedst at have Holst (eller Gundersen), til Cienzo Hultmann. Man kan ogsaa anvende Schneider til Titone, og Mantzius, eller Gundersen til Fra Simone. Herom venter jeg Deres nærmere Betænkning.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

848. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Hvidøre d 23d Aug 54

(Koncept.)

20

Naar Instr Nielsen, som De skriver, under de nuvær. Forhold ikke kan modtage nye Roller, saa er vistnok Phister den bedste til Canneloro. Men til Titone vilde jeg da hellere foreslaae Høedt, der dog vil spille med lidt mere Smag end Mantzius og med et Slags dialect: Færdighed, som Rollen er tjent med. Mantzius kunde da godt udføre Colas Partie. Hultmann og Kyhl havde jeg foreslaaet til de to unge Msker, fordi de skulle være noget yngre end Tadeo (Wiehe). Men jeg troer, man kan godt vælge Holst og Hultmann. Til Renzolla maa altsaa nu Mad. Sødning tages, og hun vil jo være uovertræffelig i mange Repliker, men maaskee ikke sydlig neapolitansk »derb« og kraftig nok. Mad. Phister vilde bestemt slet ikke gjøre godt i denne Rolle.

Til Deres Beqvemmelighed lader jeg en efter det Ovenstaaende indrettet, ny Rollebesætning medfølge.

Deres heng.

[Henr. Hertz].

849. August Bournonville til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn den 24. August 1854

Deres Høivelbaarenhed Herr Etatsraad, Ridder Heiberg. D. M.

Directeur for det kongelige Theater.

Da min Tjenestetid ved det kongelige Theater udløber ved den nærfore-
 5 staaende Saisons Slutning og da jeg af flere Grunde, men fornemmelig af den,
 at der fra Bestyrelsens Side intet Tilbud er bleven gjort mig, ikke føler mig
 opfordret til at fornye mit Engagement, tager jeg mig den Frihed at tilmelde
 Deres Høivlb. at Theatersaisonen 1854—55 vil blive den Sidste, i hvilken
 jeg skal have den Ære at fungere under Deres Bestyrelse, og at jeg med Hen-
 10 syn hertil har modtaget Ansættelse ved det K. K. Hof-Operatheater i Wien
 for Saisonen 1855—56.

I Henhold til denne Bestemmelse er det mig magtpaaliggende at erfare
 Deres Høivlbaarenheds Mening om, hvorledes det i Fremtiden vil forholde
 sig med Honoraret for de af mine Balletter, der ere componerede senere end
 15 1ste Juli 1848. Om det skal vedblive saalænge som det kgl. Theater benytter
 mine Compositioner, eller om det skal ophøre med mit contractmæssige En-
 gagement. I det første Tilfælde vil jeg føie Anstalter til Ballet-Repertoirets
 Vedligeholdelse, i det Sidste vil jeg derimod udbede mig Afregning ved Sai-
 sonens Slutning.

20 Idet jeg ærbødigst afventer Deres Høivelbaarenheds Ordre med Hensyn
 til den forestaaende Saisons Arbejder, vover jeg at erindre Herr Etatsraaden
 om de Foranstaltninger, der ere fornødne for at min Pension og min Bene-
 fice kunne blive mig anviste til den bestemte Tid.

allerærbødigst

25

August Bournonville.

850. Henrik Hertz til J. L. Heiberg.

Hvidøre d. 26 Aug 1854

(Koncept).

Jeg kommer til at uleilige Dem med en ny Rettelse, som De maaskee vil
 lee over, men som det Hensyn t. vort anstænd. Publ., man rigtignok i. tør
 30 være ligegyldig ved, vist vil gjøre nødv. Jeg er bange for, at man, da Talen
 just er om Kjønnsforskellen, vil finde noget Tvetydigt, i det oftere brugte
 Udtryk »Der stikker Noget under« i Begynd. af 3 Act 6te Sc. saaledes som
 Ordene ere stillede; og da denne Talemaade ogsaa forekommer i Mad. Sød-
 rings Rolle, bør jeg, af Hs til hende, hellere være lidt for skrupuløs.

35 De rettede Steder følge indlagt og kunne vel endnu sendes til Afskriveren.

Deres heng.

[Henr. Hertz].

*851. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

28 August 1854

Jeg troer, Høistærede, at De skulde blive ved den første Bestemmelse og lade Høedt blive Cola, da denne meget massive Figur trænger til en Fremstilling, der lader den plumpe Natur gaae op i Kunst, thi ellers kan Personen let blive modbydelig. Mantzius som Titone vil vist blive ret god, thi han er jo godt skaaren for Tungebaandet, og har netop Sands for den dialectiske Færdighed. Om Jomfru Price, der paa Grund af sin Kjærestes Død er meldt fra Tjeneste indtil videre, kan der neppe endnu være Spørgsmaal. Jeg skal imidlertid erkjendte mig om hendes Villie i denne Henseende, og mener, at dersom hun ønsker sig fritagen, kan Mad. Schiemann faae Rollen, hvilket maaskee ialfald var bedst.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

852. *J. L. Heiberg til August Bournonville.*

Kjøbenhavn, d. 2 Septbr. 1854.

Herr Balletmesteren har i behagelig Skrivelse af 24de f. Md., ved at gjøre opmærksom paa, at Deres nuværende Contract med det Kongelige Theater udløber d. 1 Juli 1855, og næst at yttre, at De fornemmelig af den Grund, at der fra Theaterbestyrelsens Side ikke er gjort Dem noget Tilbud om et fremtidigt Engagement, ikke føler Dem opfordret til at indgaae et saadant, tillige underrettet mig om, at De har modtaget Ansættelse ved det K. K. Hofoperatheater i Wien.

Theaterbestyrelsen fra sin Side havde nu vistnok forudsat, at et indledende Skridt i den omhandlede Retning maatte være udgaaet fra Hr. Balletmesteren, navnlig i Forbindelse med Deres Forslag om de Vilkaar, De maatte ønske at opnaae for et eventuelt nyt Engagement, og som saaledes maatte danne Udgangspunktet for de Forhandlinger om Sagen, der vilde være at indlede med Cultusministeriet; og Bestyrelsen har saameget mere troet at kunne afvente et saadant Skridt fra Deres Side som Deres nuværende Engagement endnu vedvarer i 10 Maaneder, og De desuden har været fraværende under den hele nysforløbne Theaterferie.

Forinden jeg imidlertid forelægger Ministeriet Sagen, skal jeg tjenstligst udbede mig Hr. Balletmesterens behagelige Erklæring om, hvorvidt det af Dem i Wien modtagne Engagement maatte være af den Beskaffenhed, at det lægger nogen absolut Hindring i Veien for en Vedbliven af Deres hidtil havte Stilling ved det Kongelige Theater, ialfald fra Begyndelsen af Saisonen 1855/56 at regne, idet jeg tillige imødeser Deres Yttringer om under hvilke Betingel-

ser De eventualiter maatte være sindet, efter Deres nuværende Contracts Udløb, at gjenindtræde i det Kongelige Theaters Tjeneste.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

5 853. August Bournonville til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn den 6te Sept 1854.

Deres Høivelbaarenhed Herr Etatsraad Heiberg R. af D. og D. M.

Directeur for det kgl. Theater.

Jeg har modtaget Deres Høivelbaarenheds ærede Skrivelse af 2den September og har herved den Ære, efter Opfordring at meddele følgende Erklæring:

10 Da jeg ikke har lagt Dølgmaal paa, at jeg reiste til Wien for at aabne mig en Vei til Ansættelse og der fra den kongelige Theaterbestyrelses Side, intet blev yttret om en mulig Fornyelse af mit Engagement, maatte jeg formode at der ingen Trang var til min yderligere Tjeneste og jeg følte mig bestyrket i den Formening, at Balletten ved det kgl. danske Theater var dømt til at
15 reduceres eller reent nedlægges, saameget mere som der i flere Aar næsten intet Avancement, Gagetillæg eller fast Ansættelse har fundet Sted ved Balletten og der i tvende Lov-Udkast foreslaaes Udelukkelse af dens yngre Medlemmer fra Pensionsberettigelse, uden at høiere Lønninger eller et privat Pensionsfond ere traadte istedet for det Tabte.

20 Det være sagt mere til Hæder for Culturstilstanden i Danmark, end for at fremhæve mine personlige Fortjenester, at vor Ballet, baade som Kunstbranche og som agtværdigt Samfund, staaer øverst blandt Alt, hvad i dette Fag, Europas største Hoftheatre have at opvise. Denne Sandhed er ikke tilbørligt anerkjendt og paaskjønnet; ei heller kan det benægtes at en vis Ødelæggelsesdrift er tilstede som truer med at undergrave Balletten ved ufortjent
25 Ringeagt, Mangel og Afkræftelse. Da jeg nu ikke længer vil anspore et udmærket Personale til Anstrængelser uden at kunne give Udsigt til en passende Løn og dertil ikke ønsker at see det Værk, hvortil jeg har offret mine bedste Kræfter, hensygne og døe imellem mine Hænder, anseer jeg det for umuligt,
30 med Ære at fortsætte min Virksomhed ved det kongelige Theater udover den contractbestemte Tid.

Det er en virkelig Ulykke for Theatret at dets Specialiteter, — der i og for sig selv ere alvorlige, forsaaavidt de angaae Landets Børns Velfærd og tillige udfordre tekniske Fuldkommenheder, — skulle behandles paa Rigsdagen,
35 der ifølge sin practiske Natur, ikke kan betragte Skuespil og navnlig Dands anderledes end som et kostbart Legetøi og som en Byrde for Statskassen. Saaledes som Theater-Bestyrelsen er stillet ligeoverfor Staten, er den ikke engang bemyndiget til at contrahere eller fornye et Engagement uden fore-

gaaende Discussion i Thingene; Udkastet til en Theaterlov har desuden foreslaaet en Nedsættelse i Balletmesterens Lønning, som jeg ikke er tilbøielig at gaae ind paa, og endelig er det mig ømfindtligt, for ikke at sige modbydeligt, at tænke mig mine mulige Fortjenester af den danske Scene drøftede efter den Maalestok og i den persiflerende Tone, der for Øieblikket er fremherskende i Kunst- og Theater-Sager. 5

Dette har bragt mig til at ansee en Fornyelse af mit Engagement, under de nærværende Forhold, for en Umulighed; jeg har derfor, i Kraft af den Frihed, min Contract hjemler mig, efter aflagt Prøve paa det K. K. Hof-Operatheater i Wien modtaget en Ansættelse, der indbefatter Tidsrummet fra den 10 1ste Juli 1855 indtil d. 31 Marts 1856 og kun en stipuleret Skadesløsholdelse fra den ene eller den anden Side kan hæve de gjensidige Forpligtelser.

Da Deres Høivelbaarenhed imidlertid ønsker at kjende de Betingelser, under hvilke jeg, eventualiter maatte være sindet at gjenindtræde i det kongelige Theaters Tjeneste, skal jeg herved ikke unnlade ærbødigst at fremlægge 15 disse:

- 1°. Balletten erholder et, til Individernes Talent, Arbeide og tarvelige Livsfornødenhed svarende Gage-Reglement, der kan staae i et billigt Forhold til Pensions-Berettigelsen eller Ikke-Pensionsberettigelsen.
- 2°. Min nærværende Contract fornyes i alle sine Clausuler for fem Aar: — 20 Om Gud vil! fra den 1ste April 1856 indtil den 31 Mai 1861, dog med følgende Modificationer:
  - a) Min Virksomhed henregnes, som fornøftigt er, til scenisk Kunst, ikke til Embedsforretninger og jeg nyder de samme Rettigheder som mine Colleger, nemlig Tjenesteaars-Benefice, Stemme i Per- 25 sonalets Velfærds-Anliggender og en Friplads for min Famillie.
  - b) Den Pension, jeg skal oppebære efter fuldendt Tjenestetid, beregnes, uafhængig af min Hofpension, efter Pensionsloven i Lighed med de Fordele der tilstaaes Scenens øvrige Kunstnere.
  - c) Det Honorar af 200 rdlr, der er tilstaaet mig for hver 10' Forestilling 30 af mine nyere Balletter, bortfalder men erstattes ved en bestemt Feu af 10 rdlr for hver Forestilling af Ballet eller Divertissement, ligemeget om det er componeret eller arrangeret, af det ældre eller det nyere Repertoire.
  - d) For at der kan forundes mine Compositioner Udbredelse i Udlandet 35 tilstaaes mig, — naar det kgl. Theaters Repertoire er besørget, Permission i April og Mai Maaneder hvert Aar, tilligemed den reglementerede Sommerferie.

Skulde, — som jeg fristes til at troe — Omstændighederne ikke tillade den høie Theaterbestyrelse at gaae ind paa disse Betingelser, som jeg kun efter særlig Opfordring har taget mig den Frihed at stille, udbeder jeg mig behageligst Meddelelse derom og anholder ærbødigst om at denne min Skrivelse maa optages som et Beviis paa min gode Villie og som Udtrykket af min Høiagtelse for den kgl. danske Skueplads.

allerærbødigst

August Bournonville.

854. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Hvidøre d. 6' Sept 1854

10 (Koncept)

Nielsens Rolle i De Deporterede kan ikke vel undvære Følelse, som jeg frygter Mantzius vil lade det skorte paa. Da Wiehe med Held har udført en ældre Rolle i Ruth, kunde man falde paa ham; selv Kragh troer jeg var bedre end Mantzius. Dog i Nødsfald kan denne bruges. Jeg vil derfor overlade dette til Deres Bestemmelse.

Men De yttre om »De Dep:« at det nu vel ikke mere kan vente mange gjentagne Opførelser. Som De vil erindre anførte jeg i en foregaaende Skrivelse, at intet af mine Skuespil i saa kort Tid havde givet et saa gunstigt Resultat. Følgende Resumé vil vise, om der da alt nu er Grund til at desperere om dets Fremtid. Det er opført 23 Gange; heraf 12 Gange for udsolgt ell. omtrent udsolgt Huus og 6 Gange for særd. godt Huus, altsaa 18 G. med det ønskeligste Resultat, de fem øvrige Gange er Udfaldet mig ubekjendt, men daarligt har det neppe været. Næstsidste Gang det gik, var Huset udsolgt. Det er givet 2 Onsdage og 4 Søndage (uden Abonn:) for udm. ell. nær udsolgt H. At dette Result. ikke skyldes Aftenens øvrige Indhold, saaes bedst af dets Opf. sammen med Ballet. Bryll: i Hardang. Denne Ballet gav ved sin 3die Forestilling (med Rec: og Dyret) kun halvt Huus, men de 5 Gge den gik med de Dep. omtr. udsolgt H. Ligeledes kom kun Faa til Student: fra Salamanca de to første Gge, men den 3die Gang, da det gik med de Dep. gav det udsolgt Huus. Jeg troer ikke, at der i noget Væsentl. har indsneget sig en Feil i ovenanførte Angivelse.

At Deres Kone, hjemkommen fra sin Reise, har modtaget Fiorellas Parti i »Den Yngste« glæder mig naturligviis overmaade meget, og jeg beder Dem foreløbig hilse og takke hende. Igaar var jeg med Kone og Børn i Hirschholm; det Nyeste derfra er, at den gl. Holdestald (for Kalvekudske og Reisende) er revet ned og en ny opført, samt at Byen har faaet i den lange Gade et Skilderhuus, dog uden Skildvagt.

Deres hengivne

[Henr. Hertz].

855. *J. L. Heiberg til Rudolf Schmidt.*

9 Septbr. 1854.

Det mig med Fodposten tilstillede Manuscript har jeg naturligviis modtaget i sin Tid, da selv en Fraværelse fra Byen, som iøvrigt ikke har fundet Sted, umuligen kunde have bevirket, at et til mig adresseret Brev ikke skulde være kommet i mine Hænder. 5

Hvad nu dette Manuscript angaaer, da maa jeg begynde med at sige, at min Tid er altfor optagen, til at jeg lettelig finder Leilighed til at læse andre Manuscripter, end saadanne, som indleveres til Theatret. Jeg har imidlertid læst nogle af Deres Digte, og finder dem i det Hele ret nette, uden dog at turde afgjøre, om De er i Besiddelse af noget egenligt Kald til den Art af Poesie. 10
De Følelser og Stemninger, som ere udtrykte deri, ere de samme, som man finder hos de fleste begyndende Digtere, og det er rimeligt, at en lyrisk Digter maa have gjort flere indvortes Erfaringer, inden han kan afvinde den lyriske Digtetekunst en eiendommelig Side, der betegner hans Individualitet som adskilt fra Andres. 15

Med Hensyn paa Deres lille Drama, da er der Meget at betænke ved den Sag, og det er derfor, at jeg endnu ikke har taget nogen Bestemmelse, hvorom De dog om ikke lang Tid skal faae nærmere Underretning.

Deres

J. L. Heiberg. 20

856. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Hvidøre d. 15d Sept 1854

(Koncept)

Det synes mig meget tvivlsomt, om Hædt vil modtage, og om han eller Mantzius kunne udføre Paterens Rolle i »Ninon«. Den kræver religiøs Stemning, og paa et Par Steder noget Høitideligt i Foredraget. Jeg sætter vist i. 25
saa stor Priis paa Kragh, men troer dog, at han ved sit smukke Organ var mere passende dertil. Boisrobert, som han hidtil har spillet, men ikke godt, kunde da faae en særd. god Fremstiller i Hædt, Paterens Rolle er saa vigtig for Stykkets Slutn. og Ninons Slutnings Repliker, at jeg frygter for Indtrykket vil skades, naar den udføres manqueret eller mat. Men Marions Rolle? 30
Deres Kone og jeg var engang ifjor enige om, at Mad Holst der altid har spillet den med Ulyst og kjedsommeligt, nu burde overdrage den til Jfr Lar-cher, kan dette ikke skee? De maa gjerne skyde lidt af Skylden paa mig.

For den tilsendte Liste over »De Deporteredes« Forestillinger takker jeg Dem saa meget mere, som jeg nu seer, at Resultatet har været endog bedre 35
end jeg selv troede. Af de 23 Gange have de 21 givet meer ell. mindre fuldt

Huus; og kun 2 Forestill., d. 5te Dbr (da Valgdagen var anført paa Plakaten, men blev forandret til De Deport. der saa gik 3die Gg. en suite med »Soldaterløier«) og den 30te var Huset kun halvt besat. Jeg har i. ventet og heller ikke skrevet, at de hyppige Gjentagelser skulde vedblive. Men da Resultatet syntes mig saa gunstigt, blev jeg forundret over Deres Yttring »at Stykket nu vel ikke mere kan vente mange gjentagne Forestillinger«; thi mig synes, at Probabiliteten taler for, at jo oftere et Stykke er gaaet for godt Huus, desmindre vil man mistvivle om, at det kan holde sig paa Repertoiret. Dette viser jo ogsaa flere af Deres og andre Forf.s Stykker.

10

[Underskrift mangler].

857. J. L. Heiberg til Henrik Hertz.

15 Septbr. 1854.

Min Kone har gjort et Forslag til en Forandring i »Den Yngste«, hvilket Forslag, da Meget synes mig at tale for det, jeg herved vil meddele Dem til nærmere Overveielse, saa meget mere som Forandringen kan udføres med faa Pennestrøg.

Stykkets Titel bør ikke være »Den Yngste«, men »Sønnen i Huset«. Under denne spøgefulde Benævnelse gaaer den mandhaftige Fiorella i Familien, og især finder Faderen Behag i at kalde hende saaledes, ligesom ogsaa Tjeneren anbringer denne Benævnelse, hvor hun truer ham med Prygl. Herved bliver det sandsynligt, at Caneloro troer, at der virkelig er en Søn, og da den Gamle, paa det Spørgsmaal, om han ikke har en Søn, selv i Spøg svarer Ja, vil han siden ikke træde tilbage, da han mærker, det tages for Alvor. Det Usandsynlige i Stykkets Basis formildes herved ikke saa lidt. Hvor der i Fremgangen af Stykket er Leilighed dertil, maatte Benævnelsen jævnlige bringes Tilskuerne i Erindring. Endelig i sidste Act, hvor Fiorella med Kaarden i Haanden kræver de to unge Mænd til Regnskab, er der den stærkeste Leilighed til at bringe »Sønnen i Huset«, som Familiens Forsvarer, i Erindring. Og tilsidst, i Stedet for Slutnings-Repliken, som ikke er Andet end et Udbrud, hvis Slutningsvirkning ikke er meget lovende, kunde Fiorella sige, at hun fra nu af opgiver at være Søn, og heller ikke i sit Ægteskab vil være Manden, hvorpaa Taddeo kunde svare med et Par passende Slutningsord.

Dersom De nu, Høistærede, er tilbøielig til at anbringe disse Forandringer, saa skal jeg, naar De underretter mig derom, sende Dem Deres Manuscript, for at De kan foretage dem deri. Men det Hele maatte gøres snarest muligt.

35

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

858. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

[16/, 1854]

(Koncept).

Den mig meddelte Idee til en ny Titel for mit Stykke er, med dens Consequenser, ret sindrig. Men det er en Titel, der forudsætter et ganske andet Stykke end det, jeg har skrevet. Efter dettes Stemning og Grundtone er denne 5
Titel med dens foreslaaede Anvendelse en Umulighed.

Allerede det første Forslag til de Forandringer, den nye Titel fordrer, viser dette. Naar Petruzzo plumper ud med, at hs yngste Barn er en Søn, saa staaer dette i. for mig som en Usandsynlighed, thi det gaaer ud fra hs Character, fra hs gamle Fortrydelse over at være sønneløs, og hs Ærgrelse over at Canneloro 10
er saa velsignet med den Artikel, og endelig af hs Naturs Iiterhed. Stykkets Basis blev, synes mig, først usandsynlig, naar han kunde behandle denne Sag spøgefuldt, eftersom han er en alvorlig Mand, der tager Livet svært, og ingensteds viser sig oplagt til Skjemt. Fremdeles naar denne Titel ønskes gjort gjældende i sidste Act, hvor Fiorella kræver de to unge Mænd til Regnskab, 15
saa oversees det, at hun p dette Sted, skjøndt endnu i Mdfolkedragt, dog aabenbart glemmer dette og stoler paa sit Frisprog som Fruentimmer, mens hun vel mindst venter sig en Udfordring; hun taler heller ikke til dem »med Kaarden i Hden« — og jeg seer da ikke, hvorl. Titelen her skulde anvendes. Og dette synes mig heller i. gjørligt i Slutnings-Replikkerne. Stykkets erotiske 20
Midtpunkt, udtalt af Tadeo og Fiorella efter hvers eiendommel. Natur, finder her sin Opløsning; og denne rent lyriske Udgang, hvori Hd's Uro, efter min Forestilling, skulde udhvide sig, og i det Punkt, Tilskuerne rimeligviis meest interessere sig for, vilde ikke være tjent med en spøgefuld Allusion af Fiorella paa hendes Forklødning, saa meget mindre som hun selv, kort inden sin Flugt 25
fortryder, at hun har indladt sig derpaa.

Jeg skulde vist gjerne lempe mig efter Deres Kones Forslag, saal. som jeg oftere før har gjort. Nu kan jeg kun takke hende for den Interesse for mit Stykke, hendes Forslag i alle Tilfælde vidner om.

Deres hengivne 30

[Henr. Hertz].

859. *J. L. Heiberg til August Bournonville.*

Kjøbenhavn, d. 18 September 1854.

Hr. Hofballetmesterens Program til Balletten »Abdallah« sender jeg herved tilbage, idet jeg beder Dem at foretage sammes Udarbeidelse, og i den Anledning træffe fornøden foreløbig Aftale med Vedkommende angaaende De- 35
corationer og Costumer, dog med det stadige Hensyn for Øie, at Udgiften ikke bliver større, end den nødvendig behøver at være.

Mellem de i Deres Skrivelse af 17de dennes anførte Balletter vil jeg bede Dem om at have »Krystalpaladset« og »Psyche« beredte til at bringes paa Scenen i den nærmest forestaaende Tid, foruden de allerede disponible: »Napoli«, »Valdemar«, »Brudéfærden« og »Et Folkesagn«. Med de øvrige, som, 5 ifølge Deres Bemærkning, trænge til Opfriskning af Costumet, kan det beroe indtil videre, ligesom denne Bestemmelse allerede er tagen med Hensyn paa »Toreadoren«, hvori denne Opfriskning vilde have kostet over 600 Rdlr.

Naar Hr. Hofballetmesteren i Deres anførte Skrivelse formener, at der ved Forestillingerne paa Theatret gjøres altfor hyppig Brug af enkelte Dandse, 10 maa jeg i den Anledning erindre Dem om, hvad ikke kan være Dem ubekjendt, at enkelte Skuespil, som ikke ere ganske tilstrækkelige til at udfylde en Aftens Forestilling, behøve en saadan kort Tilgift, hvortil en heel Ballet vilde være for lang. Og naar De endvidere er af den Mening, at disse Smaadandse virke skadeligt paa Publicums Smag, idet de svække Sandsen for Balletten, da kan 15 jeg, naar jeg betænker, at de fleste saadanne Dandse ere componerede og indførte af Dem selv, som isaafald vilde have forudseet den skadelige Virkning og følgelig vogtet Dem for at frembringe den, ikke lægge stor Vægt paa denne Deres Yttring.

J. L. Heiberg.

20 860. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 27 Septbr 1854

Under 14 Juni sidstleden tilstillede jeg Ministeriet den Instructeur, Skuespiller Nielsen, i Medhold af Dets behagelige Skrivelser af 8 April og 18 Mai — som Betingelse for hans Entledigelse — affordrede Erklæring.

25 Da hans Afgang imidlertid ikke senere er paafulgt, og da han paa den anden Side ikke har gjort mig nogen Meddelelse om, at han vilde tage sin Ansøgning om Entledigelse tilbage, har jeg fra indeværende Saisons Begyndelse troet at burde betragte ham som afgaaet, og har følgelig dels doubleret hans Roller i ældre Stykker — hvilket uden Vanskelighed har ladet sig realisere — 30 dels holdt ham uden for Rollebesætningen i nye Stykker, da Theatret ellers var udsat for, at Resolutionen om hans Entledigelse indløb just som et Stykke var færdigt til Opførelse, hvorved ikke alene Tidsspilde, men ogsaa de med større Rollers pludselige Doubling forbundne Ulemper ville fremstaae, ikke at tale om, at et saadant Tilfælde letteligen kunde lede til, at flere andre 35 Roller i samme Stykke maatte ombesættes.

Under disse Omstændigheder, og da Nielsen, uden nogen tilsvarende Tjeneste, stadigen oppebærer sin betydelige Gage, hvorved dels nye Subjecter

kunde lønnes, dels Mange af de allerede Ansatte kunde forskaffes passende Tillæg til deres kun altfor ringe Gager, skal jeg tjenstligst tillade mig at henstille, om ikke Ministeriet maatte finde Anledning til, saavidt muligt, at bewirke en endelig Afgjørelse af Sagen.

J. L. Heiberg.

5

/ Løffler.

861. *Camilla Collett til J. L. Heiberg.*

Christiania den 6te October [1854].

Trykningen af Novellen »Amtmandens Døttre« skulde i disse [Dage] begynde. Jeg tillader mig derfor at bede Hr Etatsraaden om at sende de hos Dem beroende Manuscripter tilbage. Efter de Oplysninger jeg har erholdt, 10 skulde dette allerede for længere Tid siden, lykkelig og vel efter overstandne Farer være naaet til Dem.

Det skulde i Sandhed glæde mig, havde Deres Tid tilladt Dem ogsaa at gennemgaae dette. Det vilde meddelt Dem et bedre og fuldstændigere Indtryk af Fortællingen, end det første Brudstykke af den vil have gjort mueligt. 15 Bogen skal deles, saaledes at første Deel er paatænkt at komme ud i Dec. og den anden senere hen paa Vinteren. En saadan Deel bliver dog paa omtr. 300 pag. Boghandler Dahl skal trykke og forlægge den.

Jeg har i den senere Tid fornøiet mig med at oversætte et fransk Fireactsstykke »le gendre de Mr. Poirier« af Jules Sandeau. Det skal gives heroppe, 20 men jeg har i Sinde at tage en Afskrift af Oversættelsen og sende ned til Hr Etatsraaden. Maaskee De allerede har det, hvis ikke, skulde det glæde mig kunde De finde det brugbart for den danske Scene. Saavidt jeg kan dømme om det, er det et ganske fortrinligt lille Stykke, der fortjener den Lykke det nu gjør paa de parisiske Theatre. Den franske Original skal jeg sende med, 25 saa at De kan have fri Hænder til Rettelser. Navnlig gjælder dette om nogle Forandringer og Tillempninger der have forekommet mig nødvendige baade paa Grund af de hyppige Ordspil, og en vis, altfor stor Friihed i et Par Karaktertegninger, der kan være ganske paa sit Sted i Novellen, men som i en Komædie let kan blive dunkel og forvirrende. 30

Der er kun en eneste Damerolle. Den er mere yndig og sjelfuld end egentlig brillant. Den er af dem, der efter Omstændighederne kan blive mægtige og gribende eller ubetydelige. Jeg behøver ikke at sige Dem, hvem jeg tænker mig i denne Rolle. Den hele Sendelse skal egentlig være en Hilsen, en Bouquet til hende. Kommer Bouquetten for seent, eller befindes den ikke at passe, 35 nu vel, saa har den dog lagt sin gode Villie for Dagen, og den maae finde sig i alle manquerede Bouquetters Skjæbne, eller for at tale i reen Prosa: kan

Etatsraaden ikke bruge noget af det, saa behøver De ikke at bryde Dem med at sende det tilbage, men De kan brænde hele Stadsen.

Jeg forbliver med særdeles Agtelse og Venskab

Deres meget forbindtlige

Camilla Collett.

5

862. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

7 October 1854.

Da Hr. Høedt har afgivet Colas Rolle i »Den Yngste«, maa jeg, inden jeg tager nogen Bestemmelse, bede Dem om Deres Forslag i den Henseende, hvorved jeg dog maa erindre om det Nødvendige eller ialfald Ønskelige i, at Rollen
10 besættes med En, som ikke allerede har en anden Rolle i Stykket, hvilket vilde have flere Forandringer i Besætningen tilfølg, hvilket altid er misligt ved et Stykke, der allerede saa længe har været under Indstudering. Under disse Omstændigheder veed jeg ingen Bedre at raade Dem end Hr. Schram.

I Hast.

Deres

15

J. L. Heiberg.

863. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 16 October 1854

Strax efterat Hofballetmester Bournonville var vendt tilbage fra Udlandet, hvor han havde opholdt sig fra Begyndelsen af Mai til medio August, til-
20 stillede han mig vedlagte Skrivelse af 24. August, hvori han underretter om, dels at han, naar hans nuværende Contract udløber d. 1. Juli 1855, ikke agter at tiltræde noget nyt Engagement ved det Kongelige Theater, deels at han allerede har modtaget Ansættelse ved det K. K. Hoftheater i Wien.

Foranlediget herved tilskrev jeg ham under 2den f. M. saaledes som ved-
25 lagte Gjenpart udviser og har derpaa modtaget hans ligeledes hosfølgende Svar af 6te næstefter, som jeg ikke skal undlade tjenstligst at ledsage med følgende Bemærkninger:

Balletmesterens indledende Betragtninger over Ballettens nærværende Standpunkt og Vilkaar ved det Kongelige Theater ere af en saa almindelig Beskaf-
30 fenhed, og angaae Forhold, der i det Væsentlige ligesaa fuldt finde Anvendelse paa Skuespil- som paa Balletpersonalet, at jeg ikke troer videre at burde opholde mig ved samme. Men naar han endvidere ytrer: »at han ikke længer vil anspore et udmærket Personale til Anstrængelser, uden at kunne give Udsigt til en passende Løn«, da ligger heri et slaaende Beviis paa de — mildest

talt — besynderlige Anskuelse, han nærer og den vrang Maade, hvorpaa han opfatter sin Stilling, og det fremgaaer saavel heraf som af hans senere fremsatte Forslag, hvorlidet han fastholder Sagens egentlige Gjenstand og hvilke Vanskeligheder man fra hans Side maa vente at møde under Sagens videre Forhandling. Kun maa jeg bemærke, at forsaavidt Balletmesteren ytrer, at han ikke har lagt Dølgemaal paa Hensigten med sin Reise til Udlandet, da forholder det sig vistnok i Almindelighed rigtigt; men just i den Omstændighed, at han ligeoverfor Theaterbestyrelsen iagttog en fuldkommen Tausched i denne Retning, maatte man finde en yderligere Grund til ikke at lægge Vægt paa de Rygter, der forøvrigt vare bragte i Omløb.

Med Hensyn dernæst til de af Balletmesteren for Indgaaelsen af et eventuelt nyt Engagement stillede Betingelser, skal jeg tillade mig tjenstligst at yttre:

- ad 1. Dette Vilkaar er selvfølgelig en Contract med Balletmesteren aldeles uvedkommende, og er desuden af en saadan Beskaffenhed, at det for Tiden formeentlig ikke vil kunne indrømmes af Ministeriet, end sige af Theaterbestyrelsen.
- ad 2a. Da Balletmesteren ikke mere fungerer som scenisk Kunstner, kan det vel ansees utvivlsomt, at han heller ikke bør betragtes som saadan, men at hans Stilling ved Theatret derimod bør henregnes blandt: »Embeder i Kunstfagene«, hvorunder han ogsaa findes opført i Hof og Statscalenderen. Naar han derhos i sin formeentlige Egenskab af scenisk Kunstner gjør Fordring paa Tjenesteaars-Benefice-Godtgjørelse, da bør denne Fordring ikke indrømmes i den Form, Balletmesteren synes at have tænkt sig, nemlig saaledes, at den fik Indflydelse paa Bestemmelsen af hans eventuelle Pension (: cfr. 2b :) men kun ligesom ved hans nuværende Contract, saaledes at han ved Contractens Ophør nyder, istedenfor Benefice, en Godtgjørelse af 1,000 rd. At gaae ind paa hans Paastand om Friplads for sin Familie kan der neppe være Tale om, eftersom dette vilde lede til Reclamationer fra mange Andre, der da ikke uden Vilkaarlighed lode sig tilbagevise og som lettelig kunde føre tilbage til det tidligere, ifølge allerhøieste Bestemmelser, afskaffede Fribillet-System.
- 2b. Naar han her fordrer sin Pension beregnet efter Pensionsloven: »i Lighed med de Fordele, der tilstaaes Scenens øvrige Kunstnere« sigter han formeentlig dels til den under 2a ommeldte Benefice-Godtgjørelse for Tjenesterne, dels til hans under 2c fremsatte Paastand om Feu. Men ligesom Benefice-Godtgjørelsen formeentlig ikke bør indrømmes i den af ham tilsigtede Form, saaledes bør dette — efter hvad jeg nedenfor skal tillade mig at udvikle — heller ikke finde Sted med Hensyn til Feu, og hans eventuelle Pension vil derfor alene blive at beregne efter den ham tillagte Gage.

- 2c. Feuen er efter sin Natur en særegen extraordinair Lønningsmaade for de sceniske Kunstnere, og bør derfor kun komme disse alene tilgode, saameget mere som denne Indtægt vilde for dem forringes i mærkelig Grad ved at deelagtiggjøre Balletmesteren — om hvem der ved Feuens Organisation selvfølgelig ikke har været Spørgsmaal — i samme. Men det maa herved ikke oversees, at en saadan staaende Godtgjørelse som den af Bournonville foreslaaede, aldeles ikke vilde kunne sættes i Klasse med Feu, og saaledes heller ikke komme i Betragtning ved Pensionsberegningen. Den vilde ialt-fald kun træde istedenfor det ham nu tillagte Honorar af 200 rd for hver 10de Forestilling af hver ny Ballet. Men da den af ham nu foreslaaede Betalingsmaade maa antages at ville medføre forøgede Udgifter for Theatret, bør den ogsaa af denne Grund ikke tages til Følge. Hvad der derimod kunde indrømmes maatte være, at han som Ballet-Compositeur sættes i Klasse med Forfattere, og ligesom disse, efter det gjeldende Regulativ, erholdt Honorar af indtil 25 Forestillinger, hvilket da ogsaa maatte gjelde med Hensyn til Componisterne af Ballet-Musikken, dog med visse Modificationer i begge Henseender, som nærmere fremgaae af vedlagte Udkast.
- 2d. Indrømmelsen af denne Fordring i sin Almindelighed troer Theaterbestyrelsen ikke at burde erklære sig imod, dog at dertil knyttes den Betingelse, at han, hvis særegne Omstændigheder maatte gjøre hans Nærværelse nødvendig, vilde være forpligtet til at forblive her til Theater-Saisonens Udgang.

Idet jeg med disse Bemærkninger tjenstligst tillader mig at henstille Sagen til Ministeriets nærmere behagelige Overveielse, og idet jeg imødeser Dets Bestemmelse om, hvorvidt Bournonville maatte være at tilbyde nyt Engagement for Tidsrummet fra 1. April 1856 til ult. Mai 1861, i alt Væsentligt paa samme Betingelser, som hans nuværende Contract indeholder, dog med de Modificationer, der fremgaae af det Foranførte, og saaledes som vedlagte Udkast med Bilag antyder, troer jeg endnu at burde henlede Opmærksomheden paa, om det ikke maatte være at foretrække, at see en sædvanlig Embeds-Ansættelse uden Termin tilveiebragt, saaledes at ham tilbydes Anciennitet fra hans oprindelige Ansættelse, nemlig fra 1. April 1830, hvorved han da i 1861 vilde opnaae samme Pensionsbetingelser, som i hans nuværende Contract er stipuleret, nemlig $\frac{2}{3}$ af Gagen.

Men hvad enten hans Engagement eventualiter maatte finde Sted under den ene eller den anden Form, anseer jeg det nødvendigt, at han derved forpligtes til, i Egenskab af Dandsedirecteur, uden Godtgjørelse at veilede de Enkelte af Personalet, som han, i Ballettens Interesse, troer at burde bringe en yderligere Uddannelse, end den, de modtage paa Dandseskolen,

hvorved formeentlig den nu stedfindende Uskik kunde ventes hævet, at Flere af Balletpersonalet, mod Betaling, maa søge privat Underviisning hos ham.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

864. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

Tirsdag [14/11 1854] 5

Forandringerne blive besørgede, og De kan troe, det vil være tilstrækkeligt at lade det beroe derved.

Jeg har idag talt med en meget bekjendt Mand, der snarere maa regnes til det liberale Parti end til det modsatte. Han havde igaar fundet stort Behag i Deres Stykke, og ønskede Intet forandret deri. Ligeledes indestod han for, 10 at Stykket skulde blive fordeelagtigt omtalt (eller rettere sagt, ikke skulde, men vilde) i de saakaldte liberale Blade. Vi faae nu see, om hans Caution betyder noget.

Deres

J. L. Heiberg. 15

865. *Claudius Rosenhoff til J. L. Heiberg.*

Til J. L. Heiberg
den 14de December 1854.

Skjøndt nylig jeg har tabt min lille Mille —
En livsfro, niaars Glut — min Øiesteen, 20
Staaer Tidens Viser ved mit Tab ei stille,
Og Aaret gaaer, trods Parcens tomme Teen.
Vel! lad mig søge Sorgen at bortgjenne,
Med Veemod give Mindet Haabets Sted;
Det er en Trang dog paa en Dag, som denne, 25
At tage florumvundne Harpe ned. —

Ak, Musers Yndling! Du, som er forstummet,
Skjøndt ingen Hjertesorg, saavidt jeg veed,
Har ret for Alvor noget Haar Dig krummet,
Hvormeget muligt ellers end Du leed 30
Af stjerneløse Nætter — lumre Dage

Med sorte, tordensvangre Critici, —
 Kan Dig — Du Tause — vel endnu behage
 En simpel Sang med Molaccorder i? — —

5 Saa spørger jeg mig selv, og Riim sig slynge
 Til Riim paany før jeg har fundet Svar;
 Og før jeg faaer betænkt, om jeg skal synge,
 Min Herre Sangen allerede har —
 Ialtfald dog en Riimkrands, der fortiden
 Kan have Værd som Curiositet,
 10 Da Alt sig dreier om Ministerstriden,
 Og Stemmeret har hver, skjøndt ei Poet.

Hvad Ønsker først og fremmest anbelanger,
 Saa har jeg vistnok Sligt paa rede Haand:
 Jeg kunde ønske, at den stumme Sanger
 15 Før Nytaarsny blev løst for Tungebaand, —
 Jeg kunde ønske, at Hr. Directeuren
 Foruden Selvmord Mange blev tilpas, —
 Jeg kunde ønske Piberne paa Døren,
 Ja ønske Hoffet paa sin gamle Plads.

20 Men disse Ønsker og saameget Andet,
 Som mere eller mindre ligne dem,
 Vedrøre, saa at sige, Folk og Landet,
 Og Dagen er for Manden i sit Hjem.
 Ja, Hjemmets Glæde kun mit Ønske gjælder;
 25 Behold den ubeskaaren Aar for Aar,
 Som Himmelvognen, der, selv naar den holder,
 Dog aldrig bort fra Nordens Himmel gaaer!

Fortørnes ville ei de hulde Muser
 Paa deres Yndling, skjøndt lidt Jalousi
 30 Er uundgaaelig, naar Een De huser,
 Som rigt erstatter Dem de andre Ni: —
 Nu — lev med Denne veltilfreds derhjemme,
 Hvor Rosen tornefri kun spirer frem! —
 Og kan, som sagt, De alle Muser glemme,
 35 Saa glem Urania dog sidst af dem!

Claudius Rosenhoff.

866. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

(Kopi).

[^o/₁ 1855]

I vedlagte Ansøgning anholder Solodandserinde Jfr. J. Price om Understøttelse til i næste Sommer at kunne foretage en Kunstreise til Udlandet.

Jfr. Prices Talent er formeentlig saa fremtrædende og har allerede vundet en saadan Anerkjendelse, at jeg tør ansee det overflødigt nærmere at yttre mig i denne Retning, og da jeg derhos, efter den Dannelselse hun besidder, holder mig forvisset om, at hun vil være i Stand til at opfatte og tilegne sig det Fortrinlige af hvad Udlandets større Theatre maatte frembyde i hendes Kunst, opfylder jeg kun en behagelig Pligt, naar jeg paa det Varmeste anbefaler hendes Ansøgning til Ministeriets særdeles Opmærksomhed og Understøttelse. Hendes alvorlige Stræben som Kunstnerinde, i Forbindelse med hendes agtværdige Character og hele øvrige Forhold er ogsaa Borgen for, at hendes Reise ikke vil blive uden gavnlig Frugt for det Kgl. Theater, hvorhos jeg dog efter Omstændighederne troer at burde andrage paa, at en event. Understøttelse knyttes til den Betingelse, at hun indskrænker sit Ophold til Paris og London, navnlig forsaa vidt enkelte af Pariser Theatrenes Notabiliteter maatte, hvad der om Sommeren ikke er ualmindeligt, opholde sig paa sidstnævnte Sted.

Idet jeg m. H. t. Understøttelsens Størrelse tstl. tillader mig at henstille Sagen til Ministeriets behgl. Afgjørelse, troer jeg dog lige tstl. at burde henlede Sammes behgl. Opmærksomhed paa den af Ansøgerinden paapegede Omstændighed, at hun ikke uden Ledsagelse vil kunne foretage den attraaede Reise, og at den selvfølgelig for hende vil medføre større Udgifter end under sædvanlige Forhold.

25

867. *Gottlob Berner til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 16 Januar 1855.

Hr. Skuespiller Høedt har i dette Øieblik underrettet mig om:
 at han ikke seer sig istand til at spille: Hamlet tilfredsstillende med den Assistance som Hr. Ferslew og Jfr. Müller som respt. Aanden og Dronningene ere istand til at yde ham;
 at han af ovenanførte Grund beder sig fritaget for at spille Rollen; og:
 at han følgelig ikke giver Møde til nogen Prøve uden en udtrykkelig Ordre fra Directeuren.

30

Idet jeg tillader mig foreløbig at underrette Herr Etatsraaden om Foranførte, maa jeg endnu tilføie, at Jfr. Müller formener at kunne prøve paa Torsdag, og, om ønskes, spille paa Løverdage i Hamlet, hvorom hun dog iaften vil afgive bestemt Erklæring.

35

Jeg forventer iøvrigt iaften at kunne tale mundtligt om denne Sag med Hr Etatsraaden.

Allerærbødigst
G. Berner.

5 868. *F. L. Høedt til Gottlob Berner.*

Kjøbenhavn d. 17de Jan. 1855.

Da Hr. Etatsraaden ikke vil laane Øre til min Bøn, maa jeg, saa nødigt jeg vil, tillade mig den Erklæring: at jeg, saaledes understøttet, ikke tør udføre Hamlets Rolle. Vil De, Høistærede, gjøre Directeuren denne Meddelelse, og tillige godhedsfuldt sørge for, at Prøven bliver udsløttet, for at mine Col-
10 leger ikke skulle uleilige sig forgjæves.

Ærbødigst
F. L. Høedt.

869. *J. L. Heiberg til Gottlob Berner.*

17 Januar 1855

Jeg vil bede Dem om skriftlig at underrette Hr. Høedt om, at Prøven imor-
15 gen bliver staaende, og at han, hvis han udebliver, enten ved denne eller ved nogen af de følgende, som blive ansatte, bliver multeret hver Gang med 1 pC. af hans aarlige Gage.

Deres
J. L. Heiberg.

20 870. *Gottlob Berner til F. L. Høedt.*

Det Kongelige Theater d. 17 Januar 1855.

Theaterdirecteuren har, efter at være bleven bekendt med Indholdet af Deres Skrivelse til mig af Dags Dato, resolveret, at De, saafremt De udebliver fra den til imorgen (: Torsdag :) ansatte Prøve, eller fra nogen af de følgende Prøver, som blive ansatte paa: Hamlet, vil blive multeret hver Gang med
25 1 pCt. af Deres aarlige Gage.

Hvorom jeg herved, ifølge det mig givne Paalæg, tillader mig at underrette Dem.

ærbødigst
G. Berner.

871. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

30 (Kopi).

[17/1 1855]

Ved beh. Skr. af 16 Octbr f. A. har Hr Etatsraaden, næst at meddele Ministeriet de Forhandlinger, der have fundet Sted mellem Dem og Hofballet-

mester Bournonville m H t Spørgsmaalet om Fornyelse af hans paa 7 Aar indgaaede contractmæssige Engagement som Balletmester m m ved det Kongl. Theater, hvilket udløber den 1 Juli næstkommende, og næst at yttre Dem over de i saa Henseende fremsatte Forslag fra Hr Bournonville, som, allerede forinden disse Forhandlinger indledtes, har modtaget Engagement ved Hof- 5 Operatheatret i Wien fra 1ste Juli d A til 31 Marts næste Aar, begiert Ministeriets Bestemmelse om hvorvidt der maatte være at tilbyde Bournonville nyt Engagement ved det Kgl Theater for Tidsrummet fra 1 April 1856 til ultimo Mai 1861 i alt Væsentligt paa samme Betingelser, som hans nuværende Contract indeholder, dog med de Modificationer, som Hr Etatsraaden nær- 10 mere har angivet i et med Deres Skrivelse fulgt Udkast til en saadan Contract, idet De derhos har henledet Opmærksomheden paa, om det ikke maatte være at foretrække, at see en sædvanlig Embedsansættelse uden Termin tilveiebragt saaledes, at der tillagdes Bournonville Anciennitet fra hans oprindelige Ansættelse, nemlig fra 1 April 1830, hvorved han da i 1861 vilde opnaae 15 samme Pensionsbetingelser som i hans nuværende Contract er stipuleret, nemlig $\frac{2}{3}$ af Gagen.

I Anledning heraf skulle Ministeriet tjenstl melde, at det med Hr Etatsraaden maa være enigt i, at de af Balletmester Bournonville opstillede Vilkaar for et fornyet Engagement ikke fra Theatrets Side kunne findes egnede 20 til at lægges til Grund for Afslutningen af en Contract, men at, saafremt han maatte være villig til paa ny at indtræde i Virksomhed ved Theatret, maatte dette skee enten ifølge et contractmæssigt Engagement i det Væsentlige overensstemmende med det Udkast til en saadan Contract som Hr Etatsraaden har forelagt Ministeriet, eller derved at Balletmester Bournonville indtraadte 25 i et fast varigt Embedsforhold til Theatret. Ligesom Ministeriet nu i visse Henseender kunde fra sin Side finde Valget af det sidste Alternativ ønskeligt, saaledes har Man, navnlig for det Tilfælde, at en Overenskomst med Balletmester Bournonville om hans Engagement paa Basis af det af Hr Etatsraaden fremlagte Udkast til en Contract maatte støde paa Vanskeligheder, ikke villet 30 undlade at bemærke, at Ministeriet for sit Vedk: ikke kunde have Noget imod eventualiter ved Fremlæggelsen af Budgetforslaget for 1856/57 at optage Forslag om en fast Embedsansættelse for Balletmester Bournonville, og det blandt Andet navnlig med den Bestemmelse, at den ham og Hustru ved den nu bestaaende Contract hiemlede Pensionsret forblev gjældende. 35

I Henhold hertil maa Ministeriet nu tjenstl. udbede sig at Hr Etatsraaden beh. vilde indlede yderligere Forhandlinger med Balletmester Bournonville, hvorefter Ministeriet forventer at modtage Deres nærmere beh. Indstilling om Sagens endelige Ordning.

872. *Gottlob Berner til J. L. Heiberg.*

Det Kongelige Theater d 18 Januar 1855.

Den til idag (: Torsdag :) Kl. 11 ansatte Prøve paa Tragedien: Hamlet tog først sin Begyndelse Kl. 11¼, da der ventedes paa Hr Skuespiller Schneider, som imidlertid ikke senere indfandt sig. Da Prøven var saa vidt fremskredet, at Hr. Høedt skulde indtræde paa Scenen, var han endnu ikke kommen tilstede, og Prøven blev, som Følge heraf, hævet Kl. 11½, hvorefter næste Prøve berammedes til imorgen (: Fredag :) Kl. 11.

Hvilket herved indberettes.

Allerærbødigst

G. Berner.

10

873. *J. L. Heiberg til F. L. Høedt.*

Kjøbenhavn, d. 19 Januar 1855.

Da De, i aldeles Modstrid med de Bestemmelser, Reglementet for Theaterpersonalet, dat. 1 September 1832, indeholder, navnlig: dets §§ 1 og 2, ikke alene har vægret Dem ved at udføre den Dem tidligere tildelte Rolle i: Hamlet, men ogsaa, uagtet behørig Tilsigelse, er udebleven fra de paa Stykket ansatte Prøver, er De indtil videre suspenderet fra Deres Stilling som Kongelig Skuespiller, hvoraf navnlig følger, at De, indtil en endelig Afgjørelse med Hensyn til det af Dem udviste Forhold kan finde Sted, er udelukket saavel fra Adgang til Scenen og Foyeren som fra Benyttelsen af den Dem ellers indrømmede Friplads i Theatret.

Hvilket herved meddeles Dem til foreløbig Underretning og Iagttagelse.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

874. *J. L. Heiberg til C. Hall.*

Kjøbenhavn, 19 Januar 1855

25 Hr. Minister!

Ganske foreløbigt skal jeg tillade mig at meddele Dem, hvad De imorgen vil erholde en nøiagtig officiel Rapport om, at da Hr. Skuespiller Høedt har erklæret, at han ikke vilde adlyde Theaterdirecteurens Befaling at møde til Prøverne paa »Hamlet«, og spille i dette Stykke, kun af den Grund, at Dronningens Rolle, som Mad. Nielsen har undslaaet sig for at spille, var given til Jfr. Müller, og da bemeldte Høedt, tiltrods for min bestemte Ordre, i Henhold til sin egen uberettigede Erklæring, virkelig er udebleven fra Prøven baade igaar og idag, saa at Prøven begge Dage har maattet hæves: saa har

jeg, paa Grund af et saa uhørt Brud paa Disciplinen, seet mig nødsaget til idag at lade ham vide, at han var suspenderet fra Tjenesten, indtil hans Sag var afgjort.

Der vil, som sagt, imorgen, saa betimeligt som muligt, blive Hr. Ministeren tilstillet en officiel Rapport herom, og jeg skal siden tillade mig at søge Dem i Ministeriet, for at afgive de nærmere Detailforklaringer, som De maatte forlange.

Med Høiagtelse

allerærbødigst

J. L. Heiberg. 10

875. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 19. Januar 1855.

Allerede i forrige Saison stødte Opførelsen af Tragedien: Hamlet idelig paa Vanskeligheder, der i Reglen udgik fra Skuespiller Høedt, og som havde til Følge, at Stykket kun gik 4 Gange, uagtet det langt oftere var ansat til Opførelse; men de Paaskud, under hvilke Forestillingen trængtes tilbage, vare dog ikke af den Beskaffenhed, at jeg troede at burde gribe særegne Forholdsregler derimod. I den hidtil forløbne Deel af denne Saison har Stykket ikke været ansat til Opførelse paa Grund af Mad. Nielsens, efter en langvarig Sygdom, temmelig svækkede Helbred. Efterat hun imidlertid var optraadt i forskellige Roller, blev: Hamlet optaget i Repertoiret, men da Mad. Nielsen erklærede endnu at være for svag til at udføre Dronningens Rolle, og da Benyttelsen af Stykket ikke kunde eller burde udsættes paa aldeles ubestemt Tid, blev Mad. Nielsens Rolle tildeelt Prøveskuespillerinde Jfr. Müller og de fornødne Prøver paa sædvanlig Maade ansatte. 25

Saasnart dette var skeet fremkom Høedt med den Indsigelse, at han, med den Assistance han kunde vente af Jfr. Müller, ikke turde paatage sig at udføre Hamlets Rolle, og anholdt derhos om, at de ansatte Prøver maatte tilbagekaldes, en Indsigelse, hvortil der selvfølgelig ikke kunde tages Hensyn, saameget mindre som Jfr. Müller allerede tidligere med Held, og ledsaget af Publicums Bifald, har udført større tragiske Roller. Det blev derfor tilkjendegivet Høedt, at det vilde have sit Forblivende ved de ansatte Prøver, og at han, ved at udeblive fra disse, vilde paadrage sig en arbitrair Mulct; men langtfra at efterkomme dette Tilhold, har han, under det ovennævnte Paaskud, ligefrem erklæret, ikke at ville udføre Rollen, og er, uagtet Prøverne ikke ere tilbagekaldte, og omendskjøndt han udtrykkelig er beordret at møde ved disse, 2 Gange udebleven fra samme.

Havde Talen været om en blot disciplinair Forseelse, hvis Afstraffelse enten havde ligget indenfor de bestaaende reglementariske Forskrifter, eller som ialfald passende havde kunnet afsones med en arbitrair Mulct, havde jeg ikke villet forelægge Ministeriet en saadan Sag; men Høedts Adfærd er en aabenbar Gjenstridighed mod Bestyrelsens Anordninger, og tilmed en Gjenstridighed af den Beskaffenhed, at hvis Bestyrelsens Autoritet ikke opretholdes, vil ikke alene Repertoirets Bestemmelse, men ogsaa Rollernes Besættelse i Realiteten afhænge af Personalets Luner og Intriguer, og saaledes gjøre enhver overordnet Bestyrelse umulig. Og hvad der endvidere gjør det paa-
trængende nødvendigt, at et alvorligt Exempel her statueres, er, at det her foreliggende Tilfælde kun er et umaskeret, og efter al Rimelighed planmæssig forberedt Udbrud af den Aand, der desværre i længere Tid har hersket blandt en Deel af Personalet, og som, da den ustridig udgaaer fra Enkelte af de mest Ansete, forgrener sig paa en høist betænkelig Maade, der,
hvis der ikke i Tide sættes Skranker for den, vil lamme enhver Bestyrelsens Virksomhed.

Idet jeg endnu bemærker, at jeg idag har tilkjendegivet Høedt, at han, indtil videre, er suspenderet fra sin Stilling som Kongelig Skuespiller, og at han, som Følge heraf, indtil en endelig Afgjørelse med Hensyn til det af ham udviste Forhold kan finde Sted, er udelukket saavel fra Adgang til Scenen og Foyeren som fra Benyttelsen af den ham ellers indrømmede Friplads, skal jeg, næst at udbede Ministeriets Billigelse af denne Forholdsregel, tjenstligst tillade mig at indstille, at det maa betydes Høedt, at han har uvægerlig at indfinde sig ved de paa: Hamlet ansatte Prøver, og derefter at udføre den ham i Stykket forlængst tildelte Rolle, samt at han, for det af ham udviste Forhold, vil have at erlægge en Mulct af ikke mindre end 50 rd og ikke over 100 rd, der paa sædvanlig Maade indeholdes i Gagen. Og forbeholder jeg mig, saafremt han desuagtet maatte vedblive sin Vægning, nærmere at forelægge Ministeriet Sagen.

30

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

876. J. L. Heiberg til Michael Wiehe.

Kjøbenhavn, d. 19 Januar 1855.

Ved den idag ansatte Prøve paa Tragedien: Hamlet har De gjort Dem skyldig i en saa upassende og pligtstridig Adfærd, at Scene-Instructeuren, efter
gentagne Gange at have opfordret Dem til paa en sømmelig Maade at udføre
Deres Tjeneste, fandt sig foranlediget til allerede af den Grund at hæve Prøven.

Da De saaledes har forstyrret den gode Orden, som er nødvendig for Tje-

nestens tilbørlige Fremme, og vægret Dem ved at efterkomme de Dem i saa Henseende givne Paamindelser, har jeg, navnlig ogsaa med Hensyn til de Følger, som den af Dem udviste Adfærd ved andre Leiligheder kunde drage efter sig, idømt Dem en Mulet af 20 rdl, som vil blive indeholdt i Deres Gage for Februar Maaned.

J. L. Heiberg.

/ Berner,
Fm.

5

877. *Julie Sødring til J. L. Heiberg.*

[Antagelig ²²/₁ 1855]

Kjære Hr Etatsraad Heiberg!

10

Uagtet jeg endnu ikke er fuldkommen fri for min Forkjølelse, kan jeg ikke lade være at melde mig til Theatrets Tjeneste. Syngne kan jeg ikke endnu.

Julie Sødring.

Mine Tanker have ikke været fra Dem i denne Tid, gid jeg kunde udrette noget Godt, gid jeg havde Evne som svarede til min Villie, saa skulde De see med hvormegen Hengivenhed og Taknemlighed De bestandig erindres af Deres trofaste

Veninde.

878. *J. L. Heiberg til Julie Sødring.*

23 Januar 1855.

Min kjære Veninde!

Tak for Deres elskværdige lille Brev! Deres venlige Ord have ret opmuntret mig i denne paa Opmuntring saa fattige Tid. At jeg har mange Fiender, veed jeg kun altfor vel, og jeg har godt for at vide det, thi der lægges ikke Dølgemaal derpaa. Men det erstattes mig rigeligt ved Visheden om, at jeg ogsaa har sande Venner og Veninder, om end kun faa, som jeg tør kalde saaledes; men jeg veed, at jeg til disse tør henregne den kjære Julie.

25

Den deilige spraglede Fugl, som var det Første, der faldt mig i Øinene, da jeg aabnede Deres Brev, kan ikke Andet end bringe Lykke. Et lykkeligt Budskab har den jo allerede bragt: Deres bedre Befindende efter Forkjølelsen, og at De nu tør melde Dem til Tjeneste, hvad Talen angaaer. Denne gunstige Omstændighed vil snart blive benyttet, og jeg glæder mig til da at see Dem og tale med Dem.

Deres oprigtigt hengivne

J. L. Heiberg.

30

879. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn den 23de Januar 1855.

I behagelig Skrivelse af 19de dennes har Hr Etatsraaden indberettet til Ministeriet, at efterat De havde bestemt at optage Tragedien Hamlet i Reper-
5 toiret for indeværende Saison, men De, paa Grund af at Madame Nielsen endnu følte sig for svag til efter en langvarig Sygdom at udføre hendes Parti i dette Stykke, havde overdraget denne Rolle til Prøveskuespillerinde Jfr Müller, har Skuespiller Høedt for Dem erklæret, at han under disse Omstændigheder ikke turde paatage sig at udføre Hamlets Rolle, og anholdt om, at
10 de ansatte Prøver maatte tilbagekaldes; at Hr. Etatsraaden derefter har tilkjendegivet Høedt, at det vilde have sit Forblivende ved de ansatte Prøver, og at han ved at udeblive fra disse vilde paadrage sig en arbitrair Mulct, men at Høedt derpaa under det ovennævnte Paaskud ligefrem har erklæret ikke at ville udføre Rollen, og er, uagtet Prøverne ikke ere tilbagekaldte, og om-
15 endskjøndt han udtrykkelig er beordret at møde ved disse, 2 Gange udebleven fra samme; idet Hr Etatsraaden har bemærket, at De herefter har tilkjendegivet Høedt, at han indtil videre er suspenderet fra sin Stilling som Kongelig Skuespiller, har De, næst at andrage paa Ministeriets Billigelse af denne Forholdsregel, indstillet at det maa betydes Høedt, at han har uvægerlig at ind-
20 finde sig ved de paa Hamlet ansatte Prøver og derefter at udføre den ham i Stykket forlængst tildeelte Rolle, samt at han for det af ham udviste Forhold vil have at erlægge en Mulct af mellem 50 og 100 rd.

I Anledning heraf skulde Ministeriet tjenstligst melde til behagelig Efterretning og videre Bekjendtgjørelse for Skuespiller Høedt, at Ministeriet i høi
25 Grad maa misbillige, at han ved ikke alene at undlade Opfyldelsen af det ham af hans Foresatte givne Paalæg, men endog ved ligefrem at erklære ikke at ville efterkomme hvad der var paalagt ham at udføre i det Kongl. Theaters Tjeneste, aabenbart har tilsidesat den ham i hans Stilling som Kongl. Skuespiller paahvilende Embedspligt. Ligesom det derfor er i fuldkommen
30 Medfør af Bestemmelserne i det gjældende Reglement for Theaterpersonalet, at Skuespiller Høedt ved Hr Etatsraadens Resolution er bleven anset med Bøder for de stedfundne Udeblivelser fra de ansatte Prøver, saaledes maa ogsaa Ministeriet finde, at der ligeoverfor den af Skuespiller Høedt tilkjendegivne Beslutning, at vise fortsat Overhørighed mod det af Theaterdirecteuren
35 givne Paalæg, har været Føie til Anvendelsen af den alvorligere Forholdsregel, som er tagen ved hans foreløbige Suspension.

Da det imidlertid tør antages, at Skuespiller Høedt nu selv maa være kommen til Erkjendelse af det Uforsvarlige i sin Adfærd, og derhos, efter at være bleven sat i Kundskab om Ministeriets Dom om samme, vil være villig til

at vende tilbage til Opfyldelsen af de Pligter, som hans Embedsstilling paa-lægger ham, saa har Ministeriet under denne Forudsætning troet, at det ikke vil være fornødent at gribe til Anvendelsen af yderligere Forholdsregler. Skulde derimod denne Ministeriets Forventning ikke gaae i Opfyldelse, saa imøde-seer Ministeriet Hr Etatsraadens nærmere behagelige Indstilling om Sagen, ⁵ for at det derefter kan komme under Overveielse, hvilke yderligere Skridt Theatrets Interesse og Tjenestens Tarv i saa Fald maatte gjøre fornødne.

C. Hall.

/ H. Christensen.

880. *F. L. Høedt til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 24d Januar 1855. 10

I Gjensvar paa Hr. Etatsraadens behagelige Skrivelse af 24de dennes, skal jeg kun tillade mig den Bemærkning, at jeg ikke, som Ministeriet mener, har erklæret, at jeg ikke vil spille Hamlets Rolle, men kun at jeg, saaledes understøttet, ikke tør udføre den; og det Samme maa jeg, med Hr. Etats-raadens Tilladelse, vedblive at paastaae. Saaledes understøttet ¹⁵ tør jeg ikke udføre Hamlets vanskelige Rolle.

I dybeste Ærbødighed

F. L. Høedt.

881. *J. L. Heiberg til August Bournonville.*

Kjøbenhavn, d. 25 Januar 1855.

Efterat jeg ved Skrivelse af 16 October f. A. havde tilstillet Ministeriet ²⁰ saavel Hr Hofballetmesterens Skrivelse af 24. August næstforhen som en Gjenpart af mit derpaa meddelte Svar af 2 September og Deres derved fremkaldte motiverede Propositioner af 6te næstefter, har Ministeriet nu under 17de d. Md. foreløbigen resolveret, at saafremt De maatte være villig til paany at indtræde i Virksomhed ved Theatret, maatte dette enten skee ifølge et ²⁵ contractmæssigt Engagement — i det Væsentlige overeensstemmende med det i Afskrift vedlagte Udkast med Bilag — eller derved, at De indtraadte i et fast varigt Embedsforhold til Theatret. Ministeriet har derhos, med Hensyn til sidstnævnte Alternativ, bemærket, at ligesom Det i visse Henseender kunde fra sin Side finde Valget deraf ønskeligt, saaledes vil Det, forsaavidt ³⁰ Deres Engagement paa Basis af den ovenfor i Udkast vedlagte Contract ikke maatte finde Sted, ikke være utilbøieligt til eventualiter ved Fremlæggelsen af Budget-Forslaget for 1856—57 at optage Forslag om en fast Embedsansættelse for Dem, blandt andet navnlig med den Bestemmelse, at den Dem og Hustru ved den nu bestaaende Contract hjemlede Pensionsret forblev gjeldende. ³⁵

Ved tjenstligen at bringe dette til Herr Hofballetmesterens behagelige Kundskab, imødeseer jeg Deres nærmere gode Erklæring i Sagen, for derefter at kunne forelægge Ministeriet samme.

J. L. Heiberg.

5

/ Løffler.

882. *Michael Wiehe til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 25de Januar 1855.

Da Herr Etatsraaden, ifølge den mig under 19de dennes tilstillede Skrivelse, har dømt mig uden at have hørt mig, og denne Fremgangsmaade forhaabentlig ikke er lovmedholdelig, maa jeg allerede af denne Grund tillade
10 mig at protestere imod den mig saaledes idømte Mulct.

Ærbødigst

M. R. Wiehe.

883. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 26 Januar 1855.

15 Efterat Ministeriets behagelige Skrivelse af 23de dennes er Skuespiller Høedt meddelt, med Tilføiende, at der var ansat Prøve paa: Hamlet idag d. 25de, samt at hans Suspension, under Forudsætning at han mødte ved Prøven, selvfølgelig vilde være hævet fra samme Tid, har han i vedlagte Skrivelse af Gaars Dato søgt at henskyde sig under den Fortolkning, at han ikke har
20 erklæret ikke at ville, men ikke at turde udføre Hamlets Rolle efterat Dronningens og Aandens Roller ere doublerede.

Naar jeg i Skrivelse af 19d d. Md. har bemærket, at Høedt først erklærede ikke at turde udføre Hamlets Rolle og at han derefter, da hans Vægning ikke fandt Medhold, »under ovennævnte Paaskud ligefrem erklærede ikke at ville
25 udføre Rollen«, da tør jeg antage, at denne Fremstilling i Realiteten er aldeles stemmende med den af ham nu opstillede Fortolkning. Men denne Fortolkning er fra hans Side aldeles intetsigende, da Resultatet dog bliver, at han ikke vil udføre Rollen, om han end henskyder sig under, at han ikke tør, og overhovedet ligger det klart for Dagen, at hans Foregivende om ikke at
30 turde kun er et ligefrem Paaskud; thi deels er her ikke Tale om en ny, men om en gammel Rolle, som han, endog uden Hensyn til de Medspillende, umulig stedse kan have udført i lige heldig Stemning, saaat der ingen ny Risico kan være ved at forsøge den med en noget forandret Assistance, deels er hverken Aandens eller Dronningens Roller af saa stort Omfang og Betydning, at Ud-
35 faldet af hans Fremstilling kunde være bundet dertil, deels endelig kunde han ikke med Sikkerhed fælde nogen Dom i denne Retning, førend han havde

prøvet med de nye Medspillende; men han er — som allerede tidligere indberettet — forsætlig udebleven fra Prøverne.

Da Høedts foreliggende Vægning — thi at hans Skrivelse af Gaars Dato indeholder en ligefrem Vægning er vel utvivlsomt — indeholder en aabenbar Opsætsighed ikke alene mod Theaterbestyrelsen, men nu ogsaa mod den af Ministeriet afgivne Resolution, skal jeg indskrænke mig til at henstille Sagen til Ministeriets behagelige Afgjørelse, og dette saameget mere som jeg, hvis en bestemt Indstilling fra min Side maatte fordres, vilde ansee mig nødsaget til at andrage paa de yderligste Forholdsregler.

J. L. Heiberg.

/ Løffler. ¹⁰

884. *J. L. Heiberg til Michael Wiehe.*

Kjøbenhavn, d. 27 Januar 1855.

I Skrivelse af 25de dennes har De, som De kalder det, »tilladt Dem at protestere« mod den, ifølge min Skrivelse af 19de dennes, Dem idømte Mulct, idet De ytrer det Haab, at det ikke kan være lovmedholdeligt, at jeg har dømt Dem uden at høre Dem. I Anledning heraf undlader jeg ikke at tilkjendegive Dem Følgende:

De er dømt paa Grund af Opsætsighed mod den Dem overordnede Embedsmand, Scene-Instructeuren, som forestaaer Ledelsen af Prøverne, udøver i mit Navn den øverste administrative Myndighed paa Scenen, og hvis Befalinger under Prøverne, De er forpligtet til at adlyde, i Henhold til § 11 af Theater-Reglementet. De er dømt efter Angivelse af denne Embedsmand, hvem saadan Myndighed er tillagt, at hans Rapporter ikke behøve nogen udenfra hentet Bekræftelse.

Hvis De imidlertid troede Dem forurettet i nærværende Tilfælde, maatte De strax efter Modtagelsen af mit Brev have fremført Deres Indsigelse, som da kunde være bleven Gjenstand for Undersøgelse. Men ved at vente i sex Dage, inden De fremkom med Indsigelsen, har De tabt al Ret til at gjøre den gjældende, i hvilken Henseende jeg skal henvise Dem til den analoge Bestemmelse i § 29 af »Reglement for Theaterpersonalet«, udstedt d. 1 Septem- ber 1832, og vil saaledes Deres Haab om det Ikke-Lovmedholdelige være Dem betaget. Og endelig skal jeg gjøre Dem opmærksom paa, at naar De vilde fremføre en Indsigelse, da maatte det skee i en anden Form end en saakaldet »Protest«, der er et ligesaa betydningsløst som upassende Ord, naar De anvender det mod Deres øverste Autoritets Resolutioner.

Paa Grund af Ovenstaaende vil det have sit Forblivende ved Bestemmelsen i min Skrivelse af 19de dennes.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

885. August Bournonville til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d. 30 Januar 1855.

Deres Høivelbaarenhed Theaterdirecteuren, Herr Etatsraad Heiberg.
 Ridder af Dannebrog og D.M.

Det er med taknemlig Anerkjendelse af den Velvillie, der vises mig og den
 5 Omsorg der skjænkes min Kunst, at jeg herved har den Ære at besvare Herr
 Etatsraadens behagelige Skrivelse af 25d Januar. De Tilbud, der gjøres mig
 ere hæderlige og for mit personlige Vedkommende vilde en Overeenskomst
 snart kunne træffes, dersom jeg ikke var nødsaget til at betragte Fornyselsen
 af mit Engagement fra to forskjellige Sider.

10 1°. Er det pecuniair Fordeel, Kunstner-Forfængelighed eller Comfort jeg har
 for Øie da opnaaes disse lettere derved, at jeg enten modtager fremmed
 Ansættelse eller nyder min Pension i landlig Ro og Frihed end at jeg skulde
 fortsætte min Virksomhed ved det kongelige Theater udover den kontrakt-
 mæssige Tid.

15 2°. Har jeg derimod sat mig det Formaal, ved min Kunst at bidrage mit til
 den danske Scenes Glands og Hæder, da maa jeg anholde om en høist
 nødvendig Organisation af Ballettens oeconomiske Forhold, for at jeg ikke
 skal opleve den Sorg at see den ødelægges imellem mine egne Hænder.

Det vilde derfor fra min Side være ubetimeligt at fremme mine personlige
 20 Interesser inden Ballettens Livsspørgsmaal er afgjort. Jeg tager mig den ær-
 bødige Frihed at indsende til Deres Høivelbaarenheds Overveielse medføl-
 gende Udkast til et Gage-Reglement for Balletvæsenet. Jeg veed tilfulde at
 en saa gennemgribende Foranstaltning ikke vil kunne sættes igjennem uden
 Kamp, men det er paa den høie Tid at denne Strid begyndes og det er min
 25 Overbeviisning at Ingen vil bedre kunne føre den til en seierrig Ende, end netop
 Deres Høivelbaarenhed. Jeg vover at anbefale denne Plan paa det varmeste,
 lykkes den ikke saa hurtigt som det kunde ønskes, vil jeg i ethvert Tilfælde
 oppebie gunstigere Tider og Herr Etatsraadens nærmere Ordres.

allerærbødigst

August Bournonville.

30

886. J. L. Heiberg til Michael Wiehe.

Kjøbenhavn, d. 31 Januar 1855

Cultusministeren har i en privat Samtale underrettet mig om, at De havde
 isinde at appellere til Ministeriets Kjendelse med Hensyn paa den Dem idømte
 Mulct, og at jeg i den Anledning vilde modtage en Skrivelse fra Dem til Mini-
 35 steriet, for at indsende den til samme, ledsaget med min Betænkning. Da jeg
 imidlertid forgjæves har ventet denne Skrivelse, og nu ikke mere kan faae

den i rette Tid, eftersom det er imorgen, at Mulcten er bestemt til at indeholdes i Deres Maanedsgage, saa har De nu anden Gang forspildt Deres Ret til at gjøre en Indsigelse gjældende. Ikke desmindre vil jeg, for ikke at foregribe Ministeriets Beslutning, eftersom De har isinde at indanke Sagen for dette, lade Bestemmelsen angaaende Mulcten henstaae, indtil den forlangte Kjendelse er falden, idet jeg da forudsætter, at De uden Ophold tilstiller mig den bebudede Skrivelse.

J. L. Heiberg.

887. *J. L. Heiberg til C. Hall.*

[³¹/₁ 1855]

Hr. Minister!

10

Ifølge Deres Yttringer i den Samtale, hvormed De bærede mig igaar, havde jeg ventet at modtage fra Hr. Wiehe en Skrivelse til Ministeriet angaaende hans Mulct. I Forventning heraf havde jeg opfordret Scene-Instructeuren til at afgive en skriftlig Rapport, som jeg ogsaa allerede har modtaget, men som jeg nu maa holde tilbage, indtil jeg erholder det Actstykke, som den skal led- 15 sage. Da det er imorgen, at Hr. Wiehes Mulct, ved Udbetalingen af Gagen, skulde indeholdes, saa var jeg, ved Udeblivelsen af hans Appel til Ministeriet, vistnok i min gode Ret, naar jeg lod denne Indeholdelse, i Henhold til min tidligere Tilkjendegivelse fra ham, finde Sted. Ikke desmindre har jeg, for i det Alleryderste at komme Hr. Ministerens Anskuelse imøde, givet Ordre paa 20 Theatercontoret til imorgen at udbetale den fulde Gage, og har i den Anledning tilskrevet Hr. Wiehe saaledes, som vedlagte Copie udviser.

Til nærmere Oplysning om, hvorledes det forholder sig med Hr. Høedts Vægning og Prøvernes Ansættelse tiltrods for denne, tillader jeg mig at vedlægge de med Nr 1 til 4 betegnede Papirer. Af Nr 1, som var en mundtlig 25 Erklæring, afgiven i Theatercontoret, i Contorchefens og Theatersecretairens Overværelse, sees, at han kun bad sig fritagen for at spille, og at han kun nægtede Møde til Prøven, saafremt han ikke fik en udtrykkelig Ordre fra Directeuren. Da han imidlertid fik denne udtrykkelige Ordre, kunde jeg ikke lægge nogen afgjørende Vægt paa hans skriftlige Erklæring Nr 2, hvori 30 han siger, at han ikke tør. Havde jeg ladet Sagen beroe herved, vilde jeg neppe kunnet tage den energiske Forholdsregel at suspendere ham, og maatte derfor lade det komme an paa de følgende factiske Conseqvenser, forudsat at han ikke gik i sig selv, henholdt sig til sin første Erklæring, og faldt tilføie. Han fik altsaa det i Nr 3 indeholdte Paalæg, idet jeg troede, at den Mulct, 35 hvormed han truedes, vilde afskrække ham, ligesom denne Fremgangsmaade,

hvorved der indrømmedes ham Tid og Leilighed til ny Overveielse, var mildere, end om jeg strax var skredet til de strengeste Forholdsregler. Af samme Grund blev Forsøget gjentaget Dagen efter, da det første Gang var mislykket, Alt i Henhold til hans første Erklæring, som jeg maatte antage, at han tilsidst
5 dog vilde give Gyldighed. Jeg kan saaledes ikke indsee Andet, end at der i Ansættelsen af de tvende Prøver aldeles ikke er skeet nogen Overilelse fra min Side, men at tvertimod hans Suspension først derved er bleven tilstrækkelig motiveret, ligesom det ogsaa er et Factum, at Ingen i det hele store Personal har beklaget sig derover, men Alle, da de indsaae Betydningen deraf,
10 fandt det i sin Orden, at disse Prøver forsøgtes, kun med Undtagelse af Hr. Wiehe, som troede at skyldte sin Ven en Demonstration paa Subordinationens Bekostning. — Nr 4 er kun en Beretning om hvad der passerede ved den første Prøve. Naar det deri hedder, at Skuespiller Schneider udeblev, saa maa bemærkes, at Hr. Schneider ingen Skyld har heri, da Udeblivelsen var foran-
15 lediget ved en Uagtsomhed i Theaterbudets Tilsigelse. — Endelig er det i Ministeriets Værge beroende Brev fra Hr. Høedt til mig selv at betragte som Bilag Nr 5. Efter den deri indeholdte bestemte Erklæring udslettedes den berammede Prøve, og Suspensionen indtraadte.

Forsaavidt som de oprørske Hoveder, der enten erholde eller forlange deres
20 Afsked, have den Plan i Baghold at etablere offentlige Skuespil paa Hoftheatret, som H. M. Kongen kunde overlade dem til Afbenyttelse, da kan Ingen bedre end Hr. Ministeren betage dem alt Haab herom. Thi vel kan Kongen overlade dem sit Theater, men han kan, under den nuværende Forfatning ikke give dem noget Privilegium paa at opføre Skuespil, hvilket vilde
25 være stridende mod det Kongelige Theaters Privilegier. Ved alle saadanne Concessioner har Praxis stedse været og maa nødvendig være følgende: Justitsministeriet, som har at meddele Concessionen, henvender sig til Cultusministeriet for at høre, om der er Noget til Hinder for det Kgl. Theaters Vedkommende. Cultusministeriet hører i denne Anledning Theaterdirecturens
30 Betænkning, og det staar saaledes altid i Cultusministeriets Magt at forhindre Concessionen. En Undtagelse fra denne Fremgangsmaade skeete ved Engagementet af den italienske Operatroupe paa Hoftheatret. Jeg klagede i sin Tid derover til Ministeriet, men erholdt til Svar, at i Betragtning af Omstændighederne var der ikke Noget at gjøre derved. Jeg har forstaaet Dette saaledes,
35 at da Troupen nu engang var tilstede, engageret af Kongen, var det for silddigt at forebygge den ulovlige Handling. Men derimod, naar Planen kjendes iforveien, falder denne Hindring bort; og jeg troer, at naar Hr. Ministeren vil gjøre Oprørerne bekjendte med denne Side af Sagen, vil al Pukken paa Afsked reduceres til Intet.

Saafremt Hr. Ministeren i denne Anledning eller nogensomhelst anden befaler at tale med mig, beder jeg Dem om ikke at uleilige Dem til mig, men kun at underrette mig om, til hvad Tid De vil modtage mig hos Dem.

Med Høiagtelse

allerærbødigst 5

J. L. Heiberg.

888. *Thomas Overskou til J. L. Heiberg.*

Det kongelige Theater, 31 Januar 1855

Deres Høivelbaarenheds mig iaftes givne Befaling efterkommer jeg ved følgende Indberetning:

Den 19de dennes Kl 11¼ begyndte den ved anordningsmæssigt Opslag an- 10
satte Prøve paa Hamlet. Da de faa Replikker, der gaae forud for Hr. Wiehes
Indtrædelse som Horatio, vare paa rigtig Maade sagte af de Rollehavende,
afbrød Hr. Wiehe Prøven, ved, istedetfor at træde frem paa Scenen, i Cou-
lissen, yderst mod Theatret, høit og heftigt at spørge: »Skal den Comedie
nu spilles anden Gang i Dag?«, hvortil jeg svarede: »Der er begyndt en Prøve, 15
og jeg maa bede, at den fortsættes ordenligt«. Hr. Wiehe vedblev, ligesaa høit
og endnu heftigere: »Jeg spørger, om den Comedie anden Gang skal spilles i
Dag. Det Hele gaaer jo kun ud paa, at der skal prøves indtil Hamlet træder
ind, saa skal Prøven hæves; og vi veed jo, at Hamlet kommer ikke«. Jeg svarede: 20
»Det tilkommer ikke mig at fortolke Directeurs Hensigt med Prøven; det er efter hans Ordre at den holdes, og det skal skee paa ordenlig Maade«. Derpaa bleve de foregaaende Replikker atter sagte og Hr Wiehe traadte, aldeles imod sin Rolles Charakter, ravende ind, svingede Armene og sagde i en lystig, lallende Tone sin Replik: »Venner af Landet!« Jeg paalagde Hr. Wiehe tredie Gang at prøve ordenligt og sagde, at der ikke maatte gjøres 25
Løier; hvortil han svarede: »Det er Dem, der gjør Løier med os; af mig maa man ikke vente andet end Løier«. Jeg sagde derpaa: »Jeg maa paastaae, at der skal prøves ordenligt og alvorligt«. Til denne fjerde Paamindelse svarede Hr. Wiehe: »Jeg siger, at af mig maa man ikke vente andet end Løier; thi det Hele er jo ikke andet end Løier«. Derefter sagde jeg til de Tilstedeværende: 30
»Ja naar Hr. Wiehe giver den Erklæring, saa maa jeg herved hæve Prøven, thi en saadan Prøve tør ikke finde Sted paa det kongelige Theater«.

Dette er en sanddru Fremstilling af det Foregaaede. Endskjøndt der fra den Tid er hengaaet 12 Dage — og jeg altsaa, ifølge Reglementets § 29, ikke har kunnet troe, at der om denne Sag vilde blive affordret mig nogen yder- 35
ligere Forklaring, — er jeg overbevist om, at det Anførte vil være aldeles overensstemmende med den af mig, den 19de Klokken 12, til Deres Høivelbaarenhed afgivne mundlige Indberetning. Jeg er rede til at beedige dets

Rigtighed, saavel som til for denne at fremføre uforkastelige Vidnesbyrd. Forøvrigt maa jeg bemærke, hvad jeg strax har mundligen underrettet Deres Høivelbaarenhed om: Ligesom jeg ikke under det Forefaldne har yttret et Ord, der i mindste Maade kunde angaae Hr Wiehe personligt, saaledes har
 5 Hr. Wiehe ikke med nogensomhelst Yttring fornærmet mig personligt, hvorfor jeg ikke for mit Vedkommende har nogen Opreisning at fordre.

Jeg tillader mig allerærbødigst at tilføie: Det smerter mig meget at være sat i den Nødvendighed, at maatte afgive nærværende Beretning angaaende en saa retsindig, i alle personlige Forhold høiagtet Mand og udmærket Kunst-
 10 ner, som Hr. Wiehe, der i de 5½ Aar, jeg har havt den Ære at fungere som Scene-Instructeur, med den største Beredvillighed og Punktighed har efterkommet enhver Anmodning, som jeg i Ensemblets Interesse har maattet henvende til ham, uden nogensinde at have ladet mig formode, at han, formedelst sit Talent og sin Uundværlighed for Scenen, kunde ville tillade sig Afvigelse
 15 fra Reglementets Bydende. Dersom jeg havde kunnet ahne, at Hr. Wiehe vilde, i Personalets Nærværelse, paa den anførte Maade have vægret sig ved at opfylde sin Pligt under den af Deres Høivelbaarenhed befalede Prøve, — hvilken han vel maa have tænkt sig som ydmygende for ham, da han havde Grunde til at antage den for unyttig, — skulde jeg med Glæde have forsøgt,
 20 ved Forestillinger, at bevæge ham til at frafalde sin Beslutning, eller til i det mindste at have erklæret den paa en kort, bestemt og værdig Maade. Saaledes som han, maaskee i pludselig heftig Bevægelse, i Manges Nærværelse fremtraadte, maatte det volde mig og Enhver, som ikke forud vidste, at han vilde handle saaledes, største Overraskelse og nødvendigvis føre til et ube-
 25 hageligt Optrin, der kun var at ende ved at Prøven erklæredes for hævet.

Allerærbødigst

Thomas Overskou.

889. *Michael Wiehe til C. Hall.*

Kjøbenhavn d. 2den Februar 1855.

I Henhold til den Samtale, Hr. Ministeren var saa god at skjænke mig, er
 30 jeg saa fri at tilstille Dem følgende Linier:

Fredagen den 19de Januar om Aftenen modtog jeg en Skrivelse fra Hr. Theaterdirecteuren, hvori det tilmeldtes mig, at jeg var idømt en Mulct paa 20 Rbdl. for upassende og pligtstridig Adfærd. Skrivelsen findes vedlagt og er dateret den 19de. Under 25de havde jeg den Ære at sende Hr. Directeuren
 35 efterstaaende Brev:

Da Hr. Etatsraaden, ifølge den mig under 19de dennes tilstillede Skrivelse, har dømt mig uden at have hørt mig, og denne Fremgangsmaade

forhaabenlig ikke er lovmedholdelig, maa jeg allerede af denne Grund tillade mig at protestere imod den mig saaledes idømte Muld.

Kjøbenhavn d. 25de Januar 1855.

Ærbødigst

Til Hr. Etatsraad J. L. Heiberg

M. R. Wiehe.

Theaterdirecteur, R. af D. og Db.M.

5

Som Svar herpaa modtog jeg atter en Skrivelse fra Hr. Directeuren, hvorfra jeg blandt Andet fik Underretning om, at min Forbrydelse bestod i Opsætsighed imod en mig overordnet Embedsmand, at dennes Rappporter ikke trængte til udenfra hentet Bekræftelse, at Protesten kom for silde og at saaledes mit Haab om det Ikke-Lovmedholdelige vilde være mig betaget samt endelig at 10 Ordet Protest var baade betydningsløst og upassende, naar jeg anvendte det imod min øverste Autoritets Resolutioner. Ogsaa denne Skrivelse findes vedlagt, dateret 27de Januar.

Det var i den Tanke, at Theaterdirecteuren var min nærmeste, Ministeren derimod min øverste Autoritet, at jeg vovede personlig at henvende mig til 15 Hr. Ministeren, for at beklage mig dels over en formeentlig uretfærdig, dels over en formeentlig mindre passende Behandling fra Hr. Etatsraad Heibergs Side. Førrend jeg imidlertid fremstiller Factum, der i sig selv er af meget ringe Omfang, beder jeg om Tilladelse til at forudskikke nogle faa Bemærkninger. Som bekjendt havde Hr. Høedt skrivtlig underrettet Directeuren om, at han 20 ikke turde udføre Hamlets Rolle og følgelig Intet havde at gjøre paa den ansatte Prøve. Efter at det var tilkjendegivet ham, at han vilde blive muldteret for hver Prøve, hvorfra han udeblev, havde han endvidere i adskillige Skuespilleres Nærværelse erklæret for Theatersecretairen, at han var villig til at lide enhver lovlig Straf, og bedet denne om dog endelig at forhindre, 25 at de øvrige Skuespillere kom til at gaae forgjæves. Det var saaledes ikke nogen Hemmelighed, at Prøven vilde blive uden al kunstnerisk Betydning, og at Theaterpersonalet blev forgjæves uleiligt, dog ikke af Hr. Høedt, der jo havde gjort, hvad han kunde for at forhindre det. Den første af disse saakaldte Prøver gik virkelig for sig: man løb den første Scene igjennem, og dermed 30 var Prøven ude, da der uden Hamlet ikke lod sig prøve videre. Den følgende Dag var der atter ansat en Prøve paa Hamlet, og det er paa denne, at jeg skal have opført mig strafværdigt. Jeg forudsætter, at hvad der af Samtale er foregaaet imellem Scene-Instructeuren og mig før Prøvens Begyndelse ikke kan høre med til Sagen, da jeg paa Grund af en Samtale, der ikke forefalder 35 under Tjenesten, vel ikke kan tiltales for Opsætsighed.

Altsaa: Prøven begyndte, og da Touren kom til mig, efter at Francisco har sagt: »Staa! Holdt! Hvem der?«, svarede jeg, som foreskrevet: »Venner af Landet«, men sagde disse Ord, som en Følge af hele Situationen, i en munter,

spøgefuld Tone. Scene-Instructeuren vilde gjøre en Bemærkning, men da jeg paa hans høitidelige Udseende nok kunde skjønne, hvor han vilde hen, afbrød jeg ham med de Ord: »Alvor maa du ikke forlange, thi det er Løier«, og derpaa hævdede han Prøven. Dette er Factum! Heraf fremgaaer upaatvivleligt, at jeg har modsat mig en formodet Befaling af den mig overordnede Embedsmand, Scene-Instructeuren. Men ligesom det er vist, at § 11 i Theaterreglementet indeholder den Bestemmelse, at Skuespillerne skulle adlyde Scene-Chefens Befalinger under Prøverne, ligesaa vist kan denne § dog vel ikke forstaaes i en saadan Almindelighed, at hiin Embedsmand skulde kunne befale hvadsomhelst med Fordring paa at blive adlydt. Havde her været Tale om en virkelig Prøve, vilde Fordringen have været i sin Orden og være bleven adlydt, hvis der havde været Leilighed til at fremføre den, men ved denne — saakaldte — Prøve, der Intet havde med Kunsten at skaffe, og som, vitterligt for Alle, vilde ende med Slutningen af første Scene, der udførtes af de samme Skuespillere, der have spilt den en Snees Gange idetmindste, der var det, efter min Formening, mildest talt, smagløst at fordre Alvor og uværdigt for voxne Mennesker at opfylde Fordringen, saameget mere som jeg ikke foretog mig Andet, end hvad der idelig skeer paa Repetitions-Prøver. Skulde der behøves Beviis for, at det var vitterligt, at ingen Prøve vilde blive afholdt, da indeholdes det — mener jeg — i følgende Passus af Hr. Etatsraad Heibergs medfølgende Skrivelse af 19de Jan: »at Scene-Instructeuren fandt sig foranlediget til allerede af den Grund at hæve Prøven«; den skulde altsaa hæves — kun af en anden Grund og lidt senere — det vidste Scene-Instructeuren, og det vidste vi Alle.

Hvad Hr. Etatsraad Heibergs tvende medfølgende Skrivelser angaaer, da henstiller jeg til Hr. Ministeren, hvorvidt den Tone, der gaaer igjennem dem, er paa sit rette Sted.

Med Hensyn til selve Indholdet af N° 2 skal jeg blot bemærke:

- 1) Naar Hr. Etatsraaden siger, at der er tillagt Scene-Instructeuren en saadan Myndighed, at »hans Rapporter ikke behøve nogen udenfra hentet Bekræftelse«, saa synes det mig, at en mulig Bekræftelse af mig angaaende Ytringer af mig ikke vel kan kaldes udenfra hentet. Hvorvidt iøvrigt hans Rapporter behøve Bekræftelse kan sees deraf, at jeg benægter at være gjentagne Gange opfordret til paa en sømmelig Maade at udføre min Tjeneste.
- 2) Hvad angaaer »den analoge Bestemmelse i § 29 af »Reglement for Theaterpersonalet«, da siges deri, at en i Muldt dømt Skuespiller har at gjøre sin Indsigelse inden næste Directionsforsamling; men da der for Øieblikket ingen Directionsforsamlinger gives, og Hr. Etatsraaden udsteder sine Skrivelser naar somhelst, holdt jeg mig til den Tidsangivelse, der indeholdes i ovennævnte Bestemmelse: der gik nemlig 8 Dage imellem hver saadan Forsamling. Hvor-

ledes mit Haab om det Ikke-Lovmedholdelige i Hr. Etatsraadens Fremgangsmaade kan være mig betaget derved, at jeg mulig kommer for silde med min Protest, forstaaer jeg ikke.

Hermed overlader jeg min Sag i Hr. Ministerens Hænder.

i dybeste Ærbødighed

M. R. Wiehe

Kgl: Skuespiller.

5

890. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn d 5 Febr. 1855.

Efterat Hr. Cultusministeren i en privat Samtale havde underrettet mig 10 om, at Skuespiller Wiehe havde isinde at indgive en Klage til Ministeriet i Anledning af den Mulct, jeg havde idømt ham paa Grund af hans Opførsel ved den paa Tragedien: Hamlet ansatte Prøve, Fredagen d. 19 Januar, opfordrede jeg Scene-Instructeuren til at afgive en skriftlig Rapport om det Paserede, forat denne kunde sammenholdes med den, som Wiehe formeentlig 15 vilde give i sin bebudede Skrivelse til Ministeriet. Scene-Instructeurens Rapport modtog jeg Dagen efter at jeg havde forlangt den; den er dateret 31 Januar og følger her med som Bilag. Paa Skuespiller Wiehes Klage ventede jeg derimod forgjeves, og tilskrev ham derfor under 31 Januar saaledes som jeg i privat Skrivelse af senere Dato har meddeelt Hr. Ministeren. 20

To Dage derefter modtog jeg endelig Wiehes Klage, som er dateret 2 Februar, og som ligeledes hermed følger, ledsaget med mine tvende Skrivelser til ham in originali, det Hele indsvøbt i medfølgende Convolut, paa hvis indre Side han i et Par Ord, som jeg nær havde overseet, beder mig at forelægge Ministeriet det Hele. 25

Sammenholder man nu Wiehes Skrivelse med Scene-Instructeurens Rapport, saa viser det sig, at de paaberaabte Facta ere meget forskjelligt angivne.

Wiehe siger, at hvad der af Samtale er foregaaet inden Prøvens Begyndelse, altsaa udenfor Tjenesten, vedkommer ikke Sagen, og begynder sin Fremstilling med de Ord: »Altsaa: Prøven begyndte, og da Touren kom til 30 mig etc.«. Scene-Instructeuren derimod beretter, at efterat Prøven var begyndt, traadte Wiehe frem i Prosceniet og protesterede heftigt mod Prøven, hvorfor han blev tilretteviist af Scene-Instructeuren, hvorpaa han fra samme Sted gjentog sin Protest, og anden Gang blev tilretteviist. Paa Grund af denne Forstyrrelse begyndte Prøven forfra, og Wiehe traadte nu ind paa det i Rollen 35 bestemte Sted, men paa en saa parodierende Maade, at Scene-Instructeuren maatte give ham den tredie Tilretteviisning. Da Wiehe ligeledes afviste denne, erholdt han den fjerde Tilretteviisning, og da denne blev mødt med samme

Spot, og med den Erklæring, at han kun vilde gjøre Løier, fandt Scene-Instructeuren sig foranlediget til at hæve Prøven, fordi, som han med Rette siger, »en saadan Prøve ikke tør finde Sted paa det Kongelige Theater«. Naar derfor Wiehe i sin Klage (: sidste Side :) benægter at være gjentagne Gange opfordret »til paa en sømmelig Maade at udføre sin Tjeneste«, da er dette hans Udsagn i største Modsigelse med Scene-Instructeurens Beretning.

Det kan ikke være Tvivl underkastet, at Sandheden her er paa Scene-Instructeurens Side, hvilket ogsaa kan godtgjøres ved flere paalidelige Vidner. Hermed skal dog ingenlunde være sagt, at Wiehe forsætlig har forvansket Sandheden; hans ærlige Character er Borgen for, at dette ikke har været hans Hensigt. Men Uoverensstemmelsen forklares let deraf, at Wiehe var i Lidenskab, Scene-Instructeuren derimod, som i det Hele er en meget rolig, human og taalmodig Mand, ikke havde mindste Anledning til at befinde sig i en exalteret Stemning. Anderledes forholdt det sig med Wiehe, der i den Grad havde taget Parti for sin Ven Høedt, og var forbittret over de Forholdsregler, jeg havde taget mod denne, at han næsten befandt sig i en utilregnelig Tilstand. Naar han derfor siger (: 3die Side :) at det var smagløst ved denne Prøve at fordre Alvor »og uværdigt for voxne Mennesker at opfylde Fordringen«, saa glemmer han, at hvad der her fordredes af ham, var ikke Andet end at opføre sig som et voxent Menneske og lade Kaadheden fare, hvori han gav sin Harme Luft. Thi at han kan indbilde sig selv at have sagt sine Replikker »i en munter, spøgefuld Tone« (: samme Side:), medens hans Sindsstemning var det Modsatte af Munterhed og Spøg, viser hans Selvforblindelse i denne Sag. Og naar han ligeledes siger, at han »ikke foretog sig Andet, end hvad der idelig skeer paa Repetitionsprøver« (: ibid:), saa har man heri kun et nyt Beviis paa, hvorledes selv ærlige Characterer kunne med et uvitterligt Sophisteri besmykke de Feil, hvortil Lidenskab forleder dem. Thi dersom han, hvad der vistnok idelig skeer paa Repetitionsprøver, blot havde reciteret sin Rolle uden alt Theaterspil, saaledes som man læser den op af en Bog, vilde der ikke være gjort mindste Ophævelse derover. Men han protesterede mod Prøven, saaat den maatte begyndes forfra, og fremsagde siden sine Replikker paa en parodierende Maade, hvori der laae Trods mod Theaterbestyrelsens Befalinger, og en tydelig Erklæring af, at han sluttede sig til den Høedske Cabale. Hvad der var min Hensigt med at ansætte disse Prøver, nemlig enten at give Høedt Tid og Leilighed til at forandre sin overilede Beslutning, eller at bringe hans Opsætsighed, som jeg ved saamange tidligere Leiligheder har ladet hengaae ustraffet, til en saa tydelig Manifestation, at jeg derved kunde være berettiget til at tage de strengeste Forholdsregler imod ham, for saaledes med eet Slag at gjøre Ende paa hans utallige Anmasselser og Chicaner i de tre Aar, han har været ved Theatret, — Dette kunde Wiehe

ikke vide, og maatte derfor finde de ansatte Prøver unyttige. Men han var heller ikke berettiget til at kjende mine Planer, men kun forpligtet til at udføre mine Ordres, og dette vilde sikkert ogsaa han, ligesom det øvrige Personale, have gjort, saafremt ikke hans blinde lidenskabelige Venskab havde gjort ham til Partigænger. 5

Fra det Øieblik Høedt var kommen til Theatret, blev Wiehe, som tilforn havde været den fremkommeligste Mand i Personalet, lidt efter lidt ligesom smittet af sin Vens udisciplinerede Væsen. I Tillid til, at Wiehe dog besad saa megen Selvstændighed i Characteren, at han ikke vilde opgive det Gode og Ædle, som boede i ham, blot fordi han i sin Ven saae Exempel paa det 10 Modsatte, fandt jeg mig med en Taalmodighed, som jeg nu maa fortryde, i flere af hans Capricer. Jeg skal anføre to af de meest talende Exempler, som tillige kunne vise, at hans sidste Opsætsighed kun er en Gjentagelse af de tidligere.

I Efteraaret 1852 vilde jeg bringe Øhlenschlægers: »Correggio« paa Scenen. Høedt var nylig kommen til Theatret, og længtes efter Beskjæftigelse. Da jeg 15 antog, at Giulio Romanos Rolle, som Wiehe een eneste Gang havde spillet med stort Bifald ved en Forestilling til privat Indtægt, ogsaa maatte egne sig for Høedt, og Wiehe desuden allerede havde et saa stort Repertoire, aftalte jeg med begge disse Venner, at Høedt skulde forsøge sig i Rollen, og de vare begge enige med mig derom. Neppe vare samtlige Roller til Stykket uddelte, 20 før Høedt erklærede, hvad han har erklæret ved de fleste ham tildelte Roller, at Rollen ikke passede for ham, af hvilken Grund han da udbad sig fritagen for den. Intet var nu rimeligere, end at jeg da bad Wiehe om at beholde den; men han afslog det paa det bestemteste, angav at han havde en gyldig Grund, men som han hverken kunde eller vilde sige Nogen, og erklærede, at dersom 25 jeg ansatte Prøver paa Stykket, mødte han ikke, og dersom jeg vilde tvinge ham dertil, vilde han strax begjære sin Afskeed. Kort efter gjorde han mig en skriftlig Undskyldning i denne Anledning, men uden at falde tilføie, og Følgen blev, at Stykket ikke kom paa Scenen.

I indeværende Saison havde jeg bestemt at give Shakespeares: »Julius Cæsar«, 30 som ikke tilforn har været opført her paa Theatret. Alle Forberedelser vare trufne, den Foersomske Oversættelse omarbejdet og forkortet, Bøger og Roller udskrevne, Rollebesætningen bestemt. Efter min sædvanlige Fremgangsmaade, at underrette de betydeligste i Personalet om, hvilke Roller i ældre, bekjendte Stykker, det er paatænkt at tildele dem, for at høre deres Mening derom, 35 inden Uddelingen skeer, sagde jeg Wiehe, at han var bestemt til Brutus, som er den vigtigste Rolle i Stykket. Men han erklærede paa det Bestemteste, med samme Udtryk som Høedt nylig angaaende: »Hamlet«, at han ikke turde paatage sig denne Rolle, fordi den overgik hans Evner. Følgen blev, at ogsaa dette Stykke nu ligger hen indtil videre. Publicum klager over, at Repertoiret 40

ikke er godt nok, og lader Directeuren bære Skylden derfor, medens det er et Par cabalerende Skuespillere, som forhindre det ene betydelige Stykke efter det andet fra at komme frem. Og vistnok er man berettiget til at skyde Skylden paa Directeuren, eftersom det er hans Sag at holde de Gjenstridige i Ave.
 5 Men dette kan ikke skee uden ved Straffe, og af disse har Directeuren nu ikke Valget mellem flere, men er udelukkende henviist til Mulcter, som iøvrigt ogsaa ere de virksomste. Men forat dette eneste Middel skal udøve en gavnlig istedenfor en demoraliserende Virkning paa Personalet, maa den Tro aldrig opstaae, at, medens de idømte Mulcter strengt indeholdes i Almindelighed,
 10 kunne nogle faa, paa Grund af deres Talent Privilegerede, erholde Eftergivelse.

Den Maade, hvorpaa Wiehe fortolker § 29 i Reglementet (: 4de Side :) er saa haartrukken, at den neppe er en Gjendrivelse værd. Meningen med Paragraphens Bestemmelse er, at den mulcterede Skuespiller skal fremkomme med sin Indsigelse ved den første mulige Leilighed, altsaa, ifølge de tidligere For-
 15 hold, den første Gang, Directionen var samlet; men i den Omstændighed, at Directionen samledes hver 8de Dag, var der ingen Nødvendighed for, at der altid skulde ventes i 8 Dage; thi hvis Mulcten var tilkjendt Dagen før en Directionsforsamling, maatte Indsigelsen allerede skee næste Dag. Under de nuværende Forhold er Directeuren daglig tilstede, og enhver Indsigelse kan
 20 følgelig strax fremføres.

Naar Wiehe (: 1ste Side :) yttre den Formening, at ikke Theaterdirecteuren, men Ministeren er hans øverste Autoritet, da viser dette kun, hvor desorienteret han er i sin Stilling som Embedsmand og hvormeget han i denne Henseende trænger til Belæring. Da det ikke er Ministeriet, men Directeuren,
 25 som her er administrerende, saa er Directeuren hele Personalets øverste Autoritet, ligesom Ministeriet igjen er Directeurens. Men umiddelbart har Personalet Intet med Ministeriet at gjøre, selv ikke naar det vil klage til Samme i Anledning af formeentlig Forurettelse fra Directeurens Side.

Endelig, naar Wiehe besværer sig over Tonen i mine Resolutioner (: 4de
 30 Side :) da mener jeg, at der ikke kan siges Andet om denne, end at den er alvorlig og bestemt, som Omstændighederne krævede det, idet jeg, ligesom han, henstiller til Ministeriet, hvorvidt hans egen Tone »er paa sit rette Sted«.

Afventende Ministeriets Resolution om, hvad der skal foretages i denne Sag, holder jeg mig for overbeviist om, at den under alle Omstændigheder
 35 vil blive saadan, at min Embeds-Autoritet, som jeg vel skal vide at oprettholde, naar den hos Ministeriet finder sit nødvendige Støttepunkt, ikke berøves sin Evne til at beseire først de nuværende, og siden med langt større Lethed de fremtidige Machinationer.

J. L. Heiberg.

891. *Anton Wilhelm Wiehe til J. L. Heiberg.*

Christiania. Tirsdagen den 6te Februar 1855.

Høivelbaarne Hr. Etatsraad!

Paa samme Tid, som jeg takker Dem for Deres ærede Skrivelse af 25de Januar, maae jeg beklage, at det for Øieblikket er mig umuligt at indgaae paa 5
noget Engagement! Jeg vil forsøge at udvikle mine Grunde for Hr. Etatsraaden, hvilke jeg haaber De vil billige? I 1851 kom jeg til dette Theater, som dengang stod paa temmelig svage Fødder, og hvis svævende Tilstand stadigt tiltog, indtil for omtrent to Aar siden, da den nuværende Direction 10
overtog Bestyrelse.

Disse Hædersmænd, som hverken skyede Tid og Pengetab eller Anstregelser, af Interesse for Theatret, bevirkede en meget fordeelagtig Ombygning af samme, medens de ved energiske Forholdsregler bragte Theatrets økonomiske Forfatning paa en nogenlunde Fod. Til samme Tid arbeidede den artistiske Directeur paa at samle og ordne et Repertoire, som passede til vore 15
Kræfter; og ved uhyre Flid, Møie og Dygtighed, lykkedes det ham virkelig at kunne byde Publicum et Saadant, som maatte interessere, og som Skuespillerne, ved i lang Tid at arbejde indtil Overanstrengelse, bragte til en efter Forholdene heldig Udførelse. Disse fælleds Bestræbelser have bevirket, at Christiania Theater, fra at være faldefærdigt, er blevet et, om just ikke velhavende, 20
saa dog et Theater, som er i Oplomstring. Jeg smigrer mig naturligviis med, at jeg ogsaa har ydet min ringe Skjærv til denne Forbedring.

Dersom jeg nu reiste herfra ved denne Saisons Slutning, da vilde jeg totalt ruinere og omstyrte dette suurt erhvervede Repertoire, sætte Directionen i en stor Forlegenhed og maaskee for lang Tid formindske mine Kollegers og 25
Kammeraters Indtægter.

Vor nuværende Direction, tænker ikke blot paa Theatrets Velvære, men ogsaa paa Individernes, hvilket den beviste ved i Sommer at uddele flere Reisestipendier, og overhovedet ved, hvor det er muligt at imødekomme Personalets billige Fordringer. Publicum har fra den første Dag, jeg steg iland 30
her, og indtil Dato, viist mig idel Velvillie og Forekommenhed.

Efter hvad jeg her har oplyst for Hr. Etatsraaden, vil De vist ikke forundre Dem over, at Samvittighed og Ære forbyder mig at sætte Christiania Theater i en saa stor Forlegenhed, som min uforberedte Bortgang vilde foraarsage?

Hvis der derimod ved næste Saisons Slutning skulde være en passende og 35
fast Ansættelse at erholde ved det kgl: danske Theater, og jeg kunde blive denne tilsikkert i Løbet af Sommeren, da kan jeg med Rolighed og som en redelig Mand trække mig ud af mit herværende Engagement, og vender med Taknemlighed tilbage til mit Fødeland. Idet jeg antager at Hr. Etatsraaden,

om ikke som Theaterdirecteur, saa dog som Menneske, vil billige min Beslutning i dette for mig saa vigtige Spørgsmaal, saa haaber jeg derved ikke at have forskjertset noget for Fremtiden.

Ærbødigst

Anton Wilhelm Wiehe.

5

892. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn den 13de Februar 1855.

Efterat Ministeriet under 23 f. M. havde tilskrevet Hr. Etatsraaden i Anledning af Deres Indberetning af 19 s. M., betræffende Skuespiller Høedts Vægning ved at udføre Hamlets Rolle under den Forandring i Rollebesætningen, som Hr. Etatsraaden havde paatænkt, idet Ministeriet deri blandt Andet navnlig havde fremhævet den pligtstridige Adfærd, som Skuespiller Høedt havde viist ved at erklære ikke at ville efterkomme hvad der var paa-
lagt ham at udføre i Theatrets Tjeneste, har Ministeriet med Hr. Etatsraadens
behagelige Erklæring af 26de næstefter modtaget en Skrivelse fra Hr. Høedt,
hvori han yttre, at han ikke har erklæret ikke at ville, men ikke at turde
udføre Hamlets Rolle under de angivne Omstændigheder, og Ministeriet har
senere fra Hr. Etatsraaden modtaget det tidligere i Anledning af denne Sag
fra Hr. Høedt Fremførte, der ligeledes gaaer ud paa, at han ikke turde ud-
føre Rollen.

Med Hensyn hertil har Ministeriet ikke villet undlade, forinden Videre foretages ved Sagen, at give Skuespiller Høedt Leilighed til nærmere at erklære sig over hans Forhold i denne Sag i det Hele og at fremføre hvad han fra sin Side troer at kunne gjøre gjældende til Undskyldning for hans Vægning, og
Ministeriet udbeder sig derfor, at Hr. Etatsraaden behageligst ville opfordre
Skuespiller Høedt til at afgive Erklæring i forbemeldte Henseende, hvilken
forventes hertil indsendt ledsaget af Hr. Etatsraadens nærmere behagelige
Yttringer over Sagen i det Hele.

C. Hall.

30

/ H. Christensen.

893. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn den 13 Februar 1855.

Med Hr. Etatsraadens behagelige Erklæring af 5te dennes har Ministeriet modtaget et Andragende fra Skuespiller Wiehe, hvori han begjærer Ministeriets Resolution i Anledning af at Hr. Etatsraaden har paalagt ham en Mulct

af 20 rd. paa Grund af hans Forhold ved en paa Tragedien Hamlet den 19 f. M. ansat Prøve, hvilken Sag er ledsaget af en fra den fungerende Scene-Instructeur afgiven Rapport om det ved bemeldte Prøve Forefaldne, som foranledigede Hr. Wiehes Mulctering.

Scene-Instructeurs og Skuespiller Wiehes Fremstillinger af hvad der er forefaldet ere vel, som af Hr. Etatsraaden fremhævet, noget uoverensstemmende, men Ministeriet troer ikke, at det vil være fornødent at anstille nogen nærmere Undersøgelse i saa Henseende, eftersom det i ethvert Tilfælde maa ansees konstateret — og formeentlig ogsaa af Hr. Wiehe selv maa ansees erkjendt — at han har gjort sig skyldig i et Brud paa den gode Orden, som bør herske ved Prøverne og begaaet en Overtrædelse af Theaterreglementets Forskrifter, for hvilken der saaledes har været tilstrækkelig Hjemmel til at paalægge ham en saadan Straf, som er begrundet i det nævnte Reglement.

Naar Hr. Etatsraaden imidlertid, ved at henstille Sagen til Ministeriets Bedommelse, dels har antydnet, at Hr. Wiehes Fremgangsmaade ved den omhandlede Prøve formeentlig mere maatte være at tilskrive en, ved en misforstaaet Opfattelse af Prøvens Betydning og hans eget Forhold til samme fremkaldt, Stemning end nogen egentlig Hensigt til at modsætte sig Directeurs eller Scene-Instructeurs Anordninger, dels har lagt sær Vægt paa hans tidligere gode Forhold til sine Foresatte, om hvilket ogsaa Scene-Instructeur i sin Erklæring har udtalt sig særdeles gunstigt for ham, saa maa Ministeriet i Betragtning heraf som og med Hensyn til den Tilretteviisning, der er bleven Hr. Wiehe tildeelt, finde, at der, overensstemmende med hvad Hr. Etatsraaden iøvrigt ogsaa har udtalt Dem for, vil være Anledning til at lade den ham paalagte Mulct bortfalde.

Hvilket herved tjenstligst meddeles Hr. Etatsraaden til behagelig Efterretning og Bekjendtgjørelse for Skuespiller Wiehe.

C. Hall.

/ H. Christensen.

894. *J. L. Heiberg til Michael Wiehe.*

Kjøbenhavn, d. 15 Febr. 1855.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet har under 13de dennes tilskrevet mig saaledes:

»Med Hr. Etatsraadens behagelige Erklæring af 5te dennes har Ministeriet modtaget et Andragende fra Skuespiller Wiehe, hvori han begjærer Ministeriets Resolution i Anledning af, at Hr. Etatsraaden har paalagt ham en Mulct af 20 rd, paa Grund af hans Forhold ved en paa Tragedien: Hamlet den 19de f. M. ansat Prøve, hvilken Sag er ledsaget af en fra den

fungerende Scene-Instructeur afgiven Rapport om det ved bemeldte Prøve Forefaldne, som foranledigede Hr. Wiehes Mulctering.

Scene-Instructeuren og Skuespiller Wiehes Fremstillinger af, hvad der er forefaldet, ere vel, som af Hr. Etatsraaden fremhævet, noget uoverensstemmende, men Ministeriet troer ikke, at det vil være fornødent at anstille nogen nærmere Undersøgelse i saa Henseende, eftersom det i ethvert Tilfælde maa ansees constateret — og formeentlig ogsaa af Hr. Wiehe selv maa ansees erkjendt — at han har gjort sig skyldig i et Brud paa den gode Orden, som bør herske ved Prøverne, og begaaet en Overtrædelse af Theater-Reglementets Forskrifter, for hvilken der saaledes har været tilstrækkelig Hjemmel til at paalægge ham en saadan Straf, som er begrundet i det nævnte Reglement.

Naar Hr. Etatsraaden imidlertid, ved at henstille Sagen til Ministeriets Bedømmelse, deels har antydnet, at Hr. Wiehes Fremgangsmaade ved den omhandlede Prøve formeentlig mere maatte være at tilskrive en, ved en misforstaaet Opfattelse af Prøvens Betydning og hans eget Forhold til samme fremkaldt, Stemning, end nogen egentlig Hensigt til at modsætte sig Directeurens eller Scene-Instructeurens Anordninger — deels har lagt sær Vægt paa hans tidligere gode Forhold til sine Foresatte, om hvilket ogsaa Scene-Instructeuren i sin Erklæring har udtalt sig særdeles gunstigt for ham, saa maa Ministeriet, i Betragtning heraf, som og med Hensyn til den Tilretteviisning, der er bleven Hr. Wiehe tildeelt, finde, at der, overensstemmende med, hvad Hr. Etatsraaden iøvrigt ogsaa har udtalt Dem for, vil være Anledning til at lade den ham paalagte Mulct bortfalde.

Hvilket herved tjenstligst meddeles Hr. Etatsraaden til behagelig Efterretning og Bekjendtgjørelse for Skuespiller Wiehe.

De vil heraf see, at Ministeriet, til hvis Kjendelse De har appelleret, misbilliger Deres Færd og finder den Dem idømte Mulct at være fuldkommen begrundet, hvorved altsaa Deres i Skrivelse til mig yttrede Formening om det Ulovmedholdelige i min Fremgangsmaade maa være hævet. De vil endvidere see, at naar Ministeriet finder, at den Dem paalagte Mulct kan falde bort, da er denne Bestemmelse et Resultat af min egen Indstilling, begrundet i de Motiver, som Ministeriet har citeret i sit Brev. Jeg tør altsaa vente, at den fra min Side viste Føielighed, uden hvilken Mulcten ikke vilde være Dem eftergivet, vil have til Følge, at De i Fremtiden iagttager Deres disciplinaire Forhold ligesaa punktligt som De hidtil har gjort det, med Undtagelse af den ene Gang, som vistnok ikke vil gjentages.

J. L. Heiberg.

/ G. Berner,
Fm.

895. *F. L. Høedt til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.*

D. 21d Februar 1855.

Til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Ifølge Ministeriets Ordre af 13d. dennes, mig communiceret under 16d, skal jeg ikke undlade at afgive følgende Erklæring. 5

Allerede førend Mdm. Nielsen var meldt til Tjeneste, gjorde Hr. Etatsraad Heiberg mig den Ære at berøre Gjenopførelsen af Hamlet, hvori hun, som Directeuren meente, beqvemt kunde optræde den første Gang; og — føiede han til — »vi maae da tale engang om Besætningen af Aandens Rolle«. Jeg opfattede denne Yttring, tilstaaer jeg, som om Hr. Etatsraaden vilde vise mig den Forekommenhed at meddele mig, hvorledes han havde tænkt sig denne Rolle besat; men da han aldrig senere berørte denne Sag, antog jeg den foreløbig lagt tilside, især da Mdm. Nielsen havde erklæret, at hendes Helbredstilstand endnu ikke tillod hende at udføre et saa anstrængende Parti. 15

Destomere overrasket blev jeg, da jeg en Fredag Aften pludselig saae Hamlet ansat til Opførelse i den paafølgende Uge, og med det Samme erfarede, at Aandens Rolle var tildeelt Hr. Ferslew. Denne Rolle har til alle Tider været anseet som en af de vigtigste i Stykket; Shakspeare udførte den selv, og da Enkelte af denne Omstændighed have sluttet, at hans Skuespillertalent kun har været ringe, siden han nøiedes med en saa lille Rolle, gjør Dr. Ulrici — for blot at nævne een Auctoritet — den Bemærkning, at denne Slutning aabenbart er meget overilet, eftersom Aandens Rolle er af den Beskaffenhed, »dass, wenn sie schlecht gegeben wird, das ganze, auf die furchtbare, unwiderstehliche Wahrheit der Erscheinung basirte Stück über den Haufen fällt«. Min første Tanke var derfor strax at henvende mig til Hr. Etatsraaden og for mit Vedkommende forestille ham, at jeg ganske mistvivlede om at naae den tidligere Illusion og Interesse, naar denne Rolle udførtes af Hr. Ferslew, om hvis udmærkede Dygtighed i andre Retninger der vel ikke kan være Tvivl, men hvis Ære jeg heller ikke troer at gaae for nær, naar jeg mener, at han, som Tragiker, er endnu altfor meget Begynder til at udføre en saa vanskelig Rolle, dobbelt vanskelig, fordi Angsten her saa let slaar over i et Smiil. 30

Da Stykket imidlertid allerede var ansat, havde jeg intet Haab om nogen Imødekommen fra Hr. Etatsraadens Side, saafremt Mdm. Nielsen virkelig havde Kræfter nok til at spille sin Rolle. Der var altsaa Intet — meente jeg — for mig at gjøre, uden at see Sagen an og — reent ud sagt — haabe paa, at hun endnu var for svag; i Mellemtiden vilde jeg da kunne henvende mig til Hr. Directeuren og muligviis formaae ham til at træffe et andet Arrangement. Men saa svag og ængstelig Mdm. Nielsen følte sig, vilde hun dog helst 35

spille. Jeg kan forsikre, at jeg ikke bad hende om at lade det være, den Slags Intriguer er desuden Noget, som Enhver, der kjender Mdm. Nielsen, veed, at hun ikke indlader sig paa, og det var først efter Theaterlægens udtrykkelige Raad, at hun omsider meddeelte Directeuren, at hun endnu i nogen Tid ikke
5 var istand til at udføre dette angribende Parti. Uden at kjende Mdm. Niensens endelige Beslutning, erfarede jeg Tirsdag Morgen gennem Teaterbudet, at hun havde meldt sig upasselig, at Rollen efter Directeurens Ordre var hende affordret og overgivet til Jfr. Müller, som allerede saae sig istand til at prøve om Torsdagen og med to Prøver, Torsdag og Fredag, at spille om Løverdagen;
10 Theaterbudet kom netop for at lade mig vide, at Onsdagsprøven gik ud, og at jeg i det Sted havde at møde om Torsdagen.

Jeg var nu ikke længere i Tvivl om, hvad jeg havde at gjøre. Med al Agtelse for Jfr. Müllers Talent, gaar jeg dog vist heller ikke hendes Ære for nær, naar jeg mener, at hun endnu staaer meget tilbage for Mdm. Nielsen; og
15 havde jeg allerede store Betænkeligheder ved at spille med Hr. Ferslew, som Aanden, maatte disse naturligviis i høieste Grad tiltage, naar jeg tillige og uden al Nødvendighed — thi det gjaldt jo blot om at vente en Maanedstid — skulde undvære Mdm. Nielsen. Jeg tillader mig i saa Henseende kun at erindre Ministeriet om, at Hovedscenen i det hele Stykke, Slutningsscenen af 3die
20 Act, en af de største og vanskeligste i den hele dramatiske Literatur, foregaaer imellem Hamlet, Dronningen og Aanden. Jeg gik derfor op paa Theatercomptoiret, hvor jeg desuden skulde hæve feu, og anmodede der, i Overværelse af Dhrr. Justitsraad Løffler og Skuespiller Wiehe, Theatersecretairen om at meddele Hr. Etatsraaden, at jeg i dybeste Ærbødighed bad ham indtil videre
25 fritage mig for at udføre Hamlets Rolle, fordi jeg, saaledes understøttet, i høi Grad mistvivlede om at spille den tilfredsstillende, og jeg paalagde derhos Hr. Secretairen udtrykkelig at forebringe Directeuren min Anmodning i de samme beskedne Udtryk, som jeg havde brugt, med det Tilføiende, at naar jeg ikke henvendte mig til Hr. Directeuren selv, saa var det kun fordi
30 jeg, i den noget afficerede Stemning, hvori jeg var, frygtede for at støde ham ved et mindre velvalgt Ord eller en ufrivillig Mine; som en Villighed imod mig bad jeg endelig Hr. Berner med et Par Ord at lade mig vide Hr. Etatsraadens Ordre. Naar jeg henvendte mig til Theatersecretairen istedetfor til Directeuren selv, havde jeg forøvrigt endnu en Grund, som ligger nær, men som jeg naturlig-
35 viis ikke kunde sige Hr. Berner. Efterat Hr. Etatsraaden nemlig vitterlig havde frataget Mdm. Nielsen Rollen, overdraget den til Jfr. Müller og ansat Prøve til om Torsdagen, kunde han ikke vel, syntes mig, selv om han vilde, forandre sin Beslutning efter en Samtale med mig under fire Øine, og hvis Indhold Ingen kjendte; det maatte være ligesaa vitterligt, meente jeg, for det hele
40 Personale, at jeg meget indstændigt havde bedet ham om at fritage mig,

derfor ønskede jeg Vidner paa min Bøn, og derfor henvendte jeg mig paa Theatercomptoiret til Hr. Berner.

Tirsdag Eftermiddag underrettede Hr. Theatersecretairen mig om, at jeg ikke var fritagen for Rollen, og at Prøven fandt Sted om Torsdag-Formiddag efter den tidligere Bestemmelse. Jeg sendte nu Hr. Berner følgende Skrivelse: 5
 »Da Hr. Etatsraaden ikke vil laane Øre til min Bøn, maa jeg, saa nødigt jeg vil, tillade mig den Erklæring, at jeg, saaledes understøttet, ikke tør udføre Hamlets Rolle. Vil De gjøre Hr. Directeuren denne Meddelelse og tillige godhedsfuldt drage Omsorg for, at Prøven bliver udslettet, for at mine Colleger ikke skulle uleilige sig forgjæves. Ærbødigst: F. L. H.«. Torsdag Eftermiddag 10
 modtog jeg det Svar, at Hr. Directeuren, efter at være gjort bekjendt med Indholdet af min Skrivelse, havde resolveret, at jeg vilde blive mulcteret med 1 pCt. af min Gage, saafremt jeg udeblev fra Prøven, og saaledes for hver følgende Prøve, der maatte blive ansat. Da Prøven allerede skulde finde Sted om Torsdagen, var der ingen Tid til noget skriftligt Svar, og jeg gik 15
 derfor hen paa Theatret, hvor jeg mundtligt bad Theatersecretairen meddele Hr. Etatsraad Heiberg, at jeg efter min Formening ikke kunde mulcteres for at udeblive fra en Prøve, hvor jeg Intet havde at gjøre, naar jeg iforveien havde erklæret, at jeg ikke turde udføre Rollen; at det var denne Erklæring, hvorfor jeg maatte straffes, saafremt den var strafskyldig, men at jeg i ethvert 20
 Fald ikke mødte til den ansatte Prøve; og det samme meddeelte jeg dem af mine Colleger, som tilfældigviis opholdt sig i Foyeren, for at man ikke senere skulde bebreide mig, at jeg forgjæves havde uleiliget det hele Personale. Prøven blev ikkedestomindre holdt, uden mig, og Torsdag Formiddag erholdt jeg atter Tilsigelse til at møde om Fredagen. Men uagtet denne Prøve af Scene- 25
 Instructeuren blev hævet, førend der kunde blive Spørgsmaal om mig, uagtet denne Prøve altsaa for mit Vedkommende slet ikke havde fundet Sted, og uagtet Hr. Etatsraaden forud havde underrettet mig om, hvad Straffen vilde blive for enhver Udeblivelse: modtog jeg endnu samme Formiddag en Skrivelse fra Directeuren, hvori han meldte mig, at jeg paagrund af min Opførsel 30
 indtil videre var suspenderet og som en Følge heraf nægtet Adgang til Theater og Foyer, samt berøvet den mig tilhørende Friplads.

Hvad der senere er passeret behøver ingen Omtale. Ministeriet har stadfæstet baade Mulcten og Suspensionen; jeg er paany bleven tilsagt til en Prøve, jeg har atter erklæret, at jeg, saaledes understøttet, ikke turde udføre 35
 Hamlets vanskelige Rolle, og man har endelig paa Theatercomptoiret fra-draget 14 Rbdlr af min Gage, i Mulct for Udeblivelse fra tvende Prøver, uagtet jeg, som sagt, factisk kun er udebleven fra den første; jeg har bedet Theatersecretairen gjøre Directeuren opmærksom herpaa, men har faaet til Svar, at det i saa Henseende havde sit Forblivende; og endskjøndt jeg bestandig an- 40

tager, at jeg her har den juridiske Ret paa min Side, er de 7 Rigsdaler dog saa stor en Ubetydelighed i Forhold til alt det Øvrige, og min juridiske Uret saa stor forresten, at jeg kun vil paapege det, uden at afæske Ministeriet nogen Kjendelse i dette Punct.

⁵ Efter denne, som jeg haaber, uimodsigelige Fremstilling af det Factiske i Sagen, skal jeg kun uleilige Ministeriet med en enkelt Bemærkning.

Dersom man betragter min Opførsel fra et reent juridisk Standpunct, har jeg vistnok ikke blot begaaet en formel Feil, men et ligefremt Brud paa det endnu bestaaende Reglement, ifølge hvilket Directeuren nok kan befale en ¹⁰ Skuespiller at spille hvad, hvor og naar han ønsker. Men om man ogsaa i een Forstand har Ret til at see min Handlemaade fra dette reent juridiske Standpunct, vil denne Ret, haaber jeg, dog i høiere Forstand være en Uret, i Overeensstemmelse med det gamle Ord: *summum jus, summa injuria*; og det er i denne Henseende, haaber jeg, at min Distinction imellem at »turde« og ¹⁵ »ville« baade har Betydning og Berettigelse. Jeg har ikke nægtet at udføre Hamlets Rolle, fordi jeg ikke vilde spille den, men fordi jeg ikke turde, det vil sige fordi jeg ikke kunde spille den, som den i mine Tanker bør spilles, og som jeg dog tilnærmelsesviis har udført den. Al Dialog beroer paa en Vexelvirkning, og ingen Skuespiller kan udføre sit Parti, uafhængigt af de Medspillende, ja jo bedre Skuespilleren er, jo mere vil han bøie sig efter den Medspillende, som ikke har Evne til at bøie sig efter ham. Det var nu min Overbeviisning, og er det endnu, at Jfr. Müller og Hr. Ferslew vilde indvirke saaledes paa mit Spil, at jeg ikke kunde udføre min Rolle, som Digterværket og Skuespilkonsten fordrede det. Jeg har altsaa modsat mig Directeurens For- ²⁵ dring og overtraadt et barbarisk Reglement, men ikke fordi jeg vilde trodse enten Directeuren eller Reglementet, men fordi jeg ikke turde lyde ham, naar jeg vilde lyde, hvad der for mig staaer høiere, mine Pligter imod Shakespeare og min egen Gjerning; og havde Jfr. Müller og Hr. Ferslew havt den samme Ærbødighed for Shakespeare, som jeg, og den samme Mistillid til deres ³⁰ egne Kræfter, saa havde de sparet mig al denne Qval og Uleilighed ved at bede Hr. Etatsraaden fritage dem for at udføre Noget, som i den Grad overgik deres Kræfter. Det blev nu mig, som maatte gjøre det; jeg fortryder ikke, hvad jeg har gjort og vilde i et lignende Tilfælde udentvivil gjøre det Samme; men jeg nægter ligesaa bestemt, at jeg i fjerneste Maade har gjort det af ³⁵ Insubordination eller Lyst til at trodse min Directeur. Jeg har aldrig trodset ham, jeg har i alle Henseender, saa ivrig, som Nogen, opfyldt mine Pligter, i min hele Theatervirksomhed har jeg aldrig begaaet nogen Overtrædelse eller Forsømmelse, jeg har endog, saavidt det stod til mig, viist Tilbøielighed til at tjene Directeuren og Theatret, hvor jeg ikke havde det nødigt; hvorfor ⁴⁰ skulde jeg da nu paa eengang finde paa at trodse ham, og hvad skulde jeg

ville opnaae ved en saadan Trods? Det er mig aldeles ufatteligt, tilstaaer jeg, hvorledes Hr. Etatsraad Heiberg har kunnet angribe denne Sag paa en saa mærkværdig heftig Maade. Hr. Etatsraaden har jo dog selv i sin Tid været af den Mening, at Stykket fordrede en udmærket Besætning, at den ovennævnte Slutningsscene var den vigtigste i hele Stykket, og at Dronningens Rolle derfor nødvendigt maatte spilles af Mdm. Nielsen, som dengang ikke havde megen Lyst dertil. Heller ikke kan Etatsraaden være uvidende om, at noget Lignende oftere er passeret, uden at de respective Directeurer nogen- 5
sinde have behandlet det som et Disciplin-Spørgsmaal. Han maa altsaa uden-
tvivl have en anden Grund, som jeg ikke kjender, maaskee en Mistanke, som 10
jeg vel kan ane, men som jeg ikke har fortjent, og som jeg aabenbart saa nødigt
vilde fortjene, at jeg hellere udsatte mig for at miste min Stilling, da jeg jo
kunde undgaaet al Ulempe blot ved en falsk Sygemeldelse. Jeg har modsat
mig Directurens Fordring, det kan ikke nægtes, men ikke — jeg gjentager
det — fordi jeg ikke vilde lyde ham, men fordi jeg, som sagt, af andre og 15
høiere Pligthensyn ikke turde.

Men — siger man — om jeg nu ogsaa, og maaskee med Grund, frygtede for at udføre Rollen, saa kunde jeg dog ikke frygte for at komme paa Prøven. Nei, ganske vist. Men hvad skulde jeg paa den Prøve? Hvorledes Jfr. Müller og Hr. Ferslew vilde udføre deres Roller, kunde jeg vide uden Prøve; og da 20
jeg var aldeles paa det Rene med, at jeg, saaledes understøttet, ikke turde
spille, saa maatte jeg jo tidlig eller seent gjøre et Brud paa meerbemeldte
Reglement, og jeg blev da lige strafskyldig, naar jeg gjorde det. Men jeg havde
endnu en anden Grund. Efter den lidenskabelige Maade, hvorpaa Hr. Etats-
raad Heiberg havde behandlet det hele Spørgsmaal, frygtede jeg virkelig for, 25
at han, naar jeg blot havde prøvet, skulde sætte Stykket til Opførelse, uden
at ændse nogen Indsigelse fra min Side, og saaledes tvinge mig til, enten at
optræde, eller lade det hele Publicum gaae forgjæves; det Første turde jeg
ikke, og for at vove det Sidste, maatte jeg have opgivet Theatret for bestandig,
men hertil har jeg dog endnu ikke besluttet mig. 30

Jeg mener nu at have anført, hvad jeg i denne Sag fornemmelig kunde ønske udtalt ligeoverfor Ministeriet. Det for mig under alle Omstændigheder Væsentligste, at jeg kun har handlet af reent kunstneriske Hensyn, vil Ministeriet troe, tør jeg haabe, selv uden denne Forsikkring. Og hermed har jeg den Ære at overgive min Sag til Ministeriets Dom. 35

Underdanigst

F. L. Høedt.

896. J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Kjøbenhavn d. 27 Febr. 1855.

I Henhold til Ministeriets Skrivelse af 13de dennes tilskrev jeg Skuespiller Høedt under 16de s. Md. og opfordrede ham til at afgive en Erklæring an-
5 gaaende hans Vægning ved at udføre Hamlets Rolle, navnlig med Hensyn paa den af ham paaberaabte Distinction mellem ikke at ville og ikke at turde, samt hvad han i denne Henseende maatte have at fremføre til sit For-
svar. Derefter har jeg modtaget hans hermed følgende Erklæring, dateret d. 21de dennes.

10 For at reducere dette vidtløftige excursoriske Skrift til det væsentlige Hovedpunkt, maa jeg først gjøre opmærksom paa, at Høedt indrømmer alle de Facta, hvormed jeg i tidligere Skrivelser har gjort Ministeriet bekendt. Han indrømmer nemlig, at han anmodede Theatersecretairen om at meddele mig, at han kun »i dybeste Ærbødighed bad om indtil videre at fritages«.
15 Han tilføier endog, at han derhos paalagde Secretairen at »forebringe mig Anmodningen i samme beskedne Udtryk, som han selv havde brugt«; og dernæst, at han ligeledes bad Secretairen om at underrette ham om Direc-
teurens »Ordre«. Endelig erklærer han, at en Grund, hvorfor han netop paa Theatercontoiret frembragte sin Indsigelse, var, at han »ønskede Vidner
20 paa«, at han kun havde bedet om Fritagelse.

Dernæst, efter at have indrømmet Facta, ja endog paaberaabt sig Vidner i denne Henseende, indrømmer han »at hans juridiske Uret er stor«, og at han, »naar Sagen betragtes fra det blot juridiske Standpunkt, har ikke blot
25 begaaet en formel Feil, men et ligefremt Brud paa det endnu bestaaende Reglement«; og til Forsvar for denne juridiske Uret veed han ikke at fremføre Andet, end den i nærværende Forbindelse meningsløst anbragte Slutning: Summum jus summa injuria.

Endelig, efter at have indrømmet først Facta og dernæst sin juridiske Uret, kommer han til Konklusionen, som er: »Jeg fortryder ikke, hvad jeg har
30 gjort, og vilde i et lignende Tilfælde udentvivl gjøre det Samme«. I disse Ord ligger da, foruden en Opsætsigheds-Erklæring i Almindelighed, tillige den specielle, at han ingensinde vil optræde i Hamlet, før den nuværende Rollebesætning er forandret efter hans Hoved, at han altsaa ikke vil opfylde den Betingelse, der, naar ikke al Disciplin skal nedbrydes, vilde være den eneste,
35 hvorunder han igjen kunde fremtræde paa Scenen.

Disse ere de tre Hovedmomenter i Erklæringen, og det er dem, som maa have for Øie i Bedømmelsen af denne Erklærings Betydning; nemlig først, at han indrømmer Facta; dernæst, at han indrømmer sin Uret; endelig, at han agter at fremture i samme.

Efter at have udhævet disse tre Punkter, kunde jeg tilbageholde alle andre Betragtninger som overflødige. For dog ikke at lade enkelte af Erklæringens dristige Paastande henstaae ubelyste, skal jeg endnu tillade mig at meddele Ministeriet et Par Bemærkninger.

Naar Høedt, efter at have tilstaaet sin juridiske Uret, og efter endog at have erklæret, at han i lignende Tilfælde vilde gjentage den, tilføier i samme Aandedræt, at han »nægter ligesaa bestemt, at han i fjerneste Maade har gjort det af Insubordination«, da er det en større Selvmodsigelse, end man skulde vente sig af en nogenlunde udviklet Forstand, thi Insubordination er jo ikke Andet, end Vægning i at adlyde de retsgyldige Befalinger. 10

Ved Siden af dette mislykkede Sophisme opstiller han da et andet, for at prøve, om det ikke kan have bedre Lykke. Da han erkjender sin juridiske Uret, søger han om en høiere Ret, end den juridiske, og denne skal da være den æsthetiske. Han stiller sin Pligt mod Shakspeare ligeoverfor sin Pligt mod Directeuren, og mener, at i Collisionstilfælde maa den første iagttages frem- 15 for den sidste. Men han seer ikke, at den æsthetiske Domstol, som han appellerer til, viser ham tilbage til den juridiske, eftersom Theaterdirecteuren ikke alene har den administrerende, men ogsaa den æsthetiske Myndighed, hvilken sidste endog er Grundvolden for dette Embede, og følgelig ikke kan være udskilt derfra og henlagt til Skuespillerne. Naar han forresten, med specielt 20 Hensyn paa den nuværende Directeur, antager, at Digternes Interesse er bedre varetaget under hans Hænder end under Directeurens, da kan jeg heri ikke see Andet, end et Tegn paa naiv Indbildskhed og et nyt Beviis paa hans allerede velbekjendte Arrogance. Det fortjener i den Henseende at bemærkes, at da han skulde debutere i: Hamlet, maatte jeg med et Magtsprog modsætte 25 mig hans projecterede voldsomme Attentater paa dette Stykke, ligesom senere hans Mutilationer af Richard den Tredie.

Den Opfordring, som jeg, i Henhold til Ministeriets Skrivelse, fornemmelig havde rettet til Høedt, nemlig at erklære sig nærmere over Distinctionen mellem ikke at ville og ikke at turde, har ikke ført til noget nyt Resultat, med 30 mindre det skulde være at søge i den nye Bestemmelse, at han ikke turde, fordi han ikke kunde. Men ved den nærmere Forklaring af denne Ikke-Kunnen, sees, at den ikke betyder en Umulighed, men udspringer af den allerede omtalte Pligt mod Shakspeare.

Herved ledes jeg til Betragtning af visse Paastande, der staae i Forbindelse 35 med denne fingerede Pligt. Naar han siger, at han mistvivlede om, at den tidligere Illusion kunde opnaaes, saafremt Ferslew udførte Aandens Rolle, saa maa man vel spørge ham, om han da troer, at den forrige Fremstiller frembragte Illusionen af en »Aand«. Og naar han i denne Henseende beraaber sig paa, at Ferslew »som Tragiker er endnu altfor meget Begynder«, saa maa 40

man vel spørge, om Høedt selv, der kun har udført een tragisk Rolle, og siden den Tid ikke er befunden anvendelig i andre Roller, end Spidsborgeres, da er kommen videre end til at være en Begynder i det Tragiske. Naar han fremdeles siger, at Jfr. Müller vilde, efter at have prøvet første Gang om Torsdagen, 5 paatage sig at spille om Løverdagen, og naar han derved giver at forstaae, at Stykket vilde blive jaget frem paa en overilet, ukunstnerisk Maade, saa er denne Paastand aldeles falsk; thi jeg havde udtrykkelig taget den Bestemmelse, at Stykket, som vel var ansat til Løverdags, men under Forudsætning af, at Mad. Nielsen spillede, nu ikke skulde berammes til nogen bestemt Dag, 10 men vente indtil Prøverne, som jeg selv agtede at bivaane, viste, at Fremstillingen var moden. At imidlertid denne Modenhed hurtigere kunde ventes opnaaet i dette Tilfælde end i mange andre, var ikke forunderligt, da Jfr. Müller under Mad. Nielsens langvarige Sygdom i Sommer foreløbigt og af egen Drift havde gjort sig nøie bekjendt med Flere af Dennes Roller, og deriblandt ogsaa 15 med denne, som hun desuden allerede for fire Aar siden havde begyndt at indstudere, da der ved Stykkets første Opførelse til Høedts Debut var Spørgsmaal om, at hun skulde spille Rollen. Naar det fremdeles hedder »at det gjaldt blot om at vente en Maanedes Tid« for at da Mad. Nielsen kunde spille sin Rolle, da maa denne Paastand berigtiges derhen, at Mad. Nielsens Vægning 20 var ubegrændset af nogensomhelst Tids-Angivelse. Endvidere kan den megen Talen om Dronningens »anstrengende« og »angribende Parti« ikke være Andet end et Paaskud til Sagens Besmykkelse, thi Dronningens Rolle er hverken stor eller anstrengende. Selv i den betydeligste Scene, Slutningen af 3die Act, har Dronningen kun faa og korte Repliker, og der kan ikke være Tale om 25 anden Anstrengelse, end den mimiske Lytten til Hamlets Ord. Naar endvidere Høedt, til Undskyldning for, at han ikke vilde see Prøven, inden han bedømte sine Medspillende, siger »at hvorledes Jfr. Müller og Hr. Ferslew vilde udføre deres Roller, kunde han vide uden Prøve«, da er en saadan Paastand kun en ny, for de Paagjældende fornærmelig, Yttring af hans latterlige æsthetiske og 30 kritiske Selvtillid.

Endelig skal jeg kun tilføie, at naar Erklæringen paaberaaber sig, »at noget Lignende oftere er passeret, uden at de respective Directeurer nogensinde have behandlet det som et Disciplin-Spørgsmaal«, da veed jeg ikke, hvad der sigtes til. At en Skuespiller for sit eget Vedkommende fritages for en Rolle, naar 35 han ønsker det, er ofte skeet, og under min Bestyrelse maaskee endog hyppigere end tilforn. Men at en Skuespiller har villet raade for Besætningen af de andre Roller i Stykket, er, saavidt jeg veed, aldrig skeet, og kunde vel heller ikke være skeet, før Theatret fik et saa udisciplineret Medlem som Høedt.

Hermed skal jeg slutte mine Tillægsbemærkninger. I det Væsentlige hen- 40 holder jeg mig til de i Begyndelsen udhævede tre Hovedmomenter, idet jeg

tillader mig at andrage paa: at Skuespiller Høedt, som i sine tre Punkter har erklæret, at han ikke vil underkaste sig Disciplinen, og som derved maa erkjendes for ikke at kunne være Medlem af det Institut, hvor han, skjøndt han ikke har lært at lyde, troer sig kaldet til at befale, indstilles til Afsked som Kongelig Skuespiller.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

897. *J. L. Heiberg til August Bournonville.*

Kjøbenhavn, d. 5. Marts 1855.

Med Hensyn paa, hvad jeg, overensstemmende med Ministeriets Skrivelse af 17 Januar sidstleden, under 26de s. M. har meddelt Hr Hofballetmestere-
ren angaaende Deres eventuelle fremtidige Engagement ved det Kongelige
Theater, har De i behagelig Skrivelse af 30te næstefter bemærket, at der, efter
de Dem gjorte Tilbud, vilde for Deres personlige Vedkommende let kunne
træffes en Overenskomst, men at De derhos maa andrage paa en Omorganisa-
tion af Balletpersonalets oeconomiske Forhold.

Den Ordning, Herr Balletmesteren attraaer af Balletpersonalets Gagerings-
Forhold er vistnok saa vel begrundet, at enhver Theaterbestyrelse maatte
ønske at kunne virke til at see den gennemført, og jeg behøver neppe at til-
føie, at jeg med Glæde vilde søge at fremme denne Sag. Hvad Pensionsvæsenet
angaaer, vil det sikkert være i Deres Erindring, at det allerede ved den i sin
Tid udarbejdede Theaterlov var paatænkt at oprette en egen Pensionsfond for
Theaterpersonalet i Almindelighed.

Men ligesom det ikke alene er Balletpersonalet ved det Kongelige Theater,
for hvis forbedrede Kaar der — saa vidt Omstændighederne gjøre det muligt
— bør drages Omsorg, saaledes holder jeg mig forvissat om, at Hr. Ballet-
mesteren vil indrømme, at det under vore nuværende Regeringsforhold ikke
altid er muligt for Ministeriet, endsige for Theaterbestyrelsen, at opnaae, hvad
man billigen kunde ønske i denne Retning, og det maa vistnok i ethvert Fald
erkjendes, at en saadan Sag ikke strax eller paa een Gang, men kun successive,
kan ventes gennemført.

Med disse Hensyn for Øie, og da det under alle Omstændigheder er lige-
saameget i Theatrets som i Personalets sande Interesse, at Balletten forbliver
under en saa indsigtfuld og omhyggelig Ledelse, som er bleven den tildeel
under Hr. Balletmesterens mangeaarige Embedstid, skal jeg tillade mig til
Deres nærmere gode Overveielse at henstille, om De ikke, uafhængig af hine
almindelige Hensyn, maatte ville yttre Dem angaaende Deres fremtidige Stil-

ling ved det Kongelige Theater og i den Henseende bestemme Dem for eet af de meddelte Alternativer.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

5 *898. J. L. Heiberg til C. Hostrup.

13. Marts 1855.

Den mig tilstillede Vaudeville »Feriegjæsterne« har jeg læst med Fornøielse, men skal dog, ifølge Deres egen Opfordring, ikke undlade at gjøre et Par Bemærkninger til Deres nærmere Overveielse.

At dette Stykke trænger til at forkortes, derom er jeg ganske enig med
10 Dem. Men at paapege de enkelte Steder, hvor Forkortningen helst maatte anbringes, falder mig vanskeligt, ligesom jeg troer, at dette hellere maa overlades til Forfatterens eget Skjøn, da han dog bedst maa vide, hvilke Partier han sætter mindst Priis paa, og saaledes kunde være villigst til at offere. Noget Bestemt veed jeg ikke at angive, uden det skulde være anden Acts 11te Scene,
15 som efter min Mening ganske kunde falde bort, hvilket maaskee, ogsaa af andre Grunde end Forkortelsens, kunde være hensigtsmæssigt. Men Sagen er uidentivl, at de ønskelige Forkortelser af Stykket ikke saa meget maa indskrænkes til enkelte Udstrygninger, der blive uden Indflydelse paa det Øvrige, som snarere udvides til en Omredaction af det Hele i mere concentreret Form,
20 især om det derved kunde opnaaes, at de to Acter sammensmeltedes i een, da Stoffet og Handlingen neppe gjøre Fordring paa større Plads, og det altid er farligt at bebude Mere, end man vil give.

Fremdeles maa jeg bemærke, at Stykket neppe medrette kan kaldes en Vaudeville, dertil spille Sangene en altfor underordnet Rolle; de staae ad-
25 spredte, skilte ved saa store Mellemrum, at det næsten maa virke forstyrrende paa Tilskuerne, hvergang de fra Talens Form rives ind i Musikens. Sangene, uden Hensyn paa det Værd, som de i sig selv kunne have, synes ikke at staae i nogen organisk Forbindelse med det Hele, og Stykket er derfor snarere et Lystspil med Sange, end en Vaudeville eller hvad De selv tidligere har kaldet
30 et Sangspil. Thi ogsaa naar man seer hen paa Characteerskildringerne af Stykkets Personer, have disse et vist bestemt Præg, der snarest anviser dem Plads i Lystspillet. Kunde det lykkes Dem at forkorte Stykket til een Act, vilde Contrasten mildnes, allerede derved, at Sangnummerne rykkedes hinanden nærmere og fik større Overvægt.

35 Jeg lader ikke Manuscriptet følge tilbage, da jeg ikke veed, om De beslutter Dem til at gjøre nogen Forandring deri. Vil De lade det blive, som det er, skal jeg ikke indvende Noget mod dets Opførelse, skjøndt jeg befrygter, at det ikke vil tilfredsstille Publicum; men jeg maa isaafald anmode Dem om

at sætte Deres Navn derpaa. Dette Offer vil formeentlig ikke være stort, da Stykkets Familielighed med »Eventyr paa Fodreisen« og selv med »Soldaterløier« sikkert vil røbe Forfatteren, selv om ikke Hemmeligheden var udsat for Fare ved den Omstændighed, at den nu har flere Medvidere.

Hvad den paatænkte Rollebesætning angaar, maa jeg henstille til Dem, om ikke Rosenkilde som Kammerraaden vil komme til at minde vel meget om »Eventyr paa Fodreisen«. Jeg vilde foretrække, at Phister blev Kammerraaden, og at Jørgens Rolle gaves til Debutanten Kolling.

Hvis Stykket undergik en betydelig Forandring, maatte Fruens Rolle ganske kunne falde bort, eller ogsaa komme til at indgribe mere i Handlingen.

At faae Stykket opført i indeværende Saison, er jo vel ikke umuligt, men det vil da ikke kunne komme før et Stykke ind i Mai, og Fordelen for Forfatteren vilde da være større ved at vente til Begyndelsen af næste Saison. Men vedbliver De Deres Ønske, skal jeg gjerne gjøre mit Bedste for at opfylde det.

Med Høiagtelse 15

J. L. Heiberg.

899. August Bournonville til J. L. Heiberg.

Kbhvn d. 14d Marts 1855.

Deres Høivelbaarenhed Theater-Directeur Herr Etatsraad Heiberg

R. af D. og D. M.

Da Deres Høivelbaarenhed velvillig indrømmer at en saadan Ordning, som den, jeg har foreslaaet med Hensyn til Ballettens Lønnings-Forhold er vel begrundet, kan jeg ikke andet end fastholde Gage-Reglementet som Hovedbetingelsen for min eventuelle Gjenindtrædelse i det Kgl. Theaters Tjeneste.

Denne Ordning bør ikke overlades til en uvis Fremtid, ligesaalidt som et Lønnings-System bør bygges paa det blinde Tilfælde og da vi i den nærværende Cultusminister have en varm og formaaende Talsmand, er Øieblikket gunstigt for Theaterbestyrelsen at drive saa billige Fordringer igjennem. Det er godt at begynde med Balletten som den Branche, der er den væsentligste Forhindring for Theatrets Overgang til privat Entreprise, senere ville Skuespil og Opera kunne modtage lignende Reformer, hver efter sin Eiendommelighed.

Idet jeg med Erkjendtlighed paaskjønner Deres Høivelb. Omsorg for Ballettens Vedbliven under min Ledning har jeg taget mig den Frihed at fremsætte de Modificationer, som jeg ønskede vedføiet den af Theater-Bestyrelsen udkastede Contract. Jeg haaber at de ere af den Beskaffenhed, at de ikke kunne levne Tvivl om min Beredvillighed til at tjene det Kgl. Theater af yderste Evne.

allerærbødigst

August Bournonville.

900. *J. L. Heiberg til August Bournonville.*

Kjøbenhavn, d. 19 Marts 1855.

Efterat jeg i min Skrivelse af 5te dennes havde yttret, at saa ønskeligt som det vilde være at tilveiebringe et saadant Gage-Reglement for Balletpersonalet, som det af Hr. Hofballetmesteren foreslaaede, og saa kjært som det
5 skulde være mig at bidrage til en saadan Plans Realisation, saa kunde denne dog, paa Grund af bekjendte Omstændigheder, ikke gjøres til Betingelse for Deres fornyede Engagement, maatte det undre mig, at De i Deres Svar af 14 Marts kunde vende tilbage til den samme Betingelse, der som saadan var Dem afskaaren. Spørgsmaalet er jo kun, om De er villig til at modtage
10 et nyt Engagement ved det Kongelige Theater fra det Tidspunkt 1 Juli 1856, paa de Dem personligt vedkommende Betingelser, hvorom nærmere Overenskomst bliver at træffe, men uden alt bindende Hensyn til saadanne administrative Foranstaltninger, der ligge udenfor Deres Competence, og for en stor Deel udenfor Theaterbestyrelsens Omraade.

15 De vil ogsaa indsee, at Deres hermed i Forbindelse staaende Forslag, at vente i to Aar, inden De bestemmer Dem til at modtage Engagementet, ikke kan komme i Betragtning, da det, naar Balletten skal vedligeholdes, ikke lader sig gjøre at lade Balletmesterens Post staae ubesat i saa lang Tid, uden endog at have Sikkerhed for, at den ved denne Tids Udløb vil kunne besættes.
20 En saadan Betingelse fra Deres Side vilde være det samme som et Afslag, og have til Følge, at jeg maatte træde i nærmere Underhandling med de Udlandinge, der allerede have meldt sig som Aspiranter til Embedet. Men jeg behøver ikke at sige Dem, at jeg nødigt vælger en saadan Udvei, der, ihvor heldig den ellers kunde blive, dog ialfald for det Første vil bevirke, at den
25 danske Ballets nationale Character, som det hører til Hr. Hofballetmesterens Fortjenester at have fremkaldt og udviklet, gaaer tabt og viger Pladsen for Fremstillinger af en mere generel, men derfor mindre eiendommelig Natur.

Ogsaa det Dem forelagte Spørgsmaal, om De, i Tilfælde af Deres fornyede
30 Engagement, vilde vælge en fast Embeds-Ansættelse — hvilken Ministeriet synes at foretrække — eller en fornyet Contract, har De kun indirecte besvaret ved at tilstille mig et Udkast til en Contract, der vel i det Væsenlige stemmer med det af mig forelagte, men dog indeholder nogle Afbigjævelser, som vilde blive at afgjøre efter nærmere Drøftelse og gjensidig Overenskomst.

35 Jeg tillader mig derfor at opfordre Hr. Hofballetmesteren til definitivt at besvare de tvende Hovedspørgsmaal:

1. om De er villig til at lade Deres Engagement fornyes fra 1 Juli 1856 at regne, uden at der kan gives nogen bestemt Forpligtelse angaaende et nyt Gage-Reglement for Ballet-Personalet;

2. om De isaafald foretrækker fast Embeds Ansættelse i Forbindelse med det af mig foreslaaede, maaskee modificerede Honorar-Regulativ, eller en Contract paa Tid, udarbejdet paa Basis af saavel Deres eget som mit Udkast.

J. L. Heiberg.

/ Løffler. 5

901. August Bournonville til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d 21d Marts 1855.

Deres Høivelbaarenhed Herr Etatsraad J. L. Heiberg, R. af D. og D. M.
Directeur for det kongelige Theater.

Da jeg ikke har ansøgt om Fornyelsen af min Contract men derimod er bleven opfordret til at yttre mig angaaende de Betingelser, under hvilke jeg 10 maatte være tilsinds eventualiter at gjenindtræde i Theatrets Tjeneste, har jeg uforbeholdent udtalt min Mening om de høist ubillige Lønningsforhold og Midlerne til at afhjælpe disse. Dersom min Stilling som Dandse-Directeur ikke skulde medføre den behørige Competence, har jeg tilladt mig at stille mig paa den Underhandelndes friere Standpunkt og i Tillid til den Kraft, der ligger i 15 en retfærdig Fordring fremsat et Gage-Reglement for Balletpersonalet som Betingelse for min eventuelle Gjenindtrædelse; da jeg veed at en saadan Foranstaltning ikke kan gennemføres uden ved Lov og formoder at en Theaterlov er nærforestaaende, har jeg udtrykkelig forpligtet mig til at staae ved mit Tilbud i to Aar, altsaa indtil et Tilsagn for det tredie Aar kan erholdes. 20 Skulde Deres Høivelbaarenhed imidlertid ville engagere en fremmed Balletmester, hvilket altid som Afvexling vil have sin Nytte — burde han vel ikke ansættes for længere Tid end en Saison ad Gangen. Da jeg med al Agtelse for den generelle Art maa bemærke at den danske Ballets Eiendommelighed, ikke nærmest bestaaer i enkelte nordiske Emners Behandling, men fornemme- 25 lig deri, at dens Personale, dens Skole og sceniske Fremstillinger ere frie for Slibrighed.

Det maa ikke undre Deres Høivelb., at jeg, adspurgt om jeg vilde indgaae et Engagement for mit personlige Vedkommende uden Hensyn til det foreslaaede Gage-Reglement, er vendt tilbage til Hoved-Betingelsen, der ikke fore- 30 kom mig at være afskaaren ved dette Spørgsmaal; dog maa jeg protestere imod at ovennævnte Betingelse betragtes som et bag en uoverstigelig Hindring skjult Afslag, tvertimod anholder jeg om at den ansees for et Punkt, der ifølge min inderste Overbeviisning vedrører min Ære og min Samvittighed.

35

Efter Deres Høivelbaarenheds Opfordring besvarer jeg herved de to Hovedspørgsmaal:

1°. Jeg er villig til at underskrive et betinget Engagement, bindende for mig fra den 1ste Julii 1856 indtil d. 1ste Julii 1857. Skulde i dette Tidsrum det ovennævnte Gage-Reglement ikke være bestemt ved Lov, ophæves Forpligtelserne fra begge Sider.

2°. Jeg foretrækker ubetinget en Contract paa visse Aar med Pension og Forfatter-Honnorar bestemt for hver Forestillings-Aften, da det er min Overbevisning at en livsvarig Ansættelse for en Embedsmand, hvis Virksomhed er afhængig af hans Opfindelses-Evne ikke er tilraadelig.

10 Idet jeg ærbødigst gjentager min Taksigelse for det, der er gjort fra Theaterbestyrelsens Side for at forlænge min Virksomhed ved det kongelige danske Theater, har jeg tillige den Fortrøstning at Deres Høivelbaarenhed i ethvert Tilfælde vil lade de Bevæggrunde, der styre min Handlemaade vederfares Ret.

allerærbødigst

15

August Bournonville.

902. *August Bournonville til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d 26' Marts 1855.

Deres Høivelbaarenhed Herr Etatsraad Heiberg. R. af D. og D.M.

Directeur for det kongelige Theater.

Jeg har herved den Ære at meddele en nærmere Forklaring over min Be-
20 svarelse af det første Hovedspørgsmaal.

Jeg kan og vil ikke indgaae noget Engagement uden med den Forvisning at et bestemt Lønnings-System vil blive indført ved Balletten.

Da jeg imidlertid har Grund til at formode at et Gage-Reglement med tilhørende Pensionsvæsen vil danne et væsentligt Moment i den forventede The-
25 aterlov, forpligter jeg mig til at oppebie Resultaterne af den høie Theaterbestyrelsens Bestræbelser i denne Retning og vil derfor fra den 1ste Julii 1856 indtil d. 1ste Julii 1857 holde mig rede til, med faa Maaneders Varsel at gjenindtræde i det kgl. Theaters Tjeneste for et Tidsrum af fem Aar.

Denne Forpligtelse, samt de Betingelser, jeg har fremsat i den af mig ud-
30 kastede Contract, skulde være bindende for mig indtil d. 1ste Julii 1857. Theaterbestyrelsen behøver derimod aldeles ikke at opsætte nogen Contract, førend Gage-Reglementet eller et bestemt Tilsagn derom er opnaaet. Skulde dette ikke lykkes inden ovennævnte Tidspunkt, er jeg løst fra min Forpligtelse, Theaterbestyrelsen derimod har ingen indgaaet imod mig.

35

allerærbødigst

August Bournonville.

903. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 29 Marts 1855.

Som Ministeriet bekjendt af min Indberetning af 19 Januar sidstleden blev Skuespiller Høedt, paa Grund af den af ham mod Bestyrelsens Anordninger viste Overhørighed, indtil videre suspenderet, en Forholdsregel, Ministeriet 5 ogsaa har billiget ved behagelig Skrivelse af 23de næstefter.

Ikke desmindre har han baade for Februar og Marts Maaneder oppebaaret sin fulde Gage, da jeg antog, at Sagen imidlertid maatte finde en endelig Afgjørelse; men da denne endnu ikke er paafulgt og da nu Udtællingen af April Mds Gage er ganske nær forestaaende, skal jeg tjenstligst tillade mig 10 at udbede Ministeriets behagelige Bestemmelse for om han — under de stedfindende Forhold — fremdeles bør nyde sin Gage, idet jeg ikke undlader at tilfoie, at da Balletmester Bournonville i 1841, paa Grund af utilbørlig Adfærd i Tjenesten, ifølge allerhøiest Resolution, var fraværende i 6 Maaneder, blev hans Gage i bemeldte Tidsrum aldeles inddraget. 15

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

904. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn, den 4de April 1855.

Til Svar paa Hr. Etatsraadens Forespørgsel af 29de f. M., om hvorvidt Kgl. Skuespiller Høedt, der er suspenderet, ifølge Hr. Etatsraadens, af Ministeriet 20 approberede, Foranstaltning, under de stedfindende Forhold fremdeles bør nyde sin Gage, har Ministeriet ikke villet undlade at meddele Dem, at det er en Selvfølge, at Høedts faste Gage bliver at udbetale ham til den lovbestemte Forfaldstid, saalænge hans Berettigelse til at nyde Gagen ikke er bortfalden og Underretning derom meddeelt Hr. Etatsraaden. 25

Iøvrigt vil det Fornødne i saa Henseende ogsaa fremgaae af Ministeriets Skrivelse af 30te f. M., hvoraf ligeledes vil sees, at det Gratificationstillæg af 110 rdl aarlig, der fra 1 Januar d. A. har været Høedt tillagt, fra 1ste d. M. foreløbig ikke bliver at udbetale ham.

C. Hall.

/ H. Christensen. 30

905. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 10de April 1855.

Efterat Ministeriets behagelige Skrivelse af 17 Januar sidstleden var meddeelt Balletmester Bournonville, modtog jeg fra ham vedlagte Skrivelse af 30 s. M., hvori han, uden at bestemme sig for noget af de i Ministeriets for- 35

nævnte Skrivelse stillede Alternativer, som almindelig Betingelse for igjen at træde i Virksomhed ved det Kongelige Theater, fordrer en Omregulering af Balletpersonalets Gagerings- og Pensionsforhold efter de Principer, som nærmere ere udviklede i det af ham paaberaabte, her ligeledes følgende Bilag.

- 5 At Bournonvilles Afgang fra Theatret vil være et føleligt Savn for samme, og at navnlig Balletten som selvstændig Kunstgenre, der just under hans Ledelse har vundet stort Yndest hos Publikum, vil enten gaae tabt med ham, eller ialfald, dersom en Udlænding kaldtes til at forestaae den, tabe sin eien-
- 10 Ledet af disse Hensyn, og da de Fordringer, han stiller i Henseende til Ballet- personalets Gagering, m. m., i og for sig ingenlunde ere overdrevne, troede jeg, ved et imødekommende Svar, at bringe Sagen i Gang, og tilskrev ham derfor under 5 Marts saaledes, som vedlagte Gjenpart udviser; men i hans med Bilag hosfølgende Svar af 14de næstefter yttre han sig vel om Betin-
- 15 gelserne for hans eventuelle Gjenindtræden ved Theatret — i alt Væsentligt overeensstemmende med det ham forelagte Udkast — men kommer dog til- bage til forberørte Paastand om Personalets Gagering, og erklærer sig kun villig til, saafremt hiin almindelige Betingelse maatte kunne opnaaes, fra sin Side at vedstaae Udkastets Bestemmelser i 2 Aar fra 1ste Juni 1855 at regne.
- 20 Da dette Svar imidlertid i Realiteten ikke bragte Sagen videre frem, og da Bournonville, uagtet gjentagen Opfordring, ikke bestemt havde udtalt sig om dens egentlige Gjenstand, tilskrev jeg ham paa ny under 19de f. M. saa- ledes som af hosfølgende Gjenpart behageligen vil erfares, og fremkaldte der- ved hans vedlagte Svar af 21de næstefter, der — saavidt jeg skjønner — inde-
- 25 holder den Erklæring, at han foreløbig vil modtage Engagement for 1 Aar fra 1 Juli 1856 til 1 Juli 1857; thi naar han siger »betinget Engagement« kan den derved fremsatte Betingelse fornuftigviis ikke refereres til Gjennem- førelsen af Gage-Reglementet, eftersom det umiddelbart derefter hedder: »Skulde i dette Tidsrum det ovennævnte Gage-Reglement ikke være be-
- 30 stemt etc.«.

Skjøndt Forslaget om en Aars-Contrakt just ikke kunde ansees gunstigt for Theatret, troede jeg dog, efter Omstændighederne, at burde gaae ind der- paa, men de mundtlige Forhandlinger jeg derefter indledede med Bournon- ville, og i hvilke han gav sine Ord i Brevet af 21de Marts en anden Fortolk-

35 ning end den, som ligefrem ligger i dem, have kun ført til, at han i vedføjede Skrivelse af 26d f. M. ligefrem erklærer, at han ikke kan eller vil indgaae noget Engagement uden med den Forvisning, at et bestemt Lønningssystem vil blive indført ved Balletten, hvortil han dog knytter det temmelig irrele- vante Tilbud at ville i Løbet af et Aar fra 1 Juli 1856 være beredt til, med

40 3 Maaneders Varsel, at gaae ind paa et 5aarigt Engagement.

Ministeriet vil heraf see deals at Sagens Forhaling ene hidrører fra de Vanskeligheder, den har mødt fra Bournonvilles Side, deals at dens egentlige Gjenstand, Spørgsmaalet om et fornyet Engagement, endnu staaer paa samme Stadium, som da Forhandlingerne begyndte.

Det er imidlertid min Overbeviisning, at Bournonville kun nødig opgiver sin Stilling her for al Fremtid, og at han, skjøndt han vistnok af Pligtfølelse søger at benytte denne Leilighed til at see en, unægtelig særdeles paatrængende Forbedring af Balletpersonalets Kaar gennemført, dog, ogsaa uden at opnaae dette, vil gaae ind paa et om ogsaa kun kortvarigt Engagement, som jeg, efter hvad ovenfor er yttret, troer at Theatret i saa Fald bør modtage. Men saaledes som Sagen nu staaer mellem Bournonville og Theaterbestyrelsen, kan der fra Sidstnævntes Side ikke ret vel gjøres noget yderligere Skridt i samme, og jeg skal derfor tjenstligst tillade mig at henstille, om ikke Ministeriet maatte finde Anledning til i Dets forventede Svar at lade indflyde en Antydning om Ønskeligheden af, at idetmindste det af ham under de foregaaende Forhandlinger tilbudne, men senere tilbagekaldte Aars-Engagement kom i Stand, da jeg, under denne Forudsætning, ikke paatvivler, at der i det mellemliggende Tidsrum vil byde sig Udvei til Sagens videre Ordning.

J. L. Heiberg.

/ Løffler. 20

906. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.* [13/4 1855] (Kopi).

Efterat have modtaget Hr Etatsraadens beh. Skr. af 10 dennes, betræffende de Forhandlinger, der have været førte med Hofballetmester Bournonville ang Fornyelsen af hans Engagement som Balletmester ved det kgl Theater, og efterat jeg senere har havt Leilighed til personlig at conferere med Balletmesteren ang denne Sags Ordning, skulde jeg tjenstl meddele Hr Etatsraaden Følgende:

Naar Balletmester Bournonville gjentager som Forudsætning for Indgaaelsen af et nyt Engagement fra hans Side, at de Balletpersonalet nu tillagte Lønninger blive forbedrede, da paaskjønner Ministeriet tilfulde den Omsorg han derved viser for Personalet, og lige som Ministeriet med Hr Etatsraaden maa være enigt i, at de af Balletmesteren i saa Henseende attraaede Vilkaar ingenlunde ere overdrevne, saaledes maa Ministeriet ogsaa med Dem erkjende det i høi Grad ønskeligt, at der skaffes Balletpersonalet en Forbedring af dets Kaar. Idet Ministeriet derhos for sit Vedk. ogsaa ganske maa dele Ønsket om, at den Kunststart, der under Balletmester Bournonvilles Ledelse har naaet

en saa ualmindelig Høide paa den danske Skueplads, maatte conserveres i denne Høide og i dens Betydning for Scenen, og idet Ministeriet erkjender, at en Forbedring af Personalets Lønning vil være nødvendigt for dette Formaal, kan Ministeriet ikke Andet end skjænke Balletmesterens Ønsker desang.
5 sit fulde Bifald og tilsige sine bedste Bestræbelser for Opnaaelsen deraf.

Ministeriet tør imidlertid ogsaa nære den Forventning, at Balletmester Bournonville efter denne Forsikkring vil føle sig saaledes beroliget m H t dette Punct, at der herefter ikke længere vil være nogen Betænkelighed for ham ved at indtræde i et saadant Engagement, hvortil han forøvrigt har erklæret
10 sig villig, og Ministeriet skulde derfor tjenstl. anmode Hr Etatsraaden om, næst at gjøre Balletmester Bournonville bekjendt med Foranstaaende, at tilbyde ham Afslutningen af et Engagement for fem Aar, fra 1 April næste Aar at regne, paa de Vilkaar, som indeholdes i hans herhos tilbagefølgende Ud-
kast til en Contract, mod hvilken Ministeriet iøvrigt Intet finder at erindre,
15 og imødeser Ministeriet derefter snarest muligt Hr Etatsraadens nærmere beh. Indstilling om Sagens forventede endelige Ordning.

[C. Hall].

907. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d. 14de April 1855.

Efterat have modtaget Hr. Etatsraadens seneste Indstilling af 27de Februar sidstleden og dermed fulgte Erklæring fra kongelig Skuespiller Høedt, be-
træffende hans Vægning ved at udføre Hamlets Rolle under en forandret Besætning af tvende andre Roller i Tragedien af samme Navn, har Ministeriet,
i Henhold til hvad Hr. Etatsraaden havde andraget paa, nedlagt allerunder-
25 danigst Forestilling for Hans Majestæt Kongen om at Skuespiller Høedt paa Grund af det af ham udviste Forhold maatte vorde entlediget; og det har derefter behaget Hans Majestæt ved allerhøieste Resolution af 10de dennes
allernaadigst at entledige Skuespiller Høedt i Naade af Theatrets Tjeneste, saaledes at Spørgsmaalet, om der bliver at tillægge ham Pension eller ikke,
30 forbeholdes nærmere Afgjørelse.

Ved tjenstligst at meddele Hr. Etatsraaden Foranstaaende med Tilføiende, at der under Dags Dato herfra er meddeelt Hr. Høedt Underretning om hans Entledigelse, skulde Ministeriet ligetjenstligst anmode Dem om behageligen at ville foranstalte et sædvanligt Schema til Pensionsberegning udfyldt og
35 snarest muligt indsendt til Ministeriet til Oplysning om Hr. Høedts Embedsindtægter i den Tid, han har været ansat i Theatrets Tjeneste.

C. Hall.

/ H. Christensen.

908. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 16 April 1855.

Efter at have modtaget Ministeriets behagelige Skrivelse af 14de d. Md., angaaende Kongelig Skuespiller Høedts Entledigelse, skal jeg tillade mig tjenstligst at andrage paa, at der af hans reglementerede Gage, 700 rd aarlig, foreløbigen maatte tillægges:

- a) Skuespiller Wiehe 300 rd, hvorved han, i Lighed med, hvad der er blevet Flere af Scenens første Kunstnere til Deel, vilde opnaae en samlet regulair Indtægt af 1300 rd, hvortil Bestyrelsen allerede længe har ønsket at indstille ham, men hvortil den hidtil har savnet Leilighed, og
- b) Skuespiller Ferslew, der er en vigtig Støtte for Operaen og ligeledes med Held optræder i Skuespillet, 200 rd, saaledes at hans samlede Gage og Gratifications-Indtægt vilde stige til 810 rd, og han, som Følge deraf, erholde Adgang til 1ste Classes Feu, i hvilken Henseende det vilde være særdeles ønskeligt, om Ministeriet maatte ville indrømme, at sidstnævnte Betingelse strax indtraadte.

Idet jeg slutteligen tillader mig at bemærke, at begge fornævnte Summer, der event. blive at udbetale fra 1 Mai næstkommende, selvfølgelig maatte for indeværende Finantsaar tilflyde de Paagjældende i Form af Gratificationer, dog saaledes, at Beløbet afholdes af Conto: »Reglementerede Gager«, forbeholder jeg mig at forelægge Ministeriet nærmere Forslag angaaende Dispositionen over de tilbageværende 200 rd af Høedts faste Gage, samt det ham tilstaaede Gratifications-Tillæg af 110 rd.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

909. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn d. 17 April 1855

Ved behagelig Skrivelse af 16d dennes har Ministeriet fremsendt det hoslagt tilbagefølgende Andragende fra Solodandserinde Jfr Juliette Price, om Permission fra det kongelige Theaters Tjeneste i Tidsrummet fra 1 September d A til 1. April 1856, for at modtage Engagement ved Operatheatret i Wien.

Dette Andragende af Jfr Juliette Price forekommer mig høist besynderligt, og det synes mig næsten utroeligt, at hun har kunnet gjøre sig Haab om dets Bevilgelse. Da Balletmester Bournonville, i hvad Udfald end de nuværende Forhandlinger med ham erholde, dog under alle Omstændigheder vil være fraværende under den næste Theatersaison, vil det allerede blive vanskeligt nok at holde Balletten igang i dette Tidsrum, uden Hjælp af en ny interi-

mistisk Balletmester. Men dersom Jfr. Juliette Price, der har Hovedparti i saagodtsom alle de gængse og yndede Balletter, paa samme Tid ogsaa vil være fraværende, da maa hun selv saavel som Balletmesteren kunne vide, at dette med andre Ord vil sige, at Repertoiret i næste Saison skal være berøvet
5 den Hjælp, som Balletten endnu kunde yde det, og som det ikke vel kan undvære. Naar Jfr. Price, som maa kunne indsee dette, alligevel ikke betænker sig paa at ville sætte Theatret, som hun skylder Alt, i en saadan Forlegenhed, og naar hun dertil betjener sig af saa fade og futile Argumenter, som at Publicum ikke beklapper hende nok, og Bladene ikke rose hende nok, da maatte
10 man forbauses over, at Saadant kan forenes med hendes tilforn saa beskedne og fordringsløse Character, dersom det ikke var indlysende, at hendes Plan er hende indblæst af Andre, som mere have deres egen end hendes Fordeel for Øie, og at hun her er bleven Bytte for en Intrigue, som jeg vel tidligere har anet, men hvorom jeg dog ikke ventede, at den nogensinde vilde dukke
15 op i saa cras en Skikkelse. Jfr. Price har nemlig, som Ministeriet bekjendt, for en Tid siden indgivet Ansøgning om at erholde Reise-Understøttelse af Ministeriets Kasse, i den Hensigt at benytte Sommerferien til at see Dands paa fremmede Theatre, og muligviis selv optræde i Udlandet. Da jeg allerede dengang anede Tilstedeværelsen af en hemmelig Plan, nemlig at Jfr. Price
20 skulde assistere ved Hr Bournonvilles Forestillinger i Wien, og det danske Theater betale hende for den Fordeel, som Balletmesteren ventede at drage af hendes Assistance, urgerede jeg i min Anbefaling af Ansøgningen udtrykkeligt, at det, saafremt den bevilgedes, maatte paalægges hende kun at reise til Paris og London. Det har nemlig altid staaet klart for mig — hvad ogsaa
25 Erfaringen i sidste Sommer stadfæstede — at Bournonville neppe vil gjøre Lykke med sine Balletter i Wien, saafremt han ikke medbringer en Dandserinde, der mindre ved sin Kunstfærdighed end ved sin personlige Ynde forstaaeliggjør hans Ballet-Compositioner, hvilke, idet de ganske ere beregnede paa en saadan Personlighed, afvige i Eet og Alt fra de i Udlandet gjældende
30 Traditioner. Denne Omstændighed har han selv ikke kunnet overse, især efter den sidste Sommers Erfaring. Ligesom det ikke kan undgaae Opmærksomheden, at hans sidste Ballet: Abdallah, hvormed han, efter Sigende, vil aabne sin Cyclus i Wien, er mere componeret med Hensyn paa denne Stad end paa Kjøbenhavn, saaledes kan man, efter Jfr. Prices sidste Andragende,
35 ikke længere være blind for den hele Intrigue.

Efter disse mine Yttringer om Sagen maa jeg altsaa tillade mig at indstille: at Jfr. Prices Begjæring ubetinget afslaaes, og skal dernæst henstille til Ministeriets nærmere Overveielse, om hendes Forhold i denne hele Sag ikke er af den Art, at der ikke mere bør reflecteres paa hendes tidligere Ansøgning om
40 Understøttelse til en Udenlandsreise.

Skulde imidlertid det Rygte, for hvis Paalidelighed jeg ikke kan indestaae, være grundet, nemlig at hun allerede har afsluttet Contracten med Wiener Theatret, uden at oppebie sin Ansøgnings Resultat, da maa det høiligt beklages, dog især for hendes egen Skyld, at hun, fornægtende den Character af qvindelig Beskedenhed, for hvilken hun hidtil har nydt saa stor Anseelse, langt mere end paa Grund af sin Kunst, har sat sig i Classe med de kun lidet respecterede Personligheder, Jfr Grahn og Md. Krætzmer, af hvilke den Første formelig deserterede ud af Landet, og den Anden i den Grad tilsidesatte Disciplin og Sømmelighed, at hun maatte afskediges fra Tjenesten. Og Analogien gaar endnu videre, idet man i nærværende Tilfælde, ligesom i de tvende tidligere, kan paapege en bestemt Person, der ved at skaffe sig en usurperet Indflydelse over det unge, ubefæstede Sind, er den egenlige Aarsag til den utilbørlige Fremgangsmaade. Jeg vil haabe, at det omtalte Rygte ikke er paalideligt; men skulde det desværre bekræfte sig, da maa jeg udvide min ovenmeddelte Indstilling derhen: at Jfr Juliette Price erholder Afsked uden Pension, og at det betyder hende, at hendes Plads ved Theatret ikke vil reserveres hende, men søges besat med en Anden. Denne Bestemmelse maa hun selv finde consequent; thi da hun formener, at hun ikke er i Gunst hos Publicum, end sige hos Journalisterne, vil hun finde det rimeligt, at Theatret søger at erhverve sig en anden Dandserinde, der kan opnaae, idetmindste den første Gunst, om end ikke den sidste.

Ministeriet har bemærket, at det maa gaae ud fra den Forudsætning, at der ikke vil kunne afgives Resolution paa Jfr Prices Andragende, forinden Sagen angaaende Balletmester Bournonvilles Engagement er bragt til Afgjørelse. Jeg vil tillade mig at vende Sætningen om og foreslaae, at Bournonvilles Engagement gjøres afhængigt af Resolutionen paa Jfr Prices Andragende. Thi uden at tale om det Mislige i at indlade sig i nyt Engagement med en Embedsmand, der har kunnet ansee en saa grov Intrigue som forenelig med sin Embedsstilling, vil denne hele Sag, saafremt Jfr. Price skulde erholde Afsked, gaae over til et ganske nyt Stadium. Bournonvilles Interesse for Balletten er væsenlig Interesse for Jfr. J. Price, og vilde efter al Rimelighed gaae tabt med denne Dandserindes Fjernelse. I saa Fald vilde det være langt hensigtsmæssigere at engagere en fremmed Balletmester paa Prøve, og ligeledes en fremmed Dandserinde, saafremt det ikke skulde vise sig — hvad jeg forresten har grundet Formodning om — at der i vort eget Personale findes een eller flere unge Damer, som under en god Veiledning kunde erhverve sig den Betydning for Balletten, som de maaskee allerede kunde været i Besiddelse af, dersom de ikke havde været stillede i Skygge, paa Grund af Bournonvilles næsten udelukkende Interesse for Jfr Juliette Price, ligesom den, han tidligere har næret successive for alle vore første Dandserinder, og som hver

Gang har fremkaldt Cabaler, disciplinaire Forseelser og Scandaler, der snart ere gaaede ud over Theatret, snart over ham selv og den Agtelse for Personalet, som han burde være i Besiddelse af. Foreløbigt skal jeg tillade mig at henlede Ministeriets Opmærksomhed paa, at jeg allerede har modtaget Tilbud saavel
 5 fra en fremmed Balletmester som fra en fremmed Første-Danserinde, men at jeg hidtil har anseet det for ubetimeligt at træde i nærmere Forhandling med disse, eller nærmere erkyndige mig om Forholdene.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

910. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

10

Kjøbenhavn, d. 19 April 1855

Forinden jeg meddeler Balletmester Bournonville Indholdet af Ministeriets behagelige Skrivelse af 13de d. Md., skal jeg tillade mig at henlede Opmærksomheden paa efternævnte Puncter i det af ham forelagte, herved tilbagefølgende, Udkast til en Contract, i hvilke formeentlig en Modification bør finde
 15 Sted.

Hvis Honoraret for arrangerede Balletter, ifølge § 1, bestemmes, ligesom for componerede, til: 20 rd for hver Forestilling, vil Theatret være udsat for, at Bournonville, ialfald for en stor Deel, indfører fremmede Balletter, som han under sin vanlige Permission har Leilighed til at blive bekjendt med, og
 20 hvorved vor Ballets nationale Character ganske vilde gaae tabt. Honoraret for førstnævnte Classe af Balletter bør derfor kun bestemmes til en Sum engang for alle, der passende kunde variere imellem: 100 r og: 300 rd, og indenfor disse Grændser reguleres af Theaterbestyrelsen efter en saadan Ballets 3die Forestilling, og i Forhold saavel til dens Tidsvarighed som til dens Optagelse hos
 25 Publicum.

Naar Bournonville endvidere, ifølge samme §, betinger sig Honorar for de siden 1853 componerede Balletter, der ved den nu bestaaende Contracts Udløb maae betragtes som Theatrets Eiendom, da maatte denne Bestemmelse dog modtage en saadan Restriction, at Honoraret falder bort for det Antal
 30 Forestillinger, Balletterne opleve i det Tidsrum, der hengaaer fra Udløbet af den nuværende Contract og indtil en ny Contract træder i Kraft.

Slutningsbestemmelsen i § 2 maatte, som overflødig, udgaae, da det altid har staaet og til enhver Tid vil staae Balletmesteren frit for at henvende sig directe til Theaterdirecteuren.

35 Den af Balletmesteren indskudte § 7 synes aldeles ikke at høre hjemme i en eventuel ny Contract, da det altid staaer til ham at trække sig tilbage, hvis Bestyrelsens Tilbud kom for sildigt.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

977. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

(Kopi).

21 April 1855

Efterat Ministeriet i Skr af 13 dennes havde anmodet Hr Etatsraaden om at gjøre Balletmester Bournonville bekendt med hvad Ministeriet deri havde udtalt ang den af Balletmesteren fremsatte Begjæring om en Forbedring af Balletpersonalets Lønning som Forudsætning for Fornyelsen af hans Engagement samt derhos at tilbyde ham Afslutningen af et Engagement for fem Aar, fra 1 April næste Aar at regne, paa de Vilkaar, som vare opstillede i et af Bournonville opsat Udkast til en Contract, har Hr Etatsraaden i Skr af 19 næstefter yttret, at De, forinden De meddeler Bournonville Ministeriets forførte Resolution, ønskede at henlede Opmærksomheden paa nogle Puncter i bemeldte Udkast, som efter Deres Formening behøve en Modification.

Næst i denne Anledning at bemærke, at Ministeriet efter Deres Skr. af 10 dennes ikke har havt Anledning til at formode, at der fra Deres Side vilde være Noget Væsentligt at bemærke ved det omhandlede Udkast, om De end, som i den i Gjenpart hertil meddeelte Skr af 19 f M til Balletmesteren bemærkede, kunde ønske nogle enkelte mindre betydende Puncter gjorte til Gjenstand for nærmere Drøftelse og gjensidig Overeenskomst med ham, skulde Ministeriet i Gjensvar paa Deres fornævnte Skr af 19 dennes m H t de af Dem fremhævede Puncter tjenstl melde:

1. Naar det af Hr Etatsraaden er yttret, at det af Bournonville stipulerede Honorar af 20 rd for hver Balletforestilling maatte indskrænkes til de af ham componerede, med Udelukkelse af de af ham arrangerede Balletter, hvilke sidste skulde honoreres paa anden Maade, idet De troer at Theatret i modsat Fald vilde være udsat for at Bournonville skulde indføre fremmede Balletter, hvorved vor Ballets nationale Character aldeles skulde gaae tabt, da maa Ministeriet bemærke, at denne Forskjel mellem componeret og arrangeret Ballet i og for sig ikke synes at være saa væsentlig at den skulde nødvendiggjøre en forskjellig Regel for Honoraret, men under alle Omstændigheder har Ministeriet troet, at naar det i Udkastets § 2 hedder, »at Balletmesteren har at levere i hver Saison efter Bestyrelsens Anordning een stor eller to mindre Balletter enten af egen Composition eller arrangerede efter Udlandets nyeste Repertoire« da maatte de udhævede Ord ogsaa være at referere til Valget mellem en componeret og arrangeret Ballet, og det herefter altsaa staa til Bestyrelsen at afgjøre, hvorvidt en arrangeret Ballet i et givet Tilfælde kunde antages som Opfyldelse af Contracten, hvorved der saaledes tilstrækkeligt vilde kunne vaages over, at Balletten ikke tabte sin nationale Character, hvilket Ministeriet iøvrigt tør antage, at Balletten under Bournonvilles Ledelse ikke vil risquere, for hvilken Formening Ministeriet ogsaa troer at finde Be-

styrkelse i tidligere Yttringer fra Deres Side. Der kan iøvrigt fra Ministeriets Side Intet være imod, at det meddeles Balletmester Bournonville, at Man gaaer ud fra en saadan Opfattelse af den ommeldte Passus.

2. Naar Hr Etatsraaden formener, at den Bestemmelse i Udkastet, at Bournonville betinges Honorar for de siden 1853 componerede Balletter maatte modtage en saadan Restriction, at Honoraret falder bort for det Antal Forestillinger Balletterne opleve i det Tidsrum, der hengaaer fra Udløbet af den nuværende Contract og indtil en ny Contract træder i Kraft, da maa Ministeriet vistnok være enig i, at der intet Honorar vil tilfalde Bournonville for det Tidsrum, der ligger mellem Ophøret af hans tidligere og det eventuelle nye Engagement, men Ministeriet kan heller ingenlunde antage, at det skulde være tilsigtet af Bournonville at give Honoraret en saadan tilbagevendende Kraft til et Tidsrum før Contracten træder i Kraft, idet hele den efterfølgende Deel af § 1 maa antages at referere sig til Begyndelsesordene »for ovennævnte Tidsrum« og den tilbagevirkende Kraft i andet Fald derhos endog efter Ordene vilde kunne naae meget længere nemlig til 1 Januar 1853; imidlertid vil der selvfølgelig fra Ministeriets Side Intet kunne være imod at der med Hensyn hertil foretages en Redactionsforandring for større Tydeligheds Skyld efter Overenskomst mellem Hr Etatsraaden og Balletmester Bournonville.

3. Hvad ang. Hr Etatsraadens Yttringer om at Slutningsbestemmelsen i Udkastets § 2 maatte udgaae som overflødig og at ligeledes § 7 som formeentlig ikke hjemmehørende i den eventuelle Contract burde bortfalde, bemærkes, at Ministeriet ikke skjønner at de nævnte Bestemmelser ere af den Betydning, at de i og for sig kunne vække nogen Betænkelighed ved at gaae ind paa Contracten i dens Heelhed, men i al Fald kan Ministeriet ikke finde det hensigtsmæssigt, at der paa Sagens nærværende Standpunct fremkaldes nye Forhandlinger om disse Puncter, hvorved den endelige Afgjørelse maatte befrygtes at ville blive yderligere forhalet. Ministeriet maa nemlig ansee det for at være af Vigtighed for Theatret, at denne Sags definitive Ordning ikke udsættes længere, og finder sig derfor ogsaa, m H t hvad De i Skr af 17 dennes betræffende Solodandserinde Jfr. J. Prices Ansøgning om Permission har yttret m H t denne Sags Forbindelse med den her omhandlede, foranlediget til at bemærke, at Ministeriet fremdeles fastholder den i dets Skr af 16 dennes udtalte Anskuelse, at nærværende Sags Ordning maa gaae forud for Afgjørelsen af Jfr Prices Ansøgning og forsaa vidt De i Slutningen af Deres nysnævnte Skr har antydnet, at De har modtaget Tilbud fra en fremmed Balletmester, troer Ministeriet ikke at burde lade ubemærket, at det i en saa høist usikker Mulighed til at erholde en fremmed Balletmester, der vilde kunne udfylde Bournonvilles Plads ved Theatret, saa meget mindre kunde finde nogen Tilskyndelse til af Hensyn, der i og for sig ligge udenfor Sagen, at stille yderligere Betingelser

for et nyt Engagement af Bournonville end de, hvorpaa han nu forventes at ville indgaae og derved muligen udsætte sig for at see den hele Forhandling med Bournonville afbrudt, som Ministeriet ganske har maattet tiltræde den af Hr Etatsraaden i Skr. af 10 dennes udtalte Overbeviisning, at ved Bournonvilles Afgang fra Theatret vil Balletten enten gaae tabt med ham, eller, dersom en Udlænding kaldtes til at forestaae den, tabe sin eiendommelige nationale Character.

Med disse Bemærkninger skal Ministeriet saaledes tjenstl. have Hr Etatsraaden anmodet om uden Ophold at gjøre Balletmester Bournonville fornøden Meddelelse i Overeenst. med Ministeriets Skr af 13 dennes med Bemærkning efter det Ovenstaaende ang Opfattelsen af de tvende under N° 1 og 2 berørte Puncter, i hvilke Ministeriet ikke kan have Noget imod, at der foretages en eller anden Redactionsforretning, og forventer Ministeriet saaledes ved Hr Etatsraadens beh. Foranstaltning at see denne Sags endelige Ordning fremskyndet det meest Mulige.

[C. Hall].

912. *Zacharias Topelius til J. L. Heiberg.*

Helsingfors 22 April 1855.

Herr Etatsråd!

Tillåt en författare — okänd kanske ända till namnet — att sända sin älskingsdotter åt den skådespelerska, som djupast, sannast, skönast i hela norden förstått att på scenen återgifva qvinnohjertat!

Tillåt mig att få sända henne ett stycke, som blifvit gifvet inalles omkring 40 gånger i Finland och Sverige och som likväl aldrig blifvit förstått uppå scenen, dels för dess egna brister, emedan det ej förmått utsäga sin mening nog klart — dels också derföre att ingen ännu kunnat återgifva dess titelrol.

Det finns endast en som kan återge denna rol, och det är till Henne jag ber att nu få sända min dotter Regina von Emmeritz. Men jag sänder henne ej i det förmättna hopp, att Fru Heiberg någonsin skall hedra och höja mitt stycke med att uppträda deri; — detta hopp var engång min stolthet, men jag har längesedan insett huru litet min dotter är värd en sådan utmärkelse. Jag sänder henne emedan det gör mig lycklig att tänka: Fru Heiberg, som djupare än någon uppfattat qvinnans storhet och qvinnans svaghet — hon måste förstå Reginas innersta — hon måste kunna tänka sig in i en situation mellan två de starkaste motsatser, som någonsin sönderslitit ett qvinnohjerta.

Se der, Herr Etatsråd, hvarföre jag fattat mod att underkasta mitt stycke den strängaste och likväl den mildaste af alla kritiska domstolar — Fru Heibergs och Herr Etatsrådets egen!

Jag vet att mitt stycke har stora fel. Några af dem, t. ex. upplösningen med brevet, skola rättas i en följande upplaga. Andra, fruktar jag, äro ohjelp-
liga. Skulle Herr Etatsrådet ej anse den mödan alldeles förspilld, att hedra
mig med några rader kritik — en sträng uppriktig kritik — så vore jag evär-
5 deligt tacksam därför, om jag skulle försöka att bevisa min tacksamhet genom
att framdeles skrifva något bättre.

Min begäran kan synas djerf. Jag skall uppriktigt säga hvarföre jag faller
Herr Etatsrådet till last dermed. Här i Finland ha vi ingen stående scen —
tyvärr! — blott svenska, stundom tyska trupper, än bättre, än sämre, som
10 gästa hos oss. Vi ha således en mycket ringa och bristfällig scenisk erfarenhet.
Jag kunde vända mig till Stockholm, — men så mycket vi här i Finland vär-
dera Svenskarne i andra hänseenden, så dela vi icke deras theaterpubliks
smak. Vi äro af ett enklare lynne och anse därför Stockholmspubliken ej
som det bästa mönstret, när det blir fråga om scenen. Deremot ha alla de
15 bland oss, som haft nöjet besöka Köpenhamn, känt sig anslagne af den
danska scenens och danska publikens natursannare åsigter.

Jag vore därför mycket lycklig, om Herr Etatsraadet med sin rika erfaren-
het ville gifva mig ett råd eller en varning hvad jag bör göra, hvad jag bör
undvika. Utom Regina v. E., har jag skrifvit »Efter femtio år« och två opera-
20 texter. Anser Herr Etatsrådet det vara något att göra af mig, så skänk mig
ett råd! Jag är ännu ung och ämnar gå framåt.

Min vördnadsfulla ödmjuka helsning till Fru Heiberg!

Förlåt mitt öppna språk och var öfvertygad om den innerliga högaktning,
med hvilken jag tecknar Herr Etatsrådets

25

ödmjuke tjenare
Z. Topelius.

913. J. L. Heiberg til Rudolf Schmidt.

Kbhavn, 23 April 1855.

Naar man betragter Deres Drama Christjern den Anden som et Studium
af en ung Mand, saa fortjener dette Arbeide al Agtelse og maa kaldes lovende,
30 med Hensyn paa fremtidige poetiske, om end ikke dramatiske Arbeider; thi
det er det dramatiske Anlæg og den dramatiske Udførelse, hvorpaa det her
skorter, ogsaa derved at Dialogen har en bred Vidtløftighed, der ikke vilde
kunne taales paa Scenen. Om dets Opførelse, selv med Forkortninger og For-
andringer, vil der saaledes neppe kunne være Spørgsmaal.

35 Deres tidligere Arbeide kunde De maaskee ved Leilighed sende mig i den
omarbeidede Form, for at jeg kan sammenligne denne med det første Manu-
scripts, som jeg har liggende. Noget bestemt Løfte kan og bør jeg vel ikke give

Dem, men jeg skal gjerne nærmere overveie, hvorvidt det lader sig gjøre at benytte dette Stykke.

Deres

J. L. Heiberg.

914. *J. L. Heiberg til August Bournonville.*

Kjøbenhavn, d. 23 April 1855. 5

Herr Hofballetmesteren har i behagelig Skrivelse af 11e d Md andraget paa, at forsaauidt de af Dem efter Indgaaelsen af Deres nuværende Engagement componerede Balletter, hvis Honorering er betinget af hver 10de Forestilling de opnaae, maatte ved Deres Afgang fra det Kongelige Theater være opførte nogle Gange udover de honorarberettigede Omgange, de saaledes over- 10 skydende Forestillinger maatte godtgjøres med: 20 rdl for hver, eller hvad der svarer til den i Deres Engagement fastsatte Betalingsnorm af: 200 rdl for hver 10de Forestilling.

Ligesom det af Hr. Hofballetmesterens ovennævnte Andragende, saavel som af Deres senere Skrivelse af 13de næsteften, synes at fremgaae, at De selv er- 15 kjender, at Deres Engagements Bestemmelser i den omhandlede Henseende ere af den Beskaffenhed, at de ikke fra Rettens Standpunkt kunne modtage den af Dem attraaede Fortolkning, saaledes vil det ei heller bero paa Theaterbestyrelsen at afgjøre, hvorvidt der af Billigheds Hensyn maatte være Grund til at lade Dem tilflyde en extraordinair, og af Contracten uafhængig, Godt- 20 gjørelse i den omhandlede Henseende, men i ethvert Tilfælde vil denne Sags Afgjørelse ikke kunne finde Sted, førend ved Saisonens Udgang, til hvilken Tid jeg agter at forelægge Kirke- og Underviisningsministeriet samme, idet jeg troer at burde tilføie, at jeg, ved Fremsendelsen af Deres ovennævnte 2de Skrivelser, allerede foreløbigen har bragt Sagen til Ministeriets Kundskab. 25

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

915. *J. L. Heiberg til August Bournonville.*

Kjøbenhavn, d. 23. April 1855

Efterat jeg havde forelagt Kirke- og Underviisningsministeriet den mellem Hr Hofballetmesteren og mig stedfundne Correspondance angaaende en even- 30 tuel Fornylse af Deres Engagement ved det Kongelige Theater, har Ministeriet under 13de d Md blandt andet tilskrevet mig saaledes:

»Naar Balletmester Bournonville gjentagende fremhæver, som Forudsætning for Indgaaelsen af et nyt Engagement fra hans Side, at de Ballet- 35 personalet nu tillagte Lønninger blive forbedrede, da paaskjønner Mini-

steriet tilfulde den Omsorg, han derved viser for Personalet; og ligesom Ministeriet med Hr Etatsraaden maa være enigt i, at de af Balletmesteren i saa Henseende attraaede Vilkaar ingenlunde ere overdrevne, saaledes maa Ministeriet ogsaa med Dem erkjende det i høi Grad ønskeligt, at der skaffes
5 Balletpersonalet en Forbedring af dets Kaar. Idet Ministeriet derhos for sit Vedkommende ogsaa ganske maa dele Ønsket om, at den Kunst, der under Balletmester Bournonvilles Ledelse har naaet en saa ualmindelig Høide paa den danske Skueplads, maatte conserveres i denne Høide og i dens Betydning for Scenen, og idet Ministeriet erkjender, at en Forbedring af Personalets Lønning vil være nødvendig for dette Formaal, kan Ministeriet ikke Andet, end skjænke Balletmesterens Ønsker desangaaende Sit
10 fulde Bifald og tilsige Sine bedste Bestræbelser for Opnaaelsen heraf.

Ministeriet tør imidlertid ogsaa nære den Forventning, at Balletmester Bournonville efter denne Forsikkring vil føle sig saaledes beroliget med
15 Hensyn til dette Punkt, at der herefter ikke længer vil være nogen Betænkelse for ham ved at indtræde i et saadant Engagement, hvortil han forøvrigt har erklæret sig villig, og Ministeriet skulde derhos tjenstligst anmode Hr Etatsraaden om, næst at gjøre Balletmester Bournonville bekendt med Foranstaaende, at tilbyde ham Afslutningen af et Engagement for fem Aar, fra d. 1 April næste Aar at regne.«

Ved tjenstligen at bringe dette til Hr Hofballetmesterens behagelige Kundskab, og næst at tilføie, at Ministeriet i Alt Væsentligt Intet har fundet at erindre ved det af Dem affattede Udkast til en Contract, skal jeg dog, i Henhold til Dets senere Skrivelse af 21de d Md., ikke undlade at henlede Deres
25 Opmærksomhed paa, at da Udkastets § 1 gaaer ud fra, at componerede og arrangerede Balletter honoreres efter samme Maalestok, har Ministeriet opfattet denne Bestemmelse saaledes, at det vil være Theaterbestyrelsen forbeholdt at afgjøre, hvorvidt en arrangeret Ballet i et vist givet Tilfælde kan ansees som Opfyldelse af Contractens § 2, samt at, naar De endvidere i § 1
30 betinger Dem Honorar for de siden 1 Januar 1853 componerede Balletter, nemlig: Brudfærden i Hardanger, Et Folkesagn og: Abdallah, denne Bestemmelse dog nærmere maatte forklares derhen, at Honoraret for disse Balletter ikke kommer Dem tilgode for de Forestillinger af samme, der maatte falde i det Tidsrum, der vil hengaae fra Deres nuværende Contracts Udløb
35 og indtil en ny Contract eventualiter træder i Kraft.

I Henhold til alt Foranførte imødeser jeg saaledes Hr Hofballetmesterens endelige Beslutning i Sagen.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

916. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 25 April 1855.

Det vil formeentlig ikke være undgaaet Ministeriets behagelige Opmærksomhed, at det i offentlige Blade har været omtalt, at den nuværende Bestyrer af Casino-Theatret, Kammerraad Lange, som fra indeværende Theater-Saisons Slutning fratræder bemeldte Theater, skal have erholdt Tilladelse til fra næste Efteraar at give offentlige Forestillinger paa Hoftheatret.

Om nu end dette Rygte maatte stadfæste sig forsaavidt, at ham maatte være meddelt Tilladelse til at benytte Hoftheatret, skal jeg dog tillade mig tjenstligst at henlede Opmærksomheden paa, at han formeentlig ikke er i Besiddelse af nogen Bevilling, der berettiger ham til sammesteds at lade opføre offentlige Forestillinger. Vel er ham, ifølge Ministeriets behagelige Skrivelse af 6 December 1852, under 30 November samme Aar meddelt Bevilling til i 3 Aar, fra dens Dato at regne, for Betaling at lade opføre Folkecomedier, Vaudeviller, Lystspil og Syngestykker i Hovedstaden eller dens Forstæder, men da denne Bevilling udløber d 30 November d. A. kan det vel ansees givet, at han ikke paa denne vil begynde en saadan Entreprise til Efteraaret, selv om ikke denne Bevilling maa ansees ophævet ved den ham under 2 April 1853 meddelte Bevilling til at oprette et Folketheater, i hvilken Henseende jeg ikke skal lade ubemærket, at det i Forhandlingerne angaaende sidstnævnte Bevilling var forudsat, at hiin ældre Bevilling maatte casseres, medens en saadan Clausul dog ikke udtrykkelig er optaget hverken i Bevillingen af 2 April 1853 eller i den senere udfærdigede Extensionsbevilling af 3 Februar d. A. Hans formeentlige Berettigelse maatte vel altsaa søges i sidstnævnte 2de Bevillinger, navnlig den af 2 April 1853; men at denne ikke indeholder Hjemmel for ham til at give offentlige Forestillinger paa Hoftheatret fremgaaer — saavidt skjønnes — aldeles utvivlsomt af Bevillingens Ord, der tillade ham at oprette et Folketheater »med Tilladelse til derpaa at lade opføre etc.«, hvoraf følger, at den Tilladelse til at give Forestillinger, som Bevillingen hjemler, udtrykkelig er knyttet til den Betingelse, at et Folketheater oprettes; og at Lange selv har forstaaet Bevillingen saaledes, ligger klart for Dagen derved, at han som Hovedmotiv for at opnaae den ansøgte og — som foran bemærket — senere meddelte Extensionsbevilling, har paaberaabt Nødvendigheden af ved Actietegning at see de fornødne Pengemidler til en Theaterbygning Opførelse tilveiebragte. Der staaer altsaa kun een Udvei aaben, den nemlig, at Lange, ved fra Civillistens Side at indrømmes Benyttelsen af Hoftheatrets Locale, tillige derved skulde erhverve Ret til sammesteds at aabne et staaende offentligt Theater, men dette er en Fortolkning, som formeentlig allerede af den Grund maa ansees aldeles forkastelig, at en saadan Beret-

tigelse kun kan begrundes ved en af Øvrigheden dertil meddelt særlig Bevilling.

Naar jeg saaledes har troet allerede nu at burde henlede Ministeriets Opmærksomhed paa denne Sag og udbede Dets behagelige Medvirkning til at forebygge, hvad Lange, efter Forlydende, tilsigter, da er det ingenlunde, fordi jeg ikke fremdeles vedkjender mig mine tidligere udtalte Anskuelser, at det Kongelige Theater ikke bør nære nogen smaalig Frygt for at træde i Concurrance med andre Theater-Instituter, men fordi jeg anseer det for Pligt, medens der hvert Aar gjøres overdrevne Fordringer til det Kongelige Theaters selverhvervede Indtægt, og medens dets Udgifter strængt fordres begrændsede af et knapt tilmaalt Budgets Positioner, saavidt muligt at forebygge en altfor vidt dreven og dertil uberettiget Concurrance. Det maa navnlig ikke oversees, at skjøndt Casino-Theatret fremdeles bliver i Virksomhed, og skjøndt det maa forudsættes, at dette, selv under en mindre heldig Bestyrelse end den nuværende, altid vil drage et talrigt, om end mindre intelligent Publicum til sig, er her nu Spørgsmaal om at lade Lange, rimeligviis med de bedste Kræfter fra Casino-Theatret, danne et nyt staaende Theater, der just ved Benyttelsen af Hoftheatrets Locale, af Grunde jeg her ikke videre skal berøre, uden Tvivl vil have en særegen Tillokkelse for Publicum. Det maa overhovedet her komme i Betragtning, at de Hensyn, der tale for, at det Kongelige Theater, med Til sidesættelse af dets Privilegier, der endnu ikke ved Lov ere hævede, burde komme Langes Andragende om Oprettelse af et Folketheater imøde, aldeles ikke kunne gjøres gjældende i det foreliggende Tilfælde, hvor han, uden mindste Opoffrelse eller Risico fra sin Side — som det synes — ad Omveie intenderer at etablere et staaende offentligt Theater i Hoftheatrets Locale.

Med disse Bemærkninger skal jeg tjenstligst tillade mig at henstille Sagen til Ministeriets nærmere behagelige Overveielse og kraftige Medvirkning.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

30 917. *J. L. Heiberg til Michael Wiehe.*

Kjøbenhavn, d. 26. April 1855.

Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet har, paa min derom gjorte Indstilling, ved Skrivelse af Gaars Dato, approberet, at De fra 1. Mai d. A. og fremdeles for indeværende Finantsaar i Form af Gratification oppebærer, hvad der svarer til et aarligt Gage-Tillæg af: 300 r.

35 Hvilket jeg ikke undlader herved at meddele Dem til behagelig Efterretning.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

918. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d. 27de April 1855

Det vil være Hr Etatsraaden bekendt, at der i Begyndelsen af den sidst afholdte Rigsdagssession fremkom i Folkethinget et Forslag til Lov om det kongelige Theaters Stilling og oeconomiske Forhold, affattet overensstemmende med den Form, hvori et Lovforslag om samme Gjenstand var vedtaget ved anden Behandling i Folkethinget i 1852. Medens jeg, som ogsaa i en tidligere Skrivelse til Hr Etatsraaden berørt, i det Hele maatte udtale mig imod dette Forslags Fremme for Øieblikket, var der dog i Forslaget eet Punkt, som jeg troede at burde skjænke særlig Opmærksomhed, nemlig den Bestemmelse, at de for Theatret nu gjældende Regulativer skulde underkastes en Revision, og idet jeg ogsaa for mit Vedkommende maatte tiltræde den Anskuelse, at en saadan Revision vilde være fornøden, udtalte jeg mig under Forhandlingerne derhen, at de ommeldte Regulativer burde undergives en Revision og Bearbejdelse af en Commission, igjennem hvilken der ogsaa navnlig vilde blive givet Theaterpersonalet Leilighed til ved dets bedste Kræfter at udtale sig om Forholdenes Ordning; og tør jeg antage, at denne Udtalelse fra min Side væsentlig bidrog til, at Lovforslagets videre Fremme stilledes i Bero.

I Henhold hertil, og da jeg nu maa ansee det paa Tiden, at den bebudede Commission, hvis Opgave det altsaa vil blive at revidere de forskjellige for Theatertjenesten nu gjældende Regulativer og Reglementer og at fremsætte Forslag om sammes Omdannelse og Bearbejdelse til et velordnet Hele, kan sammentræde for snarest muligt at paabegynde sit Arbeide, skulde jeg tjenstligst anmode Hr Etatsraaden om behageligen at foranledige, at samtlige ved Theatret kongeligt ansatte Skuespillere og Dandsere sammentræde i Løbet af næste Uge for af deres Midte at udvælge 3 Medlemmer til at indtræde i denne Commission, hvorefter Ministeriet forventer snarest muligt at modtage Indberetning om de stedfundne Valg.

Ministeriet undlader derhos ikke at meddele Hr Etatsraaden, at Det, uden de 3 Medlemmer, der saaledes ville blive valgte, har anset det rettest, at een ved Theatret ansat Functionair tiltraadte Commissionen, og overlades det til Hr Etatsraaden at vælge dette Medlem, hvorom Ministeriet ligeledes imødeser en behagelig Meddelelse, samt at der tilforordnes Commissionen en administrativ Embedsmand udenfor Theatret og en Embedsmand under Ministeriet, hvilke Ministeriet forbeholder sig at udnævne, ligesom der endelig af Ministeriet vil blive valgt en Formand til at lede Commissionens Forhandlinger.

C. Hall.

/ H. Christensen.

919. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 28 April 1855.

Dagen efter at jeg havde givet Hr Skuespiller Wiehe skriftlig Communication om den ham ved Ministeriet i Skrivelse af 25d d. Md. bevilgede Gratification 5 for indeværende Finantsaar, svarende til Beløbet af et aarligt Gage-Tillæg af: 300 r, modtog jeg hans hermed følgende allerunderdanigste Ansøgning om Afsked fra det Kongelige Theaters Tjeneste.

Da Ansøgeren ingen Motiver anfører for sin Begjæring, ligesom han heller ikke i denne Henseende har givet mig nogen særlig Meddelelse, eftersom An- 10 søgningen ikke var ledsaget af nogensomhelst Skrivelse til mig, kan jeg kun ganske i Almindelighed udtale mig om Sagen.

At en saa begavet og yndet Skuespillers Afgang vil være et betydeligt Tab for Theatret, er indlysende. Men til alle Tider har Theatret maattet bære betydelige Tab, som vare foraarsagede ved Dødsfald, og er dog hverken gaet 15 til Grunde eller i det Hele taget tilbage; og Virkningen vilde have været den samme, om end Tabet havde havt en anden Aarsag end hiin, som efter Naturens Orden maa indtræffe. Det har stedse viist sig, at de tabte Talenter erstattedes ved nye, ligesom der ogsaa stedse er Mulighed for at danne et Repertoire, hvori det savnede Talent kan undværes.

20 Da jeg nu tillige har den Overbeviisning, at, naar en Skuespiller saa categorisk begjærer sin Afsked, som her er Tilfældet, vilde det ikke alene være unyttigt at forsøge paa at overtale ham til at forandre sin Beslutning, men især, dersom Forsøget lykkedes, være i mange Henseender til Skade for Theatret at have ligesom fastholdt ham imod hans Villie, skal jeg tillade mig at 25 anbefale Hr Wiehes Ansøgning til Ministeriets gode Forsorg, dog saaledes, at Afskeden ikke meddeles ham før efter den indeværende Saisons Udgang, og selvfølgelig uden Pension.

Under disse Forhold maa jeg antage, at den ovennævnte Gratification, som var bevilget Hr Wiehe, nu maa falde bort, og udbeder mig i denne Hen- 30 seende Ministeriets behagelige Resolution, idet jeg tillader mig at bringe i Erindring, at det er til 1ste Mai, at Gratificationens første maanedlige Beløb skulde udbetales.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

920. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

35

Kjøbenhavn d. 30te April 1855.

Med Hensyn til at Hr Etatsraaden, ved under 28de dennes at tilstille Ministeriet en allerunderdanigst Ansøgning fra kongelig Skuespiller Wiehe om Ent-

ledigelse, har bemærket, at De herefter maa antage, at den Gratification, der ved Ministeriets Skrivelse af 25de dennes var bevilget Skuespiller Wiehe fra 1ste næste Maaned at regne, nu maatte falde bort, skulde Ministeriet tjenstligst melde, at, medens der vistnok ikke vilde have været Anledning til at bevilge ham den omhandlede Gratification, saafremt et saadant Skridt fra hans Side, som ovenantydte, havde været at vente, finder Ministeriet dog ikke tilstrækkelig Grund til nu at tilbagekalde Dets desangaaende afgivne Resolution, efterat samme er Skuespiller Wiehe communiceret, saa meget mindre som det paagjældende Beløb, under Forudsætning af Hr Wiehes Afgang, meget snart vil kunne blive disponibelt paany.

C. Hall.

/ H. Christensen.

921. *August Bournonville til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn den 1ste Maj 1855.

I Gjensvar paa Herr Etatsraadens behagelige Skrivelse af 23 April har jeg den Ære at gjøre Dem følgende Meddelelse, som jeg beder Deres Høivelbaarehed tillige forelægge Ministeriet.

Dersom jeg skal have nogensomhelst Ære og Glæde af at være Balletmester, maa Personalets Krav nødvendigviis forandres og forbedres. Denne Grundtanke kan jeg ikke opgive; det er en paa lang Erfaring grundet Overbeviisning, som jeg gjentagne Gange har udtalt ikke allene for Ministeren og Directeuren, men for Personalet og enhver af Ballettens og mine Velyndere, som har gjort mig den Ære at tale til mig om denne Sag. Det er derfor med den største Tilfredsstillelse, at jeg har seet Ministeriet og Directeuren bifalde mine Anskuelser, og det er med ikke mindre Taknemlighed, at jeg har modtaget Ministeriets Tilsagn om at ville virke derfor efter bedste Evne; og dersom Sagens endelige Afgjørelse kun beroede paa Ministeriet, skulde jeg vist uden al Betænkelighed undertegne det hæderlige Engagement, som man har tilbudt mig, og hvis Fortolkning er fuldkommen overensstemmende med mine Interesser.

Men hverken Ministeriet eller Herr Directeuren vil sikkert nægte, at der er en Mulighed for, at selv de bedste Bestræbelser i saa Henseende kunne mislykkes. Og hvad vilde saa Følgen blive for mig? Jeg maatte da selv begrave den Kunst-Art, som jeg vel uden Ubeskedenhed tør sige, at jeg har opelsket, og som ved min Bortgang endnu er i Blomstring. Og saa mit Personale! Vilde det ikke med Rette kunne bebreide mig at jeg havde brudt mit Ord, sørgtet for mig selv, men svigtet dem, efter at have modtaget deres Tak, fordi jeg vilde knytte min Skjæbne til deres?

Har derimod den Statsmagt, i hvis Hænder Sagens Afgjørelse er lagt, virkelig Lyst til at bevare Balletten, hvor let vil det da ikke være, især for en Mi-

nister med saamegen berettiget Indflydelse som den nuværende Cultusminister, at bevirke en Garantie, som vilde gjelde, selv naar han skulde finde sig beføiet til at nedlægge sin Portefeuille, en offentlig Udtalelse for Exempel, at Thinget billiger Ministerens Anskuelse og tilsiger ham sin Bistand, til at
 5 gennemføre den forønskede Reform. Og i saa Tilfælde skal jeg heller ikke gjøre Vanskeligheder. Som jeg allerede har havt den Ære at udtale, skal jeg saa seent, som muligt, modtage noget Engagement andetsteds; der vil altsaa være rigelig Tid til at erfare Thingets Stemning, og ved det allermindste offentlige Vidnesbyrd om, at jeg virkelig har opfyldt mit Tilsagn til Personalet,
 10 skal jeg øieblikkelig og helst være til det danske Theaters Tjeneste. Indtil da maa jeg nøies med at takke Herr Ministeren og Herr Directeuren for Deres Bevaagenhed, med den Forsikkring, at Deres Omhue for Balletten og mig, selv om jeg ikke kommer tilbage, altid skal forblive i den taknemligste Erindring hos

15

Deres Høivelbaarenheds

allerærbødigste

August Bournonville.

922. August Bournonville til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d. 1ste Maj 1855.

Deres Højvelbaarenhed Herr Etatsraad Heiberg, Ridder af Dannebrog og
 20 D:M. Directeur for det kongelige Theater.

Jeg maa herved ærbødigst frembære min Taksigelse for den Beredvillighed, hvormed Theaterbestyrelsen har antaget sig mit Billighedskrav med Hensyn til Honoraret for de Balletter, der ere gaaede udover de stipulerede Ti gange, og jeg nærer den Fortrøstning at ved Saisonens Slutning en Foranstaltning
 25 vil blive truffen, hvorved jeg sikkert for et altfor føleligt Tab.

Idet jeg villig indrømmer at en Paragraph i min Contract der havde lydt saaledes:

»Skulde der ved Contractens Udløb blive enkelte Ballet-Forestillinger udover det nævnte Tital, godtgjøres de efter 20 rdl. pr. Forestilling«

30 vilde have været til min sikre Fordeel, ligesom paa den anden Side en Clausul, der paalagde mig den Forpligtelse at vedligeholde det ældre Ballet-Repertoire, vilde have garanteret Theaterbestyrelsen imod udelukkende Honorar-Forestillinger, troer jeg dog at slige uvilkaarlige Fortielser ingen skadelig Betydning kan have imellem Folk af Ære og jeg tager mig derfor den Frihed
 35 at gjøre Deres Høivelbaarenhed opmærksom paa et Punkt, der er ladet aldeles uberørt saavel i mit udløbende som i det nylig foreslaaede Engagement nemlig: Istandsættelsen af et Ballet Repertoire for Saisonen 1855—56.

Fuldkommen paa det Rene med at der intet Honorar tilkommer mig, saalænge jeg ikke fungerer som Balletmester ved det kgl. Theater men i Forvisningen om at mit billige Krav vil komme i Betragtning, er det min Hensigt inden min Afreise at besøge Besætning og Indstudering til følgende Balletter:

1. Kermessen. 2. Psyche. 3. Conservatoriet. 4. Brudefærden. 5. To-readoren. 6. Festen i Albano. 7. Faust. 8. Søvngængersken. 9. Napoli. 10. Waldemar. 11. Nina og 12. Bellman. 5

Enhver Hovedperson bliver ansvarlig for Udførelsen af sit Partie og Regisseuren for Requisite og Signaler, men til Ensemblet, Grupperne, Comparserne og Børnene udfordres en duelig og smagfuld Ledning, saavel som Omløb 10 og Orden til de Dandse, der forlanges for Skuespillet og Operaen. Til den Ende, er jeg saa fri at foreslaae som Dirigent eller Dandse-Directeur for ovennævnte Repertoire, endog i det Tilfælde at en ny Balletmester blev udvalgt, en Mand hvis Smag, Conduite og Arrangementstalent er istand til at sikre Tjenestens forsvarlige Gang: 15

Saameget jeg end paaskjønner d'Hrr. Hoppe, Funck og Lund som Solodandser er det min fulde Overbeviisning at de ikke besidder de fornødne Egenskaber til at forestaae nogetsomhelst Theater-Embede. Jeg vil dermed ikke sige at de maaskee nok vilde kunne præstere en Composition, men til at ordne, styre og med behørig Anstand og Kraft at omgaaes Personalet, anseer jeg 20 dem aldeles uanvendelige. Da Deres Høivelbaarenhed har ved flere Leiligheder viist mine Anbefalinger en hædrende Tillid, og flere gode Kræfter derved ere komne til Anvendelse, f. Ex. Paulli, Fredstrup, Weddén o. fl. haaber jeg at den Mand, jeg her vil foreslaae, maa finde Herr Etatsraadens Bifald. Det er ingen Anden end Herr Brodersen. Han har Fagkundskab og Kjærlighed 25 for Sagen, han er en forstandig Mand, en uførtroden Arbejder og en Gentleman. Jeg beder Deres Høivelbaarenhed at ansætte ham for et Aar, anvise ham et Extra-Tillæg og understøtte ham med Deres Myndighed. Jeg er Borgen for at Theaterbestyrelsen vil blive vel tjent med ham.

Vilde Deres Høivelbaarenhed i denne Sag, saavel som i det ovenanførte, 30 skjænke mig en mundtlig Conferents udbeder jeg mig en Tilsigelse, som jeg skal have den Ære at følge naar Herr Etatsraaden befaler det.

allerærbødigst

August Bournonville.

P. S. Indlagte underdanigste Svarskrivelse tager jeg mig den Frihed gjen- 35 nem Theaterbestyrelsen at indsende til Ministeren for Kirke og Underviisning.

923. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

d. 6te Mai 1855

(Koncept).

Kjære Ven.

Af vor Correspondance forr. Sommer ang. »Onkel Jokums Idee« maa jeg
 5 slutte, at Deres betydeligste Indvending mod dette Stykkes Anvendelighed for
 Sc. blev hentet fra den Omstændighed, at det vilde optage en heel Aften eller
 i al Fald kun med et lille Divertissement. Jeg maa antage, at min noget luxu-
 riøsere Afskrift ell. Papirets Tykkelse har bragt Dem paa denne Mening, som
 jeg i. strax saae mig istd til at modbevise. Men ved nu at sammenligne det
 10 trykte Exempl. af »den Yngste« med det ganske p. samme Maade trykte
 »Onkel Jokums Idee«, seer jeg mig istd til at føre et Beviis »med Tal«. Den
 Yngste, der udgjør trykt 11 Ark 6 Sider, spillede kun til Kl. $9\frac{3}{4}$ knap, uagtet
 den er deelt i 4 Acter. Onkel Jokum, der kun er deelt i 3 Acter (og altsaa
 allerede derved optager mindre Tid) udgjør trykt kun 8 Ark 11 Sider, er alt-
 15 saa 2 Ark 11 Sider kortere end den Yngste. Den kan da umuligt spille længere
 end Sparekassen, En Valgdag, og saa mange andre 3 Akts-Stykker, der altid
 ere gaaede sammen med et andet Skuespil.

Jeg veed nu i., om denne Oplysning vil have nogen Indflydelse paa Deres
 Mening om Stykkets Brugbarhed for Scenen. Men jeg har dog villet gjort
 20 Dem opmærksom paa den anførte, i den Hsde vistnok ikke irrelevante Omsth.

Deres venskabeligt hengivne

[Henr. Hertz].

924. *J. L. Heiberg til C. Hall.*

Kjøbenhavn, 7 Mai 1855

Hr. Minister!

25 Under Forudsætning af, at den forestaaende Commission til at omarbeide
 Theatrets Reglementer etc. vil modtage en Instrux fra Ministeriet, i hvilken
 de Gjenstande, som den har at befatte sig med, ere saa nøiagtigt begrænd-
 sede, at der ikke vil være Risiko for deres Udstrækning til andre, skal jeg til-
 lade mig at fremsætte nogle Bemærkninger og Forslag til Hr. Ministerens
 30 nærmere Overveielse.

Reglementer og Regulativer ere de i Ministeriets Skrivelse udtrykkelig
 nævnte Gjenstande:

Reglementerne ere:

1) Det gamle, velbekjendte Reglement for Skuespillerne. Dette maa nød-
 35 vendigt blive det vigtigste, om ikke det eneste, ved hvis Affattelse det
 er billigt at indrømme Skuespillerne en Stemme. Dette indeholder ogsaa
 omtrent alle de Punkter, hvori de virkelig ere personligt interesserede.

- 2) Det af mig udstedte Reglement for Scene-Instructeuren og Theater-Secretairen i deres indbyrdes Forhold, hvilket ikke kan have nogen Vigtighed for Skuespillerne, da Forholdet til disse er udelukket deraf, hvorimod det findes i Nr 1, hvor det ogsaa har sin rette Plads.
- 3) De til de forskjelligste Tider udstedte Reglementer for alle Theatrets Embedsmænd og Functionairer. Alle disse Reglementer, hvis Antal er stort, ere ældre end min Bestyrelsestid, flere af dem saa gamle, at de ei engang existere i Afskrift. Forsaa vidt som der om noget af disse skulde gjøres Indstilling til Ministeriet om en Forandring, da mener jeg, at det maatte være Theaterdirecteuren allene, hvorfra en saadan udgik. Alt, hvori de forskjellige Embedsmænd og Functionairer have at gjøre umiddelbart med Personalet (f. Ex. Theaterlægen), maa kunne optages under Nr 1, der allerede indeholder Noget af det, som henhører hertil, og som derfor formentlig bliver det eneste Reglement, hvormed Commissionen har at befatte sig.

Regulativerne ere:

- 1) Regulativet for Feu. Om Commissionen vil tage dette under Overveielse, og indføre en anden Scala, kan der i det Hele taget ikke være Noget at indvende derimod fra Bestyrelsens Side, naar kun den Bestemmelse fastholdes, at al Feu maa være i Forhold til den virkelig præsterede Tjeneste, saa at der ikke indføres noget Fixum, uden Hensyn paa det Præsterede. Dersom Dette ikke iagttages, gaar hele Theatertjenesten istaa.
- 2) Regulativet for Forfatterhonorarer. Dette synes ganske at ligge udenfor Skuespillernes Competence, og følgelig ogsaa udenfor en Commissions, hvoraf nogle af Medlemmerne ere Skuespillere. Dette Regulativ som næsten ganske er udarbejdet efter mit eget Forslag, som Directionen i sin Tid begjærte, har desuden viist sig saa heldigt for Theatret, at enhver væsenlig Forandring deri maatte fraraades. Jeg tillader mig at henvise til mine Betragtninger derover i mine »Intelligensblade« Nr 25.

Foruden de her anførte Reglementer og Regulativer gives der endnu nogle interimistiske, i Form af Tillægsbestemmelser, men fordetmeste ubetydelige, og for en Deel allerede ude af Kraft.

Hvilke Bestemmelser nu Commissionen end kommer til med Hensyn fornemmelig paa Reglementet Nr 1, bliver det af Vigtighed, at der ikke skeer nogen saadan Indskrænkning i Directeurens dictatoriske Magt, at hele Maskinen standses, hvilket upaatvivlelig vilde blive Tilfældet, dersom de Vanskeligheder og Forhalingen fandt Sted, som ere uadskillelige fra den repræsentative Forfatning, der er ligesaa ubrugelig i Theater- som i Militair-Etaten.

De Brancher, som ligge udenfor de nævnte, og for hvilke ingen Reglementer eller Regulativer gjælde eller kunne gjælde, maae formeentlig aldeles udelukkes

fra Commissionens Virksomhed. Jeg sigter herved fornemmelig til Censuren, Rollebesætningen og Repertoirets Dannelse. I disse kan Directeuren ikke opgive sin eneraadende Magt, fordi han ikke kan dele Ansvaret med nogensomhelst Anden. Det Samme gjælder om Indstillinger til Gageforhøielse, eller
 5 Indstilling til nye Gager for ny antagne Subjecter, samt om Uddelelse af Gratificationer efter Øieblikkets Trang og Tarv.

Løvrigt tør jeg vel antage, at Commissionens Indstilling vil gaae til Directeurens Erklæring, inden Ministeriet resolverer paa den.

Endelig skal jeg tillade mig at bemærke, at det, for at undgaae Collision
 10 med Theatertjenesten, udentviwl bliver nødvendigt, at Commissionen ikke sammentræder før efter Saisonens Slutning.

Ovenstaaende Bemærkninger og Forslag har jeg troet at burde henstille til Hr. Ministerens behagelige Overveielse.

Allerærbødigst

15

J. L. Heiberg.

925. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

(Kopi).

[¹⁰/₆ 1855]

M H t at Hr Etatsraaden i beh. Skr. af 25 f M har henledet Opmærksomheden paa, at der ifølge Beretninger i de offentlige Tidender skal være ind-
 20 rømmet Kammerraad Lange Tilladelse til at give offentlige Forestillinger fra næste Efteraar paa Hoftheatret, hvilket De i det kgl. Theaters Interesse har troet at maatte ønske forebygget, skulde Ministeriet ikke undlade tjenstl at meddele Hr Etatsraaden, at Ministeriet allerede i Febr Maaned d A har fundet sig foranlediget til at indlede Brevvexling med Overhofmarskallen ang For-
 25 holdet med Hoftheatrets Benyttelse til offentlige Forestillinger i Almindelighed, og ligesom Overhofmarskallen i Almindelighed har udtalt sig at han for sin Person vilde finde sig foranlediget til, hvis Nogen skulde ansøge om Hoftheatrets Benyttelse til en Række af Forestillinger eller til Skuespillerselskaber, da at give dette Ministerium Leilighed til at yttre sig over Sagen, men at
 30 han ikke kan indestaae for, om en Kgl. Resol skulde befale en modsat Fremgangsmaade, saaledes har han ogsaa, efter at Ministeriet i Henhold til en Meddelelse af 18 Marts sidstl fra Overhofmarskalletet om at Kammerraad Lange allerund. havde ansøgt om og allern. var bleven bevilget Tilladelse til at give Skuespil paa Hoftheatret i næste Vinter paa Betingelser, hvorom Over-
 35 hofmarskalletet nærmere forhandlede med ham, havde yttret den Forventning, at det ved disse Forhandlinger vilde blive gjort Kammerraad Lange til Pligt ved de paa Hoftheatret opførende Forestillinger at holde sig indenfor de ham ved hans gennem Justitsministeriet udfærdigede Bevilling til at op-

føre franske Forestillinger stillede Grændser — meddeelt Ministeriet, at han har affordret Kammerraad Lange hans Erklæring i saa Henseende og at Lange derefter har tilskrevet Overhofmarskallen saaledes:

»Jeg beder D Exc at være overbeviist om at ligesaa lidt som de Grændser min allerhøieste Bevilling hjemler mig, i Fortiden ere blevne overtraadte af mig saaledes skal hverken Justits eller Cultusministeriet i Fremtiden faae nogen gyldig Grund til at klage over, at jeg ved de Forestillinger, hvortil Hoftheatret allernaadigst er mig overladt i nogensomhelst Henseende skal overtræde de Betingelser, som min Bevilling opstiller«.

Ved tjenstl at meddele Hr Etatsraaden Foranstaaende, og idet Ministeriet skal bemærke at, saaledes som ogsaa anført i Deres Skrivelse af 25 f M er Lange i Besiddelse af en under 30 Novbr 1852 udfærdiget Bevilling til i 3 Aar fra bemeldte Dato her i Staden for Betaling at lade opføre Folkecomedier, Vaudeviller, Lystspil og Syngestykker, hvilken endnu er i Kraft, undlader Ministeriet ikke at tilføie, at det herefter ikke kan finde Føie til at foretage yderligere Skridt i Anledning af Deres Indstilling af 25 f M.

[C. Hall].

926. *August Bournonville til C. Hall.*

Kjøbenhavn d 15e Mai 1855.

Deres Høivelbaarenhed Ministeren for Kirke- og Underviisning
Herr Professor, Ridder Hall.

Den Bevaagenhed, hvormed Deres Høivelb: er kommen mig imøde har fuldt Krav paa min dybeste Anerkjendelse og det er med et rørt Hjerte at jeg herved udtaler min varmeste Tak derfor.

Idet jeg henholder mig til de Motiver, der indeholdes i mine tidligere Skrivelser tager jeg mig den ærbødige Frihed at fremsætte Følgende.

Vil Ministeren og Theaterdirecteuren betragte mit skriftlige Tilsagn: »At være til det kongelige danske Theaters Disposition saasnart en Udsigt aabnes til Balletpersonalets planmæssige Gagering« som en contractmæssig Forpligtelse fra min Side, for hvis punktlig Opfyldelse, jeg skal være rede at stille Caution, da erkjender jeg mig som engageret. Bliver derimod denne min efter modent Overlæg fattede Beslutning at ansee som en Afbrydelse af al videre Underhandling i denne Sag, beder jeg at min mangeaarige Virksomhed maa bevares i velvillig Erindring, dertil at man ikke vil nægte mig de resterende Ballethonnorerer og endelig at jeg ved Tilkjendegivelsen af min Afgang paa Pension, maa erholde et hæderligt Vidnesbyrd om samvittighedsfuld Udførelse af mine Tjenestepligter.

allerærbødigst

August Bournonville.

927. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d. 16de Mai 1855.

Efterat have modtaget Hr Etatsraadens behagelige Indberetninger af 5te og 12te dennes, hvoraf erfares at De i Henhold til Ministeriets Skrivelse af 5 27de f. M. har valgt Professor fungerende Sceneinstructeur Overskou, samt at de kongeligt ansatte Skuespillere og Dandsere ligeledes i Henhold til bemeldte Skrivelse fra Ministeriet af deres Midte have valgt de Herrer Skuespillere Holst, Hvid og Sahlertz til at indtræde som Medlemmer i den Commission, Ministeriet har besluttet at anordne til at revidere de forskjellige for 10 Theatertjenesten nu gjeldende Regulativer og Reglementer og at fremsætte Forslag om sammes Omdannelse og Bearbejdelse til et velordnet Hele, skulde Ministeriet herved tjenstligst meddele Hr Etatsraaden til behagelig Efterretning og Bekjendtgjørelse for de nævnte Herrer, at Commissionen foruden de nævnte 4 Medlemmer vil komme til at bestaae af følgende af Ministeriet designerede Medlemmer, Etatsraad Professor Hauch, der derhos som Formand 15 vil overtage Ledelsen af Commissionens Forhandlinger, Kammerraad Contoirchef i Finantsministeriet Arnesen og Secretair hos Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet, Christensen, der tillige vil overtage Forretningerne som Secretair i Commissionen. Det bemærkes derhos, at der er draget Omsorg 20 for, at et passende Værelse paa Charlottenborg Slot vil være disponibelt for Commissionen til deri at afholde dens Møder.

Forsaavidt Hr Etatsraaden i behagelig Skrivelse til mig af 7de dennes har meddeelt mig nogle Ytringer, angaaende Deres Opfattelse af den omhandlede Commissions Virksomhed og Omraade, har jeg ikke villet undlade i Forbin- 25 delse med Foranførte at meddele Dem, at, saaledes som det behageligen vil bemærkes af hvad der i sidstafvigte Rigsdagssession i Anledning af den da fremlagte Lov om Theatret fra min Side blev udtalt under Forhandlingerne |: cfr. Folkethingstidende N° 7:|, har det fra først af været Hensigten med Commissionens Anordning at bevirke en omfattende Revision af samtlige Bestemmelser, der angaae Theatertjenesten, og Ministeriet har derfor stræbt i 30 Commissionen at faae de forskjellige Interesser, der i saa Henseende kunde komme i Betragtning, repræsenterede i dens Medlemmer, og har derfor ogsaa saa meget mindre troet at burde tage i Betænkning at stille Commissionens Opgave, saaledes som Ministeriet nærmere har betegnet samme i den i Gjen- 35 part vedlagte Skrivelse til Commissionens Formand, som der selvfølgeligen, forinden der af Ministeriet vil blive taget endelig Bestemmelse i Anledning af de fra Commissionen indkommende Forslag, vil blive givet Hr Etatsraaden Leilighed til for Ministeriet at udtale Dem over Commissionens Forslag i det Hele.

Idet Ministeriet endnu maa bemærke, at Det anseer det af Vigtighed, at Commissionen med det Første kunde paabegynde dens Arbejder, og desangaaende har tilskrevet Formanden, idet Ministeriet ikke betvivler, at der jo med Lethed vil kunne træffes et saadant Arrangement med Hensyn til dens Møder, at der deraf ikke vil opstaae nogen Collision med Theatertjenesten, skulde Ministeriet sluttelig med Hensyn til at Det, saaledes som af vedlagte Gjenpart behageligen vil erfares, har bemyndiget Commissionen til af enhver ved Theatret ansat Embedsmand og Functionair at æske de Oplysninger og Meddelelser, som den maatte behøve til dens Arbeides Fremme, tjenstligst anmode Hr. Etatsraaden om i Overeensstemmelse hermed behageligen at ville lade fornøden Ordre udgaae til samtlige Vedkommende.

C. Hall.

/ H. Christensen.

928. *Otto Zinck til J. L. Heiberg.*

d 17de Mai 1855.

Høivelbaarne Hr Etatsraad Heiberg!

15

Det er nu omtrent 4 Maaneder siden jeg havde den Ære at aflægge Prøve for Deres Høivelbaarenhed og kort efter at debutere for Publikum paa det kgl. Theater. Jeg har desværre kun spillet 2 Roller i denne Tid; den tredie, som Hr Etatsraaden velvillig tildeelte mig, saae jeg mig med Beklagelse nødsaget til at bede Dem fritage mig for; den fjerde fik jeg paa Grund af Hr Phisters Svagelighed ikke Leilighed til at spille; men jeg nærer det Haab, at Deres Høivelbaarenhed allerede maa have dannet Dem en Mening om min Brugbarhed for Scenen. Selv at udtale mig om mine Forsøg ligeoverfor Hr Etatsraaden, vilde være ligesaa upassende som overflødigt, men den Velvillie, hvormed Publikum har modtaget mig, har givet mig Mod til at henvende mig til Hr Etatsraaden, for at spørge Dem om, hvorvidt De troer, at Theatret kan have Brug for mig, og i saa Fald at ansøge om en Ansættelse.

Det vilde lidet sømme sig for mig, som Begynder, at optræde med nogen- somhelst Fordringer, men jeg er i den Alder og lever under saadanne Forhold, at jeg ikke kan opgive mit tidligere Erhverv uden at vide mig fri for Nærings- sorg i min nye Stilling, og tillader mig derfor, forsaavidt jeg skulde være saa lykkelig at kunne erholde en Ansættelse, at bede Deres Høivelbaarenhed om Oplysning angaaende de Betingelser, hvorunder De troer at kunne antage mig.

Fra min Barndom har den meest levende Kjærlighed til Theatret besjælet mig og rev mig endelig med kort før Afslutning af mine Studier; skulde jeg blive saa lykkelig, at Deres Høivelbaarenhed ansatte mig ved Theatret, saa tør jeg love, at, om jeg end i Talent vil staae langt tilbage for Andre, skal jeg ikke vige for nogen i Flid og Nidkjærhed.

Hvilket end Hr Etatsraadens Svar paa denne min Ansøgning vil blive, skal jeg altid føle mig erkjendtlig for den Velvillie, hvormed De kom Begynderen imøde, og aabnede ham Adgang til at fremstille sig for Publikum.

Med Høiagtelse

5

Deres ærbødigste

Otto Zinck.

929. *J. L. Heiberg til Rudolf Schmidt.*

19 Mai 1855.

Da de Breve, jeg har skrevet Dem til, have en ganske privat Character, har jeg ikke tænkt mig Muligheden af, at de kunde blive trykte, enten in extenso eller partielt. Da jeg nu følgelig ikke erindrer mine Udtryk nøie, maa jeg bede Dem om, at De, inden De lader Noget af dem trykke, viser mig det iforveien, for at høre min Bestemmelse derom.

Det andet Stykke har jeg modtaget, og skal i Løbet af Sommeren give Dem nærmere Besked derom.

15

J. L. Heiberg.

930. *J. L. Heiberg til Rudolf Schmidt.*

Kjøbenhavn, 21 Mai 1855.

Om De i en Fortale til Deres Drama vil citere det Stykke af mit Brev, som De har indcirklet i Deres Copie deraf, kan jeg ikke have Noget derimod. Men jeg behøver vel neppe at tilføie, at mit Navn hverken bør nævnes paa Titelen eller i Annoncerne.

20

J. L. Heiberg.

931. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d 24de Mai 1855

I Anledning af Solodandserinde Jomfru J. Prices med Hr Etatsraadens Erklæring i behagelig Skrivelse af 17de f. M. hertil indsendte Andragende, som gaaer ud paa, at der maatte forundes hende Permission fra Theatrets Tjeneste, fra 1ste September d. A. til 1ste April 1856 for at modtage Engagement indtil sidstnævnte Tid ved Operatheatret i Wien, saaledes at hun i det nævnte Tidsrum ingen Lønning oppebærer ved det kongelige Theater, skulde Ministeriet tjenstligst melde at den saaledes ansøgte Permission efter Omstændighederne herved bevilges, mod at Ansøgerinden umiddelbart efter 1ste April næste Aar indfinder sig her for paany at overtage sin Tjeneste ved Theatret.

30

C. Hall.

/ H. Christensen.

932. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 24 Mai 1855.

Efterat Ministeriet havde meddeelt Finantsministeriet de fornødne Oplysninger angaaende det af forhenværende kongelig Skuespiller Høedt udviste Forhold, der foranledigede hans Entledigelse af Theatrets Tjeneste ved allerhøieste Resolution af 10de f. M., til Afgjørelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt der vilde være at tillægge ham Pension af Statskassen, har Finantsministeriet nu tilskrevet dette Ministerium, at det ikke vil kunne udvirke, eller give sit Samtykke til, at der udvirkes ham Pension efter Pensionsloven.

Hvilket herved tjenstligst meddeles Hr Etatsraaden med Tilføiende, at der herom er meddeelt Hr Høedt fornøden Underretning.

C. Hall.

/ H. Christensen.

933. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 29 Mai 1855. 15

Efter med Hr Etatsraadens behagelige Skrivelse af 28de f. M. at have modtaget den af kongelig Skuespiller Wiehe indgivne Ansøgning om Afskeed af det kongelige Theaters Tjeneste, har Ministeriet foredraget denne Sag for Hans Majestæt Kongen, og det har derefter behaget Allerhøistsamme ved allerhøieste Resolution af 25de dennes i Naade at entledige Hr Wiehe af Theatrets Tjeneste.

Hvilket herved tjenstligst meddeles Hr Etatsraaden, med Tilføiende, at der herom er fra Ministeriet meddeelt Hr Wiehe fornøden Underretning.

C. Hall.

/ H. Christensen. 25

934. *Bernhard v. Beskow til J. L. Heiberg.*

Stockholm d. 29 Maj 1855.

Käre Vän!

Som hinden längtar efter källan så hafwa wi törstat efter tidningar från Dig og Din älskwärda Fru. Det är wäl nu ett år sedan vi emottogo någon närmare underrättelse. Visserligen hafwa vi genom tredje hand förnummit, att I befinnen Er wäl, och det är alltid hufwudsaken. Men litet detaljer om wälbefinnandet kunde ejheller skada.

Hwad oss widkommer, så hafwa vi lefwat på gamla viset under vintern och hoppades kunna använda några weckor af de akademiska sommarferierna till en liten förlustelse-resa, då vi ämnat äfven besöka Köpenhamn. Men l'homme

propose etc. Våren har varit mig ogynsam, genom hvarjehanda sjukdoms-
 anfall, dels frossa, dels bröstlidanden, hvilka sednare hotat öfvergå till Bron-
 chitis, hvarför läkaren nu vill sända mig med första till Ems, hvarifrån jag
 skall besöka någon hafskust, för att der inandas den stärkande luften, bada,
 5 etc. Inom slutet af Augusti måste jag åter vara tillbaka, för de Akademiska
 arbetena; två månader åtgå till brunsdrickning och bad. Det kommer nu
 an på, huruvida vi kunna komma ut så tidigt och spara in så mycket på resan,
 att vi få en liten tid öfrig för det kära Köpenhamns-besöket, hwilket, såsom
 det bästa, sparas till sist.

10 Så stå nu sakerna. Det kunde vara bättre, men också mycket sämre, hvar-
 för vi tacka Gud för hwad som är, och hoppas, att den tillämnade brunns- och
 bad-resan måtte medföra önskad werkan. Den 11 Juni har jag sista samman-
 komst i Svenska Akademien före ferierna; den 12te Juni i Antiquitets-Akade-
 mien och den 13 i Vetenskaps-Akademien (der jag nu äfven är Præses), och
 15 den 14de akta vi sätta oss på ångbåten, för att gå närmaste vägen till Ems.
 Det vore vänligt, om Du dessförinnan sände oss en liten brefdufva, med under-
 rättelser från Er. Min hustru sänder sina wänskapliga helsningar, hwarmed
 jag förenar mina till Din älskwärdige Fru, och anhåller att Du wille behålla
 i wälwilligt minne

20

Din trofaste vän

Bernh. v. Beskow.

935. *J. L. Heiberg til Bernhard v. Beskow.*

Kjøbenhavn, 7 Juni 1855.

Kjære Ven!

Det var mig en sand Glæde at modtage Efterretning fra Dig, efter at jeg saa
 25 længe har længtes derefter og undret mig over Din lange Taushed, uagtet jeg
 vel egenlig burde have gjort min egen Taushed til Gjenstand for denne Un-
 dren. Med Beklagelse erfarer jeg, at Du i Vinter har været upasselig, men
 jeg haaber, at Din forestaaende Reise og Dit Ophold ved Badet i Ems vil
 helbrede Dig aldeles. Naar Du, efter Din Plan, kommer paa Hjemveien til
 30 Kjøbenhavn omtrent i Midten af August, vil Du, som jeg haaber, træffe Be-
 boerne af dette Huus samlede, og det vil da ikke lidet glæde os at gjensee
 Dig og Baronessen efter to Aars Forløb.

Min Hustru har i Vinter befundet sig vel. Det er ligefrem en Følge af hendes
 Ophold ved Marienbad og Frantzensbad i forrige Sommer. Disse böhmiske
 35 Bade og den böhmiske Bjergluft have for hende været en sand Sundhedskilde;
 og da hun nu synes at føle Trang til den samme Fornyelse af Livskraften,
 gjentager hun Curen iaar. Hun reiser idag om faa Timer til Marienbad, led-
 saget af sin Broder, ligesom forrige Aar, thi jeg kan, for mine Forretningers

Skyld, aldeles ikke gjøre nogen Reise i Sommer, og kunde det heller ikke i forrige Sommer. Til næste Sommer venter jeg derimod at kunne tage mig en Ferie, naar den Stat, jeg regjerer, er bleven pacificeret og Revolutionen qvalt, eller jeg selv ialfald er bleven dethroniseret. Jeg reiser da med min Hustru til de samme Bade, hvis Brug jeg antager, at hun vil have godt af at gjen- 5
tage een Gang endnu. I Begyndelsen af August venter hun at være tilbage i Kjøbenhavn, og vil da, som jeg haaber, have den Glæde at see Dig her.

Min Moder er bestandig meget svag. Hendes Sygdom hører til de incurable i denne Verden, thi det er Alderdom.

Tilgiv nu, kjære Ven, disse flygtige Hastværkslinier; men jeg faaer idag 10
ikke Tid til at skrive mere, og vilde ikke lade Dig vente paa Svar.

Vore venligste Hilsener til Fru Baronessen og til de Medlemmer af Familien, som endnu erindre os, medens vi stedse ville erindre de behagelige Indtryk, som vi modtog under Opholdet i Stockholm og ved Nyckelvikten.

Din hengivne Ven 15

J. L. Heiberg.

936. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn d. 30 Juni 1855.

Ved at tilstille Ministeriet nærværende Indberetning om det Kongelige The- 20
aters Virksomhed i den nys forløbne Saison 1854/55, undlader jeg ikke at hen-
holde mig til de generelle Bemærkninger i min forrige Aarsberetning (: dateret
6 Juli 1854 :) og kan saaledes i denne Henseende fatte mig i større Korthed.

...

Af nye Stykker har Theatret i denne Saison havt et noget mindre Antal
end i den forrige, men været langt heldigere med dem, hvilket ikke alene bøder 25
paa det ringere Antal, men endog er meget at foretrække. Naar undtages:
Turandot, som, formedelst Md. Fossums Ophør med at gjøre Tjeneste, i Sai-
sonen kun gaves 2 Gange, have de øvrige havt god Fremgang, og 2 af dem:
Den Yngste og: Prindsessen af Taranto kunne endog regnes til de saakaldte
Kassestykker. 30

Følgende Oversigt viser, hvor ofte ethvert Stykke er gaaet i Saisonen, dog
med Udeladelse af dem, som ikke have opnaaet 5 Forestillinger:

...

Sammenholdes den her leverede Oversigt over den forløbne Saisons Virk-
somhed med den Plan, der var lagt for samme, og hvorom jeg i Skrivelse af 35
16 August f. A. gav Ministeriet Beretning, vil man finde mange Afvigelser fra
den lagte Plan. Men ligesom det er at forudsee, at saadanne Afvigelser meer
eller mindre ville finde Sted i enhver Saison, saaledes kan det ikke undre, at

den sidstforløbne har frembragt dem i rigere Maal end ellers, dels formedelst den ualmindelig store Sygelighed hos Personalet, fornemmelig i Begyndelsen af Saisonen, dels formedelst de Ministeriet velbekjendte Cabaler, hvis Virkninger nu tør ventes overstaaede, efter at deres Ophav er fjernet.

- 5 Allerede det for den første Uge foreløbigt bestemte Repertoire maatte næsten i Eet og Alt forandres, paa Grund af Hrr. Wiehes og Hansens pludseligt indtrufne Sygdomme, og da Frøken Johannsen just i de Dage opholdt sig her i Staden, tog jeg ikke i Betænkning at engagere hende til et Par musikalske Divertissements, for at bøde paa de store og uventede Lacuner i det første
- 10 Repertoire.

Det nye Lystspil: Min Lykkestjerne, som var bestemt til at aabne Saisonen, kom saaledes ikke paa Scenen før den 24 September, og samme Dag fandt Gjenoptagelsen af: Michel Perrin Sted, der havde været bestemt til den anden Forestilling i Saisonen.

- 15 Det Haab, der i den lagte Plan var knyttet til Mad. Fossums gjenvundne Helbred, gik kun tildeels i Opfyldelse. De i Planen nævnte Opæraer og Syngestykker, som vare bestemte til Fremdragelse i September, kom vel i denne Maaned paa Scenen, men ingen af dem kom under Løbet af Saisonen til at fuldende sin Gang paa alle Spilledage. Den nye Opera: Turandot, som efter
- 20 Planen var ansat til de første Dage af October, kom, formedelst Mad. Fossums Langsomhed ved Indstuderingen samt hyppige Sygelighed, ikke frem før den 3die December, og efter dens anden Forestilling, tre Dage derefter, meldte hun sig upasselig for hele Saisonen, saaat ikke blot den nye Opera, men hele hendes Repertoire maatte henlægges, hvoraf endvidere fulgte det endnu større Uheld,
- 25 at Mozarts: Don Juan ikke kom paa Scenen i den hele Saison.

Den i Planen bebudede Comedie af Molière: Det tvungne Giftermaal, opførtes 6 Gange.

- Ligesom nogle Stykker ere blevne forsinkede udover den i Planen bestemte Tid, saa har, som Følge heraf, den for andre Stykker bestemte Tid maattet
- 30 anticiperes. De Uafhængige, som var bestemt til Slutningen af September, maatte allerede gives den 7de; og: Det hemmelige Ægteskab, som ikke skulde være gaaet før i Løbet af October, kom allerede den 17e September. Følgen maatte nødvendig blive, at det forventede Udbytte af disse Stykker formindskedes.

- 35 Lystspillet: For evig! kom, i Overensstemmelse med Planen, men behagede ikke med den nye Rollebesætning, og gav daarlig Indtægt, saaat det efter den anden Forestilling kun brugtes i Nødstillælde.

- Shakspeares: Julius Cæsar, som skulde været et af Saisonens Glandspunkter og ligesom Centralpunktet for dens tragiske Fremstillinger, maatte henlægges
- 40 paa Grund af de stedfindende Cabaler.

De to bebudede Stykker af Professor Hertz og Etatsraad Hauch: Den Yngste og: Et Eventyr i Ørkenen, bleve givne, det første med stort Bifald.

Derimod holdt jeg det bebudede Shakspearske Lystspil tilbage, fordi jeg forudsaae, at det vilde strande paa den samme Cabale som: Julius Cæsar.

Ved Balletten, i hvis Personale Disciplinen aldrig har været saaledes brudt, som det i Vinter var Tilfældet hos Skuespilpersonalet, forefaldt ingen Forstyrrelse af Planen. Den østerlandske Ballet blev given, under Titel: Abdallah.

Den i min Plan omtalte nye Tenorist, Steenberg, har under hele Saisonen været syg, og derved er saavel hans Underviisning som hans Debut bleven udsat.

Jeg havde i Planen omtalt min Hensigt at fremdrage et Værk af en ældre italiensk Componist. Hertil valgte jeg: Landsbysangerinderne af Fioravanti, der med Bifald opførtes paa alle Spilledage, medens den for 28 Aar siden maatte henlægges efter den 4de Forestilling.

Endelig, hvad jeg havde udtalt angaaende Vedligeholdelsen af de yndede Stykker, der allerede havde en staaende Plads paa Repertoiret, er gaaet i Opfyldelse, forsaavidt som de vanskelige Forhold tillode det. Hvad der forhindrede Fremstillingen af: Hamlet, er Ministeriet bekjendt. Paa Grund af dette Stykkes saavel som Julius Cæsars Fjernelse fra Repertoiret, er Tragedien i sidste Saison kommen til at indtage en mere underordnet Plads, end det ellers har været Tilfældet, eller forhaabentlig herefter vil blive det.

Ligesom jeg i min Indberetning om den næstsidste Saison satte en Oversigt af Saisons-Indtægten i Forbindelse med Oversigten af Saisons-Virksomheden, skal jeg nu i nærværende Indberetning gjøre ligesaa, henholdende mig til de i den forrige meddelte almindelige Betragtninger i denne Anledning.

Til de i min forrige Indberetning givne Tableaux over de sidste 5 Saisoner, slutter sig følgende 2 Tableaux over den sjette:

I.

1854/55. 241 Forestillinger, hvoriblandt 8 Onsdage uden Abonnement.....

Indtægt = 135,445 rd	30
I Gjennemsnit for hver Forestilling.....	562 - 1 β

II.

Abonnements Beløb.....	57,870 rd	48 β
De aftenlige Indtægter.....	77,574 -	48 -
1854/55 195 Abonnements-Forestillinger à: 297 rd.	241 Forestillinger i Almindelighed à: 322 rd	i aftenlig Indtægt.

Aarsagerne til den formindskede Indtægt er det ikke vanskeligt at angive, saameget mere som jeg, hvad nogle af dem angaaer, har i tidligere Skrivelser

til Ministeriet forudsagt, at visse, formeentlig til Skade for Theatret tagne, Bestemmelser vilde have Indtægtens Formindskelse til Følge.

1) At Abonnements-Indtægten, som allerede i den næstforegaaende Saison var dalet (: relativt til Forestillingernes Antal :), er bleven endnu lavere i den sidste, hidrører fra de mange tvungne Onsdags-Forestillinger. Naar Abonnenterne nødes til at indlade sig paa flere Forestillinger end de ønske, forlange de dem for bedre Kjøb i Gjennemsnit. Og de tvungne Onsdags-Forestillinger hidrøre igjen fra det større Antal Forestillinger i det Hele, som nu forlanges. Herom henviser jeg til min forrige Indberetning.

2) De aftenlige Indtægters Formindskelse har følgende Aarsager:

a) Det formindskede Antal af Onsdage uden Abonnement, paa Grund af de tvungne Onsdage for Abonnenterne. Ogsaa herom henvises til min forrige Indberetning.

b) Den dobbelte Billetpriis. Hvad enten den forhøiede Priis bestemmes til 50 pCt. af det halve Antal Billetter, eller til 25 pCt. af samtlige, saa maa — uden Hensyn til det derved — især i sidste Tilfælde — udtalte penge-aristokratiske Princip — Virkningen blive, at de fleste Theaterbesøgende, naar de have Valget mellem to Priser, bestemme sig for den lavere; men da de isaa-fald ikke kunne gjøre Regning paa ved Bestyrelsens Velvillie at erholde Billetter paa den tidligere saa lidet byrdefulde Maade, renoncere de i mange Tilfælde paa det Kongelige Theater, og vælge et af de andre Theatre, som den nuværende store Concurrence frembyder. Derimod vilde en staaende Forhøielse af alle Billetpriiser, som der flere Gange i Tidernes Løb har fundet Sted siden Theatrets Oprettelse, snart blive adopteret af Publicum, eftersom det her ikke længere havde Valget mellem to forskjellige Priser, og den tidligere lettere Adgang til at erholde Billetter igjen kunde tilstedes.

c) Endelig, hvad som allerede er anført, den større Sygelighed i Personalet, og de stedfundne Cabaler. Af begge Aarsager have hyppige, pludselige Forandringer i de lagte Planer maattet foretages; men Intet virker skadeligere paa Indtægten end saadanne uventede Kuldkastelser af det Bestemte og Forberedte. Derimod have Hædts og Wiehes Udelskkelser fra Repertoiret, den Førstes fra den Dag, han blev suspenderet, den Andens fra Indgivelsen af hans Ansøgning om Afsked, ikke udøvet nogen skadelig Indflydelse. Jeg skal meddele en Oversigt af de maanedlige aftenlige Indtægter i hele Saisonen, og deraf vil sees, at den sletteste Indtægt var i Januar, som netop var den Maaned, da Cabalen mod: Hamlet stod paa, hvorefter Indtægten, umiddelbart efter Hædts Fjernelse, hævede sig Maaned for Maaned, og i April naaede sit Maximum, medens den endog i Mai (: den Maaned, hvori Wiehe ikke spillede :) betydeligt overgik alle de foregaaende, kun med Undtagelse af April (: Alt at forstaae relativt til Forestillingernes Antal:). Dette Phænomen kunde synes

besynderligt, men er let at forklare. Naar Bestyrelsen troer at have en Skuespiller til sin Disposition, men ideligt overraskes ved ikke at have ham, maa der komme Forstyrrelse i Planerne; men naar han virkelig er afgaaet, kan der ikke gjøres Regning paa ham, og Planen lægges da med saadanne Hensyn, at den kan gaae i Opfyldelse. Oversigten af de maanedlige Aften-Indtægter er følgende:

....

Efter saaledes at have fremført Aarsagerne dels til Abonnements-Indtægten, dels til Aften-Indtægternes Formindskelse, skal jeg endnu kun gjøre opmærksom paa, at hvad der endvidere virker og fremdeles vil vedblive at virke i begge de nævnte Henseender paa eengang, er den stedse voxende Concurrence, der i næste Saison endnu faaer en betydelig Tilvæxt. Og skal jeg i den Anledning tillade mig at bemærke, at naar Concessioner, der i sig selv ere stridende mod det Kongelige Theaters Privilegier, meddeles uden den Kongelige Theaterdirecteurs Samtykke, maa det synes consequent og stemmende med Billighed, at det Kongelige Theaters calculerede Indtægt optages med et mindre Beløb, end hidtil, i Finantsloven, og at følgelig Tilskuddet fra Statskassen forøges.

J. L. Heiberg.

/ Løffler. 20

937. *J. L. Heiberg til Alb. Herm. Peter Gabriel Delong.* Copenhague le 12 juillet 1855 (Koncept).

Monsieur le Baron,

Habitué, comme Vous l'êtes, à être tourmenté par Vos compatriotes, qui Vous demandent des services, Vous ne serez pas surpris en voyant que moi aussi je m'adresse à Vous tout en me souvenant de la bienveillance que Vous m'avez montrée dans des circonstances antérieures.

Cette fois, Mr le Baron, ce n'est pourtant pas dans mon intérêt privé que j'ose demander Votre assistance, mais dans celui du théâtre royal dont j'ai l'honneur d'être le directeur. Il est peut-être parvenu à Votre connaissance que notre maître de ballet, Mr. Bournonville vient de quitter le théâtre après l'expiration de son contrat, et la question est encore indécise, si le contrat sera renouvelé, quand, dans un an d'ici, l'engagement de Mr. B. avec l'opéra impérial de Vienne finira. Mais comme en tout cas il serait peu désirable de laisser notre ballet sans guide pendant le long intervalle d'une saison entière, l'idée m'est venue d'engager un étranger de réputation à passer quelques mois de l'automne ou de l'hiver ici pour tenir nos danseurs et nos danseuses en haleine, en les employant dans un certain nombre de ballets et de divertisse-

ments, soit de sa composition, soit de son choix, ce qui servirait en même temps à varier les plaisirs du public, accoutumé depuis une suite d'années à ne voir que les compositions de Mr. Bournonville. Le ministre, à qui j'ai communiqué mon projet, l'a adopté en lui donnant son consentement.

5 Sachant que personne ne peut donner d'aussi bons conseils à cet égard, que le célèbre choréographe Mr. Albert, je me serais permis de m'adresser directement à lui, si la crainte de perdre un temps précieux dans le cas où Mr. Albert ne serait pas à Paris, ne m'eût abstenu de lui écrire au hasard. Voilà, Mr le Baron, pourquoi je prends la liberté de m'adresser à Vous qui
10 pouvez sans difficulté, je l'espère, avoir des renseignements sur le séjour actuel de Mr. Albert; et si, comme je le pense, il est à Paris, j'ose pousser mes prétentions, jusqu'à Vous prier de vouloir bien lui faire part du contenu de cette lettre ou de la lettre elle-même, selon Votre choix.

Ce dont il s'agit, est de disposer Mr. A. à nous recommander un homme
15 de talent qui soit porté à rendre à notre théâtre le service en question, en acceptant, en rémunération de ce service, la partie des appointemens de Mr. Bourn., devenue vacante pour le reste de l'année, et qui monte à 1500 écus danois. Le premier danseur, Mr. Funck, qui est parti pour Paris, pourra fournir à Mr. A. tous les renseignements ultérieurs sur nos danseurs et nos
20 danseuses, sur notre corps de ballet, et le répertoire ainsi que tous les détails concernant l'état de cette branche chez nous.

Notre première danseuse Mad. Kellerman, qui a l'avantage de connaître personnellement Mr. A., m'a dit que ce grand artiste lui avait exprimé son désir de venir voir Copenhague, si l'occasion se présentait. Je n'ose pas me
25 flatter, que Mr. A. voudrait considérer ma demande comme une occasion qui se présente, mais je me tiens persuadé qu'il aura la complaisance de nous donner un conseil et que notre théâtre, en suivant celui-ci, n'aura qu'à s'en féliciter.

Encore une fois, Mr le Baron, pardonnez-moi mes instances, et donnez moi,
30 s'il Vous plaît, la preuve de Votre pardon, en m'honorant de la réponse de Votre part.

Recevez, Mr le Baron, je Vous en prie, le témoignage de ma haute considération.

Votre très-dévoué

J. L. H.

35 938. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

(Kopi).

[18/7 1855]

M H t hvad Hr Etatsraaden, ved under 30 f M at meddele Ministeriet en Beretning om Theatrets Virksomhed i afvigte Saison har yttret m H t An-

vendelsen af Lystspillet »for evig« finder Ministeriet sig foranlediget til at bemærke, at det efter dets Overbevisning maatte søges undgaaet i saakaldte Nødstilfælde at benytte Stykker, som ikke behage Publicum og altsaa give en daarlig Indtægt, idet Ministeriet meget mere troer det nødvendigt, at der stræbes hen til, at der, naar Tilfælde indtræffe, som medføre en Forandring i det eengang bestemte Repertoire, kunde have saadanne Stykker disponible som Reserve, der kunde ventes at ville i og for sig give en god Indtægt, hvorved da Mislighederne ved uventede Forandringer i Repertoiret i oeconomisk Henseende for en væsentlig Deel maatte antages at ville undgaaes. Ministeriet troer navnlig at dette Hensyn allerede ved Ordningen af Repertoiret for Saisonsonen maatte være at tage i Betragtning, og har derfor ikke villet undlade at henlede Opmærksomheden herpaa, for at der allerede ved den Plan for Theatrets Virksomhed i den forestaaende Saison, som Ministeriet overeensst. med dets Skr af 9 Mai f A med det Første forventer at modtage til Approbation, kunde saavidt muligt tages Hensyn hertil.

Forsaavidt Hr. Etatsraaden i bemeldte Beretning har yttret den Formening, at den ringere Indtægt af Abonnementet skulde kunne tilskrives de mange tvungne Onsdags-Forestillinger, der ere bragte ind under Abonnementet, undlader Ministeriet ikke at bemærke, at ligesom Onsdagenes Fordeling paa Abonnementet ikke er skeet ifølge noget Paalæg fra Ministeriet, saaledes kan det, forsaavidt den hidtilbrugte Forauktionering af Logerne bibeholdes, hvorom Ministeriet nærmere skal tilskrive Hr Etatsraaden, for sit Vedkommende heller ikke have noget imod, hvis Hr Etatsraaden maatte foretrække Saadant, at visse Forestillinger igjen udgik af Abonnementet eller at det overlodes Abonnenterne af de 5 Dage om de ville tillige abon[n]ere paa visse Onsdagsforestillinger, eller at der etableredes et eget Onsdagsabonnement.

M H t at Hr Etatsraaden i Slutningen af Beretningen har fremhævet den Bemærkning, at naar Concessioner, der i sig selv ere stridende mod det kgl. Theaters Privilegier, meddeles uden den kgl. Theaterdirecteurs Samtykke, maa det synes consequent og stemmende med Billighed, at det kongl Theaters calculerede Indtægt optages med et mindre Beløb end hidtil i Finantsloven og at følgelig Tilskuddet fra Statskassen forøges, finder Ministeriet sig dog foranlediget til herved at gjøre opmærksom paa, at ihvorvel Ministeriet ikke har havt nogen Opfordring til for det kgl Theaters Interesses Skyld at være nøie-seende med Indrømmelse af Tilladelser til at opføre Skuespil her i Staden, idet Hr Etatsraaden tidligere gjentagende har udtalt som Deres Anskuelse, at Theatret ikke burde holde paa sit Monopol paa at opføre Skuespil i Kbhavn og derhos har yttret, at det endog kunde være i Theatrets Interesse, at Tilladelse til at give Forestillinger meddeltes Flere samtidigen, saa har Ministeriet dog ingensinde givet sit Minde til nogen slig Bevilling uden at Hr

Etatsraaden forinden har for Deres Vedkommende i det paagjældende Tilfælde erklæret Dem villig til at renoncere paa det kongl Theaters Monopol, og det er en Selvfølge at det Samme vil blive iagttaget for Fremtiden.

[C. Hall].

5 939. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 30te Juli 1855.

Foranlediget ved de Bemærkninger, Ministeriet i behagelig Skrivelse af 18de dennes har knyttet til min under 30te Juni sidstleden meddeelte Indberetning angaaende det Kongelige Theaters Virksomhed i sidstafvigte Saison skal jeg
10 tjenstligst tillade mig at yttre.

Naar Ministeriet anseer det nødvendigt, at et Antal Stykker, der i og for sig kunne antages at ville give en god Indtægt — som et Reserve-Repertoire — bør holdes i Beredskab for at kunne bringes paa Scenen, naar Afbrydelser af det egentlig staaende Repertoire maatte indtræde, navnlig for ikke at
15 komme i den Nødvendighed at ty til Forestillinger, der ikke ere yndede af Publikum, da forekommer det mig, at en saadan Plan kun vilde kunne realiseres ved at give Repertoiret en særdeles stor Udstrækning og saaledes derunder inddrage et Antal Stykker, som man egentlig ikke ønskede at benytte i hvad jeg ovenfor har betegnet som det staaende Repertoire. Men disse Stykker
20 maatte da med Hensyn til Indstudering og Udstyr behandles ganske paa samme Maade som alle de øvrige, da det ellers, naar uventede Afbrydelser i det staaende Repertoire indtraadte, vilde være umuligt, med kort Varsel, at bringe de dertil designerede Reserver paa Scenen. Følgen vilde altsaa blive, at Personalets Tid og Kræfter, maaskee endog til Skade for den bedre eller
25 ialfald mere courante Deel af Repertoiret, optages til Indstudering af Stykker, man dog kun i Nødsfald ønskede at gjøre Brug af og som man, naar da et saadant Tilfælde indtraf, som oftest ikke engang vilde være istand til at benytte, da de samme Personer, der i Reglen ere Bærere af det staaende Repertoire, for en stor Deel ogsaa maatte blive Rollehavende i Reserve-Repertoiret,
30 og de samme Vanskeligheder selvfølgelig vilde gjøre sig gjældende her som der. Skulde et saadant Reserve-Repertoire være til nogen Nytte, maatte det besættes med Personer, der i Almindelighed ikke høre hjemme i det staaende Repertoire, men at Personalet langtfra ikke er stort nok hertil, behøves neppe at fremhæves, ikke at tale om det i andre Henseender skadelige ved at hen-
35 vise en ikke ringe Deel af Personalet til en sliq Reserve-Tjeneste. Ganske at undgaae, under indtrædende Uheld, at benytte et eller andet af Publikum mindre yndet Stykke, vil ikke være muligt, men alt hvad der lader sig gjøre for saa sjældent som muligt at komme i dette Tilfælde, er at gjøre Repertoiret

saa rigt som Omstændighederne tillade, og ved Rollernes Fordeling at benytte de forhaandenværende Kræfter paa den hensigtsmæssigste Maade. Medens jeg nu stedse har havt og fremdeles vil have det Maal for Øie, seer jeg mig forøvrigt ikke istand til at fremkomme med noget nærmere Forslag i den af Ministeriet antydede Retning, og skal ialfald afvente en yderligere behagelig Meddelelse om, hvorledes Ministeriet har tænkt sig denne Plan realiseret. 5

Vel forholder det sig saa, at Ministeriet ikke directe har foreskrevet Inddragelsen af et vist Antal Onsdags-Forestillinger under Abonnementet; men da det er Bestyrelsen paalagt i hver Saison at tilveiebringe et Antal Forestillinger, der hverken i kunstnerisk eller oeconomisk Henseende kan ansees 10 gavnligt for Theatret, har man her maattet foretrække det mindre Onde ved at inddrage et ikke ubetydeligt Antal Onsdage under Abonnementet, og den samme Fremgangsmaade maa jeg fremdeles ansee det nødvendigt at følge, da jeg af de i mine Skrivelser af 30 Novbr. 1852 og 30 April 1853 udviklede Grunde maa holde det for endnu betænkeligere at forbeholde samtlige Onsdage til uabonnerede Forestillinger, hvorvel det under heldige Omstændigheder kunde være ønskeligt, i Hjertet af Saisonen at have flere Onsdage til Disposition, end i de senere Aar har været Tilfældet, just paa Grund af de ved Abonnementet bundne Onsdage, hvorom jeg i Skrivelser af 6 Juli f. A. og 30 Juni sidstleden har yttret mig. 20

Men uagtet det saaledes maa erkjendes, at uabonnerede Onsdage, naar særdeles yndede Forestillinger kunne gives, i Reglen yde et heldigt Udbytte, troer jeg ikke at burde nære samme Forventning med Hensyn til et særligt Abonnement for denne Dag, hvad enten dette skulde omfatte alle de til at supplere det foreskrevne Antal Forestillinger i det Hele fornødne Onsdage, eller 25 kun enkelte af disse, dels fordi en Række Forestillinger af ubestemt Indhold, med uregelmæssige Mellemrum, og — som selvstændigt Abonnement betragtet — kun af ringe Antal, ikke kan forudsættes at have noget Tiltrækkende for Publikum, dels fordi Theatret, naar det først er bundet ved et saadant Abonnement, som dog efter al Rimelighed kun vilde komme til at indbefatte enkelte 30 Loger, vilde være nødsaget til at benytte de dertil bestemte Onsdage, om end Omstændighederne maatte gjøre det ønskeligt, ialfald tildeels, at forbigaae disse, og denne Nødvendighed vilde blive saameget føleligere i oconomisk Henseende, som Theatret nu, ved de under det almindelige Abonnement inddragne Onsdage, dog i Abonnements-Indtægten har nogenlunde Erstatning for en mindre heldig aftenlig Indtægt, medens denne Erstatning ganske vilde savnes ved et, efter Rimelighed, saare indskrænket Onsdags-Abonnement. 35

Den af mig tidligere yttrede Anskuelse, at Theatret ikke med smaalig Ængstlighed bør søge at overholde et Monopol, og at en vis Grad af Concurrence 40

endog maa ansees gavnlig, vedkjender jeg mig fremdeles, men heri ligger ikke, at Theaterbestyrelsen, navnlig under de forhaandenværende finansielle Forhold, kan eller bør være ligegyldig ved en altfor vidt dreven Concurrence; og at Theaterbestyrelsens Formening ikke altid indhentes eller tages til Følge, 5 naar Spørgsmaalet er om Meddelelse af Bevillinger til at opføre Skuespil i Kjøbenhavn, fremgaaer deraf, at Architect Petersen, ifølge Ministeriets Communication af 27 Juni 1851 blev forundt Bevilling til i 5 Aar at lade opføre Vaudeviller, Lystspil og Folkecomedier paa Vesterbro, uagtet Theaterbestyrelsen, vistnok ikke saa meget af Hensyn til Concurrencen, i Skrivelse af 31 10 Octbr. 1850 havde udtalt sig mod en saadan Bevilling, dels at der i Vinteren 1853—54, uden at Theaterbestyrelsen var hørt derom, blev etableret et italiensk Opera-Selskab paa Hoftheatret, hvorom man under 16 Novbr. 1853 tillod sig at tilskrive Ministeriet. Og hvad nu endelig Theater-Entrepreneur Langes forestaaende Afbenyttelse af Hoftheatret angaaer, da har vel Ministeriet, foranlediget ved min Skrivelse af 25 April sidstleden, ved behagelig 15 Skrivelse af 10 Mai næstefter blandt Andet bemærket, at han, ifølge tidligere meddeelt Bevilling er berettiget til at give Forestillinger her i Staden indtil 30 Novbr. d. A., men jeg troer ikke at have misforstaaet Ministeriets nysnævnte Skrivelse, naar jeg antager, at disse Forestillinger ville blive fortsatte 20 gennem hele Theatersaisonen, og jeg har saameget mere Grund til at nære denne Overbeviisning, som det er en Kjendsgjærning, at Lange har engageret sit Personal for hele Saisonen.

J. L. Heiberg.

/ G. Berner,
Fm.

25

940. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d. 28de August 1855.

Den ifølge Ministeriets Resolution af 16de Mai sidstleden sammentraadte Commission, som det var overdraget at foretage en Revision og Bearbejdelse 30 af de for Theatertjenesten gjældende Reglementer og Regulativer m. m., har nu med den vedlagte udførlige Betænkning af 25de dennes tilstillet Ministeriet de ligeledes hosfølgende Udkast til et nyt Theaterreglement, samt nye Feu- og Forfatterregulativer.

Efterat jeg, ved foreløbig at have gjort mig bekendt med Commissionens 35 foreliggende Forslag, har havt Leilighed til at erkjende den Omhyggelighed og Grundighed, hvormed disse Forslag ere udarbejdede, har jeg imidlertid, overensstemmende med hvad der er yttret i min Skrivelse til Hr Etatsraaden af 16de Mai sidstleden, ikke skullet undlade, forinden endelig Bestemmelse desangaaende tages, at udbede mig Hr Etatsraadens behagelige Yttringer om,

hvorvidt De maatte have Noget at erindre imod Enkeltheder i disse Forslag, idet jeg ikke forbigaaer at bemærke, at det med Hensyn til Ønskeligheden af disse Sagers hurtige Fremme, vilde være mig særdeles behageligt at modtage Hr Etatsraadens Svar snarest muligt.

C. Hall.

5

/ H. Christensen.

941. *J. L. Heiberg til Thomas Overskou.*

1 Septbr. 1855.

Da det nu med Bestemthed er lovet, at Theatret skal være disponibelt fra iovermorgen, Mandag den 3die, saa maa Prøverne ansættes til at begynde Mandagen den 10de. I Mellemtiden vil Reengjøring og Udluftning etc. finde 10 Sted.

En Prøveseddel for Ugen fra Mandag den 10de til Søndag den 16de og fremdeles for den følgende Uge eller ialfald en Deel af den maa derfor opslaaes snarest muligt, helst Mandag den 10de, eller ialfald Tirsdag den 11te, saafremt Sagen ikke kan ordnes før, paa Grund af Søndagens Mellemkomst imorgen. 15

Denne Prøveseddel maatte da indbefatte:

1) for den første Uge:

De opdigtede Historier,
Fritz i sin Leir,
Frieren og hans Ven, 20
De to Dage,

2) for den anden Uge:

foruden de ovennævnte 4, tillige:

Don Juan,
Det musikalske Divertissement af Jessonda 25
(som iforveien forberedes paa Syngeskolen),
Balletten Faust,
og, om muligt, forberedende Prøver paa »Feiltagelserne«.

For at skaffe Plads til disse Prøver bliver det nødvendigt at benytte baade Formiddag og Eftermiddag. Jeg antager da, at Saisonen vil kunne aabnes 30 Søndagen den 23de September, og at ovennævnte Stykker vil være et tilstrækkeligt Fond for den første Tid. For imidlertid at have nogle gængse Smaastykker parate i Tilfælde af pludselige Forandringer, maa der holdes et Par Claverskoler (for Hr. Hultmanns Skyld) paa »Abekatten« og »Nei«, og Theater-Scenepøver strax efter Saisonens Begyndelse, til hvilken Tid ligeledes »Den 35 Stundesløse« kunde prøves, eller »Scapins Skalkestykker«.

Iøvrigt haves af Stykker, som kunne gaae med kort Varsel, deels med een, deels uden Prøve:

5 Den første Kjærlighed,
Qvindelist,
Farinelli,
Den Vægelsindede,
Henrik og Pernille,
Rekruten,
Recensenten og Dyret,

og af Syngestykker:

10 Brama og Bayaderen,
Regimentets Datter,
Norma,
Ungdom og Galskab,
Sovedrikken,
Bruden,
15 Det hemmelige Ægteskab,

og af Balletter og Divertissements, fornemmelig:

20 Brudfærden, }
Conservatoriet, } forsaavidt Solodanser Funcks
Bellman, } Sygdom er hævet.
Festen i Albano, }
Valdemar, }
Napoli. }

Med disse Bestanddele for Øie haaber jeg, at der ikke vil være nogen Fare for den første Tid af Saisonen, og at der inden Udløbet af denne første Tid 25 vil blive tilstrækkelig Leilighed til Indstuderingen af nogle af de nye Arbeider, samt af »Dyveke«.

Hvor usandsynligt man nu end vil finde det, at Theatret skulde være fær- digt iovermorgen, saa bør jeg dog stole paa den bestemte Erklæring derom, og tage mine Forholdsregler i Overensstemmelse med den, for at der ikke skal 30 træffe mig nogen Bebreidelse for unødvendig Udsættelse. Den første Prøve- seddel maa derfor nødvendigt udstedes paa det Snarreste; den vil ialfald være en gavnlig Paamindelse for Personalet, af hvilket der rigtignok i denne Maaned vil fordres usædvanlig Anstrengelse, men jeg venter, at Alle ville indsee Nød- vendigheden deraf under de stedfindende Omstændigheder.

35 Gaær Alt efter Planen, da vil Loge-Auctionen kunne afholdes om henved 14 Dage, naar Bekjendtgørelsen udgaar i næste Uge. Dagen til Logernes Efter- syn vil jeg da see at faae bestemt til Løverdags den 8de, saa at den ikke kom- mer til at collidere med Prøvedagene.

Da Sahlgreen er gaet ud af Repertoiret, saa blive hans Smaaroller i »Fa- 40 rinelli« og i »Feiltagelserne« at doublere efter Hr. Professorens bedste Skjøn-

nende. Det Samme gjælder om Hr. Bruuns eneste Replik i »Fritz i sin Leir«, da han ønsker sig fritagen. En østerrigsk Soldat, der har et Par Repliker, skal være glemt i Rollebesætningen. Ogsaa denne maa jeg bede Hr. Professoren at besætte.

Inden jeg udsteder Rollebesætning til »Dyveke«, ønsker jeg at høre Deres ⁵ Mening. Jeg vedlægger derfor min foreløbige Opskrift, hvorpaa Birollerne imidlertid staae ubesatte.

Med Høiagtelse

Deres

J. L. Heiberg. ¹⁰

E. Skr. Dersom Rygtet er sandt, at Fru Nielsen er bleven meget syg, ville nogle Roller blive at doublere i al Hast. Hun har for ikke længe siden meldt mig, at hun var til Tjeneste fra Midten af Septbr., men jeg har siden hørt det omtalte Rygte, og har derfor skrevet hende til, og venter daglig hendes Svar. ¹⁵

942. *Bernhard v. Beskow til J. L. Heiberg.*

Stockholm den 27 September 1855.

Käre vän!

Öfwerskriften af mitt bref visar redan, att jag åter, dess värre! måst försaka glädjen att på hemresan besöka Dig i Köpenhamn. Efter slutad bruns-
kur i Ems, ämnade vi i Augusti begifwa oss från Hamburg till Er, då den olyck-²⁰
saliga Koleran, som äfven sist förstörde vår reseplan, hotade de från Ham-
burg kommande med 5 dagars karantän. Då vi, i anseende till vår skynd-
samma hemresa, hade föga längre tid att uppehålla oss, skulle det varit
mindre behagligt, att tillbringa den i Klampenborg, i stället för Köpenhamn.
Vi nödgades således med mycken afsaknad öfwergifva den tilltänkta planen ²⁵
och ställa den åter på framtiden. Här möttes vi af Koleran och undsluppo
således Karantän. Efter hvad jag hört, är Danmark ännu befriad från den sorg-
liga gästen, men hos oss fins den i nästan alla städer, ehuru mycket lindri-
gare, än sist.

Vår brunskur aflopp lyckligt. Vi hoppas och önska, att det också måtte ³⁰
wara förhållandet med Din goda Fru, till hvilken Du torde framföra våra
wänskapliga helsningar. Af tidningarne ser jag, att Teatern i yttre måtto upp-
stått som en ny Fenix, hvilket jag förmodar äfwen måtte sträcka sig till det
inre lifvet, och att alla misshälligheter måtte wara undanröjda, så vidt det
låter tänka sig vid en slik inrättning, der harmonin är så svår att vidmakt- ³⁵
hålla. Expertus novi. Vår sångerska M^U. Michal säges hafva vunnit mycket
bifall.

Jag wandrar, som vanligt, i den Akademiska trampqvaren, och är som bäst sysselsatt med att sofa täflingsskrifter, en i allmänhet enformig, men stilla sysselsättning, stundom belönt genom upptäckten af nya och lofwande anlag.

5 Min hustru ber om sina vänskapliga helsningar till Dig och Din älskvärda omgivning, hos hvilken Du äfven torde göra mig wänligen påmint. Lef väl, och glöm ej

Din tillgifne vän

Bernh. v. Beskow.

943. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

10

Kjøbenhavn den 5t October 1855.

Ved under 28d. August sidstleden at tilstille Hr Etatsraaden de af den dertil nedsatte Commission udarbejdede Forslag til et nyt Theaterreglement samt nye Feu- og Forfatterregulativer udbad Ministeriet sig Hr Etatsraadens Yttringer om, hvorvidt De maatte have Noget at erindre mod Enkeltheder i disse Forslag, idet Ministeriet tillige udtalte Ønsket om at modtage Deres behagelige Svar snarest muligt.

Da Ministeriet endnu ikke har modtaget Hr Etatsraadens Erklæring over Sagen, og da denne vil have at gennemgaae flere Stadier forinden dens endelige Afgjørelse kan finde Sted, skal jeg ikke forbigaae at gjøre Hr Etatsraaden bekjendt med, at det er min Bestemmelse at see denne Sag endelig ordnet inden Udløbet af næste Maaned, til hvilken Tid Rigsdagen paany træder sammen, idet jeg anseer mig særdeles opfordret til da at kunne forelægge det Resultat af den Omordning af Theatrets Regulativer m. m., som forlængst har været stillet i Udsigt. Det vil nemlig heraf fremgaae, at det er Ministeriet af megen Vigtighed at Sagen fremmes saa meget som muligt, og Ministeriet forventer derfor, at Hr Etatsraaden med det Første vil remittere Forslagene m. m., ledsagede af de Bemærkninger, hvortil De maatte finde Dem foranlediget.

For at det iøvrigt kan blive muligt, under Forudsætning af det foreslaaede Feuregulativs Approbation, at tillægge de foreslaaede Forandringer Virkning for hele Saisonen, hvilket maatte ansees nødvendigt ifølge Forslagets hele Beskaffenhed, troer Ministeriet det rettest, at der foreløbig, indtil nærmere Bestemmelse tages, tilbageholdes 1 pC. af de 10 pC. der ere henlagte til Feu, saa at overensstemmende med Forslaget indtil Videre ikkun de 9 p.C. uddeles til Feu, hvorimod Anvendelsen af den 1. pC. forbeholdes senere Bestemmelse, og anmodes Hr Etatsraaden tjenstligst om overensstemmende hermed behageligen at ville foranstalte det nærmere Fornødne.

C. Hall.

/ H. Christensen.

944. *Jonas Collin til J. L. Heiberg.*

D. 10 Oct 1855

Kiære Herr Etatsraad Heiberg!

Jeg har fra denne 7. Saisons Begyndelse af antaget ikke længere at have Fri-Entree i Parkettet, deels fordi den af Dem i sin Tid til mig udstedte Billet nu ikke kan være giældende, da den lyder paa bestemt opgivne, med Numre 5
betegnede, Pladser, der saaledes ikke længere existere, deels fordi jeg slet ikke vilde finde det underligt, om denne Begunstigelse nu var ophørt.

Med Hensyn til de faa Gange jeg besøger Theatret, er Sagen, let begribeligt, mig ikke af Vigtighed, saa meget mindre som jeg, baade i forrige og i denne Saison, har benyttet en anden Plads for Betaling; kun for det Tilfælde, 10
at jeg en Aften kunde ønske at see en Deel af Forestillingen, har Fri-Entreen nogen Behagelighed.

De ville nu, kiære Etatsraad, undskylde, at jeg ligefrem spørger: om? og at jeg beder Dem ligefrem at svare: Ja eller Nei; i sidste Fald ere vi lige gode Venner, i første ville de controllerende Vedkommende være underrettede om, 15
at jeg er berettiget til at melde mig.

Ikke kan jeg lade denne Leilighed ubenyttet til at bede Dem hilse Deres Hustru, min gode Veninde, fra en gammel tro Ven; ogsaa Deres Moder, hvis hun erindrer mig, beder jeg hilset.

Med gammel Hengivenhed 20

Deres

Collin.

945. *J. L. Heiberg til Jonas Collin.*

11 October 1855.

I Anledning af Deres Excellences ærede Skrivelse, som jeg modtog i dette Øieblik, iler jeg med at lade Dem vide, at der ikke er gjort mindste Forandring 25
i den frie Adgang til Theatrets Forestillinger, men at Enhver, som iforveien havde Adgang, har den endnu bestandig, og i samme Omfang som før, og dertil med eget Valg mellem første og andet Parquet. Herom ere alle Controleurer underrettede. De gamle Billetter passe rigtignok ikke længer, med Hensyn paa de anførte Nummere, men jeg har ikke troet det nødvendigt 30
at udstede nye, da Frigængerne dog i Regelen aldrig medbringe Billet, og da det desuden har været bekjendtgjort i Adresse-Avisen, at de yderste Nummere paa begge Sider i alle Rækker af 1ste og 2det Parquet ere Fripladser, hvorved Frigængerne have erholdt et betydelig større Antal Siddepladser, end før.

Det gjør mig ondt, at Deres Excellence noget Øieblik har kunnet troe mig istand til at have glemmt, hvad — jeg vil ikke engang sige, jeg selv — men hvad Theatret skylder Dem, thi kun under denne Forudsætning kunde Deres Excellences Fribillet tænkes inddraget. Jeg beder nu kun om den Æres-Op-
5 reising, at Deres Excellence ofte vil benytte den.

Med de venskabeligste Hilsener fra min Kone og min Moder, forbliver jeg
Deres Excellences
ærbødigst hengivne og forbundne
J. L. Heiberg.

10 946. C. St. A. Bille til J. L. Heiberg.

Kbhvn 15 Oct. 1855

S. T. Herr Etatsraad J. L. Heiberg, R. af D.

Direkteur for det kgl. Theater.

Hosfølgende Skrivelse er for nogle Dage siden tilstillet »Dagbladets« Redak-
tion. Da Indsenderen ikke har opgivet sit Navn, kan hans Klage ikke finde
15 Optagelse i »Dagbladet«, men jeg skal herved tilsende Herr Etatsraaden den,
for at De, om De vil, kan foranstalte Sagen nærmere undersøgt.

Ærbødigst
Bille.

947. J. L. Heiberg til Ferdinand Albert.

Copenhague le 18 Octobre 1855.

20 (Koncept).

Monsieur,

Après avoir écrit, sous la date du 12 juillet, une lettre à Mr. le Baron De-
long, dans laquelle je le priais de s'adresser à Vous, Monsieur, pour Vous de-
mander Vos conseils relativement au choix d'un maître de ballets, dans la
25 vacance de Mr. Bournonville, j'attendais de jour en jour la réponse de Mr.
Delong, mais en vain, et ce ne fut enfin que par l'entremise de mon ami Mr.
Rottbøll que j'obtins de Mr. Delong une réponse, datée le 19 septembre, dans
laquelle il me faisait part de la nouvelle inattendue, mais d'autant plus agré-
able pour moi, que Vous même, Monsieur, étiez disposé à venir à Copenhague
30 pour Vous faire engager au théâtre royal pour la durée de l'hiver prochain.
Sans doute, Monsieur, Vous étiez en droit de supposer que je ne tarderais pas
à Vous témoigner ma reconnaissance d'une offerte aussi honorable pour le thé-
âtre royal; et cependant, ce n'est qu'à bout d'un mois que je me trouve dans

la possibilité de Vous donner une réponse. Je l'adresse directement à Vous, Monsieur, parceque le procédé de Mr. Delong dans toute cette affaire m'appris le peu de confiance que je peux avoir en lui.

Si la réponse que j'ai l'honneur de Vous donner aujourd'hui, a éprouvé un retard qui paraît peu convenable, la faute n'en est pas à moi, Monsieur, mais aux circonstances dont je vais Vous donner l'explication. J'avais à disposer d'une somme de 1500 écus danois, ou de 4000 francs, devenue vacante par le départ de Mr. Bournonville. Cependant, dans le projet d'engagement que Vous m'avez fait parvenir par l'entremise de Mr. Delong, il est question d'un honoraire de 6000 fr., et en outre d'une somme de 1200 fr. en frais de voyage, ce qui fait presque le double de ce dont je peux disposer. Nullement, Monsieur, il m'est venu dans l'esprit de penser que Votre demande fût exorbitante; au contraire, je la trouve très modérée pour un artiste de Votre célébrité; mais n'ayant à ma disposition dans le courant de l'année qu'une somme beaucoup inférieure à celle-là mon projet ne fut que d'acquérir un talent d'un rang secon-
daire qui pût se contenter de ce que je pouvais lui offrir. Néanmoins, ayant
appris Votre intention, Monsieur, de venir Vous-même, et voulant faire tout
mon possible pour la réussite d'une si belle entreprise, j'étais entré en corres-
pondance avec le ministère de l'instruction publique, sous lequel le théâtre
royal est placé, dans l'espoir d'obtenir les moyens d'un engagement que je
désirais vivement; mais malheureusement, le résultat de mes instances n'a
pas répondu à mes souhaits. Voilà, Monsieur, la cause d'un retard qui a dû
Vous surprendre, mais qui, je l'espère, n'aura rien de surprenant pour Vous
après l'explication que je viens d'en donner.

Cependant, Monsieur, je ne me sens pas disposé à reculer entièrement de-
vant les obstacles qui se sont opposés à mes projets. Je prends la liberté, Mon-
sieur, de Vous adresser la demande, si Vous seriez disposé à accepter, pour
l'année prochaine, l'engagement qui vient d'échouer pour le moment, et aux
conditions qui sont contenues dans Votre projet d'engagement. Dans ce cas
je tâcherai de préparer l'affaire pour la dite époque, et j'ose espérer qu'alors
je réussirai dans mes démarches.

Veillez, Monsieur, me faire l'honneur de m'adresser seulement deux mots
relatifs à ce sujet. Il ne s'agit pas encore de la conclusion définitive d'un con-
trat entre Vous et le théâtre royal; mais pour savoir à quoi m'en tenir dans
les démarches que je vais essayer, je Vous prie, Monsieur, de me faire connaître
Vos intentions à cet égard.

Recevez, Monsieur, je vous en prie, l'assurance de ma haute considération.

Le Directeur du théâtre royal

J. L. Heiberg,

Conseiller d'état.

948. C. St. A. Bille til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn 21 Oct. 1855.

S. T. Herr Etatsraad J. L. Heiberg, R. af D.

Direkteur for det kgl. Theater.

Herr Etatsraadens ærede Svarskrivelse af 16de d. M. indeholder nogle Mis-
5 forstaaelser, som jeg for min egen Skyld maa ønske fjernede.

Det Herr Etatsraaden oversendte Brev var ikke nogen »Blad-Artikel«; det
var vistnok bestemt til at være en saadan, men blev det ikke, netop fordi
den var anonym, og det synes derfor ubilligt at ville — idetmindste indirekte
— lægge mig denne Omstændighed tillast. Som det fremgaaer af det fremsendte
10 Brev og min samme ledsagende Skrivelse, er jeg aldeles ude af Stand til at
give Oplysning om Indsenderens Navn, og Sagen forekommer mig ikke vigtig
nok til at indvarsle Indsenderen for saa at henvise ham til Herr Etatsraaden
personlig, eftersom De jo erklærer ikke at ville tage noget Hensyn til, hvilke
Klager der maatte fremkomme gennem Bladene, — en Erklæring, hvis Prin-
15 ciprigtighed det ikke tilkommer mig her at bedømme.

Min Tanke med at tilstille Herr Etatsraaden den omhandlede Klage var
simpel og syntes ikke at kunne mistydes. Jeg forestillede mig, at Herr Etats-
raaden vilde have forelagt Overcontrolleuren samme, affordret ham hans For-
klæring derover, ubetinget troet hans Fremstilling ligeoverfor den anonyme
20 Klager, og endelig kun fremhævet for ham Nødvendigheden af at undgaae
selv Skinnen af Ufhøflighed, da han i Klagen maatte finde et Beviis paa, at
idetmindste Enkelte ikke vare ham gunstig stemte. Jeg skred til at frem-
sende Klagen, fordi den ikke er den første, som har naaet os over Overcon-
trollereus Opræden, og fordi jeg ansaae det for stemmende baade med Herr
25 Etatsraadens og Theatrets Interesse, at en mulig stedfindende Mangel hævdedes,
forinden der fremkom Klager med Navns Underskrift, som ikke vilde kunne
ignoreres, selv om de stode i et Blad. Jeg tør troe, at de Allerfleste vilde have
betragtet det baade som en Opmærksomhed og som en virkelig Tjeneste, at
blive paa en saadan Maade, strengt privat, underrettede og advarede. Det
30 gjør mig ondt, at Herr Etatsraaden har opfattet Sagen paa en anden Maade.

Ærbødigst

Bille.

949. J. L. Heiberg til Adolph Recke.

5 Novbr. 1855.

Deres behagelige Skrivelse af 16 October skulde jeg besvaret for længe siden,
35 dersom ikke Sygdom havde forhindret mig.

Strax efter Modtagelsen af Deres Brev fornyede jeg det allerede temmelig
gamle Bekjendtskab med Deres Vaudeville »Kunstberider Trop«. Men de samme

Vanskeligheder, som jeg ved den første Læsning havde fundet, stillede sig igen for mit Øie. Jeg mener ikke dermed de Indvendinger, som jeg tidligere har tilladt mig at fremstille med Hensyn paa Enkeltheder i Stykket, og som let kunne forandres, hvortil De ogsaa dengang syntes at være villig. Men den store Vanskelighed er Besætningen af Mad. Voltisubitos Rolle. Thi her kommer man mellem Scylla og Charybdis, og maa nødvendig strande paa een af dem. Paa det kgl. Theater nemlig, hvor Rosenkilde maa være Trop, er det nødvendigt, at Md Voltisubito spilles af Md Fossum. Men det er altfor kjendeligt, at Stykkets Forfatter eller Forfattere have haft en ganske anden Person for Øie, en Person, der ikke skulde virke som Sangerinde, men — om forresten muligt — som Skuespillerinde. For at Md Fossum skulde anbringes, maatte Rollen, ligesom i »Recensenten og Dyret«, reduceres til et Minimum, og derimod Sangpartiet udvides til et Bravourpartie. De vil maaskee sige, at Bravournummere endnu kunne indlægges; men uden at tale om, at isaafald mange af de andre Sange maatte falde bort, fordi det Hele ellers blev for langt, og Musiken for overveiede, — en Forholdsregel, hvorved Stykket dog vilde svækkes — vilde Sagen endnu ikke være gjort dermed, thi Beriderskens Dialog maatte betydeligt indskrænkes, og hendes Deeltagelse i Handlingen maatte følgelig blive af langt mere underordnet Art end den nu er. De har formodentlig tænkt Dem, at det kaudervelske Sprog vilde lette Md Fossum Fremstillingen, og det kan vel være, men Tilskuerne ville trættes ved saa vedholdende at høre en saadan Dialect, som idethøieste kan benyttes undtagelsesviis i enkelte forbigaaende Scener. Hertil kommer, at da Md Fossum, som desuden ikke kan bestride Meget, og ikke er af de hurtige i sine Indstuderinger, nu har adskillige Sangpartier at indøve i Operaer, som skulle bringes paa Scenen, vilde det vare meget længe, inden hun kunde beskjæftige sig med Deres Stykke, og det vilde idetmindste være tvivlsomt, hvorvidt det kunde komme frem i denne Saison.

Under disse Omstændigheder tager jeg ikke i Betænkning at raade Dem til at lade dette Stykke opføre paa et af Byens andre Theatre. Her findes ingen af de omtalte Vanskeligheder, og dets Succès vil være endnu bedre garderet end paa det kgl. Theater, hvor et velbekjendt Cliquevæsen under Maske af foregIVEN Kritik gaar paa Rov efter Ødelæggelse af Alt, som bringes paa Scenen.

Da jeg for et Par Aar siden første Gang læste Stykket og tænkte paa at anbringe det, gjorde jeg et Par Blyantsrettelser i Md. Voltisubitos Jargon, thi vel skal hun tale galt, men der er visse Feil, som maaskee er Dansk, men netop hun ikke kunde begaae. Jeg har ikke villet viske disse Smaarettelser ud, men har ladet dem staae til Deres egen Decision.

Læg nu, Høistærede, ikke mig til Last, at jeg saa længe har været raadvild i denne Sag. Der er Meget i Stykket, som behager mig, og derfor ønskede

jeg at anvende det; men der er ogsaa uovervindelige Vanskeligheder, og just under de nuværende Forhold dobbelt uovervindelige.

Jeg benytter Leiligheden til at bringe Dem og Hr. Musikdirecteur Lumbye min Kones forbindtligste Tak for den smukke Foræring af Deres Digt til hans
 5 Musik-Composition; og idet jeg beder Dem formelde Deres Frue min Compliment, undertegner jeg mig
 Deres ærbødigste
 J. L. Heiberg.

950. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 7 Novbr 1855

10 Efterat jeg under 25. April sidstleden havde tilladt mig at henlede Ministeriets Opmærksomhed paa Forholdet med Kammerraad Langes Benyttelse af Hofteatret, og navnlig anmodet Ministeriet om at medvirke til, at de af ham der, i Medhold af allerhøiest Bevilling af 30 Novbr 1852, givne offentlige
 15 Forestillinger ikke fortsættes udover den ved nysnævnte Bevilling fastsatte Tidsgrændse, d. 30 Novbr næstkommende, med mindre ny Bevilling maatte vorde ham meddelt, har Ministeriet i behagelig Skrivelse af 10de Mai næstefter, ved at meddele mig, hvad der paa den Tid fra Sammes Side var foretaget i Sagen, tillige bemærket, at der ikke fandtes Føie til at gjøre yderligere Skridt i denne Anledning.
 20 Da imidlertid ovennævnte Bevillings Udløb nu er nær forestaaende, skal jeg, i Henhold til, hvad jeg i ovennævnte Skrivelse har udviklet, tjenstligst tillade mig til Ministeriets behagelige Overveielse at henstille, hvorvidt Samme maatte finde Anledning til at gjøre Sagen til Gjenstand for nærmere Behandling.

25 J. L. Heiberg.

/ Løffler.

951. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 14de November 1855.

Da det, som bemærket i Ministeriets Skrivelse til Hr Etatsraaden af 5te
 30 f. M., er Ministeriet af megen Vigtighed, at Behandlingen af de Reglementer og Regulativer for Theatret, hvortil den dertil nedsatte Commission har udarbejdet Forslag, tilendebringes saaledes, at selve Sagen kan være ordnet til den Tid Rigsdagen atter træder sammen, altsaa til de første Dage i December, maa Ministeriet, for at der kan levnes det den aldeles nødvendige Tid til de
 35 Skridt, der herfra yderligere blive at foretage i denne Anledning, tjenstligst anmode Hr Etatsraaden om behageligen snarest muligt at remittere den med

Ministeriets Skrivelse 28de August sidstleden fremsendte Commissionsbetænkning med tilhørende Bilag, idet Ministeriet tilføier, at den yderste Tid, til hvilken Ministeriet tør indrømme Henstand med Sagens Tilbagesendelse fra Hr Etatsraaden, vil være den 20de dennes.

C. Hall.

5

/ H. Christensen.

952. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 23 November 1855.

Efter Modtagelsen af Ministeriets Skrivelser af 5 October og 14 November skulde jeg ikke have tøvet med at indsende den forlangte Betænkning over 10 de Reglementer og Regulativer for Theatret, hvortil den dertil nedsatte Commission har udarbejdet Forslag, dersom ikke deels Sygdom, deels de med den daglige Tjeneste følgende Forretninger havde optaget min Tid.

Sagen er af saa stor Vigtighed, at jeg maa ansee det for ønskeligt at afgive en udførlig Betænkning over de nævnte Forslag. Men til Udarbejdelsen af en 15 saadan udfordres et længere, roligere og mere uforstyrret Tidsrum, end jeg under selve Theatersaisonen kan opnaae. Ligesom jeg altsaa af denne Grund maatte foretrække at see en Deel af Sommerferien anvendt til et saadant Arbejde, maa jeg paa samme Tid henstille til Ministeriet, om det ikke i alle Henseender vilde være hensigtsmæssigere at lade de nye Bestemmelser træde 20 i Kraft ved Begyndelsen af en ny Saison, istedetfor under Løbet af samme, hvor de ville afbryde den engang ordnede Forretningsgang, og paa flere Maader bringe Forstyrrelse i samme, uden Hensyn paa det Værd, der i sig selv maatte tillægges dem.

Under Forudsætning af, at Ministeriet maatte billige denne min Anskuelse, 25 skal jeg for denne Gang ganske foreløbigt meddele nogle fragmentariske Bemærkninger over enkelte af de vigtigste Punkter, udbedende mig at maatte strax efter Theatersaisonen Udløb indkomme med en udførligere og grundigere Betænkning over alle Forslagene, saavel i deres Heelhed som i deres Enkeltheder.

30

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

953. *Otto Zinck til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d: 6te December 1855.

S. T. Høivelbaarne Hr Etatsraad Heiberg.

Deres Høivelbaarenhed vil behageligst erindre, at jeg henimod Slutningen 35 af forrige Saison tog mig den ærbødige Frihed at skrive Dem til med Anmod-

ning om en Ansættelse ved det kgl. Theater, saafremt det skulde have nogen Brug for min Tjeneste, og, at Hr Etatsraaden da lod min Ansættelse være afhængig af en Prøve i flere Roller i den kommende Saison.

I Haab om, at Deres Høivelbaarenhed nu efter min Optræden i de Roller, som i denne Saison ere blevne mig tildeelte, vil kunne bedømme og vurdere min Brugbarhed for det kgl Theater, tillader jeg mig herved ærbødigt paany at fremkomme med mit engang forebragte Andragende, om en Ansættelse ved det kgl Theater; saameget mere, som jeg har bragt i Erfaring, at Deres Høivelbaarenhed ved Hr Sahlgreens tidligere Gage som Skuespiller, har Midlerne i Hænde til at kunne ansætte mig, naar De for Resten finder mig værdig dertil.

Hvor piinlig og trykkende min Stilling i det forløbne Aar har været og endnu er behøver jeg ikke at fortælle Hr Etatsraaden og det er ikke med Pretention, men, drevet af den haarde Nødvendighed, at jeg har taget mig den ærbødige Frihed at fremkomme med dette mit Andragende. Jeg er i en saadan Alder, at det ikke gaaer an at være i Uvished om sin Existents og Fremtid, som jeg er for Øieblikket, saa meget mere, som jeg, efter at have maattet opgive min tidligere Levevei, uden Midler og anden Hjælp, end den Gratification Deres Høivelbaarenhed ved sidste Saisons Slutning godhedsfuldt tilstillede mig, i det forløbne Aar har maattet leve under det Tryk, som en stadig voxende Giæld medfører. Jeg tør vel haabe, at Hr Etatsraaden i disse Omstændigheder vil finde en Undskyldning for, at jeg herved ærbødigt anmoder Dem om at meddele mig Deres ærede Bestemmelse snarest mulig.

Med Ærbødighed og Høiagtelse

Otto Zinck.

25

954. *Otto Zinck til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d 7d Decemb: 1855.

Høivelbaarne Hr Etatsraad Heiberg.

Et Par Timer efter at jeg igaar havde bortsendt mit Brev til Deres Høivelbaarenhed, fik jeg ved Hr Assessor Berner Underretning om, at Deres Høivelbaarenhed godhedsfuld havde anviist mig et Honorar for min udviste Tjeneste i den forløbne Tid af Saisonen. Jeg takker Deres Høivelbaarenhed ret meget for denne søielikkelige Hjælp, men maa, med Hensyn til min fremtidige Stilling ved Theatret, tillade mig at henholde mig til mit første Brev og det deri ærbødigt frembragte Andragende om Ansættelse.

35

Med Høiagtelse og Ærbødighed

Otto Zinck.

*955. J. L. Heiberg til Wilhelm Holst.

13. December 1855.

Høistærede!

Dersom jeg ikke igaar havde været ude fra Morgen til Aften, vilde jeg ikke have opsat til idag, at bringe Dem min hjerteligste Tak for det smukke Digt, hvormed min Kone overraskede mig ved vor Hjemkomst iforgaars Aftes. Ved 5 samme Leilighed meddeelte hun mig de for mig smigrende Planer, som De og flere af Personalet havde havt i Anledning af »Elverhøis« Jubilæum, og som jeg nu selv havde forstyrret ved den pludselige Ansættelse af Stykket. Det kan nu vistnok have Udseende af, at denne Forstyrrelse fra min Side er skeet forsætligt, men jeg beder Dem være overbeviist om, at jeg siger den 10 rene Sandhed, naar jeg forsikkrer Dem, at jeg ikke havde mindste Anelse om dette Forehavende. Mig var intet Andet bekjendt, end at Chorpersonalet vilde more sig med en lille Souper og med Dands. At Andre vare Deeltagere i Festen, og især at den havde et Formaals som det omtalte, var mig aldeles ubekjendt. 15

Imidlertid troer jeg, at det i visse Henseender er heldigt, at Tilfældet har forhindret Planens Udførelse. Der er ikke for Øieblikket den Enighed i Theaterpersonalets Anskuelser, som maatte forudsættes for at give Foretagendet sin rette Støtte. Flere vilde enten aabenbart eller i deres Tanker have protesteret. Hvad mig selv angaaer, da har jeg jo allerede væsenlig havt den mig tiltænkte 20 Glæde, idet jeg har erfaret den gode Villie hos de af Personalet, som jeg tør betragte som mine Venner, og Dette er for mig Hovedsagen, der fuldkommen er opnaaet i Hensigten, og ikke trænger til Udførelse.

Det er nu paa syvende Aar, at jeg har været Theaterdirecteur. Det er et langt Afsnit af et Menneskes Liv, og især naar man er i min Alder. Den Tid 25 kan altsaa ikke være fjern, da jeg enten af den ene eller den anden Aarsag fratræder. Jeg har i dette Tidsrum gjort adskillige sørgelige Erfaringer, som paa en uventet, lidet ønskelig Maade have udvidet min Menneskekundskab. Men jeg har ogsaa gjort den glædelige Erfaring, at der gives Mennesker, som man kan stole paa, og disse har jeg især fundet mellem Dem, som skyldte mig 30 Allermindst, en Omstændighed, der forhøier Værdien af den Velvillie og Hengivenhed, som de vise mig. Lad det være mig tilladt at sige Dem, Høistærede, at De staaer i første Række af Dem, som jeg skylder denne Erfaring. Jeg har altid anseet Dem for en mandig, ridderlig Character; og hverken i Enighed eller Uenighed har jeg nogensinde fundet Anledning til at forandre min Me- 35 ning. Tvertimod har det sidste Aar givet mig rigelig Grund til at føle den bestyrket. Modtag min Tak derfor. Jeg har længe ønsket at bevidne Dem den. Nu tilbyder der sig en Leilighed, der selv indeholder et nyt Motiv til min varme Paaskjønnelse. Jeg griber denne Leilighed med Glæde, og beder Dem være

forvisset om, at ogsaa jeg, tiltrods for de mange Feil, jeg vistnok har, dog hører til Dem, som ikke svigte, men som ere trofaste mod de Trofaste.

Deres oprigtigt hengivne

J. L. Heiberg.

5 956. *Claudius Rosenhoff til J. L. Heiberg.*

J: L: Heiberg
den 14d December
1855.

10 Længe ventet, er oprunden
Endelig da Høitidsstunden;
Blad jeg tage kan fra Munden
Uden sær Paatrængenhed.
Luft jeg tør mit Hjerte give,
15 I December Blomster drive
Og trods Dyrtdid glatvæk skrive
Overflod af Ønsker ned.

Aaret bragde nok af Torne:
Fleer og fleer af Sammensvorne, —
20 Selv den frygtelige Norne
Kom paa Musernes Gallei.
Men — for »Elverhøien« vige
Saaes Cabale og Intrigue —;
Det er stolt, at kunne krige
Imod To blot med et »Nei«.

25 Dog — hvad gjør jeg? — Op jeg vipper
Ondt fra Kammeratsskabs Kipper,
Som uplettet Ingen slipper
Naar man først har dvælet der.
Veed jeg dog, at Fruen selve
30 Skulde for hiin Clique skjælte,
Hvis Paulun sig synes hvælte
Kun for evig Morgenskjær.

35 At ei Alt er Lys, de finde —
O, Columbus! ingensinde
Din Opdagelse kan binde

An med dette store Fund! — —
 Hende hvisk i Hjemmets Hygge:
 Hvis hun havde solgt sin Skygge,
 Turde Alfen Slotte bygge —
 Smedehænder lagde Grund! 5

Apropos! om Smedehænder —
 Gaaer det an, at selv jeg sender
 Russisk Rhythmus? — Nu gjenkjender
 Først jeg »Skjønne Minkas« Klang.
 Trods al Evigheds Paakalden, 10
 Tidens Søn dog bliver Skjalden, —
 Jo »Sebastopol er falden« —
 Undskyld Drønet i min Sang!

Ligemeget! jeg vil skikke
 Sangen dog, om Metrum ikke 15
 Justement til Punkt og Prikke
 Har et Carmens Tonefald;
 Hjertet har — og ei blot Munden —
 Deel i Ønsket, som paa Bunden
 Gjemmer sig: Lid vel! — I Grunden 20
 Er det dog nok her vort Kald.

Ja — jeg troer det: Vel at lide,
 Før i sure Æbler bide
 End at tale i Utide,
 Er omtrent at leve vel. 25
 (Thi »ei blot til Lyst« man fødtes);
 Men forøvrigt, hvad der ødtes
 Af det løse Krud fra Høedt'es,
 Hjemmets Fred slaær ei ihjel!

Claudius Rosenhoff. 30

Alleenberg, d: 14. December 1855.

Herr Etatsraad!

Som sædvanlig maa jeg forsyne min — kun altfor lette — poetiske Snekke med en prosaisk Ballast, der vel heller ikke er meget tung af Gehalt. Det er et Par Numre af »Fædrelandet«, jeg dennegang tilføier, da jeg mindes, at De 35

jo af Princip ikke holder dette Blad, altsaa maaskee heller ikke i Reglen læser det. Jeg tillader mig altsaa at meddele Dem tvende Artikler af mig om den Gjenstand, for hvilken jeg haaber, at De vil vedblive at nære samme varme Interesse, som hidtil. Egentlig henleder jeg kun Deres Opmærksomhed paa 5 hine Artikler — der i og for sig hverken ere »hugne eller stukne« — for med det Samme at gjøre Dem en Undskyldning, fordi jeg deri — mere end maaskee tilladeligt — har citeret J. L. Heiberg (hvad vel har kostet »Fædrelandet« Overvindelse nok at finde sig i), navnlig i Anmeldelsen af Universitetets Almanak for tilstundende Aar, — hvilket jeg ønsker — (de høie Guder høre min 10 Bøn!) — maa i alle Henseender blive Dem saa fredeligt og godt, at derved maa gives Dem Otium til paany at vinde det literaire Held, som Chr. Winther jo har vundet i Aar.

Men selv uden dette Held, ønsker jeg Dem — og Hvad der er Dem kjær — at maatte »lide« og leve vel i det kommende Skudaar.

15

Deres altid hengivne

Claudius Rosenhoff.

957. J. L. Heiberg til Henrik Hertz.

19 Januar 1856.

Hvad der er skeet, høistærede Ven, var let at forudsee, og jeg ventede dette Udfald, saasnart jeg hørte, at De havde skrevet til Phister angaaende 20 Rollen. Skylden er ganske Deres egen, thi jeg havde, inden De greb ind deri, bragt Sagen ganske paa det Rene. Jeg har sagt Dem det før: De begaaer jevnlig den Feil at henvende Dem umiddelbart til Personalet, istedenfor at lade Deres Anskuelser og Fordringer gaae igjennem Theaterdirecteuren, som den eneste retmæssige Vei. Derved har De oftere forvoldt baade mig og Dem selv 25 unødvendige Bryderier. Det var det Samme, som forvoldte, at Høedt frasagde sig Rollen i »Den Yngste«. Havde De skrevet til mig istedenfor til Phister, skulde jeg vel have bibragt ham Brevets Indhold successivt og i passende Øieblikke, og han havde da ingen Skrupler faaet. Ogsaa Paetz har De havt Berøring med i Anledning af hans Rolle; hvortil skal Sligt nytte? Om det 30 kunde have sin Nytte under tidligere Bestyrelser, vil jeg lade uafgjort, men det er meget overflødigt, naar Den, der staar i Spidsen for Theatret, selv er dramatisk Digter og Dramaturg, thi da kan De ikke vente at blive misforstaaet.

Om Phister endnu vil betænke sig, skal det glæde mig meget. Men efter 35 en lang Samtale, som jeg havde med ham igaar Aftes angaaende denne Sag, maa jeg antage, at han nu staar fast ved sin Beslutning. Han selv meente, at Rollen kunde egne sig for Mantzius, hvilket ikke er saa urimeligt. Isaafald

kan Winsløw blive Diego. Ogsaa Gundersen haves til Ramiro. Noget maa der gøres, thi at henlægge Stykket, efter at der allerede er anvendt Bekostninger paa dets Udskrivning, og det er taget med i Planen for de nærmeste Forestillinger, kan fra Theatrets Standpunkt ikke forsvares.

Det er paatænkt at tage »Tonietta« frem med det Første. Hr. Nehm vilde da erholde Hr. Wiehes Rolle, og Hr. Schneider Foersoms.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

958. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

[Efter ^{19/1} 1856]

(Koncept).

10

Jeg har fra første Færd ikke blandet mig i Forhdl ang. Phisters Vægning. Da jeg erfoer, at han dog havde paataget sig Rollen sendte jeg ham min Tak, og dette maa dog tillades mig. Men sandt er det, at han hængte sig i en Ytter i mit Brev. Mine Ord »at Ingen som han kunde med et godmodigt Udtryk give Char: Elskværdighed« tog han som om jeg havde gjort store Fordringer til ham. Dette kan jeg ikke for. At jeg ønskede at gjøre Bekjendtsk. med en saa ung Begynder som Paetz, der skulde udføre en betydelig Rolle i mit Stykke kan saa meget mindre forundre Dem, som De seer, jeg har Vanskelighed med at skaffe mig dette Bekjendtsk. fra Tilskuerpladsen. Mit Brev til Høedt maa Theatret takke sig for; thi det gav ham Vished om, at han i kunde spille Rollen efter den eneste rigtige Opfatning (hvorom Brevet handlede), og saa var det jo bedst, han traadte tilbage. De har, høistærede Ven, som Forf. tidligere staaet meget paa Deres Ret; og nu vil De indrømme Forf. saa Lidet, at jeg jo næsten maa tage i Betænkning at indfinde mig paa Prøverne og gjøre en Bemærkning.

25

Efter Sagens nuværende Stilling, og da Theatret ikke kan tillade, at Stykket tages tilbage, turde Mantzius maaskee være den bedste til Ramiro, og den eneste, jeg tør foreslaa. Da nu Hr Phister i sit Brev har yttret, »at han med Glæde vil spille en anden Rolle i Stykket« saa kunde man jo anmode ham om at spille Mantzius Rolle, Diego. Dette vilde altsaa være et Plaster paa Saaret for en forpiint Poet. Skulde dette i. lykkes, da maa jeg endelig bede Dem at tage Schram dertil.

Jeg takker Dem for at Tonietta skal tages frem, men haaber dog, at De yderligere betænker, om i. Hultmann vil passe bedre til den unge Englænder.

Deres hengivne

35

[Henr. Hertz].

P. Scr. Skulde hverken Phister ell Schram være disponible til Diego, troer jeg næsten, at Gundersen maatte kunne bruges, i al Fald heller end Winsløw.

959. *J. L. Heiberg til H. A. Hansen.*

Kjøbenhavn, 28 Januar 1856.

Kjære Hansen!

Jeg har Skin af at være uerkjendtlig, baade med Hensyn paa Deres første og andet Brev, som jeg dog begge har læst med stor Fornøielse, fordi de endelig
5 bragte mig Efterretninger fra Dem, og jeg erfarede, at De og Deres Familie i det Hele have det godt.

Hvad nu det første Brev angaaer, da havde det et stort Appendix af et Raadyr, som De har havt den virkelig altfor store Godhed at sende mig. Inden jeg besvarede Brevet, vilde jeg dog først spise Dyret, for at kunne
10 meddele Dem, hvor udmærket det var i Smagen. Men skulde De troe det? Først i disse Dage er Dyret blevet stegt, og vi spise endnu af dets Levninger. Aarstiden tillod at lade [det] hænge i saa lang Tid, og derved tog det ikke mindste Skade, men blev dobbelt delicat. Den første Dag, vi havde det paa Bordet, blev den ædle Givers Skaal drukket i Champagne, og jeg beklagede
15 kun, at han ikke selv var tilstede for at modtage Skaalen.

Med Hensyn paa det andet Brev kan jeg ogsaa temmelig fjerne det ugunstige Skin. Jeg var ikke ørkesløs, men henvendte mig strax i den omhandlede Anledning til Etatsraad Hvidt og Kammerraad Nyegaard. En Søn af den Sidstnævnte, Cand. juris. og Sagførerfuldmægtig Nyegaard gav mig et skriftligt
20 Svar, hvori han forklarede, hvorledes Sagen staaer, og lod mig vide, at han vilde skrive Dem til desangaaende. Uagtet jeg saaledes maa antage, at De allerede har modtaget de fornødne Oplysninger, vedlægger jeg dog hans Brev, for at De kan læse Indholdet. Brevet behøver De ikke at sende mig tilbage.

Fra min Kone og min Moder skal jeg hilse Dem venligst. Min Moder er i
25 det sidste Par Aar meget svag, og kan aldeles ikke gaae. Men hun er ogsaa 82 Aar gammel, og den Sygdom er incurabel. Hun er iøvrigt ganske ved sine Aandsevner, og det er kun Legemet, som er nedtrykt under Aarenes Vægt.

Det skulde glæde os Alle at see Dem, hvis Leiligheden engang førte Dem til Hovedstaden paa længere Tid end den sidste Gang. Imidlertid beder jeg
30 Dem hilse Deres Kone og min Navne, og forbliver selv

Deres oprigtigt hengivne

J. L. Heiberg.

960. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 28 Januar 1856

35 Ifølge et almindelig udbredt Rygte bereder man sig i denne Tid paa Hofteatret til at opføre Comedien: Figaros Giftermaal af Beaumarchais. Saa fremt dette Rygte skulde være grundet, maa det omtalte Forehavende be-

tragtes som et høist utilladeligt Indgreb i det Kongelige Theaters Rettigheder, da den nævnte Comedie stedse har tilhørt dette Theaters Repertoire.

I alle de Theaterbevillinger, som ere meddelte i Løbet af flere Aar, er det gjort til en udtrykkelig Betingelse at lade det Kongelige Theaters Repertoire urørt, og hvad fremmede Forfatteres Værker angaaer, ei engang at producere 5 dem i nye Oversættelser. Trods den i alle Henseender tvivlsomme Beskaffenhed af Kammerraad Langes Tilladelse til at give offentlige Skuespil paa Hoftheatret, maa det dog antages, at der for ham gjælde de samme Betingelser som for andre Entreprenører, og som endydermere er foreskrevet i den ham tidligere igjennem Justitsministeriet udfærdigede Bevilling, som han imid- 10 lertid nu ikke gjør Brug af. Dersom det følger tilstedes ham at bemægtige sig vilkaarligen eet Stykke af det Kongelige Theaters Repertoire, saa er Exemplet givet til at bemægtige sig andre og hvilkesomhelst, ialfald forsaavidt som det Kongelige Theater ikke endnu har Forfatter-Honorarer at udrede for deres Benyttelse. Derved vilde da opstaae et Forhold, som er uden Exempel i 15 nogen civiliseret Hovedstad med flere Theatre, eftersom man overalt har erkjendt Nødvendigheden af at begrænde hvert enkelt Virksomhed, for saaledes at undgaae Collision og sikre ethvert af dem dets Eiendomsret.

Jeg tillader mig saaledes at henvende mig til Ministeriet med Begjæring om, at Samme, saafremt Rygtet skulde vise sig at være grundet, vil anvende 20 de kraftigste Foranstaltninger til at forebygge en saa paafaldende Anmasselse.

J. L. Heiberg.

/ Løffler.

961. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 8. Februar 1856. 25

I afvigte December Maaned modtog Ministeriet fra Justitsministeriet en allerunderdanigst Ansøgning fra Kammerraad Skuespildirecteur Lange, hvori han anholdt om Fornyelse af den ham under 9de September 1849 meddeelte Bevilling til i 3 Aar i Kjøbenhavn og dens Forstæder »at lade opføre dramatiske Forestillinger«, idet Justitsministeriet, hvis Betænkning hans Majestæt Kon- 30 gen havde forlangt over Sagen, udbad Sig dette Ministerii Yttringer i denne Anledning.

Til Svar herpaa tilskrev Ministeriet Justitsministeriet, at Det maatte finde Betænelighed ved at samtykke i, at der indrømmedes Kammerraad Lange Tilladelse til her i Staden at lade opføre Forestillinger i andre dramatiske 35 Kunstarter, end de, der ere anførte i de ham under 30te November 1852 og 2den April 1853 meddeelte Bevillinger; og at, forsaavidt den sidstnævnte Be-

villing, som egentlig gaaer ud paa Tilladelse til at oprette et Folketheater, maatte hjemle ham Ret til at give Forestillinger paa det Kongelige Hoftheater eller hvilket andet Locale, han dertil erhverver, maatte Fornyelsen af Bevillingen af 1852 vel synes overflødig, idet Bevillingen af 1853 ikke blot omfat-
5 tede de samme Kunstarter som Bevillingen af 1852, men endog noget Mere; men at Ministeriet iøvrigt for Sit Vedkommende ikke vilde have Noget at erindre imod, at Bevillingen af 30te November 1852 fornyedes i dens hele Indhold.

Justitsministeriet har derpaa nu meddeelt Ministeriet, at, efterat bemeldte
10 Ministerium havde afgivet allerunderdanigst Betænkning over den ovenom-
meldte Ansøgning, har Hans Majestæt Kongen under 9de f. M. allernaadigst
resolverteret, at det Ansøgte ikke kunde bevilges, men at Kammerraad Lange,
saafremt han maatte ønske det, paa nærmere derom indgiven Ansøgning vilde
15 kunne forvente at erholde fornyet paa 5 Aar den ham under 30te November
1852 forundte Bevilling til i 3 Aar at give Folkecomedier, Lystspil, Vaude-
viller og Syngestykker i Kjøbenhavn og dens Forstæder, og at det derhos
har behaget Hans Majestæt at tilføie, at det dog for det Tilfælde, at den til-
sigtede nye Ansøgning maatte indkomme, ikke skulde være afskaaret, efter
den deraf eventuelt fremgaaende Anledning, at tage under Overveielse, om
20 ikke de i Bevillingen af 30te November 1852 hjemlede Rettigheder i en eller
anden Henseende kunde egne sig til nogen Udvidelse.

Justitsministeriet har derpaa fra Hans Majestæt Kongen modtaget den ved-
lagte allerunderdanigste Ansøgning fra Kammerraad Lange om Fornyelse af
den sidstnævnte Bevilling, dog saaledes at samme tillige kommer til at om-
25 fatte Skuespil, Drama og Tragoedie derunder ikke indbefattet, og har Justits-
ministeriet, forinden det efter allerhøieste Befaling nedlægger allerunderdanigst
Forestilling i denne Anledning begjært Ministeriets Yttringer over Sagen.

I Anledning af denne Ansøgning skulde Ministeriet imidlertid, forinden Videre
foretages, tjenstligst udbede Sig Hr Etatsraadens Yttringer ved det Indslutte-
30 des Tilbagesendelse behageligen meddeelt.

C. Hall.

/ H. Christensen.

962. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 13 Februar 1856

35 Ved at tilbagesende den med Ministeriets behagelige Skrivelse af 8de d. Md.
modtagne Ansøgning med Bilage, hvori Skuespildirecteur, Kammerraad Lange
anholder om, deals Fornyelse paa 5 Aar af en ham under 30 Novber 1852 med-

deelt Bevilling til at opføre dramatiske Forestillinger i Kjøbenhavn og sammes Forstæder, deals om en Udvidelse af de ham ved nysnævnte Bevilling tilstaaede Rettigheder, skal jeg, da Ministeriet selv finder Betænelighed ved at samtykke i, at Kammerraad Langes Privilegium udstrækkes til flere Kunstarter end de allerede indrømmede, og da jeg ganske nærer samme Betænelighed, tillade mig til Styrke for denne at meddele følgende Bemærkninger:

Kammerraad Langes Begjæring gaaer ud paa, at den nye Bevilling skal — foruden de allerede indrømmede Digtarter: Folkecomedier, Lystspil, Vaudeviller og Syngestykker — tillige omfatte: »Skuespil«, dog ikke Drama og Tragedie derunder indbefattet. Men i denne Bestemmelse ligger en stor Uklarhed; thi ved: »Skuespil« i Ordets indskrænkede Betydning forstaaer man væsenlig det Samme som ved: »Drama«; og naar da Dramaet skal udelukkes, bliver der ikke Noget tilbage. Forfatterne tage det ikke altid saa nøie med Benævnelsen af den Digtart, hvorunder deres Arbejder henhøre, og saaledes kan mangt et Stykke, naar det indeholder enkelte alvorlige Elementer, uden dog derfor just at henhøre under Begrebet: »Drama«, være kaldt: »Skuespil«, uagtet Ordet: »Lystspil«, der har et stort Omfang, vilde have været en bedre Benævnelse. Kammerraad Lange ytrer i sin allerunderdanigste Ansøgning, at det danske Ord: »Skuespil« svarer til de franske Benævnelser: Comédie og pièce. Hvorledes det sidste Ord er kommet med, er vanskeligt at forstaae; thi ved pièce, lige som ved det danske Ord: »Stykke«, betegnes aldrig nogen særegen dramatisk Form, men det er det vulgære Udtryk for alle dramatiske Arbejder uden Forskjel, og vil derfor heller aldrig findes i Titelen af noget saadant, som Digtartens Betegning. Derimod indbefatte vel de Franske under Benævnelsen Comédie Alt, hvad man paa Dansk kalder Lystspil, til hvilket Ord de ikke have noget tilsvarende. I Almindelighed vil derfor ethvert fransk Stykke, som er kaldet Comédie, f. Ex: En fornem Svigersøn, som Lange paaberaaber sig, i den danske Oversættelse uden Anstød kunne kaldes Lystspil.

Det er ikke i Frankrig, men i Tydskland og Danmark, at man har distingueret mellem Lystspil og Comedie, ligesom mellem Sørgespil og Tragedie. De mere substantielle Interesser betegne Comedien og Tragedien, de mere individuelle Lystspillet og Sørgespillet. Forsaavidt som altsaa Kammerraad Langes Andragende gaaer ud paa, at opføre saadanne Comedier, som efter denne nyere Terminologie ikke kunne henregnes under det egentlige Lystspil, maae indbefattes i hans Bevilling, kan det (: saafremt denne Begjæring skal komme i Betragtning, hvortil Ministeriet dog synes utilbøieligt:), simplest skee ved at ombytte Ordet: »Folkecomedier« med: »Comedier« i Almindelighed. Derimod med Bibeholdelse af: »Folkecomedierne« at tilføie: »Skuespil«, kan jeg ikke tilraade, fordi Udtrykket er incorrect, og saaledes let kan lede til for-

skjellige Fortolkninger. Ikke alene kunde mange Dramaer — hvilke Hr. Lange gjør Afkald paa — være benævnedes Skuespil, men Ordet kunde endog føre ind i Tragedien, naar enten en Forfatter, for at vise Beskedenhed, eller en Entrepreneur, for at udvide sit Repertoire, gav en Tragedie Navn af tragisk 5 Skuespil. Dette fleertydige, ubestemte Ord er det bedst at undgaae, ogsaa i Langes egen Interesse; thi da kan det i denne Henseende være ham ligegyldigt, om: »det Kongelige Theaters Directeur er tilbøielig til at betragte ethvert Stykke, der opføres paa Hoftheatret, med skjæve Blikke«, eller om denne Directeur: »er en Mand, som besjæles af en levende Interesse for Kunsten, og 10 som gjerne seer, at en anden Kunstanstalt blomstrer ved Siden af det af Staten understøttede Theater, og af hvem Spørgsmaalet (: om et Stykke skal kaldes Lystspil eller Skuespil :) sikkert vil erholde den mildeste Fortolkning«, en Skildring, hvorved jeg, da jeg ikke har gjort Indsigelse mod, at: »En fornem Svigersøn« kaldtes Lystspil og opførtes paa Hoftheatret, maa føle mig 15 meget smigret.

Iøvrigt maa det vel betragtes som en Selvfølge, at saafremt Kammerraad Lange erholder sin Bevilling af 30 November 1852, med eller uden Udvidelse, fornyet paa 5 Aar, hans Bevilling af 2. April 1853 da falder bort, eftersom det vel ikke kan være gavnligt at give den samme Mand paa eengang flere nær- 20 beslægtede Bevillinger, som han da under forskjellige Omstændigheder kan indskyde sig under, for at opnaae ved den ene, hvad der er ham nægtet i den anden. Da det desuden er aabenbart, at den Character, som Kammerraad Lange giver sine nuværende Forestillinger, ingenlunde er skikkaet til at forvandle Hoftheatret til et Folketheater, paa hvilket Bevillingen lyder, og 25 da der i hans Repertoires begjærte Udvidelse til de egenlig saakaldte: »Skuespil«, endnu mindre er Spor til, at denne Forvandling er paatænkt, maa det vel findes rigtigt, at Bevillingen paa at oprette et Folketheater falder bort, naar den tidligere Bevilling fornyes.

Endelig skal jeg tillade mig at henlede Ministeriets Opmærksomhed paa 30 den Omstændighed, at medens det i Bevillingen af 30 November 1852 var indrømmet Lange at give Syngestykker, blev i den nyere Bevilling af 2. April 1853 dette Ord forandret til Operetter, hvilket Udtryk indeholder en skarpere Begrænsning, i hvilken Henseende jeg refererer mig til min Skrivelse til Ministeriet, dateret 24 Januar 1853. Jeg maa derfor ansee det for tilraade- 35 ligt, at i den nye Bevilling Ordet: »Syngestykker« forandres til: »Operetter«, ligesom det udentvivel ogsaa vilde være hensigtsmæssigt, at tilføie den Betingelse, at alle dramatiske Forestillinger, saavel med som uden Sang, kun maa gives i det danske Sprog.

J. L. Heiberg.

963. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, d. 13 Febr. 1856.

Foranlediget ved Ministeriets behagelige Skrivelse af 8de dennes, betræffende mit i Skrivelse af 28de f. Md. fremsatte Andragende om, at der maatte træffes Foranstaltninger mod Kammerraad Langes formodede Hensigt at lade 5
Comedien: Figaros Giftermaal opføre paa Hoftheatret, skal jeg ikke unnlade tjenstligst at bemærke:

Hvorvel jeg paa den ene Side havde forudsat, at den Lange under 2. April 1853 meddelte, og mig ved Ministeriets behagelige Skrivelse af 21de s. Md. i Gjenpart tilstillede Bevilling, var clausuleret saaledes, at han ikke maatte 10
benytte noget til det Kongelige Theaters Repertoire henhørende oversat Stykke, selv om en ny Oversættelse tilveiebragtes, troer jeg paa den anden Side at burde fremhæve, at da jeg i ovenberørte Henseende henvendte mig til Ministeriet, skete dette ikke for at gennemføre et mig personligt magtpaaliggende Ønske, men som et pligtskyldigt Skridt i det Kongelige Theaters Interesse. 15
Hvis altsaa Ministeriet er beroliget ved den Tanke, at »Kammerraad Lange vil søge at undgaa Collisioner«, saa kan jeg ogsaa være det, og der er da for mig ingen Grund til: »at henvende mig« til Kammerraad Lange, eftersom det tværtimod er ham, der i Tvivlstilfælde har at henvende sig til mig, som ikke kan vide, hvilke Stykker han agter at give, og følgelig ikke kan 20
nedlægge Protest imod dem, inden deres Opførelse er bekendtgjort.

Naar iøvrigt Ministeriet yttre, at den Kammerraad Lange under 2 April 1853 meddelte Bevilling til at oprette et Folketheater maa antages at være den, hvorpaa han, som for Tiden ikke besidder nogen anden Bevilling til at opføre Skuespil, støtter sin Beføielse ligeoverfor det Kongelige Theater til at 25
give Forestillinger paa Hoftheatret, da maa jeg tillade mig at reise Tvivl herimod, eftersom det ikke vides, at den 3die Betingelse i denne Bevilling, nemlig en af Regjeringen udnævnt Censor, til hvem Lange udreder Godtgjørelse, er bleven opfyldt.

Dersom ikke Omstændighederne i det omkvæstionerede Tilfælde vare saa- 30
danne, at jeg ved min egen Autoritet ikke kunde udrette Noget, havde jeg naturligviis ikke henvendt mig til Ministeriet med Begjæring om Dets Assistance, men havde klaret Sagen paa egen Haand. Naar nu Ministeriet ikke desmindre henviser mig til mig selv, saa maa jeg betragte Sagen som opgiven, og kan ikke befatte mig mere med den. Mit Andragende var desuden baseret 35
paa den Forudsætning, at Ministeriet ansaae det omtalte Indgreb som ulovligt. Men idet nu Ministeriet synes at betragte det som lovligt, eller idetmindste dets Ulovlighed som tvivlsom, maa fra min Side enhver yderligere Bestræbelse falde bort.

J. L. Heiberg.

964. C. Molbech til J. L. Heiberg.

Torsdag Aften. 20. Marts 1856.

Høistærede Hr. Etatsraad,

Endskiøndt jeg ikke kan formode, at De lægger eller vil lægge videre Vægt paa en tilfældig rencontre som den, der forefaldt under vor Samtale i Gaar, saa har jeg dog altid en meer eller mindre levende Følelse af enhver Uret, som er paa min Side; jeg maatte saaledes ogsaa erkiende, at dette var Tilfældet i Aftes, og det er hvad jeg ikke kan undlade at sige Dem. Jeg har følt og beklaget, at jeg ved et øieblikligt Misgreb blev bragt ud af min Holdning i Conversationen; jeg burde have forstaaet, at De uden videre Tanke henvendte de spørgende Ord til mig, hvorpaa jeg kunde have svaret: »dette er et noget delicat Spørgsmaal, som jeg ikke kan besvare«; — eller noget saadant. At jeg derimod brugte et Udtryk, som var uoverlagt og her ganske upassende, kom maaskee tildeels deraf, at jeg altid har betragtet Dem som min Mester i Fiinhed; men jeg vil dog tillige bemærke, at det blev sagt uden noget Slags Intention, at fornærme, mere i Spøg, end alvorligt, og egentlig mest, som jeg ogsaa yttrede for Dem, fordi Spørgsmaalet, i en Dames Nærværelse, forvirrede mig. De syntes imidlertid ogsaa tildeels at misforstaae denne Yttring, som om jeg brugte den med nogen speciel Anvendelse. Nærværelsen en trois af enhver anden Dame vilde uden Tvivl paa samme Maade have bragt mig ud af Contenance ved Spørgsmaalet. — Men, ligemeget hvorledes en i sig selv ubetydelig Anledning kan betragtes, saa er det lige vist, at det altid vil være mig ligesaa ukiært, som imod min Villie, at sige noget, der kunde betragtes som stødende og upassende i et Huus, hvor jeg i den længste Tid af mit Liv er modtaget med Venlighed, Opmærksomhed og Giæstfrihed.

Jeg haaber, høistærede Hr. Etatsraad! at De i disse Linier vil læse en subjectiv Trang til at skrive, hvad jeg ikke strax kunde faae Leilighed til at sige Dem; Hensigten af mit Brev er da opnaaet, og jeg har kun at tilføie, at bede Dem, med min Tak for et Par behagelige Timer, at hilse Deres Kone fra

en gammel Ven

30

C. Molbech.

965. J. L. Heiberg til C. Molbech.

21 Marts 1856

Tillad mig, høistærede Hr. Etatsraad, at bringe Dem min Tak for Deres venlige Brev. En lille Misforstaaelse kan let finde Sted i Samtalens Løb, og ligesom jeg seer, at De ikke vil lægge videre Vægt paa den, forsaavidt som jeg kan have foranlediget den, saa maa De være ligesaa overbeviist om, at jeg har den samme Følelse ligeoverfor Dem, fra hvem jeg i vort lange Be-

kjendtskab har modtaget saa mange Beviser paa Velvillie, at en lille øieblikkelig Uenighed umuligt kunde forandre mit Sindelag imod Dem.

Med de venligste Hilsener fra min Kone,

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg. 5

966. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn den 26de Marts 1856

Hr Etatsraaden har under de tvende Samtaler, jeg senest har havt den Ære at have med Dem i Ministeriet, yttret Ønske om at fratræde Bestyrelsen af det kongelige Theater med denne Saisons Slutning, idet De bemærkede, at De efter gennem 7 Saisons at have baaret Byrderne af denne Virksomhed, vel kunde attraae en større Ro og Frihed til Udførelsen af andre Arbejder, men derhos tilføiede — hvad der var mig særdeles kjært at erfare — at De dog derfor ikke ønskede ganske at udtræde af enhver Forbindelse med Theatret, men at De navnlig vilde være tilbøielig til at overtage en Function, svarende til den, De beklædte, inden De tiltraadte Theatrets Bestyrelse. 10 15

Jeg har herved maattet finde mig opfordret til at tage under nærmere Overveielse, hvorledes en saadan Forandring i Deres Stilling vilde kunne iværksættes paa en saadan Maade, at den — saaledes som jeg har meddeelt Dem, at det var mit Ønske — ikke skulde medføre nogen Afgang i Deres hidtil- 20 have Indtægter.

Efterat jeg i den Anledning navnlig har forhandlet med Finantsministeren, troer jeg nu at kunne ansee det for sikkert, at den ommeldte Forandring vil kunne udføres overeensstemmende med dette mit Ønske, saa at der ved den Pension, De ved Entledigelse som Theaterdirecteur vil erholde, i For- 25 ening med den Gage, der vilde blive nærmere at bestemme for Hr Etatsraaden, naar De modtager Ansættelse som Censor, vil kunne tillægges Dem en Indtægt af samme Størrelse som Deres nuhavende Gage, hvis Beløb ifølge Pensionsloven ikke tør overskrides ved nye Gage og Pension i Forening.

Medens der nu vel ikke vilde være nogen Nødvendighed for i denne Anledning for Hr Etatsraadens Vedkommende at foretage Videre før henimod Saisons Slutning, da De har ønsket først til den Tid at fratræde Theatrets Bestyrelse, vil det imidlertid være indlysende, at der baade maatte gives Ministeriet fornøden Tid til at iværksætte Organisationen af en ny Bestyrelse, og desuden den eventuelle Bestyrelse, forinden den tiltræder, tilstrækkelig Leilighed saavel til at gjøre sig bekjendt med Forholdene i det Hele som til at træffe de Forberedelser, der behøves med Hensyn til Theatrets Drift i næste Saison. Dertil kommer, at den eventuelle Bestyrelse maatte have Adgang til at afgive 30 35

Betænkning over, og derefter Approbation erhverves paa, de af Theatercommissionen udarbejdede Forslag til et nyt Theaterreglement og Feu- samt Forfatter-Regulativer, hvis Udstedelse jeg efter Hr Etatsraadens Ønske hidtil har ladet beroe.

- 5 Jeg maa saaledes nu ansee det Tidspunkt for at være forhaanden, da det vil være nødvendigt at bevirke den definitive Afgjørelse af de herhenhørende Forhold, hvortil det første Skridt maatte være et skriftligt Andragende fra Hr Etatsraaden overensstemmende med Deres ovenberørte mundtlige Udtalelser til mig.
- 10 Forsaavidt imidlertid Hr Etatsraaden med Hensyn til et eller andet Punkt, denne Sag vedrørende, forinden maatte ønske en mundtlig Forhandling med mig, vil det være mig særdeles behageligt at modtage Dem i Løbet af indeværende Uge i Ministeriets Locale, og skal jeg, naar jeg derom modtager Underretning, nærmere opgive Tiden, til hvilken Hr Etatsraaden vil kunne
- 15 træffe mig der.

C. Hall.

/ H. Christensen.

967. *J. L. Heiberg til C. C. G. Andræ.*

1 April 1856.

Deres Excellence

- 20 har i en Samtale med Sangerinden Madame Fossum modtaget hendes mundtlige Begjæring om at ville ved Deres formaaende Indflydelse bidrage til at skaffe hendes Mand et Told-Embede i Provindserne. Jeg tilstaaer, at det er mig selv, der har styrket hende i det Forsæt, hun maaskee ellers ikke havde dristet sig til at udføre, nemlig at henvende sig til Deres Excellence, efter
- 25 at hun allerede havde henvendt sig baade til Cultusministeren og General-Tolddirecteuren. Sagen ligger mig selv paa Hjerte, og ikke allene for Madame Fossums, men fornemmelig for Theatrets Skyld, da jeg har havt altfor megen Anledning til at overbevise mig om, at hun ikke kan opnaae den Sindsro, der er Betingelsen for at hun kan leve for sin Kunst og sin vigtige Theatertjeneste,
- 30 saa længe hun lider under den daglige Byrde af økonomiske Sorger. Da hun selv er en god Øconom, vilde hendes Stilling udentvivl være sikkert derved, at hun kun havde sig selv og sit Barn at sørge for, hvilket vilde opnaaes, saafremt Manden erholdt et, om end ringe, Erhverv ved en Ansættelse udenfor
- 35 København, saaledes at deres nuværende Huusholdning kunde ophæves, og Madame Fossum indrette sig paa en Maade, der svarer til hendes Resser, og befrier hende fra de daglige Bekymringer, der ere uforenelige med hendes kunstneriske Virksomhed.

Uagtet jeg ved disse Ord neppe har kunnet sige Deres Excellence Andet eller Mere, end hvad De allerede har erfaret af Madame Fossum selv, og uagtet jeg kan sige mig selv, at min Anbefaling i en Sag som denne ikke kan lægge mindste Vægt i Skaalen, om jeg end tør haabe, at den, som udtalt i Theatrets Interesse, ikke vil betragtes som en Uvedkommendes Indblanding: saa har jeg dog ikke kunnet nægte Mad. Fossum hendes indstændige Begjæring, at understøtte hendes Andragende ved disse Linier.

Deres Excellences

allerærbødigst hengivne

J. L. Heiberg. 10

968. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn den 24de April 1856.

Da jeg ikke har modtaget den nærmere skriftlige Begjæring, hvorom jeg under 26de f: M: tillod mig at tilskrive Hr Etatsraaden, og som De under en senere mundtlig Samtale yttrede, at De snarest muligt vilde tilstille mig, kan jeg ikke undlade at bringe Hr Etatsraaden den ommeldte Begjærings Indsendelse i behagelig Erindring, idet jeg meget maa ønske at modtage samme i de første Dage, hvorpaa jeg maa lægge saameget større Vægt, som den i min ovennævnte Skrivelse omtalte pecuniaire Ordning — som Hr Etatsraaden bekjendt — beroer paa en Overenskomst med Finantsministeren, og der om kort Tid vil foregaae en Omordning af Pensionsvæsenets Bestyrelse, der vilde gjøre en ny Forhandling om Sagen med en anden Minister nødvendig, saafremt det ovennævnte Forhold ikke kan være ordnet forinden.

C. Hall.

/ H. Christensen. 25

969. *J. L. Heiberg til C. Hall.*

Kjøbenhavn, 25 April 1856.

Det vil være i Deres Excellences behagelige Erindring, at jeg i Slutningen af afvigte Aar, i en Samtale, som jeg havde den Ære at have med Dem, yttrede den Formening, at det maaskee var rettest, om jeg fratraadte det Kongelige Theaters Bestyrelse ved Udgangen af indeværende Saison, og at jeg heri støttede mig paa Grunde, hentede dels fra Theatrets, dels fra min egen personlige Interesse. I første Henseende maatte jeg ialfald ansee det for tvivlsomt, om det ikke vilde være til Gavn for Sagen, at nye Kræfter bleve satte i Spidsen for et Institut, som nu i 7 Aar havde været overladt til den samme Mands Ledelse; og i den anden Henseende følte jeg mig overbeviist om, at en Hvile efter mit Forretningsliv i hiin lange Periode vilde paa flere Maader

være gavnlig for mig selv. Men jeg yttrede tillige, at jeg ved Fratrædelsen fra Directeur-Embedet dog ikke kunde ønske at rive mig løs fra al Forbindelse med et Institut, til hvis Interesser jeg har været knyttet i et Tidsrum af over 30 Aar, deels ved tidligere Embedsstilling, deels ved min dramatiske Virksomhed, deels ved min Kones Forhold dertil, og hvis Velfærd aldrig kan blive mig ligegyldig. Jeg tillod mig derfor at foreslaae Deres Excellence, at jeg traadte tilbage i en lignende Embedsstilling ved Theatret, som den, jeg tidligere havde havt, nemlig som Censor for de dramatiske Værker, paa hvis Bedømmelse Repertoirets Fornylse og Beskaffenhed beroer. Deres Excellence havde den 10 Godhed at gaae ind paa dette Forslag, og endydermere at sige mig, at De vilde drage Omsorg for, at min Gage i denne forandrede Stilling skulde erholde den Størrelse, at den i Forbindelse med den mig ifølge Pensionsloven tilkommende Pension vilde udgjøre samme Beløb som min hidtilværende Directeurgage; og dette Tilbud er siden blevet bekræftet i Ministeriets ærede 15 Skrivelser af 26 Marts og 24 April d. A. Der staaer saaledes for mig nu kun tilbage at bevidne Deres Excellence min Erkjendtlighed for den Beredvillighed, hvormed De ved denne Leilighed er kommen mig imøde, og bede Dem om at foretage de fornødne Skridt til Sagens Afgjørelse i Overensstemmelse med de nævnte Punkter.

20 Endnu skal jeg kun tillade mig at bringe i Deres Excellences Erindring, hvad jeg mundtlig har havt den Ære at yttre angaaende de attraaede Betingelser for min forandrede Embedsvirksomhed. Mit Ønske, som syntes at vinde Deres Excellences Bifald, omfattede fornemmelig følgende Grundbestemmelser:

- 1) Indsenderne af Stykker have umiddelbart at henvende sig til Theatrets 25 Censor, som inden en vis Tidsfrist giver dem et skriftligt Svar under Theatercensurens Segl.
- 2) De af Censor foreløbigt antagne Stykker indsendes af ham til Theaterdirectionen, som, efter at have læst dem, resolverer, om den vil lade dem opføre, og herom skriftligt underretter Censor, som igjen meddeler Indsenderen Directionens Bestemmelse. 30
- 3) De af Censor forkastede Stykker indsendes ikke til Directionen, men remitteres Indsenderne i officiel Skrivelse fra Censuren.
- 4) Naar en Indsender føler sig utilfreds med Censors Kjendelse, kan han appellere til Ministeriet. Fremgangsmaaden bliver da, at han tilbagesender 35 Censor Stykket, ledsaget af en Skrivelse til Ministeriet, hvorefter Censor indsender begge Dele til Ministeriet, og derfra umiddelbart modtager dettes Resolution, til videre Bekjendtgjørelse for Vedkommende.

Paa disse Bestemmelser, hvis Hensigt er at give Censuren den fornødne Myndighed ligeoverfor Directionen, uden dog i mindste Maade at indskrænke

dennes overordnede Autoritets nødvendige og retmæssige Raaderum, maa jeg lægge megen Vægt, og tillader mig derfor at bede Deres Excellence om at have den Godhed at tage særdeles Hensyn til dem ved den forestaaende Ordning af Sagen.

Med Høiagtelse

Deres Excellences allerærbødigste

J. L. Heiberg.

5

970. *Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet til Frederik VII.*

Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet d. 3d Mai 1856.

Allerunderdanigst Forestilling
angaaende

10

Etatsraad Doctor philosophiæ J. L. Heibergs Entledigelse som Directeur for det Kongelige Theater og Capel, m. m.

Directeuren for det Kongelige Theater og Capel, Etatsraad Heiberg, har i en til Ministeriet indgiven Begjæring andraget paa, at Ministeriet vilde aller- 15 underdanigst udvirke, at han ved Udgangen af indeværende Theatersaison maatte fratræde denne Post, idet han til Støtte for denne Begjæring har yttret, at han med Hensyn til Theatret ialfald maatte ansee det for tvivlsomt, om det ikke vilde være til Gavn, at nye Kræfter bleve satte i Spidsen for et Institut, som nu i 7 Aar har været overladt til den samme Mands Ledelse, og at 20 han med Hensyn til sig selv er overbeviist om, at en Hvile efter hans Forretningsliv i hiin lange Periode vilde paa flere Maader være gavnlig for ham.

Ministeriet kan ikke Andet end erkjende det Velbegrundede i Etatsraad Heibergs Ønske om at træde tilbage fra sin nuværende Stilling, efterat han i et Tidsrum af 7 Aar Ene har forestaaet den omfattende og særdeles byrde- 25 fulde Virksomhed, som er forbunden med Theatrets Bestyrelse, og om derfor end hverken hans Alder eller Helbredstilstand, naar hensees til hvad der i Almindelighed pleier at statueres som Regel ved andre Embedsmænd kunde siges at nødvendiggjøre hans Afgang fra Embedet, saa maa det dog udentvivelst erkjendes, at Forholdet netop med den heromhandlede Post er af en saadan 30 eiendommelig Beskaffenhed, og at Etatsraad Heibergs Ønske om at fratræde samme maa tillægges en saadan Vægt som et Vidnesbyrd om, at han føler sig trættet af en saa langvarig og byrdefuld Virksomhed, at Ministeriet maa ansee det for sin Pligt ligeoverfor ham og Theatret allerunderdanigst at andrage paa Opfyldelsen af denne hans Begjæring. 35

Deres Majestæts Finantsminister, med hvem jeg forinden har brevvexlet om denne Sag, har i Henhold hertil ogsaa for sit Vedkommende samtykket i, at Etatsraad Heiberg allerunderdanigst indstilles til Entledigelse med Pen-

sion, og da Tiden allerede er saa langt fremrykket, at det er paatrængende nødvendigt, at den Bestyrelse, som maa afløse Etatsraad Heiberg, snarest muligt dannes for at den kan træffe alle fornødne Dispositioner til Theatrets Drift i næste Theatersaison, har jeg ikke turdet tøve med at foredrage Sagen
 5 for Deres Majestæt, saameget mere som der forestaaer Udstedelsen af et nyt Reglement for Theatertjenesten og nye Regulativer, hvilke jeg, saasomt sies kan, vil tillade mig allerunderdanigst at forelægge Deres Majestæt, men hvilke dog den tiltrædende Bestyrelse bør have Leilighed til at gjøre sig bekendt med og udtale sig over.

10 Idet jeg derfor i Henhold til Foranførte allerunderdanigst skal tillade mig at andrage paa,

at Etatsraad Heiberg i Naade entlediges fra sin Stilling som Directeur for det Kongelige Theater og Capel med Pension efter Pensionsloven, — skal jeg ikke forbigaae allerede nu allerunderdanigst at udtale mig om den
 15 Grundvold, hvorpaa en ny Bestyrelse efter min Anskuelse maatte dannes.

Foreløbig skal jeg tillade mig at forudskikke den Bemærkning, at det ved den allerhøieste Resolution af 23de Juli 1849, hvorved Etatsraad Heiberg udnævntes til Theaterdirecteur, efter hans derom fremførte Begjæring, blev ham allernaadigst forbeholdt ved eventuel Fratrædelse af Theaterdirecteurposten
 20 atter at indtræde i Nydelsen af det Beløb af 1000 rd aarlig, han hidtil havde oppebaaret af Theaterkassen som Censor, mod at overtage en tilsvarende passende Virksomhed ved Theatret. Dette allernaadigste Tilsagn har Etatsraad Heiberg nu ogsaa ønsket at benytte ved sin Afgang som Theaterdirecteur, idet han har bemærket, at han ved Fratrædelse af Directeur-Embedet dog
 25 ikke kunde ønske at rive sig løs fra al Forbindelse med et Institut, til hvilket han har været knyttet i et Tidsrum af over 30 Aar, dels ved tidligere Embedsstilling, dels ved hans dramatiske Virksomhed, dels ved hans Kones Forhold dertil, og hvis Velfærd aldrig kan blive ham ligegyldig, og han har derfor andraget paa, at han maatte træde tilbage i en lignende Embedsstilling
 30 ved Theatret, som den han tidligere har havt, nemlig som Censor for de dramatiske Værker.

Ministeriet skal i denne Henseende tillade sig at bemærke, at efter de Grundsaetninger, hvorfra Man efter dets Overbeviisning bør gaae ud ved at organisere Bestyrelsen for det kongelige Theater, og da der i nærværende Øieblik
 35 vistnok neppe vil kunne paavises nogen Mand, der med de øvrige Egenskaber, som maae fordres hos en Theaterbestyrelse, tillige forbinder den æsthetiske og navnlig dramaturgiske Indsigt, som er uundværlig for en Bestyrelse, der skal forestaae en Kunstanstalt som det kongelige Theater, hvilket som Statsinstitut har ganske andre Krav at fyldestgjøre ligeoverfor Publicum og Staten,
 40 end ethvert andet Theater, vil det være aldeles nødvendigt, at dette Element

i Bestyrelsen suppleres ved en æsthetisk Capacitet, der som Censor kan vaage over, at Theatret arbejder frem i en sund og smagfuld æsthetisk Retning.

Men naar en saadan Post som Censor maa erkjendes nødvendig for Theatret, da maa jeg være af den Formening, at Ingen i høiere Grad kan qualificere sig til at beklæde denne Post, end netop Etatsraad Heiberg, der i en meget lang Aarrække har udøvet denne Virksomhed, hvortil han ved sine litteraire og dramaturgiske Arbejder forlængst havde godtgjort en utvivlsom Adkomst, og ligesom Ministeriet derfor ikke kan Andet end sætte megen Priis paa, at Etatsraad Heiberg atter indtraadte som Censor ved Theatret, og ved sin almeen- anerkjendte Indsigt afgav en Borgen for den Retning, Theatrets hele æsthe- tiske Udvikling vil tage, saaledes maatte Ministeriet ogsaa i andre Henseender finde en saadan Ordning særdeles ønskelig, dels fordi der herved turde vindes nogen Garantie for, at det vil lykkes at bevare hans Kones Virksomhed for Scenen, selv om denne udmærkede Kunstnerinde, som i de senere Aar har følt sit Helbred svækket, herved kunde føle sig fristet til at trække sig tilbage fra det anstrængende Theaterliv; dels fordi det paa denne Maade vilde kunne lykkes nogenlunde at erstatte Etatsraad Heiberg det pecuniaire Tab, som ellers vilde følge med hans Afgang, og Ministeriet maatte ansee det høist ønskeligt, at Etatsraad Heiberg, ved at trække sig tilbage fra en saa betydende Stilling, som han har indtaget, og som netop efter sin Natur ikke kan blive af særdeles lang Varighed, ikke maatte lide en altfor følelig Tilbagegang, især da han endnu maa erkjendes at besidde Kraft nok til at yde Staten Tjeneste, om end ikke i en saa byrdefuld Stilling som hidtil, — et Ønske som vistnok ogsaa det blotte Hensyn til hans store Betydning i og for den danske Literatur fuldkommen retfærdiggjør.

Hvad nu iøvrigt angaaer Spørgsmaalet om Organisationen af selve Bestyrelsen for det kongelige Theater og Capel, skal jeg tillade mig allerunderdanigst at yttre, at det er min Overbeviisning, at saaledes som Omstændighederne for Øieblikket ere, vil det ikke være muligt at træffe en fyldestgjørende definitiv Ordning i saa Henseende, og at altsaa Nødvendigheden byder for Tiden kun at have Opmærksomheden henvendt paa, hvorledes Bestyrelsen midlertidig kunde organiseres paa en saavidt muligt tilfredsstillende Maade.

Jeg maa nemlig erkjende, at det uagtet al Bestræbelse i saa Henseende ikke er lykkedes og udentvivel heller ikke vil lykkes mig at paavise nogen Mand, i hvis Hænder jeg turde ansee det forsvarligt eller tilraadeligt at nedlægge den hele Bestyrelse med alle de Byrder, som ere uadskillelige derfra. Da Etatsraad Heiberg tiltraadte Theatrets Bestyrelse, følte man ogsaa tilfulde det Betænkelige i at lægge den hele Byrde af Bestyrelsen paa een Mand, og det blev derfor allerede dengang anset ønskeligt, at der adjungeredes Directeuren en Embedsmand, der kunde varetage en Deel af Embedets Functioner og lette

Directeuren Byrden, og der blev ogsaa i 1849 allernaadigst beskikket en Committeret for Theaterdirecteuren, men tilfældige Omstændigheder medførte, at denne Ordning ikke blev af lang Varighed, og naar der senere ikke er blevet bødets paa det herved fremkaldte Savn, kan jeg ikke andet end beklage dette, 5 som ikke har kunnet undgaae at efterlade følelige Mangler. Men jeg maa derfor ogsaa ansee det ad Erfaringens Vei tilstrækkeligt constateret, at der ikke kan tænkes paa at organisere Bestyrelsen ganske som hidtil, og jeg anseer det ikke for usandsynligt, at man i Tiden atter maatte vende tilbage til en Ordning mere liig den tidligere, da Theatret var underlagt en combineret Direc- 10 tion, uden at jeg dog troer, at man i Øieblikket vil være istand til at organisere en saadan med den Fasthed, som en definitiv Ordning af Forholdene vilde kræve.

Hertil kommer, at en forandret Organisation maa medføre temmelig omfattende Forandringer i Henseende til Theatrets Embedspersonale, men ogsaa 15 disse Forandringer, som ville kræve Tid og en omhyggelig Overveielse, peger hen til en Overgangstilstand, i hvilken det ikke vilde være hensigtsmæssigt at give Theaterbestyrelsens Ordning en blivende Character.

Og endelig skal jeg allerunderdanigst bemærke, at de pecuniaire Forhold i denne Henseende frembyde væsentlig Vanskelighed for indeværende Finants- 20 aar. Naar nemlig Etatsraad Heiberg indtræder i sin tidligere Stilling som Censor mod et Vederlag af 1000 rd, der ikke kan udredes paa anden Maade end af den nuværende Directeurgage 2500 rd, vil der ikkun være et Beløb af 1500 rd disponibelt for indeværende Finantsaar til Lønning af den egentlige Bestyrelsesvirksomhed, og naar det, som det er min Overbeviisning, maa erkjendes uund- 25 gaeligt nødvendigt, at denne udfyldes af Flere, og det tillige maa fordres, at de Paagjældende kunne være istand til at ofre deres hele eller dog den væsentligste Deel af deres Tid paa Theatret, vil denne Side af Sagen ikke frembyde liden Vanskelighed for Øieblikket, men ialtfald neppe gjøre det muligt, at Sagen nu kan ordnes definitivt.

30 Under disse Omstændigheder maa jeg ansee det for et ikke ringe Held, at der frembyder sig en Combination, ved hvilken jeg troer, at en Bestyrelse midlertidigen vil kunne organiseres paa en tilfredsstillende Maade, og derved Leilighed gives til at forberede de Reformer og personelle Forandringer, som maa ansees fornødne.

35 En Mand, som med en varm og ualmindelig Interesse for Theatret forbinder et nøie Kjendskab til Theatrets kunstneriske Kræfter, og er særdeles fortrolig med Theatrets Repertoire gennem en lang Række af Aar, har nemlig yttret Ønske for mig om at overtage Bestyrelsen af det kongelige Theater. Denne Mand er Professor, forhenværende Rector N. V. Dorph, og ligesom jeg i Be- 40 tragtning af de foranførte, for en Theaterdirecteur høist nødvendige Egenska-

ber, hvortil endnu bør føies, at han har arbeidet ikke lidet for Theatret navnlig ved at oversætte en ikke ringe Deel fremmede dramatiske Værker til Brug for den danske Scene, maa finde ham særdeles vel-, og jeg tør sige fremfor nogen Anden af de Mænd, om hvem her kunde være Spørgsmaal, -qualificeret til at betroes den egentlige Ledelse af Theatrets Drift som Kunstanstalt, saaledes maa jeg ogsaa her lægge Vægt paa, at han med sin hele Personlighed maa ansees vel skikket til at træde ind i dette Forhold. Hertil kommer, at Professor Dorph i oeconomisk Henseende er saaledes stillet, at den ovenantydede pecuniaire Vanskelighed falder bort, idet han har udtalt som sit bestemte Ønske ikke at modtage noget Vederlag for sin Tjeneste, eftersom han anser sig fuldkommen fyldestgjort herfor ved de Vartpenge, som han oppebærer fra sin tidligere Stilling, og som han alt i en Række af Aar har nydt, og han er derhos ogsaa villig til foreløbig kun at modtage Constitution som Theaterdirecteur. Det er derfor min bestemte Formening, at hans Tilbud fortjener den største Opmærksomhed, idet man ved Valget af ham netop paa den heldigste Maade vilde fyldestgjøre de almindelige og specielle Hensyn, der efter Alt, hvad jeg ovenfor allerunderdanigst har tilladt mig at yttre, maatte være at tage ved Ordningen af Theatrets Bestyrelse ved Etatsraad Heibergs Afgang; og skal jeg sluttelig ikke unnlade at bemærke, at jeg ifølge mit personlige Kjendskab til Professor Dorph ikke betvivler, at han, skjønt i en fremrykket Alder, dog besidder fornøden Kraft og Iver til at varetage den ommeldte Post paa en ønskelig og tilfredsstillende Maade, naar der iøvrigt skaffes ham den i andre Retninger fornødne Assistance.

Efter hvad jeg ovenfor allerunderdanigst har antydet vilde det nemlig nærmest ikkun være den kunstneriske Deel af Theaterbestyrelsens Virksomhed som Professor Dorphs Stilling og Kjendskab vilde sætte ham istand til at overtage, hvorimod der med Hensyn til den øvrige Deel af Theaterbestyrelsens Functioner, som mere maatte sættes liig anden administrativ Embedsvirksomhed, maatte adjungeres Directeuren en Mand, der besad Kjendskab til og Dygtighed i administrative Forhold, og, hvad jeg maa ansee for særdeles vigtigt, kunde varetage det Fornødne med Hensyn til Theatrets finansielle Forhold til Staten og dets Stilling ligeoverfor Rigsdagen, der er af en saa indgribende Betydning for Theatrets Bestyrelse. Til at overtage en saadan Function, der efter min ovenfor udviklede Betragtning af de forhaandenværende Forhold rettest burde overdrages en administrativ Embedsmand som Committeret hos Theaterdirecteuren, veed jeg Ingen som jeg kunde ansee mere skikket, end den hos mig ansatte Secretair og Cancellist i Ministeriet, H. Christensen, der dels ved en fleeraarig Stilling som Secretair hos Cultusministeren, i hvilken Egenskab han specielt har havt at behandle alle Sager i Ministeriet, som vedrøre Theatret og navnlig Theatrets Budgetanliggender, 40

deels ogsaa som Medlem af den i forrige Sommer nedsatte Commission til at omarbejde Theatrets Regulativer, er bleven velbekjendt med den Side af Theatrets Forhold, hvorom her er Tale, nemlig dets administrative og oeconomiske Anliggender, og som derhos formedelst det Kjendskab, han
 5 besidder til Theaterbetyrelsens Stilling til Ministeriet og til Rigsdagen, og til mine Anskuelser i saa Henseende, og ved sit Forhold til mig som Secretair, — i hvilken Stilling han fremdeles vilde forblive — efter min fulde Overbeviisning vil være særdeles vel skikket til at fremhjelpe en, til Forholdene og min Betragtning af samme svarende, Udvikling af Theatrets
 10 administrative og oeconomiske Stilling.

Ovenstaaende Grundtræk til den Ordning af Theatrets interimistiske Bestyrelse ved Etatsraad Heibergs Afgang, som jeg efter Omstændighederne maa ansee for den heldigste, har jeg troet allerede nu at burde antyde for Deres Majestæt, idet den nærmere Ordning af Forholdene iøvrigt maatte beroe paa yderligere Forhandlinger desangaaende; men da den korte Tid, der er tilbage til
 15 Ordningen af de mange herhenhørende Spørgsmaal, gjør det aldeles nødvendigt, at de nærmere Skridt i saa Henseende snarest muligt foretages, tør jeg ansee det i alle Henseender meest stemmende med Forholdene, naar jeg tillader mig allerunderdanigst at andrage paa:

20 at Deres Majestæt ved allernaadigst at bifalde min foranførte allerunderdanigste Indstilling om Etatsraad Heibergs Entledigelse som Theaterdirecteur fra indeværende Theatersaisons Udgang, tillige vilde allernaadigst bemyndige mig til at foretage det Fornødne til at drage Omsorg for Theatrets interimistiske Bestyrelse i Overensstemmelse med de ovenfor
 25 for allerunderdanigst fremsatte Grundtræk.

Allerunderdanigst

C. Hall.

971. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d. 13de Mai 1856

30 I Henhold til det i Hr Etatsraadens behagelige Skrivelse af 25de f. M. fremsatte Ønske om ved indeværende Theatersaisons Udløb at fratræde Bestyrelsen af det kongelige Theater, og i Henhold til senere derom ført Forhandling med Finantsministeriet, har Ministeriet nedlagt allerunderdanigst Forestilling for Hans Majestæt Kongen i denne Anledning, og har det derefter
 35 behaget Allerhøistsamme under 11te dennes allernaadigst at bevilge Hr Etatsraadens Begjæring om fra indeværende Saisons Slutning at entlediges fra Deres Embede som Directeur for det Kongelige Theater og Capel med Pension efter Pensionsloven.

Ved tjenstligst at meddele Hr Etatsraaden Foranstaaende til fornøden Efterretning, med Anmodning om, at De behageligen vilde meddele Ministeriet i sædvanlig schematisk Form Oplysning om de Omstændigheder, der blive at tage i Betragtning ved Beregningen af Deres Pension, skal Ministeriet lige tjenstligst tilføie, at Hans Majestæt allernaadigst har bemyndiget Ministeriet til interimistisk at ordne Theatrets Forhold, overensstemmende med visse af Ministeriet allerunderdanigst fremsatte Grundtræk, navnlig ogsaa for Hr Etatsraadens Vedkommende, saaledes at De indtræder som Censor i en lignende Stilling som den, De tidligere har indtaget. Ligesom iøvrigt den nærmere Bestemmelse af denne Stilling vil beroe paa yderligere Forhandlinger, saaledes vil ogsaa den Gage, som bliver at forene hermed, og som, hvad jeg tidligere har tilladt mig at bemærke, i Overensstemmelse med Pensionslovens Regler kan ansættes saaledes, at den i Forening med Deres Pension vil komme til at udgjøre det samme Beløb som Deres hidtil havde Gage som Theaterdirecteur, først kunne endelig bestemmes efterat Deres Pension er blevet bestemt.

C. Hall.

/ H. Christensen.

972. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 16 Mai 1856.

I Henhold til den mig af Hans Majestæt Kongen dertil allernaadigst meddeelte Bemyndigelse har jeg, da Hans Majestæt allernaadigst har approberet, at Hr. Etatsraaden efter Deres derom indgivne Begjæring fra indeværende Theatersaisons Udgang fratræder Bestyrelsen af det kongelige Theater og Capel, constitueret Professor N. V. Dorph til fra samme Tid at regne som Directeur at overtage Bestyrelsen af det kongelige Theater og Capel, ligesom jeg ogsaa ifølge allerhøieste Bemyndigelse har constitueret Secretair hos Cultusministeren Cand. jur. H. Christensen til som Comitteret at deeltage i og assistere Directeuren med Bestyrelsen, overensstemmende med de Forskrifter, der nærmere ville blive givne angaaende det indbyrdes Forhold og Forretningernes Fordeling mellem Directeuren og den Comitterede.

Ved tjenstlig at meddele Hr Etatsraaden Foranstaaende til behagelig Efterretning skulde jeg tillige anmode Dem om behagelig at foranstalte det Fornødne i Overensstemmelse hermed paa sædvanlig Maade kundgjort for Theatrets Embedsmænd og øvrige Personale, samt behagelig at ville give vedkommende Embedsmænd ved Theatret fornøden Ordre til at meddele den ved Saisonens Udløb tiltrædende Bestyrelse de Oplysninger, som det i en eller anden Henseende maatte blive nødvendigt for samme allerede forinden at erhverve til Forberedelsen af det Fornødne med Hensyn til den næste Saison,

— Alt under Forudsætning af, at Saadant kan skee uden Ulempe for Tjenestens Gang i indeværende Saison; og skal Ministeriet sluttelig minde Hr. Etatsraaden om behagelig at ville foranledige, at der indrømmes Professor Dorph og Secretair Christensen Adgang til Tilskuerpladsen i det kongelige Theater til de tilbagestaaende Forestillinger af denne Saison.

C. Hall.

/ H. Christensen.

973. *J. L. Heiberg til Anna Nielsen.*

Kbhavn, 2 Juni 1856.

Da Antallet af de Syge mellem Theaterpersonalet daglig forøges, og Vanskeligheden for at holde et Repertoire vedlige saaledes vedbliver at tiltage, tør jeg ikke berøve mig nogen af de faa Muligheder, som endnu ere tilbage, men maa holde alle de Stykker disponible, om hvilke der ved indtrædende Forandring kan blive Spørgsmaal, og jeg nødes derfor til at bede Dem om at renoncere paa den omtalte Fraværelse i 8 Dage.

15

J. L. Heiberg.

974. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

d. 14. Juni 56.

(Koncept).

Kjære Ven.

Hermed har jeg den Fornøjelse at sende Dem hoslagte, idet jeg fornyer i Deres Erindr. at jeg i. ønsker mig navngivet. Naar en bekjendt Forf. satyriserer med locale Forhold og Char: — tager Publ. det aldrig saa uskyldigt, men seer overalt Hentydninger, hvor ingen findes. Jeg faaer altsaa i alle Tilf. St. tilbage, for at jeg, hvis De finder det passende for vort Theater, kan lade det afskrive. Forkastes det, skal det i det mindste være min Trøst, at det er skeet med Deres Videtur.

25

Undskyld endelig, at St. kun er syet løst ind i et Bind; jeg pleier ellers at levere Dem gske pæne Exemplarer af mine Stykker.

Med venskabeligst Hilsen t. Deres Kone

Deres hengivne

[Henr. Hertz].

975. *J. L. Heiberg til Georg Brodersen.*

Kjøbenhavn, d. 23 Juni 1856

(Koncept).

Ved Theatersaisonens Udgang, og idet jeg selv staaer i Begreb med at fra-træde det Kongelige Theaters Bestyrelse, kan jeg ikke undlade at bevidne Dem, høistærede Hr. Brodersen, min oprigtige Tak for den Maade, hvorpaa De i

hele Saisonen har forestaaet og ledet Balletvæsenet. Aldrig har Balletten saaledes været til Disposition for Repertoiret, som i den sidst forløbne Saison, og aldrig har dens Anvendelse været forbunden med saa faa Ophævelser og Vanskeligheder. Jeg veed, hvor Meget jeg i denne Henseende skylder Personalets mig velbekjendte og paaskjønnede Beredvillighed, men indseer tillige, hvad 5 der skyldes det heldige Valg af en Person, som ved sin Upartiskhed, Humanitet og Conduite, med Tilsidesættelse af alle forfængelige og egennyttige Hensyn, har maattet vinde Personalets Tillid.

Jeg er overbeviist om, at den udmærkede Holdning, som De, Høistærede, har iagttaget i Deres Stilling, ligesom den har været mig til en betydelig Let- 10 telse, ogsaa har udøvet en gavnlig Indflydelse paa Balletpersonalet, som, ved Siden af sit allerede for længe siden erhvervede Krav paa almindelig Agtelse, udentvivil vil have vundet en forhøiet Selvfølelse og moralsk Styrke. Jeg beder Dem modtage Forsikringen om min Høiagtelse og Erkjendtlighed.

J. L. Heiberg. 15

976. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 24de Juni 1856.

Efterat Ministeriet havde meddeelt Finantsministeriet de fra Hr Etatsraaden modtagne Oplysninger til Beregningen af den Dem ved Deres Afgang som Directeur for det Kongelige Theater, i Henhold til allerhøieste Resolu- 20 tion af 11te f. M. tilkommende, Pension, har Man nu fra Finantsministeriet modtaget Underretning om, at Deres Pension vil være at fastsætte til 1666 rd 4 $\frac{1}{2}$ og at udbetale Dem fra Finantshovedkassen fra 1ste Juli førstkommende at regne.

Ministeriet er saaledes nu istand til, overensstemmende med de desan- 25 gaaende tidligere stedfundne Forhandlinger, og i Henhold til den Det ved allerhøieste Resolution af 11te f. M. dertil givne Bemyndigelse, at meddele Hr Etatsraaden Ansættelse ved Theatret som Censor for de dramatiske Værker, og vil der i denne Stilling blive at tillægge Dem en Gage, som, da samme ifølge Pensionsloven ikke kan ansættes høiere, end at den i Forbindelse med 30 Deres Pension andrager samme Beløb som Deres hidtilhavte Gage, vilde være at bestemme til 833 rd 2 $\frac{1}{2}$, men som Ministeriet for at afrunde Beløbet har ansat til 840 rd. Som Følge heraf vil der i ovennævnte Pensions Beløb afgaae 6 rd 4 $\frac{1}{2}$, hvorom Finantsministeriet er tilskrevet, og vil Censorgagen 840 rd blive udbetalt Dem fra Theaterkassen tilligemed det paa samme ifølge 35 Lov af 28de Februar d. A. faldende Tillæg for 1856/57, og som efter derom stedfunden Brevvexling med Indenrigsministeriet vil svare til 244 rd for et Aar.

Hvad iøvrigt angaaer Beskaffenheden af den Hr Etatsraaden tillagte Virksomhed som Censor, hvorom De har yttret Dem i behagelig Skrivelse af 25de April sidstleden, skal Ministeriet tjenstligst bemærke, at Det i Realiteten ganske tiltræder Deres Anskuelse om den Myndighed, der bør tillægges Censor,
5 idet Deres Forslag nemlig gaaer ud paa, at medens det er en Selvfølge, at det maa være overladt til Directeuren at tage Bestemmelse om, hvorvidt han vil lade et Stykke, for hvis Antagelse Censor har udtalt sig, opføre eller ikke, bør derimod et Stykke, som af Censor er forkastet, ikke kunne bringes til Opførelse, medmindre Ministeriet, efterat Spørgsmaalet har været samme fore-
10 lagt, dertil maatte have givet sit Samtykke.

Hvad derimod angaaer det Formelle ved Forholdets Ordning og Forretningsgangen, da maa Ministeriet finde det naturligt, at det betragtes som Reglen, at de indkommende dramatiske Arbejder af vedkommende Forfattere indsendes directe til Directeuren, tildeels fordi Forfatteren i flere Henseender
15 ofte maa komme i Rapport til ham, uden at der dog skjønnes at kunne være Noget til Hinder for, at Censor selv modtager et Arbejde af vedkommende Forfatter og, efterat have underkastet samme sin Bedømmelse, sender det til Directeuren, medens Stykkerne ellers i førstnævnte Tilfælde af Directeuren maae tilstilles Censor.

20 Forsaavidt dernæst angaaer det Tilfælde, at Censor forkaster et indsendt Arbejde, og der derefter skulde blive Spørgsmaal om en Appel til Ministeriet, maatte Ministeriet dog finde det meget betænkeligt, at det skulde være Forfatteren, der besad denne Ret til Appel; thi ligesom en saadan Ret maatte forudsees at ville blive benyttet af Mange, som ubeføiet vilde besvære sig over
25 deres Arbejders Forkastelse, og Ministeriet derved vilde paavæltes megen Byrde uden Grund og uden Nytte, saaledes maa Ministeriet fastholde, at det i Henseende til Spørgsmaal af denne Beskaffenhed ikke bør træde i noget Forhold til Forfatterne, som intet Krav have paa deres Arbejders Antagelse, men at Ministeriet kun har at holde sig til de beskikkede Autoriteter, Directeur og Censor, og at der derfor — medens Præsumptionen dog maa være for,
30 at Directeuren for sit Vedkommende i Reglen vil tiltræde Censors Forkastelse af et Arbejde — kun kan være Anledning for Ministeriet til Indblanding i slige Sager i Tilfælde, hvor ingen Meningsulighed finder Sted mellem Censor og Directeur.

35 I Henhold hertil finder Ministeriet derfor at Forretningsgangen med Hensyn til Bedømmelsen af de indsendte dramatiske Arbejder bør være følgende:

Stykkerne indsendes ordentligviis til Directeuren, som derefter tilstiller Censor samme, men saafremt en Forfatter foretrækker directe at afgive sit Arbejde til Censor, bliver Directeuren samtidig dermed at underrette om Arbejdets Indsendelse til Censor. Censor afgiver inden en nærmere bestemt Frist
40

det modtagne Stykke til Directeuren, ledsaget af en skriftlig Erklæring om, hvorvidt han finder, at det kan antages eller bør forkastes. Saafremt Directeuren maatte ønske at antage et af Censor forkastet Stykke, indstilles Spørgsmaalet til Ministeriets Afgjørelse.

Det Fornødne overeensstemmende hermed har Ministeriet under Dags Dato ⁵ meddeelt Professor Dorph, og der staaer saaledes kun tilbage at bestemme den Tidsfrist, inden hvilken Stykkerne af Censor skulle afgives til Directeuren, men forinden Bestemmelse herom tages ønsker Ministeriet desangaaende at modtage Hr Etatsraadens behagelige Ytringer, idet Man dog skal bemærke, at det vil blive foreskrevet som Regel, at Indsenderen af et dramatisk Ar- ¹⁰ bejde modtager Directeurens Svar om Stykkets Antagelse eller Forkastelse inden 6 Uger efter at han har indsendt det.

C. Hall.

/ H. Christensen.

977. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.* ¹⁵

Kjøbenhavn, 28 Juni 1856.

Til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Idet jeg herved bringer Ministeriet min allerærbødigste Tak for dets behagelige Meddelelse af 24 dennes, hvori jeg underrettes om Bevilgelsen af min Pension og min Ansættelse som Censor ved det Kongelige Theater fra 1 Juli ²⁰ førstkommende at regne, med en Gage, som i Forbindelse med Pensionen andrager det samme Beløb som min hidtil oppebaarne Gage i Egenskab af Theaterdirecteur, skal jeg, med fuld Anerkjendelse af dette for mig gunstige Resultat, tillade mig at fremsætte et Par Betæneligheder, som jeg, inden jeg tiltræder Embedet, maatte ønske at see hævede ved Ministeriets velvillige ²⁵ Foranstaltning.

Min første Betænelighed er da, at jeg ikke, som andre Embedsmænd, er udnævnt umiddelbart ved Kongelig Resolution, men middelbart ved den Ministeriet under 11 f. M. allerhøist givne Bemyndigelse til en provisorisk og interimistisk Ordning af Theatrets Forhold. Det forekommer mig, at saa hensigts- ³⁰ mæssigt som det kan være at prøve de nye Embedsmænd inden deres definitive Ansættelse, saa lidet finder Dette Anvendelse, naar den Paagjældende tidligere i en lang Række af Aar har havt den samme Function, da det isaa- fald maa være tilstrækkelig prøvet, om han er skikket eller uskikket til Posten. Men jeg behøver ikke at erindre Ministeriet om, at jeg uafbrudt i et Tidsrum ³⁵ af snart 17 Aar har udøvet Censuren, i de første 10 Aar som Censor ifølge Kongelig Udnævnelser, og i de sidste 7 i Forbindelse med min Stilling som Theaterdirecteur. Naar jeg nu fra den sidste Stilling træder tilbage til den

første, kan det neppe synes ubilligt, at jeg ikke ønsker denne stillet lavere end tilforn. Og selv om Dette i Virkeligheden ikke er Tilfældet, da jeg ikke tvivler paa, at den Kongelige Udnævnelse jo om kortere eller længere Tid vil finde Sted, saa vil dog for det Første den interimistiske Beskaffenhed give Stillingen et Præg af Forringelse, som det maa være mig af Vigtighed at see forebygget i det Øieblik, da jeg ombytter den høiere Stilling med den allerede i sig selv ringere.

Dernæst er det min Overbeviisning, at Censors Forhold til Directeuren maa ordnes noget anderledes end i den mig af Ministeriet meddeelte Forretningsgang, og derimod i nærmere Overeensstemmelse med det Forslag, jeg tillod mig at fremsætte i Skrivelse af 25 April sidstleden.

Naar jeg i min nysnævnte Skrivelse har yttret, at Stykkerne skulde umiddelbart indsendes til Censor, da er jeg maaskee kommen til, mod min Villie, at lægge Accenten for meget paa det Underordnede. Ialfald har det ikke været min Mening, at Veien ikke ogsaa skulde kunne gaae igjennem Directeuren, men kun, at den anden Vei skulde ansees for den egenlige og normale. Det er ganske almindeligt, at Manuscripter indsendes af Andre end deres Forfattere eller Oversættere. Denne Skik kan ikke forandres, og behøver det heller ikke, og det kunde da ikke falde mig ind at betragte Theaterdirecteuren som den Eeneste, hvem det skulde være formeent at meddele Censor en Andens Arbejde. Differensen mellem Ministeriets og min Anskuelse i dette Punkt er ikke af stor Betydning, og jeg skal derfor endnu kun tillade mig en Bemærkning i Anledning af den Yttring i Ministeriets Brev, at Forfatterne i flere Henseender maae komme i Rapport til Directeuren. Denne Rapport kan nemlig, hvor en Anden end Directeuren udøver Censuren, ikke indtræde som nødvendig før efter Stykkets Antagelse til Opførelse, og kan saaledes ikke være til Hinder for, at Forfatteren begynder med at henvende sig umiddelbart til Censor.

Hvad der for mig er Hovedsagen, er, at Correspondancen med Indsenderne, de skriftlige eller mundtlige Forhandlinger med disse, inden Dommen over Stykkerne er afgjort, besørges umiddelbart af Censor, der, ligesom andre Embeds-Autoriteter, bemyndiges til at føre et Embedssegel, hvis Indskrift betegner hans særegne Function. Til nærmere Oplysning om den omtalte Correspondances Betydning skal jeg tillade mig at meddele, hvad min Erfaring i Faget har lært mig. Forkastelsen af et Stykke er i Almindelighed ubetinget, og kan affærdiges i faa Ord. Men Antagelsen er i de allerfleste Tilfælde betinget, og finder ikke Sted før efter flere foregaaende Underhandlinger med Forfatteren, hvem Censor, som naturligviis maa være i Besiddelse af litterær og dramaturgisk Indsigt, og i denne Henseende nyde Forfatterernes Tillid, jevnligt maa vejlede i de til Stykkets og Theatrets Tarv meer eller mindre nødvendige, selv hos de anseete Forfattere sjeldent ganske unødvendige Forandringer. Men det

vilde kun forårsage Tidsspilde og Forvirring, ifald en Tredie — selv om denne Tredie var Theaterdirecteuren — skulde have Deel i disse foreløbige Forhandlinger, eller endog kun være Mellemedet for dem. Først naar Censor har sendt et af ham antaget Stykke til Directeuren, bliver det Dennes Sag at angive de yderligere Forandringer, som han endnu maatte finde ønskelige; men disse Forslag maae da meddeles Censor, der skal staae til Ansvar for de antagne Stykkers Beskaffenhed, og som derfor bør høres af Directeuren, inden nye Forandringer besluttet, og igjennem hvem Beslutningen bør tilkjendegives Indsenderen. Naar endelig et Stykke er definitivt antaget af Directeuren, i den Form, hvori Denne er tilfreds med det, og naar Censor derom har underrettet Vedkommende, som først da erholder Krav paa Udbetalingen af det regulativmæssige Antagelseshonorar, træder Censor ganske tilbage, og i alle følgende Forhandlinger har Indsenderen kun at gjøre med Directeuren.

Da Resultaterne af den foreløbige Correspondance med Forfatterne indføres i Censur-Protokollen, saa bliver det Censor, som selv fører denne Protocol og tillige opbevarer den, saa meget mere, som han idelig behøver dens Oplysninger angaaende de deri optegnede Bestemmelser. Men det forstaaer sig af sig selv, at Censor er forpligtet til at forevise Directeuren Protocollen, saa ofte Denne forlanger det, hvorved den i Ministeriets Brev indeholdte Bestemmelse, at Censor skal underrette Directeuren om alle til Hiin indsendte Stykker, vil skee Fyldest.

Jeg indrømmer gjerne, at den her foreslaaede Forretningsgang, uden iforveien at være saaledes clausuleret, kan komme istand ved gjensidig, være sig aftalt eller stiltiende Overenskomst mellem Directeur og Censor, ligesom den under den Bestyrelse, der gik forud for min egen, virkelig i Meget havde dannet sig paa denne Maade. Men Ministeriet vil ikke fortænke mig i, at jeg ved den fornyede Overtagelse af Embedet ønsker formelle Bestemmelser, der afgrændse dets Betydning og Omfang, og sikkre min Stillings relative Uafhængighed under alle uforudseelige Eventualiteter.

Jeg indrømmer ligeledes, at Meget kan tale for, at Censurforretningen henhægges umiddelbart under Directeuren, i hvilket Tilfælde det særskilte Censur-Embede vilde falde bort som overflødig. Jeg selv skulde være den Første til at gjøre dette Forslag, dersom jeg ikke — med Ret eller Uret — nærede den Overbeviisning, at ved en Censur, der ikke blot skal udtale et afgjørende Ja eller Nei, men være veiledende for de dramatiske Forfattere, vil det Blik paa Sagen, som min mangeaarige Beskjæftigelse med de herhen hørende Gjenstande har givet mig, kunne være Theatret til væsenlig Nytte, ligesom jeg smigrer mig med, at Nyttens deraf allerede har viist sig.

Naar Ministeriet har Betænkelse ved at træde i Forhold til Forfatterne, forsaavidt som disse skulde appellere fra Censors til Ministeriets Kjendelse,

da skal jeg, næst efter at udhæve, at denne Bestemmelse har fundet Sted i alle de Aar, da Censor og Directeur vare forenede i een Person, tillige bemærke, at Forslaget fra min Side var — forsaavidt jeg ikke har gjort mig skyldig i en feilagtig Opfattelse — kun en Gjentakelse af Hans Excellence Cultusministerens egne Ord i en af de Samtaler, hvori jeg havde den Ære at forhandle disse Gjenstande med ham. Med Hensyn paa Faren for, at altfor Mange kunde ville benytte Apellationsretten, og derved paavælte Ministeriet megen Byrde, da synes Erfaringen at tale for det Modsatte, da denne Udvei, saavidt jeg veed, kun er benyttet een eller høist to Gange i min syvaarige Bestyrelsestid. Men forresten kan der heller ikke være Noget til Hinder for at aabne Forfatterne Adgang til at appellere til Directeuren, ved hvis Kjendelse det da maatte have sit Forblivende, med mindre en Uenighed mellem Directeur og Censor fordrede Ministeriets Decision. Men dersom denne Bestemmelse vedtages, mener jeg, at den rette Form vil være den, at Stykkernes Indsendere, hvilke, ifølge min Anskuelse, ikke endnu have umiddelbart med Directeuren at gjøre, maae igjennem Censor begjære Directeurens Kjendelse, og ligeledes gjennem ham erholde Meddelelsen om dens Udfald.

Ministeriet har forlangt min Mening angaaende den Tidsfrist, inden hvilken Stykkerne skulle af Censor afgives til Directeuren. Saafremt mine oven fremsatte Bemærkninger tages tilfølg, bliver Udtrykket at forandre til den »Tidsfrist, inden hvilken Stykkerne skulle enten som forkastede afgives til Forfatterne, eller som antagne afgives til Directeuren«. Herved skal jeg bemærke Følgende: Til en Forkastelsesdom behøves ingen lang Tidsfrist; til en Antagelsesdom behøves derimod i Regelen længere Tid, fordi den forudsætter Underhandling med Forfatteren, og disse Underhandlingers Varighed beroer ikke paa Censor allene. Udtrykket kommer saaledes formeentlig til at undergaae en ny Modification, nemlig: »den Tidsfrist, inden hvilken en Indsender erholder Censors første officielle Meddelelse, hvad enten denne Meddelelse bestaaer i en absolut Afgjørelse, eller kun indeholder et første Resultat«. Og da Ministeriet agter at foreslaae som Regel, at et Stykkes definitive Antagelse eller Forkastelse skal være afgjort inden sex Uger efter Indsendelsen — en Regel, som dog neppe i alle Tilfælde vil kunne overholdes — saa mener jeg, at det Halve af denne Tid, altsaa tre Uger, passende kan bestemmes som den ovennævnte, for Censor gjældende Tidsfrist, og troer ikke, at denne Termin, betragtet som almindelig Bestemmelse, vil befindes for stor, naar man betænker, at Censor i flere Tilfælde kan behøve et længere Overlæg for at blive enig med sig selv om de Forslag, han agter at gjøre Forfatteren.

Hvad jeg i ovenstaaende Bemærkninger har tilladt mig at fremføre, er endnu ikke noget færdigt Udkast, men kun et indledende Forslag til et saadant. Nærmere at udføre og formulere et Regulativ kunde jeg ikke finde passende,

før jeg havde erfaret, hvorvidt Ministeriet deelte mine Anskuelser om Sagen, og hvilke Modificationer i mine Forslag det maatte ansee for ønskelige eller nødvendige.

I Henhold til alt Ovenstaaende maa jeg ansee det for rettest, ikke endnu at betragte mig som tiltraadt Embedet, men afvente dels den Kongelige Resolution og en Bestalling, dels en Ordning af Forholdet, saavidt muligt overensstemmende med mit Forslag. Og heraf følger da ligeledes, at jeg ikke endnu tør finde mig berettiget til at hæve den mig tillagte Gage, men troer at burde lade den henstaae ved Kassen, indtil Sagen er definitivt ordnet.

Jeg maa indstændigt bede Ministeriet om ikke at see nogen anden Hensigt i denne min allerærbødige Skrivelse, end den at erholde saadanne Bestemmelser for det mig tiltænkte Embede, at dette virkelig kan blive til Nytte for Theatret, og ikke maa synes undværligt. Og ikke mindre maa jeg bede Ministeriet være forsikkert om min Paaskjønnelse af den Velvillie, hvormed det i det allerede Indrømmede er kommet mig imøde, og af hvilken jeg tør vente Opfyldelsen af mine yderligere Ønsker.

Allerærbødigst

J. L. Heiberg.

*978. *F. Treschow til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn den 2den Juli 1856.

Ved min Hjemkomst i Mandags mødte det Rygte mig, at De, kjære Hr. Etatsraad! havde Grund til at være misfornøiet med en Skrivelse, De havde modtaget fra Cultusministeriet.

I denne Anledning talte jeg igaar med Minister Hall og mindede ham om, hvad han tidligere havde lovet mig, hvorefter han atter forsikkrede mig, at Deres Utilfredshed havde sin Grund i en Misforstaaelse, som skulde blive jævnet, da han vilde opbyde Alt, hvad der stod i hans Magt for at tilfredsstille Dem, saavidt hans Myndighed strakte sig. Jeg vil nu haabe og ønske, at han holder Ord.

Om faa Øieblikke reiser jeg til Laurvig. Med de venligste Hilsner til Deres Kone fra Frøken Steenberg og mig forbliver jeg

Deres meget forbundne

Treschow.

979. *Athalia Schwartz til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn, Juli 6. 1856.

Høistærede Hr. Etatsraad!

Med megen Deeltagelse have vi hørt, at De har mistet Deres Moder.

Det er stedse tungt at bære, naar det umiddelbare Aandens Samfund afbrydes her paa Jorden med dem, der i Sandhed have elsket os; men det er

dog lykkeligt, naar vi i et langt, glædeligt Samliv have erhvervet os Sikkerhed for, at der ingen virkelig Adskillelse kan finde Sted mellem dem, der forenede sig i et aandigt Liv. Mon ikke den saa ofte fremførte Yttring, »at Tabet af dem, vi elske, løsner de Baand, der knytte os til Jorden«, kun er det dunkle
 5 Udtryk for en Følelse af, at vi ved det tause Samqvem med de Bortgangne drages ind i deres Sphære? Det er kun det ydre Samliv, der er ophørt:

On m'entend, mais on ne me répond pas.

Det vilde være underligt, unyttigt at byde Dem Trøst; lad mig da kun ønske Dem, hvad der i dette Tilfælde er mit bedste Ønske for mig selv, at De
 10 maa bevare Erindringen frisk om den, De har tabt; men den er der stedse en aaben Plads i vort Hjerte for de Bortgangne, hvor de boe og bygge, selv om den aabne Plads, de efterlode i Verden, forlængst er opfyldt og lukket. Vi have da bygget en Hytte for dem paa Bjerget, og det gjør os godt at boe hos dem der.

15 Frøken Westergaard haaber ogsaa, ved denne Leilighed at turde bevidne Dem sin Deeltagelse.

Hvis disse Linier maatte være et Vidnesbyrd om min hjærtelige Hengivenhed og Høiagtelse for Dem, Hr. Etatsraad! vilde det høilig glæde

Deres

20

Athalia Schwartz.

980. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 9de Juli 1856

I behagelig Skrivelse af 28de f. M. har Hr Etatsraaden med Hensyn til Deres Ansættelse som Censor ved det kongelige Theater fremsat nogle Be-
 25 tænkeligheder, som De ønsker hævdede inden De tiltræder denne Function.

I Anledning heraf skal Ministeriet tillade Sig at bemærke Følgende:

Hvad Formen angaaer, hvorunder den ommeldte Ansættelse er tillagt Hr Etatsraaden, da er det meget langt fra, at Ministeriet derved har tænkt at give Deres Ansættelse Characteren af en interimistisk Foranstaltning, endsige
 30 en Prøve; men til den fuldgyldige Oprettelse af en ny, det er: en ikke paa Finantsloven optaget, gageret Post hører, som bekjendt, Rigsdagens Samtykke. Som Følge heraf og af ingen anden Grund har Ministeriet givet Deres Ansættelse som Censor i den Form, hvori den er skeet. Da der imidlertid fra Ministeriets Side ingen Tvivl kan næres om, at der eventualiter gennem Fi-
 35 nantsloven vil kunne erhverves fornøden Sanction herpaa, skal jeg, for saa meget som muligt i dette Punkt at imødekomme Deres Ønske, være villig til strax at andrage paa en allerhøieste Udnævnelse for Dem som Censor under Forbehold af paafølgende Approbation ved Finantsloven.

Hvad den i Ministeriets Skrivelse af 24de f. M. bestemte Forretningsgang angaaer, er det mig kjært at kunne udtale, at der med Hensyn til det, som af Hr Etatsraaden selv erklæres for Hovedsagen, ikke er nogen Uoverensstemmelse mellem Deres og Ministeriets Anskuelse, idet Ministeriet netop er gaaet ud fra, at Correspondencen med Indsenderne af nye Stykker, de skriftlige eller mundtlige Forhandlinger med disse, inden Dommen over Stykkerne er afgjort, besørgeres umiddelbart af Censor, der ligesom andre Embedsautoriteter bemyndiges til at føre et Embedssegel, hvis Indskrift betegner hans særegne Function.

De Erindringer, der iøvrigt ere fremsatte af Hr Etatsraaden med Hensyn til Forholdet mellem Censor og Directeur ere efter Deres egne Yttringer ikke af stor Betydning, og Ministeriet skjønner heller ikke nu rettere end at det er det naturligste, at Forfatterne maae kunne indsende deres Stykker gennem Directeuren til Censor, ligesom ogsaa, at de modtagne Stykker tilstilles Directeuren af Censor med dennes Dom, som, forsaavidt den gaaer ud paa en Forkastelse, da alene vil kunne forandres, naar Directeuren skulde finde tilstrækkelig Anledning til at appellere til Ministeriet.

Ministeriet maa fremdeles holde for, at netop paa denne Maade naaes det tilsigtede Formaal, at give Censor en selvstændig Stilling, bedre, end dersom det skulde overlades Forfatterne at appellere fra Censor til Directeuren, hvorved netop en vis Superioritet vilde synes at være indrømmet Directeuren.

Naar Hr Etatsraaden slutteligen har foreslaaet, at Bestemmelsen om den almindelige Tidsfrist for Afgivelsen af Censors Dom kommer til at gaae ud paa, at Censor inden et Tidsrum af 3 Uger maa afgive sin første officielle Meddelelse, hvad enten denne gaaer ud paa en absolut Afgjørelse eller kun indeholder et første Resultat, saa kan Ministeriet ganske tiltræde dette Forslag.

Efter de her givne Udtalelser tør Ministeriet antage, at Hr Etatsraadens Betænkkeligheder ville være hævede, og det skal derfor være Ministeriet meget kjært snarest muligt herom at erholde en Meddelelse fra Hr Etatsraaden, for at de fornødne Skridt kunne foretages til at udvirke den allerhøieste Resolution om Deres Ansættelse som Censor.

C. Hall.

/ H. Christensen.

981. *J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.*

Kjøbenhavn, 10 Juli 1856. 35

Til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Efter en saa velvillig Imødekommen af mine Ønsker, som den, der udtaler sig i Ministeriets behagelige Skrivelse af Gaars Dato, og for hvilken jeg beder

det modtage Bevidnelsen af min oprigtige Paaskjønnelse, kan der nu for mig ikke være Andet tilbage end med Erkjendtlighed at modtage det gjorte Tilbud, overladende alle yderligere Detailbestemmelser i Forretningsgangen til Ministeriets nærmere Afgjørelse paa den Maade, som maatte vise sig mest
 5 overensstemmende med Tjenestens Tarv og alle Vedkommendes fælleds Interesse. Idet jeg saaledes maa finde det unødvendigt at urgere de i min allerærbødigste Skrivelse af 28 Juni fremsatte detaillerede Forslag, — med Undtagelse af dem, som Ministeriet allerede har havt den Godhed at indrømme, — skal jeg kun endnu, i Henhold til min nysnævnte Skrivelse, tillade mig at fremsætte som et Ønske, dels at der meddeles mig en Kongelig Bestalling, ialfald
 10 naar min Ansættelse er approberet ved Finansloven, dels at Directeurs Approbation af mine Indstillinger om Stykkers Antagelse eller Forkastelse maa af mig, i min Egenskab som Censor, officielt meddeles de respective Indsendere, under Paaberaabelse af Directeurs Resolution, og efter en Formular, som nærmere bliver at bestemme efter Overenskomst med Directeuren.

Idet jeg da nu skal tillade mig at bede Ministeriet om at foretage de fornødne Skridt til at udvirke den allerhøieste Resolution om min Ansættelse, gjentager jeg min Tak for den særdeles Velvillie, hvormed Det har viist sig tilbøieligt til at opfylde mine Ønsker.

Allerærbødigst

J. L. Heiberg.

20

982. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn den 15 Juli 1856.

Efterat have modtaget Hr: Etatsraadens behagelige Skrivelse af 10 dennes har Ministeriet under Dags Dato tilkjendegivet Professor Dorph det nærmere
 25 Fornødne angaaende Ordningen af Forretningsgangen med Hensyn til Censuren over de indsendte dramatiske Arbejder ganske overensstemmende med hvad Ministeriet under 9 dennes har tilskrevet Hr: Etatsraaden; hvorhos Ministeriet endvidere efter Hr: Etatsraadens derom gjorte Indstilling har resolveret, at Directeurs Approbation paa Censors Indstillinger om Stykkers Antagelse
 30 eller Forkastelse bliver officielt at meddele vedkommende Indsender af Censor under Paaberaabelse af Directeurs Resolution og efter en Formular som nærmere bliver at bestemme efter Overenskomst mellem Directeuren og Censor.

Hvilket Man ikke skulde undlade tjenstlig at meddele Hr: Etatsraaden til
 35 behagelig Efterretning med Tilføiende, at det fornødne Skridt herfra uophødeligen vil blive foretaget til at udvirke allerhøieste Beskikkelse for Hr: Etatsraaden som Censor.

C. Hall.

/ H. Christensen.

983. *J. L. Heiberg til Virginie Martensen.*

27 Juli 1856

Jeg kan ikke lade være ogsaa at frembringe min Tak for den skjønnede og kjærlige Gave. Tillige har jeg en Bøn til Dem, høistærede Frue, nemlig at De, naar De skriver til Biskop Martensen, vil være af den Godhed blot med et Par Ord at sige ham, at naar jeg endnu ikke har gjort Alvor af at lade hans 5 og Paullis Taler trykke, da er det fordi jeg har lidt Betænkelighed ved at publicere min Moders Brev i den Form, hvori det er, og at jeg derfor vil lade den hele Sag beroe til min Hjemkomst.

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg. 10

984. *J. L. Heiberg til Peder Hansen.*

Kjøbenhavn, 28 Juli 1856.

Kjære Hansen!

Det havde været min Kones og min Hensigt at komme til Slangerup i disse Dage, for at takke Dig for den venlige Deeltagelse, Du viste ved at komme herind og ledsage min Moder til hendes sidste Hvilested. Men tusinde Forhin- 15 dringer ere komne iveien, og idag gaae vi ombord paa Dampskibet til Stettin for at gjøre en lille Reise i Tydskland i et Par Maaneder.

Men ogsaa i en glædeligere Anledning vilde vi været til Slangerup, dersom vi kunde have opsat vor Reise i nogle Dage. Paa Torsdag er det 25 Aar siden Du viede min Kone og mig i Slangerup Kirke. Hvor gjerne havde vi ikke tolket 20 Dig vore Følelser i denne Anledning! Nu maae foreløbigen disse skriftlige Ord være vor Tolk, og bede Dig om venligst at modtage en rigtignok høist ubetydelig, men hjertelig velmeent Erindring om Dagen, som vil blive Dig tilstillet med Posten, og være i Dine Hænder paa Torsdag, dersom Afsenderen holder Ord, hvad jeg sikkert venter, ligesom og, at Pakken er frankeret, hvil- 25 ket jeg udtrykkelig har betinget mig.

Paa Torsdag ere vi sandsynligviis i Berlin, og skulle, idet vi i al Stilhed helligholde Dagen, visselig erindre Dig, min gamle, kjære Ven og Lærer, og al den Godhed, som for 25 Aar siden vistes os af Dig, Din Kone og Familie, hvilke vi bede Dig formelde vor venligste Hilsen. 30

At komme til Slangerup, om ikke just til Dit Embeds-Jubilæum, saa dog i Anledning af samme, er endnu bestandig vor Plan, som vi haabe at realisere efter vor Hjemkomst.

Din inderligt hengivne og taknemmelige

J. L. Heiberg. 35

985. *J. L. Heiberg til Rudolf Schmidt.*

Kbh. 28 Juli 1856.

Inden min Afreise til Udlandet maa jeg, til Svar paa Deres sidste Brev, i Korthed sige Dem, at De ganske tager feil, naar De troer at have sporet en ugunstig Stemning hos mig. Min Taushed har havt andre Aarsager, fornemmelig den, at De sædvanlig forelagde mig saa omfattende Spørgsmaal til Besvarelse, at jeg ikke kunde faae Tid til at indlade mig paa dem, selv om jeg havde fundet mig beføiet dertil.

Med Ønsket om, at De maae leve vel i Sommer,

Deres

J. L. Heiberg.

10

986. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 12 August 1856.

Paa Ministeriets derom nedlagte allerunderdanigste Forestilling har det behaget Hans Majestæt Kongen ved allerhøieste Resolution af 23de f. M. aller-
15 naadigst at beskikke Hr Etatsraaden til Censor ved det Kongelige Theater under Forbehold af eventuel Bestemmelse ved Finantsloven af den Dem til-
læggende Gage, samt, under de nærmere Bestemmelser angaaende Deres For-
retningsforhold til Theatrets Bestyrelse, som gives af Ministeriet.

Hvilket Ministeriet tjenstligst skulde meddele Hr Etatsraaden til behagelig
20 Efterretning, med Tilføiende, at den Bestalling, der bliver at udfærdige for
Dem som Censor senere vil blive Dem tilstillet, naar der er blevet truffet endelig Bestemmelse om Formen for Embedsmænds Bestallinger i Almindelighed.

C. Hall.

/ H. Christensen.

25 987. *J. L. Heiberg til H. L. Martensen.*

Wien, 21 Septbr. 1856.

Kjære Ven!

»In der Ferne fühlt sich die Macht« — er et Ord, som vel ogsaa tør finde Anvendelse paa Venskabsforhold. I detmindste har jeg, siden jeg forlod Kjøbenhavn, ofte savnet den, om end ikke daglige eller hyppige, saa dog altid
30 oplivende Omgang med Dem og Deres. Jeg kan derfor ikke modstaae min Tilbøielighed til at sende Dem et Par Ord herfra, endskjøndt jeg visselig ikke har noget Betydende at meddele Dem. Ved Etatsraad Suhr, som jævnlig er saa

god at skrive mig til, og med hvem jeg derfor er kommen i en temmelig stadig Correspondance, vil De have erfaret idetmindste vore »äussere Schicksale«, og deriblandt, at vi efter Curen i Marienbad og en langsom, ret nydelsesrig Landreise gennem hele Böhmen til Linz, ere med Donau-Dampskibet ankomne til Keiserstaden, som det isærdeleshed interesserer mig at see, da jeg ikke har været her før. De kan vel tænke, at Theatrene ere en Hovedgjenstand for vore lagttagelser; men uagtet jeg maa indrømme, at der paa Burgtheater er Meget, som maa roses og fortjener Anerkjendelse, har jeg dog endnu ikke seet en eneste Forestilling, om hvilken jeg kan sige, at den i det Hele tilfredsstillende mig. »Nathan der Weise« var det Bedste, »die Jungfrau von Orleans« høist 10 ufuldkommen. Iaften skulle vi see »Julius Cæsar«. Men hvad der for mig er det Mærkeligste, er, at disse Forestillinger, ved hvilke jeg faaer Læsningen af gamle berømte Digterværker repeteret, nøde mig til at vende Tanken mod mig selv med det Spørgsmaal, om jeg da har forandret mig saa meget, thi Værkerne ere jo ikke forandrede. Jeg seer saa mange Ufuldkommenheder i 15 disse saakaldte classiske Værker, og jeg er mig dog bevidst, at jeg gaaer til dem med den største Forventning, og at jeg ingenlunde hører til de Mennesker, som finde en Fornøielse i at see deres gamle Idealer forringede. Schillers »Jungfrau« har stedse staaet for mine Tanker som Idealet af en moderne, romantisk Tragedie, men hvor Meget er der dog ikke i Compositionen, som maa kaldes 20 ufiint, for ikke at sige raat? Johannas Inspiration er jo hæsligt fordunklet ved pathologiske Tilstande, der minde om den magnetiske Exaltation. Hun er clairvoyante i ganske udvortes Ting, kan sige, hvor et Faar har forvildet sig paa Bjergene, kjender Kongens hemmeligste Tanker, spaaer, og gjør Mirakler, saasom at sprænge sine Lænker. Alt Dette synes mig at minde om 25 Oehlsenschlägers bekjendte Svagheder. Miraklet bør her ikke være Andet end det, som frembringes af den rene, hellige Begeistring. Det er tilstrækkelig forklarligt, uden alt ydre Apparat, at den skjønne, begeistrede Jomfru, som i Farens Øieblik griber Fanen, ogsaa fører Soldaterne til Seir. Det synes mig derfor ogsaa et Misgreb at lade hende føre et Sværd, kjæmpe og dræbe. Dog 30 Nok herom; jeg vil ikke skrive en Kritik, men kun meddele en privat Bekjendelse, der maaskee ikke geraader min Bestandighed til Ære. Men jeg troer, at jeg i en yngre Alder har ladet mig saaledes henrive af de udmærkede lyriske Skjönheder i dette Værk, at jeg derover har forsømt at rette mine Tanker mod selve Compositionen. At jeg blev opmærksom paa denne ved Opførelsen, 35 hvor de lyriske Skjönheder kun meget ufuldkomment kom til deres Ret, er da maaskee ikke saa forunderligt.

Under vort 4 Ugers Ophold i Marienbad, hvor det var vor Hensigt at holde os saa isolerede fra Selskabet, som muligt, kom vi dog i ikke ganske faa, og ret interessante Forbindelser. Min Kone var, mod sin Villie, Anledningen dertil. 40

Thi det var i Sandhed mærkeligt, hvorledes næsten Alle havde Opmærksomheden henvendt paa hende, uagtet hun gik ganske simpelt klædt mellem de mange glimrende Toiletter. Mange søgte hende, og hvilte ikke, før de vare komne i Bekjendtskab med hende, hvilket de selv oprigtigt tilstode. Uagtet⁵ hun taler et meget ugrammaticalsk Tydsk, fandt dog Alle, at hun udtrykte sig godt, og viste, at deres Ord vare meente, eftersom de aldrig kunde faae talt nok med hende. Og endda havde hun den Vanskelighed at overvinde, at det var bekjendt, at hun var Skuespillerinde, hvilket Fru Tutein letsindigt havde røbet, og som ikke er nogen Anbefaling i det finere Selskab i Tydsk-¹⁰ land. Det Mærkeligste var, at alle disse Fremmede strax gjorde hende til deres Fortrolige, og indviede hende i deres intime Privatforhold. Den Første var en meer end 70aarig gammel Dame fra Dresden, Frau Baronin v. Ziemen, med sin Niece; dernæst en Geheimeraadinde Stranz, hvis Mand, som ogsaa var ved Badet, er Oberfinanzrath i Berlin, en Dame af megen, maaskee altfor megen¹⁵ litterær Dannelse, som endog gjorde Vers til min Kone. Den, jeg selv fandt mest Behag i, var en saakaldet Fräulein Mathilde v. Waldenburg, en naturlig Datter af Prinds August af Preussen, ikke aldeles ung, Malerinde af den düsseldorfske Skole, Skribentinde i artistisk Retning, etableret i München, og meget rig. Det hed sig, at hun stod i Begreb med at gaae over til Catholicismen. I²⁰ Kirken i Marienbad er et høist originalt Alterbillede, som hun, der aarlig besøger Badet, har ladet male hos en af de første Düsseldorfer-Malere og foræret til Kirken. Det er ikke Hoved-Alteret, men et af de mange Smaa-Altere, som er prydet dermed, og det er sat saa lavt ved Jorden, at man ikke ret kan see det uden i knælende Stilling. Det forestiller en liggende Christus, nemlig²⁵ efter Nedtagelsen fra Korset. Ved Siden er skrevet paa en Seddel, at dette Billede maa ikke kysses. Jeg saae en gammel Kone iagttage Regelen paa den Maade, at hun gjentagende berørte Billedet med sin Finger, og derpaa kyssede Fingeren.

Hvad min Kone angaaer, da har hun i det Hele paa denne Reise været min-³⁰ dre receptiv for de forskjellige Reise-Indtryk, end ellers, og hvorfor? fordi hun er ganske absorberet i Göthes Breve til Fru v. Stein, som jeg, paa hendes Begjæring, købte til hende i Berlin. Det er 3 tykke Bind, som hun endnu ikke er kommen til Ende med, og som give hende idelig og idelig Anledning til Udbrud om de menneskelige Følelsers Ubestandighed, om Mændenes og især Dig-³⁵ ternes samvittighedsløse Letsindighed. Ved Alt kommer hun tilbage til disse Breve, og taler næsten ikke om Andet.

Idag er det en Uge siden vi kom til Wien. Idetmindste ligesaa længe blive vi her endnu. Vi gaae da hjem over Prag og Dresden. Naar vi komme tilbage til Kjøbenhavn, tør jeg endnu ikke bestemme, men i October vil det ialfald⁴⁰ skee, rimeligviis henimod Midten af Maaneden.

Mine Skrivematerialier ere komne i Forfald. Jeg seer med Forskrækkelse, hvor ulæseligt dette Brev er, og det var dog ikke min Hensigt at plage Dem med disse Linier. Vær nu selv hilset, og hils Deres Frue og Børn paa det Hjærteligste fra os Begge. Vi ere opfyldte af Taknemmelighed for den skønne Gave, hvormed Fru Martensen erindrede vort Sølvbryllup, og at bevidne hende 5 mundtlig vor Tak og Hengivenhed, er ikke den ringeste af de Magneter, som drage os til Hjemmet.

Deres inderligt hengivne

J. L. Heiberg.

988. J. L. Heiberg til C. F. T. M. Reitzel.

22 Novbr. 1856 10

Høistærede!

Deres Hr. Broder forebragte mig imorges Deres Ønske at lade Juels Portrait af min afdøde Moder lithographere, for at omdele det til Subscribenterne og Kjøberne af »Skrifter af Forf. til En Hverdagshistorie«. Hvad jeg allerede foreløbigt yttrede for Deres Hr. Broder, har ved nøiere Overlæg fundet ny 15 Bestyrkelse hos mig, nemlig: at der maatte være en speciel Anledning til at publicere hendes Billede, og som en saadan kan jeg ikke ansee en alt for flere Aar siden udkommen Bog. Jeg er overbeviist om, at min Moder vilde være af samme Mening, og jeg troer derfor at handle i hendes Aand og efter hendes Villie ved for det Første ikke at foretage noget Skridt til det omtalte Øiemed. 20

Jeg skal tillige bemærke, at Juels Portrait, der fremstiller min Moder i hendes tidlige Ungdom, er, saa at sige, Billedet af en anden Person end den, der allerede gammel fandt en kjær Beskjæftigelse i litterair Virksomhed. Og hertil kommer, at det fortræffelige Maleri, der især har sin Værd i den fine Pensel og i Farverne, er uskikket til at gjengives i en Lithographie, der aldrig 25 kunde blive Andet end en materiel Copie, berøvet Kunstværkets Idealitet.

Det vil altid være mig kjært, Høistærede, at opfylde et af Dem fremført Ønske; men i nærværende Tilfælde tør jeg vente, at De vil bifalde mine Grunde til idetmindste at tøve med denne Sag.

Iøvrigt længes jeg efter at læse Artiklen om min Moder i Supplementet af 30 Erslews Forfatter-Lexicon. De har hidtil kun sendt mig det 1ste af disse Supplementhæfter, hvilket udkom i 1854. Maaskee tør jeg vente snarest at modtage Fortsættelsen.

Med Høiagtelse

ærbødigst

35

J. L. Heiberg.

989. *J. L. Heiberg til N. V. Dorph.*

Kjøbenhavn, d. 30 November 1856.

Den fra Hr. Professoren modtagne Oversættelse af Goldonis Lystspil »Een Tjener og to Herrer« synes mig at fortjene at antages til Opførelse paa det Kongelige Theater, da Stykket er underholdende, og Oversættelsen affattet i
5 et i det Hele godt Sprog, hvori kun nogle faa moderne Udtryk contrastere mod Grundtonen, hvorpaa jeg allerede i en mundtlig Samtale har gjort Oversætteren, Hr Davidsen, opmærksom, ligesom og paa det Ønskelige i, at den tredie Act forkortedes, især henimod Slutningen. Ifald nu Hr. Professoren er af samme Mening, skal jeg underrette Oversætteren om, at Stykket er an-
10 taget, under Forudsætning af de omtalte Forandringer, om hvilke han allerede var enig med mig.

Vedlagt følger et Een-Acts-Drama, »Imellem Slagene«, som unægtelig røber en vis Begavelse hos Forfatteren, dog, som det synes mig, mere i episk, end dramatisk Retning. Et Par Scener i Stykket bære Præg af en fiin psycho-
15 logisk Opfatning, men det bliver dog et Spørgsmaal, om de ikke vilde tage sig bedre ud som en i en Fortælling indflettet Dialog, end ved den sceniske Fremstilling. I det Hele seer jeg ikke, hvorledes dette Arbeide skulde kunne bringes paa Scenen med nogen Udsigt til et heldigt Udfald.

Fem til Hr. Professoren stiledede Breve, som vare vedlagte de tilsvarende
20 forkastede Stykker, undlader jeg ikke at remittere. J. L. Heiberg.

990. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

Kjøbenhavn, d. 1 December 1856.

Det indsendte originale Lystspil »Besøget i Kjøbenhavn« er, i Overeensstemmelse med Theaterdirecteurs Resolution, antaget til Opførelse paa det Kongelige Theater, hvilket herved meddeles Dem til behagelig Efterretning.

25 Iøvrigt skal man henlede Deres Opmærksomhed paa, om ikke nogen Forkortelse i 3die og 4de Act kunde være ønskelig, i hvilken Anledning Manuscriptet herved remitteres til Forfatterens Gjennemsyn og eventuelle Anbringelse af Forkortelserne. Blandt Andet vilde De maaskee tage i Betragtning, hvorvidt den 3die Acts 8de Scene, der fremstiller Justitsraadens philosophiske
30 Drømmerier om Sjælevandring, maatte vinde ved en hurtigere, lettere og mindre i Detail gaaende Behandling, et Forslag, hvis Afgjørelse forresten ganske maa beroe paa Forfatteren.

Iforbigaaende bemærkes, at den paa Pag. 54 med Blyant betegnede Replik muligviis kunde vække Anstød.

35 I Henhold til § 1 i Forfatter-Regulativet af 23 Juli d. A. meddeles herved Listen paa de originale Stykker, som iforveien ere antagne, men endnu ikke opførte, nemlig:

En lille Hemmelighed,
 Kongen paa Fuurland,
 Paa Christines Fødselsdag,
 Salomon de Caus (af en norsk Forf.),
 Thyre Buløxe.

J. L. Heiberg. 5

991. *J. L. Heiberg til Søren Langhoff.*

5 Decbr. 1856

Tillad mig, Høistærede, at gjøre Dem opmærksom paa, at jeg nu i lang Tid stadigt erholder »Nord og Syd« først om Mandagen, undertiden endog om Tirsdagen, hvilket f. Ex. var Tilfældet med det sidste Hæfte. Hos alle Andre af mit Bekjendtskab seer jeg, at det tilbringes dem om Løverdagen, 10 paa hvilken Dag jeg ogsaa tidligere pleiede at modtage det, dengang det afleveredes paa Theatret. Jeg indseer vel, at min afsides Bopæl er noget til Hinder for en hurtig Tilsendelse, men paa den anden Side er et Tidsskrift, som dette, af de Publicationer, som man maa ønske at faae strax, inden man har hørt Alverden tale om det og discutere dets Indhold. Jeg tvivler ikke 15 paa, at De, Høistærede, vil gjøre hvad der i denne Henseende kan gøres.

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

992. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Kbh. d. 6te Decbr. 1856

(Koncept).

20

I det hermed retournerende Exemplar, som jeg har den Ære at tilstille Dem, ere i 3die og 4de Act alle de Forkortninger foretagne, der vare forenelige med Dialogens Gang. I 3die Acts Slutning tør jeg ingen Forkortning eller Forandring tilraade.

Repliken pag 54 haaber jeg vil kunne retfærdiggjøres som en Naivetet af 25 Islænderen, et Anstød mod Decorum, man hos ham vil undskylde. Meget, der er anstødeligt i een Persons Mund, vækker kun et Smil, naar det siges af en Anden. Skulde Repliken gaae ud, som dog ikke synes mig nødvendigt, da maatte den foregaaende af Justitsraaden ligeledes stryges, og Overgangen dannes ved et »Nei« eller noget lignende. 30

Hoslagt har jeg den Ære at indsende Forslag til Rollebesætningen. Skulde der af forskellige Hensyn blive Forandringer nødvendige i samme, haaber jeg mig forinden underrettet derom.

Ærbødigst

Forf. af Lystspillet »Besøget i Kjøbenhavn«. 35

993. *J. L. Heiberg til F. V. Mansa.*

9 December 1856.

Indholdet af Hr. Professorens Skrivelse af Gaars Dato har ikke kunnet over-
 raske mig, thi allerede længe, og især efter den sidste Istandsættelse af Local-
 et, har jeg maattet sige mig selv, ligesom jeg ogsaa har hørt det af Andre: at jeg
 5 boede til en forholdsmæssig saare billig Leie. Der skal da fra min Side ikke
 være Noget til Hinder for, at den aarlige Leie forøges fra 400 til 500 Rd., saa-
 ledes som Hr. Professoren foreslaaer, og jeg skal til sin Tid træffe de nødven-
 dige Foranstaltninger til, at der fra Theatercontoret udbetales Dem hver Flytte-
 tid 250 i Stedet for 200 Rd., at regne fra October Flyttetid 1857, som første
 10 Termin efter den nye Accord.

Ved den givne Anledning maa det dog være mig tilladt at bemærke, hvad
 jeg tidligere har bemærket for Andre, naar de yttrede dem om min billige Leie,
 at jeg aarligt anvender omtrent 100 Rdr. paa Havens Vedligeholdelse, og derfor
 kunde anslaae den Leie, for hvilken jeg hidtil boede, til 500 Rd. aarligt, hvor-
 15 ved jeg endda ikke tog Hensyn paa, at jeg ved Leilighedens første Tiltrædelse
 havde bekostet nogle 100 Rdr. paa det første Anlæg af Haven, som dengang
 mere lignede et Uføre, end en Have. De kan sige, Hr. Professor, at disse Ud-
 gifter ikke indbringe Dem Noget, og dog mener jeg, at de, skjøndt sigtende
 til min egen Behagelighed, dog tillige ere i Deres Interesse, da en saa smukt
 20 anlagt og saa vel vedligeholdt Have unægtelig maa give Leiligheden en for-
 høiet Værdi for en tilkommende ny Leier, og forøge de Lysthavendes Con-
 currence paa et Sted, som dog ved sin afsides Beliggenhed ikke vil convenere
 ret Mange.

Denne Bemærkning har jeg ikke villet tilbageholde, uagtet den naturligviis
 25 ikke skal udøve nogen Indflydelse paa mit allerede givne Samtykke.

Med Høiagtelse

ærbødigst

J. L. Heiberg.

994. *Claudius Rosenhoff til J. L. Heiberg.*

30

J. L. Heiberg

den 14de December 1856.

Hvis der er Sorg, hvor man en Moder mister,
 Men Sønnen troende ved Baaren staaer
 Og seer en Psyche medens Puppen brister, —
 35 Da var det svundne Dig et Sorgens Aar.

- Hvis der er Fryd, hvor Myrten — Brudens Smykke —
 Til Sølv forvandles og fremtryller Vaar,
 Skjøndt alt Quart-Seklet svandt i Samlivs Lykke, —
 Da var det svundne Dig et Glædens Aar.
- Men Sorg og Glæde ei til Tidsmaal findes, 5
 Om end de gnaves hen af Tidens Tand,
 Og hiin som denne efter Aaret mindes,
 Naar Følelsen var inderlig og sand. — —
- Jeg kunde ønske: Gid den Mand, hvis klare 10
 Forstand ei blusser op som Sværmerild,
 I Aar lod Mysticismen ganske fare —
 Hiin Lygtemand, der oftest leder vild!
- Jeg kunde ønske: Gid al Glemsels Lethe 15
 Maa overskylle Cotteriets Spor,
 — At Digteren ei husker, man beredte
 Alt Bittert ham som Directeur ifjor!
- Jeg kunde ønske: Gid med friske Tanker, •
 Med Lys og Varme stige Aarets Sol,
 Forunde Dig — ved Brud paa Tausheds Skranker —
 Plads paa den tomme Digterkongestol! 20
- Jeg kunde ønske: Gid Du maatte finde
 Den Stjerne, som for Schiellerup forsvandt,
 At Guld paa Blaafarvet stod et lille Minde
 Om Ham i hvem sin Sanger Tycho fandt!
- Jeg kunde ønske meget, meget Andet; 25
 Men Ønsker ere dog kun — Stjerneskud,
 Og Aaret — frydefuldt som smerteblandet —
 Beholder i sin Haand alene Gud.
- Saa staaer jeg ønskefattig da paa Dagen, 30
 Som fremfor alle blev til Ønsker skabt,
 Og kan ei mere komme ind i Sagen,
 Hvis Traad jeg har i lutter Skrupler tabt.

Dog — Reisemaalet Skrupler bør forjage;
 For Milepælen svinger jeg min Hat,
 Med Ønsket: Mange skønne Samlivs Dage,
 Og stundom en opløftet Stjernenat!

Claudius Rosenhoff.

5

Alleenberg, d: 14d December 1856

Herr Etatsraad!

— »Et trofast Hjerte hænger ved det Gamle«. — Efter gammel Vane maa jeg derfor tillade mig at hosføie rimet Prosa lidt urimet (bedes ikke læst »urime-
 10 lig«!) Dito.

Dersom de høie Guder ikke som oftest vare tunghøre for »svage Dødeliges« Ønsker og Bønner, saa forvandlede islandsk Chrystal og Agat paa Veien fra Frederiksberg til Christianshavn sig til »Koh-i-Noor« (»Lysbjerget«), »Stor-
 15 mogulen«, »Pitt«, »den store Sancy« eller anden — døbt eller udøbt — verdensberømt Diamant; — Intet skulde være Afsenderen kjærere, uagtet han — for at tale lige saa sandt som galant — er overbeviist om, at dog ingen Ædelsteen, endog af det allerreneste Vand, vilde kunne fordunkle hvad der alle-
 rede glimrer og funkler bag Frelsers Kirketaarn.

Men de beskedne Stene ere dog — uden hiin Metamorphose — i og for sig
 20 ikke uden al ydre og indre Værdi. Med Hensyn til det første, da vil jo nu, efter alle Solemærker at dømme, Frankrig have Island, og tager det Øen — hvad jeg ikke troer de skandinaviske Sympathier retvel kunne forhindre, — saa ville dens simple Naturproducter, som fremmede og navnlig som franske snart komme al pari med Golcondas og Brasiliens Ædelstene; i saa Tilfælde
 25 faae da de simple Mineralier en fabelagtig Priis — lidt Taalmodighed og lidt Held, det er det Hele!

Hvad de indre Egenskaber angaae, da godtgjøre de første Stykker Obsidia ell. isl. Agat tilstrækkeligt Sandheden af Göthes skrækkelige Paasagn, at det fremfor Alle ere Poeterne, der fordærve Naturen; thi Oehlenschläger lader
 30 Aladdin sige:

»Men da ingen Ædelsteen er til i Verden, ganske sort,
 Maa du skaffe sorte Slaver, til at bære Skatten fort«.

Enhver, der har kjendt Sort fra Hvidt, maa ved Synet af den islandske Agat overbevise sig om Digterens Uvidenhed om sit eget Fædrelands Skatte.

35 Den hvide, gjennemsigtige, rhomboidalske Masse er naturligviis et Stykke islandsk Chrystal eller »Dobbelspat«. Betræffende dets Charakteristik og Egenskaber, har jeg vedlagt en Notice, med Anviisning til Fordoblingens mest paa-faldende Præsentation. Her maa jeg kun bemærke, at Dobbeltbrydningen er

opdaget af Erasmus Bartholin i Kjøbenhavn, og han har derom skrevet en latinsk Afhandling (1669), der haves paa Universitetsbibliotheket og hvilken jeg maa beklage ikke at kunne vedlægge, idet jeg forgjæves hos vore Antiquarer har søgt den.

I Henseende til Udtrykket:

»Den Stjerne, som for Schiellerup forsvandt« —

i mit Carmen, da alluderes til en Annonce i tyske Journaler, der har følgende noget sære Meddelelse: Vi maae nævne »dass Schjellerup, Observator der Sternwarte zu Kopenhagen, am 26 März dem Prof. Peters in Altona telegraphisch (sic!) benachrichtigte, er habe am 20. März Abends 11 Uhr ein Sternchen 12. Grösse nahe beim Stern ζ in der Jungfrau gesehen, welches Sternchen jedoch fünf Tage später nicht mehr an dieser Stelle gewesen sei. Leider hat das fortdauernd ungünstige Wetter verhindert, die Richtung des Laufes des muthmasslich neuen Planeten zu bestimmen«. — — Hvorfor Telegraphen først skulde arbeide d. 26., for med Lysets Hastighed at tilmelde en den 20. seet og nu forsvundet »Sternchen«, — er ikke ganske let for mig at indsee.

Dersom jeg turde antage, at det ikke var usømmeligt at bede Folk om Noget paa Deres Fødselsdag, saa vilde jeg tillade mig at anmode Dem om at hilse Deres Kone, hvem jeg vil ønske, at den seneste Reise maa have gjengivet det physiske Velbefindende, der ene betinger egen Livsglæde, medens hendes 20 psykiske Kræfter synes udtømmelige, hvor det gjælder om at skabe Andres.

Deres altid hengivne

Claudius Rosenhoff.

995. J. L. Heiberg til N. V. Dorph

Kbhavn, 21 Decbr. 1856.

Da Hr. Professoren har havt den Godhed at ville høre min Mening om den 25 proponerede Rollebesætning i »Et Eventyr i Rosenborg Have«, skal jeg ikke undlade at benytte den givne Leilighed.

Vinters Rolle og Parti ere som skrevne for Hr. Schram, med hvem vist ingen Anden heri kan concurrere, og med hvem jeg ogsaa tidligere har talt derom, naar der har været Spørgsmaal om at fremdrage dette Stykke. Den 30 Humor, som Schram i slige Partier kan lægge baade i sit Spil og i sit musikalske Foredrag, og hvorved han kommer Frydendahl nærmest af Alle, vil neppe kunne tilveiebringes af nogen Anden.

Fellmarks Kone, Charlotte, er den Alvorlige, hendes Søster, Frederikke, den Lystige. Snarest maatte da Charlotte egne sig for Mad. Liebe, og Frede- 35 rikke for Mad. Rosenkilde, men neppe omvendt, hvortil kommer, at Charlottes Partie gjør større Sangfordringer end Frederikkens.

Humlegaard, som fornemmelig er Den, der skal oplive den første Halvdeel af Stykket, medens Sangfærdigheden her er mere underordnet, maa fremstilles let, behændigt, hurtigt, gratiøst, og hertil er Ingen mindre skikket end Hr. Hansen. Derimod vil Hultmann her være den Bedste, og han kan ogsaa
5 synge Partiet.

At tage Mad. Sommers Rolle fra Mad. Winsløw, som altid har spillet den godt og moret deri, og som ialfald har mere Syngestemme tilbage end Mad. Sødring, kan jeg ikke anbefale.

Jeg maa nu overlade til Hr. Professoren, hvor meget Hensyn De vil tage
10 til ovenstaaende Bemærkninger, og skal kun i Almindelighed udtale den Overbeviisning, at naar ikke alle Rollerne i dette Stykke blive udførte med Lethed og Lune, vil det være spildt Tid og Møie at fremdrage det.

Hvad angaaer Prof. Overskous Bearbejdelse »Bønder og Kjærlighed«, da har jeg bedet ham sige Hr. Professoren, at saafremt De fandt Stykket antage-
15 ligt, vilde jeg være enig med Dem deri, hvorimod jeg ikke gjerne selv vil tage Initiativet til dets Anbefaling, da det synes mig at mangle den rette Vis comica, en Mening, jeg allerede tidligere har yttret for Overskou, da jeg for nogle Aar siden første Gang læste Stykket. Men det er alligevel muligt, at det ved en
20 god Udførelse kan tage sig nogenlunde ud, og jeg vil derfor bede Hr. Professoren om selv at tage en Bestemmelse, hvilken jeg isaafald vil betragte som stemmende med min egen.

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

996. C. Molbech til J. L. Heiberg.

Kiøbenhavn. 24. Dec. 1856.

25 Høistærede Hr. Etatsraad,

For omtrent 8 Aar siden havde De den venskabelige Opmærksomhed, at tilsende mig den nye, fuldstændigere Udgave af Deres poetiske og dramatiske Skrifter — hvilke jeg tidligere eiede i oprindelige, eller samlede Udgaver. De var ikke ubekiendt med den Priis, jeg alt i mange Aar havde sat paa disse
30 danske Digterværker, ikke mindre fra Originalitetens og Konstformens, end fra Sprogets Side. Ogsaa fra det sidste Synspunkt er deres Værd og classiske Egenskab blevet mig endnu klarere i de sildigere Aar, end allerede tilforn; og jeg har kun Grund til at beklage, at jeg ikke med et endnu nøiere og fuldstændigere Studium har kunnet tilegne mig det hele Udbytte, som baade Deres
35 Poesie og Prosa yder Dyrkeren af det danske Sprog i dets mest uddannede Skikkelse. Men det er mig en beroligende Trøst, at disse Skrifter ere til, og ville leve med og for de følgende Slægter; og at intet Barbarie kan undergrave

eller nedbryde det Værn, Forfattere som J. L. Heiberg, Mynster, Rahbek, Paludan-Müller, have reist imod Sprog-Forvildelse og Sprogfordærvelse, som vort Modersmaal ligesaa lidt vil kunne undgaae, som noget andet Sprog i Verden, naar det har naaet Toppen af sin Udvikling og Blomstring.

I det jeg nu gjør mig den Fornøielse, at sende Dem et lille Erkiendtligheds- 5 Vidnesbyrd i den medfølgende Samling af Smaaskrifter, vil De uden Tvivl kiende mig længe og nøie nok for at vide, med hvilket Sind det skeer; og at det ligesaa lidt vil falde mig ind, at jeg derved kunde giengielde de skønne Gaver, som jeg til forskellige Tider har skyldt Deres Opmærksomhed, som jeg har nogen Tvivl om, at et saa mangeaarigt Venskab, der har fundet Sted 10 imellem os, ei vil miskiende en Yttring af dette i nærværende Linier — ved hvilke jeg tillige, selv en Tid lang upasselig, ønsker Dem og Fru Heiberg, fremfor Alt Sundhed, og dernæst alt andet Godt og Glædeligt i Julen og i det nye Aar.

Med Høiagtelse og Hengivenhed

C. Molbech. 15

*997. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

[27/12 1856]

Med stor Fornøielse, høistærede Ven, har jeg læst Deres Skuespil »Kongens Yndling«. Det forekommer mig, at De i dette Arbeide har ligesom betraadt en ny Bane, der i en saa meget høiere Grad vækker min Opmærksomhed og Deltagelse, som det netop er ad denne Vei, at Skuespillet, efter min længe 20 nærede Anskuelse, skal vinde en friere, af Skolen mindre paavirket Form, hvorved det kan blive for Samtiden, hvad det under andre, men nu tildels stereotyperede Former har været for tidligere Perioder. Det vilde blive mig vanskeligt, og især i et lille Brev, at forklare, hvad det egenlig er jeg søger i et vordende Drama, og med Glæde har fundet for en stor Del i dette. Fore- 25 løbigt kan jeg maaskee udtrykke min Fordring saaledes, at det nye Drama skal vove at træde Virkeligheden nærmere end sædvanligt, altsaa virke stærkere for Illusionens Moment, uden dog at opgive det Krav, som maa stilles til al Kunst og Poesi. En Bekjendt af mig udtrykte nylig den samme Tanke paa en rigtignok barok Maade, idet han sagde, at det nye Drama skulde være 30 en Forening af Sophokles og Scribe.

Deres Skildring af Kongen er netop en saadan, hvori Illusionen er mægtig, medens den kongelige Idee ligefuldt gjør sig gjældende. Denne Skildring er meget original, thi den afviger ganske fra den traditionelle. Men det er kun den poetiske Tradition, der var bleven stereotyp, som her er opgiven, den 35 historiske er traadt i Stedet for den, og vi troe paa Figuren som en Virkelighed. [Resten mangler].

998. *J. L. Heiberg til N. V. Dorph.*

Kbhavn, 2 Januar 1857.

Hr. Professoren

har anmodet mig om at yttre min Mening angaaende den Plan at bringe Shakespeares »Sommernatsdrøm« paa Scenen, i Forening med Mendelssohn-
6 Bartholdys Musik.

Min Mening, som jeg i Henhold til Opfordringen skal have den Ære at yttre, er, at det berømte Digtværk maa i vore Tider lade sig nøie med en Kreds af Læsere, hvilket gjælder om saa mange gamle, berømte Digtværker, men at det aldrig kan passe for det nuværende Theater eller tilfredsstillende For-
10 dringer. Der er i dette Stykke, saa at sige, ikke et eneste Menneske, ikke Een, som vækker mindste Deeltagelse; og hvor denne Deeltagelse saa ganske mangler, kunne Nutidens Tilskuere ikke fængsles. Dertil kommer, at de comiske Scener ere uden al Illusion, saa groteske, at de ikke kunne tilfredsstillende den nuværende Smag. Det Standpunkt, hvorfra et Stykke som dette
15 skulde opfattes, kan man umuligt forudsætte hos et Publicum, der er dannet under den dramatiske Digttekunsts nyere Udviklinger; og den Lethed i Phantasien, hvormed saadanne Roller maatte opfattes og gjengives, for ikke at forekomme som Nonsens, kan man endnu mindre forudsætte hos noget nuværende Skuespillerselskab, der er dannet i en ganske anden Skole.

20 Mendelssohns ligeledes berømte Musik vil snarere gjøre Sagen værre end bedre. Den er aabenbart componeret som Concertmusik, og gaaer derfor snarere ved Siden af Stykket, end den griber ind i samme og skjænker det dramatisk Understøttelse.

Oehlenschlägers Oversættelse er ikke i ringe Grad afjasket, og trænger vist-
25 nok til de anbragte Rettelser, og til endnu flere. Dog maatte det ved Rettelserne iagttages, at Vers og Riim skeete deres Ret, hvilket her ikke altid er iagttaget.

Den trykte Bog og det medfulgte Manuscript remitteres herved. Naar Hr. Professoren har taget nærmere Bestemmelse om Sagen, er De vel saa god at
30 underrette mig derom.

»Gustav Adolf i Franken« samt nogle andre Stykker skal jeg sende med det Allerførste.

Med Høiagtelse

ærbødigst

J. L. Heiberg.

35 999. *J. L. Heiberg til C. Molbech.*

Kbhavn, 13 Januar 1857.

Medrette maa det have undret Dem, Hr. Etatsraad, at jeg endnu ikke har bragt Dem min Tak for den smukke Gave af Deres »Blandede Skrifter« og

de velvillige, for mig saa behagelige Linier, der ledsagede Gaven. Det var min Hensigt at bevidne Dem min Erkjendtlighed mundtligt, og ved samme Leilighed bringe Dem mine oprigtige Ønsker for det nye Aar; men tilfældige Omstændigheder, og deriblandt en Forkjølelse, som i flere Dage nødte mig til at holde mig hjemme, kom i Veien. Det skulde gjøre mig ondt, om De, paa Grund af min Taushed, noget Øieblik havde tvivlet paa den Glæde, som Deres venlige og kjærkomne Tilsendelse har forskaffet mig.

Baade min Kone og jeg beklage den uheldige Skjæbne, som har hvilet over Deres Besøg her i Huset i den sidste Tid. For dog engang at opnaae at faae en Samtale med Dem, tillade vi os at foreslaae Dem at komme her paa Torsdag den 15de, Kl. 5, og tage tiltakke med et simpelt Middagsmaaltid. De vil da, foruden os selv, kun træffe en eller anden gammel Ven eller Bekjendt. I Haab om, at De vil glæde os med at modtage Forslaget, forbliver jeg

Deres ærbødigst hengivne og forbundne

J. L. Heiberg. 15

1000. J. L. Heiberg til H. P. Holst.

Kbhavn, 23 Januar 1857.

Hr. Professor!

Inden jeg sender Deres Manuscript til Professor Dorph, vil jeg først henstille til Deres Overveielse, om det ikke vilde være rigtigt og i Stykkets egen Interesse at give det en anden Titel end den, som det nu bærer. Thi de Characterer, som her fremstilles, ere hverken »moderne« eller »Tartufer«; det er kun sædvanlige Egoister, der søge ved et paataget Væsen at insinuere sig, hvor de troe, at det kan føre til deres egen Fordeel, og som følgelig ikke skye Løgn og Forstillelse, naar de ville sætte Noget igjennem, kort sagt, saadanne Mennesker, som have været til i Mængde, saalænge Verden har staaet, og som alle comiske Digtere fra Arilds Tid have skildret. Det er kun intriguante Egoister, uberørte af Nogetsomhelst, der kan benævnes Idee, kun stikkende i den meest prosaiske Virkelighed. Men Tartuferiet indtager et høiere og intelligentere Trin i det Ondes Scala. En Tartufe knytter sig til en Idee og virker ved den. Han anerkjender dens Gyldighed og proclamerer samme for Verden, medens han selv i Stilhed handler imod den. Hykleriet er derfor anset som Spidsen af al moralsk Fordærvelse; thi det benytter Det, som er det Helligste, til sine egne slette Formaal, hvorimod den spidsborgerlige Egoist og Bedrager ingenlunde hæver sig saa høit eller har Bevidstheden om sin egen Slethed. Tartuferiet henhører under Det, som i gamle Religions-Lærebøger kaldes Synd mod den Helligaand, der ikke kan forlades. Derfor tager Fanden heller ikke Don Juan, førend han har føiet Hykleriet til sine andre Forbrydelser. 35

En moderne Tartufe er en interessant Opgave, som endnu er forbeholdt et tilkommende Digtværk. Han kan søges paa det religiøse eller paa det politiske Gebeet, og saaledes knytte sig enten til Religionens eller til Statens Idee. I de spidsborgerlige Hverdagsforhold kan der ikke vel findes Tartufer, men
 5 kun falske, underfundige, intriguante Egoister. Deels nu for ikke at foregribe en Benævnelse, som maaskee kan komme til characteristisk at betegne et tilkommende Værk, deels for ikke ved det her foreliggende Arbeide at vække Forventninger, som ikke realiseres, troer jeg det rettest at give den franske Forfatters Lystspil en anden Titel. Jeg kjender ikke Originalens Titel, og kan
 10 derfor ikke vide, hvorvidt den kan følges. Mig forekommer, at Stykket kunde hedde »Egoisterne« eller »De Løgnagtige« eller noget Lignende, men Tillægsordet »moderne« kan under ingen Omstændigheder passe, thi de Lyder, som her skildres, ere, som sagt, saa gamle som Verden og skildrede til alle Tider. Det Moderne kunde her ikke søges i Andet end i den nyere Tids Selskabstone
 15 og Costume, men isaafald kunde ethvert Stykke, der foregaaer i Nutiden, faae »det Moderne« i sin Titel.

Saafrømt De nu, Høistærede, skulde dele min ovenfor fremsatte Mening, vil jeg sende Dem Manuscriptet tilbage — foreløbigt — for at de mange Steder, hvor de moderne Tartufer ere nævnede, kunne forandres i Overensstemmelse
 20 med den nye Titel. Ogsaa i Henseende til de mange Skrivfeil kan Manuscriptet behøve Deres nøiagtige Revision, inden det afskrives, thi ofte er et Ord udeladt og det ene skrevet for det andet, blandt Andet i Navnene, f. Ex. over Replikerne.

Hvad forresten ikke Stykkets Titel, men Stykket selv angaaer, da er det
 25 vistnok en interessant Acquisition for Theatret, ogsaa af den Grund, at det er meget vanskeligt at spille, især med Hensyn paa Ensemblet. Det staaer høit over hvad jeg i lang Tid har seet af fransk dramatisk Litteratur. Der er Et og Andet deri, som endog maa kaldes nyt og originalt. Men det er for bredt, og kunde trænge til Forkortelse, og Forfatteren har, ligesom Scribe og hans
 30 andre Mønstre, gaaet meget cavalièrement tilværks med Sandsynligheden, hvorfor ogsaa Meget er yderst løst sammenbundet og mangler Illusion. Men Dette er man nu vant til selv i de bedste franske Stykker af Scribe. Den 3die Act er den bedste, og udentvivel den virksomste fra Scenen.

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

35

1001. N. V. Dorph til J. L. Heiberg.

Kbh. 27 Marts 1857.

Tillader De ikke nok, Høistærede Hr Etatsraad! at jeg henvender mig directe til Dem angaaende »Et Besøg i Kjøbenhavn«. Efter Oplæsningen af dette

Stykke igaar vare alle enige om, at det var meget at ønske, at der et Par Steder blev gjort nogen Forandring i dette underholdende Stykke, nemlig hvor Islænderen viser sig villig til at børste Buxer og Støvler, og til at trække Støvlerne af en Mand. Jeg troer ogsaa, at et saadant Træk er uoverensstemmende med dette Folks, navnlig den dannede Deels Charakter. Jeg har havt Leilighed til at lære at kjende en Deel Islændere; men istedenfor at de skulde ydmyge eller fornedre sig selv have de alle viist stolt Trods, og kunde blot ved Tanken om nogen dem tilføiet Ydmygelse endog faae enslags Bersærkergang. En Islandsk Maler, som jævnlig kommer til mig, raabte, da jeg fortalte de omtalte Træk, med knyttet Næve: »Det er en Løgn! Det gjør ingen Islænder, som er Student«. Det vilde sikkert ogsaa af de her værende Islændere blive optaget som en national Forhaanelse; og for en saadan maatte det danske Theater ikke være Organ. Desuden ønsker Phister, der som Islænder er fortræffelig, ikke at spille i Stykket, med mindre disse Steder forandres saaledes, at det nævnte Charaktertræk forsvinder hos denne jo forresten dannede og ædle Islænder.

Ærbødigst

N. V. Dorph.

Behageligt Svar udbedes snarest.

Kunde Stykket forkortes hist og her, vilde det vist gavne Stykket.

20

1002. *Mathilde Fibiger til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn den 13de April [1857]

Jeg maa ret takke Dem fordi De skrev saa venligt til mig, og jeg havde gjort det for længe siden, hvis jeg ikke havde tænkt at da jeg skulde reise til Kjøbenhavn, vilde jeg tage det Bind af Hoffmann med, som De har laant mig, og skrive saasnart jeg kom hertil, for at takke fordi De tilbød mig et Bind, hvilket jeg dog ikke behøver, da et ædelmodigt Menneske har sendt mig Hoffmanns samlede Skrifter. Men nu er det Ulykken at jeg glemte Bogen i Jylland da jeg reiste før end jeg ventede, og maatte pakke ind i frygteligste Hast. Jeg maa derfor istedetfor at sende den nu, bede Dem undskylde min Glemsomhed; hvis det ikke godt kan vente til jeg kommer hjem, skal jeg bede Præstekonen om at sende mig den, og saa faaer jeg derved Leilighed til at skrive et Par Linier til Dem igjen, hvilket jeg altid gjør med Glæde. Der er meget forandret for mig siden jeg var tyve Aar, men Onkels boe dog endnu i samme Leilighed, og jeg er ligesaa glad for Kjøbenhavn, som nogensinde. Jeg boer ellers i et Bondehus paa Jyllands Hede, saa jeg har Ensomhed nok den Tid af Aaret jeg ikke er i Sjælland. Og De kan tro at naar jeg sidder der alene kunde jeg have godt af at høre fra gamle Venner engang imellem,

men De tænker vel neppe nogensinde paa mig? Jeg siger det slet ikke som en Klage, men kun fordi De maaskee naar jeg er hjemme igjen, og De veed hvordan jeg hver Postaften sidder og venter og længes efter Brev, kunde faae isinde undertiden at skrive lidt til mig. Som De maa have seet af mine sidste 5 Breve, har jeg rigtignok mistet al Evne til at skrive, men det er ogsaa noget fordi jeg er for indesluttet i mig selv, og mangler al Øvelse; men naar jeg bliver glad, bliver jeg livlig, (jeg er kun skindød) og naar jeg bliver livlig vaagner pludselig Tanker og Følelser, og med dem Evnen til at udtale mig. Glæde curerer næsten for alle Sygdomme, men der er desværre intet Sted hvor man 10 kan faae det Lægemedel at købe. Her i Kjøbenhavn har jeg det nu saa deiligt. Og siden jeg taler om Glæde, kommer jeg til at tænke [paa] en Slags Commision, Tante har givet mig til Dem: Da hun hørte at jeg vilde skrive til Dem, spurgte hun om jeg ikke kunde bede Dem om at tage Dem lidt af os, da det dog vist altid er Dem lettere end Andre at faae Billetter, og hun 15 vilde saa gjerne have to til den Aften, Deres Kone spiller, hvoraf min Cousine skulde have den ene og jeg den anden. Da jeg nu selv saa usigelig gjerne vil see hende mens jeg er her i et Par Uger, og det vist ellers er rent umuligt, maa De endelig gjøre for os hvad De kan, men det er vist saa vanskeligt at vi slet ikke tør haabe at faae dette Ønske opfyldt. Men ialfald vil De nok 20 være saa god at skrive et Par Ord til mig derom, saa faaer jeg dog en Billet fra Dem, og det gjør mig altid glad. Jeg er hos Onkels i store Kongensgade No 247. Mon De vilde kjende mig, hvis vi mødte hinanden paa Gaden?

Deres

Mathilde Fibiger.

25 Maa jeg bede Dem hilse Deres Kone fra mig. De kan tro jeg tænkte paa Dem da jeg saae at De havde den Sorg at miste Deres Moder! hun var god imod mig og, skjøndt jeg egenlig kun talte eengang med hende, fik jeg dog et levende Indtryk af hendes elskelige Personlighed.

1003. *J. L. Heiberg til H. A. Hansen.*

Kjøbenhavn, 23 April 1857.

30 Megen Tak, kjære Hansen, for Meddelelsen, i hvilken Anledning min Kone og jeg bringe Dem og Deres Hustru vor hjertelige Lykønskning.

At De vil opkalde Deres Søn efter mig, kan ikke Andet end være mig kjært og behageligt. Hvorvidt De iøvrigt vil tage mit Familienavn med i Døbenavnet, og ikke hellere lade det beroe ved mine to Fornavne, maa naturlig- 35 viis ganske komme an paa Dem selv. Jeg vilde, efter min Smag heri, foretrække at holde mig til de to Døbenavne og lade Familienavnet falde bort, da hine allerede ere betegnende nok, og det forekommer mig, at man skylder et ny-

født Individts tilkommende personlige Selvstændighed, ikke altfor betegnende at bringe et andet Individ i Erindring ved dets Navn. Men Dette er vistnok kun en Smagssag, og denne min private Formening er derfor ingenlunde noget Raad.

Naar den 23de Mai kommer, skulle vi have Dem og Deres i venlig Erindring og tømme et Glas paa den Nydøbtes og Forældrenes Lykke. Dog, til den Tid vil De udentvivl høre nærmere fra mig.

Deres hengivne
J. L. Heiberg.

1004. *J. L. Heiberg til H. A. Hansen.*

Kjøbenhavn 15 Mai 1857. 10

Kjære Hansen!

I det Haab, at Deres nyfødte Søn saavel som Moderen befinde sig vel, og at Daaben vil, efter Bestemmelsen, finde Sted Lørdag den 23de, beder jeg Dem at modtage, paa Sønnens Vegne, en ringe Faddergave, som De kan give ham, naar han bliver lidt ældre, nemlig et Etui med Skee og Gaffel, samt et andet med et Bæger. Paa alle tre Stykker har jeg ladet indgrave Bogstaverne J. L. H., som under alle Omstændigheder ville passe, hvad enten han i Daaben tillige erholder mit Familienavn, eller ei.

Pakken afgaaer imorgen med Posten, og vil altsaa om et Par Dage kunne afhentes paa Postgaarden i Vordingborg, franco. 20

Jeg beder Dem og Deres Hustru modtage Bevidnelsen om min Kones og min Deeltagelse i den forestaaende festlige Glæde, og vore bedste Ønsker for Barnets og Forældrenes Vel.

Deres hengivne
J. L. Heiberg. 25

1005. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d: 6te Juni 1857.

Da Professor Dorph, ifølge sit derom fremsatte Ønske, er fratraadt sin hidtilværende Stilling som constitueret Directeur for det Kongelige Theater og Capel, har jeg Dags Dato beordret Comitteret ved Theaterbestyrelsen Secretair H. Christensen, i Medfør af hans fornævnte Stilling foreløbigen at overtage Bestyrelsen af det Kongelige Theater og Capel.

Hvilket tjenstligst meddeles Hr Etatsraaden til behagelig Efterretning.

C. Hall.

*1006. *J. L. Heiberg til Clemens Petersen.*

[11/8 1857]

Paa Anmodning af Hr. cand. mag. Clemens Petersen er det mig en Fornøjelse at bevidne, at jeg kender ham som en begavet og agtværdig ung Mand, der med Iver og Talent allerede har gjort og fremdeles stræber at gjøre al-
5 vorlige æsthetiske Studier, af hvilke man tør haabe, at Æsthetik og æsthetisk Critik, som nu i vor Litteratur synes hjemfalden til den raaeste Dilettantisme, engang igjen ville erholde en fortjenstfuld Repræsentant.

J. L. Heiberg,

Etatsraad og Censor ved det kgl. Teater.

10 1007. *J. L. Heiberg til Johanne Molbeck.*

Fredag Aften 26 Juni 1857.

Høistærede Frue!

Idet jeg paa min Kones Vegne tillader mig at sende en Krands, som hun selv har bundet af Blomster fra vor Have, og som hun beder om at maatte være een af de mange, vistnok smukkere, som ville blive lagte paa Etatsraad
15 Molbechs Kiste, maa jeg tillige paa egne Vegne beklage, at jeg, paa Grund af min Læges Etatsraad Dahlerups Forbud — da han formedelst et Ildebefindende har ladet mig aarelade — ikke tør møde imorgen ved Høitideligheden i Kirken. At jeg ellers vilde betragtet min Nærværelse ved Sørgehøitiden som Opfyldelsen af en ved saa mange Forhold og Omstændigheder betinget Pligt,
20 som det i Sandhed smerter mig at renoncere paa, derom tør jeg haabe, at De, høistærede Frue, og Deres Herrer Sønner ville være overbeviste.

Med Høiagtelse og Hengivenhed

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

25 1008. *J. L. Heiberg til Det kgl. Teaters Bestyrelse.*

Kjøbenhavn, d. 1 Juli 1857.

Hermed har jeg den Ære at indsende en Operatext, »Et Løfte«, som er mig anonymt tilstillet med den Bemærkning, at den er forfattet efter Anmodning af en af vore dramatiske Componister.

Naar man ikke vil sige om denne Text, at den er saa uskikket som muligt
30 til dramatisk Musik-Composition, kan man udtrykke det Samme i andre Ord, der tillige motivere Dommen, nemlig at Dialogens hele Tilsnit tydeligt aabenbarer den Bestemmelse, at give en Componist Leilighed til at componere en Opera i Richard Wageners vanvittige Maneer, der umuligt kan finde Indgang hos nogen sund Smag, og ikke engang vil hos vort Publicum kunne opnaae,

hvad den har opnaaet paa enkelte underordnede Theatre i Tydskland: at gjøre sig gjældende som kortvarig Mode-Artikel. Men bizarre, smagløse Frembringelser, der ikke engang have den Fortjeneste at være de første i deres Art, saaledes som Wagens, men kun ere slaviske Copier af det i sig selv Forkastelige, kunne ikke admitteres ved en Kunst-Anstalt, der vil styre en bestemt 5 Cours og ikke drive for alle Vinde.

Hvad der i nærværende Exemplar af Forkeertheder endnu specielt kan udhæves, er, at Choret er saa lidet indgribende i det Hele, at det kun er anvendt i den første og den sidste Scene, og saaledes hellere maatte falde ganske bort; og dernæst at Benyttelsen af Navnet »Gellert« til en Person, der ikke staaer 10 i mindste Forbindelse med den bekjendte Skribent af dette Navn, synes, ligesom den hele saft- og kraftløse Opfindelse, at røbe en fransk Kilde til Stykket, som dog vistnok i sit musikalske Tilsnit har været meget forskjelligt fra Efterligningen.

J. L. Heiberg. 15

1009. J. L. Heiberg til Det kgl. Teaters Bestyrelse.

Kjøbenhavn, d. 10 Juli 1857.

Hr. A. Munchs historiske Tragedie, »Lord William Russell«, som jeg modtog med Theaterbestyrelsens behagelige Skrivelse af 30 Juni, indeholder, efter min Formening, ikke Noget, der positivt kan udelukke den fra Antagelse; den er altfor meget formet efter det gamle, velbekjendte Mønster, til at vække Oppo- 20 sition, og det forekommer En ved Læsningen, som om man havde læst den mange Gange før. Virkelig gives der ogsaa et stort Antal Theaterstykker, som gaae ud paa, at en Person uskyldig dømmes til Døden, og hvor Handlingen i sidste Act foregaaer i et skummelt Fængsel, hvor en mat Lampe brænder paa Bordet, medens Familie og Venner tage Afsked med den Dømte, en Geist- 25 lig forbereder ham, og endelig en Trommehvirvel eller Klokkeklang forkynder hans Gang til Retterstedet. Det Samme, med meer eller mindre Modification, har man f. Ex. i »Maria Stuart«, i »Dina«, i »Alexei«, hvilke dog alle, selv det sidstnævnte, staae høiere i poetisk Behandling, end det nærværende Arbeide. Men et Exempel, som ligger endnu nærmere end hine, og som maaskee i dette 30 Tilfælde kan gjøre Udslaget, er Laubes tragiske Drama »Grev Essex«, som i dansk Oversættelse indleveredes til Theatret i sidst afvigte October Maaned, men forkastedes just paa Grund af det altfor Traditionelle deri, uagtet det unægtelig røber større dramatisk Talent, end Hr. Munchs »Russell«. Noget, hvorved Hr. Munch meget har skadet sit Arbeide, er, at han, for at gjøre det 35 endnu mere traditionelt, har skrevet det i et Slags Quasi-Vers, der endog ere temmelig ubehjælpelige. Derved er Dictionen bleven bred og mat, hvorimod

den vilde have vundet ved en concentreret, energisk Prosa. Med eet Ord, Hr. Munchs Tragedie synes mig blottet for al Genialitet; den mangler det Liv, hvorved Tilskuerne skulde sættes i Bevægelse og tiltrækkes, og den vil derfor efter al Sandsynlighed kun vække Kjedsomhed ved Siden af det piinlige Indtryk, som den nærer, uden at ophæve det i en poetisk Grundtone. Men isaa-
 5 fald vil det ikke lønne sig for Theatret at anvende Tid, Flid og Bekostning paa dette Arbeide.

J. L. Heiberg.

1010. J. L. Heiberg til Det kgl. Teaters Bestyrelse.

Kjøbenhavn, d. 15 Juli 1857.

10 Den fra det Kongelige Theaters Bestyrelse modtagne Oversættelse af Shakespeares Lystspil »Havgassen tæmmes« kan jeg ikke anbefale til Antagelse.

Først maa jeg bemærke, at mellem alle Shakspeares Lystspil er der neppe noget, der mindre egner sig for det moderne Theater end dette, der ikke er
 15 Andet end en Farce, hvis comiske Kraft dog ikke er stor nok til at opveie Indtrykket af det Raa i Characterer og Handling, og hvori det romantiske Element ganske mangler, som ellers er betegnende for disse Lystspil, og hvor ved andre af dem, saasom »Viola«, »Livet i Skoven« og »Kongens Læge«, have udøvet saa stor Tiltrækning paa den danske Scene.

Dernæst, om end Valget havde været heldigere, vilde Critiken over den
 20 danske Behandling være begrundet i Oversætterens egne Ord i hans Brev til Theaterdirectionen: at Oversættelsen er, »saavidt mulig, ordret«. Thi Erfaringen har noksom godtgjort, at Shakespeares Dramer, og fornemmelig hans Lystspil, ikke kunne trives paa vor Scene uden efter betydelige Modificationer saavel i hele den theatraleske Disposition, som i den indviklede, lidt uforstaae-
 25 lige Talestil. Og Dette kan ikke forundre Nogen, der betænker, hvor forskjellige det nuværende Theaters Betingelser og Fordringer ere fra den shakspearske Tids, og specielt, i hvor høi Grad det Præg, som Holberg har givet vor nationale Sands for det Comiske og Vittige, er afvigende fra den shakspearske Comik og Vittighed.

30 Hvad Oversættelsen, betragtet i sig selv, angaaer, da er den vistnok udført med en vis Omhu, men det synes dog, at Oversætteren har manglet tilstrækkeligt Herredømme over Sproget, saa at Udtrykkene ikke sjeldent, istedenfor at klare Dictionen, snarere have gjort den utydeligere. Iøvrigt er Haandskriften for mig paa flere Steder ganske ulæselig.

35 Manuscriptet, hvorom jeg, ifølge Bestyrelsens Skrivelse af 23 Juni, maa antage, at Samme endnu ikke har læst det, følger hermed tilbage, saavelsom Oversætterens Brev til Theaterdirectionen.

J. L. Heiberg.

1011. *Harald Christensen til J. L. Heiberg.*

Bestyrelsen for det kgl. Theater d 3d August 1857

Med Hensyn til den indsendte historiske Tragedie »Lord William Russel« har Hr Etatsraaden i behagelig Skrivelse af 10de f. M. yttret, at samme ikke indeholder Noget, der positivt kunde udelukke den fra Antagelse, idet De dog har henledet Opmærksomheden paa visse Svagheder ved dette Arbeide. 5

Efterat jeg nu har gjort mig nærmere bekendt med dette Stykke, end jeg ved en tidligere overfladisk Gjennemlæsning havde havt Leilighed til, har jeg den Ære herved at meddele, at skjøndt jeg ikke kan Andet end erkjende Vægten af hvad Hr Etatsraaden har paapeget i Henseende til Stykkets svage 10 Sider, vilde jeg dog efter den Erklæring, som De har stillet i Spidsen, og da jeg dog troer, at der tør regnes paa, at Stykket ved en heldig Udførelse vilde formaae at vække saamegen Interesse, at dets Opførelse i flere Henseender vilde lønne sig for Theatret, ikke finde Betænkelighed ved at udtale mig for Stykkets Antagelse, saafremt Spørgsmaalet herom skulde besvares efter Hen- 15 syn til Arbeidets Værd i og for sig og Muligheden af dets Succes.

Jeg kan fra mit Standpunkt imidlertid ikke overse, at det foreliggende Arbeide, naar det skulde opføres paa vor Scene, frembyder en Vanskelighed af en eiendommelig Natur, som vilde gjøre det betænkeligt i Øieblikket at antage det til Opførelse. Jeg troer tilstrækkeligt at antyde hvad jeg sigter til, 20 naar jeg tillader mig at yttre, at det er den Maade, hvorpaa Hertuginde af Portsmouth er skildret og bragt ind i Handlingen, som ved at frembyde et nærliggende Sammenligningspunkt med et lignende Forhold hertil, fremkalder denne Betænkelighed. Saavidt jeg veed, er Forfatterens Opmærksomhed ogsaa tidligere bleven henledet paa denne Omstændighed, og han skal have 25 været tilbøielig til at foretage Ændringer i sit Arbeide for at fjerne denne Vanskelighed; det synes ogsaa at han hist og her har foretaget enkelte hertil sigtende Forandringer; men det Skete forekommer mig langt fra ikke tilstrækkeligt til, at denne Betænkelighed kan ansees overvunden, især efterat Sagen er bleven Gjenstand for Opmærksomhed i visse Kredse, hvorfra den — hvis 30 Stykket antages som det er — snart vilde faae en lidet beleilig Publicitet.

Den antydede Betænkelighed troer jeg efter Omstændighederne at maatte tillægge en saadan Vægt, at jeg ikke vilde kunne paatage mig Ansvar for Stykkets Antagelse, som det foreligger. Saafremt Forfatteren derimod maatte kunne og ville foretage saadanne yderligere Ændringer ved sit Arbeide, at 35 denne Betænkelighed kunde borttrydtes — Noget jeg vel indseer vil være vanskeligt, da det omhandlede Punkt udgjør et integrerende Moment i Stykkets Anlæg — vilde jeg saameget hellere stemme for Stykkets Antagelse, som samme dog maatte betragtes lige med et originalt dansk Arbeide — ialtfald

tildeels —, og Theatret for Tiden ikke har Overflod paa saadanne; og jeg skulde derfor dog finde det ønskeligt, at der herom fandt en Forhandling med Forfatteren Sted, inden Arbeidet forkastedes af det heromhandlede Hensyn til en, Stykket i og for sig uvedkommende, Omstændighed.

5 Forsaavidt det imidlertid maatte kunne betvivles, om Forhandlinger med en Forfatter om Forandringer i et dramatisk Arbeide af Hensyn som det heromhandlede, retteligen henføres til de Forhandlinger, som ifølge Cultusministeriets Skrivelse til Theaterdirecteuren af 15 Juli f. A. »blive at besørge af Censor«, skal jeg ganske henstille til Hr Etatsraadens behagelige Afgjørelse, hvorvidt De selv maatte ville indlede Forhandling med Forfatteren i den ovenberørte Anledning eller foretrække, at Saadant skete ved mig, idet jeg dog slutteligen tillader mig at henpege paa, hvor ønskeligt det vilde være, om Hr Etatsraaden maatte ville yde Deres Bistand ved om muligt at antyde en Vei til at undgaae den omhandlede Mislighed.

15 Hr Munchs Manuscript følger vedlagt.

H. Christensen.

1012. J. L. Heiberg til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Kjøbenhavn, 6 August 1857.

Til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

20 Ministeriet har i behagelig Skrivelse af 27 Mai, paa dertil given Anledning fra Indenrigsministeriets Side, opfordret mig til at meddele mine Ytringer i Anledning af et i sidstnævnte Ministerium udarbejdet »Udkast til Lov om Eftertryk og offentlig Opførelse af Andres dramatiske og musikalske Værker«.

At jeg først efter saa lang Tids Forløb søger at opfylde min Skyldighed med 25 Hensyn paa den skeete Opfordring, maa jeg bede undskyldt paa Grund af den Vanskelighed, det har kostet mig at sætte mig nogenlunde ind i Detaillen af denne indviklede Sag. Flere Bemærkninger, som jeg efter de første Gjennemlæsninger af Udkastet havde noteret, har jeg længere hen opgivet, fordi jeg, ved nøiere Bekjendtskab med dette Actstykke troede at opdage visse indre 30 Forbindelser mellem de forskjellige Paragrapher, hvilke først vare undgaaede min Opmærksomhed, men nu forekom mig at indeholde en indirect Imødegaaen af hine Bemærkninger og gjøre dem overflødige, hvortil kom, at jeg ved de fleste af mine Betragtninger over denne Gjenstand førtes umærkeligt ind paa det juridiske Gebeet, paa hvilket jeg var altfor lidet orienteret til at 35 kunne tillægge mine Betæneligheder nogen Betydning. Hvad jeg efter denne Reduction beholdt tilbage, var kun Lidet i Omfang, og indskrænker sig til to Punkter; og selv hvad disse angaaer, er jeg ikke vis paa, om jeg ikke har gjort

mig skyldig i en eller anden Misforstaaelse af Udkastets Ord, i hvilket Tilfælde jeg da maa bede om Undskyldning for Overflødigheden af mine Bemærkninger.

Det første Punkt angaaer Oversættelser. Det bestemmes i § 4, at Oversætteren af et Skrift skal betragtes som Forfatter og nyde samme Beskyttelse som denne. Om Rigtigheden af denne Bestemmelse vilde jeg ikke have mindste 5 Tvivl, saafremt ikke de Ord vare tilføiede: »naar ikke Forfatteren paa dettes (Skriftets) Titelblad udtrykkelig har forbeholdt sig Retten til dets Oversættelse, og inden to Aar fra Værkets Udgivelse har foranstaltet den«. Betænker man nemlig, at et saadant Forbehold paa Titelen af et originalt dansk Skrift ikke kan haandhæves af Loven, undtagen naar den ulovlige Oversættelse ud- 10 kommer her i Landet, hvilket saa godt som aldrig vil skee, da det allerede for Afsætningens Skyld vil foretrækkes at lade den besørges ved en Udlænding, der bedre forstaaer at skrive det fremmede Sprog, og at lade den udkomme paa udenlandsk Forlag i det Land, i hvis Sprog den er affattet, saa at idethøieste Indførselen her i Riget af en saadan Oversættelse kan straffes 15 ifølge § 18 og § 19, hvilket dog ikke kan nytte Forfatteren, da den egenlige Afsætning vil finde Sted i Udlandet: saa indsees ikke, hvad Hensigten kan være med hiin Indskrænkning af Oversætter-Friheden, og man ledes til den Fortolkning, at i Almindelighed en Oversætters Ret skal strække sig saavidt, at en Anden ikke maa oversætte den samme Bog, hvis Oversættelse hiin alle- 20 rede har besørget. Naar man sammenholder Paragraphen med Motiverne, lades man i Usikkerhed om den egenlige Betydning af Bestemmelserne, thi medens Paragraphen kun synes at antyde det Tilfælde, at en dansk Bog oversættes i et fremmed Sprog — thi ellers kunde jo Forfatterens Forbehold ikke have nogen Retsgyldighed her i Landet — tales der i Motiverne aabenbart 25 om Oversættelser fra et fremmed Sprog paa Dansk, eftersom det blandt Andet hedder, at »man ikke kan miskjende Vigtigheden af, at Udlandets betydningsfuldere litteraire Frembringelser ved gode Oversættelser gjøres tilgængelige for det store Publicum her i Landet«. Det synes saaledes at være de Danskes Oversættelser af udenlandske Skrifter, som Loven vil skjænke sin Beskyttelse; 30 og da det nu i Almindelighed ikke kan antages, at udenlandske Skribenter skulde paa Titelbladet af deres Bøger forbeholde sig selv den danske Oversættelse, saa maa det jo være de danske Oversættere, som skulle beskyttes imod hinandens gjensidige Indgreb. Men jo mere det ovenfor af Motiverne hentede Hensyn maa indrømmes at have Gyldighed, desmere maatte man 35 vel fraraade en Bestemmelse, der forhindrer Concurrencen. Som bekjendt, er der ingen Green af vor Litteratur, der i den Grad er hjemfalden til Fuskeriet, som Oversættelsesfaget, og det vilde da formeentlig kun tjene til at vedligeholde denne slette Tilstand, og være lige ubilligt mod Publicum og de virkelige Oversætter-Talenter, om den Omstændighed, at Styverfængeriet var kommet 40

først tiltorvs med en Oversættelse, men en slet, skulde gjøre det utilladeligt for Andre at levere en god Oversættelse af det mishandlede Værk. Hvad de gamle classiske Værker angaaer, vilde det være paafaldende, om Tilstedeværelsen af en Oversættelse, selv en god, skulde være en absolut Hindring
 5 for talentfulde Mænd til at forsøge deres Kræfter paa den samme Opgave; tvertimod har det stedse været anset for et godt Tegn i en Litteratur, at de gamle Classikere, især Digterne, fremstode i mange Oversættelser, hvoraf den ene søgte at overgaae den anden i Correcthed og Skjønhed, og man har ikke fundet større Betænkelighed ved denne Mangfoldighed end ved Mang-
 10 foldigheden af de nye kritiske Udgaver af Originalerne. Den samme Anskuelse har ogsaa stedse hersket med Hensyn paa Middelalderens og den nyere Tids berømte Værker, og vilde man gjøre en Undtagelse med Nutidens, sees ikke, med hvad Grund den kunde gjøres. Naar det hedder i Motiverne, at den Gjengivelse af en Andens Tankeværk, som man kalder Oversættelse, »ikke er me-
 15 chanisk, men i Virkeligheden danner et nyt Aandsproduct«, saa synes denne Anskuelse netop at være et Argument imod at forhindre Nogen fra den Ret at danne et nyt Aandsproduct; thi har hver enkelt Oversættelse sin egen Selvstændighed, saa er den samme Bog i to forskjellige Oversættelser ikke ganske den samme, og den ene maa da have Lov til at bestaae ved Siden af den anden,
 20 ligesom det ene originale Digtværk ikke udelukker det andet. Den Misbrug, som kunde drives med en allerede eksisterende Oversættelse, ved nemlig at lade den eftertrykke som ny, efter at enkelte uvæsenlige Forandringer vare foretagne i den, maatte kunne subsumeres under Bestemmelserne i § 13, og saaledes forebygges eller straffes.

25 Hvorvidt iøvrigt en Forfatter har en begrundet Ret til udelukkende at foranstalte sit Skrift oversat i andre Sprog, forekommer mig meget tvivlsomt. Oversætter-Talentet er en særegen Evne, hvoraf manges udmærket Original-Forfatter slet ikke er i Besiddelse, og man tør ikke vente, at Enhver vil erkjende denne Indskrænkning og afholde sig fra at fordærve sit eget Arbeide.
 30 Det forekommer mig, at Retten blot kan tilkomme Forfattere af strengt videnskabelige Arbeider, hvis Udbytte bestaaer i Formeler, Talstørrelser eller reent materielle Noticer, men at ethvert Skrift, hvori Formen er betinget ved æstetiske Momenter, altsaa ethvert Skrift, som kan henregnes til Litteraturen i indskrænket Betydning (hvad de Franske forstaae ved Littérature), maa
 35 overlades til den frie Concurrence.

Det andet Punkt angaaer § 17, nemlig Opførelsen af dramatiske Værker.

Jeg antager, at de Bestemmelser, som Udkastet fastsætter i denne Henseende, ikke ville gjælde for saa udtømmende, at jo en anden Lov, der specielt bestemmer Theatreens og de dramatiske Digteres Rettigheder, og som da vilde
 40 forholde sig til nærværende Lov, som Forordningen af 13 December 1837 for-

holder sig til samme, engang vilde kunne emanere. Dersom jeg ikke feiler i min Anskuelse, saa har nærværende Lov-Udkast en generel Character, og kommer kun forsaavidt i Berøring med de for nysnævnte Forordning og med de for en tilkommende Theaterlov specielle Gjenstande, som visse Overtrædelser paa disse Gebeter kunne paa analog Maade sammenstilles med Begrebet »Eftertryk«. Isaafald vil det ikke være urigtigt, at nærværende Lov ikke allerede indeholder Bestemmelser, der snarere maae forbeholdes den tilkommende Theaterlov, og især at den ikke foregriber Besvarelsen af saadanne Princip-Spørgsmaal, som maae finde deres Afgjørelse i denne.

Hvad der i denne Henseende har fremkaldt Betænkelighed hos mig, er, at § 17 bestemmer et vist Tidsrum (her 10 Aar efter Forfatterens Død), udenfor hvilket det dramatiske Værk, eller, rettere sagt, det Theater, som har tilegnet sig det, ikke længere nyder den tidligere Beskyttelse mod Andres Tilegnelse deraf. Det vilde altsaa ikke engang staae i en Forfatters Magt at overlade et bestemt Theater sine Værker som dette Theaters Eiendom (naturligviis kun som Eiendom i et Repertoire), hvilket hidtil har været Praxis ved det Kongelige Theater i Kjøbenhavn, og ligeledes har været idetmindste stiltiende antaget ogsaa for de andre kjøbenhavnske Theatres Vedkommende. For Provindserne har Forholdet været anderledes; og den altfor store Frihed, hvormed Provindstheatrene have tilegnet sig de dramatiske Værker, uden at yde Forfatterne noget Vederlag, trængte vistnok til den Indskrænkning, som § 17 i nærværende Udkast bestemmer. Men Et er Theatrenes Forhold til Forfatterne, et Andet deres Forhold til hinanden indbyrdes; og naar Lov-Udkastet regulerer det førstnævnte af disse Forhold, maa det, synes mig, vogte sig for altfor generelle Bestemmelser, der tillige ganske eller for en Deel omfatte det andet Forhold, i hvilket de mulige Overtrædelser ikke have Analogie med Eftertryk, og som derfor maa falde udenfor nærværende Lov-Udkast.

Naar Talen er om, hvad der hidtil har været Principet med Hensyn paa Theatrenes Eiendomsret, da kan der blot være Spørgsmaal om Hovedstaden, da i Provindserne al Vilkaarlighed har gjort sig gjældende. Men i Hovedstaden har man antaget, at ethvert Skuespil, hvormed et bestemt Theater paa lovlige Maade havde forøget sit Repertoire, var — indenfor Hovedstadens Grændser — dette Theaters udelukkende Eiendom, og at følgelig ethvert Theater maatte have sit eget Repertoire. I Paris, hvor den dramatiske Kunst dog har blomstret meer end noget andet Sted, har dette Princip stedse været overholdt med al Strenghed; og uagtet denne og lignende Bestemmelser nærmest ere fremkaldte af materielle Hensyn, og vel af de Fleste ogsaa kun betragtes fra denne Side, ligger der en dybere Fornuft i dem, idet de udspringe af selve Kunstens Natur, og væsenligen bidrage til dennes Fremme og Forædling. At det samme Stykke samtidigt eller med korte Intervaller opføres paa forskjel-

lige Theatre i samme Stad, kan nemlig blot vildlede Publicum ved at drage dets Interesse fra den dramatiske Digtetekunst eller den musikalske Composition ganske eensidigt over paa den sceniske eller musikalske Udførelse, som da bliver det eneste Maal for dets Opmærksomhed, og Gjenstanden for dets
 5 sammenlignende umodne Kritik. Det ligger i Sagens Natur, at ved Theatret er den poetiske og musikalske Composition det Primaire, Skuespillernes og Sangernes Kunst det Secondaire. Alt, hvad som bidrager til at forrykke dette normale Forhold, bidrager til Theatrets Ruin, idet Kunsten bliver stillet i Skygge for Virtuositeten. Jo mere i hele Verden Theatrene allerede have tabt
 10 eller ere paa Vei til at tabe deres ideale Berettigelse og gyldige Betydning, desto vigtigere er det at holde alle saadanne Foranstaltninger borte, der blot kunne tjene til at paaskynde Opløsningen, og det er derfor, jeg vil tillade mig at henstille, om ikke § 17 i Udkastet idetmindste burde undergaae en ny Redaction, hvoraf tydeligt saaes, at Meningen ikke er at lade Theatrenes ude-
 15 lukkende Ret være indskrænket til det korte Tidsrum af 10 Aar efter en Forfatters Død.

Jeg slutter med at bede saavel Cultus- som Indenrigsministeriet om i disse faa Bemærkninger at see min gode Villie til at efterkomme den til mig rettede Opfordring, for at bidrage, om end nok saa Lidet, til den gavnlige Sags Fremme.

20

Allerærbødigst

J. L. Heiberg.

1013. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn d. 27de August 1857.

Paa min derom nedlagte allerunderdanigste Forestilling har det behaget
 25 Hans Majestæt Kongen ved allerhøieste Resolution af 24de dennes allernaadigst at tillægge Secretair H. Christensen Constitution som Directeur for det Kongelige Theater og Capel.

Hvilket tjenstligst meddeles Dem til behagelig Efterretning.

C. Hall.

30 1014. *Andreas Munch til J. L. Heiberg.*

Christiania den 18 Septbr. 1857

Til Theatercensoren

Efterat jeg ved Skrivelse fra Directeur Christensen af 1te ds var underrettet om, at min til det Kgl. Theater indsendte historiske Tragoedie »Lord William Russell« ikke for Tiden kunde antages til Opførelse dersteds, fordi
 35 jeg ikke havde villet foretage de ved ham af aldeles uæsthetiske Grunde fore-

slaaede Forandringer i Stykket (d. v. s. Udtagelse af en hel, i Handlingen vigtig indgribende Figur) — har jeg Dags Dato modtaget Theatercensorens Skrivelse af 12 ds hvori til Overflod meldes mig, at det Kgl. Theater for Tiden seer sig nødsaget til at renoncere paa Benyttelsen af bemeldte Tragoedie. Modtagelsen af disse Skrivelser erkjendes herved. Manuscriptet bedes tilsendt 5 Balletmester Bournonville.

ærbødigst

A. Munch.

1015. *J. L. Heiberg til Harald Christensen.*

Kjøbenhavn 11 October 1857.

(Koncept).

10

Hr. Directeur!

Det vil maaskee i første Øieblik undre Dem at finde mit Navn under Svaret paa det Brev, som De under 3 dennes har tilskrevet min Kone. Jeg skal i den Anledning kun erindre om en Replik i et fransk Stykke, hvor en Dame siger, at naar man har en Mand, har man en Secretair. Og sandelig er det ogsaa kun 15 i Egenskab af Secretair, at jeg har dyppet Pennen for at skrive disse Linier, thi Svaret er i Eet og Alt fra min Kone, ikke fra mig. Hun har, deels mundtlig, deels skriftlig, meddeelt mig sine Anskuelser og Betænkninger over de enkelte Punkter i Hr. Directeurs ærede Skrivelse, og min Forretning har kun været at samle dette Materiale, og søge at bringe det i en let overskuelig Form. 20 Endelig har det færdige Brev i Concept været hende forelagt, og alle de Forandringer, Tilsætninger og Udeladelser, for hvilke hun bestemte sig, ere foretagne efter hendes Villie, saa at nærværende Linier ganske maae betragtes, som om de vare skrevne og undertegnede af hende selv.

Fru Heiberg maa begynde med at takke Dem, Hr. Directeur, for den mod- 25 tagne Skrivelse. At De har villet skjænke hende en saa udførlig Udvikling af Forholdene, at De har viist hende en saa stor Tillid, som en saadan Fremstilling forudsætter, og endelig at De, hvad der synes hende umiskjendeligt, har talt ud af Deres virkelige Overbeviisning, er Noget, som hun i høi Grad paaskjønner, idet hun i efterfølgende Bemærkninger ønsker at gjøre Gjengjæld paa 30 samme Maade.

De har aabnet Deres Meddelelser med en historisk Oversigt over Theaterbegivenhederne siden forrige Saisons Slutning. Om Sandfærdigheden af det Factiske i denne Oversigt kan Fru H. naturligviis ikke nære mindste Tvivl, ligesom hun ogsaa med Fornøielse griber Leiligheden til at forsikre, at hun 35 ikke har Grund til at klage over Brud fra Deres Side, Hr. Directeur, paa nogen med hende truffen Aftale, og at hun desavouerer enhver Efterretning om, at

hun skulde have betragtet Sagen saaledes. Men derimod seer hun de anførte Facta fra en anden Side og i et andet Lys, og lægger en anden Betydning i dem, end den, som De synes at tillægge dem.

De siger, Hr. Directeur, at Betingelsen for Deres Overtagelse af Theater-
bestyrelsen var at erholde en æsthetisk Assistance, og at denne blot kunde
ydes Dem paa een af to Maader, nemlig enten ved en Meddirecteur af speciel
æsthetisk Dannelse og Indsigt, eller ved en Scene-Instructeur, som kunde ga-
rantere Personalets Bistand og Understøttelse. Heri kan Fru H. ikke undlade
at see noget Mere og Andet, end hvad Ordene udtrykkeligt udtale. Thi ingen
Scene-Instructeur kan, som saadan, afgive denne Garantie, der jo ogsaa
ganske ligger udenfor hans Function som Leder af det Kunstneriske i Fore-
stillingerne. Det er kun i sig selv, at Bestyrelsen maa søge denne Garantie,
ihvor vanskelig den end kan være at tilveiebringe; og hvis derfor en Scene-
Instructeur virkelig kunde tilveiebringe den, saa vilde det ikke være i hans
Egenskab som saadan, men fordi der i Personalets Mening tillagdes ham en
slig Indflydelse og Betydning, at han var at betragte som Med-Directeur,
om ikke af Navn, saa dog i Gjerningen. Og man kan da være overbeviist om,
at jo mer han følte sig som Medbestyrer, desto ligegyldigere og udeligere
vilde han blive i sin egenlige Function. At det imidlertid er Deres Mening,
Hr. Directeur, at beklæde den nye Scene-Instructeur med en saadan Myndig-
hed, ligger ligefrem i det af Dem fremstillede Alternativ, saaledes som De
opfatter det, nemlig enten en Meddirecteur, eller en Scene-Instructeur som
den omtalte, det vil da sige, i begge Tilfælde en Meddirecteur. Thi ellers vilde
der her slet ikke være noget Enten—Eller, men et Baade—Og; thi Theatret maa
have baade Directeur og Scene-Instructeur, og hvad enten Directionen bestaar
af Een eller To eller Flere, maa der være en Scene-Instructeur, og man kan aldrig
have Valget mellem denne Sidste og en Meddirecteur. Naar da Fru H. har yttret,
at hun ikke kunde ville staae under et Skuespiller-Regiment, saa maa hun med
stor Betænkelighed imødesee en Foranstaltning, der ikke saameget vil lede
til et saadant, men snarere ifølge Hr. Directeurs egen Fremstilling, allerede
i sin Fødsel er det. At Dette virkelig forholder sig saa, fremgaar endydermere
af de Ord, at det ene af disse Alternativer udelukker det andet. Dette kunde
nemlig ikke siges, ifald der var Spørgsmaal om en Meddirecteur paa den ene
Side og en virkelig Scene-Instructeur paa den anden, men vel, naar Denne
skal udrette hvad der ellers tilkom Meddirecteuren. Hertil kommer, at den
Personlighed, som man her har udseet til at udøve en allerede i sig selv saa
mislige discretionnaire Myndighed, er, efter Fru Heibergs Mening, den mest
Uskikkede, man kunde vælge, da hans Forfængelighed, Arrogance og Mangel
paa Tact, hans slette Tone og forsømte selskabelige Opdragelse maae gjøre det
utaaleligt at staae i Embedsforhold til ham. Han har, som bekjendt, altid

villet være den Regjerende og Befalende, men forstaaer det ikke, fordi han har sprunget den forberedende Lærdom over: den, at være den Lydende.

De har den bedste Mening, Hr. Directeur! De vil lade alle de første Personligheder komme til indbyrdes begrændset Indflydelse; De vil ikke være partisk for eller imod Nogen, men staae midt i de oprørte Bølger, urokket af disses indbyrdes Kamp. Formaalet er skjønt, men De vil tilgive Fru H., der har et saa gammelt Kjendskab til Theatrets Forhold, naar hun troer, at det ikke vil lykkes Dem at opnaae det tilsigtede Maal ad denne Vei. Erfaringen synes allerede at have bekræftet det, og hun maatte tage meget feil, om ikke Deres egen sandfærdige og nøiagtige historiske Oversigt afgiver Beviis derfor. Det er fuldkommen sandt, at Ingen af Personalet bør tiltage sig Indflydelse paa Embedsbesættelser, for hvilke ene Bestyrelsen raader og er ansvarlig. Men hvad Andet er det, som i det omtalte Tilfælde er skeet, end netop at Visse af Personalet have sat en saadan Administrationsbestemmelse igjennem, ja endog tvunget, om end ikke Dem, Hr. Directeur, saa dog Ministeren til at opfylde Fordringen? Thi Ministeren var jo tilbøielig til idetmindste at udsætte Sagen indtil videre. Men da der, efter Deres eget Sigende, trak Skyer op paa Horizonten og behøvedes et kjølede Pulver, forlangte Ministeren Underhandlingen fornyet, og gav Fordringen sit Tilsagn, saa at det ikke er hans Skyld, at Sagen ikke forlængst er afgjort. Opsættelsen af vedkommende Persons Samtykke er naturligviis kun en tom Formalitet og altfor let at gennemskue. De selv siger, at det vilde give et slet Exempel for Disciplinen, ifald Personalet raadede for Embedsbesættelser, men det er jo netop Dette, som her er skeet, thi det vilde dog være altfor eensidigt at antage, at Disciplinen blot rokkedes ved Fru Heibergs Indgreb, men ikke ved de Andres. Men desuden har det aldrig været Fru Heibergs Mening at ville enten i dette eller i noget andet Punkt sætte Noget igjennem ved at tiltrodse sig det. Herom kan den fredelige Virksomhed paa hendes lange Theaterbane afgive Vidnesbyrd, og alle de mange Directeurer, under hvilke hun har tjent, have eenstemmigt bekræftet det. I den af Dem omtalte Samtale med Ministeren har hun derfor været langt fra at gjøre Høedts Ikke-Ansættelse som Scene-Instructeur til Betingelse for hendes Forbliven ved Theatret; tvertimod var det en Beskedenhedsfølelse, der afholdt hende fra at tiltrodse sig sine Ønskers Opfyldelse, ved ligesom at true med sin Bortgang. Den samme Følelse gjorde sig gjældende ligeoverfor Ministeren i Samtalen om Prof. Holst, og Ministeren maa kunne bekræfte for Dem, at ikke et Ord er undsluppet hende, hvorved hun gjorde Holsts Ikke-Ansættelse til Betingelse, men at hendes Fremstilling af Sagen kun havde Ønskets Form. Det Samme er Tilfældet nu; hun er saa langt fra at ville stille nogen Betingelse, at hun ikke engang nu mere kunde ønske, at den omhandlede Sag, efter at være kommen saa vidt, gik tilbage, og især naar det var

for hendes Skyld. Men derimod tiltroer hun sig Ret til at bestemme, hvorvidt hun formaaer at udøve sin Kunst under saa forandrede Forhold, under en Afhængighed, som kun Tilfældets Luner have sat hende i. Om ikke alt Dette vil afficere hendes Sind og berøve det den Frihed, som er nødvendig til Udøvelsen af hendes Kunst, saaledes som hun udøver den, er et reent individuelt Spørgsmaal, som hun maa søge besvaret i sin Samvittighed, men hun benytter det ikke som Middel til at sætte sit Ønske igjennem. At det vilde være et Brud paa Disciplinen, om hun eller Nogen kunde tiltrodse sig Noget, især naar det ligger udenfor Vedkommendes Competence, har hun allerede indrømmet, men tillige bemærket, at et saadant Brud alt har fundet Sted ved nærværende Leilighed. Men hun skal yderligere bemærke, at seet fra denne Side er det Skeete ikke af stor Betydenhed, thi efter at Ministeren har paany antaget den Skuespiller, som han kort iforveien havde været nødt til at afskedige paa Grund af Disciplin-Overtrædelse, ja endog tillagt ham betydelige Embeder ved Theatret, har Disciplinen faaet et saadant Knæk, at der for Øieblikket neppe kan være Tale om den, og mange Aar ville hengaae, inden den gjenoprettes. Det er saaledes at forudsee, at den Fred og Ro, som Hr. Directeuren medrette anseer som en væsenlig Betingelse for Theatertjenestens Fremme, ikke saa snart vil vende tilbage, selv om Fru H., ved strax uden videre at tiltræde sin Tjeneste, bragte hvad De selv kalder et Offer. At hun ikke har været utilbøielig til at bringe et Offer, har De, Hr. Directeur, seet af hendes Optrædelse i forrige Saison, thi De kan ikke tvivle paa, at denne kostede hende megen Selv-Overvindelse, og at Tilbøieligheden til at trække sig aldeles ud af en Stilling, der paa saa mange Maader var bleven hende forbitret, var et betydeligt Lod i Vægtskaalen, som der hørte en stærk Modvægt til at opveie. Men hermed ventede hun ogsaa, at hendes Offere for det Første skulde være forbi og troede ikke, at der saa hurtigt skulde affordres hende et nyt, paa samme Tid, som Fredens og Disciplinens Forstyrretere skulde erholde ethvert Ønske opfyldt. Hun havde ventet, at disse seirende Herrer dog havde en Følelse, der sagde dem, at det var unobelt strax at begjære end yderligere Offere. Thi Veien til Fred, Ro og Forsoning kan dog neppe være den, at ethvert Offer bringes af den ene Part, for at den anden kan modtage det som »kjølede Pulver«. Til kjølede Pulvere trænge de hidsigste Forløbere i Personalet idelig og idelig, men det vilde være for meget forlangt, om en Enkelt skulde udrede det store Quantum, som her kan behøves.

Fru H. har allerede givet den Erklæring, at hun ikke har Grund til at klage over noget Brud fra Hr. Directeurens Side paa de med hende truffne Aftaler. Men hun venter, at De, Hr. Directeur vil give hende det samme Vidnesbyrd. Thi naar De yttre, at De, inden De bestemte Dem til at benytte Hoftheatret, først forsikkrede Dem hendes Bistand, da kan hun, som ikke veed, hvor

tidligt Bestemmelsen blev tagen, vel ikke benægte Dette, men nogle Omstændigheder ere her oversprungne, som væsenligt modificere Sagen. Dengang hun sagde til sin Broder, for at han igjen skulde underrette Hr. Directeuren derom, at ihvor ubehageligt det end vilde være hende at spille paa Hoftheatret, fandt hun sig dog ikke berettiget til at unddrage sig fra den fælleds Pligt, medens hun kun udbad sig fritagen i September, vidste hun endnu Intet om det ovenfor omtalte nye Offer, som krævedes af hende. Og i den første Samtale, som hun havde med Dem paa Sølyst, var hun endnu ligesaa uvidende om hvad der forestod. De siger selv, at hun, paa Deres Begjæring, føiede sig i at optræde i September, men dog først efter at De, paa hendes Spørgsmaal om, hvorledes det blev med Høedts Ansættelse, havde svaret: »Der er ikke Noget om«. At disse Ord skulde forstaaes saaledes, at Embedet allerede var tilbudt Hr. Høedt, eller ialfald om faa Dage blev ham tilbudt, saa at det blot beroede paa ham, om han vilde modtage det, men at han kun endnu ikke havde afgivet sin endelige Erklæring — en saadan Betydning af Ordene »der er ikke Noget om« kunde hun dog umuligt ane. Og dog var det saa, thi kort efter var Rygtet i Alles Munde, og indrømmedes ogsaa tilsidst af alle Vedkommende, da Sandheden ikke længere kunde skjules. Det var indlysende, at Fru Heiberg her havde været Gjenstand for en mod hende anlagt Intrigue, hvis Bytte hun ikke kunde ønske at blive. Hun var i et Par Dage uvis om, hvad hun skulde beslutte, da en under disse Omstændigheder beleilig Sygdom paatog sig den foreløbige Decision i Sagen. Ligesom Naturen viseligen har indrettet det saaledes, at nogle af de farligste Dyr ere lette at fange, saa er det en ligesaa viis Indretning i Theaterpersonalet, at Snakkesygen ofte gjør Lysten til at intriguere uskadelig.

Hermed forlader Fru H. den historiske Oversigt, og gaaer til Betragtningen af den æsthetiske Udvikling i Hr. Directeurens Brev.

De antager, Hr. Directeur, at, som Tilstanden er for Tiden, dreier Spørgsmaalet sig paa den ene Side om Fru H., paa den anden om Hr. Høedt. Disse To ere altsaa de modsatte Poler for den nuværende Skuespilkunst ved Theatret. Fru H. vil ikke nægte, at denne Sammenstilling har forundret hende. Hun troer — ikke i Ubeskedenhed, men kun i al Oprigtighed — at det ikke gaaer an at stille Dem, som i over 30 Aar har gjort en uafbrudt og omfattende Theatertjeneste, og derved erhvervet sig den Sikkerhed, som en saa lang Skole giver, sammen med en Person, der endnu er ny og uerfaren paa Kunstnerbanen, og som først gennem en Række af fremtidige Forsøg og Anstrengelser skal documentere Omfanget og Beskaffenheden af sit Kald. Jean Paul siger, at, for at indlade sig paa en Polemik, bør man tage samme Hensyn som ved Udfordringer: det kommer an paa, om de To ere »jevnybyrdige«. Det Samme kan siges om alle saadanne Sammenstillinger, hvori der er en Modsætning af

forskjellig Retning, thi Modsætningen maa staae paa en fælleds Basis, men denne findes kun hos Dem, der ere Jævnbyrdige; ellers bliver Sammenstillingen en altfor haltende Lignelse. Hvad nu Hr. Høedt angaaer, da er han vistnok i Besiddelse af flere gode Evner, og vilde være en heldig Acquisition for 5 Theatret, dersom hans personlige Character var anderledes. Saaledes som den hidtil har viist sig, vil den være ham en uovervindelig Hindring for en sand og alvorlig Tilegnelse af Kunstens Idee, vil paatrykke hans Præstationer et futilt Præg og spærre ham Veien til Fuldkommenhed. Dog, Dette være som det vil, Saameget staaer fast, at han endnu er ny i sit Fag, og saaledes ikke 10 kan have den Sikkerhed, som den mangeaarige Selvprøvelse i Kunsten giver; derfor seer man ham ogsaa vaklende og famlende efter det Rette i saa godt som alle nye Roller. Dette er nu i sig selv ingen Bebreidelse; det vilde tvertimod være besynderligt, om det var anderledes, thi man har Meget at lære, inden man opnaaer Holdning og Fasthed; men man kan ikke sammenstille et 15 Tilkommende med et Nærværende.

Fru H. har som Skuespillerinde vistnok sine Feil og Mangler; Dette forstaaer sig saa ganske af sig selv, at det næsten bliver en Trivialitet at sige det. Mellem den store Trop Efterlignere, som findes i enhver Kunst, kan Mangen have taget hende til Mønster, uden at reproducere Andet end hendes 20 Skyggesider. Derimod at see disse, hvor de findes, gjøre sig Rede for dem, og selv stræbe at undgaae dem, forudsætter en større Begavelse end den slaviske Efterligners, og er upaatvivlelig det eneste Rigtige. Men det er dog endnu kun en negativ Fortjeneste, og for saa godt Kjøb bliver man ikke Stifter af en ny Skole, Repræsentant for en ny Retning. Fru H. selv er det aldrig faldet 25 ind at præterdere, at hun har frembragt en Skole. Den Lykke er falden i hendes Lod, at have paa sin lange Teaterbane kunnet see og virke med en Række af udmærkede Kunstnere og Kunstnerinder, just dem, som have givet det nyere danske Theater den store Glands og Berømthed, som det nyder selv i Udlandet. Hun har seet op til disse Forbilleder, har uddannet sig i deres 30 Skole, har stræbt at tilegne sig deres Fuldkommenheder, uden dog at blive en Copie af dem, enten i deres Dyder eller Lyder. Havde hun, vragende denne Skole, havt den Prætention selv at stifte en ny, da var hun, som Den, der vil flyve uden Vinger, falden til Jorden, og hendes Navn som Skuespillerinde vilde maaskee nu være glemmt.

35 Men selv om Fru H. kunde gaae ind paa Deres Sammenstilling, Hr. Directeur, maatte hun føle sig forundret over den Character, hvormed De betegner hendes Retning. De siger, at den er det Følelsesfulde, det Sværmeriske. Det er ikke let at indsee, hvorfor just disse to Momenter ere udhævede. Fru H. har spillet omtrent i alle de Fag, hvori et Fruentimmer kan spille, ja endog 40 i fleer, thi hun har ogsaa spillet ikke blot Drengeroller, men Mandsroller. Hun

har gennemgaaet den hele Scala af dramatiske Fremstillinger (selv Synge-
stykket og Balletten ikke udelukkede), lige fra det Pathetiske til det Burleske.
At hun i denne store Mangfoldighed ikke har kunnet egne sig ligemeget for
alle Fag, forstaaer sig af sig selv, men Mangfoldigheden har virket paa hendes
Uddannelse i Almindelighed, og Øvelsen selv i de Fag, som mindre passe for 5
hendes Evner, har givet hende et Udbytte, som er kommet hende tilgode i
de Roller, der væsenligen betegne hendes Fag. At dette nu just skulde være
det Følelsesfulde og det Sværmeriske, kan hun selv ikke indrømme, hvorimod
hun anseer de naive og skjelske Characterroller i Lystspillet for den Op-
gave, hun især har været kaldet til at løse. De vil, Hr. Directeur, ved at gjen- 10
nemgaae de ældre Aargange af Repertoiret, let finde Dem overbeviist om, at
det netop er i det nævnte Fag at den store Masse af hendes Fremstillinger
falder, og just de, som allermest have befæstet hendes Navn i Kunsten. Men
hvorledes skulde hun netop i disse Fremstillinger have vakt saa stor Sym-
pathie — og at denne ikke var en Modesag, sees af Tidsrummets Længde — 15
dersom hun ikke, just i disse Stykker, hvor enhver traditionel Maneer virker
aldeles ødelæggende, havde anvendt en naturlig, alle Nuancer accentuerende
Diction, hvortil man tidligere ikke var vant i denne Art af Stykker, hvorfor
de ogsaa sjældent gjorde Lykke, men som nu Flere med større eller mindre
Held stræbte at tilegne sig, og hvoraf endnu en god Tradition spores hos de 20
Herrer Wiehe og Høedt. Naar derfor denne Sidste nu skal betragtes som Re-
præsentanten for den naturlige Diction i Modsætning til den mere kunstlede
— thi herpaa løber dog egenlig Sammenstillingen ud — da synes det, at man
aabenbart fornægter det Factiske og stiller Forholdet paa Hovedet. Ihvor
meget end Hr. Høedt ligefra sin første Begyndelse har givet sig Mine af at 25
være den Udlærte, der skal være Lærer for Andre, tør man dog ikke forud-
sætte saa stor Ulærvillighed hos ham, at han ikke ved Fru Heibergs Fremstil-
linger skulde have faaet Øinene aabnede for det Væsenlige i Det, der nu skal
gælde for hans egen Opfindelse. Fru H. tager ikke i Betænkning at yttre
Dette, om det end kunde have Udseende af Ubeskedenhed. I en Skrivelse 30
som den nærværende gjælder det især om Sandheden, og for denne maae andre
Hensyn vige.

Den danske Skuesplads har i en Række af Aar nydt en meget stor Anseelse.
Nationen elsker den, og Fremmede, som have havt Leilighed til at lære den
at kjende, have udbredt i Udlandet den almindelige Mening, at den for Øie- 35
blikket er noget nær den første i Europa. Dette Rygte har den, og havde det
allerede inden Nogen vidste, at Hr. Høedt var til. Vil man da nu sige, at den
siden hans Medvirkning er gaaet tilbage? Thi ellers forstaaer man ikke de
idelig gjentagne Raab om at redde den. Det maatte da være Charlataneriet,
der paatog sig en unødvendig Redning, ligesom Mirakeldoctorerne paanøde 40

de Sunde deres Tinctur. Er derimod Theatret virkelig blevet Patient, saa har De, Hr. Directeur, maaskee udfundet den rette Aarsag, Mangelen paa Fred og Ro i Gemytterne, og det gjælder da her som i andre Sygdomme: Uden Sindsro ingen Bedring. Men isaafald bliver det netop Hr Høedts Optagelse i Personalet, som har bevirket Theatrets Tilbagegang, thi Fred og Ro havde hersket i flere Aar, men forsvandt fra den Dag, han først betraadte Theatergulvet, og det bliver da kun mærkeligt, at man troer at kunne redde Patienten ved det samme Middel, som har paadraget ham Sygdommen.

Fru H. gjør, som allerede bemærket, ingen Fordring paa at have den Betydning, Hr. Directeuren tillægger hende, som Repræsentant for en særegen Retning i Kunsten, men hun troer heller ikke, at denne Betydning kan tillægges Hr. Høedt. Var det imidlertid saa, at her to forskjellige Skoler havde hver sin Repræsentant, vilde de jo paa den naturligste Maade komme til deres Ret derved, at enhver af Repræsentanterne i sin Fremstilling paa Scenen gjorde sin Skole gjældende, og det sees da ikke, hvorledes der heri kan ligge noget Motiv til at gjøre den Ene til Scene-Instructeur, især da De selv, Hr. Directeur, anseer begge Skoler for lige berettigede, og følgelig ikke kunde ville give den ene en Overvægt over den anden, et officielt Stempel, om det endog kun var et udvortes Præg, thi Andet vilde det dog i Virkeligheden ikke blive, eftersom en Scene-Instructeur ikke kan have synderlig Leilighed til at befæste og udbrede en bestemt Skuespiller-Tradition. Dette staaer snarere i Elev-Instructeurens Magt, og Hr. Høedt er saaledes allerede i Besiddelse af det bedste Middel til at gjøre en Skole gjældende, forsaavidt som hans Fremstillinger paa Scenen ikke skulde vise sig tilstrækkelige dertil.

Og hermed maa dette lange Brev være sluttet. Fru H. har benyttet den hende af Hr. Directeuren givne Anledning til at udvikle sine Anskuelser, men hun har ikke i fjerneste Maade havt til Hensigt at indvirke paa Bestyrelsens Beslutninger eller at lægge Hindring iveien for hvad denne efter sin Overbeviisning anseer for det Rette. Ligesom hun allerede har yttret, at hun paa Sagens nuværende Standpunkt ikke kunde ønske, at den paatænkte Ansættelse gik tilbage, er det paa den anden Side ligesaa vist, at hun heller ikke kan ønske, at den finder Sted. Enten det Ene eller det Andet skeer, vil det altsaa være imod hendes Ønske, og det er saaledes kommet til et Punkt, hvor hun ikke længere kan finde sig tilfreds i sin Stilling, og hvor hun følgelig maa finde sig berøvet den nødvendige Forudsætning for en sand kunstnerisk Virksomhed. Hvad hun under disse Omstændigheder og i det Hele under de nuværende Theaterforhold troer at maatte beslutte sig til, derom skal hun imidlertid med det Første tillade sig at indkomme med yderligere Meddelelse.

Jeg har den Ære at undertegne mig, Hr. Directeur,

Deres ærbødige J. L. Heiberg.

1016. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

26 Novbr. 1857.

Kjære Ven!

Det Rygte, at vi tænke paa at gjøre en Reise i Udlandet, har ligesaa lidt Grund som de fleste Rygter baade om os og Andre, f. Ex. at jeg har skrevet en Bog om Theatret, og at den skal være saa interessant. Det Sidste lader sig dog forsvarre, thi en uskreven Bog er altid interessantere end en skreven. 5

Men hvorom Alting er, uagtet vi ikke tænke paa at reise, haabe vi ligefuldt paa at see Dem og træffe sammen med Dem.

Deres hengivne

J. L. Heiberg. 10

1017. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

den 3d Dec 1857.

(Koncept).

Kiære Ven.

De erindrer vist endnu, at B.[esøget i Kjøbenhavn] blev ansat til Opf. ifjor i Mts, men at Prof. D.[orph] raadede til at opsætte det til næste Saison, eftersom det først kunde komme frem i den ugunstige Mai-Maaned; og tillige husker De vel, at det blev givet Preference fremfor »Kongens Yndling«. Desværre maa jeg nu næsten slutte af Directeur Christensens Skrivelse, at ligesom der Intet bliver af Preferencen, saal. er det et stort Sp, om og naar det kan gaae i denne Saison. Han tilføier tillige, at han endnu ikke veed, om han i. kommer til at ønske nogen Forandring i Rollebesætningen. At dømme her- 15 efter har det lange Udsigter med Opførelsen.

Formaaer nu De, kjære Ven, at virke Noget for denne Sag? Hvis De kunde, vilde Forf. være Dem meget forbunden; thi som anonym kan han selv i. vente at sætte Noget igjennem. Men Stykkets Opførelse maatte da ikke udsættes 25 til Saisonens sidste Maaned.

Med en venskabl. Hilsen til Deres Kone

Deres heng.

[Henr. Hertz].

1018. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

9 Decbr. 1857. 30

Kjære Ven!

Nogen umiddelbar Indvirkning paa at bringe »Besøget i Kjøbenhavn« hurtigt paa Scenen, kan jeg vistnok ikke have. Saavidt jeg kan indsee, er der en Intrigue imod dette Stykke, og det forekommer mig ikke usandsynligt, at

Motivet maa søges deri, at en Skuespiller, som ikke har villet spille en af Hovedrollerne, alligevel ikke vil tillade, at en Anden maaskee kommer til at høste stort Bifald i samme. Det er muligt, at jeg tager fejl. Men hvad jeg under alle Omstændigheder vilde tilraade Forfatteren, er, at skrive til Theaterdirecteuren, at han renoncerer paa sin Ret til Rollebesætning, overladende samme ganske til Directeuren, men at han saa ogsaa, i Henhold til det nye Forfatter-Regulativ, forlanger Stykket opført efter Ancienniteten af dets Antagelse, da det isaafald maa blive det første originale Arbeide, som bringes paa Scenen. Anledning til en saadan Erklæring findes jo allerede i Directeurens Yttring om ønskelige Forandringer i Rollebesætningen, og nogen stor Risiko kan der vel heller ikke være ved at overlade en Rollebesætning til Directeuren, da det jo er i hans ligesaavel som i Forfatterens Interesse, at et Stykke besættes saa godt som muligt, under behørigt Hensyn til det hele Repertoire, som er under Indstudering, da det gjælder her, som overalt, at den Enkelte maa 15 offre Noget for det Heles Skyld.

Andet veed jeg ikke at raade til i denne Sag.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

1019. *Carl Brun til J. L. Heiberg.*

Kbhvn. Mandag Morgen d. 21de Dec. 57.

Hvorledes kan mit dybtbevægede Hjerte med Ord udtrykke hvad det følte da det saae den uvisnelige Krands, som De, kjære Herr Etatsraad har slynget om min uforglemmelige Ida's Tinding? O Lykkelige ere de Høitbegavede der saaledes kunne omkrandse deres Følelser med Straaler fra Pindi Højder; de maa føle deres Savn dybere, og tillige lægge en velgjørende Balsam paa det blødende Hjerte, de Lykkelige der saaledes kunde sige med Ord, hvad vi 25 Andre føle, naar vore Taarer flyde i det stille Lønkammer.

Skjøndt vores Paulun, det uforglemmelige Sophienholm, maatte gaae over i fremmede Hænder, saa har dog Bølgernes sagte Squipen mod Bredden, og Vindens Susen i Grantoppene ofte med Veemod tilbagekaldt mig hendes og hendes Moders Minder, — jeg kan næsten ikke nærme mig disse Steder.

Dog — snart mødes vi ved andre Bredder, hvor hendes matte Øie vil straaale i fornyet Glands.

Med inderlig Tak!

Carl Brun.

1020. *H. L. Martensen til J. L. Heiberg.*

Kbhvn 21 Decbr 57.

Herr Etatsraad Heiberg

Tillad mig kjære Ven at takke Dem for det uforlignelig skønne Digt De har skjænket os over Grevinde Bombelles. Om man end, hvad der er Til-

fældet med mig, aldrig har seet eller kjendt hende, som er Digtets Gjenstand, gribes man dog ved dets Læsning af en dyb Erindringens Magt, og det er os som havde vi kjendt hende og ofte mødt hendes ungdommelige Skikkelse med den blegrøde Rose i Haaret, i hine Frederiksdalske Omgivelser. Man gribes og røres dybt af den Troskab i Følelsen, hvoraf dette Digt har sit Udspring. 5
Man glæder sig over den, som har bevaret sin Ungdoms Minder i en saa frisk og usvækket Nærværelse og man glæder sig paa den Afdødes Vegne, at hun, idet hun har fundet en Grav i sit Fædreland, ogsaa har fundet et Mindesmærke, der paa den skønneste Maade viser, at hendes Ungdom, skjøndt forlængst forsvunden, dog ikke var glemt. 10

Maatte vi dog snart igjen høre Toner fra Deres Harpe, der saa længe har været taus! Maatte De, kjære Ven, dog snart igjen med Ungdommens og Poesiens Rige for Øie, sige som Goethe — som De dennegang har sagt det i beslægtet Stemning — »Ihr naht Euch wieder schwankende Gestalten« o. s. v.

Modtag disse Linier med sædvanligt Venskab. 15

Deres altid hengivne

H. Martensen.

1021. E. C. Tryde til J. L. Heiberg.

Khvn d. 21 Decbr. 1857.

Tak, Tak, kjære dyrebare Etatsraad Heiberg! for Deres herlige Digt i Dag over Grevinde Bombelles. Det var dog engang igjen Poesie, følelsesfuld, farve- 20 rig, duftende; en Sørgesang, men saa riig paa de deiligste Toner, at den maa formilde og vederqvæge. Den kaldte mig i Minde Deres for mere, end 40 Aar siden nedskrevne deilige Sonnet, »Med et lille Speik« et af de tidligste Digte fra Deres Haand, som jeg saae og jeg gjorde min Hustrue, som forstod at paaskjønne og glæde sig med mig over alt Skjønt og Godt, der naaede til vort 25 stille Hjem, [opmærksom paa] hvilken betydningsfuld Digter, vi i Dem kunde see imøde. Jeg har strax i Dag gjennemlæst og atter inderligt glædet mig over dette og de andre deilige Smaadigte til den da saa smukt og saa hjerteligt Besungne.

Tilgiv, at jeg ikke har kunnet tilbageholde min Tak og min Glæde indtil jeg 30 mundtlig kan udtale den for Dem; men denne herlige Morgenhilsen gjorde mit Hjerte varmt. Maa jeg tilføie min hjertelige og ærbødige Hilsen til Deres Frue. Hun hører ogsaa til det Skjønne og Gode, som jeg priser mig lykkelig over at have lært at kjende.

Deres hjerteligt hengivne 35

E. Tryde.

1022. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn d. 30te December 1857.

Paa Ministeriets derom nedlagte allerunderdanigste Forestilling har det behaget Hans Majestæt Kongen ved allerhøieste Resolution af 28de dennes aller-
5 naadigst at resolve:

at det Kongelige Theater og Capel fra 1ste Januar 1858 at regne under-
lægges Bestyrelse af en Direction, bestaaende af 2 Medlemmer, af hvilke
det 1ste Medlem specielt har at varetage de artistiske, det andet Medlem
specielt de administrativ-oeconomiske Anliggender, men hvis indbyrdes
10 Stilling og Virksomhed iøvrigt nærmere bliver at ordne ved en af Mini-
steriet udfærdiget Instrux;

og har Hans Majestæt derhos allernaadigst beskikket Professor i Æsthe-
tik ved Københavns Universitet, Etatsraad Dr. phil. I. C. Hauch til 1ste
Medlem, og hidtilværende constitueret Directeur for det Kongelige The-
15 ater og Capel, Secretair hos Cultusministeren, Justitsraad H. Christensen
til 2det Medlem af Directionen for det Kongelige Theater og Capel; lige-
som Hans Majestæt endelig allerhøiest har resolveret, at Alt, hvad der
i det under 23de Juli 1856 allernaadigst approberede Reglement for
Theatertjenesten og Feu- og Forfatterregulativerne er foreskrevet an-
20 gaaende »Theaterdirecteuren«, herefter skal gjælde om »Theaterdirectio-
nen«, dog at Directionens 1ste Medlem indtræder i den ved Feuregulativet
anordnede Feucomittee.

Hvilket tjenstligst meldes Hr Etatsraaden til behagelig Efterretning.

C. Hall.

25 1023. J. L. Heiberg til Det kgl. Teaters Direktion. Kjøbenhavn, d. 15 Januar 1858.

Den indsendte Comedie, »Fødselsdagsforæringerne«, modtagen fra Hr.
Justitsraad Theaterdirecteur Christensen med Skrivelse af 28 December f. A.,
følger hermed tilbage. Dette Stykke er ikke Andet end et Pøbel-Product, om
hvis Afbenyttelse der visselig ikke kan være Spørgsmaal.

30 Ved samme Leilighed har jeg den Ære at sende et hos mig indkommet
Drama, »Halte-Hulda«, af Hr. Bjørnstjerne Bjørnson i Norge. Herom skal
jeg for det Første tillade mig at bemærke, at dersom det norske Sprog virke-
lig har udviklet sig til en saa betydelig Afgang fra det danske, som man
maa troe efter dette Arbeide, saafremt Stilen ikke er en enkeltstaaende Eien-
35 dommelighed hos denne Forfatter, da maae norske dramatiske Værker her-
efter først oversættes paa Dansk, inden de kunne bringes paa den danske

National-Skueplads; thi det er ikke blot i enkelte Ord, betegnende locale Gjenstande, at Afvigelsen finder Sted, men det er hele Aanden i Sproget, som er aldeles udansk; det er Constructioner, som det danske Sprog slet ikke vedkjender sig. Afseet herfra, røber Stykket, efter min Formening, en paafaldende Mangel paa Kjendskab til Scenens Fordringer; ja der gives Scener heri, f. Ex. den lange Syngescene i 2den Act, der maa kaldes theatricalsk umulige. Endelig, betragtet fra et reent poetisk Standpunkt, er den Skildring af Lidenskaben, som Forfatteren har givet, og som man seer, at han betragter som Stykkets Qvintessens, i den Grad forceret indtil Affectation, at den synes at tyde paa en legemlig pathologisk Tilstand som Kilde til Lidenskaben, og man kan neppe undgaae at see paa Heltinden som paa en Patient. Det følger af disse Bemærkninger, at jeg maa fraraade Antagelsen af dette Stykke.

J. L. Heiberg.

1024. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 25 Januar 1858.

Hermed er jeg saa fri at tilstille Directionen et hos mig indkommet Manuscript, »Vagabunden, eller: Det kommer igjen«, Skuespil i 3 Acter, samt Brev fra Forf. til Directionen. Dette Stykke synes mig at kunne betragtes som et Sidestykke til den gamle Comedie »Gulddaasen«. Hvorvidt denne Omstændighed, uagtet Arbeidet har modtaget Nutidens Præg, er en anbefaling, skal jeg lade uafgjort. Ialfald forekommer det mig, at det nye Stykke har en lignende Mangel som det gamle, nemlig paa en vis Idealitet, som kunde opveie den detaillerede Skildring af det Spidsborgerlige. Imidlertid besidder dette Arbeide flere, som mig synes, gode Partier, og har — tiltrods for nogen Mangel paa Klarhed i den dramatiske Øconomie — dog saa meget Talent i sig, at det maaskee vilde være betænkeligt at afvise det.

....

J. L. Heiberg.

1025. *J. L. Heiberg til H. A. Hansen.*

Kjøbenhavn, 1 Februar 1858.

Kjære Hansen!

Jeg burde for længe siden have underrettet Dem om Modtagelsen af det tilsendte Dyr, og takket Dem for Deres utrættelige Opmærksomhed. Men jeg vilde ikke skrive, før Dyret var spiiist, for at jeg med det Samme kunde give en Attest om dets Godhed. Dette kunde nu rigtignok være skeet før, thi Dyret blev spiiist for 14 Dage siden, og jeg kan med Sandhed bevidne, at jeg aldrig har spiiist et mere udmærket Raadyr, og dette var Alles eenstemmige Mening. Dermed skal dog ikke være sagt, at de tidligere ikke i sig selv vare lige saa

gode, men af Frygt for at stege dem for tidligt, har man maaskee drevet Forsigtigheden for vidt ved at lade dem hænge lidt over Tiden. Det sidste er uidentivl blevet rigtigere behandlet, og var, som sagt, i høi Grad udmærket.

Min lille Navne maa jo, tiltrods for sin Fedme og Tykkelse, allerede være
 5 en Pokkers Karl, siden han kan sende saadanne Raadyr. Naar han kommer
 saavidt, at han selv kan skyde dem, bliver det dog neppe mig, som faaer
 Profiten deraf. — Jeg beder Dem og [Deres] Kone at modtage min Kones og
 mine venligste Hilsener og vore Ønsker for Deres og Deres Families Lykke i
 det nye Aar, som vel endnu paa den 1ste Februar tør kaldes nyt, og ikke vil
 10 finde, at et Nytaarsønske kommer for sildigt.

Deres bestandig hengivne

J. L. Heiberg.

1026. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

d. 7de Fbr 58.

(Koncept).

15 Kjære Ven,

Det er nok bedst, at jeg underretter Dem om, hvorl. det nu staaer sig med
 min Anonymt. for at De i. ved et ell andet Sp. skal sættes i Forl. Et. Hauch
 har tilskrevet mig, at han, ved Opførelsen af Besøget i K. befrygter Optøier
 i Theatret af de stridb. Isl.; og at dette i Begynd. af hs Bestyrelse af Theatret
 20 vilde være ham meget ubeh. Han foreslaaer mig derfor at navngive mig for
 at dele Ansaret. Jeg har (med mit Navns Underskrift) dog foreløbig privat
 svaret ham, at Ansaret i. kan falde paa ham, da Stykket er antaget og ansat
 til Opf. af hs Formd, at vi i. vilde eie eet St. af Holb., hvis man dengang havde
 ladet sig forknytte af mulige Optøier, at desl. Sc. vist i. var at befrygte af
 25 de sindige Isl. osv, men at jeg dog var villig til at navngive mig, naar det i.
 kunde være anderledes, og naar saa Stykket kom snart frem. Hvad han nu
 bestemmer sig til veed jeg i. Lader han min Anonymitet i Fred, da bliver
 De desværre igjen ulleiliget med at sende mig Souffl. Ex., hvori jeg har lovet
 nogle Forkortninger, og jeg maa i saa Fald forud bede Dem meget om Und-
 30 skyldning.

Med mange Hilsener til Deres Kone

Deres hengivne

[Henr. Hertz].

1027. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 5 Marts 1858

35 Med Hr. Etatsraadens Skrivelse af 28 Februar modtog jeg Skuespillet »Hær-
 mændene paa Helgeland« af Hr. Ibsen i Christiania. Ogsaa dette Stykke er,

ligesom flere af de nyere norske Forsøg paa at frembringe et eiendommeligt, nationalt Drama, bygget paa den islandske Sagalitteratur, men den hele Bestræbelse ad denne Vei er efter min Mening en Misforstaaelse, og Veien er kun en Afvei. De islandske Sagaer have en saa udpræget episk Character, at de blot kunne fordærves ved at bringes i dramatisk Form. Den Vildhed og Raahed, som de skildre, formildes i den oprindelige Form ved den episke Fremstilling, idet Islændernes historiske og litterære Interesse gjør sig gjældende som et Civilisationens Moment i deres Nationalcharacter, ved Siden af den raa physiske Kraft, som de skildre. Men i det Øieblik, man dramatiserer dem, bliver kun Stoffet i sin Raahed tilbage, og det formildende Moment kan ikke følge med, fordi det er knyttet til den oprindelige Fremstilling, og ikke kan opveies af de Nuancer, som en nuværende Digter, staaende midt i Nutidens Civilisation, kan frembringe som Surrogater. Man maa ogsaa indrømme, at Forfatterne ikke prøve herpaa, men tage Stofferne saa objectivt, at man næsten støder sig paa dem, thi i et Drama maa alt det Haarde blive endnu haardere end i en episk Beretning. Hvad der i dette og lignende Forsøg fortjener at bemærkes, er Bestræbelsen efter at fremme Illusionen ved Efterligning af den eiendommelige, concise Stil i Sagaerne. Den giver Anledning til visse paafaldende Constructionsformer, men som blive til staaende Typer, der gaae over til Maneer og Affectation. Et norsk Theater vil neppe fremgaae af Laboratoriet for disse Experimenter; det danske trænger lykkeligviis ikke dertil.

Hvad min Dom er om det andet ved samme Leilighed modtagne Stykke, Lystspillet »Paa Landet«, kan Hr. Etatsraaden see af den Yttring i Forfatterens Brev, at jeg allerede tidligere har forkastet det, hvilket jeg ligeledes har gjort ved alle andre Arbejder fra denne aldeles ukaldede Dramatiker.

Vedlagt har jeg den Ære at sende »Le fils naturel« af den yngre Dumas til behageligt Gjennemsyn og Bedømmelse af, hvorvidt det kunde fortjene at oversættes. Det er mig leveret af en Person, der isaafald ønsker at paatage sig Oversættelsen. Efter min Mening er denne Colos af et Drama kun en dialogiseret Roman, der maaskee som saadan kunde have en vis underordnet Fortjeneste, men i sin Prætension paa at være et Skuespil synes mig ganske forfeilet.

J. L. Heiberg.

1028. J. L. Heiberg til Peder Hjort.

19 Marts 1858.

Jeg takker Dem, høistærede Hr. Professor, for det meddeelte Blad, som hermed følger tilbage. Brevet er meget interessant; det giver et nyt Beviis paa det sjeldne, mønsterværdige Forhold mellem de to Digtere, hvorom der allerede er et saa betydningsfuldt Monument i den bekjendte og berømte Brev-

vexling mellem Schiller og Göthe. Den almindelige Anerkjendelse, som Schiller spaaer Göthes Farvelære, har denne dog endnu ikke opnaaet hos Physikerne, men det forstaaer sig, disse staae ogsaa fordetmeste under den almindelige Dannelse.

5 At somme Folk ere fine, har ikke overrasket mig. Jeg selv maa være endnu finere, thi jeg har forudseet Finessen, uagtet den, paa Grund af den Maade, hvorpaa jeg selv omtales i den nævnte Afskedshilsen, indeholder en grov Fornærmelse imod mig.

Jeg tillader mig at vedlægge et Par Aftryk af denne Hilsen, fordi de tage
10 sig bedre ud, end Bladenes.

Deres ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

1029. *Carsten Hauch til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn, d. 18de April 1858

Høivelbaarne Herr Etatsraad Heiberg, R. af D. og Dbmd.,

15 Censor ved Det kglige Theater.

De vil uden Tvivl vide, at »Aprilsnarrene« i denne Tid er gjenoptaget i det ugentlige Repertoire, den gaaer efter Omstændighederne meget smukt i det Hele. Men Jfru Thomsen der spiller Trine Rars Rolle har ingen synderlig Stemme, og skjøndt hun ellers giver det Hele meget godt, saa kom hun dog
20 galt fra den smukke Sang: »Der er i Himlen en Dreng saa smuk«. Hensigten af disse Linier er nu blot at spørge Dem som Stykkets Forfatter, om De ikke i Betragtning af Omstændighederne vil finde Dem i, at den omtalte smukke Sang (hvilket vistnok under andre Forhold vilde være til Skade for Stykket) gaaer ud. Da Stykket skal spilles næste Søndag (muligviis hvis der kommer
25 en Forandring i Repertoiret endnu før) saa er det mig af Vigtighed ret snart at erfare Deres Mening om Sagen.

P. D. V.

C. J. Hauch.

1030. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kbhavn. 1 Juni 1858.

30 (Koncept).

Det ved Hr. Etatsr. mig tilstillede Sammendrag af Shakspeares »Kong Henrik den Fjerde«, 1ste Deel, i Foersoms Oversættelse, synes mig ikke heldigt med Hensyn paa sin Bestemmelse, at opføres paa det Kgl. Theater.

Dette Drama er allerede i sin originale Form at betragte som et Lystspil —
35 hvad ogsaa Tieck udtrykkelig har udhævet — og skal det bringes paa en nu-

værende Scene, maa denne Lystspil-Character accentueres endnu stærkere, naturligviis ikke ad positiv Vei, ved Tildigtning af nye comiske Scener, men negativt, ved at moderere Omfanget af de historiske Partier, som i deres temmelig krønikeagtige Behandling i det Hele ikke kunne interessere under det nuværende Theaters Betingelser, ja ei engang vilde forstaaes i deres rent materielle Indhold, en Vanskelighed, der ikke forringes ved den knudrede Diction i Foersoms Oversættelse, hvilken med al sin Fortjeneste dog i sproglig Henseende, uden at tale om rhythmisk, er høist ubehjelpelig.

Hvad der i Almindelighed gjælder om Overførelsen af Shakspeares historiske Skuespil paa en nuværende Scene og i et fremmed Land, hvor speciel Kundskab til den engelske Historie og speciel Interesse for samme ikke kan forlanges af Publicum, nemlig, at det, som kun er et Fragment, kun et Led af en stor Cyklus med formelig episk Udstrækning og Brede, afrundes til en dramatisk Heelhed, hvor Forudsætningerne gjøres Tilskuernes tilgængelige paa en kort og ikke byrdefuld Maade, og Eftersætningerne ikke komme til savnes, — Dette gjælder dobbelt om et Drama, der egentlig er et Lystspil, eftersom fornemmelig Lystspillet fordrer en Afrunding, der virkelig er en Slutning. Vistnok er det ofte vanskeligt ved Bearbejdelser af Shakspeares historiske Dramer for Scenen at tilfredsstille denne Fordring, men saa meget mere skulde man, efter min Mening, benytte den Leilighed dertil, som just »Henrik IV« frembyder, naar man slaaer 1ste og 2den Deel sammen, og danner et eneste Skuespil af dem begge. Jeg antager nemlig, at Motivet til at bringe dette Stykke paa Theatret maa være de comiske Scener mellem Prindsen og hans burleske Omgivelser, altsaa just Stykkets Lystspil-Character, hvorimod de historiske Scener, som i det Hele ikke kunne være af dramatisk Virkning, maae indskrænkes til det Nødvendigste og vel tildeels omarbejdes i en naturligere Dialog. Det Historiske gjør her sin Virkning som Baggrund, og Stykket kan ikke vinde ved at det bringes i Forgrunden. Thronarvingens vagabonde Liv i det slette, men morsomme Selskab bliver da Stykkets egenlige Indhold, og naar man tilsidst seer ham blive Konge, men med det Samme skille sig fra Svirebrødrene, som havde ventet sig Guld og grønne Skove af hans Thronbestigelse, men nu gaae bort med lange Næser, saa er der en Slutning paa det Hele, og en ægte Lystspil-Slutning. Derved vil tillige vindes, at man kan benytte det Par historiske Scener, der noget nær ere de eneste af dramatisk Interesse, nemlig, hvor Prindsen tager Kronen af den formeentlig døde Konges Hoved, Dennes Opvaagnen og hans følgende Samtale med Sønnen inden sin Død.

Kun i en saadan Form, som den her antydede, vil det Kgl. Theater, saavidt jeg indseer, kunne indlade sig paa at opføre »Henr. IV«, naar det ikke vil udsætte sig for at spille Kræfter, Tid og Penge paa en Opgave, hvoraf det hver-

ken vil høste Ære eller Fordeel. Og endda forudsættes — hvad som iøvrigt ligger uden for Censurens Betragtning — at Theatret har en Skuespiller, som kan spille Falstaff. Dersom ikke denne sidste Betænkelighed havde gjort sig gjældende, vilde uden tvivl alt for flere Aar siden Stykket være bragt paa Scenen, paa Basis af et Sammendrag, som Skuespiller Mantzius havde udført. Denne Bearbejdelse, som forresten i sin versificerede Deel heller ikke gik synderligt ud over Grændserne af den Foersomske Oversættelse, og derfor i denne som i flere andre Henseender trængte til Rettelse og Omarbejdelse, havde imidlertid det store Fortrin at have stillet sig paa det rette Standpunkt, hvilket allerede var antydet i Titelen »Prinds Henrik og Falstaff«, og var godtgjort ved Sammensmeltningen af 1ste og 2den Deel til et eneste Fem-Acts-Lystspil.

Iøvrigt, hvad det nærværende Manuscript angaaer, skal jeg endnu kun tilføie et Par isolerede Bemærkninger:

15 1ste Act, Scene 5—7 (Pag. 27—42) maae uden tvivl aldeles omarbejdes. Saaledes som disse Scener nu ere, vil man ikke forstaae deres Indhold, og de ville kun virke slappende paa Publicums Deeltagelse.

2den Act, Scene 1—3 (Pag. 43—48) kan uden Skade ganske falde bort, hvorved en Sceneforandring spares.

20 3die Act (Pag. 146). De to første Linier i Prindsens Replik ville neppe taales paa vor Scene.

4de Act Scene 1 og 2 (Pg. 152—160) ere ganske uden Interesse, og maatte, om muligt, ialfald helst trækkes sammen med 5 og 6 (Pg. 168—175).

5te Act. Feltslag paa Scenen gjøre en tumultuarisk forstyrrende Virkning, og blive stedse kun til Latter. Meget af den herværende Tummel maatte undrages Tilskuernes Øine, og lægges bag Coulisserne.

En stor Mængde Afskriverfeil har jeg rettet med Blyant.

J. L. H.

1031. Carsten Hauch til J. L. Heiberg.

[Efter 1/6 1858]

30 Høivelb. Herr Etatsraad Heiberg, R og Dbgmd

Censor ved det kglige Theater.

Med Hensyn til Deres Høivelbaarenheds Dom om »Henrik den Fjerde« af Shakspeare, tilstaaer jeg Dem, at jeg uagtet al den Ærbødighed, jeg føler for Deres Indsigt, ikke kan være ganske enig med Dem. Mig synes, at Shakspeare har haft en god Grund til at lade dette historiske Drama ende, hvor det hos ham endes, nemlig med Percys Død. Den stærke Conflict mellem Prindsen og Percy er efter mine Tanker ligesaa væsentlig med Hensyn til Stykkets Betydning, som de comiske Scener med Falstaff. At fortsætte Stykket udover denne

Spidse, er, hvis jeg ikke aldeles feiler, at begynde et nyt Stykke, og den Dobbelt-
 hed, der herved kommer ind i det Hele, vil neppe, hvor stor Kunst, der end an-
 vendes, kunne skjules. Desuden frygter jeg for, at man, ved at sammenpresse
 alle de Scener, hvori Falstaff i de to Stykker fremtræder, saaledes, at de skulle
 sees paa en Aften, vil give et Overmaal af det Comiske, som Publikum ikke godt 5
 i en eneste Forestilling kan fordøie; og i ethvert Tilfælde mener jeg, som sagt,
 at Eenheden og Harmonien derved vil brydes, og at der derved vil fremkomme
 en altfor følelig Kløft; i ethvert Tilfælde har jeg her Shakspeares Autoritet for
 mig, som dog maa gjelde noget, naar Talen er om et af hans egne Dramer.
 Foersoms Oversættelse er knudret, det skal Gud vide, men Mantzius Fusion 10
 er ikke et Haar bedre. Vort Theater trænger til friske poetiske Fremstillinger,
 og selv om Henrik den 4de, saaledes som den er oversat, kan lade meget til-
 bage at ønske, saa troer jeg dog, det er bedre at føre et saadant Digterværk
 frem paa Scenen, (forudsat at Rollerne nogenlunde kunne besættes), end at
 lade det være, netop fordi dette Drama, trods Alt hvad der kan siges imod 15
 det Klædebon, hvori det fremtræder, dog er et Digterværk, og det et Digter-
 værk i allerdybeste Betydning.

De fleste af de Forandringer, De foreslaaer ere vistnok gode og saaledes
 som man af Dem kunde vente dem, og hvis Stykket bliver opført, skal der
 blive taget Hensyn dertil; dog vilde jeg nødig, at den første Scene med Foer- 20
 mændene skulde gaae ud. Jeg havde tidligere selv tænkt derpaa, thi at und-
 gaae en Decorationsforandring er ikke uvigtig i theatralsk Henseende, det ind-
 rømmer jeg. Men vigtigere endnu er det dog, at det Hele ret grundigt gjennem-
 føres, og hvis den omtalte Scene ikke udmærker sig ved Andet, saa har den
 dog et Sandhedspræg, hvorved man høist levende sættes ind i Situationen. 25

Da jeg, ifølge Deres Skrivelse, maa antage, at De erklærer Dem imod Styk-
 kets Opførelse, saa skal jeg naturligviis ikke egenmægtig foretage noget Skridt
 i denne Henseende, men gaae den Vei, som Reglementet foreskriver.

Med Høiagtelse

ærbødigst 30

C. J. Hauch.

1032. J. L. Heiberg til Carsten Hauch.

Kjøbenhavn, d. 8 Juni 1858.

Paa det med Hr. Etatsraadens behagelige Skrivelse af Gaars Dato mod-
 tagne Manuscript, »Gamle Hoveder og unge Hjerter«, findes ingen anden Be-
 tegning end: »Comedie i 5 Acter«, saa at jeg ikke kan see, om det er en Original 35
 eller en Oversættelse, og, i sidste Tilfælde, af hvilken Forfatter. Disse Be-
 stemmelser ere dog, om ikke af afgjørende Vigtighed, ingenlunde uden al Ind-
 flydelse paa Censurens Betragtning.

Jeg skal i den Anledning tillade mig at bemærke, at det hidtil stedse har været Skik, at Indsendernes Breve til Directionen, hvilke jo i Almindelighed maae betragtes som officielle Skrivelser, og kun undtagelsesviis, naar de ere henvendte til en enkelt Directeur, undertiden kunne have en privat Character og indeholde en Confidence, blive mig meddeelte tilligemed Manuscripterne. Disse Skrivelser, saa ubetydelige som de fordetmeste synes, indeholde dog hyppigt et orienterende Vink, som Censor ikke bør savne, og som af og til bør antegnes i den af mig førte Censur-Protocol, der er en Deel af Theatrets Archiv, og følgelig ikke bør unddrages nogen Oplysning, som engang i Tiden kunde ønskes. Af Skrivelsernes Meddelelse følger tillige den Lettelse, at jeg strax kan notere Indsendernes Adresse, og ikke siden behøver gjentagende at uleilige Hr. Etatsraaden med Forespørgsel.

J. L. Heiberg.

1033. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 10 Juni 1858.

Angaaende den paany modtagne »Kong Henrik den 4de« kan jeg, tiltrods for de i Manuscriptet foretagne Forkortelser og Rettelser, ikke forandre min allerede yttrede Dom, men mener, hvad der iøvrigt fra først af har været min Mening, at naar Hr. Etatsraaden anseer denne Bearbejdelse for at være tjenlig for Theatret, bør der i dette Tilfælde ikke skee nogen Indsigelse fra min Side, da jeg troer at have tilstrækkelig opfyldt min Pligt ved at advare mod et Forsøg, der efter al Rimelighed vil falde uheldigt ud.

J. L. Heiberg.

1034. *Carsten Hauch til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn, d. 29 Juni 1858

Jeg sender Dem hermed et tragisk Drama »Girondisterne«, der uagtet det bærer Præg af Dannelselse og paa flere Steder røber Talent, dog synes mig et Slags Haupt- und Staatsaction, og der ifølge sin brede Dialog vistnok aldeles ikke vil kunne gjøre andet end Fiasko, hvis det kommer paa Theateret; dog mener jeg, at det har et betydeligere Præg, end de fleste af de Stykker, der sendes os, og at Forfatterens Talent fortjener et Slags Anerkjendelse. Det har den værste Feil af alle, thi det er saa kjedsommeligt, at der fordres Anstrængelse for at læse det. Jeg venter imidlertid Deres Dom derover. Hvis De har samme Mening derom som jeg, kunde det vel uden at retournere til mig sendes tilbage. Forfatterens Brev følger hermed.

P. D. V.

C. J. Hauch.

1035. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 8 Juli 1858.

Det ved Hr. Etatsraaden modtagne tragiske Drama »Girondisterne« forekommer mig, tiltrods for visse Mangler, dog at have saa megen Interesse i dramatisk Henseende, at det med visse Modificationer maa kunne bringes paa Scenen med Held, og i det Hele at være for betydningsfuldt til uden videre at forkastes. Medens de fleste historiske Dramer, som nuomstunder frembringes, kun fremstille et Skyggeliv, en Handling, der idelig bærer Præget af at være forbigangen, er der i dette Dramas Skildringer saa megen umiddelbar Nærværelse, at man troer at opleve Begivenheden. Hvad man allermeest maatte befrygte ved Behandlingen af en Episode af den franske Revolution, at Stoffet vilde gjøre sig gjældende som saadant, og det hele Arbeide erholde et stofagtigt Præg, er her lykkelig undgaaet, idet Forfatteren har i ikke ringe Grad været Herre over sit Stof, og formet det i Overeensstemmelse med sin egen Aandsretning, saaledes at flere af de fremstillede Anskuelser, betragtede reent historisk, maaskee endog ere i Strid med den Tidsalder, som han har skildret, og forudsætte en Idee-Udvikling, der først kom efter Revolutionen. Men Dette kan jeg ikke betragte som en Feil; tvertimod gives derved en høiere Forklaring af de Tilstande, som Samtiden, der stod midt i dem, ikke kunde oversee og forstaae saa godt som Eftertiden. Det Samme have alle de største Digtere gjort, naar de behandlede historiske Sujetter, da det ikke kunde være deres Maal at være poetiske Krønikeskrivere.

At Stykket skulde være en »Haupt- und Staatsaction«, synes mig ikke at kunne indvendes med Billighed mod et Arbeide, hvis hele bevægende Kraft ligger i Udviklingen af indre, sjælelige Tilstande, hvor alle udvortes Apparater og Effectmidler ere undgaaede i det Yderste, og ialfald intet af disse anvendes for sin egen Skyld, men kun som nødvendigt Middel i det Heles Øconomie. Der er, saavidt jeg skjønner, kun to Ting, der kunne give et Skin af stærke Effectmidlers Anvendelse, nemlig Scenen, hvor den unge Pige myrdes, og Voteringen i Conventet; men begge ere dog motiverede, uagtet jeg indrømmer, at den sidste vil frembyde endeel theatralske Vanskeligheder.

At Dialogen er for bred, og trænger til Forkortelse, er vist; men dette vil jo let kunne skee, naar Forfatteren gjøres opmærksom derpaa, ligesom der jo ogsaa kunne være andre Punkter, i hvilke en Forandring kunde være ønskelig. Men at Stykket, især efter de behørige Forkortelser, skulde forekomme »kjedsommeligt«, det har jeg ingen Frygt for; tvertimod troer jeg, at det vil gribe og fængsle Tilskuerne mere end de fleste tragiske Dramer, som gives paa vor Scene.

Jeg tillader mig at lade Manuscriptet retournere, for det Tilfælde, at Hr. Etatsraaden vilde eftersee Et og Andet deri, inden De meddeler mig Deres

Ultimatum i Sagen. Forfatterens Brev til Directionen medfølger; hans Adresse har jeg noteret mig.

J. L. Heiberg.

1036. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 12 Juli 1858.

5 Angaaende det modtagne Skuespil »En Velgjørers Testament« er jeg atter i den Uvished, om det er en Oversættelse eller en Original, jeg har for mig, da Titelbladet ikke angiver det.

Dersom det er en Oversættelse — i hvilket Tilfælde Originalen, efter Vedtægt, skulde følge med — da er Planen og den dramatiske Bygning svagere
10 end i de fleste franske Arbejder, og Hensigten eller Tendensen mindre klar end sædvanligt. Det er ikke let at indsee, hvorfor det hele Stykke er skrevet, eller hvad Forf. har ventet opnaaet ved det. Man er ved Slutningen ikke videre end ved Begyndelsen, saafremt Hoved-Opgaven skal være Udviklingen af den unge Dame Alines Character. Thi vel hedder det i første Act, at hun har
15 adskillige Feil, men man seer ikke andre af disse end saadanne, der let kunne tilgives den qvindelige Ungdom; og dersom den tredje Act har til Hensigt at vise den nu først dannede Dame, saa maa man beklage, at hun ikke er bleven staaende paa sit første Trin. Skildringen af de mange egennyttige Personer er saa raa, at man maa troe, at Forf. ikke kjender det gode Selskab,
20 som han dog har villet fremstille. At han desuden ikke har mægtet at dramatisere sit Sujet, sees deraf, at han har maatte bruge den tarvelige Nødhjelp at lade et Par Aar eller mere hengaae i hver Mellemaact, og ikke har kunnet tilveiebringe en mere tilfredsstillende Slutning end at lade tre Millioner Francs gaae over i de uværdigste Hænder, og deriblandt endog Velgjørers Gods,
25 hvorover Denne maa vende sig i sin Grav.

Skulde derimod Stykket være en dansk Original, da bliver det endnu mere forkasteligt, thi da er der endog noget Uhyggeligt i, at en Forfatter saaledes kan beqvemme sig til at efterabe det Fremmede i alle dets Skyggesider, og i den Grad skrive med Selvfornægtelse af alt Nationalt og Individuelt. Hos
30 franske Forfattere er man vant til den spidsborgerlige Delicatesse, der seer en uoverstigelig Hindring for to Elskendes Forening i den Omstændighed, at den Ene er rig, den Anden ikke, og man er vant til de herpaa byggede vrøvlvorne Controverser; men det vilde være et beklageligt Tegn, om en dansk Forfatter fandt saa stort Behag i denne fremmede Affectation, at han selv adopterede den.

35 Jeg tillader mig at holde Manuscriptet tilbage, indtil jeg ved Hr. Etatsraaden har erfaret, om det er en Oversættelse eller en Original, da jeg, hvis det Første er Tilfældet, tør udbede mig den franske Text meddeelt til Sammenligning.

J. L. Heiberg.

1037. *Carsten Hauch til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn, d. 13 Juli 1858

Høivelb. Herr Etatsraad Heiberg, R og Dbmd,
Censor ved det kglige Theater.

Med Hensyn til Girondisterne, som jeg ingenlunde har frakjendt eller vil frakjende Fortjenester, saa vil Deres Dom naturligviis have stor Indflydelse. 5
Jeg skal nu gjenneumlæse det igjen; i ethvert Tilfælde maa det meget beskæres. Hvad der meest stødte mig, var at Robespierre her var bleven til en blot Slyngel, den dæmoniske Indflydelse han udøvede, tyder paa noget ganske Andet. Mirabeaus Ord om ham: »Han vil bringe det vidt, thi han troer paa hvad han siger«, giver os ganske anderledes Nøglen til hans Karakter. Imid- 10
lertid var dette kun en Enkelthed; i det Hele forekom Stykket mig noget koldt, men derom vil jeg ikke videre disputere, som sagt Deres Dom er her en stor Recommendation.

....

P. D. V.

C. J. Hauch. 15

1038. *Carsten Hauch til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn, d. 15 Juli 1858

Høivelb. Herr Etatsraad Heiberg, R af Dbg og Dbmd,
Censor ved det kglige Theater.

Lystspillet: En Velgjørers Testament er indgivet som originalt; om det er af det Slags Originaler, som den gamle Rosenkilde talte om, da han (relata 20 refero) sagde: »Skaf os nogle franske Stykker, som vi kan gjøre til Originaler«, det tør jeg ikke afgjøre. Iøvrigt deler jeg ikke Deres Mening om Stykket, at en ung Pige opoffrer en uhyre Formue for sin Kjærlighed, er ingen upoetisk Tanke, som mig synes. Jeg udbeder mig nu Deres Hbheds endelige Beslutning under den Forudsætning, at Stykket er originalt. 25

....

P. D. V.

C. J. Hauch.

1039. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 23 Juli 1858.

Naar Hr. Etatsraaden i æret Skrivelse af 15de dennes yttre, at det ikke er nogen upoetisk Tanke, at en ung Pige offerer en uhyre Formue for sin Kjær- 30
lighed, da er jeg meget villig til at indrømme Dette. Det er kun Maaden, hvorpaa hun gjør det, som jeg finder forkastelig baade i moralsk og dramatisk Henseende. Naar hun vilde skille sig ved en uhyre Formue, saa var der værdige Øiemed nok, hvorpaa hun kunde anvende den, saaledes at den forblev et

stadigt Minde om hendes Velgjører, der havde efterladt hende den. Men vitterligt at lade de foragteligste Subjecter løbe med den, er ikke bedre, snarere værre, end at sætte den overstyr ved tankeløs Overdaadighed, og er ikke blot at opoffre en Formue for sin Kjærlighed, men en Pligt mod den Afdøde, som hun fra sin første Barndom skylder Alt. Hun viser sig derved som en vulgair Character, og man taber al Interesse for hende. Iøvrigt er det ikke dette Punkt allene, men meget Andet, hvorpaa jeg i min Skrivelse af 12te dennes har bygget den Formening, at Stykket er et daarligt Product, som ikke fortjener at antages. Kommer nu dertil, at det skal gjælde for en dansk Original, bliver Sagen endnu meget misligere. Det er indlysende, at saadanne Originaler i Grunden ikke ere Andet end Oversættelser eller Omarbejdelser af forskjellige Scener i forskjellige franske Stykker, kun sammenflikkede i en ny, caleidoscopisk Forbindelse af de gamle Elementer. Saaledes er den Scene, hvor Testamentet oplæses, en mat Efterligning af den samme, kraftigere udførte Situation i Alexandre Duvals Comedie »Et Testament«, som i Aaret 1842 opførtes 5 Gange paa det Kongelige Theater. At andre Situationer ere lignende Gjentagelser, hentede fra andre Stykker, røber sig ved indre Criterier. Hvorvidt Directionen vil kunne forsvare at honorere et saadant Stykke som en Original, tør jeg ikke bedømme. Men det for mig Afgjørende er, at et Arbejde, der, medens det udgiver sig for dansk, fornægter al dansk Nationalitet, idet Forfatteren gjør sig til det Fremmedes endog uheldige Abekat, ikke kan have Adkomst til at bringes paa den danske Nationalskueplads, men tvertimod bør være udelukket derfra. Virkelig franske Stykker, som ere bedre construerede og spirituellere i Dialogen end denne Pseudo-Original, kunne erholdes for billigere Priis, og man vil ved dem ikke have Fornemmelsen af den visne og udtørrede Evne, som blot kan reproducere et Costume, eller det ubehagelige Indtryk af at see en Maske, hvor man ventede en levende Aand. Jeg troer, at saadanne tomme Bestræbelser ikke bør opmuntres, og Publicum ikke vildledes ved dem.

30 . . . .

J. L. Heiberg.

1040. Carsten Hauch til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn, d. 29de Juli 1858

Høivelb. Herr Etatsraad Heiberg, R og Dbmd

Censor ved det kglige Theater.

Hvad det omhandlede Stykke »En Velgjørers Testament« angaaer, hvorom vore Meninger differere, saa tilstaaer jeg, at det udvortes har en saa stor Liighed med det nyere franske Lystspil, at jeg meget forbausedes, da jeg erfarede, at det var en Original. Indvortes mener jeg derimod, at det, (i det mindste naar man anser Scribe som Repræsentant for den moderne franske dramatiske

Retning, og især naar man fæster Øiet paa hans Fornuftgiftermaal) danner den stærkeste Modsætning dertil. Scribe tager som oftest Pengearistokratiets og Philisteriets Parti imod Kjærligheden; naar selv vor gamle Holberg, uagtet Kjærligheden hos ham i Almindelighed behandles traditionelt, dog bestandig tager de unge Folks Parti imod Philisterne, saa var det Scribe forbeholdt at sætte Poesien i at forsvare det konventionelle, Rang, udvortes Stilling og Velværen, ja selv det sybaritiske Liv imod Kjærligheden, men da nu Kjærligheden næsten er den eneste poetiske Magt, der indenfor Selskabslivets Grændser hos os kan gjøre sig gjældende, saa bestaar hans Poesie (i denne Retning) deri, at han forsværer Prosaen mod Poesien, og at han opoffrer denne sidste for den Afgud, som den moderne Verden tilbeder; dette gjør han som oftest med Talent, men derved bliver ogsaa Skaden saameget desto større. At Kjærligheden nu i dette Stykke (»En Velgjørers Testament«) vover at tage sin Magt tilbage, at den vover at ofre den omtalte Afgud for sin høiere Interesse, det kan jeg aldrig finde at være et forslidt Motiv, ligesom De selv heller ikke finder det upoetisk. Denne Opoffrelse af Prosaens Interesser for Poesien er nu Stykkets Kjærne, og at den skeer efter en storartet Maalestok, synes mig netop det Gode derved. Den unge Pige er upaatvivlelig i Begyndelsen forkjælet, behæftet med mange Feil, hun modtager derfor heller ikke sin Formue strax, og De vil vel sige, at det var godt, om hun aldrig havde modtaget den. Da hun nu imidlertid dog tilsidst faaer den, og ikke kan undslaae sig for at modtage den, saa kommer den som en Ulykke, thi den berøver hende Alt det, der giver hendes Liv det Indhold, som hun alene sætter Priis paa. Hun søger nu nok ogsaa i Begyndelsen sin Trøst i Adspredelse, og i de Nydelser Selskabslivet tilbyder. Men har hun ogsaa levet i en kort Fornedrelsestilstand, saa gjør Kjærligheden sig snart gjældende igjen som den uhyre Magt, hvormed selv tre Millioner er et Intet. Hun beslutter at opoffre sin Formue for sin Kjærlighed; men hvorledes kunde det skee. At skjenke den bort til Fattige og til Hospitaler, det havde hun neppe faaet Lov til, man vilde da have fordret hendes Formynders Bifald (ikke at tale om, at Sligt altformeget havde lignet et Kotzebuesk Paafund). At kaste sig paa denne Maade i Armene paa sin Elsker vilde ogsaa have stridt imod hendes Stolthed og hendes Følelse. Hun maatte da paatage sig Skinnet af Ødselhed, hun maatte tage en Formynder, der for Penge vilde finde sig i Alt, der vilde underskrive, uden at vide, hvad han underskrev. At hun ogsaa havde Ret til at afslaae sin Velgjørers Velgjerning for den høiere Idees Skyld, der ledede hende, derom kan for mig ingen Tvivl være. Ingen kan tvinges til at modtage Velgjerninger, og naar hun sørger for dem, han ønskede hun skulde sørge for, for hans Bønder osv. (hvilket er antydet i Stykket), saa kan her vel ikke forlanges meget Mere. Dog tilstaaer jeg, at hun ogsaa bør sørge for, at Godset kommer i gode Hænder. — Saaledes

kommer hun da saavidt, at hun Intet har, hun har ikke ødslet det bort, hun maa antages at have brugt det Meste deraf i det mindste paa ædlere Maader, men hun har vedligeholdt Skindet af Letsind og Ødselhed, derfor siger ogsaa hendes Elsker: »Diamanten har tabt sin Glands!« Imidlertid har hun ikke
5 engang opoffret dette med sikkert Haab om at naa hvad hun begjærede, hun opoffrer det for det Uvisse, hun veed ikke, om det vil nytte hende, hun veed ikke engang, om han elsker hende, og dog vover hun det. Først til allersidst, da Offeret er uigjenkaldelig bragt, da erfarer hun, at det ikke var forgjæves, da udbryder hun: »Ha endelig«. Dette finder jeg ikke at være noget forslidt
10 Æmne, jeg finder at det tvertimod er et Effectstykke i stor Stiil, og noget Mere. Jeg kan heller ikke see Andet, end at der er gode Characteertegninger deri lige fra Fru Ormond til Chalonchat, hvor lavt han vel end faldt. At han bliver en rig Mand er i sin Orden, det hører til den fuldkommen udførte Contrast. Iøvrigt har han ikke faaet Andet end sine 30000 fc. aarlig, det erklæres
15 udtrykkelig. Selv de tre Actafsnit, hvorefter den følgende Act bestandig tager det tilbage, hvad den foregaaende gav, og hvori Alt med Kunst er tilspidset, hvori Arvingerne alle igjen samles, hvorvidt de ellers have været fjernede, Alt dette forekommer mig ingenlunde at mangle Originalitet. Og da dette nu efter min Anskuelse er saa, saa maa jeg holde paa Stykket. Vort Theater trænger i høi
20 Grad til Nyheder; sidste Aar gik desværre kun hen med at samle det Gamle igjen, forsaavidt det var muligt efter det uhyre Tab, vi havde lidt, og den uhyre Rift der var opstaaet ved en saadan Skuespillerindes Bortgang som Fru Heiberg. Alt hvad der gøres, kan, som De ligesaa godt som jeg veed, ikke indeholde den allerdybeste Poesi, naar det morer og fængsler Publicum, og
25 ikke som Scribes Fornuftgiftermaalet, staaer i Strid med Poesien, da kan vort Theater, hvor alle Retninger skulle repræsenteres, vel være bekjendt at give det. Ved Siden heraf skal vi ogsaa, saavidt muligt, holde den høiere Poesi oppe, og see paa en værdig Maade, forsaavidt vore Kræfter tillade det, at give de store Mesterværker, men til andre Tider kunne vi ikke undgaae at give
30 mange mindre Værker i forskjellige Retninger. Og naar et Stykke, der udvikler en poetisk Idee, tillige kan forudsættes at ville have scenisk Effect, saa troer jeg ikke, at man bør hindre det fra at forsøge sin Lykke paa vort Theater. At Forfatteren med Talent og paa en frapperende Maade har sat sig ind i den franske Stiil, eller, om De vil, Maneer, kan ikke være til Hinder derfor,
35 det synes mig snarere at være en Mærkværdighed mere. Hvis De vedbliver at udtale Deres Veto, som jeg ønskede, De ikke vilde gjøre, saa tvinges jeg til at indkalde Sagen til Ministeren, ved hvilken Leilighed naturligviis vore gjensidige Breve som Indlæg i Sagen ville blive ham meddelte; vi ere efter min Mening altfor fattige paa Nyheder, til at vi, uden Modstand, kunne kaste
40 dette Stykke bort.

Da jeg paa ganske kort Tid foretager en lille Reise til Jylland, saa maa jeg anmode Dem om i denne Tid at adressere Deres Breve til Theaterdirectionen; jeg reiser 1ste August og skal senest være tilbage den 9de, altsaa paa Mandag otte Dage.

P. D. V.

C. J. Hauch. 5

1041. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 7 August 1858.

Hr. Etatsraaden har i behagelig Skrivelse af 29 Juli ført et Forsvar for Planen i Skuespillet »En Velgjørers Testament«, men det forekommer mig, at De derved snarere har bidraget til at sætte Stykkets Mangel paa Sammenhæng i et endnu stærkere Lys. De siger først, at den unge Pige ikke kunde 10 gjøre nogen ædel Brug af sin Formue, eftersom hun ikke vilde erholde sin Formynders Samtykke dertil, men dernæst, at hun, for at kunne øde den, maatte tage en Formynder, der for Penge vilde finde sig i Alt, og underskrive, uden at vide, hvad han underskrev. Men jeg kan ikke indsee Andet, end at der heri ligger en aabenbar Modsigelse i Stykkets Plan, thi just med en saa- 15 dan Formynder, der underskrev hvad han ikke kjendte, kunde Arvingen efter Godtbefindende disponere over sin Formue. De mener fremdeles, at hun har sørget for Bønderne paa sin Velgjørers Gods, men det er jo en Umulighed, siden hun har skilt sig ved Godset. Hvad Stykket, som De siger, antyder i denne Retning, er et enkeltstaaende Træk af Medlidenhed med en syg og 20 fattig Kone, og hører, vel at mærke, til den unge Piges første Periode, hvor hun omtales som fuld af Feil, istedenfor hvilke man kun seer den eneste Dyd, som hun udvikler i hele Stykket. Forfatteren har været saa ubehændig, at han har fremstilt sin Heltindes Fortrin, hvor han vilde skildre hendes Feil, og hendes Feil, hvor han vilde vise de Fortrin, hun havde erhvervet sig. Det 25 er forresten i sin Orden, at et Arbeide, der, prætenderende at være originalt, seiler under falsk Flag, kommer paa flere ydre Punkter til at lægge sin indre Usandhed for Dagen.

Hr. Etatsraaden har anstillet en Sammenligning mellem Scribes og den nærværende Forfatters Opfattelse af Kjærligheden i dens Conflict med den pro- 30 saiske Virkelighed. Men ved denne Leilighed at holde sig til et enkelt af Scribes Stykker, nemlig »Fornuftgiftermålet«, dertil seer jeg dog ingen Anledning, da det udentvivelde vilde være billigere at tage ham i hans Heelhed, selv om man derved skulde komme til samme Resultat, hvilket dog ikke saa ubetinget vilde skee. At forsvare Scribe mod en formeentlig noget ensidig Dom, hører dog 35 ikke herhen, og jeg skal derfor kun forsaa vidt indlade mig derpaa, som det kan kaste nyt Lys paa den omhandlede Sag. Det maa da bemærkes, at for at Kjærligheden skal kunne gjælde for en poetisk Idee med absolut Ret og

Magt til alle underordnede Hensyns Opoffrelse, maa den i Virkeligheden yttre sig og i Poesien skildres med denne Styrke. Men i Virkeligheden ere de Individer, som formaae at være Bærere af en sand ideel Magt, sjeldne Undtagelser. Scribe, der, som Lystspildigter, skildrer Pluraliteten af Mennesker, ikke, som

5 Tragikeren, de enestaaende Idealer, betragter derfor Kjærligheden hos de Fleste som en lidenskabelig Lune, der ikke har nogen absolut Berettigelse i sig, og i Conseqvens dermed skildrer han den med det daglige Livs Farver, ikke med den glødende poetiske Colorit, der giver os Troen paa dens Almagt. Men nu maa jeg spørge, om da i »En Velgjørers Testament«, som jo, ifølge

10 Hr. Etatsraadens Mening, er den poetiske Contrast til Scribes Prosaisme, Kjærligheden har faaet et høiere Præg end hos Scribe, om den har faaet et andet Pas til Poesiens Himmel, end en Forfatters stiltiende Forsikkring om, at den hører hjemme der. Men Hr. Etatsraaden veed saa godt som Nogen, at det i Kunsten ikke kommer an paa Intentionen, men paa dennes Virkeliggjørelse.

15 En Forfatter kan rutte med Kjærlighed saa godt som med Penge, uden at nogen af Delene koster ham noget, men kun de Lettroende kan man bilde ind, at Ideen er tilstede, fordi dens Ord er nævnede, og at man skal have samme Respect for Navnet, som for den selv. At Holberg, hvem De beraaber Dem paa, lader Kjærligheden seire, uagtet han behandler den som en Biting

20 i Skildringen, maa udentvivl sees fra et heelt andet Synspunkt end den nyere Comedies, og i en heel anden Ideeforbindelse, nemlig i den hos Holberg gennemgribende Retning at tage Parti for den undertrykte Ungdom imod de Gamles philistrøse Tyrannie. Men Dette finder ingen Anvendelse her, saa lidt som i Tidsalderen. Tvertimod viser sig her kun atter Forfatterens Ubehændighed, idet han ikke har kunnet virkeliggjøre sin egen Intention, men er kommen tilbage paa den Scribeske Vei, som han vilde undgaae, men som det her havde været consequentere at følge med samme bevidste Efterlignelseslyst som i alt det Øvrige. Tieck vilde sige, at denne Forfatter ikke er en »Dichter«, men en »Dünner«.

30 At dette Stykke, ifølge Hr. Etatsraadens Yttring, »ikke indeholder den allerdybeste Poesie«, kan naturligviis ikke blive nogen Grund til at forkaste det. Enhver Digtart er god for sig, og ethvert Forsøg deri, som med Holdning og Smag bevæger sig indenfor dens Grændser, præsterer hvad der fordres, og maa da være antageligt. Men naar Forsøget er slet, kan Digtarten, hvorunder det

35 henhører, ikke frelse det. Denne Sætning er vistnok i Deres som i enhver Æsthetikers Øine en reen Trivialitet, og det kunde derfor heller ikke faldet mig ind at beraabe mig paa den, naar De ikke havde rettet Deres Forsvar for Stykket paa det Punkt, at det »ikke indeholder den allerdybeste Poesie«, hvilket Ingen forlanger af det, og naar De ikke havde sagt, at De »ogsaa vilde

40 holde den høiere Poesie oppe ved at give de store Mesterværker«. Thi at et

Arbejde henhører under en af de Digtarter, som ikke befatte sig med at give den høiere Poesie, giver det dog ingen Ret til at være mislykket i sin Sphære. Tvertimod, jo mere man vil bestræbe sig for at bringe Mesterværkerne frem, desto mere maa man udentvivel drage Omsorg for, at de ikke komme i et Selskab, som de behøve at skamme sig over. For at Publicum ikke skal tabe Evnen til at fatte og vurdere Mesterværkerne, maa man ved de andre Stykker, som ikke ere Mesterværker, og som stedse ville udgjøre den overveiende største Deel, vogte det for at ledes vild i Smag og naturlig Følelse.

Heller ikke kan jeg indsee, at Theatret skulde have en saadan Mangel paa Nyheder, at det derfor behøvede at antage et ellers forkasteligt Arbejde. Tvertimod, Theatret har, saa længe jeg har kjendt det, maaskee aldrig havt paa een gang saa mange antagne, men endnu ikke opførte Stykker, som for Øieblikket. Paa min Liste findes ikke mindre end tolv; og om der end er eller har været tilfældige Hindringer for et eller andet af dem, bliver der dog andre tilbage, hvoraf nogle have været antagne for flere Aar siden, og visselig allerede kunde været fremkomne i den sidst forløbne Saison, over hvis Magerhed Hr. Etatsraaden beklager sig, men ialfald kunne komme til Nytte i den nu forestaaende. Ønsker Bestyrelsen franske Stykker, da findes der »Kamp og Seir« af Legouvé, antaget for tre Aar siden, et Stykke, som er underholdende og piquant, og hvori Kjærligheden seirer over de prosaiske Fordringer. Fremdeles »Den Ærgjerrige« af Scribe, antaget for 8 Maaneder siden, et af denne Forfatters berømteste Arbejder, hvori Hovedthemeet er interessant udført, tiltrods for de Mangler, som findes i de ledsagende Elementer. Videre, det morsomme og talentfulde Stykke af Mad. Girardin, »En Kone, som hader sin Mand«, antaget for 1½ Aar siden, og som vistnok maa kunne besættes med Theatrets nuværende Kræfter, ligesaa godt som saa mange andre Stykker. Endelig det af Prof. Holst oversatte »Skikkelige Folk«, ligeledes antaget for 1½ Aar siden, hvilket vel er grovt tegnet, men ikke uden Eiendommelighed. Foruden disse franske Stykker haves Bearbejdelsen af Shakspeares »Kjærlighed paa Vildspor«, antaget for henved to Aar siden; og af originale Stykker haves to: »Besøget i Kjøbenhavn«, ligeledes antaget for henved to Aar siden, og »Henrik af Navarra«, antaget for over et Aar siden. Foruden de her nævnte 7 Stykker er der endnu 5, som jeg har ladet være ude af Betragtning, uagtet vistnok et og andet af dem kunde bringes paa Scenen med Held og uden stor Vanskelighed. Jeg troer saaledes ikke, man kan sige, at Theatret har Mangel paa Nyheder.

Jeg bør tillige bringe i Erindring, at et Par tidligere indsendte Stykker, ved hvilke Censurbestemmelsen kunde være tvivlsom, ere blevne forkastede. Heri er vistnok ingen Uretfærdighed, men Uretfærdigheden vilde komme i det Øieblik man antog et andet, der var ringere end hine. Jeg skal blot erindre om

det originale Skuespil »Vagabunden«, der ved Siden af sine Mangler dog besad en Primitivitet og Friskhed, hvorved det udmærkede sig fordeeltigt fremfor den saftløse Copiatur i »En Velgjørers Testament«. Hr. Etatsraaden vil sikkert indrømme, at der ved Theatercensuren maa, med Hensyn paa de gen-
 5 relleste Fordringer, være en bestemt Maalestok, som anvendes ligeligt paa Antageligheden af alle Stykker uden Forskjel, da der ellers maatte blive grundet Anledning til Klage over Inconseqvens eller Partiskhed.

Iøvrigt kan jeg kun gjentage, hvad jeg i tidligere Skrivelser om denne Sag har sagt. De store Mangler i Plan og Udførelse, skjøndt efter min Mening til-
 10 strækkelige til at afvise Stykket, ere endda ikke mit Hoved-Argument, men vel, at Stykket skal gjælde for en Original, hvilket det ikke kan være uden i en ganske udvortes og overfladisk Betydning, som det Kongelige Theater ikke bør admittere. De veed, Hr. Etatsraad, at jeg ikke sjeldent, hvor vore Meninger differerede, har underordnet mig Deres Anskuelse, og jeg vil fremdeles, hvor
 15 Uenigheden angaaer et disputabelt Skjøn, være tilbøielig til det Samme, da jeg troer, at Deres Stilling som Directeur berettiger Dem til i tvivlsomme Tilfælde at have den mere afgjørende Stemme med Hensyn paa, hvad De vil optage i Repertoiret eller holde borte. Men her gjælder det et Principspørgsmaal. Jeg troer, at det danske Nationaltheater ikke kan være bekjendt at
 20 erklære et Stykke som det omhandlede for en dansk Original, og derved sætte sit Stempel paa en Usandhed. Jeg troer, det skylder de nationale Digtere, der have skabt og udviklet det, at afholde en fingeret Original, der har fornægtet alt national-æsthetisk Præg, fra at snylte sig ind i de Berettigedes Kreds.

Saaframt Hr. Etatsraaden vil indstille Sagens Afgjørelse til Ministeriet, tør
 25 jeg stole paa Deres Løfte, at lade den hele gjensidige Brevvexling følge med som Bilag.

J. L. Heiberg.

1042. Carsten Hauch til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn, d. 13 Aug. 1858.

Høivelbaarne Herr Etatsraad J. L. Heiberg, R af Dbrog og Dbmd,
 Censor ved det Kongelige Theater.

30 Jeg skal til Gjensvar paa Herr Etatsraadens behagelige Skrivelse af 7de dennes bemærke Følgende:

Jeg troede ikke at have sagt, at den unge Pige ikke kunde gjøre nogen ædel Brug af sin Formue, eftersom hun ikke vilde erholde sin Formynders Tilladelse dertil, men kun, at hun ikke kunde skjenke den bort en masse til Hospitaler
 35 og Fattige (med andre Ord paa en stærkt iøinefaldende Maade, saa at det vakte hele Verdens Opmærksomhed) uden at hendes Formynder nødvendig maatte faa at vide, hvad hele Verden vidste. Men jeg mener ogsaa at have anført en Grund endnu, nemlig den, at hun, naar hun saaledes paa engang

havde bortgivet Alt, hvad hun eiede, vilde have Udseende af at tilbyde sig selv til sin Elskede, og med Magt at ville tvinge ham til, hvad han dog saa haardt havde afslaaet; men dette vilde og kunde hun ikke ifølge sin qvindelige Stolthed gjøre, og at Forfatteren ikke lader hende gribe denne Udvei, deri synes det mig, at han ogsaa har Ret. Med alt dette har jeg dog ingenlunde indrømmet, at hun ikke kunde gjøre nogen ædel Brug af sin Formue i Stilhed. Dette kunde skee, naar hun blot havde en Formynder, der underskrev, uden at forske efter, hvad han underskrev. Hun maatte i Verdens Øine synes let-sindigt at bortødsle sine Skatte, men derfor er det paa ingen Maade sagt, at hun gjorde det; snarere er det Modsatte antydet af Forfatteren, og videre end til en Antydning burde han neppe gaae.

At det skulde være en Umulighed, som De siger, at sørge for Bøndernes Velfærd, naar hun ikke eiede det Gods, hvortil de hørte, kan jeg ikke indsee; hun kunde sørge derfor, før hun skilte sig ved Godset, hun kunde ogsaa sørge derfor efter, ingen af Delene var en Umulighed for en Millionair.

Jeg kan heller ikke skjønne, at Forf. har viist sin Heltindes Fortrin, hvor han vil skildre hendes Feil, derved at han viser hende medlidende. Hun maatte jo stræbe at vise at der, uagtet hendes Luner og hendes Forkælelse, var en Kjerne i hende, hvoraf det Gode kunde opvoxte; havde hun været sammensat af lutter Feil, da havde ingen Udvikling til det Gode været mulig, thi der var jo da Intet, der kunde udvikles.

Naar jeg har paastaet, at Scribe i sine Lystspil ikke saa sjelden har ført Krig med den egentlige Poesie, da har jeg vel som et iøinefaldende Exempel nævnet eet Stykke, men min Mening er ingenlunde, at hans æsthetiske Synderregister var indskrænket hertil. Det U moralske og Uæsthetiske hos ham bestaaer, efter min Mening, heller ikke deri, at han lader de ydre Forhold være det Afgjørende og det væsentligst Bestemmende i flere af sine Lystspil, og lader dem seire over den høiere Idee (thi heri viser han sig maaskee blot som en Skildrer af Tiden), men deri, at han selv offerer til Afguden, at han selv tager Parti for Philisteriet, som om dette dog i Grunden var det Fornuftige. Det skal visselig ikke kunne negtes, at der findes en stor Ærbødighed for Rigdom og Vellevnet i hans Lystspil, og at han mangan Gang gaaer paa Accord med Dyden i saa Henseende. Dette mener jeg at ligge nærved den Synd mod den Helligaand, der aldrig kan tilgives; det ligger i Poesiens Aand at begeistres af og altsaa at forsvare de høiere Ideer, og ikke at lefle med indbildt Dyd og høie Følelser, naar dog det egentlig Bestemmende er Sybaritisme og Egen nytte. At man aldrig skal lede Theatret vild med Hensyn til den naturlige Følelse, det indrømmer jeg, men den naturlige Følelse i høiere Forstand (thi om den høiere Natur skal jo især Poesien værne) ledes upaatvivlelig vild ved Stykker, hvori Sybaritismen gives Ret imod den høiere Natur. Og i denne Henseende tør jeg ogsaa paastaae, at Intentionen har noget at betyde i et

Kunstværk. Den Regel, De anfører, at det ikke kommer an paa Intentionen, kun paa Udførelsen, kan jeg derfor ikke ubetinget underskrive; en slet Intention vil, enten den saa er slet eller godt gennemført, bestandig skade. Jeg skal imidlertid ikke være altfor rigoristisk, jeg veed, at der ere mange Nuancer og Overgange, og at et meget strengt Udvalg paa et Theater, hvor alle Retninger skulle repræsenteres, vanskelig lader sig gennemføre. Men at opstille det som Princip uden Indskrænkning, at det i Kunsten ikke kommer an paa Intentionen, men paa Udførelsen, det tør jeg ikke. At en slet Intention godt gennemført ikke blot i moralsk, men ogsaa i æsthetisk Henseende er forkastelig følger allerede deraf, at enhver ædlere Natur, der gennemskuer Intentionen, vil indigneres derved, og saaledes tabe den høiere aandelige Ro, der betinger den æsthetiske Kunstyndelse; det følger jo ogsaa af hvad De i Deres Brev siger, at den naturlige Følelse ikke bør villedes.

Nærværende Forfatters Feil er efter Deres Mening (i det mindste for en stor Deel) den, at han har forstaaet at sætte sig ind i Scribes Maneer, for at gjøre en Idee gjeldende, der i det væsentlige strider mod det, som Scribe pleier at sigte til. At en Autor med usædvanligt Held sætter sig ind i en fremmed Maneer, pleier man ellers at betragte som et Talent, der snarere vækker Beundring end Misbilligelse. Deres Mening er da vel, at det er umuligt at sætte sig ind i Scribes Maneer, naar en poetisk Tanke skal gjøres gjeldende, eftersom den dertil nødvendige Pathos i Scribes Conversationsprog ikke kan komme frem. Forfatteren har havt en modsat Mening, han har troet, at en høiere til Grund liggende Tanke ogsaa i dette Sprog kunde skaffe sig Luft. Men selv om denne Tanke, som De mener, og som jeg ikke kan indrømme, er ufuldkommen gennemført, saa er dette dog kun en æsthetisk Svaghed, men ingen æsthetisk Forbrydelse. Forbrydelsen, hvis man vil bruge et saa haardt Udtryk, ligger snarere paa den anden Side og i de ovenfor anførte Stykker, hvor en med Poesien fjendtlig Tanke bifaldes af Forfatteren. Er et æsthetisk Misgreb istand til at nedbryde Poesien saa at ingen høiere og ædlere Stykker nu længer kan sees ved Siden af, saa er Ulykken allerede skeet for lang Tid siden.

De siger, at Directionen ikke kan være bekjendt at erklære et Stykke som det omhandlede for en dansk Original, og derved sætte sit Stempel paa en Usandhed. Men hvad skal Directionen da gjøre, saalænge der ikke kan opvises noget Arbeide, hvoraf dette Stykke er taget, og naar tillige Hovedtanken synes aldeles eiendommelig for Forfatteren, saa maa vi vel holde det for en Original, indtil det Modsatte bevises. Vi have flere mærkelige Efterligninger af en fremmed Maneer i vort Sprog, som man dog, da intet Plagiat kan paapeges deri, maa betragte som Originaler.

Deres Bemærkninger om Stykker, der burde være spillede i forrige Saison, saa at Theatret, efter Deres Paastand, aldrig har været rigere, skal jeg nu

tage mig den Frihed at imødegaae. De omtaler tolv Stykker paa Deres Liste, men det gjelder ikke her om at tælle, men om at veie Stykkerne; og factisk mener jeg dog, De har viist, at De just ikke anseer dem alle saa særdeles passende til Opførelse. De af disse Stykker som De først nævner, anseer De rimeligviis for at høre til de Fortrinligste, og jeg skal da for ikke at blive altfor vidtløftig, holde mig til dem. »Kamp og Seir« er et virkelig godt Stykke, men desværre er dette Stykke saa ofte givet paa et andet Theater, at vi blev enige om, at det for Øieblikket ikke vilde vække den Interesse, som det fortjente, og at det var bedst indtil videre at opsætte Indstuderingen deraf. Den »Ærgjerrige« blev alene af den Grund holdt tilbage, fordi den Skuespiller der troedes bedst skikket til at overtage Hovedrollen, ikke var disponibel; vi meente, det var bedre at give det godt i Fremtiden, end nu risikere en svagere Udførelse, der ikke vilde gjøre nogen Lykke. »Skikkelige Folk« er i mine Tanker et meget betænkeligt Stykke, uhyre bredt og forsaavidt formløst, at der er en dobbelt Catastrophe deri, og egentlig to Stykker samlede til Eet; i tredie Akt naaer nemlig den ene Kunstner sit Maal, og nu kommer en nye Række af Scener, der meget løselig er forbundet med det Foregaaende, hvori den anden Kunstner naaer sit. Desuden forudsætter dette Stykke, formedelst sin Bredde, en overordentlig Raskhed og Sammentrængthed i Udførelsen, som vi, hvor ypperlige Flere af vore Skuespillerinder end ere, dog ikke saaledes ere i Besiddelse af som de franske. Til at spille dette Stykke med Held hører der overordentlig mange Prøver, som vi i forrige Saison ikke havde Raad til at anvende paa et Stykke, hvis Virkning var saa uvis. Nu vil der maaskee bedre blive Tid dertil; men De synes aldeles at have glemt at vi i den forløbne Saison, ved Deres Frues Bortgang bleve nødte til at see os om efter et andet Repertoire, der kunde tilfredsstille de daglige Fordringer. Dette meente vi lettest eller i det mindste hurtigst, thi derpaa kom det især an, at kunne finde i den forgangne Tid; vi maatte da see at gjenvinde mange Stykker, der vare meer end halv tabte; selv de, der laae nærmere, fordrede dog næsten bestandig nye Scenepøver. Alt dette tog megen Tid; saa kom Sygdomme til, hvorved undertiden sex eller flere Skuespillere paa engang maatte fritages for Tjeneste; nu først synes det, at vi kunne aande friere og tænke paa at indstudere Stykker. Hvad »Vagabunden« angaaer, som De ogsaa nævner, saa er det efter min Overbeviisning et raat og formløst Stykke, hvoraf Theatret kun vilde have havt liden Glæde.

Da jeg nu maa ansee denne Discussion for afsluttet, og aldeles ikke har Tid til at indlade mig i en vidtløftigere Polemik, saa skal jeg nu indsende Stykket tilligemed de respective Breve til Ministeren, der altsaa nu, da De saaledes fordrer det, maa dømme imellem os. Skulde De ønske at tilføie Noget, da kan vel dette blive indsendt siden efter.

P. D. V.

C. J. Hauch. 40

1043. Carsten Hauch til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn, d. 14de Aug 1858

Høivelbaarne Hr Etatsraad Heiberg, R af D og Dbmd.

Censor ved det kglige Theater.

Efter endnu engang at have gennemlæst »Girondisterne«, hvilket jeg ikke
 5 saameget gjorde af Tiltro til Stykket, som af Agtelse for Deres Høivelbaaren-
 heds Dom, tilstaaer jeg, at jeg ikke kan komme til noget andet Resultat, end
 at Stykket i sin nærværende Form vanskelig med Held vil kunne fremstilles.

Naar man vover at fremstille slige Personer som M^e. Roland, Vergniaud og
 Danton, saa paatager man sig et uhyre Hverv og vækker store Fordringer hos
 10 Publicum, som kun en sand Digter kan tilfredsstille; der maa være en mægtig
 Klangbund i en Forfatters Indre, for at han kan gjengive Toner, der ere slige
 Characterer værdige, og der kunne indgyde Publicum den Tro, at det virkelig
 er deres Aander, der i Digterværket rører sig, men denne Klangbund findes
 ikke, som mig synes, hos Forfatteren til »Girondisterne«.

15 Med andre Ord, Dictionen forekommer mig som oftest mat og vidtstvævende,
 undertiden dog ogsaa høitrværende, men den sande Malm, der her bør høres,
 finder man, saavidt jeg skjønner, ikke deri.

Naar saaledes Me Roland siger (S. 23):

»Saameget kan jeg vel hos dem udrette,

20 At paa min Bøn jeg kan bevirke dette«

saa synes disse Stropher mig af den Natur, at de snarere antage en parodisk
 Charakter, saa de kunde staae i »Kjærlighed uden Strømper«.

S. 17 siger Vergniaud:

Jeg kan saa vel forstaae Alt, hvad han gjør

25 Det er kun Conseqvents af hans Princip.

Hvis disse Stropher vare enestaaende i deres Slags, skulde jeg ikke have frem-
 hævet dem, thi prosaiske Momenter maae ogsaa findes, (skjøndt Versene dog
 heller ikke her maae blive slæbende og matte), men der kan opvises mangfol-
 dige Steder, der ikke staae synderlig høiere end de anførte, dog er det ikke
 30 her Stedet at udføre dette Thema videre.

S. 45 siger Vergniaud:

»Ja Kampens Tanker søge alle Solen,

Men Hjertets Tanker flygte for dens Magt«.

Denne Slags Ytringer bringe os vanskelig til at troe, at det er den meest
 35 veltalende Mand i Frankrig, der i sin Kjærlighedsbegeistring udtaler dem,
 snarere staae de som et advarende Exempel paa forkerte Billeder og en høi-
 travende og forskruet Stil.

Naar Vergniaud (S. 46) taler om Frihedsrødens Skin, der skal straale ind i
 hendes (Annettes) Faders Fængsel, saa viser han sig heller ikke synderlig heldig

i S sammensætningen af nye Ord; man kunde ligesaagodt tale om »Liighedsrøden« og »Folkesouverænitetetsrøden« osv., men om Sproget har synderlig Gavn af slike S sammensætninger, det er et andet Spørgsmaal.

Da Sproget i dette Stykke, som oftest, ikke adskiller sig fra simpel Prosa, uden forsaa vidt det er stivere, mere kunstlet og mere vidtløftigt, saa troer jeg, 5 det havde været bedre at undgaae den metriske Form, der her ikke er bleven et levende Udtryk for Aanden, men snarere kun et Udtryk for noget Conventionalt, der ogsaa kan læres af den, der ikke er Digter.

Stykkets Charakterer forekomme mig i det Hele taget ikke synderlig udprægede og paa mange Steder farveløse. 10

At Stykket iøvrigt er skrevet af en Mand (eller Qvinde, mig synes der er Noget deri, der hentyder paa det Sidste) som ikke mangler Dannelse, at der findes enkelte Steder deri, der vidne om Talent, det skal jeg ingenlunde negte, men dog tvinges jeg, ifølge min inderste Overbeviisning, til at erklære, at det kun, naar Forfatteren i høi Grad sammentrænger og forkorter Dictionen, og 15 tillige forstaaer at lægge meer Kjærne deri, og at skiærpe sin Charakteristik, under nærværende Forhold kan blive antaget til Opførelse.

P. D. V.

C. J. Hauch.

1044. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kbh. 16 August 1858. 20

(Koncept).

Hr. Etatsraadens Mening, at Discussionen om »En Velgjørers Testament« nu maa ansees for sluttet, deler jeg ganske, og skulde derfor heller ikke have Noget at tilføie, hvis ikke en Yttring i den sidste Skrivelse, af 13d, gav mig Anledning til en Bemærkning, som jeg ikke troer at burde holde til- 25 bage. De siger nemlig, at De »aldeles ikke har Tid til at indlade Dem i en vidtløftigere Polemik«. Jeg antager dog, at en Discussion i Embeds-Medfør hverken kan eller bør betragtes som en Polemik, og jeg nærer ogsaa den Tro, at saafremt De fandt Dem foranlediget til nogen yderligere Meddelelse i et Embeds-Anliggende, vilde De ikke undlade det af Mangel paa Tid. 30

J. L. H.

1045. *J. L. Heiberg til Peder Hjort.*

Sølyst, 25 August 1858.

Min forbindtligste Tak, Høistærede, for det meddeelte Tidsskrift, som jeg modtog for ½ Time siden, og venter at faae Dem remitteret endnu idag ved Hr. Rottbøll, som kommer her til Middag, men som dog neppe vil kunne be- 35

sørge det i Deres Hænder før imorgen Formiddag. Hurtigere Befordring har jeg ikke kunnet skaffe.

Hvad der staaer om min Kone, er jo meget smukt, og kan maaskee ogsaa have nogen Interesse for tydske Læsere, hvem hendes Navn ikke er ubekjendt. Men hvo der skal have Interesse for de mange Detailberetninger om enkelte Stykkers Opførelse og om enkelte, i Udlandet obscure Skuespilleres Præstationer, indseer jeg ikke, ligesaa lidt som jeg kan begribe, at et Blad, der lever af saadanne Meddelelser, kan finde Abonnenter og Læsere. Forf. til de kjøbenhavnske Theater-Efterretninger synes mig ogsaa, skjøndt han jo kjender Forholdene ved vort Theater, at være temmelig desorienteret i æsthetisk Henseende, da han vil have hele det barnagtige Apparat i »Jægerbruden« forstærket, og »Don Juan«, som hos os netop altid er givet i en værdig Skikkelse, ligesom i Frankrig, udspækket med alle de smagløse Tilsætninger, som man i Tydskland har overlæst den med, og de Mozartske Recitativer ophuggede til talende Dialog. Dette Forslag er temmelig i Strid med det samme Tidsskrifts Anbefaling af en ny Oversættelse af »Don Juan«, der er befriet for alle disse Pletter og Klatter (sidste Side i Heftet).

Med gjentagen Tak fra min Kone og mig

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

20

1046. *J. L. Heiberg til Rudolf Schmidt.*

Kjøbenhavn, 26 August 1858.

Paa Anmodning af Hr. Rudolf Schmidt om at meddele ham et Vidnesbyrd, er det mig en Fornøielse at bevidne, at jeg alt i nogle Aar har kjendt ham som en ung Mand, der har erhvervet sig Kundskaber og Dannelse, og besidder Evner, Lyst og Iver til derved at bringe sig i Virksomhed.

J. L. Heiberg,

Etatsraad og Censor ved det Kgl. Theater.

1047. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Kbh. d. 28d Aug. 1858.

Kjære Ven.

Det er idag Göthes Fødselsdag. Jeg vil høitideligholde den ved at hilse paa Dem og Deres Kone. Mine Tanker ere vel altid meget hos Dem begge, dog i den sidste Tid noget mere end ellers. Hvad isærdeleshed Dem angaaer, da har jeg mellem mange Klipper og Skjær, paa hvilke jeg let nok kan strande, seet til Dem som til en Ledestjerne, en erfaren Lods paa sit eget Fartøi, i hvis Kjølvand jeg maaskee kan liste mit ind.

35

Hvis De ikke veed det, vil jeg fortælle Dem, at jeg fra Begyndelsen af October Qvartal d. A. agter at udgive et Ugeblad, et virkeligt Blad, in 4to, og hvert Nummer 1½ Ark stort, altsaa intet Ugeskrift in 8vo. De veed, at dette med Hensyn til Bladets Indhold, Character, Tone, Musik etc. ikke er nogen ligegyldig Omstændighed. Jeg har i den Anledning tænkt meget paa Deres 5
Flyvende Post, ikke at jeg bildte mig ind at kunne kappes med den — allerede min Alder nu, sammenholdt med Deres dengang, vilde hindre det, og andre Omstændigheder endnu meget mere — men for at see, hvorledes De dengang greb Sagen an. Mit Ugeblad vil omtrent i Hælvten blive af poetisk Indhold (Digte, hvis jeg kan opdrive nogle, der due, men især Noveller af danske For- 10
fattere). Den anden Halvdeel Afhandlinger, Raisonnements etc. etc. som det kan falde og som Guderne vende det.

Men ganske uden Hjælp udenfra kan jeg, uagtet jeg i lang Tid har forberedet dette Foretagende, ikke bestride det i Længden. Jeg maa stole lidt paa »milde Bidrag« fra Venner og Bekjendte. Kan jeg stole lidt paa Dem? 15

Under Deres Ophold paa det deilige Sølyst veed jeg ikke at ønske Dem og Deres Kone noget Bedre end den fulde Nydelse af en saa skjøn Natur.

Deres hengivne Ven

Henr. Hertz.

1048. J. L. Heiberg til Henrik Hertz.

Sølyst, 29 August 1858. 20

Kjære Ven!

At blive erindret om Göthes Fødselsdag, naar man selv har været saa utaknemmelig at glemme den, er baade Glæde og Fordeel, men dobbelt, naar det staaer i Forbindelse med en saa behagelig Efterretning som den meddeelte. Øieblikket er uidentivl gunstigt for Deres Forehavende, thi hvor længe har man 25
ikke savnet et Organ for de Interesser, som nu ville komme til Orde under Deres Fane? Og hvem skulde man hellere ønske til Anfører end »Gjengangrebrenes« Digter, som vil erholde rig Anledning til at fornye sin vittige og gratiøse Polemik? Thi uden Polemik vil det naturligviis ikke gaae, og det er jo heldigt, thi ved den kommer det Stød, som skal holde Publicum aarvaagent. 30

Jeg selv, som ikke sjældent har følt Lyst til at udtale mig om en eller anden Gjenstand, men har undladt det, fordi jeg ikke vidste, hvor jeg skulde anbringe en Artikel, vil med Glæde benytte mig af den velkomne Leilighed, og af og til, naar Omstændighederne opfordre mig dertil, lade et Bidrag underkastes Deres Bedømmelse. Men først maa De selv angive Tonen og Retningen, for 35
at jeg kan indordne mig i Redactionens Aand.

At De vil optage Digte, ifald De »kan opdrive nogle, som due«, er jo meget godt i sig selv, men De vil vist ikke let »opdrive« mange saadanne, med mindre

Kjöb. d. 28^e Aug. 1858

Kjære Henr.

Det er idag Gøtthes Lørdag. Jeg vil
føleddigt fortælle dig om at fise paa dem
og deres hove. Min Tante var en
altid meget for dem begge, dog i den
første Tid nægtet mere end altså. End
isørligt du angaar, da var jeg mellem
mange bligge og Tyske, paa snille. Jeg
kalder dem skand, som til dem som
til en Ledsjerner, en ufarer Lode paa
sit eget Læstøi, i snille Kjølner og
maaske kan liste mig ind.

Jais da det med det, vil jeg for-
tælle dig, at jeg fra begyndelsen af be-
løver Quartal d. a. agter at udgive et
Ugeblad, et ugentligt blad, in 4to, og
først Næsten 1² Aar først, altså indt

Ugeskrift in 8vo. Da med, at det med
Jens til bladet Indsæt, Heratens, Tom,
Måske de det er nogen leggyldig Omstø-
dygd. Jeg var i den Auldring kendt
meget paa Anne Lyngs Test, da at jeg
bildte mig ind at kunne lægge med den
allerede min Alder ud, sammenfaldt med
dets Dugang, vilte findes M, og andre
Omstødygde indtæn meget mere - men
for at jeg, foretog de Dugang gæst
Tager aa. Mit Ugeblad vil ombrant i
johann blinde af postisk Indsæt (Digt,
snille jeg, og dets uagte, de der, men især
Noveller af danske Forfattere). Du andre
jaldent Afhandlinger, Laissonnements
de de som det kan faldt og som Gudne
nænde det.

Min ganske ideo gyde ideo kan
jeg, uagte jeg i lang Tid var forebent.

Det forlagende, M. Bistrid M: Læg
du. Jeg maa stalt lidt paa "uilde ki-
drag" fra Bremen og Ledsjerner. Kan
jeg stalt lidt paa dem?

Under Anne Bistrid paa det dertil
følgst med jeg det at indtæ dem og
Anne hove meget Ledsjerner med den
fulde Njydelse af en paa skjøne Natur.

Anne fengjere Henr

Henr. Hertz

Mr. Eatsraad J. L. Heiberg.

De vil skrive dem selv. Og med Digte maa der udentvivil iagttages stor Forsigtighed, for at Tidsskriftet ikke skal komme til at ligne dem, vi havde for 20 til 30 Aar siden, og derved faae et forældet Udseende, især i en Tidsalder, der bryder sig meget lidt om Digte, og ialfald kun tager Notice af dem, naar de ere udmærkede, og have en piquant Side. Noveller kunne være en god Ingrediens, naar de kun ikke minde om de trivielle Feuilleton-Noveller; men saa kommer De vel ogsaa til selv at skrive dem. Det har De vel ogsaa isinde, og dertil glæder jeg mig, da De sikkert i de nuværende Forhold vil finde et ligesaa rigt Stof som tidligere i Deres »Stemninger og Tilstande«, og vil kunne handle det ligesaa livligt og indtrængende. Endvidere tænker jeg mig, at De vil meddele kritiske Artikler om Litteratur, Kunst og Theater. Hvorvidt De vil gaae ind paa det Politiske, veed jeg ikke, men det er i vor Tid næsten en Umulighed ikke at komme i Berøring med det. Hvad der, efter min Mening, bliver en Hovedsag ved et saadant Foretagende i den nærværende Tid, er, at dets Artikler have hvad man kalder Præsentsia, at de befatte sig med de Tanker og Interesser, som netop for Øieblikket røre sig, snart paa det ene, snart paa det andet Gebeet. Ved Siden af det blivende Værd, hvortil et godt Ugeskrift aspirerer, maa det tillige have et ephemert Præg, hvorved det viser sig som Øieblikkets Barn. Jeg troer, at »Nord og Syd« er i det sidste Aar kommet paa en Afvei, idet det har forbigaaet altfor mange af de saakaldte brændende Spørgsmaal, men derimod har leveret Afhandlinger, som i sig selv kunde være ret interessante, men som man ikke venter i et Ugeblad. De vil ogsaa have bemærket, at dette Tidsskrift næsten ikke mere omtales, hverken i Pressen eller i Conversationen.

Modtag mine bedste Ønsker for Deres Foretagendes heldige Fremgang. Gid dets Indflydelse og Virkning maa blive saa stor som Trangen dertil! Det er den yderste Superlativ, hvortil Ønsket kan naae.

Min Kone takker for Deres Hilsen. Hun har det godt her paa Sølyst, og jeg med, naar kun Veiret vilde blive bedre end i disse Dage.

30 Deres hengivne
I Hast, som Figura udviser. J. L. Heiberg.

1049. Carsten Hauch til J. L. Heiberg.

Kjøbenhavn, d. 5te Sept. 1858

Høivelb. Herr Etatsraad Heiberg, R af Dbrog og Dbrogsmænd,
Censor ved det Kglige Theater.

35 . . . .

Med Hensyn til en Yttring af Dem i et tidligere Brev (dateret den 16de Aug, men som jeg først meget sildigere modtog) skylder jeg baade Dem og mig selv at erklære, at jeg ganske rigtig, som De formoder, aldrig skal skye

yderligere Meddelelser i et Embedsanliggende. Jeg skal naturligviis bestandig være rede til at høre paa Indvendinger fra en Mand som Dem, hvilket jeg vilde gjøre, selv om jeg ikke paa Embedsvegne var forpligtet dertil; derimod forudseer jeg Muligheden af, at jeg ikke bestandig og i ethvert Tilfælde kan indlade mig i et saa detailleret Forsvar for min afvigende Mening, som i den omtalte Discussion; det kunde være muligt, at jeg ved en anden Leilighed, naar jeg ikke troede en detailleret Fremgangsmaade væsentlig fremmede for Sagen, kunde ansee det for rigtigst at holde mig mere til det Almindelige.

P. D. V.

C. J. Hauch. 10

1050. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 29 Septbr. 1858.

....

Skuespillet »Klaus Rigmands Skat«. Et smukt Sujet, som har noget Tiltalende for Phantasien, men som uidentvivil skulde være forblevet i Fortællingens Form. I detmindste er det herværende Forsøg paa at dramatisere det saa mislykket som vel muligt. Den hele Behandling har en triviell Jævnhed og Ferskhed, og savner enhver dramatisk Pointe. Allerede i de yderste Omrids af Dispositionen viser sig Mangelen paa dramatisk Evne, thi de fem Acter ere kun fem Scener, og ende, paa den sidste nær, saa afkavet, at man har samme Fornemmelse, som om Maskinmesteren ved en Feiltagelse havde ladet Teppet falde for tidligt. Alt er saa overfladisk i Tanken, saa svagt i Udførelsen, og alle Momenter saa ukunstnerisk sammenknyttede, som om det var en Børnecomédie. Som Exempler vil jeg nævne den 2den Act, der dreier sig om det Formaal at skaffe nogle Retter Mad tilveie. Fremdeles, i 3die Act Søvnvæger-scenen, der ikke paa nogen Maade er motiveret, og derfor ogsaa vil gjøre en parodisk Virkning, om den end siden beforder Handlingen, hvilket kunde være skeet ved simplere Midler. Videre, i samme Act den utilbørlige Vigtighed, som er lagt paa den mechaniske Fremgangsmaade med at flytte det tunge Skab ud fra Væggen, Noget, som kan have sin gyldige Betydning i Virkeligheden, men i et Drama falder noget puerilt, uagtet jeg ingenlunde overseer Nødvendigheden af at gjøre Vanskeligheden af en Flytning indlysende for Tilskuerne, for derved at motivere, at Skatten saa længe har været skjult. Endelig, den 4de Act, hvor der graves efter Skatten, medens Tilskuerne vide, at den allerede er funden, hvorved al Spænding paa Udfaldet ophæves, og den hele Scene bliver ørkesløs. Forfatteren viser her den Mangel paa æsthetisk Blufærdighed at blotte Guldgraveriet, for at vise os det som et ganske gemeent Bedrageri, og fordriver derved den Romantik, som ellers kunde ligge i Situationen, der fordrer et Clair-obscur istedenfor den raa Haandgribelighed. Hvor

løst alt Andet i Stykket er motiveret, hvorledes paa alle andre Punkter dramatisk Forstand mangler i Anlæg, og dramatisk Talent i Udførelse, kan jeg vistnok spare mig at udvikle, da det Anførte maa være tilstrækkeligt til at godtgjøre, at dette Product ikke fortjener at antages.

5

J. L. Heiberg.

1051. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 6 October 1858.

Med Hr. Etatsraadens behagelige Skrivelse af 30 September modtog jeg det originale Tre-Acts-Lystspil, »En ministeriel Embedsmand«, som hermed følger tilbage.

10 Naar man i Tanken gennemgaaer de saakaldte originale Skuespil, som i den sidste Tid fabrikeres, maa man næsten befrygte, at det nu er forbi med vor dramatiske Digtekunst, og man fristes til at spørge de respective Forfattere, hvorfor de ikke hellere vælge en anden Levevei end den dramatiske Productions, hvortil de aabenbart ikke ere kaldede. Det er just Originaliteten, 15 som mangler i de Stykker, der kalde sig originale; der er saa godt som ingen Opfindelses-Evne, Alt er kun klinet paa Reminiscenser af bekjendte Værker, og det seer ud, som om der for Øieblikket ikke gaves Forfattere, end sige Digtere, men kun Arrangeurer.

Ogsaa nærværende Lystspil er kun en Efterklang af Scribes meget bekjendte 20 Comedie, »De Uafhængige«, som det staaer uendelig langt tilbage for baade i Characterer og Situationer, baade i Compositionens sindrige Pointer og i Dialogens piquante Tilsnit. Da der imidlertid ikke her finder en saadan Mislighed Sted som ved »En Velgjørers Testament«, og som, efter min Mening, gjorde dette uantageligt, da fremdeles det laante Stof just ikke er uheldigen locali- 25 seret, og Dialogen, skjøndt temmelig vulgair, er let og flydende, saa at Stykket maaskee kan more, og selv behage de Faa, som ikke kjende Scribes Comedie, saa troer jeg for mit Vedkommende ikke at burde gjøre Indvending mod dets Antagelse, saafremt Directionen maatte være tilbøielig til at bringe det paa Scenen.

30

J. L. Heiberg.

1052. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 7 October 1858.

I Anledning af Hr. Etatsraadens behagelige Skrivelse af Gaars Dato, be-
træffende Skuespillet »Klaus Rigmands Skat«, skal jeg tillade mig at bemærke,
at eftersom, imod Forventning, Directionen og in specie den æsthetiske Direc-
35 teur finde Behag i dette Product, skal jeg ved denne Leilighed ingenlunde

protestere mod dets Antagelse eller ønske Ministeriet bebyrdet med at læse og bedømme det. Det er mig fuldkomment Nok at have fremsat mine Grunde for det modsatte Skjøn.

J. L. Heiberg.

*1053. M. W. Brun til J. L. Heiberg.

Flensborg, den 1. Novbr. 1858. 5

Høivelbaarne Hr. Etatsraad J. L. Heiberg!

Deres Skrivelse af 30. October har jeg rigtig modtaget, men det Brev, De deri omtaler, har jeg hverken seet eller modtaget, ellers havde jeg ganske vist besvaret det. Dette maa være Gjendrivelse nok af den Beskyldning, De behager at fremføre. 10

Min Afreise fra Kjøbenhavn til Flensborg kom ligesaa pludselig som uventet, thi 5 Dage forud havde jeg endnu ingen Anelse om, at jeg i Aar skulde hertil, og min oprindelige Bestemmelse var at give Forestillinger i »Alhambra« til midt i November. Der blev mig altsaa ikke levnet Tid til at bringe Alt i Orden før min Afreise, og jeg maa ærligt tilstaae, at i den Hurtighed, hvormed jeg 15 maatte qvittere »Alhambra« og gjøre mig reiseferdig, glemte jeg rent at henvende mig til Dem. Det er aldrig et Øieblik faldet mig ind at ville unddrage mig den Forpligtelse, jeg staar i til Dem, uagtet Deres Skrivelse synes at sigte til en saadan Adfærd fra min Side, men da De formodenlig har troet, hvad enkelte Smudsblade søgte at udbrede, at jeg havde en betydelig Indtægt i 20 Sommer, har De selvfølgelig fundet min Handlemaade paafaldende. Disse Rygter ere imidlertid saa langt fra at være sande, at jeg tværtimod maatte laane Penge for at kunne reise hertil, og da De i en Samtale i Juni Maaned ytrede: »Jeg kræver Dem jo ikke«, troede jeg at kunne gjøre Regning paa Henstand, indtil jeg evnede at betale Dem. Paa »Alhambra«s Theater er for min 25 Regning opført:

»En Søndag paa Amager«.....	6	Gange =	180	Rdlr.
»De Danske i Paris«.....	5	- =	150	-
»Abekatten«.....	3	- =	90	-

Ialt: 420 Rdlr.,

30

som jeg altsaa herved erkjender at være Dem skyldig. De kan være overbevist om, at saasnart det er mig blot nogenlunde muligt, skal disse Penge blive Dem tilstillede, om ikke alle paa een Gang, saa idetmindste i 2 eller 3 Portioner.

Og nu til Slutning endnu et Par Ord. Vel kan Deres Begreber om »Ære« 35 være forskellige fra mine, men saameget er vist, at skulle Hr. Etatsraaden oftere behage at skrive mig til og betjene Dem af det samme Sprog, som De

fører i Deres Skrivelse af 30. October, da vil det uden al Tvivl blive ubesvaret, thi kan det end være foreneligt med Deres Ære at skrive saaledes til mig, saa er det dog ingenlunde foreneligt med min at svare derpaa.

M. W. Brun.

5 1054. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

26 November 1858.

Kjære Ven!

Hermed sender jeg et lille Digt, for hvilket jeg, ifald De finder det egnet dertil, vil udbede mig en Plads i Deres »Ugentlige Blade«, at sige i det næste Nummer, som udkommer paa Onsdag, for at ikke Anledningen skal blive for
10 gammel.

Saafernt De optager Digtet, vil jeg tillige bede Dem om at maatte see en Correctur, og at De i den Henseende vil give Ordre i Bogtrykkeriet til enten at sende mig Correcturen til øieblikkeligt Gjennemsyn, eller underrette mig om, til hvad Tid jeg kan forefinde den i Trykkeriet, hvor jeg isaafald skal
15 komme.

At jeg har fulgt Deres Ugeskrift med levende Deeltagelse, behøver jeg ikke at sige Dem. For Afhandlingen om Theatret har jeg endog personligen største Grund til at takke Dem. Om Resultatet — en constitutionnel Forfatning — ved De, at jeg ikke er enig med Dem. Ved denne Leilighed fik jeg Lyst til at
20 fornye Bekjendtskabet med Deres »Hundrede Aar«, som ikke var mig ret nærværende, og jeg læste den da i den nye Udgave i Deres »Dramatiske Værker«. Men jeg kan ikke beskrive Dem, hvor henrykt jeg blev over Vexelsangen eller Dialogen mellem Anselmus og Bølgerne. Det er upaatvivlelig et af de skjønneste Digte, som vor lyriske Poesie har at opvise. At jeg blev formelig overrasket
25 af dets Skjønhed, uagtet jeg dog maa have læst det før, kan jeg kun forklare mig af den Omstændighed, at da jeg læste Bogen i dens Nyhed, var det just paa en Tid, da Tiltrædelsen af min nye Stilling gav mig saa Meget at tænke paa.

Deres oprigtig hengivne

J. L. Heiberg.

30 1055. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

20 December 1858.

Hermed, kjære Ven, sender jeg Dem tre smaa Afhandlinger af moralsk Indhold, til Optagelse i Deres »Ugentlige Blade«, ifald De finder dem egnede dertil. Isaafald kan De optage dem i hvad Orden De vil, og med de Mellemrum mellem de enkelte, som De finder passende. Jeg har endnu et Par andre, som
35 kunne indsendes længere hen, saafremt de herværende maatte behage Dem og Læserne.

At disse Artikler ikke ere af mig, vil De let see. Jeg har kun udslettet enkelte Steder i dem, og føiet nogle Smaarettelser til. De Rettelser, som muligviis endnu behøves i Stil og Ortographi, overlades ganske til Dem, ligesom Læsningen af Correcturen. At det er mig, som har indsendt dem, eller i det Hele havt med denne Sag at gjøre, ønsker jeg dog helst indtil videre fortiet. 5

Det saakaldte »Uegentlige Blad« har jeg læst til min store Forbauselse. Jeg havde, efter Titelen, ventet mig et skarpt, polemisk Angreb, og saa bliver den forventede Haifisk til den fattigste Hundesteile. Jeg har dog ikke længe seet noget saa Meningsløst, saa Intetsigende, saa Flaut og saa Fersk, og jeg kan ikke forestille mig, hvad det kan være for et Slags Mennesker, som troe, det 10 kan gaae an at skrive paa den Maneer, og som kunne gjøre det uden at komme til at brække sig af Ækelhed over dem selv og deres selvlavede Brækvand.

Iøvrigt — om jeg maa sige min Mening — troer jeg, at De skulde opgive det som fast Regel, stedse at have en Fortælling i Deres Blad. Naar Fortællingen ikke netop har et tidssvarende Præg, læser man den i Almindelighed 15 hellere paa et andet Sted end i et Ugeblad, der kommer en eneste Gang om Ugen, og hvor man derfor snarere søger Noget, der paa en eller anden Maade er knyttet til Øieblikkets Interesser. Dersom denne Bemærkning blot var min egen, skulde jeg maaskee have holdt den tilbage, men jeg har hørt den af Flere, og deriblandt ikke de Ringeste blandt Vennerne af Deres Muse. 20

Deres stedse hengivne

J. L. Heiberg.

Glædelig Juul!

1056. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

21 Dec 1858

(Koncept).

25

For det Tilsendte takker jeg Dem meget, kjære Ven, og skal med det Allerstørste gjøre mig bekjendt dermed, eller saasnart mine Øine, der dels ere svage, dels have lidt meget i den sidste Tid ved at læse Mpt. og Correctur, ville til-
lade det. Det er en tydelig Skrift og ikke skrevet med lyseblaat Blæk, min Aversion, især naar man skriver dermed paa blaat Papir. Hvor kan dog De 30 skrive med couleurt Blæk! Tør jeg ikke anbefale Dem en Mand, der kom op til [mig] for et Par Uger siden og solgte mig en Fl meget godt og flydende sort Blæk, det jeg skriver dette med. Han kalder det Marino Blæk; han selv hedder Ehrenholdt og boer i Magstræde N° 28. Deres mig altid kjære Breve vilde med sort Blæk blive mig endnu kjærere. 35

Den Mening, De og Deres Kreds udtaler om mit Ugeblad, sætter jeg, som De vel kan vide, overmaade stor Priis paa. Men allerede, da De yttrede i en ældre Skrivelse, at Bladet burde behandle Tidens »brændende Sp«, forekom

det mig, at De havde tænkt Dem et andet Blad end Det, jeg selv havde paa-tænkt. Jeg har villet, at det skulde være væsentl æsth, ikke blot theoretisk, ved Raisonnements og Afh, men praktisk ved de poet. Arb., det optager; og for at forhindre enhver Misf., har jeg strax i min Prosp erklæret, at Noveller
 5 (og især disse) og Digte skulde optage over Halvdelen af hvert No. Paa denne Grund er Bladet anlagt, og det vilde nu ikke engang være mig muligt, i de nærmeste to eller tre Qvartaler at gjøre nogen Forandring deri eftersom der fra Nytaar vil optages et større Novelle-Arbeid af mig, der nok omtrent vil
 10 vare saa længe. Denne Fortælling er rigtignok lang, men den er skreven (i forr. Aar) med Tanken henvendt paa dens Anvendelse i Bladet, og jeg troer nok, at man kan sige, den har »et tidssvarende Præg«; i det Mindste foregaaer den hertillands og alluderer til Meget af de sidste 10 ell 15 Aars Tilstande hos os.

Desuden, hvilke »brændende Sp« kunde hos os et æsth. Blad behandle? Theatret, det er det eneste, enten Bemærkn. om Theatrets Anliggender, eller
 15 Anmeldelser af opførte Skuespil, især af Spillet, men af disse har vi allerede 6 a 8 i Bladene. Det meest brænd: Sp i det Æsth. har i d. senere Tid været — Pepita. Hun hørte virkelig allermest til »Øieblikkets Interesser«, men baade hun og Begeistr for hende var mig modbydelig. At Bladet blev æsth. i den af mig tagne Mening, skulde netop, tænkte jeg, give det Betydning som et
 20 Tilflugtsted for Poesien; thi Blade, der behandle »Øieblikkets Interesser« eller Dagens forskjellige Spørgsmaal, har vi jo nok af.

Det »uegentlige Blad« er noget egentligt Pære-Møg. Man kan ikke engang være bekjendt at ændse det; thi det staaer meget under »Folkets Nisse« og lignende Blade, der undertiden kan være ret morsomme og dog vide hvad de
 25 ville angribe. Men denne Forf. sigter til Ingenting og træffer Ingenting. »I Molbækken med den Vaasemose!«

Med Ønsket om en glædelig Juul til Dem og Deres Frue

Deres oprigtig hengivne

[Henr. Hertz].

30 1057. J. L. Heiberg til Henrik Hertz.

7 Januar 1859.

[Begyndelsen mangler] Titel og Overskrift maa De forandre efter Deres Godt-befindende. Stedet, hvor De helst vil afbryde, overlades ligeledes til Dem. Angaaende de øvrige Forandringer, Udeladelser og Tilføininger, som De kunde ønske, er jeg derimod ikke berettiget til at tage nogen Bestemmelse, og skulde
 35 gjerne forhøre mig derom hos Forfatteren, dersom det ikke var forbundet med altfor [Her mangler et længere Stykke].

Den begyndte Fortælling i Deres Blad har meget fornøiet baade mig og min Kone, fra hvem jeg skal hilse og takke Dem. Skildringen af den industrielle

Dame er ubetalelig, ret et Genrebillede, malet efter Naturen. Geheimeraad Collin, hvem jeg igaar gratulerede paa hans 83aarige Fødselsdag, talte om denne Figur og roste den, og hans Vidnesbyrd betyder endeel, thi han har fremfor Nogen havt Leilighed til her at studere Naturen.

Og nu til Slutning en Undskyldning, fordi jeg atter sender Dem et Brev, ⁵
 som vil gjøre et ubehageligt Indtryk ved sit blaa Blæk. Men tillige en For-
 klaring, hvorfor jeg bruger det. Fordi det er velgjørende for Øiet, eller hvad
 man kan kalde øienbesparende. Kun maa det ikke skrives med en ny Pen,
 der giver for lidt Blæk. Forsøg, især ved Lys om Aftenen, at holde en Side
 af dette Brev sammen med Noget af Deres egen Skrift, og siig upartisk, hvil- ¹⁰
 ken af Delene der er lettest at læse og mindst anstrengende for Øinene. Efter
 i mange Tider at have søgt forgjæves efter virkelig sort Blæk, har jeg bestemt
 mig for dette, fordi det er sortere end det sorte. Dette er ikke nogen Mod-
 sigelse, thi virkelig sort Blæk, som sagtens vilde være det bedste, eksisterer
 ikke. Det har altid en Nuance af en anden Farve, især af den brune. Deres ¹⁵
 er snarest graat. Men ingen Nuance, naar en saadan dog ikke kan undværes,
 er saa god som den dybe blaa, fordi Blaafarve er den mørkeste Farve, og den mindst
 anstrengende for Øiet. Det reneste sorte Blæk, jeg har truffet, og som jeg derfor
 ogsaa brugte i flere Aar, er Arnolds Japan Ink, men det glindser og skimter.
 Det, jeg nu har slaaet mig til Ro ved, er ogsaa engelsk, og har den for mig ²⁰
 nødvendige Egenskab, som jeg ikke har fundet ved nogen anden Sort, und-
 tagen Arnolds, at det strax har sin naturlige Farve, og ikke behøver at ligge
 nogle Timer efter Skriften, for at blive sort. — Saaledes hænger Dette sam-
 men. Jeg raader Dem til at følge Exemplet; Deres Øine ville takke mig for
 Raadet. 25

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

Glædeligt Nytaar til Dem og Deres!

1058. *J. L. Heiberg til Carsten Hauch.*

Kjøbenhavn, d. 13 Januar 1859.

Hr. Etatsraadens Dom om den tilsendte Operatext »Loreley«, som hermed ³⁰
 følger tilbage, kan jeg saa meget mindre gjøre nogen Indvending imod, som
 jeg selv to Gange har forkastet denne Text, og finder det rimeligt, at det skeer
 tredie Gang. At Stykket alt er componeret, er uheldigt for Componisten, men
 han maa tilskrive sig det selv, thi det er ved Theatret en bekjendt og stedse
 overholdt Regel, at Texterne maae censureres og antages, inden de afgives til ³⁵
 Musik-Composition. Flere, som skrive Operatexter, staae i den daarlige For-
 mening, at de uden al Anstrengelse fra deres Side blot behøve at fabrikere et

indholds- og interesseløst Canevas, hvoraf da nok Componisten vil vide at gjøre et interessant Arbeide. Dette vilde unægtelig være godt Kjøb for en Forfatter, men det lader sig ikke gjøre. Om man giver den første Guldsmed i Verden en Klump Bly, kan han dog ikke gjøre en Gulddaase deraf.

- 5 Stykket har først været i 2 Acter, og indsendtes til Theatret i 1852, og remitteredes Forfatteren kort efter. Derpaa blev det omarbeidet til 1 Act, indsendtes paany i de sidste Dage af 1855, og remitteredes i Begyndelsen af 1856. I disse Omstændigheder laae en yderligere Grund for Componisten til at være forsigtig med at antage sig dette Arbeide.
- 10 Med Hensyn paa Hr. Etatsraadens Forespørgsel angaaende »Syvsoverdag«, da troer jeg, at dette Stykke er i hele sin Textur saa nøie knyttet til den Leilighed, som fremkaldte det, at det vilde være ganske unyttigt at kaste et Slør derover ved nogensomhelst Forandring i Slutningen. Men jeg seer heller ingen Vanskelighed deri, at Leiligheden lægger sig for Dagen. Publicum er i
- 15 denne Henseende i et besynderligt Vilderede med sine Tanker; det har den Fordom, at det Poetiske og især det Sublime ikke taaler Berørelse med den udenfra givne Leilighed. Göthe har dog sagt, at ethvert Digtværk var meer eller mindre et Leilighedsarbeide. Naar Digtet først er saa gammelt, at der behøves en lærd Commentar til at forklare Forbindelserne med Leiligheden,
- 20 saaledes som hos Pindar, Aristophanes, Dante, og ofte Shakspeare, saa be-
tragtes det næsten som en Fortjeneste mere, men saa længe disse Forbindelser ere i sig selv forstaaelige, troer man, at Værket forringes ved dem. Men fra en anden Side skal jeg tillade mig at fraraade dette Stykkes Gjenoptagelse. Det har aldrig gjort Lykke, uagtet dets oprindelige Rollebesætning var bedre,
- 25 end den, som nu kan blive det tildeel, og jeg maa troe, at det besidder en eller anden væsentlig theatralsk Mangel, som gjør det uskikket til at fremstilles med den tilsigtede Virkning.

J. L. Heiberg.

1059. J. L. Heiberg til F. Meldahl.

18 Januar 1859.

- 30 Jeg takker Dem, Høistærede, for Deres venlige Meddelelse og Forespørgsel, og skulde havt den Ære at indfinde mig hos Dem personligt, for at give Dem mundtligt Svar, dersom ikke en stærk Forkjølelse nødte mig til at blive hjemme i disse Dage.

De omtalte Loftsvinduer kjender jeg ikke Noget til, da jeg ikke har seet
35 noget Tilsvarende i Tegningerne; med mindre derved forstaaes Vinduerne i anden Etage af Gaarden. Gives der særskilte Loftsvinduer, altsaa Loftskamre, tvivler jeg paa, at jeg faaer megen Brug for disse, hvorimod jeg meget vil paaskjønne, om Vinduerne i anden Etage, hvor jeg kommer til især at op-

holde mig, maatte, om muligt til alle Sider, men især til Haven og Gaarden, erholde saa stor Høide, som det lader sig gjøre, at de blive til at aabne aldeles, enten udad eller indad, og at Midterpost og Tverpost falde bort.

Med Høiagtelse

ærbødigst

J. L. Heiberg.

5

1060. *J. L. Heiberg til H. A. Hansen.*

Kjøbenhavn, 18 Januar 1859.

Tak, ufortrødne Giver, for det tilsendte Dyr. Det er nu blevet Dem et aarligt Offer, men dog et frivilligt, og denne Omstændighed gjør mig mindre undseelig ved at modtage det.

10

Saa ogsaa De hører til de Lettroende, som tage Avisberetninger for Sandhed, uagtet Erfaringen godtgjør, at Aviserne indeholde flere Løgne end Sandheder. Den eventyrlige Gave, som Aviserne have skjænket min Kone, reducerer sig i Sandheden til en aarlig Sum, der udgjør omtrent $\frac{1}{7}$ af den, som den ædelmodige Journalistik har undet hende, og dertil fri Bolig paa Godset Bonderups Hovedgaard, som ligger mellem Ringsted og Holbek, og hvor vi derfor ogsaa tænke at tilbringe en Deel af Sommeren. Det skal nu ikke undre mig, om Provindsaviserne (thi de ere de værste Løgnere) snart binde deres Kunder paa Ærmet, at hele Herregaarden er bleven min Kones Eiendom.

15

Baade fra hende og mig beder jeg Dem hilse Deres Kone og den nette lille Pige, som vi gjorde et flygtigt Bekjendtskab med her i Byen. At min Navnesøn befinder sig godt, glæder mig. At bede ham hilse er sagtens for tidligt, saa længe han endnu ikke har set mig.

20

Deres hengivne og forbundne

J. L. Heiberg.

25

1061. *J. L. Heiberg til Julie Sødring.*

23 Januar 1859.

Tillad mig, kjære Fru Sødring, at takke Dem for Deres Brev, som ret har glædet og fornøiet mig, først fordi jeg seer, at De selv er glad og fornøiet over, at Deres nye Fremstilling har været saa heldig, Noget, jeg allerede fra flere Sider havde erfaret; men dernæst ogsaa, fordi De er saa god at sætte dette heldige Udfald i Forbindelse med mine tidligere Bestræbelser for at bringe Rollen i de bedste Hænder. Jeg troer gjerne, som De siger, at dersom Rollen ikke tidligere havde været Dem tildeelt, havde De ikke faaet den. Det skulde glæde mig, om det gunstige Resultat maatte have bidraget til at aabne Øinene paa de høie Vedkommende, der hidtil have været blinde; thi ellers havde de vel ikke ladet Stykket hvile i flere Aar, og imidlertid fremdraget Nyheder,

30

35

der uden Undtagelse ere daarlige, medens dette Stykke er det første af nogen Værdi, som er fremkommet i de sidste halvtredie Aar eller meer; alt det Andet er jo ubetinget Pjæt og Vrøvl, eller, hvad Salomon de Caus angaaer, trist, uhyggeligt og i Grunden forfeilet. Der foreligge endnu flere allerede antagne
 5 Stykker, der, om de ikke ere Mesterværker, dog staae saa høit over de hidtil givne, at det er utroligt, man ikke kaster det urene Vand bort, naar man dog har det rene. Dog, Alt det kommer mig ikke ved, og det var ikke herom, jeg vilde skrive. Hvad jeg vilde sige, har jeg sagt, men gjentager, at jeg takker Dem for Deres kjærkomne Brev, og for den venlige Erindring, hvori De be-
 10 varer mig fra den Tid, da jeg stod i et Embedsforhold, hvis lyse Sider for saa stor en Deel skyldes Dem.

Min Kone takker Dem for Deres venlige Yttringer. Vi Begge glæde os til at see Dem, og jeg beder Dem bringe Hr. Sødring min forbindtligste Hilsen.

Deres hengivne

15

J. L. Heiberg.

1062. J. L. Heiberg til Det kgl. Teaters Direktion.

Kjøbenhavn, 14 Februar 1859.

Som Svar paa Directionens behagelige Skrivelse af 12te dennes unnlader jeg ikke at meddele følgende Oplysninger.

Det forholder sig rigtigt, hvad Hr. Kammerraad Lange i sin som Bilag ved-
 20 lagte Skrivelse af 5te dennes anfører: at jeg engang har indrømmet ham Tilladelse til at opføre de af ham nævnte Stykker af det Kongelige Theaters Repertoire. Tidspunktet erindrer jeg ikke saa nøie, men troer dog at maatte antage, at der dengang blot kunde være Spørgsmaal om Opførelse paa Casinos Theater, uagtet jeg, saafremt Folketheatret dengang havde existeret, vistnok
 25 ligesaa gjerne havde overladt ham Stykkerne til Benyttelse paa dette, da jeg betragtede dem alle som Arbeider, der af forskjellige Grunde helst maatte udelukkes af det Kongelige Theaters Repertoire.

Men paa den anden Side maa det ikke tabes af Sigte, at enhver saadan indrømmet Benyttelse af det Kongelige Theaters Stykker er at ansee som temporair, og at derfor den Kongelige Theaterbestyrelse stedse maa være berettiget til at hæve Tilladelsen og reclamere de overladte Stykker, efter at et vist Tidsrum er forløbet, hvad enten Vedkommende har benyttet dette Tidsrum til at drage den tilsigtede Fordeel af Tilladelsen, eller ladet det hengaae ubenyttet. Thi ellers maatte den indrømmede Tilladelse betragtes som en formelig Af-
 30 staaelse af en Gjenstand, som er det Kongelige Theaters Eiendom, og hertil vilde en Bestyrelse vel ikke engang være berettiget.

Det vedlagte Bilag følger hermed tilbage.

Ærbødigst

J. L. Heiberg.

1063. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

19 Februar 1859.

Megen Tak for Meddelelsen af Manuscriptet, som hermed følger tilbage. Det er meget net skrevet, og jeg veed ikke, om jeg i Deres Sted vilde forkaste det, uagtet det vel er sandt, at der er temmelig megen Enighed mellem denne Forfatterinde og [*noget udstreget af Hertz*].

Tak for det sidste Nummer af Novellen. Scenen med Hunden er nydelig, de smaa indflettede Digte saavel i dette som det foregaaende Nummer en sand Manna i en poetisk Ørken, eller, rettere sagt, en poetisk Manna i vor uendelig fade, ferske og intetsigende poetiske Production.

Deres hengivne 10
J. L. Heiberg.

1064. *J. L. Heiberg til Julie Winther.*

19 Februar 1859.

Høistærede Frue!

Da det er i Faveur af mig, at De har ladet det Manuscript, De igaar var saa god at meddele min Kone, beroe hos os til idag, vil De tillade mig, idet jeg 15 herved sender det tilbage, at takke Dem for den Fornøielse, som Læsningen deraf har forskaffet mig. Det er Skade, at Professor Winther vel sagtens har gode Grunde — saadanne, som man ialfald ikke tør modsige — til ikke at lade dette Digt trykke, thi det fortjente at kjendes af Flere, og vilde more Mange. Skildringen af den poetiske Leiehests Tilstand er klassisk, og man har 20 daglig Leilighed til at overbevise sig om Sandheden deraf.

Med vore forbindtligste Hilsener

Deres ærbødigste
J. L. Heiberg.

1065. *J. L. Heiberg til Rudolf Schmidt.*

Kjøbenhavn, 21 Februar 1859. 25

Da De har betroet mig Deres Planer, maa det være mig tilladt at sige min Mening om samme.

At De vil læse til Examen artium, forekommer mig ikke vel overlagt. Vel er De ung, men langtfra ung nok til at begynde paa en Bane, paa hvilken man allerede som Barn maa have gjort de første Skridt, dersom man ikke vil 30 opoffre sin bedste og kraftigste Ungdom paa at gjøre Skoledrenge Gjerning, og endda risquere at komme for silde til Maalet. Jeg veed ikke, hvad det er for Bestræbelser, hvori De efter Sigende har fundet Dem hemmet ved den Omstændighed ikke at have Examen artium; men jeg vilde finde det rime-

ligere, om De da opgav saadanne Bestræbelse, der ikke lade sig forene med de Vilkaar, hvori Skjæbne eller Forsyn have sat Dem, rimeligere, om De indrettede Deres Bestræbelse efter de givne Betingelser, end at rette Betingelserne efter selvvalgte Bestræbelse, som ere usikre i deres Udfald, fordi De
5 dog ikke kan have nogen sikker Garantie for deres Realitet. Men jeg veed, som sagt, ikke, og kan ikke engang forestille mig, hvilke de Bestræbelse hos Dem kunde være, som beroede paa en Examen. Jeg tænker mig, at Deres væsenlige Bestræbelse er at komme i en litterær Virksomhed; en saadan betinginger da vistnok et Studium, men trænger ikke til en Examen. Er det da
10 en misforstaaet Forfængelighed, som driver Dem mod dette Maal? Troer De, at man staaer høiere, fordi man er Student? Isaaftald betragt Massen af Studenter, og see, hvor mange af dem, der ere Dummerhoveder tiltrods for den absolverede Examen artium, og overbeviis Dem om, at de faa, som staae over det almindelige Niveau, have en Begavelse, der ogsaa ad andre Veie vilde
15 ført dem til samme Punkt. Vil De følge en Forfængeligheds-Drift, saa gjør det; selv denne Drift er ikke ubetinget forkastelig, men lad da Forfængeligheden være af en sundere og ædlere Art, og have mere Holdning i sig: Viis Dem selv og Deres Venner, at De ved egen Kraft skal bringe det ligesaa vidt i Kundskab og Dannelse, som Andre, der ved tilfældig Stilling og ydre Hjelp,
20 ved en blot mekanisk Impuls ere drevne frem paa Banen, og derved have faaet Meget for Intet.

De vil maaskee indvende, at i den Stilling, i det Fag, hvori De nu engang befinder Dem, kan De ikke faae Tid til at realisere de Bestræbelse, De har for Øie. Men det er Indbildning, eller, ifald det skulde være sandt, kun et
25 Beviis paa, at disse Bestræbelse ikke ere modne til at realiseres, og at det følgelig ikke er Tiden, men selve Bestræbelsen, hvorpaa det skorter. Har man et virkeligt Kald, saa har man under alle Omstændigheder Tid til at udføre det. Tænk, hvilken comisk Virkning det vilde gjøre, om f. Ex. i et Skuespil en Person sagde: Jeg har et stort Kald til at være Digter, men jeg har aldrig
30 havt Tid til at digte. Tilskuerne vilde briste i Latter, i den maaskee ubevidste Følelse af den Molbo-Tanke, som ligger i Udtrykket. Hvis det er Digter-Virksomheden, De især har for Øie, saa betænk, at jo mer man udelukkende gjør denne til sit Livs Opgave, desto slettere Digter bliver man i Almindelighed. Hans Sachs var Skomager, men ophørte ikke med Professionen, uagtet han
35 digtede og blev berømt. Göthe var vel ikke Skomager, men han var Minister og Hofmarskalk, men det Ene er ligesaa fremmed for Poesien som det Andet. De hverdagslige Beskjæftigelser og Forretninger holde den poetiske Evne, hvor den virkelig er tilstede, i Spænding, medens den udelukkende Overgivelse til den slapper den, saa at dens Frembringelse blive uden Næring, og kun laver
40 Conditor-Føde.

Og kan De nu være saa vis paa, at denne eller en lignende Evne er i den Grad tilstede hos Dem, at De for dens Skyld skal opgive det faste Fodfæste, og, som en letsindig Spiller, sætte Alt paa et eneste Kort, og naar dette saa tabes, være uoprettelig ødelagt? Tag Dem iagt, at det ikke gaaer Dem som saa Mange, der for sildigt maae beklage den spildte Ungdom, som de have ødet paa Illusioner, der briste, istedenfor at benytte den til at komme paa hvad man kalder den rette Hylde. Ethvert Menneske har en saadan, og føler sig tilfreds, naar han har fundet den. 5

At De imidlertid vil søge det Classenske Legat — ifald De kan faa det uden at være Student, hvilket jeg ikke veed — finder jeg forresten ganske i 10 sin Orden, da det kan være Dem en Hjælp og Understøttelse i flere Henseender. Men er Legatet kun for Studenter, da bør De helst opgive det, tillige med Studenter-Værdigheden. Naar De nu i den Anledning ønsker en Attest fra mig, da kan De jo benytte den, som jeg allerede har givet Dem; jeg kan dog ikke skrive Andet eller Mere, end hvad deri staaer. Thi hvad De foreslaaer 15 mig at skrive, viser mig kun, hvor desorienteret De er i Deres egne Forhold. Jeg skulde, efter Deres Forslag, berette, at De er Forfatter til et paa det Kongelige Theater opført Stykke? Men veed De da ikke, at dette Stykke totalt mislykkede, at Alle uden Undtagelse — om med Ret eller Uret, derpaa kommer det her ikke an — fandt det umodent og betydningsløst, og lagde 20 mig til Last at have antaget det? Søger De om en Begunstigelse, da hold hellere dette Forfatterskab hemmeligt, istedenfor at producere Attest for det. Og nu Deres Digt-Samling? Den indeholder meget nette Ting i et ret smukt Sprog; men hvad kan man slutte deraf? For hundrede Aar siden vilde den have skaffet Dem et berømt Navn og medrette, thi dengang vilde der hørt 25 en ualmindelig Begavelse til at gjøre det gjenstridige, ubearbejdede Sprog saa bøieligt og smidigt. Men hos en nuværende Digter er den samme Fortjeneste mindre hans end hans Forgængeres i Sprogets og Litteraturens Udvikling, og ved de fleste nyere Digtsamlinger kan man sige, at de ere et Product ikke saa meget af deres Forfatter, som af mange foregaaende Digtere, der lidt efter 30 lidt have bragt Sproget saa vidt, at det, efter Schillers Udtryk, digter for Digteren.

Jeg har anseet det for min Pligt at sige Dem min Mening og advare Dem. Men jeg er ingenlunde Deres Hovmester, og De kan derfor være overbeviist om, at jeg aldrig mere skal berøre denne Materie, eller videre udføre det her 35 Meddeelte, selv om De gav mig Anledning dertil. Derimod skal det glæde mig, om jeg engang, enten mundtligt eller skriftligt, maa erfare, at De har fundet en Stilling, hvori De føler Dem tilfreds.

Deres

J. L. Heiberg. 40

1066. J. L. Heiberg til »Flyvepostens« Redaktion.

7 Marts 1859.

Det skulde glæde mig, om hoslagte Linier maatte finde en Plads i »Flyveposten«. For Redactionen skjuler jeg ikke, at de hidrøre fra mig, men ønsker dog ikke mit Navn nævnet uden ydre Nødvendighed, som dog her neppe kan
5 finde Sted.

En mindre Artikel over en anden Gjenstand skal jeg tillade mig at sende om nogle Dage.

Ærbødigst

J. L. Heiberg.

10 1067. J. L. Heiberg til Maria Nicoline Hansen.

Kjøbenhavn, 24 Marts 1859.

Høistærede Frue!

Det var mig en sørgelig Overtaskelse, da jeg igaar læste Deres Bekjendtgjørelse i den Berlingske Tidende. Jeg var med saa mange Baand, saavel Taknemmelighedens som Høiagtelsens, knyttet til den Afdøde, at jeg maatte gribes af den
15 sørgelige Efterretning, thi om den end, i Betragtning af hans høie Alder, forsaavidt ikke kunde være uventet, havde jeg dog saa nylig, ved den skønne Fest, som jeg for henved to Aar siden havde den Glæde at bivaane, modtaget et saadant Indtryk af ham, at jeg virkelig ikke var forberedt paa allerede at erfare hans Bortgang fra dette Liv. Jeg beder Dem, høistærede Frue, og Deres
20 nærmeste elskværdige Omgivelser at modtage Forsikringen om min Kones og min oprigtige og hjertelige Deeltagelse i Deres Sorg.

Naar jeg paa Mandag ikke indfinder mig ved Sørgehøitiden, vil De deri ikke see nogen Mangel paa Deeltagelse. Forkjølelse og anden Upasselighed have alt i nogen Tid nødsaget mig til for det meste at holde mig inde, og jeg
25 tør derfor paa denne Aarstid ikke udsætte mig for Følgerne af en Reise paa flere Miil. Men i Tanken vil jeg være nærværende, og jeg tør sige, at ikke Mange af de Tilstedeværende ville ledsage den Afdøde med flere og kjærere Erindringer end jeg, skjøndt Fraværende.

Deres med Høiagtelse ærbødigst hengivne

30

J. L. Heiberg.

1068. J. L. Heiberg til Andreas Buntzen.

Kjøbenhavn, 10 April 1859.

Lad mig takke Dig, kjære Ven, for de tilsendte Nummere af Hospitalstidenden. Jeg har med megen Interesse læst Striden mellem Dig og Fenger, og kan nu yderligere gjentage, hvad jeg foreløbigt yttrede, at jeg ganske maa slutte mig
35 til Din Anskuelse. Det er lykkedes Dig godt at reducere Stridspunktet til dets

yderste og skarpeste Modsætning, nemlig om der gives et physiologisk Ideal, som Naturen stræber at realisere, og som Lægevidenskaben følgelig ogsaa maa besidde og have for Øie, eller om et saadant Ideal ikke er til, men Alt i Naturen lige godt og lige normalt, og saaledes lige overensstemmende med dens egne Planer. Hvad der til Fordeel for den sidste Synsmaade er fremført som Argument, hentet fra de organiske Væseners Død, der unægtelig hører med til Naturens Plan, synes mig at være seierrigt gjendrevet ved Dine Bemærkninger om den physiologiske Død og den derved stadfæstede, iøvrigt af sig selv indlysende Sætning, at Modsætningen ikke er Sundhed og Død, men Sundhed og Sygdom, ligesom Liv og Død.

Det er heldigt, at en Qvæstion, der ikke blot berører Lægevidenskaben og med den tillige Lægekunsten, men som er indgribende i al Naturvidenskab, og som længe har gjæret i Gemytterne, er kommen til bestemt Udtalelse ogsaa i vor Litteratur. Om Naturen har sine Idealer, eller ei, med andre Ord, om den teleologiske Betragtning, som Leibnitz gjorde sig udødelig ved at fremstille, har Gyldighed, eller kun er en anthropomorphistisk Fiction, er et Spørgsmaal, der aldrig vilde være dukket op, dersom ikke den nuværende Naturforsknings experimentale Raahed havde kaldt det op fra sit Dyb. Upaatvivlelig er Observationen, og fremdeles Experimentet, som den udvidede Observation, Veien til Naturkundskab, men det er ligesaa vigtigt, med hvilket Øie Observation og Experiment sees, og i hvilken Aand de opfattes. At lade Naturen selv afsløre sig, at lade den selv tale, er rigtigt, men saa maa ogsaa det Øie, for hvilket den afslører sig, ikke være blindt, det Øre, som den taler til, ikke være døvt. Der maa være Modtagelighed for dens Aabenbareelser, men hvad vil det sige Andet, end at Observation og Experiment maae opfattes gennem de Categorier, som ere Betingelse for vor Tænkning, og som alle udspringe fra den absolute Grund, som man snart kalder Ideen, snart Idealet? Dette bringe vi med i vor Betragtning, og vi kunne være rolige for, at denne Betragtningssmaade, som grundet i Eenheden af Natur og Aand, er i sig selv ligesaa rigtig og gyldig, som den, uden Hensyn herpaa, er uundgaaelig nødvendig for os, thi saaledes ere vi nu engang indrettede, at vi ikke kunne tænke udenfor disse Categorier, der ere os paabudne som Love, hvilke det ikke staaer i nogen physicalsk Rigsdags Magt at forandre. Naar man derfor ideligt hører den nyere Naturforskning rose, fordi den gaaer ganske upartisk til Experimentet, hvilket vilde være rigtigt og godt, dersom man ikke ved Upartiskheden forstod et aandeligt tabula rasa — omtrent som naar et Maleri betragtes af en Hund — saa maa man rigtignok undres over en saadan Chimaire. Veed Betragteren da ikke, at han medbringer sine forud tilegnede eller snarere medfødte og uafviselige Begreber om Qvalitet og Qvantitet, Totalitet og Dele, Materie og Form, Kraft og Yttring, Substans og Accidens, Aarsag og Virk-

ning o. s. v.? Veed han det ikke, eller tænker ikke derpaa, da er det en, iøvrigt paa dette Gebeet just ikke utrolig Mangel paa Dannelse; og veed han det, da bør han udstrække sin Skepsis ogsaa til disse Categorier, men isaafald kan han med det Samme lukke sine Øine og tilstoppe sine Øren, thi han vil dog Intet
5 see og Intet høre. Men en ganske vilkaarlig Inconseqvens vilde det være at admittere de nævnte Categoriers Gyldighed, og paa samme Tid forkaste de ligesaa gyldige, ligesaa bindende, ligesaa lovgivende: Teleologie, Idee, Ideal, og betragte disse som forudfattede Meninger, der først ved Experimentet
10 Ophævelse kun kan skee ved Hjælp af Categorier, og her endog ved de samme, som man vil ophæve, saa at man befinder sig i en uvitterlig, men derfor latterlig Modsigelse. Taler man imidlertid med en af de moderne saakaldte Naturforskere — en Benævnelse, som den populære bon sens med sin medfødte Vit-tighed allerede har reduceret til en anden, næsten eenslydende — saa hører
15 man den Forsikkring, at den moderne Videnskabs store Fortrin bestaaer i at have kastet det Teleologiske overbord, som en ubeviist Forudsætning. Men dersom Videnskabens Dyrkere kjende nogen anden Teleologie end den aller-
raaeste, som er illustreret i det bekjendte Exempel, at Gud har skabt Kork-træet, for at Menneskene kunde faae Propper til deres Flasker, saa have de,
20 ved at opgive det Teleologiske og dermed Ideen, ved at betragte disse som noget Fremmed for Naturen, stillet deres Videnskab paa et meget lavt Trin, og man maa indrømme, at Middelalderen med sin alchymistiske og astrologiske
Overtro, som dog var grundet i Troen paa Naturens og Aandens Eenhed, ja selv de ældre græske Philosophemer, der bestemte det Absolute som det Ele-
25 mentare, snart som Ilden, snart som Vandet, stode, vistnok ikke i Opdagel-
sernes og Opfindelsernes Detail, men i sand videnskabelig Aand, høit over den nuværende Tid med dens nycterne Forsagen af det Eneste, som det i sidste Instans kommer an paa.

I enhver af sine Virkninger har Naturen sit Øiemed, sin Idee, sit Ideal,
30 hvilke den dog ikke selv har givet sig, men som ere den foreskreven af den over Naturen staaende Intelligens, og som den nu i ustandselig Iver stræber at realisere med sine blinde Kræfter. Men just fordi Kræfterne ere blinde, Naturen selv endelig og ingenlunde, som man mener, ufeilbar, undtagen i
Kræfternes blinde Arbeiden, saa indtræde Perturbationer, der meer eller min-
35 dre fjerne den fra Maalet. Saaledes er, ifølge Din egen Udvikling, Sygdom den Perturbation, som fjerner Naturen fra Sundhedens Ideal, som den stræber efter. Vil man nu sige, at begge ere lige normale, fordi de ere Virkninger af den samme
Natur's Kræfter, saa kan Paastanden gjerne indrømmes af Den, der i sin Natur-
betragtning bliver staaende indenfor Grændserne af den blinde Naturkraft,
40 men paa dette Standpunkt ligger ikke Sandheden; den nedlader sig ikke saa

dybt. Ordet »Perturbation« hidrører fra Astronomien, og denne Videnskab er selv meget skikket til at vise os, hvorledes det forholder sig med Begrebet. Efter at de Keplerske Love vare opdagede, fandt man i Virkeligheden flere Afvigelser fra deres strenge Bydende. Men derfor cassetede man ikke Lovene; disse stode for Tanken med en saa imponerende, majestætisk, ja guddommelig Klarhed og Evidens, at Ingen vovede at betvivle dem, og man foretrak derfor at betegne Afvigelserne som Perturbationer, frembragte ved udenfor staaende Aarsager, men ude af Stand til at ophæve Lovenes absolute Gyldighed. Denne første Synsmaade er upaatvivlelig den eneste rigtige, og er ingenlunde gjendreven, som man bilder sig ind, ved de nyere Opdagelser. Thi vel har den Newtonske Gravitationslære viist os, at de Kræfter, som frembringe Perturbationerne, ere de samme som de, der udføre de Keplerske Love, og Dette er en høist vigtig Indsigt, men som endnu ikke berettiger Nogen til at gjøre sig tyk og bred med den Paastand, at der ingen Perturbationer gives, og at dette Begreb er uholdbart. Tvertimod er Ordet her saa meget mere paa sin Plads, som disse perturberende Kræfter, uanseet at de ere de samme som de conserverende, vilde forvirre og tilsidst ødelægge det hele Solsystem, dersom der ikke fra først af var sat en Grændse for deres blinde Arbeiden, og denne Grændse kan ikke være sat af dem selv, men kun af en Intelligens over dem, ja her kan man sige, af en Villie over dem, thi naar man betænker, at den allerringeste Forandring i den Maade, hvorpaa Solsystemet er ordnet, være sig i Planeternes indbyrdes Afstand eller i Forholdet mellem deres respective Omløbstider, vilde forvandle hele denne Macrocosmus til et Chaos, medens den nu, ialfald naar man blot seer paa Kræfternes Raaderum, bestaar til evige Tider, saa vilde der udfordres en stærk empirisk Kulsviertro til at erklære denne sublime Ordning, der aabenbart ikke kan hidrøre fra de blinde Kræfter selv, for et Værk af Tilfældet, der altsaa her i disse umaadelige Afstande skulde have undgaaet den Feil af et Haarsbrede Størrelse, der vilde have været det Heles Ruin. Tvertimod, skulde den teleologiske Naturbetragtning forsvare sin Adkomst, behøvede den blot at pege paa dette umiskjendelige Telos, i hvis Realisation de Keplerske Love staae som dens Idealer, medens Attractionen, den blinde Naturkraft, der er ligegyldig med Idealet, og ligegjerne arbejder for og imod det, tilveiebringer de uundgaaelige Perturbationer, som dog her aldrig kunne forvandle Systemets Sundhed til Sygdom.

Og vender man Blikket mod den organiske Natur, kan man ligesaa lidt være blind for dennes Idealer. Det er de samme, som man kalder dens Typer, hvilke den realiserer successivt gennem de mange store, rigt opfyldte Grupper af organiske Frembringelser, med Overspringen af de fattigere betænkte Overgangsgrupper, der, som Kjendetegn paa Perturbationen, ikke bringe det til nogen klar og bestemt Typus, indtil den endelig gennem alle Gradationer slutter sit

Værk i den absolut enkelte Typus, den menneskelige Skikkelse, hvor dens Ideal endog falder sammen med den bildende Kunsts. Empirismen vil her indvende, at Skjønhed og Hæslighed ere Forestillinger, som vi selv medbringe, men som Naturen ikke kjendes ved, da den i alle sine Frembringelser er lige skjøn, eller
 5 — hvad man for Conseqvensens Skyld burde føie til, men pleier at udelade — lige hæslig, og at selv den menneskelige Skikkelse kun i vor Forestilling er Ideal, eftersom Naturen paa andre Steder i Verdensrummet kan have givet Fornuftvæsenet en ganske anden Skikkelse. Men med denne Indvending kan man gjøre kort Proces, og sige, at den er et Absurdum, fordi den strider mod
 10 det første æsthetiske Princip: Idealets Almeengyldighed. Modstanderne ville korse sig ved denne nye Tro paa Bjerget. At ville bekæmpe Physiken med Æstheten! med den meest foragtede af alle Videnskaber, og desværre ikke uden Grund foragtet, hvortil Skylden dog ikke ligger hos den selv, men hos de mange Fuskere og Charlataner, som vide, at de her for lettest Kjøb kunne
 15 skaffe sig en forbigaaende Betydning. Man vil finde det i sin Orden at reducere en æsthetisk Sætning ad absurdum, fordi den er i Strid med en physicalsk, men at gjøre den omvendte Slutning, er et Kjætterier i den moderne Naturvidenskabs Øine. Ogsaa her viser den Videnskab, der just vil bekæmpe Fordommene, sig som den fordomsfuldeste af alle. Det var et uheldigt Indfald,
 20 da man første Gang betegnede visse Videnskaber som »de exacte«, og derved tilkjendegav, at de andre maatte være inexacte. Det Exacte fordres imidlertid lige meget af alle Videnskaber, og selv af Kunsten ligesaa meget som af Videnskaben. Man har ved Ordets Anvendelse vel især tænkt paa Mathematiken, hvis beundringsværdige Sikkerhed dog kun skyldes dens abstracte og paa en
 25 Maade indholdsløse Væsen. Forsaavidt som Naturvidenskaberne støtte sig til Mathematiken, kunne de opnaae den samme Sikkerhed, men dog kun i deres phænomenale Sider, sandelig ikke i hvad man kalder rerum causas; og jo mere de, paa Grund af deres særegne Beskaffenhed, nødes til at fjerne sig fra det matematiske Grundlag, og tilsidst ganske løsrive sig derfra, desto mere træde
 30 de, hvad det Exacte angaaer, ganske i Classe med de historiske, moralske, politiske, æsthetiske og philosophiske Videnskaber, ligesom de, selv endnu understøttede af Mathematiken, staae al pari med disse i den dybere Erkjendelse. Vil man stille begge Classer af Videnskaber imod hinanden, paa den ene Side alle de physicalske, baade med og uden mathematisk Basis, og paa den anden
 35 Side alle de andre nys nævnte Videnskaber, skal man ikke paa disses Side finde flere Vildfarelser og Feiltagelser end paa hines, ikke flere ubeviste Hypotheser, der hurtigt faldt sammen og vege Pladsen for nye, som gik samme Vei, eller hvem denne Skjæbne endnu forestaaer.

Der er endnu Meget at sige om denne Sag, men Alt skal have en Ende, og
 40 det er paa Tiden, at dette Brev faaer sin. Da jeg først dypede Pennen for at

skrive disse Linier, vilde jeg kun takke Dig for Din interessante Meddelelse, og ved nogle korte Bemærkninger vise Dig, hvor meget jeg sympathiserede med den af Dig udviklede Anskuelse. Nu veed jeg ikke, hvorledes det er gaaet til, at Pennen har løbet saa stærkt, og at Skrive-Appetiten er voxet under Skrivningen. Det trøster mig paa Dine Vegne, at et Brev dog er hurtigere læst 5 end skrevet, og paa mine egne, at selv min Vidtløftighed maa være Dig et Beviis paa min Deeltagelse i Dine Bestræbelser.

Din hengivne

J. L. Heiberg.

1069. J. L. Heiberg til Henrik Hertz.

20 April 1859. 10

Jeg takker Dem, kjære Ven, for det meddelte Manuscript, som hermed følger tilbage, efter at være læst af Vedkommende. Hvad mig selv angaaer, finder jeg, at det jo nok lader sig læse, men forresten ikke har stor Interesse, og synes at være et temmelig overflødigt Indlæg, med Undtagelse af den lille Beretning om de engelske og americanske Søndagsskoler. Hvad der meget har 15 undret mig, er, at det er Fru Bojesen, der ivrer saa stærkt mod de høiere Dannelses-Anstalter, uagtet hun selv er Bestyrerinde af en saadan. Men der er flere Modsigelser i denne Dame. Hun har leveret til Theatret et Par Oversættelser fra Fransk, der vare under al Critik, og viste, at hun var aldeles ubekjendt med det franske Sprog, hvilket Sidste skal være hende tilgivet, end- 20 skjøndt hun er Institutbestyrerinde, men derimod ikke, at hun ikke selv har vidst det, men befundet sig i det Tilfælde som Bonden, der spurgtes, om han kunde spille paa Claveer, men svarede, at det vidste han ikke, da han aldrig havde forsøgt det. Her taler hun dog nu om den slette og utilstrækkelige Sprog-Underviisning, og udhæver den Illusion, som Mange gaae i med Hensyn 25 paa Tilegnelsen af det franske Sprog. Personlig er samme Dame mig heller ikke ubekjendt, og jeg har stedse fundet noget Flane-agtigt ved hende, et Væsen, der allermindst passer for Bestyrerinden af en høiere Dannelses-Anstalt for unge Piger. Hvorledes hun nu kan bringe den omtalte Artikel i Harmonie med sine Bestræbelser i Praxis, maa blive hendes egen Sag, men det fore- 30 kommer mig, at selve Artiklen røber en vis Mangel paa Overbeviisning, og at den derfor ikke er ganske fri for at være lidt kjedelig.

Min Kone beder mig sige Dem, at hun tænker med det Første at hilse paa Dem og Fru Hertz, hvem jeg troer at have mødt idag paa Østergade, og derfor ogsaa tillod mig at hilse, men mit Syn, som ellers er godt, duer aldeles ikke 35 til at kjende Mennesker paa Gaden, og jeg undlod derfor, hvad jeg var tilbøielig til, at tiltale hende for at høre Noget fra Dem og Deres.

Deres Novelle, eller maaskee snarere Roman, glæder mig stedse mere og mere. Der er en Rigdom af piquante Characteurskildringer og Situationer. Den tyske Probenreuter og Virtuos-Secretair, som aabner anden Deel, er ubetalelig, hans Beretning om Virtuosens forfærdelige Livsbegivenhed classisk. Der er i det Hele en rig Phantasie og en broget Afvexling, der erindrer om Göthes Fremstillinger, ikke mindre ved den lykkelige Fraværelse af den fatale Tendens-Poesie, hvormed man plages i alle nye Productioner fra Udlandet, den sidste latterligt forguede Fortælling iberegnet, »En fattig ung Mands Roman« af Octave Feuillet, der synes at have gjort sin Lykke ved dette i moralsk og æsthetisk Henseende lige forkastelige Makværk.

Jeg seer, De har faaet en ny Sort Blæk, som jeg ikke kan Andet end skjænke min Agtelse, og hvis Herkomst jeg derfor nok vilde erfare ved Leilighed.

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

1070. J. L. Heiberg til A. F. Krieger.

17 Mai 1859.

Deres Excellence

takke vi særdeles for Deres venlige Tilbud, som det vil være os en stor Fornøielse at benytte, og vi afvente da den lovede nærmere Bestemmelse om Tiden. Mit Otium, som Deres Excellence giver det skjønne Navn af olympisk Ro, vil ikke lide noget Afbæk ved at betragte den interessante Samling paa Rosenborg; tvertimod er en saadan reen Nydelse, som er uden Arbeid og uden menneskelig Anstrengelse, just egnet for olympiske Guder. Men saa langt jeg end er fra at høre til disse, benytter jeg dog gjerne Leiligheden til at dele deres lykkelige Kaar, naar det i korte Momenter gjøres mig Dødelige muligt, og til disse regner jeg, hvad der bydes mig under saa gode Auspicier. Iøvrigt er min Ro dog virkelig ikke olympisk, uagtet den har Nydelsens Moment i sig, thi den har tillige Arbeidets og Anstrengelsens. Det er mit Haab endnu at komme til at vise, at den ikke har været uvirksom.

Jeg beder Deres Excellence modtage Forsikringen om den Høiagtelse, hvorved jeg forbliver Deres i al Ærbødighed

hengivne og forbundne

J. L. Heiberg.

1071. F. Tillisch til J. L. Heiberg.

[29/6 1859]

Efterat den forrige Theaterdirection havde tilskrevet Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet om, at Syngemester Rung maatte blive indstillet til Afsked i Naade, enten med Pension, eller, da Posten som Syngemester ved

Theatret paatænkte nedlagt, med Vartpenge, og efterat bemeldte Ministerium, efter forudgaaet Brevvexling med Indenrigsministeriet, havde meddelt Directionen, at det maatte ansees betænkeligt at paaføre Finantskassen forøgede Byrder ved Pensionering af Embedsmænd, naar Entledigelsen alene eller væsenlig er foranlediget ved Hensynet til det mulig mere Hensigtsmæssige i, istedenfor en fast Embedspost, at have det til samme henlagte Beløb disponibelt, for i ethvert enkelt Tilfælde at lønne den eller dem, hvem Forretningerne overdrages, har Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet anmodet Directionen om at drage Omsorg for, at Syngemester Rungs Kræfter blive anvendte i Theatrets Tjeneste. 5

Directionen fandt sig derved foranlediget til at indhente Capelmesteren, Professor Gläfers Erklæring om Sagen i det Hele og blandt andet at forlange hans Yttringer om, hvorlænge Rung har været ude af Virksomhed, hvad der foranledigede, at han kom ud af denne, samt hvorledes han tidligere havde udført de ham paaliggende Embedsfunctioner. 10

Da nu Professor Gläser i den fra ham modtagne, her vedlagte, Erklæring har bemærket, at Rungs Uvirksomhed indtraadte samtidig med Hr. Etatsraadens Ansættelse som Directeur for det Kongelige Theater og Capel, vilde det være mig kjært — forinden jeg, efter Ministeriets Opfordring, afgiver Betænkning i Sagen — at modtage Deres gode Yttringer over denne Deel af samme, 20 og idet jeg derfor tillader mig at anmode Dem om at meddele mig en Udtalelse i denne Retning, udbeder jeg mig tillige derved Bilaget remitteret.

F. Tillisch.

/ Løffler.

1072. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kbhavn, 30 Juni 1859.

(Koncept).

25

Deres Excellence

har i behagelig Skrivelse (modtagen idag) forlangt mine Yttringer angaaende Prof. Gläfers (i sit Brev til Directionen, dat. 15 dennes) fremsatte Bemærkning, at Syngemester Rungs Uvirksomhed i sin Function som Syngemester ved Theatret indtraadte samtidig med min Ansættelse som Directeur. 30

Prof. Gläfers Bemærkning er ikke ugrundet, men trænger dog til en Modification. Allerede længe før min Ansættelse havde Hr. Rungs Virksomhed været slappet, hvilket jeg dog mindre tilskriver ham selv end den tilfældige Omstændighed, at medens hans ældre Elever, som imidlertid vare blevne Theatrets første Sangere og Sangerinder, og ved hvis Uddannelse han havde indlagt sig Fortjeneste, nu ikke mere behøvede hans Veiledning, meldte der sig i Løbet af nogle Aar ingen nye, lovende Aspirant[er], af hvis Uddannelse Theatret kunde vente Gavn. Uvirksomheden, om han end selv ingen Skyld havde i den, var

saaledes allerede iforveien tilstede. Hvad der ikke desmindre kan have frem-
 kaldt et Skin af, at jeg selv befordrede denne Uvirksomhed, var en reent ydre
 Anledning. Da nemlig det paa Gjethuset beliggende Værelse, som var ham an-
 viist til hans Synge-Øvelser, men som fordetmeste stod ubrugt, høilig behøvedes
 5 til Local for Theatersecretairen, eftersom tidligere Erfaringer havde godtgjort,
 at det gamle Regisseurværelses Beliggenhed midt imellem Personalets Paa-
 klædningsværelser havde været til megen Forstyrrelse for Regisseur[en og lettet
 Uved]kommendes Indbla[nding] i hans Forretning[er], saa tog jeg ikke i Betænk-
 ning at berøve Syngemesteren hans Værelse, medens jeg paa den anden Side
 10 traf den Forholdsregel, at Chor-Syngeskolen, som var et langt bedre Local,
 blev sat til hans Disposition paa de Tider af Dagen, da Chor-Tjenesten kunde
 undvære samme. At han ikke var tilfreds med denne Forandring, var at for-
 udsee. Men at hans daværende Elever alle, paa to nær, som gik [til] Choret,
 paa eengang bleve afskedigede, som Prof. Gläser ytrer, kan vistnok [ikke] for-
 15 holde sig saa. Thi hans Elever vare [dengang] i Almindelighed ikke Elever
 ved [Theatret], men private Aspiranter, som han søgte at uddanne til Thea-
 trets Tjeneste, og de kunne ikke være afskedigede, uden af ham [selv]. De,
 som han beholdt eller siden erhvervede sig, øvede han nu hjemme i sin Bopæl,
 hvor han havde beholdt et ham indrømmet, Theatret tilhørende Pianoforte.
 20 Imidlertid havde Hr. Helsted gjort sig bemærket som privat Syngelærer, og
 hvad enten han nu overgik Hr. Rung, eller ei, var han ialfald kommen i Mode,
 og næsten alle Elever troede deres Lykke afhængig af hans Underviisning.
 Enkelte Saadanne, især naar de hos ham havde faaet deres tidligere Under-
 viisning, inden de kom som Elever til Theatret, tillod jeg at fortsætte Under-
 25 viisningen hos deres første Lærer, som honoreredes med en moderat Betaling
 og stedse indgav en Regning over de anvendte Timer, hvorved det stod i min
 Magt at holde denne Udgift indenfor de ønskelige Grændser. De Elever der-
 imod, som havde faaet deres oprindelige Uddannelse hos Rung, forbleve i hans
 Skole. Mellem dem var Mad. Liebe den betydeligste, og blev ogsaa Theatret
 30 til megen Nytte.

Disse ere de Oplysninger, som jeg seer mig istand til at give i den omspurgte Sag.

Det meddelte Bilag følger herved tilbage.

Deres Excellences ærbødigste

35

J. L. H.

1073. J. L. Heiberg til A. F. Krieger.

Tirsdag Aften, 5 Juli 1859

Jeg vilde ønske, at Deres Excellence var catholsk Geistlig, helst Cardinal eller Pave, thi saa vilde De maaskee fordrive de Djævle, med hvilke jeg er

besat, ifølge Swedenborgs System. Nu har De andre Djævle at fordrive, maa-skee ligesaa haardnakkede som mine, der ialfald have den Dyd, ikke at være preussiske.

Kort at fortælle, jeg kan og bør i denne Tid ikke modtage nogensomhelst Invitation. Jeg har idag maattet sande det, da jeg, efter forleden at have lovet 5 Geheimeraad Treschow at komme, maatte i sidste Øieblik svigte mit Løfte.

Altsaa, hav lidt Overbærelse med mig. Jeg haaber dog, at den Tid snart vil komme, da baade Deres og mine Djævle have vejet for Exorcismen, og at da intet Statsraad og intet Medicinalraad vil være til Hinder for Realisationen af en saa behagelig Plan, som den, jeg nu nødes til at opgive, trækkende min 10 Kone med i Ulykken. Beklagelser og Hilsener fra hende.

Deres Excellences ærbødigst hengivne

J. L. Heiberg.

1074. J. L. Heiberg til H. L. Martensen.

6 Juli 1859.

Jeg takker Dem, høistærede Ven, for de tilsendte Scripta fra General Bagge- 15 sen. Jeg havde haabet at kunne levere Dem samme tilbage igaar hos Treschow, med mundtligt Svar, men hverken De eller jeg mødte hos Treschow, og Bisp- inden var da saa god at paatage sig Papirernes Besørgelse i Deres Hænder.

Dersom Geheimeraad Ørstedes Forslag angaaende Videnskabernes Selskab lader sig realisere — og han selv maa jo, som Præsident, kunne bidrage dertil 20 — saa er det jo den bedste Maade, hvorpaa Sagen kan effectueres. Hvad jeg for min Part her skulde kunne virke, indseer jeg ikke. Er der kun Tale om en Oversættelse af Recensionen, da ere der jo Nok, som kunne udføre den. Men dertil kommer, at jeg virkelig ikke kan finde stort Behag i Recensionen, forsaavidt som jeg kan bedømme den efter det meddeelte Fragment, og uden at 25 kjende det recenserede Skrift. Det forekommer mig, at der er for megen Snak- ken frem og tilbage, uden egenligt Resultat. Den Yttring, at Baggeseu var for meget Digter til at kunne forfølge en consequent Slutning — det vil da sige, for meget Digter til at kunne tænke — synes mig at høre til den Art af Trivialiteter, som man kun altfor tidt hører, og ikke at være synderlig bedre 30 end det vulgære Dictum, at Digterne ere daarlige Forretningsmænd og daar- lige Øconomer. Det Sidste passede vel paa Baggeseu, men derfor ikke paa Alle, og det Første — hans Mangel paa Slutningsevne — veed jeg ikke, at han har givet Grund til at antage.

Hvad der her skulde være sagt, er, efter min Mening, noget ganske Andet, 35 nemlig at Baggeseus filosofierende Periode faldt inden Hegels Tid, og at han derfor ikke kom til at erhverve sig logisk Dressur, dialectisk Bøielighed. Til at erindre herom havde Recensenten havt den bedste Leilighed ved den

saa hastigt forbigaade Paastand af Baggese, at Gud, som Forudsætning for al Viden, ikke selv kan vides. Her er det dog virkelig ikke Slutningens Consequens, hvorpaa det skorter, men Feilen er den eensidige Abstraction, der sætter Gud kun som Forudsætning for al Viden, og ikke tillige som Resultat af al Viden, hvorved Conclusionen da vender sig om til det Modsatte. Baggese har kun seet Synthesen fra det Abstracte til det Concrete, uden at lægge Mærke til, at det sidste Concrete selv bliver Forudsætning, men i en analytisk Udvikling.

Saaledes forekommer Sagen mig. Jeg troer virkelig ikke, at Baggese Søner vinde Noget ved at faae denne Recension udbredt i Danmark, hvor uden ikke Een af Tusinde vil læse den. At Regjeringens Understøttelse til Udgivelsen af Baggese efterladte Skrifter er vel anvendt, sætter vist Ingen i Tvivl, og et Testimonium behøves vel neppe.

Lad mig takke Dem, kjære Ven, for Deres velvillige Paategning af det tilsendte Circulaire.

Med min Helbred gaaer det op og ned. Igaar var jeg meget daarlig og havde lidt Feberfornemmelse; idag er jeg bedre.

Med de venligste Hilsener til Bispinden og Børnene

Deres hengivne og forbundne

J. L. Heiberg.

20

1075. H. A. Hansen til J. L. Heiberg.

Kastrup pr. Vordingborg, den 5 Aug. 1859.

Kjæreste Velgjører!

For kort Tid siden saae jeg af Aviserne at De, kjære Hr. Etatsraad! har lidt af en svær Sygdom, der dog angaves for at være overstaaet. Hans Høiærværdighed, Hr. Biskop Martensen, som igaar visiterede Skolen og idag Kirken her, ytrede igaar til mig, idet han sagde, at, jeg nok kjendte Etatsraad Heiberg, at De paany var bleven angreben af Sygdommen.

Tilgiv mig nu, kjære Velgjører! at jeg udtrykker en dyb og inderlig Beklagelse over Deres Sygdom, den hjerteligste Deeltagelse i Deres Smerter, men tillige det trygge Haab, at Gud snart vil skaffe Dem Lindring og Bedring!

Siden jeg for nogle og tyve Aar tilbage i Tiden og som et halvt Barn havde den Dristighed at henvende mig til Dem med en Pakke Vers, hvori der ei engang var Mening, har Deres mægtige Aand og Deres Hjertes rige Kjærlighed taget ogsaa mig under sine beskyttende Vinger. Aldrig har jeg forgjæves henvendt mig til Dem for at hente Raad og Daad; altid har jeg nydt saameget Godt hos Dem og ved Dem; mit Livs vigtigere Momenter har især været væsenlige Gjenstande for Deres utrættelige Virksomhed, Deres opofrende Kjærlighed. Jeg kom til Dem, ung, uerfaren, fattig, en simpel Almuesmands Søn;

Andre sagde til mig: Gaae til Prof. Heiberg; han vil eftersee Versene; han svigter Ingen, som tillidsfuld nærmer sig ham. Jeg tog Mod til mig, og Følgen blev: De har været mig en Fader! Jeg vilde ønske alvorlig, at jeg, blandt alle dem, De har veiledet og gjort vel imod, ikke, i min meere underordnede og tidt forladte Stilling, skulde aldeles være uværdig til den Kjærlighed, De har viist mig. Ialfald er Bestræbelsen derefter mit stādige Forsæt. 5

Livets Alvor har forlængst lagt Beslag paa mig. De har seet de to ældste af mine Børn: Alma Augusta Maria Heibergine og Thora Kamilla Nathalia Adelaide. Det yngste (4. Barn) som blev en Søn, den lille Johan Ludvig, er nu omtrent 2½ Aar. Det er en lille stærkbygget Fyr, med en høi bred Pande og 10 næppe almindelige Aandsanlæg for sin Alder. At han i fjerneste Maade skulde komme til at ligne sin ædle, ophøiede Navne — det kan Omstændighederne, Verdens Gang næppe medføre. Siden hans Fødsel har min Kone aldrig havt sin forrige Sundhed. Men han betragter saa tidt Billedet af sin ædle Gudfader. Og hos ham og min øvrige Familie skal jeg stedse opfriske det dyrebare Minde 15 om min kjæreste, min ædleste Velgjører.

Det staaer ikke i min Magt, at takke Dem paa anden Maade. Men det haaber jeg, at De modtager nu, som altid, den svagt stillede Ytring i Ord som en bestemt Vexel paa den Klang, der udstrømmer fra Hjertets, Taknemmelighedens dybeste Bund. 20

Og nu maa jeg til Slutning sige, at Hr. Biskop Martensens Nærværelse her i disse Dage, i Skole og Kirke, har indgydt mig den dybeste Høiagtelse for denne Mand. For mange Aar siden har jeg hos Dem hørt Dem og ham at disputere om Hegelianismen. Men hans indtrængende, klare, populære, rolige Tale gjør godt paa Sindet. Fra hans Tale vender jeg Tanken til Dem, min 25 kjæreste, dyrebareste Velgjører!

Jeg bringer nu, ved Dem, Deres kjære Frue vor inderlige Hilsen og Tak.

Og saa Farvel! — Gid jeg, paa een eller anden Maade, snart maatte erfare Gjenerhvervelsen af Deres Helbred.

Deres stedse taknemmeligste 30

H. A. Hansen.

1076. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 11 August 1859.

Idet jeg har den Ære herved at remittere de 6 mig tilstillede Manuscripter med tilhørende Bilag, tør jeg vente, at min Sygdom vil hos Deres Excellence være min Undskyldning for den lange Tid, hvori jeg har beholdt dem. Først 35 i den sidste Uges Forløb har det været mig muligt at anvende en længere og sammenhængende Tid paa Læsning. Jeg skal nu tillade mig at meddele min Mening om de omtalte Arbeider.

1) Moderne Christendom. Dette er et i flere Henseender ganske mærkeligt Product. I de sidste 2 til 3 Aar er der neppe indsendt noget Stykke, der vidner om et saa afgjort dramatisk Talent, som blandt Andet ytrer sig i en ualmindelig vel bygget, livlig, piquant og underholdende Dialog. Ogsaa i Valget af Sujettet, og ikke mindre i den særegne Opfattelse af samme, viser sig megen Originalitet, megen Primitivitet, og det er umiskjendeligt, at der her er noget virkelig Nyt tilstede. Naar jeg nu, efter denne — som jeg troer — velfortjente Berømmelse, ikke desmindre maa erklære det for min Overbeviisning, at Stykket umuligen kan bringes paa Scenen, da fordrer denne tilsyneladende Modsigelse en Forklaring. Det er ikke fordi Interessen culminerer i de første $\frac{2}{3}$ af Stykket, medens den sidste Trediedeel falder noget mat imod hine, thi denne vistnok ikke uvæsenlige Mangel kunde maaskee hæves ved en Omarbeidelse og Forkortelse af Slutningen. Grunden er en ganske anden. Forfatteren har sat sig den Opgave at skildre den Raahed, som i mange saakaldte gode Familier hersker i de religiøse saavel som i andre Anskuelser af det ideelle Liv, og hans Skildring er forsaavidt lykkedes godt, som den baade er morsom og giver et tro Billede af Virkeligheden. Men han har uidentivl taget for Meget med af denne Virkelighed, Mere end den sceniske Fremstilling taaler, thi var det en Fortælling, vilde der ikke være Noget at indvende. Men netop Scenen meddeler selv sine Fremstillinger en Virkelighed, som ingen anden Fremstillingsmaade kan opnaae, og derfor maa den Virkelighed, som Digteren leverer den sceniske Kunst til yderligere Virkeliggjørelse, være modereret, dersom ikke Tilskuerne skulle føle sig altfor umiddelbart afficerede af den, og rives ud af den Illusionens Sphære, som er Betingelsen for Nydelsen af et dramatisk Værk. Med andre Ord, Forf. har ikke kunnet undgaae, at Noget af den Raahed, som han har villet skildre, er gaaet over i selve Skildringen, og der forekomme derfor i dette Stykke baade Ord og Handlinger, som maa berøre Tilskuerne paa en altfor nærgaaende Maade, give Anstød i flere Henseender, og efter al Rimelighed fremkalde lydelige Mishags-Yttringer. Herhen hører blandt Andet saa mange bekjendte, nulevende Mænds Omtale med Navns Nævnelser, fornemmelig de kjøbenhavnske Præsters, ja endog Skuespiller Professor Nielsens. Det har altid været antaget ved Theatret, at virkelige, nulevende Personer ikke maatte nævnes fra Scenen, og det ikke blot fordi det kan være til Anstød og Forargelse for dem selv og deres Nærmeste — og dobbelt anstødeligt bliver det, naar det ere Theatrets egne Medlemmer, der nævnes — men fornemmelig af de ovenanførte Grunde, nemlig fordi alt Sligt ophæver den kunstneriske Illusion, og sætter en massiv Virkelighed i dens Sted. Vilde man nu raade Forf. at moderere disse Udskeielser, at formilde de anstødelige Ord og Handlinger, at ombytte de virkelige Navne med fingerede, o. s. v., saa vilde man give ham et daarligt Raad, thi derved vilde det Piquante og Mor-

somme, som nu anbefaler Stykket, falde bort, og det Hele blive mat og intet-sigende. Forf. maatte fra først af have opfattet sit Sujet og lagt sin Plan saaledes, at der ikke blev Nødvendighed for hine Misligheder; nu er det for silde. — Ifald Deres Excellence er enig med mig i det her Fremsatte, saa troer jeg, at man ved Manuscriptets Tilbagesendelse ikke bør, som sædvanlig, lade det beroe ved en simpel Afviisning, men give en motiveret Dom, med den Anerkjendelse, som Forfatterens Talent har Krav paa. Isaafald skal jeg, inden jeg expederer Sagen, tillade mig at forelægge Deres Excellence et Udkast til behageligt Gjennemsyn og Betænkning.

. . . .

J. L. Heiberg. 10

1077. J. L. Heiberg til F. Tillisch.

Kjøbenhavn, d. 21 August 1859.

Det ved Deres Excellences Skrivelse af 19de dennes modtagne Exemplar af det tragiske Drama »Girondisterne«, hvilket hermed følger tilbage, er ikke det oprindelig indsendte, men det omarbeidede Drama, som under 10de Marts d. A. blev tilstillet Theatrets daværende første Directeur, men ikke blev ex- 15 pederet tilbage.

Stykket, som er af en ung Theolog, vakte min Interesse ved den Selvstændighed, som det viser i Behandlingen af et Sujet, hvori saa Meget er givet, og hvis vægtige Stof derfor let kunde overvælde den Forfatter, som valgte det. Uagtet Forfatteren naturligviis maa have læst de berømte franske historiske 20 Skrifter om Girondisterne, er det dog saa langt fra, at de franske moralske Anskuelser eller en fransk dramatisk Maneer have gjort sig gjældende hos ham, at han tvertimod under hele Behandlingen har formaaet at vedligeholde det danske nationale Præg. Jeg tvivler ikke paa, at der gives Dem, som ville ansee denne Egenskab for en Feil, men isaafald er det en Feil, hvori de største dra- 25 matiske Digtere, ligefra Shakspeare til de spanske og franske, med velberaad Hu have gjort sig skyldige, naar de behandlede fremmede Sujetter, og vistnok medrette, thi man gaaer ikke i Nationaltheatret for at studere Historie eller fremmede Landes Sæder og Skikke, men for at nyde og tilegne sig den Poesie, hvori man føler sig hjemme, og som derfor aldrig bør opgive det na- 30 tionale Præg, hvad enten den henter sine Sujetter fra sit eget Hjem eller fra fremmede Lande. Det var denne Betragtning, der vakte min Interesse for et Arbeide, hvis Mangler jeg forresten er langt fra at oversee.

Jeg har derfor heller ikke ubetinget anbefalet Stykket til Antagelse, men kun troet, at det ikke — som den første Directeur syntes at mene — kunde 35 afvises som et slet, ja næsten foragteligt Product, paa samme Tid som han gav sin Sanction til Arbeider, der syntes mig langt snarere at kunne henføres under denne Categorie. Visse Mangler i den dramatiske Textur og Øconomie

troede jeg at kunne hæves ved en Omarbejdelse. Denne har nu fundet Sted, men jeg har endnu bestandig Frygt for, at Stykket ved Opførelsen dog ikke vil fyldestgøre de dramatiske Forventninger, der knytte sig til et saadant Sujet, saa meget mere, som Rollebesætningen vil have store Vanskeligheder.

5 Min Mening er i Korthed, at dette Stykke staaer saa ganske paa den skarpeste Grændse mellem det Antagelige og Ikke-Antagelige, at man, hvad enten man antager eller forkaster det, ikke kan siges at have begaaet nogen Feil. I denne min Tvivlraadighed tillader jeg mig at tye til Deres Excellences Dom, bedende Dem om at tage en Resolution i Sagen. J. L. Heiberg.

10 1078. *J. L. Heiberg til H. A. Hansen.*

Kjøbenhavn, 23 August 1859.

Kjære Hansen!

Deres venlige og deeltagende Brev af 5te dennes skulde visselig ikke saa længe forblevet ubesvaret, dersom jeg ikke i saa lang Tid havde været fængslet til Sengen, og selv nu, da jeg er oppe det Meste af Dagen, dog endnu ikke kan
15 taale at skrive, uden ganske faa Ord.

Jeg kan ikke nok paaskjønne de Følelser, som Deres Brev udtaler, uagtet jeg maa sige mig selv, at De meget overvurderer det Lidet, jeg kan have virket til Deres Bedste. Ikke desmindre glæde saadanne Yttringer mig; jeg tør ialfald betragte dem som udsprungne af en særegen velvillig og deeltagende Stemning, for hvilken det nu bliver mig, som maa være erkjendtlig, og som jeg
20 derfor ogsaa oprigtig gjengjælder.

Det gjør mig ondt at høre, at Deres Kone paa den sidste Tid skranter noget. Jeg vil dog haabe, at det har Intet at betyde. Da jeg sidst havde den Fornøielse at see hende her i Byen, saae hun frisk og blomstrende ud, og jeg
25 kan derfor ikke troe Andet, end at hendes Helbred vil restituere sig.

Ligesom De bragte mig en Hilsen fra Biskop Martensen, saaledes har han nu bragt mig en fra Dem. Han fortalte mig, at han var bleven modtagen med en af Dem forfattet Sang, som Børnene foredroge.

Det glæder mig, at min Navne lader til at lykkes saa vel. Bring nu Deres
30 Kone og Børnene min venligste Hilsen, hvortil min Kone føier sin.

Deres bestandig hengivne

J. L. Heiberg.

1079. *J. L. Heiberg til Henrik Scharling.*

Kbh. 30 August 1859.

(Koncept).

35 Jo mere det maa erkjendes, at den indsendte Comedie »Moderne Christendom« anbefaler sig deels ved et Sujet med ideelt Præg, deels ved et umiskjende-

ligt dramatisk Talent i Behandlingen, deels ved en livlig og vittig Dialog, desto mere maa det beklages, at et Arbeide med disse udmærkede Egenskaber dog ikke kan bringes paa Scenen. Thi den aristophaniske Frihed, hvormed Forfatteren har nævnet bekendte, midt iblandt os levende Personer, tilstedes ikke af det nyere Theater, vilde ogsaa hos Mange vække Anstød, og upaatvivleligt ikke taales af vort Publicum. Men selv afseet fra alle ydre Hensyn, maa det erindres, at det nyere Theater har, i Modsætning til det gamle, Illusionen til Princip, og at denne maa forstyrres, naar en massiv Virkelighed bringes i Berøring med den. At Stykkets to sidste Acter staae i dramatisk Kunst og Interesse ikke lidet tilbage for de tre første, er Noget, som kun i Forbigaaende skal bemærkes. 5 10

Det er at vente, at denne Forfatter, dersom han i et tilkommende Arbeide vil tage mere Hensyn til Forskjellen mellem at skrive for et læsende og for et umiddelbart tilstedeværende Publicum, vil formaae at frembringe en Comedie, der kan blive et værdifuldt Bidrag til det Kongelige Theaters Reper- 15 toire.

Ovenstaaende meddeles herved Forfatteren, i Overensstemmelse med Hans Excellence Theaterchefens Resolution.

Manuscriptet følger vedlagt.

Til

J. L. H. 20

Hr. Christianus Democritus.

1080. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, 11 September 1859.

Deres Excellence

vil tillade mig at henlede Deres Opmærksomhed paa en betydelig scenisk Feil, som under den foregaaende Theaterbestyrelse har faaet Indpas i Fore- 25 stillingen af »Et Eventyr i Rosenborg Have«, og som jeg nu, da dette Stykke paany skal gives, troer det paa Tiden at paatale, inden den faaer Hævd paa sig og fortrænger den gamle Tradition, som har havt Gyldighed ved 46 Forestillinger af Stykket, og som det derfor syntes noget ubetimeligt at forandre ved den 47de. 30

Talen er om den 10de og 11te Scene. Efterat Fellmark og Charlotte have i Slutningen af 9de Scene taget Plads Hver paa sin Bænk, den Første tilhøre (for Tilskuerne), den Anden tilvenstre, i Overensstemmelse med Bogens Forskrift, maae Vinter og Mad. Sommer, naar de sætte sig paa de samme Bænke, den Første hos Charlotte, den Anden hos Fellmark, nødvendiggen placere sig 35 bag disse Personer, d. e. nærmere ved Baggrunden end disse, ikke, som det

nu er indført, foran dem, eftersom den Bevægelse, som finder Sted derved, at de to Paatrængende stedse rykke de to Andre nærmere paa Livet, og tilsidst tvinge dem til at reise sig, maa, for at være tydelig, skee i Retning fra Baggrunden mod Tilskuerne, ikke omvendt, hvorved Virkningen ganske gaaer
 5 tilspilde. Hertil kommer, at Fellmark og Charlotte, hos hvilke hver anden Replik er en Afsides-Replik, maae kunne fremsige disse Replikker umiddelbart ud imod Tilskuerne, ikke, som nu skeer og nødvendigt maa skee, enten ud imod Baggrunden, eller forbi de Personer, som ikke maae høre dem. Vel foreskriver Bogen ikke udtrykkeligt de omtalte Stillinger, men en Forfatter pleier
 10 heller ikke at foreskrive hvad som er soleklart og forstaaer sig af sig selv. Da den omtalte Situation er Stykkets Culminationspunkt, hvor hele Intriguen concentrerer sig, og alle Misforstaaelser ligesom explodere i eet Knald, er det af Vigtighed, at Effecten ikke tilintetgjøres ved et saadant Misgreb som det her nævnte, og jeg tør derfor haabe, at Deres Excellence vil beordre Feilen
 15 redresseret inden den første Prøve paa Stykket.

Jeg har den Ære at undertegne mig

Deres Excellences ærbødigste

J. L. Heiberg.

1081. J. L. Heiberg til Thomas Overskou.

18 September 1859.

20 Lad mig takke Dem, kjære Herr Professor, for Deres venlige Brev, hvoraf jeg med stor Fornøjelse seer, at den ringe Hjelp, jeg har kunnet yde, er kommen vel tilpas. — At det Skridt, De har seet Dem nødsaget til at gjøre, har kostet Dem stor Overvindelse, kan jeg let forestille mig, selv om jeg ikke vidste
 25 Deres eget Bedste. Næsten Alle sige, at det var det eneste Rigtige, og det hører jeg af Folk, som virkelig interessere sig for Dem, og som nu maaskee meer end nogensinde ville være tilbøielige til at vise Dem det i Gjerningen, naar Deres Status er kommen til et definitivt Resultat. Jeg har den Tro, at der nu vil opgaae en rolig og lykkelig Tid for Dem.

30 Kun som en lille Forløber for den bedre Tid, der venter Dem, betragter jeg et Forslag, som jeg er sat istand til at gjøre Dem, og som, selv om De ikke skulde kunne gaae ind paa det, vil vise Dem, at De ikke savner Andres Deeltagelse og Velvillie. Indenrigsminister Krieger, som er Formand for den historiske Forening, har sagt mig, at saafremt De vilde levere et eller andet
 35 detacheret Partie af Deres Theaterhistorie til det historiske Tidsskrift, vilde det modtages med Glæde og honoreres efter Tidsskriftets Taxt med 16 rd for

Arket. Det kan være hvilket som helst Partie, der lader sig udskille som en Monographie. Valget maa De selv om. Iøvrigt troer jeg, at en biographisk Fremstilling, f. Ex. af Ryge eller en anden berømt Skuespiller eller Skuespillerinde, vilde være særdeles velkommen.

Naar De nu har overveiet Sagen, saa lad mig med et Par Ord Deres Beslutning vide; jeg skal da meddele Vedkommende den, hvorefter De da selv kan træde i umiddelbar Forhandling med Samme.

Deres oprigtig hengivne

J. L. Heiberg.

1082. J. L. Heiberg til F. Tillisch.

Kjøbenhavn, d. 23 Septbr. 1859. 10

Deres Excellence

har i æret Skrivelse af 21 dennes anmodet mig om at meddele Oplysninger angaaende Indsendelsen af Hr. Archivarius Munchs Tragedie »Lord William Russell« og samme Stykkes Afviisning. Disse Oplysninger erholdes bedst (idetmindste for mit Vedkommende) af de i den Anledning vexlede Breve, som jeg 15 tillader mig at vedlægge, nemlig

Nr 1. Fra Justitsraad Christensen til mig, dateret 3 August 1857,

Nr 2. Fra samme til mig, dat. 1 Septbr. s. A.,

Nr 3. Fra Hr. Munch til mig, dat. 18 Septbr. s. A.,

Nr 4. Fra Samme til mig, af samme Dato. 20

Den i Nr 1 omtalte Vanskelighed for Opførelsen paa det Kgl. Theater har jeg ikke taget Hensyn paa i min Censurbetænkning, og jeg anseer mig ikke for competent til at bedømme den. Det forekom mig, at Stykket, seet blot fra et æsthetisk Synspunkt, frembød Betæneligheder nok for Anvendelsen af Tid, Flid og Bekostning paa samme. Hvad jeg havde at indvende mod 25 det, var ikke noget positivt Slet, men at det, efter min Formeening, hører til den Art af poetiske Frembringelser, som en Forfatter skriver, uden at have sin Muses Bistand, og jeg frygtede derfor, at det vilde blive kjedsommeligt paa Scenen, ligesom det syntes mig temmelig kjedeligt at læse. Noget Lignende, i Forbindelse med andre Udsættelser, har jeg ogsaa yttret i et privat 30 Brev til Forfatteren, der havde opfordret mig til at sige ham min Mening, hvilket Brev fulgte med mit officielle Brev fra Theatercensuren. Vel har jeg ikke Copie af det, men i Nr 4, som er det private Svar derpaa, viser Forfatterens irriterede Stemning tilstrækkelig, hvor misfornøiet han har været med mine Bemærkninger, og det maa derfor høilig undre mig, at han i sit Brev 35 til Deres Excellence ytrer, at Censor ikke skal have fundet Noget til Hinder for Stykkets Opførelse; thi selv om Justitsraad Christensen har brugt dette Udtryk i sit Brev til ham, er han dog siden kommen til Kundskab om, at det

forholder sig anderledes, og burde — synes mig — ikke have fortiet denne Omstændighed for Theaterchefen.

Hr. Munchs Brev til Deres Excellence følger hermed tilbage.

J. L. Heiberg.

5 1083. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 4 October 1859.

Den af Hr. Professor Hertz indsendte Vaudeville »De Fattiges Dyrehave« har følgende Historie.

Stykket blev mig først privat meddeelt af Forfatteren for 15 til 16 Aar siden. Jeg fremsatte nogle Indvendinger imod det, deriblandt at det var meget for
10 bredt og vidtløftigt for det ubetydelige, noget tynde Sujet. Derefter forkortede Forf. Stykket, og indsendte det i December 1845 til Theaterdirectionen. I min Betænkning til Samme bemærkede jeg, at der — hvad man maatte vente af Forf. — var en flydende, livlig Dialog, ogsaa idetmindste een god Charac-
15 teerskildring, nemlig Matrosen Anders, men at der ogsaa var en Deel Trivialitet tilstede; fremdeles at det Indfald, at lade en Svensk have hele sin Kundskab om det danske Sprog og de danske Forhold hentet fra Holbergs Comedier, kunde være rimelig, dersom Manden boede høit oppe i Lapland, men blev meget usandsynlig, naar han var bosat i Malmö; endvidere at den Captatio benevolentiae, som laa i Anvendelsen af den paa de Tider meget moderne
20 scandinaviske Idee hverken syntes mig Forfatteren eller Theatret værdig; endelig at den Omstændighed, at tre Personer i Stykket talte Svensk (thi dengang var der tre), ikke blot var upraktisk og udførlig, men fra Kunstens og Nationaltheatrets Standpunkt utilladelig, thi disse Personer talte ikke gebrokkent, hvilket skeer i saa mange Theaterstykker, og ofte med comisk Virkning,
25 men de talte det rene svenske Sprog, eller idetmindste var det Hensigten, som Forf. dog kun meget ufuldkomment havde opnaaet, da det vistnok er saare vanskeligt for en Dansk at skrive correct Svensk. Under disse Omstændigheder blev Stykket ikke antaget, men leveredes Forf. tilbage i Løbet af 1846.

I den nye Form, under hvilken Forf. har optaget Stykket i sine samlede
30 dramatiske Værker, og som er den, i hvilken han nu har indsendt det til Theatret, er vistnok Adskilligt forbedret, men der er dog endnu Meget tilbage af de oprindelige Mangler. Sujettet er og bliver tyndt, Trivialiteten findes endnu paa mange Steder, og der er i Grunden Intet, som man kan interessere sig for. Det Hele bærer Præget af et Leilighedsarbejde for et privat Selskab. Men i
35 den scandinaviske Idee ligger ikke nu den samme Captatio benevolentiae som for 14 Aar siden, og der er ialfald nu kun een Person, som taler Svensk, hvilket sagtens er Een for meget, men dog altid bedre end Tre. Da nu desuden Stykket ikke ellers indeholder Noget, som positivt kunde udelukke det fra Antagelse; da fremdeles Risicoen med Hensyn paa Tid, Flid og Bekostning ikke er stor;

og endelig da det ialfald er et Arbeide af en saa anseet Digter, der ved andre Arbeider har gjort Theatret saa megen Ære og Nytte, skal jeg tillade mig at henstille til Deres Excellence, om der ikke her maaskee kunde være Grund til at prøve dette Arbeide paa Scenen, endskjøndt jeg ikke venter mig noget særdeles gunstigt Udfald af en saadan Prøve. 5

J. L. Heiberg.

1084. *Thomas Overskou til J. L. Heiberg.*

Kjøbenhavn 5 Septbr [5: Oktober] 1859

Høistærede, kjære Hr. Etatsraad!

Ad en Omvei, igjennem Skiftecommissionen, har jeg modtaget Deres ærede Brev, og takker Dem af mit Hjertes Fylde for den kjærlige Deeltagelse for mig, hvilken De ogsaa ved det saa levende har udtalt. Deres Omhu for at opdage, hvad De troer, der maatte kunne tjene mig til Bedste, har rørt mig og min trofaste Kone dybt; det er fra hende som fra mig at jeg bringer Dem Bevidnelsen om inderlig Erkjendelse deraf. Jeg skulde strax have underrettet Dem om, at jeg med Glæde vil overtage det Arbeide, som De saa kjærligt betænksomt har søgt for mig, men da ogsaa jeg helst vilde vælge en Skildring af Ryge, og en Monographie ikke, ifølge min Theaterhistories Plan, kan være et Brudstykke af den, maatte jeg først forvisse mig om, at jeg kunde faae alle de Materialier, som en Udarbeidelse, der skulde være Skriftet værdigt, maatte gjøre nødvendige. Det har jeg nu gjort og vil sidst i Ugen begynde Arbeidet, som jeg haaber at udføre saaledes, at det ikke skal fortryde Dem, at De har gjort Hs. Ex. Indenrigsministeren Forslag derom. Jeg bringer Dem endnu engang min Tak for den venlige Forsorg, De har havt for mit Vel, og beder, at De vil hilse Deres Frue med Forsikkring om, at der ikke gaaer nogen Dag, uden at jeg jo har hende og Dem i mine Tanker med Bøn om, at Gud vil skjænke Dem Sundhed og mange Dage rige paa de Glæder, der ere Deres Livs bedste Lykke, og som jeg dog endnu er saa lykkelig ogsaa at haabe nogle af.

Deres hengivne og taknemmelige

Thomas Overskou.

Da jeg nødig vil have noget mig kjært Brev i Skiftecom.'s haarde Hænder, beder jeg, at De, naar De vil glæde mig med et, tilstiller mig det under Couvert, adresseret til Hr. Redacteur Davidsen.

1085. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

4 November 1859.

Kjære Ven!

Den meddeelte Rollebesætning til Deres Vaudeville er vel i det Hele saa god som den kan opdrives. Ved de Roller, hvor De har Valget mellem To, skal jeg med Fornøielse sige Dem det Valg, jeg selv vilde gjøre. 35

Ved Conradsen vilde jeg foretrække:

- A. Rosenkilde for Zinck,
ved Elisa: Mad. Rosenkilde for Md. Liebe,
ved Sjøberg: Schram for A. Rosenkilde,
5 ved Villadsen: Gundersen for Liebe.

Iøvrigt kunde der for Elisa være en tredje Udvei: Mad. Schieman i Stedet for den svære Maskine Md. Rosenkilde.

Det har glædet mig at see, at De i Deres Blad har rehabiliteret Baggesen i nogle af hans Vittighedsværker, hvilke, dengang Lidenskaben havde be-
10 mestret sig saa Mange, ganske almindeligt henregnedes under Smudslittera-
turen, f. Ex. Skydebanevisen. Et meget smukt Digt fra Danfana-Tiden har
altid forekommet mig mærkeligt derved, at det fremstiller omtrent hele hans
æsthetiske Theorie, eller ialfald de Principer, som laae til Grund for hans Pole-
mik. Jeg mener »Krystalline og Charlotte, eller Rude og Potte«.

15

Deres hengivne

J. L. Heiberg.

1086. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 8 November 1859.

Forfatteren af »Moderne Christendom« har ikke tøvet med at følge den ham
givne Opfordring til at forsøge sine Kræfter paa et nyt Arbeide, men jeg frygter
20 for, at han har forhastet sig. Hans nye Comedie »Det unge Danmark«, som jeg,
ifølge hans Anmodning, herved har den Ære at sende Deres Excellence, synes
mig ikke at opfylde de Forventninger, som Titelen bebuder, uagtet man ogsaa
her finder den lette, morsomme Dialog og de ofte træffende Vittigheder, som
anbefalede hans forrige Comedie. Men i den forrige var den bestemte Idee
25 bedre fastholdt end i denne. Mellem Repræsentanterne for det unge Danmark
ere Georg og Laura ret gode Typer; derimod Jespersen betegner hverken et
nyt eller et gammelt Danmark, og den theologiske Candidat Eskild har, med
enkelte gode og characteristiske Træk, dog tillige en saa høi Grad af lærd Pe-
danterie, at han synes at tilhøre et forsvundet Aarhundrede. Skolelæreren, der
30 skulde repræsentere det gamle Danmark, er ikke Andet end en gammel vran-
ten og ufremkommelig Mand; og Præsten, hvis Bestemmelse synes at være
at staae som Mediation mellem begge Extremes, hører dog mer til det unge
end til det gamle Danmark, og har en trættende Vidtløftighed i sin Tale, som
dog ikke formaaer at klare hans Character. Iøvrigt er der i Intriguen Adskil-
35 ligt, som er godt opfundet, hvilket dog ikke gjælder om Eskilds Forsøg paa
at være juridisk Inqvirent, hvilket er ganske umotiveret.

Men den værste Anke mod Stykket, naar man tager Hensyn paa dets Op-
førelse, er: deels at et Stof eller en Handling, som kunde være af en passende

Størrelse for to eller høist tre ikke lange Acter, er bleven udspilet gjennem fire meget lange, en heel Forestilling udfyldende Acter; deels at Personernes Kommen og Gaaen er saa umotiveret, at den grændser til det Parodiske, hvorved der kommer en Uro og Mangel paa Continuitet i Scenegangen. Det Samme var Tilfældet i de to sidste Acter af »Moderne Christendom«, og det synes derfor, at Forf. endnu ikke har faaet sit Øie aabnet for de sceniske Grund-Dispositioner, for det dramatiske eller theatralske Tilsnit. Han er — sans comparison forresten — som en Skrædder, der nok forstaaer at sye, men ikke har lært at tilskjære. Jo mere det maa indrømmes, at der er Noget af Holbergs Lune og Lystighed i ham, desmere maa det ønskes, at han vilde tilegne sig den dramatiske Teknik, som har udviklet sig efter Holberg, og som man nuomstunder ikke kan undvære, da man er bleven vant til den i det nyere — ikke nyeste — franske Drama, især ved Scribe.

Dersom Deres Excellence, naar De har læst Stykket, skulde bifalde det ovenfor Fremstillede, kunde Forfatteren maaskee opfordres til en Revision af sit Arbejde med Hensyn paa de anførte Mangler. Paa den anden Side er det et Spørgsmaal, hvorvidt en saadan Opfordring vil være tjenlig. Arbejder, som ikke lykkes i den første Form, blive sjelden bedre i den anden.

J. L. Heiberg.

1087. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

Fredag Aften, 11 Novbr. 1859.

Tak, inderlig Tak, kjære Ven, for de to smukke Votivtavler! Havde jeg ikke idag befundet mig saa ilde, at jeg har tilbragt næsten hele Dagen liggende paa min Sofa, skulde jeg allerede imorges have takket Dem. Min Kones Tak vil hun selv nok snart finde Leilighed til at bringe Dem.

Digtet havde vi, som De kan vide, alt læst i Onsdags, og vi spurgte hinanden, hvem de Venner kunde være, til hvilke det var rettet. At vi vare imellem disse, turde vi ikke smigre os med, før vi ved Deres venlige Tilsendelse fik en saa kjær Vished om, at Hirschholms Livet, hvoraf allerede saa meget Skjønt var udsprunget, ogsaa havde sin Andeel i dette Digt.

Deres oprigtigt hengivne

J. L. Heiberg.

1088. *J. L. Heiberg til Peder Hjort.*

11 Novbr. 1859.

Megen Tak, Hr. Professor, for det Meddeelte, som hermed følger tilbage.

Prinds-Regentens skønne Indbydelse vil naturligviis ikke bringe noget Udbytte, Midlet er forsøgt tidligere, og Resultatet var stedse, at Publicum eller

rettere Nationen forkastede hvad Dommerne havde antaget, ligesom her hjemme, da en Nationalsang skulde frembringes ved en Priisbelønning. Det er underligt, at man endnu ikke kjender Digternes Natur saa meget, at man veed, at uagtet de gjerne ville have Penge, gide de dog ikke gjøre Noget for
 5 at erhverve dem. Det er ganske andre Motiver, som sætte dem i Virksomhed, idetmindste de gode af dem. Saavidt jeg erindrer, er der heller aldrig fremkommet noget udmærket Værk ad denne Vei. Mig forekommer det, som naar Lægerne foreskrive Moschus; det er gjerne et Tegn paa, at det er forbi med Patienten.

10

Deres ærbødigste
 J. L. Heiberg.

1089. *J. L. Heiberg til A. F. Krieger.*

Fredag Aften, 2 Decbr. 1859.

Meget forbunden for den mærkværdige Efterretning! Tillisch havde vel ifor- middags allerede meddeelt mig »den rædsomme Liste«, for at bruge mine egne
 15 Ord, men dels var han endnu ikke ganske vis paa dens Authenticitet, dels var den ogsaa noget afvigende. Saaledes vidste han Intet om »Kammerherren af Grevindens Naade«, ikke heller at Thestrup skulde regnes til Amphibiernes Classe, og leve paa Landet og i Vandet. Jeg er imidlertid stolt af, at mit eget Program er gaaet i Opfyldelse, hvad angaar Rottwitt, som Justits- og hol-
 20 steensk Minister.

Vistnok er det paa Mandag Kl. 5, at vi haabe paa det aftalte Møde.

Deres ærbødigt hengivne
 J. L. Heiberg.

1090. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 4 December 1859.

25 . . . Fra den unge Hr. Hartmann har jeg modtaget det i et trykt Exemplar vedlagte Syngestykke af Hr. Hostrup, »En Nat mellem Fjeldene«, hvilket han ønsker at componere Musik til, saafremt Texten findes antagelig. Alt for flere Aar siden har Hr. Hartmanns Fader, Professor Hartmann havt isinde at componere Musik til dette Stykke, hvorfor han leverede mig det (dengang i Manu-
 30 script) til Bedømmelse, men jeg troede at maatte fraraade ham dette Arbeide. Sildigere blev det, efter at nogle af mine Udsættelser vare rettede, officielt indsendt, ligeledes af Professor Hartmann, i August 1850, men remitteret i samme Maaned. Nu skal det, efter Forlydende, paany være rettet i den trykte Udgave. Jeg kan, efter fornyet Gjennemlæsning, endnu ikke finde Andet, end

at det er tyndt og fattigt i sin Opfindelse, og at mange af Musiknummerne ere anbragte uden musikalsk Smag og Indsigt. Men da en heel musikalsk Familie finder saa stort Behag i det, at den nu for tredie Gang ytrer sin Begjærlighed efter det, er der maaskee Anledning til at gaae ind paa Begjæringen, saa meget mere, som Stykket dog har nogle nogenlunde morsomme Scener, og positivt ikke indeholder Noget, der maatte udelukke det. Der er ingen anden Fare end den, at det maaskee ikke vil lade sig forme til nogen musikalsk Totalitet, og følgelig ikke trænge igjennem hos Publicum. I Tilfælde af Antagelse maatte man vel have en Garantie for, at Stykket er indsendt med Forfatterens Viden og Villie . . . .

J. L. Heiberg.

1091. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 19 December 1859.

Forfatteren til »Det unge Danmark« har nu omarbeidet sit Stykke og givet det Titel af »Op og ned paa Alting!« Jeg har ved denne Leilighed kun fundet en ny Bekræftelse paa min gamle Mening, at der ikke kommer Noget ud af Omarbejdelser. Er et Værk mislykket i sin første Form, er der sjældent Andet at gjøre ved det, end at cassere det, og forsøge, om man kan have bedre Lykke ved et nyt. Flere Mangler i det ældre Stykke ere vistnok hævede i det nye, men Adskilligt er ogsaa gaaet tabt, som det havde været ønskeligt at bibeholde. Saaledes som det nu er, forekommer det mig mat og uden synderlig Virkning. Det mangler al indre Structur, al egenlig Organisme; Intet samler sig til dramatiske Pointer, og man venter bestandig paa Noget, som dog ikke kommer. Det gjør mig ondt for den iøvrigt begavede Forfatter, som har været for hurtig til at følge Opfordringen til at skrive, og ikke har havt Resignation nok til at opgive dette Arbeide. Det gjør mig ondt, ifald han har spildt sin Tid; men jeg frygter for, at Theatret vilde spille sin ved at befatte sig med dette Arbeide.

J. L. Heiberg.

1092. *Claudius Rosenhoff til J. L. Heiberg.*

Alleenberget, d. 27 December 1859.

Herr Etatsraad Heiberg! —

Rigsdagsmanden Herr Zahle har, ifølge »Rigsdagstid:« Nr: 13, i Folkethingets 10de Møde d. A., sikkert i den yndeligste Mening, henledet Thingets Opmærksomhed paa, at jeg i en Række af Aar har maattet »kæmpe med tunge Kaar«. Dersom den ærede Taler havde besøgt mig Juleaften, efterat jeg havde mod-

taget Deres skjønnne Metal-Thermometer (et Instrument, jeg længe har ønsket mig), og Deres endnu skjønnere, hjertelige Linier, da vilde han vist have angret sin velmeente Beklagelse og idetmindste i sit stille Sind gjort den Bemærkning, at jeg paa min »hartad« Qvist, hvor jeg nu i c. 16 Aar har boet, dog ikke blot har den Fordeel i »lange Nætter« at kunne see »Himmelen til hver en Kant«, men at ogsaa enhver mig viist Godhed og Velvillie faaer i denne beskedne Bolig et Relief, den ikke lettelig vilde finde i gyldne Sale. Jeg var saa lykkelig, saa glad og henrykt, som et 55aarig Barn omtrent kan være, og i en Stemning, som under alle Tilfælde maatte fjerne Tanken om »tunge Kaar«.

10 Under Paavirkningen af denne Følelse, er man kun lidet oplagt til at søge efter velvalgte Udtryk for sin Tak. Jeg har i de to mellemliggende Dage for-gjæves ventet paa et Omsving, for at kunne skrive con sordino; men Følelser af den Natur dæmpes ikke paa Commando, især i den søde Jule-tid. Det kan De godt begribe, og vil maaskee læse min Tak imellem Linierne.

15 Naar De, paa en for mig lige saa kjær som smigrende Maade, har disponeret over Muslingeskallen, der jo rigtignok i Sammenligning med Deres værdifulde Julegave er Jørgen Hattemager imod Kong Salomon, — saa tilstaaer jeg, at jeg ogsaa har truffet mit Arrangement, hvilket jeg ærligen skal skrifte. Istedet for Bankactier, Obligationer og andet saadant Roderi, har jeg nu en smuk

20 Erindring til hvert af mine fire Børn. Min ældste Datter, som deler mine astro-nomiske Interesser, skal arve »Sirius«, (saaledes kalder jeg den herlige Kikkert fra Dem, formedelst sammes uovertræffelige Klarhed). Min yngste Datter, der er lidt af et Verdensbarn, og hvis største Glæde (næst efter Theatret) er at sprede Solstraalerne med et Prisma, har jeg tiltænkt Solviseren med Compas

25 og Vaterpas, ligeledes fra Dem. Min ældste Søn, der er Kunstmaler (men bliver neppe nogen Alb. Dürer) faaer Thermometeret; og endelig har jeg engang af en Forening modtaget et godt Uhr i Foræring, det skal min yngste Søn, der dyrker Musiken, have, skjøndt han i dette Øieblik piner mine Øren med Beriotske »Etuder«. Men for at han dog ogsaa skal kunne mindes J. L. Hei-

30 berg med Godhed, kniber jeg fra Kikkertens Smaaapparater dets Stativ, der har tilhørt Weyse, og lader Musikeren erholde dette.

Men efterat jeg saaledes har uddeelt Riger og Land til nærmeste Venner og Frænder, saa skulde jeg egentlig have et Guldhorn til at kaste i Issefjordens Skjød. Det har jeg imidlertid allerede paa en Maade gjort, — hvad jeg leilig-

35 hedsviis skal fortælle Dem. — Nu Nok om Testamenter, Gavebreve og Sligt! — De har i 1859 for mig bekræftet Sandheden i Fabers Sang »Juleaften, o hvor er Du sød!« Gid 1860 maatte bringe Dem en lige saa oplivende Bekræftelse!

Med Høiagtelse

Deres hengivne

Claudius Rosenhoff.

1093. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 30 December 1859.

Allerede for flere Dage siden modtog jeg det vedlagte tragiske Drama i 5 Acter, »Kong Volmer og Dronning Helvig«, af Forfatteren til »Girondisterne«, men sender det først nu til Deres Excellence, fordi jeg følte mig i Forlegenhed med hvad jeg skulde sige om det, og selv efter længere Betænkningstid og gjen- 5 taget Gjennemsyn finder det vanskeligt at fælde en Dom om det. Thi paa den ene Side er der et virkeligt Talent i Planen og Anlægget, og flere Scener ere af dramatisk Virkning. Men paa den anden Side har Forfatteren opfattet sit Sujet paa en Maade, der let vil have noget Stødende baade for den nationale og den æsthetiske Følelse, og derfor maaskee tilintetgjøre den Virkning, som 10 flere Steder i Stykket synes at love.

Kong Valdemar Atterdag er en af vore nationaleste Konger, til hvem den historiske Tradition seer op med Beundring og Høiagtelse. At han var fuld af List, og vel mangan Gang betjente sig af Midler, der ikke vare de ædleste, har ikke kunnet forringe den Glands, hvormed han staaer i den nationale 15 Bevidsthed, saa meget mere, som mange af de onde Handlinger, der tillægges ham, aabenbart ere opdigtede af hans Fjender, og have en saa usikker Hjemmel som Krøniker og Kæmpeviser. Denne Usikkerhed i det Factiske, om man ikke vil betegne den med et stærkere Udtryk, skulde Forfatteren, synes mig, have benyttet til at holde disse slette Træk borte, og kun skildret Kongen i 20 hans uomtvistelige Storhed, ialfald kun med saadanne menneskelige Feil og Lyder, som ikke gjøre Storheden Afbræk. Men den første Handling, man seer af ham, er, at han lader sin Badstue ophede, for deri at lade den overdrevne Hede tage Livet af Claus Limbek, som han selv har indbudt til at komme og givet sikker Leide, og hvem han efter Ankomsten vil byde et forfriskende 25 Bad. Ulykken forhindres vel, men Kongen staaer ikke derfor bedre, og den hele Maade, hvorpaa han tager den forfeilede Plan, har noget Raat, der ikke formildes derved, at det onde Anslag er skeet efter den onde Raadgiver Henning Podebusks Indskydelse, da der tvertimod derved paadigtes Kongen en Charactersvagthed, som Historien ikke vedkjender sig. I sit forqvaklede Forhold 30 til Dronningen kan man heller ikke tænke sig ham saa raa og hensynsløs, som han her viser sig. De Scener, hvori Dronningen useet er tilstede ved hans Samtaler med Tove, have vel en kraftig dramatisk Virkning; men at lade Dronningen være Vidne til hvad her siges og skeer, vækker en Følelse af Mangel paa Delicatesse, og man vil finde, at en Forfatter aldrig bør bringe en Dron- 35 ning i saadanne Situationer.

Og nu Dronningen selv! Den upaalidelige Kæmpeviser »Dronning Helvig hun lader en Badstue hede« o. s. v. har Forfatteren taget for gode Vare og lader virkelig Dronningen give Befaling til Ophedelsen af en Badstue, hvori Tove

omkommer. Og for at conservere Dronningens elskværdige Character tilrods for denne Grusomhed, har Forf. ikke havt Mod til at lade hendes egen Lidenskab bære Ansvarer derfor, men har skudt dette over paa en ussel Træl, som Dronningen foragter, skjøndt hun her følger hans Raad. Ved denne Motivering
 5 synker Dronningens Character, ligesom forhen Kongens, ned til Svaghed, og den tragiske Interesse gaar tabt, idet hendes egen stærke Lidenskab dog ikke er stærk nok til at beslutte Misgjerningen, men behøver en tilfældig Anledning udenfra, ligesom i en Lystspil-Intrigue. Og naar nu Folker Lovmandsøn løfter
 10 $\left\{ \begin{array}{l} \text{kogte} \\ \text{døde} \end{array} \right\}$ Tove ud af Badet, og lægger hende paa en Løibænk, da seer jeg ikke rettere, end at dette Træk, foretaget midt for Dronningens Øine, i Forbindelse med Kongens Ankomst og Alt hvad derpaa følger, maa frembringe en Følelse af det Uhyggelige, der næsten grændser til det Oprørende.

Hvad jeg ellers kunde have at bemærke angaaende flere Enkeltheder i Styk-
 15 ket, finder jeg det overflødigt at anføre, inden jeg har erfaret Deres Excellences Mening om de her fremsatte Hoved-Indvendinger. J. L. Heiberg.

1094. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Kbh 28 Jan. 1860.

(Koncept).

Kjære Ven.

20 I den sidste Tid erfarer jeg saa sjelden Noget fra Dem, at jeg føler Trang til at skrive Dem til og maaskee derved lokke Dem til et lille Svar. Nu, da De vel ikke altid befinder Dem saa vel, at De gider tage mod Besøg, og da Deres Kones Tid maa være meget optaget, tør jeg allermindst tænke paa at falde Dem besværlig med en Visit. Men skriftlig tør jeg sende Dem min Hilsen
 25 og skriftlig tør jeg bede Dem bevidne Deres Frue i min Kones og mit Navn vor Tak og Beundring for hendes Lady Macbeth.

»De Fattiges Dh.« er da nu gaaet over Sc. og, som De vel veed, til Publ.s store Moro og Forlystelse. Den udføres med et fortræffeligt Sammenspil og, naar Deres Kone i sin Tid i. vilde eller kunde spille den sv. Pige, kunde man
 30 neppe ønske sig nogen bedre dertil end Fr. B. Det er virkelig en svensk ung Dame, hun giver, i. blot i Sproget, men i hele Opfatningen. Efterat Forhandlingerne med Chefen ang. at vælge hende vare endte vilde jeg lige til at indlevere en fuldstænd. Rollebes., da en saadan, næsten i Eet og Alt som jeg efter Aftalen med Dem havde betænkt den, blev mig sendt fra Chefen til Gjen-
 35 nemsyn. Det var jo meget heldigt. Nu kom jeg uventet til at sortere under Regulativets § 4, uden at det kunde genere mig.

Har De læst det Skudsmaal, »Dagbl.« giver »de ugentl. Blade«? Jeg skulde tage meget feil, om det i. er skrevet af den Samme, der af Rygtet blev gske

alm. udpeget som Forf. til det fæle Blad, der udkom i Slutn. af 1858 og skulde være en Satire paa mit Ugeblad. I saa Fald er baade »Satiren« og Stykket i Dagbl. en lille privat Hævn af krænket Forfatter-Forfængelighed. Som Redacteur af et Blad — men det har De vist selv erfaret — paadrager man sig let en Fjende blandt de daarlige Forfattere, man er nødt til at holde borte. 5

Næst efter at tilføie, at jeg sender Dem de medfølg. Mspter i den Tanke, at Vedkom. kunde ønske at erholde dem tilbage, vil jeg — thi jeg troer ikke, at jeg allerede har gjort det — ønske Dem og Deres Frue et glædeligt Nytaar med min oprigtigste Tak for det gamle.

Deres uforandret hengivne 10
[Henr. Hertz].

1095. *Ilia Fibiger til J. L. Heiberg.*

Fredriks Hospital den 8de Marts 1860.

Jeg takker Hr. Etatsraaden ret hjerteligt for den tilsendte Bog. Den kommer saa forfriskende, som en Luftning fra den Tid da Vittigheden var en Enhed og ikke en Samling af Enkeltheder, et Noget, der næsten maa betragtes 15 som Surrogat for sund Sands og sand Dannels.

Det er en underlig Leilighed at gribe til at sige Noget, jeg saa tidt og inderligt har tænkt paa: Det Tilfældige i den Berømmelse, som en Digtters Værker opnaae inden Ligevægtstiden for deres Opfattelse er kommen. Selv Den, som Nationen med aabne Arme kommer imøde — og det gjorde den dog ved Deres 20 Vaudeviller — kan lade et andet, paa sin Vis ligesaa fuldkomment Værk udgaae, saa at sige for Eftertiden. Jeg tænker her paa Deres Nøddeknækkere, hvis deilige Slutningssang, Nattens Tanker vaage, jeg tidt og mange gange har tænkt paa, naar jeg i den stjerneklare Nat gik over Hospitalsgaarden. Nu, da jeg tænker snart at forlade Hospitalet, hvor jeg ikke finder nok at gjøre, falder 25 Nattens stille Herlighed mig dobbelt paa, og det er som jeg skulde tage Afsked med en kjær Ven. Men dens Tanker ville vel ogsaa vide at finde deres Time i en virksommere Stilling.

Med Høiagtelse

Deres taknemlig hengivne 30
Ilia Fibiger.

1096. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 11 Marts 1860

....

De to franske Dramer, »Keiserinden« og »Adrienne Lecouvreur« synes at være saa maadeligt oversatte, at de vel allerede af den Grund ikke kunne 35 komme i Betragtning. Det første har upaatvivlelig mange Feiltagelser og Mis-

forstaaelser. Det andet er heller ikke frit for saadanne, og er desuden paa mange Steder paafaldende klodset. Det er rimeligviis oversat af Tydsk, ikke af Fransk; ellers vilde man vel ikke støde paa saadanne Udtryk som »at befinde sig uvel« (unwohl), eller det idelig gjentagne »Ja vel«, (ja wohl), som i 5 Almindelighed dog ikke høres paa Dansk uden af Almuesfolk. Men uden Hensyn paa disse Oversættelsers Beskaffenhed, ere selve Stykkerne, efter min Mening, forkastelige. De høre til disse forcerede, forskruede, opstyltede, frivole Stykker, uden Natur, Sandhed og Illusion, med en ofte næsten barnagtig Motivering, af hvilke Scribe desværre har skrevet ikke saa ganske faa, 10 — Stykker, der ere til Skam for den Forfatter, der har skrevet dem, for det Theater, der opfører dem, for det Personal, som optræder i dem, for det Publicum, som bifalder dem. I »Adrienne« kommer endnu den Mislighed til, at Stykket handler om Theater og Theaterforhold, hvilke man, til Illusionens Fremme, hellere skulde faae Publicum til at glemme, end erindre om dem. Theatret skal holde et Speil for Tilskuerne, men ikke et Speil, hvori det betragter sig selv, og coquetterer med sig selv. Adrienne er skildret som et Portrait af Melle Rachel saavel i kunstnerisk som i personlig Henseende; hun er ganske beregnet paa at erindre om denne Skuespillerinde, lige indtil hendes Rigdom paa Diamanter, og det gjør ikke Melle Rachel nogen Ære, at hun vilde laane 20 sin Person og sit Talent til et saa smagløst Formaal som Fremstillingen af hende selv ved sig selv. Man begriber imidlertid, at den berømte Kunstnerindes Fremstilling af sig selv kan have havt noget Piquant for et Pariser-Publicum, der mere seer paa det Piquante end paa det Anstændige. Men hvad Interesse dette futile Product kan have paa fremmede Theatre, idetmindste 25 for et Publicum, hvis Dom man ikke maa foragte, er vanskeligt at indsee.

J. L. Heiberg.

1097. J. L. Heiberg til H. A. Hansen.

Kbhavn 2 April 1860.

Deres Anmodning, kjære Hansen, kommer for sildigt. Legatet er allerede bortgivet til en Frøken West. Men selv om Begjæringen var kommen tidligere, 30 vilde det neppe have nyttet, thi da den afdøde Madame Teisen allerede har havt Legatet, og en Søster af den nulevende endnu har det, vilde Biskoppen udentvivel af egen Drift have foretrukket en anden Green af Familien.

Det kan ikke andet end være min Kone kjært, ifald De vil opkalde Deres sidste Datter efter hende. Men jeg vilde i Deres Sted ikke stemple det uskyl- 35 dige Barn med det barbariske Præg »Heibergia«, men lade det beroe ved de menneskelige, christne Navne: »Johanne Louise«, og fremdeles forbyde Alle og Enhver at forandre, efter gammel Slendrian, »Louise« til »Lovise«. Denne Forkeerthed hidrører allerede fra Holbergs Tid, ved en Misforstaaelse af hans

Skrivemaade, da han, ligesom i Latin, saaledes ogsaa paa Dansk skrev u og v ifleng, uden at tænke paa, at man i sidste Tilfælde vilde misforstaae Udtalen. Saaledes har han i Jean de France hele Tiden skrevet »Ovi« istedenfor »Oui«, men naar i nyere Tider Skuespillerne have udtalt Ordet med et v, da har det aldrig været Holbergs Mening, og kunde ikke være det, fordi hans Jean de France, ihvor ukyndig han end er i det franske Sprog, dog umuligt, efter mange Maaneders Ophold i Paris, kunde være ubekjendt med et saa almindeligt Ord som »Oui«. En lignende latterlig Misforstaaelse er den gængse Skrivemaade »Grev Frys« til »Frysenborg« i Stedet for »Friis til Friisenborg«. Dette hidrører derfra, at de gamle Kalligrapher, naar de skreve et dobbelt i, betegnede det andet med en Hale som Jod, altsaa »Frijs« og »Frijsenborg«, hvilket Tegn man i Nutiden har opfattet som et y.

Dette var en lille linguistisk Excursion.

Med tusinde Hilsner til Deres Kone

Deres hengivne 15

J. L. Heiberg.

1098. J. L. Heiberg til A. L. Arnesen.

7 April 1860.

Høistærede Hr. Justitsraad!

Jeg kan med Sandhed sige, at de 40 Ridderes Dag har iaar ikke spaaet mig noget Godt, da jeg, som i Vinter ellers altid er hjemme, skulde paa den Dag gaae glip af et saa sjeldent Besøg som Deres, idet jeg ganske undtagelsesviis var kjørt ud i et Anliggende, som ikke kunde besørgeres ved en Anden. Det havde været mig saa meget kjærere at tale med Dem, som jeg længe havde ønsket at takke Dem for det venlige Brev, som jeg modtog fra Dem i Sommer eller i Efteraaret, dobbelt venligt, fordi det baade tilbagekaldte mig behagelige Erindringer, og tillige viste mig, med hvor megen Iver De havde optaget min anbefaling af den Overskouske Sag. For Deres varme Deeltagelse i denne Sag er jeg Dem i høi Grad forbunden, endskjøndt jeg nu, efter de Dem bekjendte, imidlertid indtrufne Omstændighed, vel neppe kommer til at gjøre Brug af Deres fortrinlige Tilbud, ligesom jeg jo heller ikke turde regne paa, at De og andre velvillige Deeltagere skulde betragte Tilbudet som gjældende, dersom der — hvad forresten ikke er rimeligt — efter længere Tids Forløb og under Forandring af de nuværende Omstændigheder, kunde blive Anledning til at benytte det.

Ialfald beder jeg Dem modtage Bevidnelsen af min Erkjendtlighed, idet jeg undertegner mig

med Høiagtelse

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

1099. *J. L. Heiberg til Edvard Collin.*

16 Mai 1860.

Jeg kan ikke smigre mig ved at være i Besiddelse af ret mange af de Skrifter, som Hr. Etatsraaden ønsker til Deres Bibliothek, og som det skal være mig en Fornøielse at meddele Dem, forsaavidt som det er mig muligt. Men jeg maa
5 bede Dem om at have lidt Taalmodighed med mig, thi det Meste maa søges paa et Loftskammer, hvor det vil være vanskeligt nok at finde det. Jeg skal imidlertid ikke glemme Sagen. Deres Brev med den deri indeholdte Fortegnelse skal vejlede mig, og jeg har tilføiet deri de Skrifter af min Fader, som De savner. Nogle af disse troer jeg vel at kunne skaffe, andre derimod ikke. Af
10 mine egne Skrifter kan jeg ikke skaffe »Ny A-B-C-Bog« og »Udsigt over den skjønne Litteratur«. Naar De har et meget daarligt Exemplar af det første Skrift, har De dog meer end jeg, som har slet intet. Manuscripter vil jeg neppe kunne levere, thi jeg har altid havt for Skik at rive dem itu, naar de vare trykte. Derimod har jeg nok et og andet Leilighedsdigt i separat Aftryk.

15

Deres ærbødige

J. L. Heiberg.

1100. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 16 Mai 1860.

Octave Feuillet's nye Drama »La tentation« udmærker sig vistnok fremfor flere og de fleste af de nyeste franske dramatiske Frembringelser. Det har megen Fiin-
20 hed i Characteertegningen og i Dialogen. Men man maa ikke des mindre sige, at det i Grunden ikke er noget Skuespil, thi det tilfredsstillende ikke de første og væsenligste dramatiske Fordringer: virkelig Handling, skarp og bestemt Tegning, concentreret Udvikling. Der kan vist ikke være Tvivl om, at Forfatteren, ligesom han ved sit forrige Arbeide »Le roman d'un jeune homme pauvre« først skrev
25 det som Roman, og siden gjorde et Skuespil deraf, har i dette Tilfælde gaaet samme Vei. Man presser en Roman ud af Citronen, men vil ikke spille de Draaber, som ere tilbage; disse presser man ud til et Skuespil, men kan ikke forhindre, at nogle af Skallens bittre Safter komme med ved det forcerede Tryk. Kjendetegnene paa Stykkets Oprindelse af en Romankilde ere mange
30 og til stort Afbræk for den dramatiske Virkning. Ingen dramatisk Forfatter, og især ingen fransk — thi de franske ere netop stærke i at concentrere — vilde i et oprindeligt dramatisk Værk indføre Figurer som Dumesnil, Cowperson og Durel, som ikke i mindste Maade tage Deel i Handlingen, men ligesaa gjerne kunde være reent borte. Men det Værste er, at hele Stykket dreier sig om et
35 Intet eller om flere Intetheder. Grevindens Misfornøielse med sin Mand er ganske umotiveret, thi der er i Grunden Intet at bebreide ham. Hvad der i 3die Act giver Anledning til hendes hæftige Vredes-Udbrud, er igjen et Intet:

Manden har spadseret et Øieblik i Haven med Mad. Dumesnil, som hun er skinsyg paa, men uden Grund. Den Samtale, som hun derpaa har med Mr. de Trévélyan, som vel gjør Cour til hende, men med hvem hun Intet har at bebreide sig, er igjen en reen Nullitet, der ikke kan motivere Mandens rasende Forbittrelse og den derpaa følgende Duel. Det er virkelig lutter Myg, som 5 gjøres til Elefanter, og det vilde være langt mere i Dramets Interesse, om der var nogen virkelig Skyld paa een af Siderne eller paa begge. Det er vel muligt, at Romanen kan udvikle saadanne reent indre Stemninger og Bevægelser, saa at man forstaaer deres stærke Virkninger; men det Dramatiske fordrer, at det Indre skal gjøre sig til et Ydre, det vil have Syn for Sagn. Imellem 10 4de og 5te Act foregaaer et Tidsrum af flere Maaneder, og i den Tid kan der skee Meget, og skeer virkelig ogsaa det Utrolige. Hertil regner jeg ikke, at Greven imidlertid er kommen sig af det Pistolskud, som han fik i Armen, thi heri er intet Utroligt, og vi forlange visselig ikke at see alle Phaserne i hans Sygdom og Helbredelse; men det Utrolige er, at næsten alle Personerne ere i 15 moralsk Henseende blevne andre Mennesker, hvad endog udtrykkeligt siges om dem. Grevinden er bleven en Anden, og har aflagt sin Misfornøielse med Manden; Manden er bleven en Anden og kommer let til at sympathisere med Konen; Datteren, Helene, som var en lille letsindig Fusentast, med et Anstrøg af Pjatterie, er bleven en Anden, hun er nu fornuftig og tænker ikke længere 20 paa at blive Marquise, men gjør et Fornuftpartie med sin grimme Fætter, men som er en honnet Character, en af de godt skildrede i Stykket, og — det være sagt til Forfatterens Ære — ikke Millionair, hvilket i »Le duc Job« er *Conditio sine qua non*, ja ikke engang formuende. Alle disse moralske Forvandlinger ere nu vistnok mulige, men det Mulige er ikke altid sandsynligt. Romanen kan 25 have flere Midler til at overbevise os derom; i Dramet troer man ikke paa de Udviklinger, som man ikke seer. Det er i det Hele tydeligt, at dette og lignende nyere franske Stykker ere skrevne under den Forudsætning, at Tilskuerne kjende Romanen, hvorfra de ere udsprungne, og ere villige til at supplere ved denne Alt hvad der mangler i Dramet, ligesom man i de historiske 30 Balletter forudsætter Kundskab til de fremstillede Begivenheder, da man ellers ikke vilde forstaae dem.

Ved Siden af alt det Gode, der kan siges om dette Stykke, og hvorved det vistnok staaer over »Le duc Job« og de fleste andre, maa man dog sige, at det, som Drama, er en stor Usandhed. Skulde derfor jeg egenraadig afgjøre Sagen, 35 vilde jeg rimeligviis holde Stykket borte. Men paa den anden Side indseer jeg godt, at ogsaa en anden Synsmaade kan have Berettigelse. Skulde en saadan gjøre sig gjældende, troer jeg dog, at Theatret helst maa anskaffe sig Originalen, og give den i Hænderne paa en Oversætter, som det tiltroer Evne i denne Henseende, istedenfor at antage nogen af de to indsendte Oversættel- 40

ser, der vel ikke ere saa daarlige som de fleste andre, hvormed vi i den sidste Tid ere blevne regalerede, men i Grunden dog ikke Andet end Skolestile. Stykkets Fortrin ligger for en stor Deel i Dialogen og Dictionen. Bliver denne ubehændig, mat og triviell, er hele Forgyldningen borte, selv om der ikke ere
 5 aabenbare Misforstaaelser af den franske Text. Af saadanne har jeg vel ikke stødt paa saadan en Masse som ofte ellers, men enkelte, som jeg tilfældigviis er bleven opmærksom paa, ere dog ret betegnende. Ingen af Oversætterne veed, at Ordet »figure« betyder Ansigt, ikke Figur eller Skabning. Ingen af dem kjen-
 der Ordet »rosière«. Naar Greven siger, at han vil more sig paa Landet med
 10 at udsøge Rosenbrude, lader den ene Oversætter ham sige, at han vil lade sig selv bekrandse med Roser, den Anden, at han vil plante Rosentræer. Men uden Hensyn paa de aabenbare Feiltagelser, har Dictionen ikke noget Sving eller nogen Energie. Hr. Rambusch har været saa klog at udelade alt Det, som han mærkede, at han ikke forstod, eller ikke kunde finde Udtrykket for. C. A. (Carl
 15 Adolph) har unægtelig været heldigere i denne Oversættelse end i sine tidligere, men det forslaar dog endnu ikke, skjøndt det giver Haab om, at han kan gjøre Fremgang.

Originalen, begge Oversættelser og de tilhørende Breve følge hermed.

J. L. Heiberg.

20 1101. *Henrik Hertz til J. L. Heiberg.*

Kbh d. 19d Mai 1860

(Koncept).

Kjære Ven.

De erindrer vel, at jeg i sin Tid havde megen Lyst til at lade mit Skuespil »Onkel Jokums Idee« prøve sin Lykke paa Scenen. Nu, da et ældre, forhen trykt
 25 Arbeid af mig, »De Fattiges Dyrehave«, er bl. modtagen med saa stor Gunst, turde maaskee Øieblikket findes til et saadant Forsøg, og jeg har da betænkt at indsende dette Stykke paany. Det kan for Tiden besættes ualm. godt, kun Grethes Rolle maaskee ikke. At Deres Kone skulde spille den, har jeg egentl. aldrig vovet at haabe, og nu mindst, da hun udtrykkelig har ønsket, at jeg
 30 i. skulde gjøre Regning paa hende ved nye Roller; jeg vil allerede føle mig hende meget forpligtet, naar hun træder op i nogen af de ældre. Men maaskee Jfr Andersen i. vil skille sig saa daarlig ved bemeldte Grethe. Stykket har samme Længde som Sparekassen, og jeg kunde endnu være tilbøielig til enkelte Concentreringer. Det kan altsaa beqv. gaae sammen med en Vaudeville
 35 ell. et Lystspil i 1 Act. En Tilføielse paa et Par Linier har jeg i disse Dage gjort i Slutningen, for at give Opløsningen et lille Stød til.

Hvad jeg har havt for Øie ved dette Skuespil er Dem bekjendt, kjære Ven, og allerede antydet ved Titelen »romantisk Lystspil«. I vor Tid ligesaa

godt som paa Shakspeares Tid har Følelsen sit lyriske Udtryk, Humoren sin Ugeneerthed, sit dolce far niente, sin Sværmen mellem Spøg og Alvor, mellem poetiske Stemninger og en kaad Negation af disse. Det er dette jeg har forsøgt at skildre, og det forekommer mig nu, at det var nok Umagen værdt, om Theatret prøvede paa at bringe Forsøget paa Scenen. Stor Risico er der vel i derved; heller i. vil Stykkets Scene-Indsætning koste Theatret en Skilling over det Sædvanlige. — Følgelig ønsker jeg da Sagen paa det bedste anbefalet til Dem, og imødeser i denne Anledning et Par Linier fra Deres Hd.

Med min venskabeligste Hilsen til Deres Kone

Deres hengivne 10
[Henr. Hertz].

1102. *J. L. Heiberg til Henrik Hertz.*

21 Mai 1860.

Jeg tilstaaer, kjære Ven, at jeg ikke saa nøie erindrer Deres Skuespil »Onkel Jokums Idee«, at jeg tør yttre nogen bestemt Mening om det. Men jeg skal om nogle Dage gjøre mig nærmere bekendt med det, selv om jeg ikke forinden 15 skulde faae det tilsendt fra Theaterchefen. Hvad De skriver om den æsthetiske Tanke, De har havt for Øie ved dets Udarbeidelse, er jo meget lovende og indbydende.

En Misforstaaelse maa jeg berigtige. Min Kone ønsker sig ikke fritagen for nye Roller; tvertimod ønsker hun sig saadanne, naar de ere gode og passe 20 for hende. Hun havde endog haabet, at man snart skulde erholde et nyt dramatisk Arbeide fra Deres Haand, thi hvorfra skulle det ellers komme? Hvorvidt den omtalte Rolle i Onkel Jokum forresten egner sig for hende, er en anden Sag, hvorom hun ikke kan sige Noget, før hun har gjort sig nærmere 25 bekendt med Stykket.

Deres hengivne
J. L. Heiberg.

1103. *Claudius Rosenhoff til J. L. Heiberg.*

Alleenberg, d: 25 Mai 1860.

Herr Etatsraad!

For om muligt ogsaa at meddele Dem »Resultaterne«, har jeg til idag op- 30 skudt min Tak for Deres venlige Opmærksomhed med Hensyn til den mig tilstillede Beregning og Figur betreffende Jupiters Bedækning igaar. Efter min egen — jeg tilstaaer det — temmelig løse Calcule, maatte Immersionen skee lidt længere nede mod Midten af ☉, og Emmers. noget høiere mod Zenith, end af Dem angivet, ligesom Bedækningstiden hos mig divergerede hele 2 m +. 35 Jeg betvivler ikke, at min Forudsætning har været unøjagtig.

Theatercensuren.

Kjøbenhavn, d. 7 Juni 1856.

Den romantiske Lyngjæl af Professor Hertz,
 "Ondt Jodums Tids": For allemtid: 1853 erindres med
 sandt det Tjænder med titel: "Lauder Plauer" som
 den væsentlige Besættelse, fordi det spækket med et
 offer af Bygler, der er saa godt som blottet for et retligt
 Jæstling, sæt det er en anden, med det er en ide, ringe
 Tjæsting, man som mesten ikke vil blive ydmynd, for
 den væsentlige Tjæsting for et Kjøbsted er Jæsting som
 tilhører. De Bygler med titel ikke Jæsting an afren, som
 den Jæsting i Tjæsting med andre Bygler, er Kjøbsted med
 ikke som for. Det skal glæde mig, om den af Tjæsting for
 forstaaet Digter den tilhører. Publicum med alle Jæsting
 Jæsting Arbejde, man Jæsting det sigtignede sætling
 Jæsting det vil opretholde.

J. L. Heiberg

Det Kjøbsted for de Kongelige Tjæsting og Kongl.
 Dens Excellence.

J. L. Heiberg - Conferenceraad og Tilhører,
 Kjøbsted af Kongl. Bibliothek og det Kongl. M.
 N. 40. (For. N. 80.)

Nær var jeg gaaet Glip af det hele smukke Phænomen. Kl. 5½ var den vestlige Himmel complet haabløs. $\mathcal{J}$ s Indtrædelse kan altsaa næppe være blevet observeret i Staden og nærmeste Omegn. Ærgerlig over feilslaget Forventning, gav jeg mig ifærd med at manoevrere med Pennen istedetfor med Kikkerten, og fordybede mig saaledes i en Skrivelse til Dem (hvem jeg uædelmodigen lod undgjælde for Skyerne), at jeg ikke værdigede den troløse Himmel et Blik. Da — efter en Times Forløb — kom min vagthavende Datter og afgav den Melding, at hun kunde see Venus med blotte Øine i en af Skye-Ørkenens himmelblaa Oaser. Jeg foer da i Hast fra Syd til Vest, saae, som hun og et Par andre af Børnene, ganske rigtig Venus, og lidt derefter Maanen. Skyerne fordelte sig livligt, Kikkerten blev i en Fart stillet op, og — Jupiter var netop ved at forlade Luna. I min Forhispelse havde jeg rigtignok glemmt Uhret; men jeg trøster mig med, at Nok foruden mig have noteret Secunderne (skjøndt der paa Rundetaarn var lige saa livløst som der skal være paa Maanen).

Noget Smukkere end den lille blege Skive, løsrivende sig fra Halvmaanen og seilende frigjort i Ætheroceanet, har jeg ikke i meget lang Tid seet. Striberne paa $\mathcal{J}$ vare tydelige, derimod saae jeg ikke Drabanterne, hvortil jeg dog for III's Vedkommende var kommen tidsnok. Localiteterne havde imidlertid forbudt mig Anvendelsen af nogen større Kikkert, da $\mathcal{M}$ havde en ubeqvem Stilling til Vinduet. Saadanne Øieblikke, hvor Videnskaben i al Ydmyghed fejrer en Triumph, ere andagtsvækkende og nok en Smule »Legen og Liden« værd!

Venus viste sig ellers med skarpt begrændsede Phaser. Overhovedet troer jeg, at man saavidt muligt helst bør jage efter denne Planets physiske Beskaffenhed om Dagen. Herude have vi ofte med blotte Øine forfulgt den fra Morgen til Aften og seet den uden synderlig Anstrengelse endog Kl. 12 Middag. Den viser sig især gunstig, naar en tyk Sky netop bedækker Solen, og i Kikkert er den, synes mig, bedst at iagttage, naar den er indhyllet i en let Fjersky; thi da behøver man, for at faae en skarp Contour, ikke de fortrædelige Blændglas, som altid fordærve Billedet noget, eller Blændinger med mikroskopiske Diopterhuller, der pine Øinene.

Naa! nu Tak for denne Nydelse, som ved Deres sympathiserende Interesse har givet den en forhøiet Værd for mig. Vi ville ønske og haabe det Bedste for kommende Tider. 1860 har jo endnu en stor Solformørkelse at regalere med (ved hvilken Leilighed man dog vel ikke faaer den nye, transmercurske Planet Vulcan at see?), og 1861 bringer $\mathcal{V}$'s Gjennemgang, $\mathcal{H}$ s Rings Forsvinden (ved hvilket Phænomens Beregning man, i Forbigaaende sagt, just ikke skal stole paa en Angivelse i Schiellerups »Pop. Astr.«), samt en Solform. netop Sylvester, saa at Solen gaaer halvformørket ned paa Aarets sidste Dag, foruden mere andet Godt, ikke at tale om uventede Cometer!

Man tilstiller mig først nu Expl. af et eiendommeligt lille Arbeide, der allerede for Aar og Dag siden har været færdigt og corrigeret fra min Haand; men formedelst Forlæggerens særegne Trafik ikke er udkommet tidligere og heller ikke ligefrem averteres fra de ordinaire Boglader. Jeg maatte uleilige Dem med endnu en Skrivelse, dersom jeg først vilde sende Pjecen til Bogbinderen, for at kunne tilstille Dem samme i en ydre Skikkelse, der i alt Fald var anstændigere end dens nærværende. Undskyld derfor, at jeg sender den saaledes som den kom! Betænkte jeg mig til imorgen, lod jeg den maaskee — af Hensyn til dens indre Gehalt — slet ikke afgaae. De er naturligviis ikke forpligtet til at læse den; men for det mulige Tilfælde, at De dog, ved hændelsesviis at see Linier af Dem brugte som Motto S. 52 (maaskee er De ogsaa citeret andre Steder), i et Anfald af Ædelmodighed skulde føle Dem fristet til at bladre lidt hist og her, saa dvæl ved Stykket V S. 33 »Neptun ell. Astrologen«, fordi deri nævnes T. Brahes Horoscop, ligesom ved Sygehistorierne S. 85 og 110, der, som grundede paa Facta, muligen have en ringe psykologisk Interesse. Forøvrigt maa jeg som Hovedbemærkning anføre, at man bestilte en Bog hos mig paa mindst 20 Ark og saaledes, at den efter Omstændighederne kunde blive større. Herefter udkastede jeg min Plan, kunde ikke finde beqvemmere Form end den valgte og var midt i min foreløbige Udarbeidelse, da Forlæggeren reducerede Foretagendet til høist 10 Ark. Herved nødsagedes jeg til saavæsentlige Forandringer, til at klippe, klistre og kludre, at det er blevet et rhapsodisk Fragment, uden den tilsigtede Afrunding og fuldstændige Opløsning. At Størstedelen er nedskrevet under min Sygdom, veed jeg nok, er en feig Undskyldning.

Man har ladet »Fuldmægtig Petersen« høre, at han ikke kan skrive et eneste Brev til Publicum uden deri at tale om sin Kone. Jeg gjør mig ganske vist skyldig i samme Maneer eller Mani ved ikke at kunne skrive til Dem, uden at hilse Deres Kone. Ikkedestomindre kunde De bevise mig den Godhed at gratulere hende fra mig i Anledning af, at hendes Mand til den Grad er kommen sig efter en alvorlig Sygdom, at han har kunnet skrive »Nogle Bemærkninger om de private Theatres Bevillinger« med en saa uefterlignelig ungdommelig Elegance, at vi Alle — uden Hensyn til vore forskjellige Anskuelser om selve den omhandlede Sag — ligeoverfor ham have følt os som forældede stilistiske Tørvetrillere (De kan nok finde et penere Ord), og siig hende fremdeles, at jeg af Hjerte ønsker, at denne »Mand« endnu længe, længe ved hendes Side maa repræsentere de faa Mænd, vi have tilbage.

Med Undskyldning for Langtrukthed

Deres med Høiagtelse hengivne

Claudius Rosenhoff.

1104. *J. L. Heiberg til F. Tillisch.*

Kjøbenhavn, d. 7 Juni 1860.

Det romantiske Lystspil af Professor Hertz, »Onkel Jokums Idee«, har allerede i 1853 været indsendt til Theatret under Titel: »Tantes Planer«, men blev remitteret Forfatteren, fordi det syntes misligt at opføre et Stykke, der er
 5 saa godt som blottet for al virkelig Handling, uagtet det er anlagt og udført med en ikke ringe Fiinhed, men som maaskee ikke vil blive paaskjønnet, hvor den væsenlige Betingelse for et Skuespil er holdt saa meget tilbage. Da Stykket imidlertid ikke fylder en Aften, men kan gives i Forbindelse med andre Stykker, er Risicoen vel ikke saa stor. Det skal glæde mig, om den af
 10 Theatret saa fortjente Digter kan tiltale Publicum med dette hidtil uopførte Arbeide, men jeg finder det rigtignok meget tvivlsomt, hvorvidt Dette vil opnaaes.

J. L. Heiberg.

1105. *J. L. Heiberg til N. C. L. Abrahams.*

Bonderup 23 Juli 1860.

15 Naar man saa sjeldent seer og hører fra en gammel Ven og Omgangsbroder, som det desværre er Tilfældet med Dig, saa bliver man dobbelt ilde tilmode, naar han engang melder sig med et Ønske, som man, ihvor ringe det er, vanskelig seer sig istand til at opfylde. Min første Følelse ved at læse Dit Brev var
 20 Taknemmelighed over, at Du gav mig Leilighed til at lette min Samvittighed, thi da jeg hidtil Intet har givet til Frederiksborg Slots Gjen-Opbyggelse, og rimeligviis Intet giver dertil, kunde det være mig en trøstende Tanke at have idetmindste indirecte bidraget til den af Kunstforeningen paatænkte Indsamling. Men ved at meddele min Kone Sagen, kom hun med Betæneligheder, som jeg ikke havde forudseet. I vor Fraværelse ere Værelserne aflukkede, og
 25 alle gode og værdifulde Gjenstande, som det gjælder om at beskytte mod Støv, Sol, Fluor og Møl, omhyggeligt indpakkede og opbevarede paa tildeels utilgængelige Steder. Hun siger derfor, at naar de omtalte Malerier skulde udleveres, maatte hun selv være tilstede med sine Nøgler og sin specielle locale Kundskab, da de første ikke kunne betroes til Fremmede, og den sidste ikke
 30 erhverves i et Nu, ligesaa lidt som Rom blev bygget paa een Dag.

Quid faciendum? — Jeg kjender »die Leiden eines Theaterdirectors«, naar der kommer en Streg i Repertoiret, og kan derfor nok fatte Ubehageligheden af en Streg i et Malerie-Repertoire, men jeg kjender ogsaa den Satisfaction, som en Directeur — enten for et Theater eller for en Kunstforening — har
 35 af at dække Stregen saaledes, at Ingen mærker den, Ingen falder paa, at den har været.

Bliv nu ikke vred, kjære Ven, for mit Svar paa Din Anmodning, og tro endelig ikke, at nogen Mangel paa god Villie her er tilstede. Jeg veed nok, at mellem de flere Ting, hvortil det er nyttigt at have en Kone, er ogsaa den, at man kan skyde Skylden paa hende i de Tilfælde, hvor man ikke selv vil bære den; men jeg forsikrer Dig, at jeg aldrig benytter denne Udvei, men at Sagen virkelig forholder sig, som jeg har sagt, og at hun derfor, ligesaa meget som jeg, beder om Din Undskyldning.

Din hengivne

J. L. Heiberg.

1106. J. L. Heiberg til A. F. Krieger.

Bonderup 24 Juli 1860.

Høistærede Hr. Etatsraad!

10

Ifølge Deres Indbydelse til at forstyrre Dem i Nydelsen af Deres Reise-Indtryk, ved at drage Deres Tanker for et Øieblik fra Monte Rosa til Højbjerg, fra Genfersøen til Parken i Bonderup Have, fra de vilde Lammegribbe til de fredelige Svaner, antager jeg, at det nu, da De har været borte i omtrent 14 Dage, hverken vil være for tidligt eller for sildigt at benytte Indbydelsen. Vel sandt, jeg glemmer, at Brevet ikke kommer Dem ihænde i samme Øieblik som det er afsendt, men at der tvertimod vil hengaae en noget utilbørlig Tid med dets Befordring; thi ligesom Niebuhr, paa et Spørgsmaal, hvorledes Veien var fra Kjøbenhavn til Arabien, svarede: »Meget god, naar man først er kommen forbi Roeskilde Kro«, — saaledes kan jeg sige, at Befordringen af et Brev til Schweitz vist er meget hurtig, naar det først har tilbagelagt Veien mellem Bonderup og Ringsted. Med Hensyn til mit Brevs Indhold vil imidlertid Befordringen under alle Omstændigheder være forholdsmæssig hurtig nok, thi jeg har Intet at fortælle, som »trænger til hurtig Meddelelse«, og jeg troer, at Staden Kjøbenhavn heller ikke har andet Nyhedsstof at tygge Drøv paa, end at Kätchen Rentz er løbet bort, i sort Utaknemmelighed mod den ridderlige eller rytterlige Onkel, der, ifølge hans Bekjendtgjørelse i Bladene, har offret Meget paa at skaffe hende »en nogenlunde menneskelig Dannelse«. — Dog, hertil knytter Idee-Associationen en ny Bortløbelse (sit venia verbo), som jeg i dette Øieblik erfarer af et Brev fra Kbhavn, nemlig Marine-Maler Melbyes Kone i Paris. Sagen afficerer mig særdeles, fordi Melbye er min Fætter, uagtet jeg saa godt som ikke kjender ham, og endnu mindre hans Kone. — Fra Bonderup er nu aldeles Intet at melde, ei engang en Bortløbelse; snarere have vi havt Tilløbelse i forskjellige Besøg, for Øieblikket i Bispinde Martensen med Søn og to Døttre, der Alle synes at finde Behag i Opholdet, hvilket naturligviis forøger vor Tilfredshed over at have dem hos os. I den første Halvdeel af August kommer Biskoppen fra sin Visitats for at afhente dem, og bliver her vel da med det Samme i et Par Dage.

15

20

25

35

For det tilsendte Skrift om de slesvigske Forholds Drøftelse i det preussiske Kammer takker jeg Dem særdeles. Jeg har læst det med megen Interesse, og tillige lært Et og Andet deraf. Jeg finder det udmærket godt skrevet, og begriber ikke, hvorledes jeg skulde komme til at betragte Stilen som maadeligt
5 Dansk, da jeg ogsaa i denne Henseende snarere maa rose det. At dets Forfatter er den Samme, til hvem jeg nu skal henvende mig som Commissionair for dette Brev, vidste jeg ikke, før jeg erfarede det af Deres Meddelelse, thi uagtet her jævnlig komme Besøg og Breve fra Kbhavn, erfarer jeg dog kun lidet Nyt. Madvigs Besøg var os meget kjært, og det maa ikke fortryde Dem
10 at have holdt Protesten tilbage. Han var saa glad som et Barn, og modtog her en heldig Correction til hans Forestilling om min Helbreds-Tilstand, idet han til sin store Forundring og Satisfaction saae mig, efterlignende Vielgeschrey, at gjøre Parforcejagt paa en Flok Høns, og drive dem ud af Haven. Saa mange Kræfter havde han ikke tiltroet mig, maaskee heller ikke saa stor
15 Courage, thi der var ikke mindre end tre kamplystne Haner i Flokken.

Det characteristiske Navn for B. Bjørnson skal jeg aldrig glemme, men saaledes skal jeg fremdeles betegne ham, idetmindste in mente. Vil han skrive mange flere Artikler i »Fædrelandet« lig den, jeg forleden læste deri, saa vil dette Blad ogsaa komme til at sande Benævnelsen. Som det imidlertid pleier
20 at gaae i det, som bekjendt, slet befæstede Kjøbenhavn (og herved tænker jeg ikke engang paa de militaire Befæstninger, men kun paa de intellectuelle), er han nu Dagens Løve for en kort Tid, og det uundværlige Requisite i Selskaber. Han har paa anden Haand gjort nogle Attentater paa ogsaa at komme her, men jeg har været grusom og viist dem tilbage. Jeg holder ikke af, at man
25 løber Hornene af sig i mine Værelser; det maa være gjort iforveien og i andre Localer. Men at han, efter sit forrige Ophold her, endnu ikke er bleven færdig med Hornene, erfarer jeg blandt Andet af den Beretning, at han i et Selskab hos Hammerichs, hvor Talen var om Italiens Skjæbne, har sagt til Hall, at han havde et sløvt Blik. Ved Andres Mellekomst skal han senere have gjort
30 Hall en Undskyldning, hvilket vel har kostet hans norske Samvittighed Meget, men til Belønning har Hall optaget ham i sin Omgangskreds og inviteret ham. Men Hall er, som bekjendt, »billig«, og jeg er det, som bekjendt, ikke. Iøvrigt maa jeg sige: Relata refero.

Den sørgelige Efterretning om Fru Munch i Rom har desværre bekræftet
35 sig, som De vel veed. Det hedder sig, at Familien har forladt Rom, men at Munch vender allene tilbage dertil, for at fortsætte sine Arbejder. Jeg længes efter at høre Noget om Datteren, som er Den i Familien, jeg interesserer mig mest for.

Maatte nu disse Linier, som, hvis Deres Reiseplan ikke forandres, ville træffe
40 Dem enten i Meyringen eller i Chur, finde Dem tilfreds i alle Henseender, til-

freds med Deres Helbred, tilfreds med Reisens Udbytte, tilfreds med de Efterretninger, som De har modtaget fra Hjemmet. Dette Ønske bringes Dem baade af min Kone og mig, som glæde os til, at De, naar den lange Schweitzer-Reise er forbi, ikke vil forsmaa den korte til Bonderup. De har hidtil kun seet vort Herregaardsliv i daarligt Veir; vi have siden havt mange smukke, varme Solskinsdage, og tør vel haabe paa flere, uagtet Hundedagene her have bebudet sig med uroligt Veir og skammelige Temperatur-Overgange.

Min ærbødige Hilsen til Deres Reiseselskab, ifald det vil modtage en saadan.

Deres hengivne og forbundne

J. L. Heiberg. 10

1107. *Bjørnstjerne Bjørnson til J. L. Heiberg.*   Kbhavn, Østergade 22, 9d Aug. 60.

Herved har jeg den Ære at sende det kgl danske Theaters Censor mit Stykke »Mellem Slagene« i en noget omarbejdet Skikkelse.

ærb.

Bjørnstj. Bjørnson. 15

1108. *Oluf Lundt Bang til J. L. Heiberg.*   Kiøbenhavn d. 14 Aug. 1860.

Du vil strax see, kiære Ven, at Ave er god itide; jeg havde neppe sat Pen til Papiret før den strax vilde betræde sin vante Bane og — rime og gaee i Takt, men jeg har holdt mig tapper og standset den paa Flugten truende med min strenge Dommer i Bonderup, hvem jeg forresten yder min hierteligste 20 Tak for den ærlige oprigtige Dom. Jeg tilstaaer, at jeg har fejlet ved at indklæde mine Ideer i Vers, men de vare tidt poetiske og derfor troede jeg at de[t] salernitanske Tungemaal kunde passe, men da det overveiende i Poesien var saa prosaisk, burde jeg helst have brugt den rene Prosa. Allerede strax efter at jeg havde skrevet, indsaae jeg, det Indfald, som jeg ved at sætte til, 25 drage fra og rette Eva Homo, at udgive den paa ny, for voveligt, fornemlig med Hensyn paa Titlen, der kunde let lede til at troe, at jeg vilde stille mig ved Siden af Adams Forfatter, jeg huskede vel Karpen og den tørre Jyde og skiøndt jeg ikke anseer hverken den eller et lignende Opus, som jeg kort efter skrev for blot at være taktfaste Rimerier, har jeg dog betænkt at lade Alt, hvad mine 30 Skuffer giemme, ligge til efter min Død, maaskee der da vil deri findes enkelte Stykker, som vidne om at Følelsen og Phantasien ikke gandske har manglet i den correcte Form. Nu lægger jeg Instrumentet hen, som jeg antog for en Slags Lyre hvis — de ikke ligne Casans Tøffler, der, som Du vel erindrer druknede, brændte, sønderknuste altid kom igien til den stakkels Mands 35 Ulykke.

Jeg takker for Indbydelsen og skal vist ikke undlade at benytte den, hvis jeg kan, men jeg holdes til Byen, ikke af Syge, thi trods det vexlende Veir er Sundheden stadig, men af en Syg; min Svigersøn har efter fleres Raad fattet den Plan at bruge en Vandcuur — i Söderkiöbing i Sverrig, en Cour, der kan
 5 vare flere Maaneder, og der skal nu min stakkels haardtprøvede Olivia med sine 4 Smaa reise hen. Dette Aar er i Sandhed et Skudaar for os, thi mange Skud have og ville vi vist modtage; min fortræffelige Stella døde, det første Brev jeg modtog i Udlandet var at en Prioritet i Jylland, 8000 r var gaet forloren og nu Hassings tiltagende Sygdom!

10 Du har med Hensyn til din Tilstand citeret et latinsk Vers — jeg har et andet tilsvarende:

Tu ne cede malis, sed contra audactius ito!

Med din Sundheds Tilstand er Edvard Dahlerup ikke blevet bekiendt, siden du reiste, han længes ligesom jeg efter at vide nøiere Beskeed derom. Han
 15 selv stikker nu i en Kareth og som det synes i et bedre Skind, siden det nye Embede, hans Børn faae formodentlig alle 7 Skarlagens Feber, den ene har den allerede, dog i mild Grad.

Fru Ida Suhr besøgte jeg forleden, hun har havt en god Sommer, hvad Hovedpine angaaer, og forresten kan hun vist heller ikke klage.

20 Jeg haaber din kiære Frue befinder sig vel i den fri Luft og med sine Blomster, hvoraf hun vist her har Glæder, jeg beder dig hilse hende tusinde Gange
 fra din hengivne

O. Bang.

1109. *H. L. Martensen til J. L. Heiberg.*

Kbhvn d: 15 Aug. 1860

25 Herr Etatsraad Heiberg.

Lad mig, kjære høitagede Ven, takke Dem og Deres Hustru, vor kjære Veninde, for vort Ophold paa Bonderup. De Samlivets Dage jeg tilbragte hos Dem vare for mig sande Hvile- og Receptionsdage.

Jeg er nu atter optagen af mine Forretninger, men tog mig dog igaar Aftes
 30 Tid til paany at læse Maria Stuart, hvorved jeg atter overbeviiste mig om dette Værks herlige Virkning. Jeg troer at burde være enig i at der i Marias Charakter ligger mere Energie end man i Almindelighed antager og uden dette vilde jo heller ikke hendes Resignation kunne være saa ædel som den er. At hendes tidligere Forbrydelser vel meget gjøre Indtrykket af det Forgangne og
 35 Tilbagelagte og kun vise sig som temmelig lette Skygger er maaskee æsthetisk nødvendigt for at bevare hendes Elskværdighed, kan maaskee ogsaa tildeels forsvares derved, at hun angrer paa catholsk og ikke paa protestantisk, om end Schiller lægger hende en enkelt protestantisk Sentens i Munden, der

dog ikke har videre Conseqvenser. I hendes Død kunde det formeentligen ønskes langt mere Fremtrædende, at denne Død ikke blot er et Værk af Elisabeth, men Værket af den gjengjældende Nemesis, der bruger Elisabeth som sit Redskab. Jeg tvivler aldeles ikke om, at Shakespeare overveiende vilde have ladet denne Side af Historien fremtræde, og derved fra de blot individuelle Forholde rykket os ind i den sædelige Verdensordens universelle og evige Forholde. Hos Schiller træder Nemesis eller Retfærdighedsaabenbarelsen kun frem forsaavidt den kan bestaae med den rørende og elskværdige Dronning, hvem vi paa alle Maader søge at undskylde. — Mærkeligt er det at Maria i Afskedsscenen ikke har et Ord for det Folk, hvis Dronning hun har været; og det uagtet hun har iført sig sine kongelige Smykker. Hun gaaer i denne Scene udelukkende op i individuelle Forhold, hvilket er mere qvindeligt end dronningeligt. Forøvrigt er jeg fuld af Beundring og Kjærlighed til det Schillerske Værk, der uagtet Alt hvad der med Rette eller Urette kan siges, er udsprunget af en høj og reen Begeistring. Jeg glæder mig til den forestaaende Opførelse og lover Fru Heiberg og mig selv, at jeg skal hengive mig til det rene, ublandede Indtryk uden alle fordærvelige Reflexioner og forudfattede Meninger.

Med hjertelig Hilsen

Deres hengivne

H. Martensen. 20

1110. *Fr. Paludan-Müller til Johanne Luise Heiberg.* Fredensborg d 30 August 1860.

Kjære Fru Heiberg!

Det var med oprigtig Deeltagelse og dyb Bevægelse at jeg modtog Efterretningen om Heibergs Død. Jeg havde ikke anet at Katastrophen var saa nær, eller at der overhovedet ikke mere var Haab om Helbredelse. Nu, da det er afgjort, maa man jo ønske ham til Lykke, ihvor smerteligt end Tabet er for Dem, Fædrelandet og os alle; thi flere Aar igjennem at tære paa et sygt Legeme og stedse aftagende Kræfter, hvorved naturligviis Aandsenergien ogsaa lider, er en saa sørgelig Lod, at man aldrig kan ønske den for Nogen, man holder af.

Vel var det kun nogle faa, men for mig indholdsrige Aar, hvori jeg stod i nøiere Forbindelse med Heiberg, i den Tid De aabnede mig Deres gjæstfri Huus, og selv i disse Aar afholdtes jeg, ved Forskjellighed i Alder og vel ogsaa i Naturel, fra at nærme mig ham saameget, som jeg ofte sporede Lyst til; men derfor er dog min Taknemlighed for Alt det jeg skylder ham baade som Vækker og Lærer ikke mindre, end om jeg lige indtil hans Død havde hørt til hans nærmere Kreds. Af ingen dansk Forfatter har jeg lært Mere, end af Heiberg, og Bevidstheden herom vil aldrig forlade mig. Men det er ikke blot Digteren og Skribenten jeg her ihukommer med Taknemlighed; ogsaa som

Menneske var Heiberg mig altid en sjelden og mærkelig Personlighed, med hvem mine Tanker tidt beskjæftigede sig, og for hvis Vee og Vel jeg aldrig blev ligegyldig. De Beviser paa Venskab og personlig Godhed, jeg fra hans Side besidder, staae indskrevne i mit Hjerte.

5 Men nu vender sig min Tanke til Dem, kjære Fru Heiberg, i det eensomme Hjem, hvor De eengang var omgiven af saa rigt et aandeligt Liv, og hvor De var vant til at modtage saavel som at give. Den knugende Sorg og det tærende Savn, hvormed De i denne Eensomhed vist ofte har at kæmpe, føler jeg med dobbelt Deeltagelse, da jeg selv, i dette Foraar, har mistet en Person,
10 som var mig overordentlig kjær. Som jeg dengang fornam det, tænker jeg mig Deres Tilstand, og siger til mig selv: Saaledes har Fru Heiberg det nu! — Gud sende Dem Trøst i Savnet, og nogle ret vederqvægende Tanker i denne Deres dybe Sorg!

Deres ærbødige og hengivne

Fr. Paludan-Müller.

15 Ogsaa fra min Kone, paa hvem Sørgebudskabet gjorde et stærkt Indtryk, modtage De Bevidnelsen om en oprigtig Deeltagelse.

1111. *Henrik Hertz til Johanne Luise Heiberg.*

Kbh. d. 7d Sept. 1860.

Bedste Fru Heiberg.

Hvorledes skal jeg takke Dem for Deres kjære Skrivelse? Saadanne Ord,
20 fra en saa dyrebar Haand, ere i Sandhed velgjørende. Det er en varm Luftning under den Kulde, der møder En fra saa mange Kanter; det er trøstende, styrkende, vederqvægende Ord.

Jo, kjæreste Veninde, jeg har vidst, har allerede i en Række af Aar vidst, at jeg i Heiberg havde en sand, en hengiven Ven, med de velvilligste Følelser
25 for mig. Hans Maade var ligesaa lidt som min at udtale dette ved alle Leiligheder eller med mange Ord; men desmere Betydning tillagde man hver lille Yttring af ham. Dengang De 1856 kom tilbage fra Deres Reise, var tilfældigviis et Brev, jeg tilskrev ham, det første, han modtog, og han svarede mig, »at han ansaae det for et godt Omen, at han strax ved sin Hjemkomst hilsedes
30 af en gammel Ven, med hvem han i saa mange Henseender følte sig beslægtet«. Og i flere andre Breve, senest angaaende Novellen Johannes Johnsen, har han udtrykt sig paa lignende smukke og venskabelige Maade. Disse Breve, disse Bevidnelser af en Mand, jeg nærede saa stor Hengivenhed for, og til hvis Indsigt jeg havde saa megen Tillid, disse Breve ere mine Skatte. Jeg har allerede
35 for en Tid siden gjemt dem for sig selv, tilligemed flere Breve fra Dem og Andre, der ere mig dyrebare; og jeg tager dem nu og da frem, naar jeg trænger til at styrkes og opmuntres. Mit Liv har fra vort Bekjendtskabs første Dag været nøie forbundet med Heibergs og Deres. Jeg kan sige med Sandhed, at

jeg i alle disse forløbne Aar Intet har skrevet, uden at jeg tænkte mig hans Dom derover og glædede mig til hans mulige Bifald; og at jeg med hans Dom tillige tænkte mig Deres, derpaa har De havt mange Beviser.

Deres Sorg har jeg Intet at sætte imod; Deres Harme over endeel af Publikums Slethed er desværre altfor retfærdig. Naar vi ere døde, bæres vi paa Hænderne — ofte af de Samme, der før stødte os fra sig. Men det maa være Deres Trøst, at man, og jeg mener, allerede en Stund før vor Vens Død, er kommen til Besindelse; og at i al Fald nu et heelt Folks Klage, saa dybtfølt og fra saa mange Sider udtalt, er et Vidnesbyrd om, at han har levet og vil leve fort i det Folks Erindring, han digtede og virkede for. 10

De har ikke taget fejl, kjære Veninde! mine Tanker har i alle disse tunge Dage idelig været hos Dem; og i Samtaler med min Kone ere vi begge altid komne tilbage til Deres uerstattelige Tab. Ogsaa hun føler, med den inderligste Hengivenhed til Dem, Deres sorgfulde Stilling. Vi har talt saa meget om, hvorvidt det var godt for Dem, at forblive paa det nu eensomme Bunderup, om ikke Synet af Deres Venner, Omgangen med disse, vilde virke trøstende og oplivende paa Deres Sind. Men jeg vover ikke ret at omtale denne Sag. Kun De selv er istand til at afgjøre, hvad der for Tiden er Dem meest velgjørende. 15

Endnu engang takker jeg Dem ret af Hjertet for Deres Brev. Dets Udta- 20
lelser ere for mig som en Deel af vor tabte Vens Testamente, et aandeligt Efterladenskab fra en Mand, hvis Liv har været af den største Betydning for mig, hvis Venskab var min Lykke.

Deres gamle, uforandrede og hengivne Ven

H. Hertz. 25

EFTERSLÆT

(udaterbare og senere fundne Breve)

1112. *J. G. Adler til J. L. Heiberg.*

d. 27 Novb.

Høistærede

Jeg har talt med Prindsen om Udførelsen af den bevidste Skizze; det har glædet Hans Høihed meget, at De vil tage Dem af den, men han ønsker ikke
5 at De skal vise formegen Respect for hans Udkast, hvor De finder at der kan sættes noget bedre istedet for det Foreslaaede, har De aldeles frie Hænder.

Der er saaledes slet intet imod at harmonere Personernes Navne efter det Land, hvori man vil lade Stykket spille, hvilket Hans Høihed overlader Dem at vælge. Der er heller intet imod at de to Acter sammendrages til een, hvis
10 De finder det fordeelagtigst for Stykket.

Hvad derimod Compositionen af Sangnummerne angaaer, da troer Prindsen ikke, at man bør lade det komme an paa, hvorledes en dertil opfordret Componist skiller sig ved den; navnlig frygter han for, at H. ikke vil give en saa simpel og cantable Musik, som Stykkets lette Indhold fordrer. Han
15 troer, at man farer sikrere ved at vælge Compositioner som allerede have vundet Yndest, og han mener at De maae kjende mange saadanne, som under Digtingen ville svæve Dem for Øret. Skulde De imidlertid inhærere det Ønske at faae en egen velklingende Melodie, saa erkjender Prindsen at H. er den nærmeste til at componere den.

20 De har glemt et Ridetegn hos mig, som jeg herved fremsender og hvoraf jeg med Hensyn paa Udarbeidelsen af Skizzen tager Anledning til at sige a cavallo!

Min Respect til Fru Heiberg

Adler.

25 1113. *J. L. Heiberg til Jonas Collin.*

12 Januar 1844.

Det saakaldte lyriske Drama »Konning Volmer og Havfruen« er ingenlunde uden poetisk Aand, men det er neppe muligt, at et Stykke kan være mindre dramatisk end dette, og mindre skikket for Scenen. Det er aldeles intet Skuespil, men et Epos. Forfatteren har ordret udtømt hele Indholdet af de herhen

hørende Kæmpeviser og flere andre, og — efter Rimelighed — ligesaa umiddelbart benyttet Ingemanns »Valdemar Seier«, (som jeg, med Skam at tale om, ikke har læst). Men han har ikke i mindste Maade ladet dette episke Stof gennemgaae nogen dramatisk Metamorphose; det er og forbliver Epos. Selv Dialogen er saa episk bred, at den vel maatte forkortes til en Trediedeel, for at Opførelsen skulde blive mulig. Men der er desuden aldeles ingen Handling, end sige enkelt Handling, i Stykket; det er en Række af Begivenheder, der slet ikke blive os mere nærværende, end naar man læser om dem i Romancer og Viser; og det er saa langt fra, at det Hele afrunder sig til et Heelt, at man ikke seer nogen Grund til, at Stykket ender, da det ligesaa gjerne kunde fortsættes meget videre. Paa disse Feil kan ikke bødes med nogen Omarbeidelse, men kun ved et nyt Stykke. Under disse Omstændigheder maa jeg da ansee det for overflødig at detaillere de Forandringer i det Enkelte, som i ethvert Tilfælde kunde og maatte finde Sted. Jeg gjentager det: Dette Arbeide er ikke uden poetisk Aand, men jeg maa ansee det for absolut ubrugbart for Scenen.

Deres allerærbødigste

J. L. Heiberg.

1114. J. L. Heiberg til K. F. Wiborg.

Kjøbenhavn, 19 Januar 1844.

Til Forfatteren af det lyriske Drama: »Konning Volmer og Havfruen«.

Deres Skrivelse af 17de Januar har jeg læst med Fornøielse, og iler med at besvare den i Korthed, saa godt det lader sig gjøre. Ved en mundtlig Samtale vilde vi lettere forstaae hinanden, og komme til et Resultat.

Den poetiske Intention i Deres Drama havde jeg strax opfattet og paa-skjønnet, inden De ved den nærmere Udvikling bestyrkede mig i min Anskuelse. Hvad jeg derimod har indvendt imod det, er, at det ikke er noget Drama, men snarere et Epos i en ydre dramatisk Form, altsaa, tiltrods for al den Poesie, som kan være i det, et Arbeide, der ikke egner sig for Scenen. Jeg har i denne Henseende fornemmelig beraabt mig paa den Brug, De har gjort af Kæmpeviserne. De har nemlig ordret optaget dem i Dialogen (ikke blot i Sangene), hvilket da forudsætter den Synsmaade, at det Episke allerede i sig selv og umiddelbart er dramatisk, inden det har gennemgaaet den Crisis, den Metamorphose, der først kan lade det fremkomme i en ny Form. At lade Personerne i et Drama tale med de selvsamme Ord, med hvilke de ere indførte talende i en Romance, lader sig ikke gjøre. Jeg beder Dem eftersee Skuespiller Holsts Comedie »Peder Paars«, som er trykt i Christiania, og hvori det samme Misgreb er begaaet, skjøndt rigtignok med ulige mindre Talent og uden al poetisk Aand. Tænk Dem Iliaden gjort til et Drama paa den Maade, at f. Ex.

hvergang der staaer: *Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς,* man da afskrev hele Talen, og blot satte »Achilleus« over den; vilde det ikke strax røbe sig som et forfeilet Forsøg? Vilde man ikke føle, at det Hele hørte til en ganske anden Sphære end den, som man havde sat det ind i? Det er
 5 denne Brug af Kæmpeviserne, som jeg har kaldet »cras« (ingenlunde »plat«). Endvidere kan det ikke være ubekendt for en Mand af Deres æsthetiske Dannelse, at mangt et Træk i selve Handlingen kan være ubrugeligt for Scenen, uagtet det kan være af Virkning i en Fortælling. Hertil regner jeg f. Ex. Kongens hurtige Ridt fra Skanderborg til Ribe, paa hvilket hans Følge ikke for-
 10 maaer at holde Skridt med ham; fremdeles Dagmars Opvaagnen efter Døden, og hendes Selv-Anklage for at have snøret sine Ærmer om Søndagen. Naiviteteten i alt Dette er fortryllende i en Romance, men umiddelbart seet og hørt vil det forekomme absurd, fordi Ingen vil troe paa det, naar det rykkes ud af det episke Halvmørke, og stilles frem i den sceniske Nærværelses klare
 15 Dag. Jeg har tillige paastaet, at Slutningen af Stykket var utilfredsstillende og ingen dramatisk Catastrophe. At den i episk Betydning er en virkelig Slutning, indrømmer jeg gjerne, men den er det ikke i dramatisk Henseende, fordi den ikke er Handling, men kun en Beslutning om Noget, der skal skee i Fremtiden; men Beslutninger ere udramatiske i sig selv, og intet Drama kan der-
 20 for blive staaende ved en saadan.

De mener at have gjort Ret i at bibeholde den 4 liniede Strophe fra Kæmpeviserne, istedenfor at slaae 2 Linier sammen i een. Men kan De ikke spore den Monotonie, som netop Dette har frembragt? Ved at slaae de to Linier sammen, faaer Verset langt større Afvexling og Frihed, uagtet Rhythmus for-
 25 bliver væsenlig uforandret. Behag at sammenligne »Thors Reise til Jothunheim« med de sildigere Stykker i »Nordens Guder« af Oehlenschläger, og De vil see Forskjellen. Dette kan let udvikles af metriske Grunde, men det vilde blive for vidtløftigt for et Brev. Noget derom vil De finde i min Afhandling i Flyvende Post om Versemaalet i Oehlenschlägers Rolf Krage, ligeledes i
 30 min Recension over »Svend Dyrings Huus« (i Perseus), fremdeles i Thortsens Metrik.

Idet De selv indrømmer, at Deres Stykke er et »episk Drama«, ja endog vil kalde det saaledes, synes De mig at indrømme dets Incongruens med Scenen, thi et Drama, som ikke er dramatisk, er aabenbart heller ikke scenisk. Vel har jeg
 35 selv udtalt, at i det nyere Drama skal Interessen hvile paa Ideerne, ikke paa Personerne, men De lader mig sige: »ikke paa Handlingen«; Dette har jeg aldrig sagt, thi Handlingen indbefatter Alt, baade Idee- og Personal-Interessen; Handlingen er Dramaet selv, og kan følgelig aldrig undværes. Men ved den Brug, De har gjort af Deres Kilder, er netop Handlingen bleven for-
 40 vandlet til Begivenhed; Dette er episk, og derved udramatisk. At derfor

Stykket, ifald det skulde opføres, helst maatte, efter Deres sidste Forslag, annoncere sig som en Række af Tableaux, er sikkert; men ikke desmindre maatte der dog vistnok ligefuldt tages Hensyn paa endeel af de Bemærkninger, som jeg har tilladt mig at gjøre.

Forresten takker jeg Dem for Deres Brev, hvoraf jeg har lært at kjende 5 en æsthetisk dannet og tænksom Forfatter, der ikke vil være Routinier og gaae den slagne Landevei, og det skulde derfor meget glæde mig, om mine Bemærkninger kunde bidrage til, at Stykket kom i en saadan Form, at det med Haab om Held kunde bringes paa Scenen.

Ærbødigst 10

J. L. Heiberg.

1115. J. L. Heiberg til K. F. Wiborg.

Kjøbenhavn, 6 Januar 1846.

Deres tvende Breve, Høistærede, har jeg modtaget, og i det sidste tillige Deres Begjæring om at foretage de i Deres Drama nødvendige Forkortelser. 15 Denne Begjæring har jeg strax opfyldt efter bedste Evne, uagtet jeg yderst nødigt rører ved en Andens Arbeide, og vel ogsaa i dette Tilfælde neppe tør gjøre Regning paa, at Udførelsen vil vinde Deres Bifald. Thi foruden endeel smaa Forkortelser i Dialogen har jeg foretaget en stor chirurgisk Operation — men ene i den Hensigt at sikre Livet — idet jeg nemlig af den anden Af- 20 deling i Stykket har bortskaaret hele 2den og 3die Scene, nemlig først Scenen i Dronningens Forværelse, og dernæst Scenen i hendes eget Værelse, hvor hun dør. Den første af disse Scener indeholder nemlig en geistlig Handling, der vil blive monoton og kjedsommelig. Den anden rører saa aldeles den Kilde, hvorefter den er øst, Folkesagnet og Folkevisen, at den sikkert vil blive 25 uden al dramatisk Virkning, om ikke parodisk. Da Strange strax efter i en Romance besynger Alt, hvad der er foregaaet, saa faaer Tilskueren eller Tilhøreren det herved at vide, og modtager det i den Form, hvori saadanne Sagn, der ikke kunne gjøre Fordring paa Illusion, passeligst meddeles. Anden Act begynder altsaa med Ballet paa Skanderborg, og gaaer derpaa umiddel- 30 bart over til Slotshaven i Ribe, hvor Strange indtræder. Da der imidlertid maa tænkes et kort Tidsrum mellem begge disse Scener, saa vil Dette blive antydet ved en mellem begge Scener (dog efter Decorationsforandringen) udført Orchester-Composition, som udtrykker Stemningen i denne Deel af Handlingen, og som Componisten har tilbudt sig at skrive. Endelig har jeg deelt 35 den fjerde Afdeling i to Acter, nemlig ved Decorationsforandringen, hvilket i flere Henseender vil være til Gavn, og blandt Andet lette Scene-Arrangementet. Stykket bliver altsaa i 5 Acter; men derfor kunne gjerne de fire Af-

delinger med deres Overskrifter anføres paa Placaten; den 3die Afdeling, Jagten etc., kommer da til at bestaae af 3die og 4de Act.

Jeg er selv saa meget Forfatter, at jeg veed, hvor nødigt man opgiver hvad man har skrevet, og det vil derfor ikke undre mig, om De finder, at jeg har været for nærgaaende. Men paa den anden Side har De selv givet mig Fuldmagt, og jeg har handlet efter bedste Skjønnende.

Min Kone takker Dem for Digtet, og vi Begge for Indbydelsen til Deres Præstegaard, en Indbydelse, som vi med Fornøielse skulle benytte, dersom Skjæbnen fører os til Fyen, hvilket baade i denne og andre Henseender kunde være meget behageligt.

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

Et glædeligt Nytaar ønskes Dem og Deres unge Kone!

1116. J. L. Heiberg til K. F. Wiborg.

Kjøbenhavn, 23 Marts 1846

15 Deres Brev, Høistærede, af 7de Marts har jeg modtaget; og uagtet De maa-
skee allerede har ved Andre faaet Svar paa nogle af de deri fremsatte Spørgs-
maal, saa vil jeg dog idetmindste gjentage for Dem: at Deres Stykke, efter
at det ved 2den Forestilling fandt en Opposition, der maatte dæmpes ved
Gongonens Mellekomst, blev igjen modtaget ved den 3die Forestilling med
20 et moderat Bifald uden Indvending. Forsaavidt maa det vel altsaa antages
at have overstaaet sine Fatalia, men om det vil trække Folk til Huset, saa at
det kan vedblive at gaae, er en anden Sag, som Tiden maa afgjøre. At det
i det Hele ikke har behaget Publicum, vilde det være unyttigt at skjule for
Dem. De veed vel, at de to Scener i Dronning Dagmars Død, som jeg vilde
25 have bort, ere forblevne deri, og jeg indrømmer gjerne, at denne Omstæn-
dighed ikke kan have gjort nogen Skade. Men det Fragmentariske ved hele
Planen springer naturligviis stærkere frem ved Opførelsen end ved Læsningen,
og den megen Danskheds-Tale har man i Almindelighed fundet altfor »über-
schwänglich«.

30 Min Kone har jeg bragt Deres Tak, og hun takker Dem igjen for Takken.
Men det er meget overdrevent, naar man har skrevet Dem til, at hendes Frem-
stilling stod høit over de Andres. De kan troe mig, som i dette Tilfælde vel
ikke kan være mistænkt for Partiskhed, at fornemmelig Jomfru Ryge har idet-
mindste ligesaa meget Krav paa Deres Taknemmelighed, og at hun, i Forening
35 med min Svoger Pätges, var den, som gjorde størst Virkning. Det vilde derfor
neppe være rigtigt, om De dedicerede Stykket til min Kone. Jeg maa endog
i Betragtning af det Anførte, bede Dem om ikke at gjøre det, da det ikke

kan være behageligt for min Kone, at Publicum finder, at De viser hende en Opmærksomhed, som med samme eller med større Ret kunde tilkomme en Anden. At De lader Stykket trykke, finder jeg (da De spørger mig om min Mening) meget passende; men den omtalte Dedication troer jeg, at De bør lade falde bort; ja jeg maa, som sagt, endog bede Dem derom. 5

Faaer jeg ellers noget Mærkeligt at meddele Dem angaaende Stykkets fremtidige Skjæbne, saa skal min Meddelelse ikke udeblive.

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

1117. J. L. Heiberg til Chr. Hvid Bredahl. Kjøbenhavn, Søqvæsthuus, 7 Juli 1847. 10

Høistærede!

Efter at have yttret for den Kongelige Theaterdirection, at Deres til samme indsendte Tragedie Knud Svendsøn vel kunde bringes paa Scenen, naar den modtog nogle af Scenens Tarv betingede Modificationer (da den, saavidt jeg kan see, neppe er oprindeligen bestemt til at opføres), har Directionen 15 paalagt mig at gjøre Forslag til disse Modificationer, og meddele Dem samme, for derover at indhente Deres ærede Betænkning.

Jeg har havt for Øie at forkorte Stykket, at udelade, hvad der med Hensyn paa den sceniske Fremstilling kunde synes episodisk, endelig at reducere de især i Slutningen hyppige Sceneforandringer til et Minimum. 20

Jeg foreslaaer derfor Udeladelsen af:

- 1) Pag. 71—88,
- 2) » 93—103,
- 3) » 109—112,
- 4) » 122—125,

25

foruden endeel enkelte Repliker og Dele af Repliker, som jeg i Manuscriptet har indstrøget med Rødkridt, og hvis Udeladelse jeg troer at burde tilraade, ikke blot for at forkorte Stykket, men ogsaa af andre Grunde, som De i hvert enkelt Tilfælde udentvivel selv vil kunne slutte Dem til. Ved alle disse Udeladelser vil over en Fjerdepart af Stykket falde bort, og det er vist ogsaa 30 nødvendigt, for ikke at overskride den sædvanlige Tid for en Forestilling, og derved trætte Tilskuerne. En anden Følge af disse Udeladelser bliver, at 3 Personer falde bort, nemlig Dronningen, Helvig og Einar. Paa denne Maade bliver det rigtignok et Stykke uden Fruentimmer, men det Samme er jo Tilfældet med »Palnatoke«. 35

I de 3 første Acter har jeg ikke gjort nogen Forandring i den Orden, hvori Scenerne følge paa hinanden. Fjerde Act lader jeg ligeledes begynde med den Scene, hvormed den begynder i Manuscriptet, men derpaa lader jeg

	Pag.	88 til	93	være	4de	Acts	2den	Scene,
	»	103	»	109	»	»	»	3die » ,
	»	117	»	122	»	5te	Acts	1ste Scene,
	»	112	»	117	»	»	»	2den » ,
5	»	125	ad	fin.	»	»	»	3die » .

Man faar saaledes i de 3 første Acter 2 Scener eller 1 Sceneforandring i hver, og i 4de og 5te Act 3 Scener eller 2 Sceneforandringer i hver.

Pag. 108 maatte den med Rødkridt indstrøgne Replik af Kongen undergaae en Forandring, eftersom den refererer sig til Noget af det Udeladte.

10 Pag. 125, ved Scenens Begyndelse, kan man lade en Messesang høres i Kirken, for imidlertid at give Eivind Tid til at komme. (Kongens saarede Hoved, hvorfra der drypper Blod, maa vel helst unddrages Tilskuerne).

Endelig tillader jeg mig at give Dem i Betænkning, om det i et Stykke af Knud den Helliges Tidsalder og Costume ikke vil være skurrende at høre
15 den Art af moderne, tildeels trivielle Udtryk, som: »at gjøre Kaal paa England«, »jeg skal sige os«, »Apropos« o. s. v.

Jeg indseer meget vel Vanskeligheden af at gjøre Forslag til Forkortelser og Forandringer i en Andens Arbejde, og at det er umuligt heri at blive Digterens ganske tilpas. Men det er ogsaa kun et Forslag, som jeg har den Ære
20 at meddele, og inden det kan træde i Gyldighed, maa det have Deres Sanction, og De kan altsaa selv endnu modificere det. Nogle Concessioner maa gjøres til Scenens Fordringer, men det vil maaskee lykkes Dem selv at stille dem bedre, end jeg har formaet. Ialtfald gaaer det dog ikke uden nogen Opoffrelse af Adskilligt, som Digteren selv sætter Priis paa. Men det vil altid staae Dem
25 frit for, at lade Stykket trykkes in extenso, ifald De ønsker det.

Manuscriptet følger med, og Deres ærede Svar forventes.

Ærbødigst

J. L. Heiberg.

1118. *Edvard Collin til Chr. Hvid Bredahl.*

Kbhvn. d. 8 Julii 1847.

30 Uagtet vi i saa lang Tid have været ude af Berøring med hinanden, er jeg dog en af Deres Bekjendter i Hovedstaden, og derfor har Fader bedt mig sende Dem vedlagte Acter, nemlig Deres Knud Svendsøn og et Brev fra Heiberg derom. Jeg har for lang Tid siden læst Bogen og strax yttret for Fader min Glæde over den, men dog med den Bevidsthed, at meget maatte forandres.
35 Hvorvidt De nu gaaer ind paa Heibergs Ideer, staaer til Dem; at han paa-tager sig at gjøre et saa udførligt Forslag derom, vidner allerede stærkt om hans Interesse derfor. Ialtfald maa man indrømme, at Heiberg fremfor nogen

kjender de sceniske Fordringer, og jeg raader Dem ubetinget til at gaae ind paa hans Ideer.

Deres hengivne

E. Collin.

1119. J. L. Heiberg til Chr. Hvid Bredahl.

Kjøbenhavn, 2 Septbr. 1847.

De maa ikke troe, Høistærede, at jeg har glemt at besvare Deres sidste Brev af 17de August, men jeg modtog det først i forgaars, thi efter at have været paa Sølyst, har jeg siden opholdt mig 3 til 4 Uger paa Hellebek ved Helsingør, hvorfra jeg først kom tilbage den sidste August.

Deres Manuscript synes mig at have vundet meget med Hensyn paa den sceniske Virkning, og jeg nærer nu virkelig det Haab, at det skal tage sig godt ud paa Theatret. I 5te Act troer jeg dog at man burde bytte de to første Scener om, for at man ikke skal see Eivind i Odense, ganske umiddelbart efter at han har forkyndt at ville gaae derhen tilligemed Asbjørn. Et Par andre, i sig selv ubetydelige Forandringer, foretagne ligeledes med Hensyn paa Scenen, ville endnu blive Dem forelagte, naar jeg om kort Tid sender Dem en Afskrift af Stykket til definitivt Gjennemsyn. Jeg har nemlig idag sendt Manuscriptet til Geheimeraad Collin, for at han kan lade tage den første Afskrift deraf. Den anden (til Souffleuren) samt Rolle-Udskrivningen kan da vente, indtil jeg faaer den første Afskrift tilbage fra Dem.

Med Hensyn paa Rollebesætningen har jeg gjort følgende Forslag, hvorom De i sin Tid maaskee vil være saa god at lade mig Deres Mening vide:

Kong Knud	Hr. Holst	
Erik	- Waltz eller Hultman.	
Benedikt	- Wiehe.	
Asbjørn Jarl	- Kragh.	25
Thord Skore	- Petersen.	
Tolar Verpil	- Pätges.	
Eivind Bifra	- Nielsen.	
Gerold	- Winsløw jun.	
Arnold	- Foersom.	30
Tofte Utro	- Phister.	
Hord	- Knudsen.	
Tole	- Gundersen.	
Ivar Rødskjæg	- Winsløw sen.	
Niels Staalbue	- Hvid eller Holm.	35
Christen	- Schneider.	
Grim	- Rosenkilde.	

Desuden 6 Smaaroller, som nærmere maa betænkes.

Jeg haaber, at Stykket vil komme til Opførelse omtrent midt i denne Saison, d. e. lidt efter Nytaar.

I Hast.

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.

5 1120. *J. L. Heiberg til Chr. Hvid Bredahl.*

Kjøbenhavn, 26 Septbr. 1847.

Hermed, Høistærede, har jeg den Ære at sende Dem Afskriften af Knud Svendsøn. Jeg har ikke faaet Tid til at læse den nøie igjennem og rette de muligviis forekommende Skrivfeil. Behag nu selv at læse den, — ikke just for at rette Afskriverfeilene, omendskjønt det vil være heldigt, om det skeer med
10 det Samme, — men for at see, om De er tilfreds med mine Smaaforandringer, blandt Andet med Ombytningen af de to første Scener i sidste Act. Hvad De nu behager at rette eller forandre i dette Manuscript (som De ikke behøver at skaane, da der skal tages en ny Afskrift), bliver den definitive Høiesteretsdom, hvorfra ingen videre Appel.

15 I 5te Acts næstsidste Scene beder jeg Dem lægge Mærke til, at jeg ved et Par indflettede Ord har antydnet, at den Grav, som Eivind sidder ved, er hans Søns, saa at dennes Død antages at have allerede fundet Sted, og følgelig ikke behøver at meldes, hvilket neppe vilde være af nogen god Virkning. Imidlertid er det muligt, at jeg heri kan have overseet en eller anden Intention i
20 Digtet. Isaafald behag at stryge ud og rette.

Troer De ikke, at den sidste Replik: »Herre Jesus! annam min Aand!« kan have noget Stødende paa Theatret, og at det maaskee endog var mere characteristisk, om Kongen i sit sidste Øieblik anbefalede sig til den Skyts-
helgen, hvis Exempel har gjort hele hans Ulykke, og sagde: »Hellig Olaf!
25 annam min Aand«?

Med Høiagtelse Deres ærbødigste

J. L. Heiberg.